

430
დასაბამი ძარუბიძე

საბავშვო საქვე

1
1
2
3
11
11
24
Cp
11
18
28
10
Cp
10
11
20

წინასიტყვაობა

სახელმძღვანელო მომზადდა თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და თბილისის მართვის ინსტიტუტში. მას საფუძვლად დაედო ავტორის მიერ 1992-1999 წლებში წაკითხული ლექციები და სპეცკურსები საბაჟო საქმისა და საბაჟო სამართლის საკითხებზე. უკიდურესად ეკონომიკური (და იურიდიული) მეცნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგის - საბაჟო საქმის საქართველოში რამდენიმე საკითხისა და განვითარების თანამედროვე პრობლემებს.

წიგნის ამ საზიო წარმოდგენა განაპირობა შემდეგმა გარემოებამ: 1) 90-იან წლებში შეიქმნა და დამკვიდრდა საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა; მის საფუძველზე აუცილებელი გახდა საბაჟო მეცნიერებისა და პრაქტიკის შეერთება, კანონების და კანონქვემდებარე აქტების შესწავლა-განალიზება, განზოგადებული საზის გამოკვლევების მომზადება და გამოცემა;

2) მეცნიერული და პოპულარული ნარკვევების, სახელმძღვანელოებისა და დამხმარე სახელმძღვანელოების, საკითხავი წიგნების გამოქვეყნება დღის წესრიგში დასვა თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და იურიდიულ ფაკულტეტებზე საბაჟო საქმისა და საბაჟო სამართლის სასწავლო დისციპლინების გეგმებში შეტანამ და ამ კურსების წაკითხვამ; 3) ამავე წლებში საქართველოში შეიქმნა საბაჟო სამსახური, ჩამოყალიბდა მისი სტრუქტურა, საბაჟო რეფიშების და გადასახდელების სასტემა. საბაჟო საქმე და სამსახურმა მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავიდა საქართველოს პოლიტიკურ სისტემაში, აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურებში. დღეს საქართველოს საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეებს, განსაკუთრებით დამწყებებს, ესაჩიროებათ მონოგრაფიები, სახელმძღვანელოები, დამხმარე სახელმძღვანელოები და სხვა საზის ლიტერატურა საბაჟო საქმის საკითხებზე; 4) საქართველოს მოსახლეობა უმთავრესად მოსწავლე და უტუდენტი აბალგაზრდობა, იჩენს უდიდეს ინტერესს საბაჟო საქმისა და საბაჟო სამართლის საკითხებისადმი.

სამწუხაროდ, დღემდე ქართულ ენაზე მხოლოდ რამდენიმე მონოგრაფია გამოიცა: საბაჟო საქმის საკითხები (1996), საქართველოს საბაჟო სამართალი (1998), საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები (1998) და სხვა.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობამ, საბაჟო საქმის საკითხებზე საერთაშორისო აქტებმა და კონვენციებმა, საბაჟო ორგანიზაცი-

ნიგნის მიმართ გამოთქმულ სამართლიან, ჯანსაღ, საყურადღებო შენიშვნებს და წინადადებებს სიამოვნებით მივიღებთ და გავითვალისწინებთ ახალი შევსებული და გადამუშავებული გამოცემის დროს.

მკითხველს მივმართავთ ერთ მნიშვნელოვან საკითხზე. ისტორიული წყაროები და საბუთები ნათელყოფენ საქართველოში საბაჟო საქმის ერთიანი, ყოვლისმომცველი და მიზანმიმართული ტრადიციების არსებობას. ძველ საქართველოში საბაჟო საქმეს საგანგებო მოხელე-ბურტა, ხოლო შემდეგ მეჭურჭლეთუხუცესი განაგებდა. საუკუნეების მანძილზე ყალიბდებოდა საბაჟო საქმის საინტერესო ტრადიციები, ჩვეულებები და მიმართულებები.

რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ ცარიზში ატარებდა საკუთარ საფინანსო და საბაჟო პოლიტიკას, რაც ქვეყნის ეკონომიკური დამორჩილებით, ქართული ფულისა და საბაჟოების გაუქმებით დამთავრდა. XIX საუკუნის 60-იან წლებში საქართველოში მტკიცედ დამკვიდრდა მეფის რუსეთის საბაჟო პოლიტიკა და წესები.

საქართველო თითქმის მთლიანად ჩამოაშორეს საბაჟო საქმეს; საბაჟო დანესებულებები ფორმალურადაც კი არ არსებობდნენ. მდგომარეობა მაშინვე შეიცვალა, როდესაც საქართველომ მოიპოვა დამოუკიდებლობა და კრახი განიცადა საბჭოთა ტოტალიტარიზმმა.

დამოუკიდებლობის მოპოვებისთანავე საქართველოში შეიქმნა საბაჟო სამსახური; დასაბამი მიეცა საბაჟო კანონმდებლობის ჩამოყალიბებას. ამასთან ერთად, მეცნიერული და გამოყენებით-პრაქტიკული მნიშვნელობა მიენიჭა ძველი საქართველოს საბაჟოების ისტორიის შესწავლას, წყაროებისა და სათანადო საბუთების გაანალიზებას, ქართველ იურისტთა, ეკონომისტთა და ისტორიკოსთა შრომებისა და ნაზრების განზოგადებას, სათანადო რეკომენდაციების შემუშავებას. ეს სამუშაოები ჩვენს მიერ შესრულებულია; გამოსაცემად მომზადებულია 20 ფორმიანი მონოგრაფია „საბაჟოების ისტორია საქართველოში (უძველესი დროიდან XX საუკუნის 20-იან წლებამდე)“.

წინამდებარე წიგნი განკუთვნილია ეკონომიკის, იურიდიულ, საერთაშორისო სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტების სტუდენტებისათვის, საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სისტემის სახელმწიფო მოხელეთა და საბაჟო საქმის შესწავლით დაინტერესებული ყველა მკითხველისათვის.

გასტანკ ქარუმიძე

საქართველოს საბაჟო სამსახური

თანამედროვე პირობები

პირველ რიგში, ალბათ აუცილებელია, აშას თვით სამართლიანობა მოითხოვს, აღინიშნოს საბაჟო ინსტიტუტის ფორმირებაში მიღწეული წარმატება საქართველოში. პირდაპირ შეიძლება განვაცხადო, არც ერთ ატრიბუტიკულ ინსტიტუტს არ ეტყობა დამოუკიდებელი სახის კონტურების ჩამოყალიბება და რეფორმის გავლენა ისე, როგორც საბაჟოს. რაოდენ პარადოქსულიც უნდა იყოს, დღეს ჩვენ ეს უნდა დავაფიქსიროთ.

დღეს საქართველოს სახელმწიფოს გააჩნია საბაჟო, რომელიც შეტანილია მთელ პერიმეტრზე აკონტროლებს ქვეყნის სივრცეს, იცავს მის ეკონომიკურ უსაფრთხოებას და ახორციელებს იმ საბაჟო პოლიტიკას, რომლის შემოქმედია ქვეყნის მთავრობა.

მეორე, საქართველოში ჩამოყალიბდა გუნდი საბაჟო საქმის სპეციალისტებისა, რომელთაც შეუძლიათ საბაჟო პოლიტიკის, საბაჟო კანონმდებლობისა და სახელმწიფო საბაჟო ინტერესების განხორციელება.

მესამე, აუცილებლად აღსანიშნავია ისიც, რომ საბაჟო სისტემაში არსებობს გარკვეული ინფრასტრუქტურა, ეს იქნება სარფის საბაჟო, ადგილის საბაჟო ტერმინალი თუ ფოთის ტერმინალი, ქუთაისში, თბილისში დასავლეთის სტილით მოწყობილი საბაჟო ტერმინალები. თვითონ საბაჟო ინსტიტუტი, ასევე მეტ-ნაკლებად ორგანიზებულია საბაჟო ინფრასტრუქტურები წითელ ხიდზე, ვალეში, სადახლოს, ლაგოდეხში და ა.შ.

პრეზიდენტის უშუალო მხარდაჭერით და ყოველდღიური ზრუნვით, მისი 409-ე ბრძანებულების საფუძველზე, დღეს საბაჟო დეპარტამენტს აქვს მობილური კავშირები „კოდანის“ მოკლე ტალღების სისტემის სახით, სახეზეა რეფორმა საბაჟო სტატი-სტიკისა და აღრიცხვიანობის ნაწილში (მხედველობაში მაქვს საბაჟო ოპერაციების აღრიცხვიანობა „დოინ, ტელეკომთან“ ერთად ხელოვნური თანამგზავრების მეშვეობით), რაც უზრუნველყოფს ყოველწუთიერი, რეალური დროის რეჟიმში ოპერაციების აღრიცხვისა და გაცემას. დღეს ყველა საბაჟო გამშვები პუნქტი და საბაჟო უზრუნველყოფილია თანამედროვე კომპიუტერული სისტემით „პენტეუმ-2-ით და „პენტეუმ-3“-ით, რაც მათ საშუალებას აძლევთ დასავლეთის სტანდარტებით იმუშაონ, იმ საბაჟო ტექ-

ნოლოგიით და საბაჟო დოკუმენტებით, რომლებიც გაეროს და მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის მიერ არის რეგულირებული. ასევე, ფაქტობრივად, დოკუმენტბრუნვაში რეფორმა დამთავრებულია, რაც გულისხმობს იმას, რომ ჩვენი საბაჟო დეკლარაციების, საბაჟო გაფორმების ტექნოლოგია, მისი იერსახე, ქართული ფორმა თუ პარმონიზებული სისტემის ქართულად გადათარგმნილი "სასაქონლო ნომენკლატურული" კოდი; მისი კომპიუტერული ვარიანტი ნამდვილად შეესატყვისება დასავლეთის დონეს.

საბაჟოს მეტ-ნაკლებად გააჩნია ინფრასტრუქტურა ინსტიტუციონალური ტერმინალების სახით ლილოში, გარკვეული მიღწევებია მოპოვებული ფოთში, ადლიაში, ყაზბეგში და შატლშიც კი და ეს ყოველივე ერთად აღებული ქმნის საბაჟო ინსტიტუტის ჩამოყალიბებულ სურათს.

მნიშვნელოვნად გაუმჯობესებულია ნორმატიულ-ინსტიტუტული ბაზა, მიღებულია კოდექსის მეორე ვარიანტი. საბაჟო დეპარტამენტმა გამოსცა კოდექსის განმარტებები, სხვადასხვა ინსტრუქციები, "დღე"-ს გაანგარიშება და სხვა. პრეზიდენტის ბრძანებულების შესაბამისად, ჩვენ გვევალეობოდა საბაჟო კოდექსის ირგვლივ 25 დოკუმენტის შექმნა, აქედან 10 უკვე წარდგენილია დასამტკიცებლად, რომელთაც სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვთ საბაჟო სისტემის ნორმალური, ცივილური მუშაობისათვის.

ასევე აბრეშუმის გზის ასაღორძინებლად პრეზიდენტის იდეის ხორცშესხმასთან დაკავშირებით, ტრანსპორტის სამინისტროსა და რიგ ორგანიზაციებთან ერთად, საბაჟოს მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. ტრასეკას უბნები გათანაბრებული და იდენტურია ტრასეკას ქვეყნების დოკუმენტაციასთან. უზარმაზარი სამუშაოებია შესრულებული საქართველოსა და აზერბაიჯანის პრეზიდენტების 9 სექტემბრის ისტორიული შეხვედრის დოკუმენტიდან გამომდინარე, საბაჟო პროცედურების დოკუმენტაციები გაეროს მიერ მიღებული სტანდარტების დონეზეა დაახლოებული, გაკეთებულია შესაბამისი ინსტრუქციული უზრუნველყოფა.

წარმატებებია მოპოვებული საერთაშორისო ხაზით. სერიოზული და საქმიანი ურთიერთობები გვაქვს ამერიკის საბაჟოსთან, ევროსაბაჟოს წევრი ქვეყნების, სომხეთის, აზერბაიჯანის, რუსეთის, თურქეთის საბაჟო ორგანოებთან, რომლებთანაც სტატისტიკური თუ კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლის ინფორმაციის გაცვლა საკმაოდ კარგ შედეგს იძლევა, გვეხმარება მსოფლიო

ბანკი "ასიკუდას" დანერგვაში და კომპიუტერული ტექნიკის მოდერნიზაციაში, ასევე ამერიკის საბაჟო გეაწვდის სპეციალურ ტექნიკას, რომელიც ნარკოტიკების, ბიოთევული იარაღის დეტალების უკანონო ტრანსპორტირების წინააღმდეგ ბრძოლაში გვეხმარება. მნიშვნელოვანია პროგრამები, რომელსაც მსოფლიო ბანკი ახორციელებს კონსანტინგის ფორმა "ქრაუნ-ეიჯენტსთან" ერთად. მთლიანობაში, ერთიანი დონორი ქვეყნების კოორდინაციაში მოქცეული ურთიერთობა, რომელიც მწყობრ სისტემად არის ჩამოყალიბებული, საქართველოს საბაჟოს კარგ ავტორიტეტს უქმნის.

აი, ყოველივე ეს, რითაც დღეს საბაჟო მეტ-ნაკლებად არსებობს და ბიუჯეტის შევსების მნიშვნელოვანი წყაროა. ამასთან მინდა შევეხო მუშაობაში არსებულ პრობლემებს.

მიმაჩნია, რომ თავი და თავი ყველა იმ უბედურებისა, რაც ხარეზებისა და ნეგატიური მოვლენების სახით საბაჟოშია თავმოყრილი, მის ინსტიტუციონალურ მოწყობაში იმარხება.

პირველი, რითაც მინდა დავიწყო, ეს არის ინსტიტუტის მოუქნელი წყობა, როგორც ევრტიკალური, ისე პორიზონტალური კავშირებით, დადგა დრო და ერთმმართველური დიქტატორული მეთოდებიდან გადავდით დემოკრატიულ, კოლექტიურ მმართველობაზე, სადაც პასუხისმგებლობის აღებით მოხდა როგორც პირველი პირის, ისე რიგითი მებაჟის უფლებების სრული დელეგირება.

ხომ არ გამოიწვევს ეს პასუხისმგებლობის შესუსტებას? რა თქმა უნდა, არა, რადგან საჯარო სამსახურის კანონის თანახმად, იმაზე, რაც ცუდი ხდება საბაჟოში, პასუხს აგებს არა მარტო უფროსი, რომელმაც გასცა არასწორი, დანაშაულებრივი განკარგულება, არამედ ისიც, ვინც ასრულებს და ეფარება ამ დანაშაულებრივ განკარგულებას. სხვა შემთხვევაში სასურველ შედეგს ვერასოდეს მივაღწევთ.

რა შედეგზეა ლაპარაკი? საბაჟო სისტემის არსებული ინსტიტუციონალური სახე ასეთია: თავკომბალა თბილისში და უსახური, ზუსტი სახსრები და კიდურები - რეგიონებში. შეიძლება ხშირად იდგეს ბათუმის საკითხი, მაგრამ საბაჟო ინსტიტუტი აჭარაში მაინც არ იდგეს მოწოდების სიმაღლეზე. ეს იმის შედეგია, რომ სიმსივნური გამოწარადები აქონდა თვით საბაჟო სისტემას და აქედან გამომდინარე, თბილისიდან დაწესებული კონტროლიც სუსტი იყო. მიზეზი კი ის არის, რომ ყველა გადაწყვეტილებას იღებდა ცენტრი და ამის მერე ხდებოდა მისი შესრულება ადგილებზე.

ცენტრში ამ შემთხვევაში გველისხმობთ დეპარტამენტს, რომელიც აკონტროლებდა ნებისმიერი მანქანის, ტვირთის, ჩიტი თუ ჭიანჭველის მოძრაობას საზღვარზე. ამას ვერ გავიქცევით, ჩვენ თუ ამას არ ვაღიარებთ, ვერასოდეს ვერ მივაღწიოთ სასურველ შედეგამდე.

სწორედ ამ გადაწყვეტილებების მიღება ცენტრში, მისი შემსრულებლამდე გადაცემის ამპლიტუდა, გადაცემის მრგვალი ეფექტის დაკარგვა იყო იმის უკუჩვენება, რომ ეს გადაწყვეტილება ხშირად დამახინჯებულად, ან სულ ვერ მიდიოდა და ვერც სრულდებოდა. ნაცვლად იმისა, რომ ერთპიროვნული მმართველობისას ყაზბეგი ბოლომდე გვეკონტროლებინა, უკუჩვენებს ვიღებდით, უფრო სწორად, უკონტროლობას. თბილისამდე მოსული ტვირთი ან იკარგებოდა, ან უკან ბრუნდებოდა, ან მარცხედებოდა. ჩვენ თვითონ ვქმნიდით პრობლემას. ჯერ ტვირთს შემოვუშვებდით ყაზბეგში, ფოთში, წითელ ხიდზე ან სადახლოში, აღვრიცხავდით, (ან არ აღვრიცხავდით) და მერე ერთხელ დაჭერილ კატას გავუშვებდით, რათა დაგვეწყო ბრძოლა მისი მეორედ დაჭერისათვის. მთელი ასკაციანი კონტრაბანდის, გაცილების სამსახურები და 200-კაციანი სხვადასხვა მაკონტროლებელი ასე უქმად დარბოდა.

ერთი დადებითი ის შეიძლება ყოფილიყო, რომ ამ ადმინისტრაციული, ცენტრალიზებული პირამიდული მმართველობით იქმნებოდა, შენდებოდა სისტემა, დრომ და სივრცემ მოიტანა სიახლე, რომელიც პრეზიდენტისა და ქვეყნის მოთხოვნებს აუცილებლად სჭირდება.

მეორე სერიოზული პრობლემა გახლავთ ინსტიტუციონალური მართვაში მატერიალური მოწყობილობა. მთელი ყურადღება ამ კუთხით გადატანილი იყო ისევ და ისევ ე.წ. რეგიონულ საბაჟოებსა და სასაზღვრო საბაჟო ინსტიტუტებზე, რომელთაც ელემენტარული შენობა-ნაგებობებიც კი არა აქვთ, და თუ აქვთ, ისიც გაუმართავი.

საბაჟო სისტემის ზერხემალი თბილისის საბაჟო კი არა, ფოთის, ახალციხის, წითელი ხიდის, ლაგოდეხის, ნინოწმინდის, სარფის და სხვა საბაჟოებია, რომლებზეც გადის ქვეყნის ინტერესები. ამიტომაც პირველ რიგში მთელი ყურადღება და მთელი უფლებები იმათზე უნდა იყოს გადატანილი.

დღეს თბილისის საბაჟო დასავლეთის სტანდარტებით არის აღჭურვილი, რასაც ვერ ვიტყვით სადახლოზე, სადაც შენობაც კი არ დგას ხეირიანი. არსებული მწირი ფინანსური საშუალებების ბაზაზე იქ საბაჟო კი მოვაწყეთ, მაგრამ ყურადღება ვეღარ

მივაქციეთ, რადგან ჩვენ კი არ გვცოდნოდა და გვწყუროდა, არამედ ჩვენს მებაჟეს. სადახლო და ბევრი სხვა გამშვები პუნქტი უყურადღებოდ დაგვრჩა. აი, როცა გადავალთ პრინციპზე: თუ სცივა მებაჟეს, ეცემა დეპარტამენტის ნებისმიერ მუშაკსაც, მათ შორის თავმჯდომარესაც, მაშინ საბაჟო სისტემა აუცილებლად მოეწყობა.

შემდეგი მნიშვნელოვანი პრობლემა ის გახლავთ, რომ მიუხედავად არსებული საკომუნიკაციო საშუალებებისა, რომლითაც შეიძლება დაგუკავშირდეთ საზღვარს, ყოველ საბაჟოს, ისინი ვერავითარ ღონისძიებას ვერ განახორციელებენ, რადგან არა აქვთ მანქანა, იარაღი, სპეციალური მოწყობილობა. ფარანი რომ ფარანია, ისიც კი არა აქვთ, რომ აღარაფერი ვთქვათ დროშასა და ალაშზე. რასაც ჩვენ შლაგბაუმს ვუწოდებთ, ის არის სადემარგაციო ხაზი, რომელიც არ არსებობს. ეს მნიშვნელოვანი საკითხია და არანაკლებ მნიშვნელოვანია ისიც, რომ საბაჟო ზონა-ტერმინალი სარფის გარდა, არსად არ არსებობს.

კვლავ უმწვავეს პრობლემად რჩება საბაჟო ზონის არარსებობა. სხვადასხვა ორგანიზაციითა წარმომადგენლობითი რიცხვი ძალიან ბევრ ხარვეზს იწვევს, ამ ადგილას მრავალი ორგანიზაცია იმყოფება, რაც უკონტროლო სიტუაციას ქმნის. კაცმა არ იცის, ვინ შემოდის, ვინ გადის, ვინ რა ფულს იღებს. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს პრეზიდენტის №224 და №522 დადგენილებები, ეს საკითხი დღემდე მოუგვარებელია.

ჩვენთვის ცნობილია, რომ ამ საკითხის ირგვლივ მზადდება ახალი გადაწყვეტილება. როგორც ჯანმრთელობის დაცვის მინისტრმა მთავრობის სხდომაზე განაცხადა, იგი აუცილებლად გამიიყვანს თავის სამსახურებს და მათ დაუქვემდებარებს საბაჟოს. მე მივესალმები ამ განცხადებას. მიმაჩნია, რომ საკითხისადმი ასეთი მიდგომა გაცილებით ნორმალურია, ვიდრე ზოგიერთი ორგანიზაციის ან უწყებისა, მაგალითად, საკარანტინო სამსახურისა, რომელიც არც თვითონ ასრულებს თავის ფუნქციას და არც საბაჟოს აძლევს საშუალებას, შეასრულოს იგი.

სანამ არ შეიქმნება ინსტიტუციონალურად საბაჟო ზონის ცნება, მისი მიმართება სხვადასხვა ორგანიზაციებთან, თუ გნებავთ, იგივე საზღვართან, სასაზღვრო ჯართან, მანამდე არ გადაწყდება საბაჟო სისტემის, როგორც ატრიბუტული ელემენტის, მოწყობის საკითხი, მანამდე მთლიანობაში საბაჟოს მიერ ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვაზე ლაპარაკი ზედმეტი იქნება.

ჩვენ სულ ვიქნებით კორუფციის, უკანონო განბაჟების თუ სხვადასხვა კანონსაწინააღმდეგო ქმედების საშიშროების წინაშე.

თუ ჩვენ ვთანამშრომლობთ სასაზღვრო ჯარებთან ყაზბეგში, ერთად ვდგავართ და ვაკონტროლებთ სიტუაციას სარფში, ვალეში, რატომ არ შეიძლება წითელ ხიდზეც ერთად ვიდგეთ და არ ვიყოთ კილომეტრით დაშორებული? მესმის, რომ ტექნიკური საკითხები მათაც აქვთ, თუმცა მსოფლიო პრაქტიკაში მრავალი მაგალითის მოყვანა შეიძლება, როცა მეზობლები და მესაზღვრეები 10 ნაბიჯით თუ არიან ერთმანეთისაგან დაშორებული და ხშირად ერთმანეთის ფუნქციებსაც ასრულებენ. ჩვენთან კი რა ხდება? საბაჟო “წითელ ხიდთან” გავლილმა დატვირთულმა მანქანამ სასაზღვრო ჯარის საგუშაგომდე 3 კილომეტრი უნდა გაიაროს. ეს მანძილი ტყიანი და მდინარიანია, რაც საშუალებას იძლევა უამრავი უკეთური საქმის კეთებისა, რადგან ზონა საბაჟო სისტემის კონტროლს არ ექვემდებარება. მიმანია, რომ ამ ორი სისტემის თანამშრომლობა ბევრ საკითხს დაარეგულირებს და შესაბამისად პრობლემებსაც მოხსნის.

როგორ ვთანამშრომლობთ შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან, როცა საზღვარი დაუცველია და ინსტიტუციონალურად მოუწყობელი? აქ გავიხსენებ ამას წინათ მომხდარ ფაქტს, როცა თვით ამ სამინისტროს თანამშრომელმა, საკმაოდ მაღალი თანამდებობის პირმა, რომელიც აცილებდა ტვირთს, ფიზიკურად შეურაცხყო მეზობელი, რომელსაც არც იარაღი აქონდა და არც არანაირი ატრიბუტიკა, ამის მიუხედავად, ჩვენ ვთანამშრომლობთ შინაგან საქმეთა თუ უშიშროების სამინისტროებთან. შიდა ქართლში ჩვენი და შინაგან საქმეთა სამინისტროს განსაკუთრებული ინსპექციების ერთობლივი რეიდები დღესაც ხორციელდება. ბევრი რამ არის მოსაგვარებელი ტრანსპორტის სამინისტროსთან, დასარეგულირებელია თვით ტრანსპორტის, საბაჟო ტვირთის, გადაშვიდველის ურთიერთობის საკითხები.

რატომღაც ხდება ისე, რომ ყველა საეჭვო ტვირთი, რომელიც სომხეთსა და აზერბაიჯანში მიდის, გადააქვს საეჭვო გადაშვიდველს და არა ისეთ კანონიერ, ცნობილ ფირმებს, როგორიც არის “კავტრექსი”, “ჯორჯიან ექსპედიტორი” და სხვები. საეჭვო ტვირთი ხშირად გადააქვთ ეგრეთ წოდებულ ფიზიკურ პირებს, რომლებიც ყალბი პასპორტებით დადიან. მათი ვინაობა უცნობია და ამდენად პასუხს არ აგებენ დაკარგულ ტვირთებზე. როგორც კი

ჩვენ ამის წინააღმდეგ დავიწყეთ ბრძოლა, კარგი შედეგებიც მივიღეთ, თუმცა არ დააყოვნა წერილებმა მაღალი ინსტანციებიდან, რომლებიც ვილაციის უფლებების დარღვევაში გვადანაშაულებდნენ. პარადოქსია, მაგრამ, როცა საბაჟოში ხდებოდა დარღვევები, როცა ის კონტრაბანდასა და კორუფციაში იყო ჩაძირული, მაშინ მსგავსი წერილები არ ჩანდა.

შემდეგი პრობლემა, რომელიც ინსტიტუციონალურ მოწყობას ეხება, ეს არის ცენტრსა და რეგიონის შორის დოკუმენტბრუნვის სქემის არარსებობა. ნებისმიერ საკითხს, რომლის გადაწყვეტა საბაჟოებს კანონის თანახმად შეუძლიათ, ის მაინც უთანხმებს ან არ უთანხმებს ცენტრს.

არ არსებობს საბაჟოს, როგორც ინსტიტუტის მუშაობის რეგლამენტაცია, ის არ დევს ნორმატიულ ნაწილში. გაუგებარია რისი უფლება აქვს და რისი არა საბაჟო სამსახურს. სწორედ ეს აძლევს მას კორუფციის, ბიუროკრატის სტიმულს და ხშირად იწვევს უკმაყოფილებას.

მწვავედ დგას საკადრო პრობლემა. 1506 კაცი მუშაობდა საბაჟოში. აქედან ნახევარზე მეტს შეადგენდნენ ეკონომისტები და იურისტები. იყვნენ ექიმები, გინეკოლოგები, ზოოვეტერინარები, მეშახტეები და მომღერლებიც კი, ამასთან, პროფესიონალები ძალიან ცოტა.

ბუნებრივია, ეს იყო პერიოდი, როცა სისტემა “ველურ პირობებში” მუშაობდა. ბევრი იმისთვის იყო მისული, რომ სარფიან გასამრჯელოს იღებდა, საქმის ცოდნა კი არ მოეთხოვებოდა. დღეს მეზობლის წინაშე სერიოზული პრობლემა დადგა - მან უნდა იცოდეს კომპიუტერი, 4 კოდექსი, ამ მოთხოვნას ბევრი ვერ აკმაყოფილებს. ის ნეგატიური მოვლენები, რაც საკადრო ასპექტით ხდება, ხშირად უცოდინრობის ბრალია. ზოგჯერ კი შეგნებულად “ცდებიან”.

ამგვარი ნეგატიური მოვლენები საბაჟოში 40-60 პროცენტს შეადგენს. ხშირად მეზობელს არც კი იცის თავის უფლება-მოვალეობები და ბუნებრივია, ინსტინქტი - რაც შეიძლება მეტი იშვოს, წარმატებით მუშაობს. ამის აღმოფხვრა ჩვენს უპირველეს ამოცანას წარმოადგენს. ვიდრე ეს არ მოგვარდება, ძნელია რაიმე სასიკეთოზე ლაპარაკი.

ყველა ბოროტების სათავე კადრებშია. მასთან ბრძოლაში ვერც ერთი ორგანო ვერაფერს გააწეობს, თუ თვითონ საბაჟო არ გადადგას ეს ნაბიჯი. კორუფციის, ყველა “კრიშის” თუ “ლევის”

საფუძველი მებაჟეშია, თუნდაც იმ ნარკომან მებაჟეებში, სხვადასხვა ორგანოებს აღრიცხული რომ ჰქავთ და ამის გამო, როგორც აგენტებს, ვინ იცის, როგორ იყენებენ. ცხადია, ასეთი მებაჟე მშობარაა და თავისი ფუნქციის შესრულება არ ძალუძს.

მნიშვნელოვანია საბაჟო სისტემის საკანონმდებლო ინსტრუქციული ბაზა. ამ თვალსაზრისით სერიოზული პრობლემებია დასაძლევია. მართალია, ბევრი რამ არის გაკეთებული, მაგრამ საბაჟო კოდექსში ჯერაც იმდენი ბუნდოვანი მომენტი და ხარვეზია, რომ ხშირად მუჩუნება "ტრასეკას" ხელს კი არ ვუწყობთ, არამედ ვუშლით.

საილუსტრაციოდ ერთ მაგალითს მოვიტან. საქართველოს პრეზიდენტს დიდი შრომის ფასად დაუჯდა, რომ უზბეკეთიდან ბამბა საქართველოზე გავლით გადაზიდულიყო. საკითხი თითქოს მოგვარებულია, პოლიტიკური მოტივიც აქვს, და ამ დროს საბაჟო კოდექსში ჩაწერილია, რომ უზბეკეთიდან წამოსულ ბამბას საქართველოში შემოსვლისას მოსაკრებლის 0,3% გადახდება, არადა, ტრანზიტის გადასახადი მხოლოდ 100 დოლარია. ბუნებრივია, ამით ბამბის სატრანზიტო ფირმებს, რომელთაც საქართველოში სოლიდური შემოსავალი შემოაქვთ, სერიოზულ პრობლემებს ეუქმნით.

პრობლემებია დისტრიბუციასთან დაკავშირებითაც. ჩვენდა სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოში კერძო ბიზნესი საკმაოდ მაღალი ტემპებით ვითარდება. ჩვენთან მუშაობენ ძლიერი ფირმები, საკმაოდ სოლიდური დასავლური ფირმების დისტრიბუტორები. მაგალითად, "პიულერ პაკარდი" და "რენკ კსეროქსი", რომლებიც მთელ ამიერკავკასიას ამარაგებენ. მათ აქვთ საბაჟო საწყობები, სადაც შეაქვთ საქონელი და მერე ყიდნიან. საკამათოა, საქონელი ჯერ დაიბეგროს საწყობში და მერე გაიყიდოს, თუ ჯერ გაიყიდოს და მერე დაიბეგროს. რა თქმა უნდა, სახელმწიფოს აინტერესებს ჯერ გაიყიდოს და საბაჟო საწყობის დატოვების მომენტში დაიბეგროს, როგორც ეს კანონით არის გათვალისწინებული, მაგრამ საგადასახადო და საბაჟო კანონებში შემორჩენილი ბუნდოვანება ბიზნესმენს აიძულებს წითელი ხიდის გაღმა გახსნას საწყობი, იქიდან შემოიტანოს საქონელი და ასე ნახოს მოგება.

ასევე პრობლემატურია ცნობილი დაბალი "ინვოისის" ხაკითხი. "საბაჟო ჯირვებულების განსახდერის ინსტრუქციამ" საბაჟო ღირებულების ხუთი მეოთხედთან ოთხი წაგვართვა და დაგვყენა ფაქტის წინაშე, როცა ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია შემოტანილ საქონელზე ნებისმიერი ფასი ჩააწერინოს და ის მონაპოვოდ

ურ ფასად გაასაღოს. საქართველოს ფასწარმოქმნის შესახებ კანონის მე-7 და მე-9 მუხლები ეწინააღმდეგება კანონებს. ჩვენ კი არ გვაქვს უფლება, რამე ვუთხრაოთ, ავაფასოთ ან გადავაფასოთ. არადა, არსებობს მსოფლიო ფასები. შემოვიღეთ კიდეც ხარკომენდაციო ფასები, მაგრამ პრესამ და ტელევიზიამ შემოგვიტია, თითქოს ჩვენ ვიღაცის უფლებას ვარღვევთ მხოლოდ იმის გამო, რომ ყალბ დოკუმენტებს ვასწორებთ, ბიუჯეტში შეგვაქვს მეტი თანხა, არადა, ხარკომენდაციო ფასებმა ნოემბერში მილიონ 200 ათასი ლარი მოგვიტანა, რაც მანამდე, ბიუჯეტისთვის დაკარგული იყო. ფასებიც შედარებით დარეგულირდა, მაგრამ დაწოლა ყველა მხრიდან, როცა ნორმატიული ბაზა არ არსებობს, ძნელი გასაძლევია. ამ ნაწილში უსწრაფესად მოსაგვარებელი და გადასახედეია კანონები და ნორმატიული აქტები.

მნიშვნელოვანი ხარვეზია ისიც, რომ კანონი გასაგები უნდა არ არის დაწერილი. იგი უნდა იყოს მყარი, ხშირად არ უნდა იცვლებოდეს, მაქსიმალურად უნდა ითვალისწინებდეს ქვეყნის ინტერესებს, ხოლო შეღავათები მინიმუმამდე უნდა იყოს დაყვანილი.

აქვე მინდა შევეხო მაკროეკონომიკურ პრობლემებსა და მაკროეკონომიკურ ფონს, რომლებთანაც უხდება ჩვენს საბაჟო სურთიერთობა.

რა დასაძლავია, ჩვენი არსებობა და პრობლემები პირდაპირი ხაზით, მიზეზ-შედეგობრივად უკავშირდება ეკონომიკაში შექმნილ კლიმინალურ სიტუაციას. ცხადზე უცხადესია, ნებისმიერი ჩვენი საგადასახადო ბაზა იმ ბარომეტრზეა მიბმული. რომელსაც ქვეყნის მაკროეკონომიკური ცვლილებები აქვია.

აუცილებელია იმის დაფიქსირება, რომ ქვეყნის ექსპორტ-იმპორტში მიმდინარე პროცესები, რომელიც მიზეზ-შედეგობრივად დაკავშირებულია როგორც შიდა, ისე გარე ფაქტორებთან, საბოლოო ჯამში აყალიბებს ჩვენი, როგორც ფისკალური აგენტის როლს.

თუ ჩვენ თვალს გადავავლებთ იმპორტის დინამიკას 1998 წლის აგვისტოდან დღემდე, დავინახავთ, რომ იგი აშკარად შემცირებულია. ამაში ახალი არაფერია. უბრალოდ აქ სხვადასხვა ფაქტორებია გასაანალიზებელი.

პირველი, რასაც ჩვენ ყურადღება უნდა მივაქციოთ, ის არის, რომ საგადასახადო ბალანსის დეფიციტი მყარია. ექსპორტის იმპორტით გადაფარვის პროცენტი მთელი ამ პერიოდის განმავლობაში (გარდა ოქტომბრისა) იყო 20-80-ზე. თუ აგვისტოში, მაგალითად, იმპორტი იყო 112 მილიონი, იგი 101 მლნ-მდე დაეცა სექტემ-

ბერში, 80 მლნ-მდე ოქტომბერში, ხოლო ნოემბერში მან 92 მლნ-ი შეადგინა. ამ ციფრებში იმთავითვე ღმრის წილი გუთვნოდა ხორბლის იმპორტს, რომელიც მაშინ არ იბეგრებოდა. ბენზინისა და სიგარეტის ბაზაზე შევძელით მაშინ გეგმის შესრულება. რაც შეეხება დეკემბერს, იმპორტმა ოდნავ მაინც იკლო, მაგრამ ამ შემთხვევაში იმატა იმ ფაქტორებმა, როცა შეღავათები საგადასახადო ბაზაში მცირდება და სიტუაცია გამოსწორებისკენ მიდის.

უნდა აღინიშნოს, რომ აქციზურმა საქონელმა (საწვავისა და სიგარეტის გარდა) იკლო. აქციზურ საქონელად ძირითადად დარჩა სიგარეტი, რომლის იმპორტიც ნოემბერში მაქსიმალური ოდენობით დაფიქსირდა. მარტო ბიუჯეტში შევიდა 4 მლნ. სამასი ათასი ლარი, რაც ფაქტობრივად თვენახევრის მარაგი იყო. რაც შეეხება ალკოჰოლურ სასმელებს, მათი ხვედრითი წონა დღითიდღე მცირდება, არა იმიტომ, რომ ვერ აღვრიცხავთ, არამედ იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ქვეყნის ბაზარზე, სუპერმარკეტებში თუ ბაზრობებზე რეალიზებადი სასმელების 90 პროცენტი ადგილობრივი წარმოებისაა.

მეორე მხრივ, მაკროეკონომიკაში ექსპორტისა და იმპორტის შორის არსებობს ისეთი ურთიერთდამოკიდებულების ცნება, როგორიცაა გარე ფაქტორები, რუსეთისა თუ მსოფლიოს გლობალური კრიზისი, რამაც ექსპორტის ოდენობა ოქტომბერში 9-11 მლნ. დოლარამდე შეამცირა. ამ თანხას ჩვენ ვიხილავთ არა როგორც ექსპორტის, არამედ როგორც სავალუტო რესურსებს შემდგომი იმპორტის დასაფინანსებლად. ამან თავისებური ასახვა პოვა ნოემბერ-დეკემბერში იმპორტის შემცირებაზე, მაგრამ, მეორე მხრივ, ექსპორტის შემცირებამ და საბაჟო ბალანსის დისბალანსმა უკვე პროვოცირება გაუკეთა საექსპორტო წარმოებას. ამან ასახვა პოვა ექსპორტის სექტემბერ-ნოემბერში მასშტაბების გაზრდაში. დეკემბერში ექსპორტის რაოდენობამ 16,5 მლნ. დოლარს მიაღწია. ეს უკვე სერიოზული განაცხადია. ჩანს საქმე გვაქვს იმ ეკონომიკურ მოვლენებთან, რაც ხვალ თუ ზეგ ქვეყანას სერიოზულ სრულყოფას მოუტანს. დინამიკა ცხადყოფს, რომ სექტემბერ-ოქტომბერში ექსპორტის შემცირებამ სტიმული მისცა ლარის დევალვაციას, ხოლო ამ უკანასკნელმა თავის მხრივ ნოემბერ-დეკემბერში ხელი შეუწყო ექსპორტის ზრდას. ეს თებერვლის მეორე ნახევარსა და მარტში სავალუტო ნაკადების მატებისა და იმპორტის სერიოზული ზრდის საწინდარია.

ამის გარდა, მაკროეკონომიკაში მოხდა სტრუქტურული, სერიოზული ცვლილებები, გადამამუშავებელი მრეწველობის პროდუქცია გადავიდა მეორე პლანზე, მისი ხვედრითი წილი შემცირდა, ხოლო გაიზარდა მომსახურებელი, რესურსოვანი დარგების, ასევე აგარული სექტორის ხვედრითი წილი. ამან, ბუნებრივია, საბაჟო საგადასახადო ბაზას სოლიდური საფუძველი გამოაცალა.

არსებობს სავალუტო პრობლემაც, კერძოდ, ლარის დევალვაციის პრობლემა, ეს იწყვეს იმას, რომ იმპორტიორს უნდება შიში არასტაბილური ვალუტის მიმართ, იგი ამუხრუჭებს საერთაშორისო ოპერაციებს. იწყება ვალუტის კონვენტირებასა და გადარიცხვებზე შეზღუდვები. იმპორტიორი ცდილობს შეამციროს თავისი ოპერაციების მასშტაბი. ბანკები განიცდიან ზარალს, კურსთა სხვაობა მათ დიდ ლიკვიდურ ხაფრთხეს უქმნის, აქედან გამომდინარე, დეფიციტში ჩნდება საბრუნავი სახსრები, საქონელი მცირდება, კლებულობს ბაზრის მოცულობა, შესაბამისად იმპორტიც, მოლიანობაში მცირდება. ღრმავდება ეკონომიკური კრიზისი, რამეთუ ადგილობრივი წარმოება, ტრანსპორტი, მომსახურება მიმზღუდა უცხოეთის წარმოებასთან და სტაგნაციას განიცდის.

ყოველივე აქედან გამომდინარე, საბაჟო სისტემაში შეიქმნა მაკროეკონომიკური სტრატეგიული პროგნოზირების სტრუქტურა, რომელიც ამზადებს ამა თუ იმ საქონელზე მოთხოვნის რეალურ მანევრებელს. სწავლობს წარმოებას და მის იმპორტს. შეიძლება ერთი შეხედვით, ეს საკითხები არც შედიოდეს საბაჟო კომპეტენციაში, მაგრამ ასეთი ანალიზის გარეშე ვერ ვიქნებით ის ინსტიტუტი, რომელიც მოლიანობაში წარმართავს საბაჟო საქმეს, დავემსგავსებით მხოლოდ სტატისტიკებს, რომლის როლში ყოფნა ჩვენ უკვე აღარ გვინდა. ამის უცხადესი მაგალითია ის, რომ დეკემბერში ქვეყანაში 43 ათასი ტონა ბენზინის იმპორტი დაფიქსირდა, რომ 2000 ტონა საწვავი გაგვეპარა გორი-როკის მიმართულებით, დანარჩენი აღურიცხავი არცერთი ტონა ბენზინი არ შემოსულა.

ჯერ კიდევ გადაუჭრელ პრობლემად რჩება ხელნაწილისა და ხელბარგის ბიზნესი, მოსაწესრიგებელია მათი კანონმდებლობის ფარგლებში მოქცევასთან დაკავშირებული საკითხები. ეს შეეხება იგივე შოპტურების თუ ავტობუსების, კამიონებისა თუ ფიზიკურ პირების მიერ მსუბუქი მანქანებით გადატანილ ტვირთებს. ეს პრობლემა თანაბარი სიმწვავეთ განფრთხილავს ქვეყნის მთელ

სივრცეში. თუმცა, იგი სადღეისოდ შეტ-ნაკლებად დარეგულირებულია. იმ დონეზე მოექცა ჩვენი აღრიცხვის სფეროში, რომ საუბარია უკვე ტურიზმის სამინისტროს შექმნაზე, რათა ამ გზით შემოსული ტვირთები ტურისტულ ტვირთებად აღირიცხოს.

ხელბარგის ბიზნესთან დაკავშირებით გათვალისწინებულია კანონით შემოვიღოთ იმპორტიორის ბარათი. იმპორტიორი, რომელიც შემოიტანს ამა თუ იმ საქონელს საქართველოში და შეავსებს საბაჟო დეკლარაციას, იმავედროულად საბაჟოში იღებს იგივე, ოდონდ კოდიფიცირებულ ბარათს. მნიშვნელოვანია, რომ იმპორტიორი ყოველი პარტიის რეალიზაციაზე შეავსებს მას, როგორც თანმხლებ დოკუმენტს. შეიძლება შემოგვედგავონ, რომ არსებობს "დღე"-ს ფაქტურა, მაგრამ ის არ არის საქონლის თანმხლები დოკუმენტი. ჩვენ საქონლის რაოდენობრივი და თვისობრივი აღრიცხვა გვაინტერესებს.

ვფიქრობ, ეს უდიდეს ეფექტს მოგვცემს და თავიდან აგვაცილებს ამ საკითხთან დაკავშირებულ უხერხულობას. მხოლოდ ხელნაწილის ბიზნესიდან ნოემბერში მილიონ ორასი ათასი ლარი მივიღეთ, ხოლო დეკემბერში - 0,9 მილიონი.

დღეს საბაჟო დეპარტამენტს, მის გუნდს საკმაოდ სერიოზული პროგრამა გააჩნია. კონკრეტულად რა გვაქვს მხედველობაში, რას მოიცავს ჩვენს მიერ შემუშავებული რეფორმის პროგრამა?

პირველი. ეს არის ძირფესვიანი, ინსტიტუციონალური რეფორმა, თვისობრივად ახალი შინაარსის, ახალი ფორმის მორგება. ეს არის ძირფესვიანი საკადრო რეფორმა და შრომის ანაზღაურების ახლებური სისტემის დანერგვა. ეს არის საკანონმდებლო ნაწილებში იმ ხარვეზების გამოსწორება და ცვლილება (თუნდაც შიდა ინსტრუქციულ ნაწილში), რომელიც აუცილებლად გვაჭირდება და რომელზეც ზევით ვისაუბრეთ, სხვა სტრუქტურებთან ურთიერთობის ჰარმონიზაცია და ოპტიმიზაცია. ბოლო ნაწილი ალბათ შეეხება უცხოელების მონაწილეობას საბაჟოს ზოგიერთი ოპერაციის მართვაში და დონორ ქვეყნებთან ურთიერთობის სრულ კოორდინაციას. ეს არის ის პაკეტი, რომელიც საბაჟოს გარდაქმნის ქვაკუთხედს წარმოადგენს.

შევჩერდები პირველზე. ეს არის პორიზონტალური კავშირების განმტკიცება, ადგილობრივი საბაჟოების სტრუქტურების და უფლებამოსიანების ამადლება, რითაც გამოირიცხება მოსალოდნელი კონტრაბანდის სივრცეში დაკარგვის ალბათობა.

პირველ რიგში გავამდიდრეთ ქვეყნის საზღვრები, სიმძიმის ცენტრი დაბეგვრაში გადავიტანეთ სწორედ საზღვრებზე, ანუ იქ, სადაც მართლა იწყება საბაჟო ტერიტორია. ამით დიდი ნაბიჯი გადავდგით მთელ სივრცეში კონტრაბანდის მცდელობის აღკვეთისაკენ. ყოფილი საბაჟო საგუშაგოები, ანუ უსახური საბაჟო ინსტიტუტები, რომლებიც ფაქტობრივად არაფერს აკეთებდნენ, გარდა ბაგირის ჩამოწევის და აწევისა, გარდაიქმნებიან სრულფუნქციონირებად საბაჟოებად. ეს არის სადახლო, რომელიც გარდაიქმნება საბაჟოდ, ეს არის ნინოწმინდა, წითელი ხიდი, გარდაბანი - მნიშვნელოვანი კვანძი ჩვენი სარკინიგზო ტრანსპორტისა. ეს არის ლაგოდეხი, ერთ-ერთი სტრატეგიულად უმნიშვნელოვანესი კუთხე აზერბაიჯანთან ჩვენი ურთიერთობისა, რომელიც გარდაიქმნა სრულფუნქციონირებად საბაჟოდ. იგი ადვილზე აწარმოებს ყველა ოპერაციას. შეიქმნა აჭარის და აფხაზეთის საბაჟო სამმართველოები, ასევე თბილისში ცალკე რკინიგზის საბაჟო. ეს თვისობრივად ახალი ნაბიჯია არა იმიტომ, რომ ტრანსპორტის სახეობის მიხედვით დავიწყეთ დაბეგვრა, არამედ იმიტომ, რომ ტვირთების მნიშვნელოვანი ნაწილი მოდიოდა ზუსტად თბილისის რკინიგზაზე, რკინიგზა დაიყო სამ ნაწილად - დამხარისხებელ და სამხრეთ პარკად, პლუს ხათაო ოფისად, რომელიც ცალკე საბაჟოდ ჩამოყალიბდა.

ამგვარი მიდგომა რკინიგზის ტვირთების თვისობრივად განსხვავებულმა სპეციფიკამ განაპირობა. აქ ერთადერთ მწვავე პრობლემად რჩება ზოგიერთი ჩიხის, მათ შორის მძიმე წონების ჩიხის და ჩიხებში ტვირთების კონტროლის ე.წ. ბორბლებიდან ან რონდებიდან ტვირთების რეალიზაციის საკითხი, მაგრამ მიგვაჩნია, რომ უახლოეს პერიოდში ჩვენ ამას მოვაწესრიგებთ რკინიგზის საბაჟოს მეშვეობით.

მართვის ოპტიმიზაციის ამ პრინციპებში მთავარია ის, რომ სადახლო ისეთივე საბაჟოდ იქცა, როგორც თბილისისა, იგი სრულფასოვან ოპერაციებს ახორციელებს. მალე გაჩნდება ტერმინალი წითელ ხიდთან, ნინოწმინდასთან, ყაზბეგთან, რაც ზამთრალეობას მოგვცემს, ადვილზე დაიბეგროს ყველა ტვირთი, განსაკუთრებით ღია სახის, დაუღუპავი ტრანსპორტით მოძრავი ტვირთები და ის ტვირთები, რომლებსაც ფიზიკური პირები თუ ინდივიდუალური მეწარმეები ეზიდებიან საქართველოში. მაგრამ ეს არამც და არამც არ ნიშნავს, თითქმის ჩვენი ნებას ვინმეს თავს

გახვევთ. თუ ტვირთი დაღუპულია, მეწარმეს ვაიბულებთ მაინცდა მაინც ამ საბაჟოებში განაბაჟოს. ასეთი ტვირთი ადვილად კონტროლირებადია და ჩვეულებრივი გადასაბაჟის არსებობის და პასუხისმგებლობის პირობებში მას შეუძლია ამოძრავოს იგი ქვეყნის სივრცეში და განაბაჟოს იქ, სადაც თავად მოისურვებს. ასეთ ვითარებაში საგუშაგოები მატერიალურადაც გაძლიერდება, რადგან გადაინაცვლებს ბიუჯეტური დაფინანსება, ცხოვდება თავისი ბუღალტერია, ექსპორტ-იმპორტის განყოფილება, კომპიუტერული ბაზა.

მეორე მთავარი პრინციპი, რომელიც იმუშავებს ინსტიტუციონალურ მოწყობაში, არის კონტროლის ბაზისებრი სისტემა, რაც ელემენტარულად სისტემის კონტროლს გულისხმობს. კონტროლირებადი სისტემიდან ჩვენს სისტემის კონტროლზე უნდა გადავიდეთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში ვერავითარ ეფექტს ვერ მივიღებთ და ის სუბიექტური ძალა, რომელსაც მოსდევს კონტრაბანდა, დაცემა და სხვა ნეგატიური მოვლენები, დაუძლეველი გახდება.

პირველ რიგში აქ ლაპარაკია ერთიან კომპიუტერულ ქსელზე. საბაჟო სივრცის ერთიანი ქსელი, ამ სივრცის შეკვრა და რეალური დროის რეჟიმში მუშაობა დღეს უკვე რეალობაა. ამის წყალობით საშუალება გვქვია ნებისმიერ საბაჟო ობიექტზე თვალური ვადევნოთ ტვირთის მიმოსვლას. კონტროლის ამ სისტემას ახორციელებენ ახლად შექმნილი სტრუქტურები. პირველ რიგში ეს არის საბაჟო-საინფორმაციო-სადაზვერვო სამსახური, რომელიც მსოფლიო ბანკის დაფინანსებით მოთხოვნით შეიქმნა. იგი აგროვებს ყველანაირ ინფორმაციას, როგორც ტვირთების უკანონო მოძრაობაზე, ისე თანამშრომლების უკანონო ქმედებაზე. სტრუქტურა მუშაობს აგენტურული პრინციპით, საკმაოდ დახვეწილი მეთოდებით, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის გარეთ. დროის მოთხოვნის შესაბამისად ამ სამსახურის თანამშრომელთა 70 პროცენტი ინგლისურ ენას უნდა ფლობდეს.

კონტროლის მეორე სტრუქტურა, რომელზეც დიდ იმედებს ვამყარებთ, შიდა კონტროლის ინსტიტუტია. მასში გაერთიანდნენ მსოფლიო ბანკის ინიციატივით შექმნილი სწრაფი რეაგირების ჯგუფი და განსაკუთრებული ინსპექციის ინსტიტუტი, რომელიც კორუფციის მოსპობის ხაზით პირად შემადგენლობასთან მუშაობს. აქვია აუდიტის სამსახური, რომელიც საფინანსო, სააღრიცხვო თუ საბაჟო ტექნოლოგიის სწორად მოწყობის მდგომარეობას აკონტროლებს. ამგვარი სქემა საშუალებას მოგვცემს გავშალოთ კონტროლი მთელ სივრცეზე.

ამასთან კონტროლის გაძლიერების მიზნით ერთმანეთისაგან გაიმიჯნა ოპერატიული მუშაობა და მოკვლევების სამსახური, ოპერატიული სამმართველო დარჩა როგორც უშუალოდ კონტრაბანდის წინააღმდეგ მებრძოლი სამსახური. მოკვლევების ნაწილი გამოვეყო კონტრაბანდის სამსახურს. ამით შეიქმნა ორი ურთიერთდაპირისპირებული ნაწილი, რომელთა შორის ინტერესთა გაიგივება აღარ მოხდება. გვექნება ობიექტური მოკვლევა, ოპერატიული მუშაკები დაკავებული იქნებიან თავიანთი მოვალეობის შესრულებით, საქმე აღარ ექნებათ მოკვლევასთან, რაც გაზრდის ობიექტურობის ხარისხს.

გარდაიქმნა გაცილებით სამსახური, რაც მათი ცალკეული ჯგუფების რეგონებისთვის გადაცემაში გამოიხატა. მათ დაეკისრათ პასუხისმგებლობა არა მარტო იმაზე, რომ ვთქვათ, ფოთში გააფორმონ საქონელი, არამედ იმაზეც, რომ ფოთში თავისი გაფორმებული ტვირთი ბოლომდე მიიყვანოს. ამას დაემატა ისიც, რომ შიდა საბაჟო ტრანზიტის გამოწერის და მოძრაობის კონტროლის სისტემა შემოვა სტატისტიკურ აღრიცხვაში, ანუ ფოთიდან გამოწერილ ტრანზიტულ ტვირთზე, რომელმაც უნდა გაიაროს, ვთქვათ, წითელი ხიდი, პასუხისმგებლობა საბოლოო ჯამში 10 დღის შემდეგ ეკითხება ერთსა და მეორესაც. ეს წრე კონტროლდება კომპიუტერული სისტემით.

შეიქმნა ახალი სამსახური - აქციზური ტვირთების მონიტორინგის სამმართველო. მსოფლიო გამოცდილების გათვალისწინებით, აქციზური ტვირთების მოძრაობა ერთ-ერთი მტკიცეულია საბაჟო სისტემისათვის იმ დიდი ხვედრითი წილით, რაც მას უჭირავს ბიუჯეტის შემოსავლებში. სერიოზული კვლევა-ძიებისა და გარდაქმნის საგანია ახლებური მიდგომა აქციზური ტვირთების დაბეგრის მიმართაც. ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ პრესინგული მონიტორინგი აბსოლუტურად კონტროლირებადს გახდის აქციზური ტვირთების მოძრაობისა და განაბეგრის საქმეს.

სამოყალიბდა სტრატეგიული კვლევის განყოფილება, რომელიც იმუშავებს ფირმებისა და ტვირთების სახეობების მიხედვით. განყოფილებაში შემუშავდება მომხმარებელთა მოთხოვნილებების საორიენტაციო პროგნოზული ციფრები სხვადასხვა სახის პროდუქციაზე, იმპორტის რაოდენობაზე და მასში სავარაუდო ფირმების შენატანების ხვედრით წილზე. ამით საშუალება მოგვეცემა მივიღოთ დაახლოებით სურათი იმისა, თუ რა ელოდება ხვალ და ზევ ბიუჯეტს საბაჟო სისტემიდან შემოსავლების სახით.

აქვე არ შემოიღია არ შევჩერდეთ ისეთ მნიშვნელოვან საკითხზე, როგორიც საკადრო პოლიტიკაა. კერძოდ, კადრების კვალიფიკაციისა და სტაჟირების თემაზე, რომელიც ხორციელდება საჯარო კანონის შესაბამისად. აქ ძირითადი აქცენტი აღებულია პროფესიონალებზე. მათ შერჩევაში კი ადგილობრივ პროფესიონალებთან ერთად მოწვეული სტუმრებიც იქნებიან, რაც ატესტაციებისა და კონკურსების მიმდინარეობის დროს ობიექტურობის ერთგვარი გარანტია იქნება. მასში აქტიურად ჩაერთვება ფსიქოლოგიური სამსახურიც.

უკვე მზად არის საბაჟო სისტემის მუშაკთა შრომის ანაზღაურების პროექტი 1999 წლისათვის, სადაც მეზღვის მინიმალური ხელფასი 300 ლარი და უფრო მეტიც იქნება. თუ მუშაკი გეგმას 120%-ით შეასრულებს, მაშინ მინიმალური ხელფასი შეიძლება 400 ლარი და მეტიც კი გახდეს. ჩვენ, კანონის მიხედვით, გვაქვს ხელფასის სარგოს 150 ლარით გაზრდის უფლება, შემოღებული გვაქვს ულუფის გასამრჯელო, როგორც სამართალდამცავი სტრუქტურა, საბაჟო სამსახური ითვალისწინებს წელთა ნაშახურობას, წოდებებს, წოდებებზე დამატებასა და ბუნებრივია, კვარტალურ პრემიებს. ცალკე საკითხად არის წარმოდგენილი კოდექსის ის მუხლი, რომლის თანახმად გეგმის შესრულებას მოყვება სისტემის მუშაკთა დამატებითი წახალისება. ანაზღაურების ამგვარი სისტემა უზრუნველყოფს კვალიფიციური კადრების, წესიერი მუშაკების მოზიდვას ჩვენს სისტემაში, რის უკმარისობასაც ასე მწვავედ განვიცდით.

ცალკე მინდა აღვნიშნო საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის ინსტრუქცია, რომელიც ბოლოს და ბოლოს მიეყვანეთ კონდიციაში. იმედია, ხელ მალე მას დაამტკიცებს იუსტიციის სამინისტრო.

ცალკე საკითხად მინდა გამოვეყო უცხოელების მონაწილეობის საკითხი ჩვენს მენეჯმენტში. თავდაპირველად ეს ინიციატივა ფინანსთა სამინისტროს კულუარებში წამოიჭრა. ვარაუდობდნენ, რომ ამგვარი პროექტი უზრუნველყოფდა საბაჟო სისტემის გაუმჯობესებას, და შესაბამისად, საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდასაც. საბაჟო სისტემის განვითარების კომპლექსურ იდეას მხარი დაუჭირეს მსოფლიო ბანკმა და სხვა საერთაშორისო დონორმა ორგანიზაციებმა. ქართული მხარის წარმოდგენით, მხოლოდ გადაზიდვამდე ინსპექტირების სისტემის შემოღება უზრუნველყოფ-

და საბაჟო სისტემის გაუმჯობესებას, რაც თავიდანვე მცდარი და ხილრმისეულ ანალიზს მოკლებული იყო. ამიტომაც აწევს იგი ტვირთად დღევანდელ საბაჟო სისტემას.

გადაზიდვამდე ინსპექტირება, ანუ წინასაიმპორტო და წინასაექსპორტო კონტროლი, გულისხმობს სახელმწიფოს შესაბამისი ორგანოს მიერ ამორჩეული, მსოფლიო პრაქტიკაში აღიარებული კერძო კომპანიის საქმიანობას, რომელიც ტვირთის გამომგზავნ კვლევისაზე უზრუნველყოფს ტვირთის შემოწმებას ხარისხისა და რაოდენობის მიხედვით, სასაქონლო ნომენკლატურის კოდებთან ღირებულების შესაბამისობის თვალსაზრისით. გადაზიდვამდე ინსპექტირება, როგორც წესი, არ წარმოადგენს იძულებითი სახის ღონისძიებას და იგი ძირითადად გამოყენებულია გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში. ასეთი მომსახურება ვერ აგვარებს ხელბარგის ბიზნესის პრობლემას და ვერ ახორციელებს ანტიკონტრაბანდულ საქმიანობას. თავისი არხით იგი მხოლოდ ორგანიზებულ ბიზნესს მოიცავს. თავდაპირველი მიდგომა ტენდერის პრინციპების მიმართ ეხებოდა საბაჟო საქმის მხოლოდ ამ სფეროს.

საბაჟო სისტემის ხელმძღვანელობა ამ პროცესს ახლებურად მიუდგა, რაც შემდეგში გამოიხატება: სახელმწიფომ ტენდერში მონაწილე ფირმებს უნდა დაუსახოს კონკრეტული მიზანი, ხოლო ღია დატოვოს მათ მისაღწევად საჭირო საქმიანობის მიმართულებები. ასეთი მიზნებია: საბაჟო შემოსავლების რეალური ზრდა და საბაჟო სისტემის ინსტიტუციონალური გაძლიერება, რაც თავის მხრივ მოიცავს ამ სისტემის ინფრასტრუქტურის განვითარებას, კადრების მომზადებას, მართვის თანამედროვე მეთოდების დანერგვას. ასევე აუცილებელია, პროცესი წარიმართოს არა უცხოელი ექსპერტების სურვილისამებრ, არამედ სახელმწიფო პოლიტიკის სტრატეგიული მიმართულებების სრული თანხვედრით. იგი ქვეყნის აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამისი სამსახურის მიერ უნდა იყოს მართვადი. ამასთანავე, მკაცრად უნდა განისაზღვროს პროგრამის ხანგრძლივობა და უცხოელების მიერ საფინანსო ვალდებულებების უპირობო შესრულება, შეუსრულებლობის შემთხვევაში კი საჯარიმო ხანკიცები. ასევე პროექტმა უნდა უზრუნველყოს საბაჟო სისტემის კომპლექსური განვითარება, რათა პროექტის დასრულების შემდეგ ქვეყნის საბაჟო სამსახურმა შეძლოს თავისი ფუნქციების თანამედროვე სტანდარტებით განხორციელება.

საქართველოში საბაჟო საქმის ეკონომიკური და სამართლებრივი საფუძვლები

1. სამართლებრივი საბაჟო პოლიტიკა და საბაჟო საქმე

ცნობილია, რომ საუკუნეების განმავლობაში საქართველოზე გადიოდა აზიისა და ევროპის დამაკავშირებელი საქარავნო გზა - აბრეშუმის გზად სახელდებული. ამ გზით აბრეშუმის გარდა, ევროპაში გაჰქონდათ სურნელ-სანელებლები, ნელსაცხებელი და უძვირუფესი ქვები... აქედან გამომდინარე, არც საბაჟო საქმე იყო უცხო ხილი საქართველოსათვის.

ქართულ წყაროებში გამოთქმა - "ბაჟი" პირველად მეთერთმეტე საუკუნეში იხსენიება. ესაა გიორგი მეორეს (1072-1089) სიგელი შიო მღვიმის მონასტრისადმი (1072წ.), ადრე ბაჟს ზუგური (ზვერი) ერქვა.

სულხან საბა ორბელიანის მიხედვით: "ზუგური (ზვერი) - ხარკი, ქირა, ბაჟი. ბაჟი - ტვირთის ხარკი. მეზუგურე (მეზვერე) - ზვერის ამღები, მებაჟე. საზუგურე ზვერის ადგილი, ზუგურის ასადები ადგილი, საბაჟო".

თეიმურაზ ბაგრატიონი მიიჩნევს, რომ "ქართულად ბაჟი ზვერი არის, აქედან მეზვერე - მებაჟე".

ფეოდალური საქართველოს ეკონომიკაში ბაჟი არაპირდაპირი გადასახადის მნიშვნელოვანი წყარო იყო. საბაჟო საქმეს საგანგებო მოხელე - ბურტა, ხოლო შემდეგ მეჭურჭლეთუხუცესი განაგებდა. "ბაჟი ფეოდალური ეკონომიკის დიდმნიშვნელოვანი დარგია - აღნიშნავდა გამონენილი ისტორიკოსი ნიკო ბერძენიშვილი. მეათე საუკუნეში მეზუგურე და საზუგურე (და მაშასადამე ზუგურიც) უკვე ცოცხალი ტერმინები არიან".

1 სულხან-საბა ორბელიანი, დიქციონარი ქართული, ტომი I, 1991, გვ. 94, 288, 468, ტომი II, 1993, გვ. 28-29.

2 თეიმურაზ ბაგრატიონი, წიგნი დიქციონარი, თბილისი, 1979, გვ. 27.

3 ნ. ბერძენიშვილი, ერთი უძველესი საბაჟო ადგილმდებარეობისათვის საქართველოში, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. I, 1964, გვ. 193.

საბაჟო დეპარტამენტის ხელმძღვანელობის ამგვარ მიდგომას მხარი დაუჭირა მსოფლიო ბანკმა. პროცესის მიმდინარეობას თავიდან ბოლომდე კოორდინაციას გაუწევს საბაჟო დეპარტამენტი. ყოველივე ამის შედეგად მთლიანად შეიცვალა სატენდერო დოკუმენტების შინაარსი და პრინციპები, რაც ქმნის იმის წინა პირობას, რომ პროექტი შედეგიანი იქნება.

საბოლოოდ, ჩვენი აზრით, აუცილებელია ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი სტრუქტურული მიმართულების ერთდროული და დოზირებული ამუშავება. საკითხი ერთიან გამაში იკითხება და რომელიმე ერთი მიმართულების "ჩაგდება" გამოიწვევს რეფორმის დამახინჯებას, რამაც შეიძლება უკუშედეგი მოგვცეს.

მეორე მნიშვნელოვანი დასკვნა ის არის, რომ საბაჟო სისტემას ერთდროულად უხდება არსებულ მომენტში ფისკალური პრობლემების გადაჭრა და სტრატეგიულ გარდაქმნაზე მუშაობა.

ამ მხრივ უნდა გაკეთდეს აუცილებელი აქცენტები, რადგან რეფორმა არ არის ერთჯერადი აქტი. ამ პროცესს დრო და სივრცე სჭირდება.

მესამე მნიშვნელოვანი მომენტი არის ის, რომ ყოველივე ახალს და რეფორმატულს სჭირდება იდეოლოგიური ფონი და მხარდაჭერა.

ჩვენ ამ საკვლელო საქმეში საზოგადოების მხარდაჭერის და ჩვენი შრომისუნარიანობის იმედი გვაქვს. XXI საუკუნეში საქართველოს ციკლური საბაჟო სისტემა ექნება და ქვეყანა საიმედოდ იქნება დაცული.

ვახტანგ ქარუმიძის ნაშრომი "საბაჟო საქმე" მნიშვნელოვნად დაეხმარება საბაჟო ორგანოებს მათ წინაშე მდგარი დიდი და საპატიო ამოცანების შესრულებაში. სახელმძღვანელო სამეცნიერო-პრაქტიკული და გამოყენებითი მიმართულებისა და მნიშვნელობისაა. მასში საბაჟო საქმისა და საქართველოს საბაჟო სამართლის ყველა ძირითად საკითხზე გაცემულია კონკრეტული, მოკლე და მეცნიერული პასუხები; განსაზღვრული და განმარტებულია საბაჟო საქმის ძირითადი ცნებები, ტერმინები და დებულებები.

თამაზ მაღლაკელიძე
საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო
დეპარტამენტის თავმჯდომარე.

საქართველოში შეთერთმეტე-მეთოთხმეტე საუკუნეებში საგარეო საქმეები გადანაწილებული იყო ჯერ სამი უწყების:

1. ამირსპარსალის,
2. მეჭურჭლეთუხუცესის,
3. მანდატუხუცესის ხელში. ათაბაგობის განენიდან (მე-13 საუკუნის დასაწყისი, 1207-1212 წ.წ.) კი საგარეო საქმეთა ფუნქცია მთლიანად უკავია ათაბაგს.

მეჭურჭლეთუხუცესი - საქართველოს საფინანსო უწყება, აღედგინა ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობის რეგულაციას:

1. მეჭურჭლეთუხუცესი აწესრიგებდა საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობებს;
2. განსაზღვრავდა ბაჟების ოდენობას, სასაქონლო გაცვლა-გამოცვლის წესებს;
3. უზრუნველყოფდა სავაჭრო-ეკონომიკური მაგისტრატების სრულყოფასა და უშიშროებას;
4. უცხოელი ვაჭრების ქონების და პიროვნების უშიშროებას;
5. უცხოელი ვაჭრებისა და მათ მიერ შემოტანილი საქონლის დაბინავება-შენახვას.

საქართველოში არსებობდა არაპირდაპირი გადასახადების სამი ფორმა: ბაჟი, აქციზი და სახაზინო მონოპოლიები. როგორც საბაჟო ტარიფისა და სხვა ძეგლების გაცნობა გვარწმუნებს, არაპირდაპირი გადასახადების ეს ფორმები, გარდა წმინდა სახის აქციზისა, განვითარების ამა თუ იმ ზომითა და მასშტაბით რუსეთთან შეერთებამდე არსებობდა აღმოსავლეთ საქართველოში. იყო შინაგანი ბაჟები, ანუ აქციზის განუვითარებელი ფორმები და ბაჟები ნამდვილი აზრით (ე.ი. საგარეო), შინაგანი ბაჟები განიყოფებოდა: ა) ვაჭრობის მოსაკრებლად; ბ) შეზიდვა-გაზიდვის მოსაკრებლად.

შინაგანი ბაჟები იყო: ა) სამეფო (სახაზინო), საუფლისწულო, სადედოფლო, სამინბაშო, ბ) საკათალიკოსო, საეკლესიო, ხამონასტრო და გ) ბაჟები კერძო პირთა სასარგებლოდ. ბაჟები განიყოფებოდა: შემოზიდვის, გაზიდვისა და ტრანზიტის ბაჟებად.

კავკასიის მოიანეთის ხალხები ბაჟისაგან განთავისუფლებულები იყვნენ, მეთვრამეტე საუკუნის 50-იან წლებში აღდგა

რუსეთ-საქართველოს დამაკავშირებელი, ევროპა-წოდებული ოსეთის გზა, გაცხოველდა ვაჭრობა. საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ ცარიზმი ატარებდა საკუთარ საფინანსო და საბაჟო პოლიტიკას, რაც ქვეყნის ეკონომიკური დამორჩილების, ქართული ფულის გაუქმებით დაიწყო. 60-იან წლებიდან ცარიზმის საბაჟო პოლიტიკა საქართველოში მტკიცედ დაჰკვიდრდა.

საქართველო, საბჭოთა რუსეთის მიერ დაპყრობის შემდეგ, თითქმის 70 წლის მანძილზე ჩამოაშორეს საბაჟო საქმეს, საბაჟო კონტროლისა და გაფორმების განხორციელებას, საბაჟო გადასახადისა და საბაჟო მოსაკრებლების აღებას, საზღვარზე გადაადგილების წესების შემუშავებასა და საბაჟო ორგანოების ფუნქციების განსაზღვრას. საქმე იქამდე მივიდა, რომ საბაჟო ორგანოები ფორმალურადაც კი არ ფუნქციონირებდნენ საქართველოში.

მდგომარეობა მაშინვე შეიცვალა, როდესაც საქართველომ მოიპოვა დამოუკიდებლობა და კრახი განიცადა საბჭოთა ტოტალიტარიზმმა იმის შემდეგ, რაც საქართველომ მოიპოვა დამოუკიდებლობა, გახდა სუვერენული სახელმწიფო, საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი, გაეროს და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების წევრი, შეიქმნა საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო სამსახური. 1991 წლის 15 სექტემბერს საქართველოს რესპუბლიკის უმაღლესმა საბჭომ მიიღო კანონი "საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოს შესახებ".

საქართველოს საბაჟო პოლიტიკა საქართველოში ხორციელდება ერთიანი საბაჟო პოლიტიკა, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ განსაზღვრული ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის ნაწილია.

პოლიტიკა (ბერძნული politika) - სახელმწიფო ხელისუფლების, პარტიის ან საზოგადოებრივი ჯგუფის მოღვაწეობა შინა-სახელმწიფოებრივი მართვისა და საერთაშორისო ურთიერთობის დარგში; იგი განისაზღვრება ამ ხელისუფლების, პარტიის, საზოგადოებრივი ჯგუფის ინტერესებით.

პოლიტიკის სუბიექტებია: სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები; პოლიტიკური პარტიები, ორგანიზაციები და საზოგადოებრივი მოძრაობები. ამ ფუნქციას შეიძლება, აგრეთვე, ასრულებდნენ ხელისუფლების ორგანოებში დასაქმებული კონკრეტული პიროვნებები და ამ ორგანოებში მონაწილე პარტიები.

პოლიტიკა სხვადასხვა სახისაა: საშინაო და საგარეო, სოციალური და ეკონომიკური, მიმდინარე და სტრატეგიული. არ არსებობს ცხოვრების სფერო პოლიტიკის გარეშე.

პოლიტიკის სწორად განსაზღვრას, ანუ სწორი პოლიტიკის შემუშავებას გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ცხოვრების ყველა სფეროში. პოლიტიკის კავშირი საზოგადოებრივი ცხოვრების ყოველ დარგთან ძალიან მნიშვნელოვანია, მაგრამ განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი კავშირი ეკონომიკასთან. ეკონომიკა და პოლიტიკა ურთიერთზემოქმედებას ყოველგვარი შუალედური რგოლის გარეშე ახორციელებენ. მათ ურთიერთობაში ეკონომიკა პოლიტიკის მატერიალურ საფუძვლად გვევლინება, ხოლო პოლიტიკა ეკონომიკური კანონების შეცნობილი და შეგნებული გამოყენებაა. ამდენად მხოლოდ ის პოლიტიკაა რეალური, რომელიც სწორად ასახავს საზოგადოების სხვადასხვა ფენის მიზნებსა და ინტერესებს.

როგორც აღვნიშნეთ, საქართველოში ხორციელდება ერთიანი საბაჟო პოლიტიკა, ერთიანი საბაჟო ტარიფები და საბაჟო რეჟიმი. რას ნიშნავს ეს? ერთიანი საბაჟო პოლიტიკა ღონისძიებათა ერთობლიობაა, სისტემა და სტრატეგია. იგი, პირველ რიგში, იმას ნიშნავს, რომ ერთიანია საქართველოს საბაჟო ტერიტორია და ამ ტერიტორიაზე ხორციელდება ერთიანი საბაჟო პოლიტიკა; მოქმედებენ საერთო საბაჟო რეჟიმიები, გადასახდელები, ტარიფები, საბაჟო კანონმდებლობის აქტები. ამასთან, საქართველოს პრეზიდენტისა და პარლამენტის გარდა, არავის აქვს უფლება შექმნას საბაჟო დაწესებულებები, დააწესოს საბაჟო გადასახადები და ტარიფები, განახორციელოს საბაჟო კონტროლი, განსაზღვროს საბაჟო პოლიტიკა და მისი მთავარი მიმართულებანი.

საბაჟო პოლიტიკას განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი და პარლამენტი. მის შემუშავებასა და განხორციელებაში მონაწილეობს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი.

საბაჟო პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება განეკუთვნება საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკ-

უთრებულ გამგებლობას. მთელ რიგ საკითხებთან ერთად, საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, მხოლოდ საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიეკუთვნება: "საგარეო ვაჭრობა, საბაჟო და სატარიფო რეჟიმიები".

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა განსაზღვრავს საბაჟო პოლიტიკის სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ორგანიზაციულ საფუძვლებს. იგი ადგენს საბაჟო და სხვა სახელმწიფო ორგანოთა, ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა უფლება-მოვალეობებს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების პროცესში.

ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანი დოკუმენტია საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 8 იანვრის №2 ბრძანებულებით დამტკიცებული "საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის დებულება".

დებულების თანახმად, საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის უმთავრესი ამოცანაა საბაჟო პოლიტიკის შემუშავებაში მონაწილეობა და მისი განხორციელება. ამ ძირითადი ამოცანის შესასრულებლად საბაჟო დეპარტამენტი ახორციელებს შემდეგ ფუნქციებს: 1) ამზადებს წინადადებებს საქართველოს საბაჟო პოლიტიკის სრულყოფისათვის; 2) შემუშავებს საქართველოს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელებისათვის საჭირო სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ორგანიზაციულ მექანიზმებს და უზრუნველყოფს მათ განხორციელებას; 3) შემუშავებს და ახორციელებს საბაჟო საქმიანობის განვითარების პროგრამებს; 4) ამზადებს საბაჟო საქმიანობისა და პოლიტიკის მარეგულირებელ საკანონმდებლო და სხვა სამართლებრივი აქტების პროექტებს; 5) უზრუნველყოფს საქართველოს საბაჟო ორგანოების მონაწილეობას სახელმწიფო უშიშროების დაცვის ღონისძიებათა განხორციელებაში, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ცხოველებისა და მცენარეების, ბუნებრივ გარემოს დაცვაში; 6) უზრუნველყოფს საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო პოლიტიკისა და ამ ქვეყნებში საბაჟო საქმის გამოცდილების შესწავლასა და ანალიზს; მათი დადებითი გამოცდილების დანერგვას საქართველოს საბაჟო ორგანოების საქმიანობაში.

1 საქართველოს კანონები, ადამიანის უფლებათა შესახებ საერთაშორისო აქტები და კორექციები, 1998, გვ. 20

საქართველოს საბაჟო პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების უზრუნველყოფისათვის საბაჟო დეპარტამენტში იქმნება მრეწველთა საბჭო; მასში შედიან მოწვეული სპეციალისტები და საბაჟო სისტემის მაღალკვალიფიციური მუშაკები.

საბაჟო ორგანოების საქმიანობაში მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების შემუშავება და განხორციელება.

რას ნიშნავს ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებები? მასში იგულისხმება საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საქართველოში შემოტანისა და საქართველოდან გატანის განსაკუთრებული პირობები, რომლებიც დაწესებულია საქართველოს ეკონომიკური ინტერესების შესაბამისად და შეიძლება შეიცავდეს კვლიერებას, ლიცენზირებას, მინიმალური და მაქსიმალური ფასების დაწესებას, აგრეთვე მსოფლიო მყურნეობასთან საქართველოს ეკონომიკის ურთიერთკავშირის რეგულირების სხვა ღონისძიებებს.

საბაჟო პოლიტიკა - სახელმწიფოს საგარეო-სავაჭრო საქმიანობის ნაწილია, რომელიც არეგულირებს საქონლის ექსპორტ-იმპორტის მოცულობას, სტრუქტურასა და პირობებს. საბაჟო პოლიტიკა ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია. სახელმწიფოები ერთიანდებიან საბაჟო კავშირებად ერთობლივი ღონისძიებების განსახორციელებლად საბაჟო პოლიტიკის დარგში.

საბაჟო კავშირის შექმნისა და განვითარების მკაფიო მაგალითია ევროპის კავშირი. ევროპის კავშირი განვითარების თანამედროვე ეტაპზე 15 დამოუკიდებელი ქვეყნის კავშირია. იგი მოიცავს ორ ძირითად მიმართულებას: 1) პოლიტიკურ კავშირს და 2) ეკონომიკურ და სავალუტო კავშირს.

საქართველოს ავტონომიური რესპუბლიკები მონაწილეობენ საბაჟო პოლიტიკის ფორმირებასა და განხორციელებაში საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების და მმართველობის უმაღლეს ორგანოებში თავიანთი წარმომადგენლობის მეშვეობით.

საქართველოს საბაჟო საქმისა და პოლიტიკის მიზნებია: საქართველოს ეკონომიკური სუვერენიტეტისა და უსაფრთხოების დაცვა, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სტიმულირება და შიდა ბაზრის დაცვა, საქართველოს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების სტიმულირება, საქართველოს საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის სხვა ამოცანების განხორციელება.

საქართველოს საბაჟო პოლიტიკა ვითარდება საყოველთაოდ აღიარებულ საერთაშორისო სამართლებრივ ნორმებსა და პრაქტიკასთან პარმონიზაციისა და უნიფიკაციის მიმართულებით. საქართველო საბაჟო პოლიტიკის სფეროში ესწრაფვის აქტიურ საერთაშორისო თანამშრომლობას.

საქართველოს საბაჟო ტერიტორია ღია საბაჟო საზღვარს. საქართველოს საბაჟო კოდექსის მეორე მუხლის შესაბამისად "საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის შეადგენს საქართველოს სახელმწიფო ტერიტორია, ტერიტორიული და შიდა წყლები და მათი საპაერო სივრცე".

საქართველოს საბაჟო ტერიტორია მოიცავს, აგრეთვე განსაკუთრებულ საზღვაო ეკონომიკურ ზონაში შექმნილი ხელოვნური კუნძულების, დანადგარებისა და ნაგებობების ტერიტორიებს, რომლებზედაც ვრცელდება საქართველოს განსაკუთრებული იურისდიქცია.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის მიხედვით, საქართველოს ტერიტორიაზე შეიძლება იყოს თავისუფალი საბაჟო ზონები და თავისუფალი საწყობები, რომელთა ტერიტორიები განიხილება, როგორც საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ არსებული. თავისუფალი საბაჟო ზონებისა და თავისუფალი საწყობების ტერიტორიებზე მოქმედებს საქართველოს საბაჟო კოდექსითა და სხვა საკანონმდებლო აქტებით განსაზღვრული განსაკუთრებული საბაჟო რეჟიმები.

საქართველოს საბაჟო საზღვარს შეადგენენ საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის ფარგლები, აგრეთვე თავისუფალი საბაჟო ზონებისა და თავისუფალი საწყობების პერიმეტრები.

საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაციის განვითარებისა და განმტკიცებისათვის საქართველოს სხვა სახელმწიფოებთან ერთად შეუძლია შექმნას საბაჟო კავშირები, თავისუფალი ვაჭრობის ზონები, საერთაშორისო სამართლის ნორმების შესაბამისად დადოს ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებები საბაჟო საკითხებზე. ასეთი ხელშეკრულებები საქართველომ დადო ისეთ სახელმწიფოებთან, როგორებიცაა თურქეთი, უკრაინა, რუსეთის ფედერაცია, აზერბაიჯანი, სომხეთი, ირანი და სხვ.

საბაჟო კავშირი ორი და მეტი სახელმწიფოს შეთანხმებაა, რომლის შესაბამისად მხარეები ვალდებულია იღებენ ერთმანეთთან ვაჭრობისას არ გამოიყენონ საბაჟო ტარიფები და რაოდენ-

ნობრივი შეზღუდვები. საბაჟო კავშირის მონაწილენი ერთმანეთს უთანხმოებენ არა წევრი ქვეყნების მიმართ ერთიან საბაჟო პოლიტიკას. ასეთი ურთიერთობების შედეგად საბაჟო კავშირის წევრები აღწევენ ეროვნული საბაჟო-სატარიფო კანონმდებლობის უნიფიცირებას. ამის საფუძველზე ხდება ერთიანი საბაჟო ტარიფების შემოღება. იქმნება ერთიანი ტერიტორიული საბაჟო სივრცე.

საბაჟო კავშირის ინტეგრაციის შემდეგი ეტაპია საქონლის, მომსახურების, კაპიტალისა და მუშახელის საერთო ბაზარი და ერთიანი სავალუტო კავშირი ერთიანი ვალუტით.

რას ნიშნავს თავისუფალი ეკონომიკური ზონა? უპირველეს ყოვლისა, ეს არის მეწარმეობისა და გადასახადების შეღავათიანი რეჟიმის ადგილი. თავისუფალი ეკონომიკური ზონა, როგორც ეკონომიკური ურთიერთობა და მოვლენა, ყვრდნობა სამ ძირითად პრინციპს.

პირველი - ეს არის პორტო-ფრანკოს პრინციპი, ანუ საბაჟო საწყობი, რომელიც თავისუფალი იქნება გადასახადებისაგან, ამავე ტერიტორიაზე შეიძლება არსებობდეს ეკონომიკური ზონა, რომელიც იძლევა საქონლის წარმოებისა და რეწვის საშუალებას ამ ზონაში გადასახადების გარეშე მოცემული საქონლის ნედლეულის მაკომპლექტებელი მოწყობილობების და ტექნოლოგიების დაუბეგრავად. ეს არის სწორედ თავისუფალი საბაჟო საწარმოო ზონა და შესაბამისად, აქ ნაწარმოები საქონელი თავისუფლად გადის როგორც ექსპორტზე, ისე შიდა ბაზარზე. ეს არის შენახვის, წარმოების და რეალიზაციის თავისუფლების პრინციპი.

მეორე პრინციპია იმ კაპიტალის და იმ მოგების რეპატრიაცია, რომელიც შეიქმნება საბაჟო ზონაში. ამ ზონაში ეკონომიკური საქმიანობის მიზანი მოგების მიღებაა და მიმღებ ინვესტორს უნდა აქონდეს ქვეყნიდან მისი გატანის შესაძლებლობა. ამდენად აუცილებელია კაპიტალის რეპატრიაციის თავისუფლების პრინციპის დაცვა. ეს თავისთავად მოითხოვს ვალუტის კონვერტირებადობას, მის შეუზღუდავ მიმოქცევას.

მესამე პრინციპია საგადასახადო პრეფერენციები და შეღავათები (დღგ - საგან განთავისუფლება, სხვა შეღავათები). ამ სამი ფუნდამენტური მიმართულების ერთიანობა არის თავისუფალი ეკონომიკური ზონა.¹

¹ მაკრო, მიკრო ეკონომიკა, 1998, №6, გვ. 6-7

თავისუფალი ეკონომიკური ზონის შექმნის მიზანია ინვესტიციების და ტექნოლოგიების მოზიდვა, საექსპორტო პოტენციალის გაზრდა, ქვეყნის სავალუტო და სხვა სახის შემოსავლის ზრდა, საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების გააქტიურება, შრომითი რესურსების დასაქმების უზრუნველყოფა; ხელშეწყობი პირობების შექმნა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისათვის.

საქართველოს ტერიტორიაზე შეიძლება შეიქმნას შემდეგი ტიპის თავისუფალი ეკონომიკური ზონები: ა) საექსპორტო წარმოების ზონა; ბ) თავისუფალი სავაჭრო ზონა; გ) სამეცნიერო-ტექნიკური პარკი.

რა არის დღეს საქართველოს კანონმდებლობით ნებადართული? რას ითხოვს თავისუფალი ეკონომიკური ზონის პრინციპები? პირველი - საბაჟო ტერიტორია, სადაც შეიძლება საქონლის შენახვა და მისი რეალიზაცია გადასახადების გადახდის გარეშე. ეს მოქმედი კანონმდებლობით ნებადართულია. საქართველოს საბაჟო კოდექსის მეოთხთმეტე თავში "თავისუფალ საბაჟო ზონასა და თავისუფალ საწყობში საქონლის განთავსება ან გამოყენება"

პირდაპირ მითითებულია, თუ რა შეგვიძლია გადავამუშაოთ თავისუფალ საბაჟო ზონაში, და საერთოდ, რა შეგვიძლია იქ გავაკეთოთ.

საბაჟო საშუალებების მიერ ქვეყნის საბაჟო საქმის შინაარსს შეადგენს საბაჟო რეჟიმების ერთობლიობა, სუვერენული სახელმწიფოს საბაჟო პოლიტიკა - ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ნაწილი, საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილების წესი, საბაჟო კონტროლი, საბაჟო გაფორმება, საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების სხვა საშუალებანი. საბაჟო საქმეს საფუძვლად უდევს შესაბამისი ქვეყნის კონსტიტუცია, საერთაშორისო ხელშეკრულებები და კონვენციები საბაჟო ურთიერთობის საკითხებზე, საბაჟო კოდექსები, ტარიფები და გადასახდელები; საბაჟო პოლიტიკას ახორციელებენ სახელმწიფოს მეთაურები, აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებანი, საბაჟო ორგანოები.

საბაჟო საქმე ეს ნებისმიერი ეკონომიკის ერთ-ერთი საბაჟო ინსტიტუტია. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი როლი იმ

ქვეყნებში, რომლებიც ახორციელებენ გადასვლას ცენტრალიზებული ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე, ეს პირდაპირ ეხება საქართველოს, სადაც მიმდინარეობს ეკონომიკური რეფორმები; მიმდინარეობს ფართო მასშტაბით და ეკონომიკის ყველა მიმართულებით. რეფორმების გატარებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საბაზოს. ჯერ ერთი, საბაზოს ეკისრება საგარეო ვაჭრობის ბრუნვის რეგულირება, საბაზო გადასახადებისა და მოსაკრებლების ამოღება, ამით სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსება; მეორე, იგი სახელმწიფოს იცავს იარაღის, ნარკოტიკების და სხვა კონტრაბანდისაგან; მესამე, საბაზო სამსახური უზრუნველყოფს საქართველოს ეკონომიკის განვითარების სტიმულირებას და შიდა ბაზრის დაცვას, საქართველოს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების წახალისებას.

საბაზო ინსტიტუტების შექმნა და დამკვიდრება საქართველოს სახელმწიფოებრიობის მნიშვნელოვანი მონაპოვარია. მას, როგორც ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელ ნაწილს, განსაკუთრებული ადგილი უკავია საქართველოს პოლიტიკურ სისტემაში.

რით ხვდება საქართველოს საბაზო სამსახური XXI საუკუნეს? რას მიაღწია დამოუკიდებლობისა და დემოკრატიის დამკვიდრების პერიოდში? ჯერ ერთი, ხვდება იმით, რომ დღეს საქართველოს სახელმწიფოს გააჩნია სრულყოფისაკენ მიმავალი საბაზო, რომელიც მთელ ტერიტორიაზე აკონტროლებს ქვეყნის სივრცეს, იცავს მის ეკონომიკურ უსაფრთხოებას და ახორციელებს საქართველოს პრეზიდენტის, პარლამენტისა და მთავრობის მიერ შემუშავებულ საბაზო პოლიტიკას; მეორე, საქართველოში ჩამოყალიბდა საბაზო საქმის სპეციალისტების გუნდი, რომელსაც შეუძლია საბაზო პოლიტიკის, საბაზო კანონმდებლობისა და ქვეყნის საბაზო ინტერესების განხორციელება; მესამე, შეიქმნა საბაზო სისტემის გარკვეული ინფრასტრუქტურა. ესაა სარფის საბაზო, თბილისის, ადგილისა და ფოთის დასავლეთის სტილით მოწყობილი საბაზო ტერმინალები; ასევე მეტ-ნაკლებად ორგანიზებული საბაზო ინფრასტრუქტურები წითელ ხიდზე, ვალეში, სადახლოზე, ლაგოდეხში და სხვაგან.

საქართველოს საბაზო სამსახურს სერიოზული და საქმიანი ურთიერთობები აქვს ამერიკის შეერთებული შტატების, ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნების, სომხეთის, აზერბაიჯანის, რუსეთის,

თურქეთის საბაზო ორგანოებთან, რომლებთანაც სტატისტიკური თუ კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლის ინფორმაციის გაცვლა საკმაოდ კარგ შედეგს იძლევა; საქართველოს ეხმარება მსოფლიო ბანკი “ასიკუდას” დანერგვაში და კომპიუტერული ტექნიკის მოდერნიზაციაში, ასევე აშშ-ის საბაზო ჩვენს ქვეყანას აწვდის სპეციალურ ტექნიკას, რომელიც ნარკოტიკების, ბიოთერული იარაღის დეტალების უკანონო ტრანსპორტირების წინააღმდეგ ბრძოლაში გვეხმარება. მნიშვნელოვანია პროგრამები, რომელსაც მსოფლიო ბანკი ახორციელებს კონსანტინგის ფორმა “ქრაუნ-ვიჯენტსთან” ერთად. მთლიანობაში, ერთიანი დონორი ქვეყნების კოორდინაციაში მოქცეული ურთიერთობა, რომელიც მწყობრ სისტემად არის ჩამოყალიბებული, საქართველოს საბაზოს კარგ ავტორიტეტს უქმნის.

საქართველოს საბაზო ორგანოების საქმიანობის უმთავრეს პრობლემებს შორის ერთ-ერთი მთავარია საბაზო საქმის ინფრასტრუქტურის ორგანიზაცია და მისი სრულყოფა. საბაზო საქმის ინფრასტრუქტურა სამი ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული ჯგუფისაგან შედგება. ასეთი დაყოფა ჯგუფებად მიღებულია რუსეთის ფედერაციისა და სხვა ქვეყნების საბაზო ორგანოების საქმიანობაშიც.

პირველ ჯგუფს წარმოადგენენ საბაზო ობიექტები, რომლებიც უზრუნველყოფენ შესაბამის პირობებს საბაზო ორგანოების ფუნქციონირებისა და საბაზო რეჟიმების პირობებში მგზავრთა ნორმალური მომსახურებისათვის. ესაა საბაზო დაწესებულებათა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, ადმინისტრაციული შენობები, გამტარი პუნქტები, ტერმინალები, სხვადასხვა ტიპის საწყობები, მათ შორის დროებითი შენახვის საწყობები, უბაზო ვაჭრობის მაღაზიები, სატრანსპორტო საშუალებები, სპეციალური დანიშნულების ობიექტები, ვაგზოებზე, აეროპორტებში საბაზო კონტროლის ზონები და სხვ.

მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება საბაზო ორგანოების საქმიანობის სისტემები და საშუალებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საბაზო პროცედურების განხორციელებას, მიღებული შედეგებისა და ინფორმაციის გამოყენებას. ესაა საბაზო ექსპერტიზისა და საბაზო კავშირების ტექნიკური საშუალებანი, საქართველოს საბაზო დეპარტამენტის ერთიანი ავტომატიზირებული საინფორმაციო სისტემა, საბაზო რეჟიმების დარღვევის კონტროლის სახეების კოორდინაცია და სხვ.

მესამე ჯგუფს შეადგენს სოციალური ინფრასტრუქტურა, რომელიც გათვალისწინებულია საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სისტემის მუშაკთა და თანამშრომელთა მატერიალურ-საყოფაცხოვრებო, კულტურული და სხვა ნორმალური, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი, სოციალური პირობების შექმნისათვის.

ამ ფუნქციებს ასრულებენ უმაღლესი სასწავლებლები და სასწავლო ცენტრები, საბინაო-საყოფაცხოვრებო მომსახურების, ჯანმრთელობის დაცვისა და საზოგადოებრივი კვების სამსახურები.

საქართველოს საბაჟო სისტემაში მიმდინარეობს ძირფესვიანი, ინსტიტუციონალური რეფორმა, თვისებრივად ახალი შინაარსის, ახალი ფორმის მორგება. ეს არის ძირფესვიანი საკადრო რეფორმა და შრომის ანაზღაურების ახლებური სისტემის დანერგვა. ეს არის საკანონმდებლო დარგში ხარვეზების გამოსწორება და ცვლილება; სხვა სტრუქტურებთან ურთიერთობის პარამონიზაცია და ოპტიმიზაცია.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტმა ძირფესვიანი, ინსტიტუციონალური რეფორმის ცენტრში დააყენა პორიზონტალური კავშირების განმტკიცება, ადგილობრივი საბაჟოების სტატუსების და უფლება-მოვალეობების ამოღება, რითაც ძირითადად გამოირიცხება მოსალოდნელი კონტრაბანდის სივრცეში დაკარგვის ალბათობა. პირველ რიგში გაძლიერდა ქვეყნის საზღვრები, სიმიძის ცენტრი დაბეგვრაში გადატანილ იქნა სწორედ საზღვრებზე, ანუ იქ, სადაც ნამდვილად იწყება საბაჟო ტერიტორია. ამით დიდი ნაბიჯი გადაიდგა მთელ სივრცეში კონტრაბანდის მცდელობის აღკვეთისაკენ. ყოფილი საგუშაგოები გარდაიქმნენ სრულფუნქციონირებად საბაჟოებად. ესენია სადახლო, ნინოწმინდა, წითელი ხიდი, გარდაბანი, ლაგოდეხი. შეიქმნა აჭარის და აფხაზეთის საბაჟო სამმართველოები, თბილისში რკინიგზის საბაჟო.

ინსტიტუციონალური რეფორმის ერთ-ერთი მთავარი პრინციპია კონტროლის ბადისებრი სისტემა, რაც მთლიანად სისტემის კონტროლს გულისხმობს. კონტროლირებადი სისტემიდან საბაჟო სამსახური გადავიდა სისტემის კონტროლზე. პირველ რიგში გადასვლა მოხდა ერთიან კომპიუტერულ ქსელზე. საბაჟო სივრცის ერთიანი ქსელი, ამ სივრცის შეცვლა და რეალური დროის რეჟიმში მუშაობა გახდა რეალობა.

ამის წყალობით საბაჟო დეპარტამენტს საშუალება მიეცა ნებისმიერ საბაჟო ობიექტზე თვალი ადევნოს ტვირთის მიმოსვლას. კონტროლის ამ სისტემას ახორციელებენ ახლად შექმნილი სტრუქტურები. პირველ რიგშია საბაჟო საინფორმაციო-სადაზვერვო სამსახური, რომელიც მსოფლიო ბანკის მოთხოვნით შეიქმნა. იგი აგროვებს ყოველნაირ ინფორმაციას, როგორც ტვირთების უკანონო მოძრაობაზე, ისე თანამშრომლების უკანონო ქმედებაზე. სტრუქტურა მუშაობს აგენტურული პრინციპით, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის გარეთ. დროის მოთხოვნის შესაბამისად, ამ სამსახურის თანამშრომელთა 70 პროცენტი ინგლისურ ენას ფლობს.

კონტროლის მეორე სტრუქტურა შიდა კონტროლის ინსტიტუტია. მასში გაერთიანდნენ მსოფლიო ბანკის ინიციატივით შექმნილი სწრაფი რეაგირების ჯგუფი და განსაკუთრებული ინსპექციის ინსტიტუტი, რომელიც კორუფციის მოსაპოვებ ხაზით პირად შემადგენლობასთან მუშაობს. აქვეა აუდიტის სამსახური, რომელიც საფინანსო, საადრიცხო თუ საბაჟო ტექნოლოგიის სწორად მოწყობის მდგომარეობას აკონტროლებს. ამგვარი სქემა საშუალებას იძლევა გაიშალოს კონტროლი მთელ სივრცეზე.

ამასთან კონტროლის გაძლიერების მიზნით ერთმანეთისაგან გაიმიჯნა ოპერატიული მუშაობა და მოკვლევის სამსახური; ოპერატიული სამმართველო დარჩა როგორც უშუალოდ კონტრაბანდის წინააღმდეგ მებრძოლი სამსახური. მოკვლევის ნაწილი გამოეყო კონტრაბანდის სამსახურს. ამით შეიქმნა ორი ურთიერთდაპირისპირებული ნაწილი, რომელთა შორის ინტერესთა გაიგივება აღარ მოხდება. გეიქნება ობიექტური მოკვლევა, ოპერატიული მუშაკები დაკავებული არიან თავიანთი მოვალეობის შესრულებით, საქმე აღარ აქვთ მოკვლევასთან, რაც გაზრდის ობიექტურობის ხარისხს. გარდაიქმნა გაცილების სამსახური. მათი ცალკეული ჯგუფები გადაეცათ რევიონებს.

შეიქმნა ახალი სამსახური - აქციზური ტვირთების მონიტორინგის სამმართველო. მსოფლიო გამოცდილების გათვალისწინებით, აქციზური ტვირთების მოძრაობა ერთ-ერთი ყველაზე მტკივნეულია საბაჟო სისტემისათვის იმ დიდი ხვედრითი წილით, რაც მას უჭირავს ბიუჯეტის შემოსავლებში. სერიოზულ კვლევა-ძიებისა და გარდაქმნის საგანია ახლებური მიდგომა აქციზური ტვირთების დაბეგვრის მიმართ. მართლაც, პრესინგულმა მონიტორინგმა აბსოლუტურად კონტროლირებადი გახადა აქციზური

ტვირთების მოძრაობისა და განბაჟების საქმე. ჩამოყალიბდა სტრატეგიული კვლევის განყოფილება, რომელიც მუშაობს ფირმებისა და ტვირთების სახეობების მიხედვით. განყოფილებაში შემუშავდა მომხმარებელთა მოთხოვნილებების საორიენტაციო პროგნოზული ციფრები სხვადასხვა სახის პროდუქციაზე, იმპორტის რაოდენობაზე და მასში სავარაუდო ფირმების შენატანების ხვედრით წილზე. ამით საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი ღებულობს დაახლოებით სურათს იმისა, თუ რა ელოდება ბიუჯეტს საბაჟო სისტემიდან შემოსავლების სახით.

თანამედროვე საბაჟო გლობალიზაციის მსოფლიო პროცესის აქტიური მოქმედი პირია. ყოველწლიურად სახელმწიფოს საზღვრებს კვეთს 375 მილიონი კაცი და მილიარდობით ტონა ტვირთი. საბაჟო ახალ პირობებშიც ასრულებს სამ ტრადიციულ ფუნქციას: ფისკალურს, ეკონომიკურს და დამცავს.

ეროვნულ მწარმოებელთა ეკონომიკური დაცვა იცვლება თანამშრომლობის განვითარების, აგრეთვე ვაჭრობის ლიბერალიზაციის კვალობაზე. აქ აუცილებელია დაბეგვრის წესების გამარტივება და უნიფიცირება, რაზეც მუშაობს მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია. მან მოამზადა გიორტოს კონვენციის შემცველი ვარიანტი, რომელიც მნიშვნელოვნად ამარტივებს საქონლის საბაჟო კლასიფიკაციის ერთიან წესებს.

თანამედროვე მსოფლიოში გართულდა ტრადიციული ფუნქციების შესრულების პირობები. დამცავი ფუნქცია ფრიად გაართულა ნარკობიზნესის, ყალბი საქონლის და საინფორმაციო პროდუქტების, ინტერნეტის მეშვეობით ბავშვთა პორნოგრაფიის გავრცელების ზრდამ, ფულის "წმენდის" გაძლიერებამ.

საბჭოთა კავშირისა და აღმოსავლეთის ბლოკის რღვევამ საბაჟო საქმეში მოახდინა ორგვარი ეფექტი. ჯერ ერთი, მთელი რიგი ქვეყნები გადაიქცნენ მსოფლიო ეკონომიკური და მაშასადამე, საბაჟო სივრცის ნორმალურ წევრებად; მეორე, ძველი სახელმწიფო სტრუქტურების ნგრევამ და დსთ საზღვრების "გამჭვირვალობამ" შექმნეს უამრავი ფარული არხი, რომლებშიც იხუფლეს მაფიოზურმა ელემენტებმა. ყოველდღიურად აღმოსავლეთიდან დასავლეთ ევროპაში და უკან მიდი-მოდის 20 ათასი სატვირთო ავტომობილი და ასეთი ნაკადის კონტროლს თავს

გაართმევნ მხოლოდ ძალზე კვალიფიციური და მატერიალურად მოტივირებული მებაჟეები. მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია ეხმარება ცალკეულ ქვეყნებს მებაჟეების მომზადების საქმეში.

მწვავედ დგას საკადრო პრობლემა. 1506 კაცი მუშაობდა საბაჟოში, აქედან ნახევარზე მეტს შეადგენდნენ ეკონომისტები და იურისტები. იყვნენ ექიმები, გინეკოლოგები, ზოოვეტერინარები, მეზახტეები და მომღერლებიც კი, ამასთან, პროფესიონალები ძალიან ცოტაა.

დღეს მებაჟის წინაშე სერიოზული პრობლემა დგას - მან უნდა იცოდეს კომპიუტერი, 4 კოდექსი: საბაჟო, სისხლის სამართლისა და სისხლის საპროცესო, ადმინისტრაციულ სამართალ-დარღვევათა, საგადასახადო კოდექსები. ამ მოთხოვნას ბევრი ვერ აკმაყოფილებს. კადრების საკითხში ძირითადი აქცენტი აღებულია პროფესიონალებზე. მათ შერჩევაში ადგილობრივ პროფესიონალებთან ერთად მოწვეული სპეციალისტებიც არიან, რაც ატესტაციებისა და კონკურსების მიმდინარეობის დროს ობიექტურობის ერთგვარი გარანტიაა. მასში აქტიურად ჩართულია ფსიქოლოგიური სამსახურიც.

საქართველოს საბაჟო - სახელმწიფო დეპარტამენტმა უკანასკნელ პერიოდში საკმაოდ თამამი და პროგრესული ნაბიჯები გადადგა საბაჟო სისტემაში. დაფიქსირდა საკმაოდ ფართო სპექტრი იმ პრობლემებისა, რომლებიც აფერხებენ საბაჟო სისტემის სრულყოფილ მუშაობას.

საბაჟო სისტემის უმთავრესი პრობლემებია: 1) საბაჟო გამშვებ პუნქტებზე სხვადასხვა რეჟიმით მოძრავი ტვირთების კონტროლი; 2) იმპორტიორების მიერ საბაჟო დაწესებულებაში წარმოდგენილი იმპორტული ტვირთების თანხლები დოკუმენტების (ანგარიშგატურა, ხელშეკრულება, კინოსამენტი) სიზუსტე და მათში დაფიქსირებული ფასების რეალობა; 3) საბაჟო ომე-რაციების ტექნიკური გაფორმება; 4) ფისკალური პოლიტიკის გარტარება და ეკონომიკური ღონისძიებების გამოყენება; 5) კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლა; 6) ტვირთების გადაადგილება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე; 7) ლიცენზირება და საბაჟო საქმიანობის მონიტორინგი; 8) ექსპორტ-იმპორტის სტატისტიკის წარმოება და ინფორმაციული ქსელის გამართვა; 9) სა-

1 გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1999 წლის 3 თებერვალი.

1 გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1999 წლის 16 თებერვალი.

ბაჟო ლაბორატორია; 10) მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადება და ტრენინგი; 11) საბაჟო ინფრასტრუქტურის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს მის, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური მესაზღვრის ფუნქციების, შესრულებას.¹

საქართველოს საბაჟო სისტემა ის სისტემაა, სადაც შესაძლებელი გახდა საქართველოს საბაჟო სივრცის კომპიუტერული სისტემებით შეკვრა. სისტემაში მიმდინარეობს ძირითადი რეფორმა, სტრუქტურული რეორგანიზაცია, რომელიც მთლიანად ემყარება მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებას. რეფორმა, სტრუქტურული რეორგანიზაცია, საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების დანერგვა მიზნად ისახავს სრულყოფილი მართვის მქონე საბაჟო სისტემის ჩამოყალიბებას.²

ამ მუშაობის მიუხედავად, სისტემაში რჩება ისეთი მიმართულებები, რომელთა რადიკალური გარდაქმნისათვის აუცილებელია უცხოელების დახმარება. ერთ-ერთია ინსპექტირება, რომელიც მოიცავს გადაზიდვამდე ინსპექტირებას მსოფლიოში აღიარებული ფორმებით. მან უნდა მოაგვაროს საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის და საბაჟო გაფორმებისათვის აუცილებელი დოკუმენტების გაყალბების პრობლემები. მეორე მიმართულებაა ინსტიტუციონალური განვითარება და სრულყოფა. იგი გულისხმობს უცხოელ პარტნიორებთან თანამშრომლობას საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტისათვის ურთიერთთანამშრომლობის ყველაზე მისაღები ფორმებით.

უცხოელი კოლეგების დახმარება გვესაჭიროება შემდეგ საკითხებში: 1. კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლა; 2. ტრანზიტული ტვირთის და რეექსპორტის რეჟიმის ქვეშ მოძრავ ტვირთებზე კონტროლის სრულყოფა და აგრეთვე საზღვარზე ტვირთების შემოსვლა-გასვლის კონტროლისა და აღრიცხვის გაუმჯობესება, განსაკუთრებით გორი-როკის, ზღვისპირეთის, აზერბაიჯანის, სომხეთის საზღვრებზე; 3) საბაჟო სისტემის ინფრასტრუქტურის განვითარება; 4) საერთაშორისო ინფორმაციული ქსელის შექმნა; 5) მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადება და შემდგომი ტრენინგი. ტრენინგი (ინგ. training) - წვრთნა, წვრთნის რეჟიმი.

1 მიხეილ ლელაშვილი, იყიდება თუ არა საბაჟო სამსახური?!, ჟურნალი "მკერო, მაკრო ეკონომიკა", 1998, №12, გვ. 16-17

2 ჟურნალი "მკერო, მაკრო ეკონომიკა", 1998, №12, გვ. 17

საქართველოს პრეზიდენტის ედუარდ შევარდნაძის ბრძანებულებით გამოცხადდა საერთაშორისო ტენდერი. ამ კონკურსის შედეგად გამოვლინდა ბრიტანული კომპანია, რომელიც დაეხმარება საქართველოს საბაჟო ორგანოებს მატერი-ალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესებაში, საჭირო სპეციალისტების მომზადებაში, კონტრაბანდისთან ბრძოლის ეფექტიანი მექანიზმების შექმნაში და სხვა; ტენდერის პირობების მიხედვით, გამარჯვებულმა კომპანიამ უნდა უზრუნველყოს საბაჟო შემოსავლების მნიშვნელოვანი ზრდა, უფრო კონკრეტულად კი, მის მიერ შემოთავაზებულმა მომსახურებამ, კონტრაქტის პირველ წელს უნდა გამოიწვიოს 1998 წლის ფაქტობრივ შესრულებასთან შედარებით 50-პროცენტით რეალური ზრდა, ხოლო ყოველ შემდგომ წელში შემოსავლების ოც-ოცი პროცენტით გაზრდა.

პრეზიდენტის ბრძანებულების საფუძველზე საქართველოს ფინანსთა მინისტრმა (სატენდერო კომისიის თავმჯდომარე) ტენდერში მონაწილეობის მისაღებად 11 კომპანია მოიწვია. მათგან შეიღმა ეს წინადადება მიიღო.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტმა ტენდერში მონაწილე ფირმებს დაუსახა კონკრეტული მიზნები: საბაჟო შემოსავლების რეალური ზრდა და საბაჟო სისტემის ინსტიტუციონალური გაძლიერება, რაც თავის მხრივ მოიცავს ამ სისტემის ინფრასტრუქტურის განვითარებას; კადრების მომზადებას, მართვის თანამედროვე მეთოდების დანერგვას, აქვე აუცილებელია, პროცესი წარმართოს არა უცხოელი ექსპერტების სურვილისამებრ, არამედ სახელმწიფო პოლიტიკის სტრატეგიული მიმართულებების სრული თანხვედრით. იგი ქვეყნის აღმას-რულებელი ხელისუფლების შესაბამისი სამსახურის მიერ უნდა იყოს მართვადი, ამასთანავე მკაცრად უნდა განისაზღვროს პროგრამის ხანგრძლივობა და უცხოელების მიერ საფინანსო ვალდებულებების უპირობო შესრულება, შეუსრულებლობის შემთხვევაში კი საჯარიმო სანქციები, ასევე პროექტმა უნდა უზრუნველყოს საბაჟო სისტემის კომპლექსური განვითარება, რათა პროექტის დასრულების შემდეგ ქვეყნის საბაჟო სამსახურმა შეძლოს თავისი ფუნქციების თანამედროვე სტანდარტებით განხორციელება.

1 გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1999 წლის 3 მარტი

საბაჟო დეპარტამენტის ხელმძღვანელობის ამგვარ მიდგომას მხარი დაუჭირა მსოფლიო ბანკმა. პროცესის მიმდინარეობას თავიდან ბოლომდე კოორდინაციას გაუწევს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი.

ამ ტენდერის თანახმად უცხოური კომპანიის მიერ საქართველოს საბაჟოსათვის დახმარების აღმოჩენის სრულმასშტაბიანი პროგრამა 1999 წლიდან 2001 წლამდე გასტანს. ამ დროის განმავლობაში საქართველოს საბაჟო სისტემა დასავლეთ ევროპულ სტანდარტებს გაუტოლდება. პროგრამის დასრულების შემდეგ საქართველოს საბაჟო ორგანოები შეძლებენ თავიანთი საქმიანობა დამოუკიდებლად განახორციელონ ევროსტანდარტების დონეზე.

ამრიგად, ტენდერით გათვალისწინებული ამოცანების განხორციელება არ წარმოადგენს საბაჟო საქმიანობის რაიმე ფუნქციის გადაცემას, არამედ იგი გულისხმობს საბაჟო სისტემისათვის დამატებითი კონტროლის მექანიზმის არსებობას, რამაც უნდა უზრუნველყოს სრულფასოვანი საბაჟო გაფორმება და ეროვნულ ბიუჯეტში დამატებითი თანხმების მოზიდვა. უცხოელი ექსპერტების მიზნები სრულად დაეთხვა და დაექვემდებარა სახელმწიფო პოლიტიკის სტრატეგიულ მიმართულებებს. პროცესი მართვადია საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების შესაბამისი სამსახურის მიერ და მკაცრად განსაზღვრულია პროგრამის ხანგრძლივობა და უცხოელების მიერ საფინანსო ვალდებულებების უპირობო შესრულება და ამასთანავე შეუსრულებლობის შემთხვევაში საჯარიმო სანქციები.

საბაჟო ორგანოების აღნიშნული სახელმწიფო მმართველობის სისტემაში (საბაჟო საქმის ერთ-ერთი სუბიექტი საბაჟო ორგანოებია. მათი საქმიანობა მჭიდროდაა დაკავშირებული საგარეო-ეკონომიკურ, კერძოდ, საგარეო ვაჭრობის პოლიტიკის განხორციელებასთან. სამეურნეო-ეკონომიკური პროცესები გამოხატულებას პოულობს ხელისუფლების განხორციელების ისეთ ფორმებში, როგორიცაა სახელმწიფოს მონოპოლიური უფლება-ამოიღოს მოსახლეობიდან გადასახადები და მოსაკრებლე-

ბი, მოახდინოს ეროვნული ბიუჯეტის ფორმირება და სხვა. ასეთი უფლება მიკუთვნებული აქვს საბაჟო სისტემასაც, კერძოდ, საბაჟო გადასახადებისა და მოსაკრებლების დადგენის უფლება, საზღვარზე გასატარებელი საქონლის რაოდენობისა და სახეების, მათი შემოტანა-გატანის განსაზღვრა.

საბაჟო ორგანოები მიეკუთვნებიან სახელმწიფო მმართველობის სისტემას, მათ საქმიანობას აქვს აღმასრულებელ-განმკარგულებელი ხასიათი. მმართველობის ორგანო არის სახელმწიფო აპარატის ნაწილი, რომელიც ახორციელებს აღმასრულებელ-განმკარგულებელ საქმიანობას მმართველობის ფორმებისა და ფუნქციების მეშვეობით და გააჩნია კომპეტენცია, ამოცანები, უფლება-მოვალეობები/იგი წარმოადგენს დარგობრივი ან ფუნქციური მართვის ორგანოს. მართლაც საბაჟო ორგანო, პირველ რიგში, სახელმწიფო აპარატის შემადგენელი ნაწილია. საბაჟო ორგანოების მთავარი ამოცანა სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო ფუნქციების შემადგენელი ნაწილია. საბაჟო ორგანოები იცავენ სახელმწიფოს ინტერესებს საბაჟო სფეროში. ამიტომ ისინი მიეკუთვნებიან სახელმწიფო სტრუქტურებს. თანამედროვე საბაჟო ორგანოები წარმოადგენენ ერთიან ცენტრალიზებულს, მოქმედებენ სახელმწიფო ორგანოთა მთლიან სისტემაში, ატარებენ სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკას.

საბაჟო ორგანოები აღჭურვილი არიან სახელმწიფო ხელი-სუფლებრივი უფლებამოსილებით: ისინი ხელმძღვანელობენ და მართავენ საბაჟო საქმეს. საბაჟო კანონმდებლობის თანახმად, სახელმწიფო ორგანოებს, რომლებიც არ ახორციელებენ საბაჟო საქმის საერთო ხელმძღვანელობას, უფლება არა აქვთ მიიღონ გადაწყვეტილებანი, რომლებიც ეხება საქართველოს საბაჟო ორგანოების კომპეტენციას საბაჟო საქმის დარგში ან სხვაგვარად ჩაერიონ ამ ორგანოების საქმიანობაში. ამასთან, საბაჟო ორგანო, რომელიც აღჭურვილია ხელისუფლების მიერ უფლებით იმოქმედოს სახელმწიფოს სახელით, მოვალეა თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გამოცეს განკარგულება, რომელიც საკვალდებულოა ყველა სახელმწიფო ორგანოს, საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციისა და მოქალაქისათვის, აგრეთვე მოითხოვოს პასუხი განკარგულების შესრულების მდგომარეობაზე.

საბაჟო ორგანოების უმთავრეს ამოცანას, ფართო გაგებით, წარმოადგენს ეროვნული ეკონომიკის, მისი ინტერესების დაცვა,

მაგრამ ამ ამოცანას სხვა ორგანოებიც ახორციელებენ. მაგალითად, სამართალდამცავი ორგანოები იცავენ სახელმწიფოს ეკონომიკურ სისტემას დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან, და ამდენად, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, ახორციელებენ ეროვნული ეკონომიკის დაცვის ამოცანას.

საბაჟო ორგანოები, როგორც წესი, სახელმწიფოს მიერ იქმნება საზღვრებზე ვალუტის, საქონლისა და სხვა საგნების მიმართ კონტროლის უშუალოდ განსახორციელებლად, აგრეთვე კონტრაბანდის აღსაკვეთად. ამიტომ, უფრო ზუსტი იქნება, რომ საბაჟო ორგანოების მთავარ ამოცანად მივიჩნიოთ სახელმწიფო საზღვრების ეკონომიკური დაცვა.

საბაჟო ორგანოები დარგობრივი მართვის ორგანოებია. საბაჟო დეპარტამენტი ხელმძღვანელობს ერთ კონკრეტულ და სპეციფიკურ დარგს - საბაჟო საქმიანობას. ამასთან, საბაჟო დეპარტამენტი ახორციელებს ხელმძღვანელობას მთელი ქვეყნის მასშტაბით. ამიტომ იგი ცენტრალიზებული მართვის ორგანოა.

საბაჟო ორგანოები აღმსრულებელ-განმკარგულებელ საქმიანობას ახორციელებენ სახელმწიფო მმართველობის სპეციფიკურ სფეროში. იგი დაკავშირებულია სახელმწიფო საზღვრებზე სხვადასხვა სახეობის ტვირთის, მათ შორის ბარგისა და საფოსტო გზავნილების, ვალუტისა და ძვირფასეულობის გატარებასთან, აგრეთვე სატრანსპორტო საშუალებების გატარებასთან, რომლებიც ემსახურებიან მგზავრებისა და ტვირთების გადაადგილებას; მათი მეშვეობით უზრუნველყოფილია აგრეთვე ბაჟისა და მოსაკრებლების ამოღება.

საბაჟოები, როგორც წესი, არსდება ან უშუალოდ სახელმწიფო საზღვრის ხაზზე, ან მასთან ახლოს სასაზღვრო ზონაში. თუმცა, არც თუ იშვიათად, საბაჟოები განლაგებულია არა სახელმწიფო საზღვრის ახლოს, არამედ ქვეყნის შიგნით - დიდ ქალაქებში, რომლებიც წარმოადგენენ დანიშნულების იმ პუნქტებს, სადაც ხდება ტვირთების შერტანა ექსპორტიორი ქვეყნიდან. ამ შემთხვევაში ტვირთები საზღვარზე კი არ წერდება, არამედ მიემართება ქვეყნის სიღრმეში შესაბამის საბაჟოებში გასაფორმებლად. ამასთან დაკავშირებით, ლიტერატურაში ხშირად მიღებულია საბაჟოების დაყოფა ორ სახედ-შინაგან და სასაზღვრო საბაჟოებად. ამ გაგებით თბილისის საბაჟო შეიძლება მივიჩნიოთ შინაგან საბაჟოდ იმ შემთხვევაში, როცა ტვირთი

თბილისში შედის რკინიგზით, საავტომობილო ტრანსპორტით, ან კავშირგაბმულობის არხებით. მაგრამ თუ საქმე ეხება თბილისის საერთაშორისო აეროპორტს, რომელიც წარმოადგენს საქართველოს ტერიტორიაზე საერთაშორისო რეისების თვითმფრინავის აფრენის პირველდაწყებით პუნქტს, ან პირიქით, თვითმფრინავის დაჯდომის საბოლოო პუნქტს, საზღვარი "გადაიტანება" თბილისში.

ამგვარად, ერთი და იგივე საბაჟო ერთ შემთხვევაში შინაგანი, მეორე შემთხვევაში - სასაზღვრო საბაჟოა. სახელმწიფო საზღვრებზე განლაგებული საბაჟოები სასაზღვრო საბაჟოებია. ამიტომ საბაჟოების დაყოფა შინაგან და სასაზღვრო საბაჟოებად ფორმალურია. ასეთ სტრუქტურას საქართველოს საბაჟო კოდექსი არ ითვალისწინებს. საქართველოს საბაჟო ორგანოები შეადგენენ ერთიან სისტემას, რომელშიც შედის: საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი, აჭარისა და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკების საბაჟო სამმართველოები, საქართველოს რეგიონალური საბაჟოები, საბაჟო საგუშაგოები და გამტარი პუნქტები. საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი მმართველი ორგანოა, რომელსაც ექვემდებარება ყველა საბაჟო დაწესებულება. იგი უშუალოდ ახორციელებს საბაჟო პოლიტიკას; აწესებს საბაჟო რევიმს, საბაჟო საქმის საკითხებზე გამოსცემს სამართლებრივ აქტებს, რომლებიც ხაზადებულია ყველა დაწესებულების, საწარმოს, ორგანიზაციის, სახელმწიფო ორგანოს, თანამდებობის პირისა და მოქალაქისათვის. დეპარტამენტი ხელმძღვანელობს კადრების მომზადებას და კვალიფიკაციის ამაღლებას, სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის წარმოებას, საბაჟოების აღჭურვას შესაბამისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზით და ა.შ. მის კომპეტენციაში შედის აგრეთვე საქონლის ექსპორტ-იმპორტის აღრიცხვის წარმოება. საამისოდ შექმნილია ექსპორტისა და იმპორტის კომპიუტერული ქსელი. /

საბაჟო დეპარტამენტის ხელმძღვანელი თანამდებობის პირია - თავმჯდომარე, რომელსაც ნიშნავს და ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი. თავმჯდომარე ნიშნავს თავისი აპარატის ყველა ხელმძღვანელი თანამდებობის პირს, განსაზღვრავს მათ ფუნქციებს და ორგანიზაციას უწევს საბაჟო საქმის მართვას საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

საბაჟო საქმის ამოცანათა გადაწყვეტის მიზნით საქართველოს საბაჟო ორგანოები თანამშრომლობენ სახელმწიფო

მმართველობის ორგანოებთან, საწარმოებთან, ორგანიზაციებთან და მოქალაქეებთან. პირველ რიგში საბაჟო დეპარტამენტი და მიხი ორგანოები თანამშრომლობენ საქართველოს პრეზიდენტთან, რომელიც არის საქართველოს სახელმწიფოსა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაური. საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, პრეზიდენტი წარმართავს და ახორციელებს სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკას. იგი უზრუნველყოფს ქვეყნის ერთიანობას და მთლიანობას, სახელმწიფო ორგანოთა საქმიანობას კონსტიტუციის შესაბამისად. აქედან გამომდინარე საბაჟო ორგანოებისადმი საერთო ხელმძღვანელობას ახორციელებს საქართველოს პრეზიდენტი.

პრეზიდენტი წარმართავს საბაჟო ორგანოების საქმიანობას, ანიჭებს ამ სისტემის თანამშრომლებს სახელმწიფო ჯილდოებს, სპეციალურ და საპატიო წოდებებს, კონსტიტუციისა და კანონის საფუძველზე გამოსცემს ბრძანებულებებსა და განკარგულებებს, ხელს აწერს და აქვეყნებს კანონებს კონსტიტუციით განსაზღვრული წესით საბაჟო საქმის საკითხებზე. გარდა ამისა, პრეზიდენტი და აღმასრულებელი ხელისუფლება უფლებამოსილი არიან გააუქმონ საბაჟო დეპარტამენტის აქტები, თუ ისინი ეწინააღმდეგებიან საქართველოს კონსტიტუციას და სხვა კანონებს.

საბაჟო ორგანოებს მჭიდრო ურთიერთობა აქვთ საქართველოს პარლამენტთან, რომელიც კონსტიტუციის თანახმად "არის ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას, განსაზღვრავს ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს. კონსტიტუციით განსაზღვრულ ფარგლებში კონტროლს უწევს მთავრობის საქმიანობას და ახორციელებს სხვა უფლებამოსილებებს".¹

საქართველოს პარლამენტი ამტკიცებს კანონებს საბაჟო საქმის საკითხებზე, საბაჟო კოდექსს, საბაჟო ტარიფებს და სხვა სამართლებრივ აქტებს. აწესებს აგრეთვე სპეციალურ და უმაღლეს სპეციალურ წოდებებს საბაჟო დეპარტამენტის სისტემის მუშაკებისათვის, ისმენს თანამდებობის პირების ანგარიშებს საბაჟო საქმიანობის ცალკეულ საკითხებზე და ა.შ.

¹ საქართველოს კონსტიტუცია, 1995, გვ. 19

საბაჟო საკითხებზე წინადადებათა შემუშავების მიზნით და კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა მიზნებისათვის საბაჟო დეპარტამენტთან მოქმედებენ სათათბირო ორგანო-საბჭო და მრეწველთა საბჭო, რომელთა შემადგენლობასა და კომპეტენციას განსაზღვრავს შესაბამისი დებულება. ნარკოტიკულ საშუალებათა და ფსიქოტროპულ ნივთიერებათა საერთაშორისო უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლაში საქართველოს სამართალდამცავი და სახელმწიფო ორგანოების ურთიერთქმედების უზრუნველსაყოფად მოქმედებს საკოორდინაციო საბჭო, რომლის შემადგენლობასა და კომპეტენციას განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი, რომელიც უფლებამოსილია გააუქმოს საბაჟო დეპარტამენტის კანონ-საწინააღმდეგო აქტები და სხვა. საბაჟო ორგანოებს შესაბამისი ურთიერთობები აქვთ სამინისტროებთან, სახელმწიფო დეპარტამენტებთან და სხვა უწყებებთან. მაგალითად, საქართველოს ვაჭრობისა და საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების სამინისტრო გასცემს ლიცენზიებს, რომელსაც საბაჟო ორგანოები მოითხოვენ საქონლის ექსპორტის დროს. მთელ რიგ სამინისტროებს (კულტურის, საგარეო, შინაგან საქმეთა და სხვა) შეუძლიათ გამოხცენ აქტები, რომლებიც არეგულირებენ საბაჟო საქმის საკითხებს.

საბაჟო ორგანოებს განსაკუთრებით მჭიდრო ურთიერთობები აქვთ სამართალდამცავ ორგანოებთან. საბაჟო და სამართალდამცავი ორგანოები ერთობლივად ებრძვიან ნარკოტიკული ნივთიერებისა და იარაღის კონტრაბანდას, აგრეთვე ინტელექტუალური საკუთრების, ეროვნული საუნჯის უცხოეთში გატანას.

საბაჟო ორგანოები თანამშრომლობენ სასაზღვრო ორგანოებთან, რომლებიც აწესებენ მტკიცე კონტროლს სასაზღვრო რევიმის დაცვაზე. ეს უწყებები ხელმძღვანელობენ სათანადო საკანონმდებლო აქტებით, სასაზღვრო რევიმის დაცვას ახორციელებენ სპეციალური ორგანოების მეშვეობით. მაგალითად, სასაზღვრო ზონაში საპასპორტო სისტემის დაცვას ახორციელებენ შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაბამისი სამსახურები, მიწათსარგებლობის წესებს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, საზღვრების პოლიტიკურ დაცვას - სახელმწიფო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტი, საზღვრების ეკონომიკურ დაცვას - საბაჟო ორგანოები, საზღვრების სანიტარულ დაცვას - ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს სპეციალური სამსახურები, საზღვრების

ვეტერინარულ დაცვას ახორციელებენ სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს ორგანოები.

კანონმდებლობის მიხედვით, სასაზღვრო რევიზიის დაცვის კოორდინაციას ახდენენ ადგილობრივი თვითმმართველობისა და საბაჟო ორგანოები. თავის მხრივ, სასაზღვრო ორგანოები ქმნიან ხელსაყრელ პირობებს საბაჟო ორგანოების საქმიანობისათვის, რათა მათ წარმატებით განახორციელონ საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ეკონომიკური დაცვის ფუნქცია.

საბაჟო დეპარტამენტს მჭიდრო ურთიერთობა აკავშირებს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო სამსახურთან. იგი არის აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო საზღვრის დაცვასა და ხელშეუხებლობას ჩვეულებრივ, ზღვაზე, ტბებზე, მდინარეებსა და საერთაშორისო მიმოსვლის საერთო გზებზე.

საბაჟო საქმის ძირითადი პრინციპების შესაბამისად საბაჟო სისტემა, მისი ყველა სამსახური ხელს უწყობს ქვეყნის ბიუჯეტის შევსებას; ცნობილია, რომ განვითარებულ ქვეყნებში იგი შემოსავლის 5-10 პროცენტს შეადგენს. ბევრგან, უმთავრესად განვითარებად ქვეყნებში, 20-40%-ს.

საქართველოს საბაჟო სამსახური თანდათან ხდება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ბერკეტი. გონივრული, კარგად მოფიქრებული, მეცნიერულ პრინციპებზე დამყარებული საბაჟო-საქარბო პოლიტიკა საშუალებას აძლევს ქვეყანას განავითაროს უპირატესი დარგები, ხელს უწყობს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას, ინფრასტრუქტურის სრულყოფას. სწორი საბაჟო პოლიტიკა, მისი განხორციელება ეხმარება საქართველოს საზღვარგარეთის ქვეყნებთან ცივილიზებულ საფუძველზე გააღრმავოს პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობანი.

ამასთან ხაზგასმითაა აღსანიშნავი, რომ საბაჟო სამსახურის სრულყოფას ხელს შეუწყობს მუშაობაში მთელი რიგი ფაქტორების გათვალისწინება; უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა აღინიშნოს, რომ არსებობის რვა-ათი წლის განმავლობაში, საბაჟო სისტემამ რამდენჯერმე განიცადა რეორგანიზაცია; ამასთან დაკავშირებით

1 საქართველოს კანონი "საქართველოს თავდაცვის შესახებ", გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1997 წლის 28 ნოემბერი.

იცვლებოდნენ ხელმძღვანელები, მებაჟეები, სხვა თანამდებობის პირები; ამან თავისი კვალი დაამჩნია საბაჟო სისტემაზე; მეორე, საბაჟო სამსახურის სრულყოფას ხელს უშლიდა საბაჟო ტრადიციების უქონლობა. ტოტალიტარული რეჟიმის პირობებში რესპუბლიკებს ფაქტიურად ჩამოაცილეს საბაჟო დარგი, მისადმი ხელმძღვანელობას ახორციელებდა სსრ კავშირის საგარეო ვაჭრობის სამინისტროს მთავარი საბაჟო სამმართველო. იგი ხსნიდა საბაჟოებს, აწესებდა ბაჟებს, ნიშნავდა კადრებს, წყვეტდა ყველა საკითხს. საქართველოს თავისი საბაჟო ტრადიციები გააჩნდა უძველესი დროიდან, მაგრამ იგი დავიწყებული იქნა მას შემდეგ, რაც საქართველო დაიპყრო რუსეთმა, გადააქცია თავის კოლონიად. თითქმის ორი საუკუნის მანძილზე საქართველოს არ გააჩნდა თავისი საბაჟოები, ახლა საბაჟო ჩვეულებითი ნორმები და ტრადიციები მეცნიერულ შესწავლას მოითხოვს, რაც საბაჟო სამსახურის სრულყოფის მნიშვნელოვანი პირობა გახდება; მესამე, საბაჟო ორგანოების ნორმალურ საქმიანობას აფერხებდა სამართლებრივი ბაზის ჩამორჩენა. ამ პრობლემის გადასაწყვეტად საჭირო იყო სრულყოფილი კანონებისა და ნორმატიული აქტების შემუშავება და მიღება. ამ მხრივ დადებითი ნაბიჯები გადაიდგა. მიღებულია და ამოქმედდა საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კანონები "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ", "საბაჟო მოსაკრებლების შესახებ" და სხვა; მეოთხე, საბაჟო ორგანოების მუშაობას ხელს უშლის სუსტი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა (სპეციალური შენობების უქონლობა, გამოთვლითი ტექნიკა, კომპიუტერული, მართვის ავტომატიზირებული სისტემა და ა.შ.) ამჟამად მიმდინარეობს საქართველოს საბაჟო გამტარი პუნქტების აღჭურვა ტექნიკური საშუალებებით. მსოფლიო ბანკის პროექტით, 1997 წლიდან მიმდინარეობს საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის სტატისტიკისა და ანალიზის სისტემის კომპიუტერიზაცია სპეციალურად შემუშავებული პროგრამით, რომელიც უკვე მსოფლიოს 50-ზე მეტ განვითარებულ ქვეყანაშია დანერგილი. 1997 წელს დანერგილი სისტემა ამოქმედდა თბილისის აეროპორტის საბაჟოზე.

1 ჟურნალი "მაკრო მიკრო ეკონომიკა", 1998 წ., №1 გვ. 34

ამ პროგრამით შესაძლებელია, რამდენიმე წამში მივიღოთ ზუსტი ინფორმაცია ქვეყნის ექსპორტ-იმპორტის პარამეტრების შესახებ ნებისმიერ რეჟიმში; ქვეყანა-ექსპორტიორი-იმპორტიორი-საქონელი-რაოდენობა-გადასახადების სიდიდე და ა.შ.; მეხუთე, საბაჟო სამსახურის სრულყოფას აფერხებდა ამ დარგის სპეციალისტთა თითქმის არ არსებობა საქართველოში, არც ერთ უმაღლეს და საშუალო სპეციალურ სასწავლებელში არ მზადდებოდა საბაჟო საქმის სპეციალისტი. იყო შემთხვევები, როდესაც საბაჟო ორგანოებში ინიშნებოდნენ შეუფერებელი პირები. საბაჟო დეპარტამენტის ახლანდელი ხელმძღვანელობა ატარებს ეფექტიან ღონისძიებებს აღნიშნულ ნაკლოვანებათა აღმოფხვრისათვის. ამ პრობლემის დადებითად გადაწყვეტის გარანტიად გვევლინება თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებელთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ მართვის ინსტიტუტის დაფუძნება. ამ ინსტიტუტის პროფესორ-მასწავლებელთა შემადგენლობა და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა ყველა პირობას ქმნის, რათა იგი იქცეს საქართველოში საბაჟო საქმის სპეციალისტთა მომზადების ცენტრად, შეუძლია მას აღზარდოს მეტაქეთა თაობები, რომლებიც საბაჟო სისტემის საყრდენი ღერძი იქნება; მეექვსე, ერთიანი საბაჟო სისტემის შექმნის ამოცანას აფერხებს აგრეთვე ფაქტურად საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაუზუსტობა, ამ პრობლემის ავტომატურად გადაწყვეტა თითქმის შეუძლებელია. საჭიროა სხვა სახელმწიფოებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა. პირველ რიგში, უცხოეთის იმ ქვეყნებთან ურთიერთობა, რომლებიც უშუალოდ გვესაზღვრებიან. ამჟამად ამ მიმართულებით დიდი მუშაობა ტარდება საქართველოში; მეშვიდე, საბაჟო საქმის ეფექტიანობის ამაღლებას ხელს შეუწყობს საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა და პრაქტიკულ საქმიანობაში დანერგვა, ამ ქვეყნების სამართლებრივი დოკუმენტების (საბაჟო კოდექსები, დეკრეტები, საბაჟო ტარიფები და სხვა აქტები), ცნობილ მეცნიერთა და პრაქტიკოსთა შრომების, სახელმძღვანელოებისა და რეკომენდაციების ქართულ ენაზე გამოქვეყნება, მუშაობაში საბაჟო ურთიერთობის სფეროში საერთაშორისო ორგანიზაციების რეკომენდაციების გათვალისწინება, უცხოეთის საბაჟო სამსახურებთან საქმიანი კავშირებისა და ურთიერთობების გაღრმავება განვითარება, მათი წარმომადგენლებ-

ბის მოწვევა; ერთობლივი კონფერენციების, სიმპოზიუმების, შეხვედრების ორგანიზაცია; მერვე, გარდა აღნიშნულისა, საბაჟო საქმის განვითარებას ხელს შეუწყობს საქართველოში საბაჟო ურთიერთობის დარგში ინტენსიური სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის გაშლა, მეცნიერთა და მოაზროვნე პრაქტიკოსთა ძალების გაერთიანება, დასამუშავებელი პრობლემების განსაზღვრა, მათი შესწავლა და სათანადო რეკომენდაციების შემუშავება-დანერგვა; სასურველია საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის მონაწილეობით თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში შეიქმნას სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის ცენტრი, რომელიც ამ დარგში საკვლევაობით მუშაობის კოორდინაციას მოახდენს; თავს მოუყრის მეცნიერთა ძალებს დასახული ამოცანების განხორციელების საქმეში (ამ დარგში საყრდენად გასათვალისწინებელია თბილისის მართვის ინსტიტუტი თავისი მაღალკვალიფიციური მეცნიერებით).

საბაჟო საქმე - ეკონომიკური მიზნების კომპლექსური ღებრძი. მისი შესწავლის საგანია საბაჟო პოლიტიკა, საბაჟო სისტემა, საბაჟო კანონმდებლობა, საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკა, საბაჟო ორგანოები, საბაჟო გადასახდელები და ტარიფები, საბაჟო გაფორმება და საბაჟო კონტროლი. იგი მჭიდროდაა დაკავშირებული ეკონომიკური მეცნიერების ისეთ დარგებთან, როგორიცაა ფინანსები, საბანკო საქმე, საგადასახადო საქმე, მაკრო და მიკრო ეკონომიკა, სტატისტიკა და ა.შ. (საბაჟო საქმე შეადგენს იმ ნორმათა ერთობლიობას, რომლებიც არეგულირებენ საბაჟო ეკონომიკურ და სამართლებრივ ურთიერთობებს, საბაჟო ორგანოების საქმიანობას სახელმწიფო საზღვრის დაცვის, საგარეო ვაჭრობისა და საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების დარგში.

საბაჟო საქმე, როგორც სასწავლო დისციპლინა, დიდი ხანია ისწავლება საზღვარგარეთის უნივერსიტეტებში. ამ მხრივ დადებითი გამოცდილება დაგროვდა დიდ ბრიტანეთში, გერმანიაში, საფრანგეთში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, რუსეთში, უკრაინაში, რიგ სხვა ქვეყნებში. აქ დიდი ხანია იკითხება საბაჟო საქმე, საბაჟო სამართალი და სხვა სასწავლო დისციპლინები,

წარმოებს სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობა; გამოიცა მონოგრაფიები, სახელმძღვანელოები, მეთოდური მითითებები.¹

საბაჟო საქმე, როგორც ეკონომიკური მეცნიერების დარგი და სასწავლო დისციპლინა, 1998-1999 სასწავლო წლიდან ისწავლება თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის ფაკულტეტის ოთხ სპეციალობაზე: საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები, ფინანსები, საბანკო საქმე, საგადასახადო საქმე.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე 1999 წლის იანვრიდან სწავლების ყველა ფორმაზე იკითხება სასწავლო დისციპლინა "საქართველოს საბაჟო სამართალი".

უფრო ადრე, 1992 წლიდან საბაჟო საქმე და საბაჟო სამართალი სასწავლო გეგმებში შეიტანა თბილისის მართვის ინსტიტუტმა. იგი საბაჟო საქმის ინსტიტუტია, რომელიც სპეციალისტებს ამზადებს მხოლოდ ორ დარგში: სამართლისმცოდნეობა (საბაჟო სამართალი) და საბაჟო საქმიანობის ეკონომიკა და მართვა. აქ დამკვიდრდა საბაჟო საქმისა და საბაჟო სამართლის, აგრეთვე საბაჟო საკითხებზე სპეცურსების სწავლების კარგი ტრადიცია. გამოიცა დამხმარე სახელმძღვანელოებიც: საბაჟო საქმის საკითხები, საქართველოს საბაჟო სამართალი, საბაჟო საქმე (ძირითადი ცნებები და დებულებები).

ამგვარად, საქართველოში ხორციელდება ერთიანი საბაჟო პოლიტიკა - ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილი; 90-იან წლებში შეიქმნა და მტკიცედ ჩამოყალიბდა საქართველოს საბაჟო სამსახური თავისი თანამედროვე ინფრასტრუქტურებით. შემუშავდა საბაჟო დეპარტამენტის სისტემის მიზანმიმართული განვითარების, მისი ცალკეული სტრუქტურების სრულყოფის კონცეფცია; გამოიკვეთა პრობლემები, რომელთა გადაწყვეტა თანამედროვე ეტაპზე ხდება.

1 Основы таможенного дела, Москва, 1998, Блинов Н.М. Седин С.И. Таможенный менеджмент: учебное пособие, Москва, 1996; Немирич В.В. Основы психологии таможенной деятельности, курс лекций, 1995; Таможенная статистика, Уч. пособие, Вып.1, 1996, Вып.2, 1997; Таможенное дело: Словарь-справочник, 1994; Экономика таможенного дела: Уч.мет. пособие, 1997; Беляшов В.А. Таможенный энциклопедический справочник в 2 томах, том 1, 1998, том 2, 1998 და სხვ.

2. საბარტყელის საბაჟო კანონმდებლობა

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა ემყარება საქართველოს კონსტიტუციას; იგი შედგება საქართველოს კოდექსის, საქართველოს კანონების "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ", "საბაჟო მოსაკრებლების შესახებ" და სხვა კანონქვემდებარე აქტებისაგან.

საბაჟო კანონმდებლობა ჩამოყალიბდა იმის შემდეგ, რაც საქართველო დაადგა დამოუკიდებლობისა და დემოკრატიული გარდაქმნების გზას. მისი შექმნა მიმდინარეობდა მიზანმიმართულად, კომპლექსურად, გააზრებული კანონშემოქმედებითი საქმიანობის შედეგად. საბაჟო კანონმდებლობა ერთბაშად, ერთი ხელის დაკერით არ შექმნილა; მან განვლო ძიების, ჩამოყალიბების, სრულყოფის საკმაოდ რთული გზა.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობის ჩამოყალიბება განხორციელდა ეტაპებად: ბაზირიზმსა და პირველი ეტაპი.

პირველი - მოიცავს 1990-1991 წლებს. ამ ეტაპზე შეიქმნა საქართველოს საბაჟო სამსახური, მიღებულია საქართველოს კანონი: "საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოს შესახებ" (1991 წლის 15 სექტემბერი) და სხვა ნორმატიული აქტები, რომლებშიც განისაზღვრა საბაჟო საქმის ძირითადი მიმართულებები და პრობლემები, საბაჟოების ფუნქციები და ამოცანები.

მეორე ეტაპი - დაკავშირებულია საქართველოს პირველი საბაჟო კოდექსის, საბაჟო ტარიფის შესახებ დეკრეტის (1992 წლის 21 ოქტომბერი), საქართველოს კანონის "საბაჟო გადასახადის შესახებ" (1996 წლის 27 დეკემბერი), პირველი ნორმატიული აქტების, დებულებების, ინსტრუქციების, სხვა კანონქვემდებარე დოკუმენტების მიღებასთან. ეს ეტაპი მოიცავს 1992-1996 წლებს. ამ ეტაპის დამახასიათებელია საბაჟო კანონმდებლობის შექმნა და მისი სრულყოფა; პრაქტიკული მუშაობის განხორციელება, გაანალიზება, მუშაობის ეფექტიანი ფორმებისა და მეთოდების განსაზღვრა; საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სისტემებისა და სტრუქტურების ფორმირება.

მესამე ეტაპი დაიწყო 1997 წლის ნოემბერში, როდესაც საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა საქართველოს საბაჟო კოდექსი. 1998 წლის დამდეგს მიღებულია აგრეთვე საქართველოს კანონები საბაჟო ტარიფის, გადასახადის, მოსაკრებლების შესახებ, სხვა კანონქვემდებარე აქტები და დოკუმენტები.

1999 წლის 8 იანვარს საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით დამტკიცდა დებულებები: “საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის შესახებ” და “საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო ორგანოებში სამსახურის გავლის წესის შესახებ”. ეს ეტაპი დღესაც გრძელდება. თანამედროვე ეტაპზე უმთავრესი ამოცანაა საქართველოს საბაჟო კოდექსისა და კანონებში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა, მათი სრულყოფა, კოდექსით გათვალისწინებულ დარგებში კანონქვემდებარე აქტების მომზადება და მიღება.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 4, ნაწილი 2) მიხედვით, კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საქართველოს საბაჟო კოდექსს და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა აქტებს. წინააღმდეგობის არსებობისას გამოიყენება საბაჟო კოდექსის ან შესაბამისი საქართველოს კანონის დებულებები.

საქართველოს კანონის (1996 წლის 26 ნოემბერი) “ნორმატიული აქტების შესახებ” (მუხლი 5) მიხედვით, საქართველოს საკანონმდებლო აქტებია: საქართველოს კონსტიტუცია, კონსტიტუციური კანონი, ორგანული კანონი, კანონი, საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი. საქართველოს კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებია: საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება, საქართველოს პარლამენტის დადგენილება, საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს დადგენილება, საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ბრძანება, საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარის ბრძანება, საქართველოს ელექტროენერგეტიკის მარეგულირებელი კომისიის დადგენილება, მინისტრისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების სხვა სახელმწიფო უწყების ხელმძღვანელის ბრძანება.¹

საბაჟო საქმის კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებია: საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის ნორმატიული ხასიათის ბრძანებები, დებულებები, ინსტრუქციები, წესები. ხშირად მათი მიღება ხდება სხვა უწყებებთან ერთად (ეროვნული ბანკი, ფინანსთა, შინაგან საქმეთა, თავდაცვის, ჯანმრთელობის დაცვის, სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროები, სახელმწიფო საზღვრის დეპარტამენტი და სხვ.).

1 საქართველოს კანონები, აღმინის უფლებათა შესახებ საერთაშორისო აქტები და კონვენციები, 1998, გვ. 236

საბაჟო კანონმდებლობა ხაზს უსვამს, რომ საბაჟო ურთიერთობათა სფეროში საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას ან შეთანხმებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შინაგანსაზღვრებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ.

დაუშვებელია საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა მიერ თავიანთ უფლებამოსილებათა გადაცემა იმ საკითხების გადასაწყვეტად, რომელთა მოწესრიგებაც საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად მათ განსაკუთრებულ გამგებლობას მიეკუთვნება. საბაჟო კოდექსი (მუხლი 4, ნაწილი 5) მთელი პრინციპულობით მიუთითებს: “აკრძალულია სხვა კანონით ან კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით იმ ურთიერთობათა დარეგულირება, რომლებიც საბაჟო კანონმდებლობის პრეროგატივას წარმოადგენს”.

აღსანიშნავია, რომ საბაჟო კოდექსის თანახმად “საბაჟო კანონმდებლობის აქტებს უკუქცევითი ძალა არა აქვთ”. ეს იმას ნიშნავს, რომ ასეთი აქტების დებულებები არ გამოიყენება წარსულში უკვე მომხდარი საბაჟო ქმედებების მიმართ.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობის ჩამოყალიბებაში დიდი როლი შეასრულეს საქართველოს რესპუბლიკის 1991 წლის 15 სექტემბრის კანონმა “საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოს შესახებ”, “საქართველოს საბაჟო კოდექსისა” (1992 წლის 21 ოქტომბერი), დეკრეტმა “საბაჟო ტარიფის შესახებ” (1992 წლის 21 ოქტომბერი), საქართველოს 1996 წლის კანონმა “საბაჟო გადასახადის შესახებ”. ამ დოკუმენტებმა შექმნეს საბაჟო კანონმდებლობის საფუძვლები.

საქართველოს რესპუბლიკის 1991 წლის 15 სექტემბრის კანონი “საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოს შესახებ”. კანონის მიხედვით “საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო სახელმწიფო კონტროლის ორგანიზაციაა, რომელიც ახორციელებს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბაჟო პოლიტიკას, უზრუნველყოფს საქართველოს რესპუბლიკის ეკონომიკური საზღვრების დაცვას და ანგარიშვალდებულთა საქართველოს მინისტრთა კაბინეტის წინაშე”.¹ კანონის შესაბამისად (მუხლი 2), საქართველოს რესპუ-

1 გას. “საქართველოს რესპუბლიკა”. 1991 წლის 17 სექტემბერი.

უბლიკაში ხორციელდება ერთიანი საბაჟო პოლიტიკა, რომელიც საქართველოს რესპუბლიკის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია. საბაჟო კონტროლი სახელმწიფოს ეკონომიკური ინტერესების დაცვის ერთ-ერთი ფორმაა, რომლითაც ხორციელდება კონტროლი საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებაზე. საბაჟო კონტროლს ექვემდებარება ყველა სატრანსპორტო საშუალება, მგზავრები, მათი ტვირთი და ბარგი, ასევე საბარგო და საფოსტო გზავნილები. კანონმა აღიარა, რომ საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო იურიდიული პირია.

საბაჟოს ფულად ხაზსრებს ქმნის საბაჟო ტარიფების საფუძველზე მიღებული საბაჟო გადასახადები, ჯარიმები, კონტრაბანდის რეალიზაციის შედეგად მიღებული ფულადი თანხის ნაწილი და სხვა შემოსავლით მიღებული თანხები.

საქართველოს კანონში განსაზღვრულია საბაჟოს ფუნქციები და ამოცანები:

- 1) საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო პოლიტიკის განხორციელება;
- 2) საბაჟო ტარიფების შემუშავება;
- 3) საბაჟო ტარიფების გამოყენება და საბაჟო გადასახადების გადახდევინება;
- 4) ბრძოლა კონტრაბანდის წინააღმდეგ;
- 5) საბაჟო წესების დარღვევების აღკვეთის ღონისძიებათა შემუშავება და მათი განხორციელება;
- 6) მონაწილეობა საბაჟო საქმიანობასთან დაკავშირებულ საერთაშორისო შეთანხმებათა პროექტების განხილვაში;
- 7) საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო დაწესებულებათა მართვა; საბაჟოს შესახებ საქართველოს კანონმდებლობისა და საბაჟო ნორმების შესრულებაზე კონტროლის დაწესება;
- 8) საბაჟო საქმიანობის სრულყოფისათვის სტატისტიკური და კვლევითი სამუშაოების წარმოება.

საქართველოს კანონში ნაწინააღმდეგოა საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოს სტრუქტურა. საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოს მმართველი ორგანოა საქართველოს სახელმწიფო საბაჟო დეპარტამენტი, რომელსაც ექვემდებარება საბაჟოები და საბაჟო საგუშაგოები.

კანონის შესაბამისად, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის დირექტორს ნიშნავდა საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტი მინისტრთა კაბინეტის წარდგინებით. სახელმწიფო საბაჟო დეპარტამენტის დირექტორის მოადგილეებს - საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის დირექტორი.

საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოს მოსამსახურეთა უფლება-მოვალეობებს განსაზღვრავდა საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა და საბაჟოს შინაგანაწესი, რომელსაც შეიმუშავებდა საბაჟო დეპარტამენტი და ამტკიცებდა მინისტრთა კაბინეტი. სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას საბაჟოს მოსამსახურეების ხელშეუხებლობასა და ღირსებას იცავდა კანონი.

საქართველოს რესპუბლიკის 1992 წლის 21 ოქტომბრის საბაჟო კოდექსი. იგი დაამტკიცა საქართველოს სახელმწიფო საბჭომ. კოდექსის თანახმად, გაუქმდა საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსთან არსებული სახელმწიფო საბაჟო დეპარტამენტი და მის ბაზაზე შეიქმნა საქართველოს სახელმწიფო საბაჟო დეპარტამენტი. საბაჟო ორგანოებზე გავრცელდა სახელმწიფო საგადასახადო ინსპექციის უფლება-მოვალეობანი და პასუხისმგებლობა ექსპორტისა და იმპორტის მიმართ.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი შედგება 9 კარისა და 137 მუხლისაგან. კოდექსი საქართველოს რესპუბლიკის ერთიანი ეკონომიკური სივრცის ფარგლებში ადგენს საბაჟო ტერიტორიის, საბაჟო გადასახადების და საბაჟო მოსაკრებლების ერთიანობის საფუძვლებს. კოდექსის მიზანი იყო უზრუნველყო საბაჟო და სხვა სახელმწიფო ორგანოების, აგრეთვე საწარმოების, ორგანიზაციებისა და მოქალაქეთა მიერ საბაჟო საქმის კანონმდებლობის დაცვა.

კოდექსის მიხედვით, საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო ორგანოები შეადგენენ ერთიან სისტემას, რომელშიც შედის: საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბაჟო დეპარტამენტი; საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოები. კოდექსში განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო ორგანოების მთავარი ამოცანები.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საბაჟო კონტროლისა და საბაჟო გაფორმების საკითხებს. საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სხვა საგნების გადაადგილების წესების დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით წარმოებს საბაჟო

კონტროლი. საბაჟო კონტროლს აწარმოებენ საბაჟოს თანამდებობის პირნი. ასეთი კონტროლისათვის საჭირო დოკუმენტების შემოწმების, საბაჟო შემოწმების, საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადასაადგილებელი საგნების აღრიცხვის გზით; კონტროლის წარმოების დროს შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ტექნიკური საშუალებანი, რომლებიც უსაფრთხოა ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, ცხოველებისა და მცენარეებისათვის და ზიანს არ აყენებენ მოქალაქეებს, საწარმოებს და ორგანიზაციებს.

კოდექსში განსაზღვრულია საბაჟო კონტროლის ზონები, საბაჟო კონტროლისათვის აკრედიტებული დოკუმენტები; ნაწენები საქონლისა და სხვა საგნების, ნივთების, პირადი შემოწმების, საბაჟო კონტროლისაგან განთავისუფლების პირობები. პირადი შემოწმება მიწვეულია საბაჟო კონტროლის განსაკუთრებულ ფორმად.

კოდექსის შესაბამისად, საბაჟო კონტროლის ზონებს ქმნიან საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე გამტარი პუნქტების ტერიტორიები, რომლებსაც სასაზღვრო ჯარებთან ერთად განსაზღვრავს საბაჟო. საბაჟო კონტროლის ზონის ტერიტორიაზე ან ასეთი ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ საქონლისა და სხვა საგნების გადაადგილებას კონტროლს უწევს საბაჟო.

საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია საბაჟო გაფორმების წესი. საბაჟო გაფორმება წარმოებს საბაჟო განლაგების ადგილებში და საბაჟოს მუშაობის დროის განმავლობაში. საბაჟო გაფორმება შეიძლება დამთავრდეს მხოლოდ საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადასაადგილებელი საქონლისა და სხვა საგნების მიმართ გვერდითი, ფიტოსანიტარიული და სხვა სახეობის კონტროლის განხორციელების შემდეგ.

კოდექსის მიღებიდან ხუთი წელი გავიდა; ჩამოყალიბდა საბაჟო სისტემა, მისი სტრუქტურა, განმტკიცდა და განვითარდა საბაჟო კანონმდებლობა, მიღებულია უზენაესი კანონი - საქართველოს კონსტიტუცია, სხვა კანონები, უკეთ გამოიკვეთა საბაჟო ორგანოების ფუნქციები, საბაჟო დეპარტამენტმა შეიძინა დადებითი გამოცდილება, გაიხსნა ახალი საბაჟოები და გამტარი პუნქტები. დადებით მხარეებთან ერთად მკვეთრად გამოიკვეთა საქართველოს 1992 წლის საბაჟო კოდექსის ნაკლოვანებები და ხარვეზები.

დღის წესრიგში დადგა მიღება ახალი საბაჟო კოდექსისა, საქართველოს კანონებისა საბაჟო ტარიფის, გადასახადის და მოსაკრებლების შესახებ, რომლებსაც საფუძვლად დაედებოდა საქართველოს კონსტიტუცია, სხვა საკანონმდებლო აქტები.

საქართველოს პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ საქართველოს პარლამენტის სხდომაზე 1998 წლის 3 თებერვალს აღნიშნა: "1997 წლამდე საქართველოს არ ჰქონდა საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების მწყობრი საკანონმდებლო ბაზა. გასული წელი იყო ამ მხრივ გარდატეხის წელი. მიღებულია საბაჟო კოდექსი, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ქვეყნის ეკონომიკური სივრცის შეკვრა, ეკონომიკური საზღვრების დაცვა, ექსპორტ-იმპორტის კონტროლი, კონტრაბანდისთან ბრძოლა, საერთო-საბაჟო პოლიტიკის განხორციელება და, რაც მთავარია, სახელმწიფო ბიუჯეტის ფისკალური ნაწილის უზრუნველყოფა. - აღსანიშნავია, რომ საბაჟო სისტემას მიენიჭა სამართალდამცავი ორგანოს სტატუსი და მოკვლევის უფლება, რაც ხელს შეუწყობს კონტრაბანდისა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლას".¹

ანტიკრიზისული პროგრამის განხორციელების უმნიშვნელოვანესი პოლიტიკური საფუძველი გახდა ქვეყნის კონსტიტუციის მიღება, პრეზიდენტისა და პარლამენტის დემოკრატიული არჩევნები, საბაჟო ეკონომიკის შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის ჩამოყალიბება.

1995 წლის ნოემბრიდან - (საქართველოს კონსტიტუციის ამოქმედებიდან) 1998 წლის ბოლომდე მიღებულია 469 კანონი.² 1997 წელს კანონმდებლობის კოდიფიცირებულ დარგებში მიღებულია 7 საკანონმდებლო აქტი: სამოქალაქო, სამოქალაქო საპროცესო, სისხლის სამართლის საპროცესო, საზღვაო, საბაჟო და საგადასახადო კოდექსები. მიღებულია აგრეთვე 16 ორგანული კანონი.

მიღებული კანონებისა და კოდექსების მიზანია ქვეყნის დემოკრატიზაციის, ეკონომიკური რეფორმების პერიოდში სახელმწიფო მმართველობის განხორციელებისას კანონის უზენაესობის, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, ეკონომიკურ ურთიერთობათა მონაწილეების დამოუკიდებლობის დაცვა.

საქართველოში კანონშემოქმედებითი საქმიანობა მოიცავს სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფოს, სამოქალაქო საზოგადოებისა და საბაჟო ეკონომიკის მშენებლობის უმთავრეს მიმართულებებს.

1 გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1998 წლის 4 თებერვალი

2 გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1998 წლის 17 თებერვალი

საგადასახადო და საბაჟო კოდექსების, საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის, საბაჟო მოსაკრებლების შესახებ საქართველოს კანონების მიღებით ძირითადად დამთავრდა საგადასახადო პოლიტიკაში მიმდინარე გარდაქმნებისათვის ძირითადი და აუცილებელი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა.

საქართველოს კონსტიტუციის საფუძველზე წარმატებით ფორმირდება სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფო. განმტკიცდა მისი საკანონმდებლო ბაზა და მატერიალური საფუძველები. 1996-1998 წლები დიდი სასამართლო რეფორმის, ხელისუფლების სამივე განშტოების, სახელმწიფოებრივ, კონსტიტუციურ ურთიერთობათა პრინციპების ჩამოყალიბების პერიოდი იყო. 1997 წელს დასრულდა ეკონომიკური და სოციალური რეფორმების პირველი ეტაპი და დაიწყო რეფორმების მეორე, დამთავრებული ეტაპი.

რეფორმების პირველ ეტაპზე ეკონომიკის თანამიმდევრული აღორძინების ტენდენციების ჩამოყალიბებაში, ეკონომიკური გარემოს გაჯანსაღებაში გადამწყვეტი როლი შეასრულა მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციისა და სისტემური ცვლილებების ანტიკრიზისული პროგრამის რეალიზაციამ. ამ პროგრამის რეალიზაციის მთავარი მიღწევები იყო: ინფლაციური პროცესების მართვა, ეროვნული ვალუტის შემოღება, სახელმწიფო საკუთრების ტრანსფორმაცია და კერძო შესაკუთრება დიდი ფენის ჩამოყალიბება; სასოფლო-სამეურნეო მიწებზე კრძოლ საკუთრების დაკანონება, სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილ მიწებზე კერძო მოიჯარეობა ფენის ჩამოყალიბება; პურის ფასების ლიბერალიზაცია, პურპროდუქტების სახელმწიფო კორპორაციის დემონოპოლიზაცია და ამ სფეროში კონკრეტული გარემოს შექმნა; საგარეო ვაჭრობის ლიბერალიზაცია, რაც გამოიხატა კვოტირების, საექსპორტო და საიმპორტო კონტრაქტების რეგისტრაციის, საექსპორტო-საბაჟო გადასახადის გაუქმებით, არასატარიფო ბარიერებისა და შეზღუდვების, ექსპორტისა და იმპორტის ლიცენზირებას დაქვემდებარებული საქონლის ნომენკლატურის მკვეთრად შემცირებით, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესებით, საგადასახადო და საბაჟო შემოსავლების მნიშვნელოვანი ზრდით.

შემუშავებულია ეკონომიკური რეფორმის მეორე ეტაპის ძირითადი მიმართულებები. იგი მიზნად ისახავს ქვეყნის ეკონომიკ-

ური განვითარების დაჩქარებას, რეფორმების პროცესის შეუქცევადობას, გაღრმავებას და დამთავრების ფაზაში გადაყვანას.

ეკონომიკური რეფორმის მეორე ეტაპის მნიშვნელოვანი ამოცანაა "შემუშავდეს საგადასახადო და საბაჟო სამსახურების ადმინისტრაციების მუშაობის გაუმჯობესების სტრატეგია, დაინერგოს ანტიკონტრაბანდული მეთოდები და გატარდეს ანტიკორუფციული პროფილაქტიკური ღონისძიებები".

ეკონომიკური სტაბილიზაციის დამყარება და სასიცოცხლო მნიშვნელობის რეფორმის განხორციელება საქართველომ შეძლო მთელ რიგ სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის შედეგად. დამყარდა მჭიდრო ურთიერთობა საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან, მსოფლიო ბანკთან, ევროკავშირთან, ევროპის საბჭოსთან, გაეროს სააგენტოებთან, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკთან; მნიშვნელოვანი ფინანსური, ტექნიკური და პუმანიტარული დახმარება გაუწიეს საქართველოს ამერიკის შეერთებული შტატების, გერმანიის, ნიდერლანდისა და სხვა ქვეყნების მთავრობებმა.

საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და ღონიერი ქვეყნების მიერ ჩვენი ქვეყნისათვის გაწეულმა ყველა სახის დახმარებამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის შესაბამისი საკანონმდებლო და ნორმატიული ბაზის შექმნას, საკუთრების ტრანსფორმაციას, ფასების ლიბერალიზაციას, საერთაშორისო ურთიერთობებში ჩამოყალიბებული პრინციპებისა და ნორმების დანერგვას.

საქართველოში 1996 წლის მაისიდან 1997 წლის ბოლომდე რეგისტრირებულია 161 საზღვარგარეთული ინვესტიცია. მათი საერთო მოცულობა 135,0 მილიონი ამერიკული დოლარია. საქართველოში კაპიტალი დააბანდეს მსოფლიოს 36 ქვეყნის ინვესტორებმა.¹

საქართველოში რეგისტრირებულია პირდაპირი ინვესტიციებით შექმნილი: ამერიკის შეერთებული შტატების 19 საწარმო. გარდა ამისა, საქართველოში თავისი წარმომადგენლობები აქვთ აშშ-ის უმსხვილეს კომპანიებს. იგივე ითქმის გერმანიაზე, საფრანგეთზე, თურქეთზე და სხვა ქვეყნებზე.

1 საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება (1997 წლის 26 ოქტომბერი) "ეკონომიკური რეფორმის მეორე ეტაპის ძირითად მიმართულებათა შესახებ", გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1997 წლის 5 ნოემბერი

2 გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1998 წლის 4 თებერვალი

საბაჟო ორგანოების წინაშე უდიდეს პერსპექტივებს სახავს ევრაზიის დერეფანი, დიდი აბრეშუმის გზა. ევროპა-აზიის შემავრთებელ სატრანსპორტო სისტემაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს „დიდი აბრეშუმის გზას“, რომელიც სათავეს იღებს ჩინეთის აღმოსავლეთ ნავსადგურებიდან, ცენტრალური აზიის გავლით მიემართება ევროპისაკენ და რვა ათასი კილომეტრით ამცირებს სუეცის არხის გავლით საზღვაო მარშრუტებს. ამ გზის აღორძინებით განსაკუთრებით დაინტერესებას იჩენენ ევროპის ქვეყნები, იაპონია, ჩინეთი.

გაწეული მუშაობის ანალიზი გვჩვენებს, რომ ინსტიტუციონალური მშენებლობის კუთხის საგადასახადო და საბაჟო სამსახურები სწორ ნაბიჯებს დგამენ. მაკროეკონომიკური გარემო, აქ არსებული სტაბილიზაციის პროცესები, საგადასახადო კანონმდებლობის სრულყოფა და ამის ნიადაგზე საგადასახადო ბაზის გაფართოების გზით შემოსავლების ზრდა მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ საგადასახადო-საბიუჯეტო პროგრამების რეალიზაციის საქმეში.

ბოლო წლებში გამოიკვეთა საქართველოს საგარეო ვაჭრობის გეოგრაფიული მიმართულებები. 1994 წელს საგარეო სავაჭრო ურთიერთობები განხორციელდა 54 ქვეყანასთან, 1998 წელს - 100-ზე მეტ სახელმწიფოსთან. საქართველოს უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნები არიან უახლოესი მეზობლები (რუსეთი, აზერბაიჯანი, თურქეთი, სომხეთი). ვაჭრობის მოცულობის დიდი წილი მოდის იმ ბაზრებზეც, რომლებიც შედარებით ახლოს მდებარეობენ. ამავე დროს, სულ უფრო იზრდება იმპორტი დასავლეთ ევროპის, ჩრდილოეთ ამერიკის, დიდი ბრიტანეთის ქვეყნებთან.

სავაჭრო პარტნიორების წრის გაფართოების მიუხედავად, 1998 წელს (წინა წლებშიც), საგარეო საქონელბრუნვის მნიშვნელოვანი ნაწილი (38 პროცენტი) დამოუკიდებელი სახელმწიფოების თანამეგობრობის ქვეყნებზე მოდიოდა. დსთ-ს ყველა ქვეყანასთან საქართველოს გააჩნია ორმხრივი სავაჭრო ურთიერთობები. მათგან ყველაზე მსხვილი სავაჭრო პარტნიორია რუსეთი. მის წილად მოდის მთელი სავაჭრო ბრუნვის 17 პროცენტი. საქართველოს ექსპორტის 28 პროცენტი მოდის რუსეთის ფედერაციაზე.¹ იგი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყანაა.

¹ გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1999 წლის 12 მარტი

საქართველოს პარლამენტის 1999 წლის 16 თებერვლის სხდომაზე საქართველოს პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ თქვა: „საქართველომ უნდა აღკვეთოს ტრანსორგანიზებული სახალხლო დანაშაულობანი, არალეგალური მიგრაცია ჩვენი ტერიტორიის გავლით, ნარკოტიკების უკანონო გადაზიდვა, იარაღის კონტრაბანდა, ორმაგი დანიშნულების ნედლეულის გადაადგილება და სხვ. ამ თვალსაზრისით კონსტრუქციული ურთიერთობა მყარდება სასაზღვრო თანამშრომლობის სფეროში, პირველ რიგში, ჩვენს უახლოეს მეზობლებთან, აგრეთვე ამერიკის შეერთებულ შტატებთან, გერმანიის ფედერალურ რესპუბლიკასთან, უკრაინასთან, ჩინეთთან, საფრანგეთთან, საბერძნეთთან, ავსტრიასთან და სხვა ქვეყნებთან. ისინი ჩვენ სერიოზულად გვეხმარებიან“.¹

საპარტეზალოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბჭოს 1992 წლის 21 ოქტომბრის დეკრეტი „საბაჟო ტარიფის შესახებ“. იგი შედგება ოთხი კარისა და 24 მუხლისაგან. მასში განსაზღვრულია დეკრეტის გამოყენების მიზნები და სფერო. საბაჟო ტარიფი წარმოადგენს საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლისა და სხვა საგნების შემოტანისა და ამ ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ მათი გატანის დროს გამოსაყენებელი საბაჟო გადასახადების, აგრეთვე ამ საქონლისა და საგნების საბაჟო გადასახადით დაბეგვრის წესების სისტემას.

დეკრეტში განსაზღვრულია საბაჟო გადასახადების სახეობანი და განაკვეთები. (ადვალური, სპეციფიკური, კომბინირებული, სეზონური და სხვ.).

საბაჟო ტარიფის მიხედვით, საქონლის წარმოშობის ქვეყნად ითვლება ქვეყანა, სადაც საქონელი წარმოებულია მთლიანად ანდა საკმარისად გადამამუშავდა ან დამამუშავდა.

მოცემულ ქვეყანაში მთლიანად წარმოებულად ჩაითვლება შემდეგი საქონელი:

- ა) მის ტერიტორიაზე ან ეკონომიკურ ზონაში მოპოვებული სასარგებლო წიაღისეული;
- ბ) მის ნიადაგზე მოყვანილი მცენარეული პროდუქტი;
- გ) მასში გამოზრდილი ცოცხალი პირუტყვი;

¹ გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1999 წლის 17 თებერვალი

- დ) მასში ცოცხალი პირუტყვისაგან დამზადებული პროდუქტი;
 ე) მასში წარმოებული სამონადირეო, თევზსაჭერი და საზღვაო რეწვის პროდუქტი;
 ვ) მოცემული ქვეყნის გემებით ან მის მიერ იჯარით აღებული (დაფარავი) გემებით მსოფლიო ოკეანეში მოპოვებული ან წარმოებული საზღვაო რეწვის პროდუქტი;
 ზ) მოცემულ ქვეყანაში განხორციელებული საწარმოო და სხვა ოპერაციების შედეგად მიღებული მეორადი ნედლეული და ნარჩენები;¹

დეკრეტში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა საბაჟო გადასახადისაგან განთავისუფლების, სატარიფო შეღავათებისა და პრეფერენციების საკითხებს. მასში განსაზღვრულია საბაჟო გადასახადების განაკვეთების შემცირების დაშვების პირობები. იგი დაიშვება: ა) შეკეთებულ და საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე წინაშე შემოტანილ ან ამ ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ გატანილ საქონელზე და სხვა საგნებზე; ბ) საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გატარებამდე დაზიანებულ, მაგრამ გამოსაყენებლად ვარგის ნაკეთობაზე ან მასალაზე.

დეკრეტის შესაბამისად (მუხლი 20), პრეფერენციების დაწესება დაიშვება იმ საქონელსა და საგნებზე, რომლებიც: 1) წარმოქმნილია იმ ქვეყნებში, რომლებიც საქართველოსთან ერთად ქმნიან საბაჟო კავშირს ან თავისუფალი ვაჭრობის ზონას ან ემზადებიან ასეთი კავშირის - ზონის შექმნისათვის; 2) წარმოქმნილია განვითარებად ქვეყნებში, რომლებიც პრეფერენციების საერთო სისტემით სარგებლობენ; 3) ბრუნვაშია საზღვრისპირა ვაჭრობაში.

საქართველოს საბაჟო ტარიფი ყალიბდება საბაჟო საქმის საერთაშორისოდ აღიარებული ნორმებისა და პროგრამების შესაბამისად და ეფუძნება საქონლის აღწერისა და კოდირების - მარმონიულ სისტემას.

საქართველოს პარლამენტი (1996 წლის 27 დეკემბერი) "საბაჟო გადასახადის შესახებ".² კანონი შეიძლება შედგება: 1. ზოგადი დებულებანი; 2. საბაჟო გადასახადის გადასახდელი; 3. დაბეგვრის

¹ საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული, სერია: საბაჟო საქმე, წიგნი 3, 1997, გვ. 17

² საქართველოს ნორმატიული აქტების კრებული, წიგნი 4, 1998, გვ. 709-713.

ობიექტი; 4. საბაჟო გადასახადისაგან განთავისუფლება; 5. საბაჟო გადასახადის განაკვეთები და ბიუჯეტში მისი ჩარიცხვის წესი; 6. გადასახდელთა პასუხისმგებლობა და საბაჟო ორგანოების კონტროლი; 7. გარდამავალი დებულებები.

კანონის თანახმად, საბაჟო გადასახადი არის სახელმწიფო ბიუჯეტში სავალდებულო შენატანი საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილებისათვის. საბაჟო გადასახადის გადასახდელი არის საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადასადგილებელი პირი. დაბეგვრის ობიექტია საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული საქონლის საბაჟო ღირებულება.

კანონში განსაზღვრულია საბაჟო გადასახადის განაკვეთები. ეს განაკვეთებია 5 და 12 %. საბაჟო გადასახადი გადაიხდებიან ტვირთის საბაჟო გაფორმებამდე. საბაჟო გადასახადის გადახდის საფუძველია სატვირთო საბაჟო დეკლარაცია. კანონში მითითებულია, რომ საბაჟო გადასახადის ამოღებას ახორციელებენ საქართველოს საბაჟო ორგანოები. საბაჟო გადასახადის თანხები მთლიანად ჩარიცხება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტში. "საბაჟო ორგანოებს, - ნათქვამია კანონში (მუხლი 6), - ეკისრებათ პასუხისმგებლობა, გადასახდელთა მიერ საბაჟო გადასახადის შესახებ მოქმედი კანონმდებლობის სათანადოდ დაცვის უზრუნველყოფისა და მისი გამოყენების კონტროლისათვის."

საქართველოს საბაჟო კოდექსი (1997 წლის 14 ნოემბერი) - საქართველოს სახელმწიფო საბჭოს მიერ 1992 წელს მიღებულმა საბაჟო კოდექსმა, მართალია, მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა საბაჟო საქმეში საკანონმდებლო ვაკუუმის შესავსებად, მაგრამ იგი უკვე ვერ პასუხობდა ჩვენს ქვეყანაში ახალი ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარების კვალობაზე ჩამოყალიბებული მრავალსახოვანი საბაჟო ურთიერთობების კომპლექსური - რეგულირების უზრუნველყოფის მოთხოვნებს. ამასთან დაკავშირებით მომზადდა საქართველოს ახალი საბაჟო კოდექსი, რომელმაც სახელმწიფო უწყებებში, მმართველობის სხვადასხვა ორგანოებში, მეცნიერ-სპეციალისტთა - ექსპერტების მეტად რთული

გზა განვლო. იგი ჯერ კიდევ 1995 წელს წარედგინა განსახილველად ეოფილ მინისტრთა კაბინეტს, ხოლო 1996 წელს საბაჟო კოდექსის პროექტი განიხილა და მოიწონა საქართველოს პრეზიდენტთან არსებულმა საკონსულტაციო ეკონომიკურმა საბჭომ და საქართველოს მთავრობამ.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი პარლამენტმა დაამტკიცა 1997 წლის 14 ნოემბერს. იგი ამოქმედდა 1998 წლის 1 იანვრიდან. ამ დღიდან ძალადაკარგულად ჩაითვალა საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბჭოს 1992 წლის 21 ოქტომბრის დადგენილებით დამტკიცებული საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო კოდექსი.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი განსაზღვრავს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ორგანიზაციულ საფუძვლებს. იგი აღგენს საბაჟო და სხვა სახელმწიფო ორგანოთა, ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა უფლება-მოვალეობებს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების პროცესში.

საბაჟო კოდექსი მოიცავს თერთმეტ კარს, 36 თავსა და 175 მუხლს. მისი უმთავრესი ნაწილებია: ზოგადი დებულებანი; საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით; საბაჟო რეჟიმები; საბაჟო გადასახდელები; საბაჟო გაფორმება; საბაჟო კონტროლი; საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევები; კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდება; საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატიტიკა და საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა; საბაჟო კანონმდებლობის აქტების გამოყენება; საბაჟო საქმიანობის ორგანიზაცია, საბაჟო ორგანოები და მათი ფუნქციები; საქართველოს საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეთა სამართლებრივი სტატუსი; დასკვნითი და გარდამავალი დებულებანი.

საბაჟო კოდექსის ზოგადი დებულებები მოიცავს შემდეგ პრობლემებს: საქართველოს საბაჟო პოლიტიკა; საბაჟო პოლიტიკა და საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაცია; საბაჟო კანონმდებლობა.

საქართველოში ხორციელდება ერთიანი საბაჟო პოლიტიკა, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ განსაზღვრული ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის ნაწილია. საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო პოლიტიკის მიზნები; საქართველოს ეკონომიკური სუვერენიტეტისა და ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვა; საქართველოს ეკონომიკის განვითარების სტიმულირება და შიდა ბაზრის დაცვა; საქართვე-

ლოს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების სტიმულირება; საქართველოს საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის სხვა ამოცანების განხორციელება.

საქართველოს საბაჟო საზღვრის საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით გადაკვეთა ხდება მათი საბაჟო რეჟიმების შესაბამისად. საბაჟო კოდექსი განსაზღვრავს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის წესსა და საბაჟო რეჟიმების სახეობებს.

საბაჟო კოდექსით დაწესებულია საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო რეჟიმების შემდეგი სახეობანი:

- 1) თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვება (იმპორტი);
- 2) რეიმპორტი;
- 3) ტრანზიტი;
- 4) საბაჟო საწყობში საქონლის შენახვა;
- 5) უბაჟო ვაჭრობა;
- 6) გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიაზე;
- 7) გადამუშავება საბაჟო კონტროლის ქვეშ;
- 8) დროებითი შემოტანა და გატანა;
- 9) თავისუფალ საბაჟო ზონაში საქონლის განთავსება და გამოყენება;
- 10) თავისუფალ საწყობში საქონლის განთავსება და გამოყენება;
- 11) გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიის გარეთ;
- 12) ექსპორტი;
- 13) რეექსპორტი;
- 14) განადგურება;
- 15) უარის თქმა სახელმწიფოს სასარგებლოდ.

საბაჟო კოდექსის (მუხლი 9) შესაბამისად, პირს უფლება აქვს ნებისმიერ დროს აირჩიოს ნებისმიერი საბაჟო რეჟიმი ან შეცვალოს იგი მეორით, საქონლის ან სატრანსპორტო საშუალების ხასიათის, რაოდენობის, მწარმოებელი ან დანიშნულების ქვეყნის მიუხედავად. საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია საბაჟო რეჟიმების არსი და საბაჟო რეჟიმებში მოქცევის პირობები.

საბაჟო კოდექსში ნაწვევებია საბაჟო გადასახდელების სახეები; გადასახდელებია: ა) საბაჟო; ბ) დამატებული ღირებულების; გ) აქციზი; საბაჟო მოსაკრებლებია: ა) საბაჟო პროცედურებისათვის; ბ) ლიცენზიების გაცემისათვის.

კოდექსში ნახვენებია აგრეთვე საბაჟო გაფორმების ძირითადი პრინციპები; საბაჟო გაფორმება გარკვეული საბაჟო პროცედურების ჩატარება საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შესაბამის საბაჟო რეჟიმში მოქცევისა და ამ რეჟიმის დამთავრების მიზნით.

საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას, აგრეთვე საბაჟო რეჟიმის შეცვლისას საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები ექვემდებარება საბაჟო ორგანოში დეკლარირებას. კოდექსში განსაზღვრულია დეკლარირების ფორმა, დეკლარირების ადგილი, საბაჟო დეკლარაციის წარდგენის ვადები, დეკლარანტი და მისი უფლება-მოვალეობანი; საბაჟო დეკლარაციის მიღების, მისი შეცვლის, შევსების და გამოთხოვის წესები; დროებითი და არასრული საბაჟო დეკლარაცია, პერიოდული საბაჟო დეკლარაცია; საბაჟო დეკლარაციის სახეები.

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო გაფორმებისათვის გამოიყენება შემდეგი სახის საბაჟო დეკლარაციები: სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია; ფიზიკური პირის დეკლარაცია; საფოსტო გზავნილების დეკლარაცია.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში ნახვენებია საბაჟო გაფორმების პროცედურები და მისი სახეები; პროცედურებს მიეკუთვნება:

- 1) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების წარდგენა, მათი დათვალიერება და საბაჟო შემოწმება;
- 2) საქონლის სინჯებისა და ნიმუშების აღება;
- 3) გადასახდელების გამოანგარიშება და გადახდევინება;
- 4) საბაჟოსათვის გარანტიების წარდგენა;
- 5) საქონლის გაშვება.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად, საბაჟო გაფორმება მოაგრდება საქონლის გაშვებით, რის შემდეგაც, საქონელი გადადის მფლობელის სრულ განკარგულებაში.

საბაჟო კოდექსში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა საბაჟო გაფორმების წინასწარ ოპერაციებს. წინასწარ ოპერაციებს განეკუთვნება ყველა ქმედება, რომელიც წინ უსწრებს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გაფორმებას.

საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები საბაჟო ორგანოსათვის წარდგენის მომენტიდან და მათ გაშვებამდე, ან არსებუ-

ლი საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად პირის განკარგულებაში გადაცემამდე დროებით ინახება საბაჟო კონტროლის ქვეშ, ექვემდებარება დეკლარირებასა და საბაჟო მოსაკრებლების გადახდას.

საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია დროებითი შენახვის ადგილები და ვადები.

საბაჟო კოდექსის ოცდამეოთხე თავი მოლიანად ეძღვნება საბაჟო ბროკერს. საბაჟო ბროკერი (შუამავალი) შეიძლება იყოს საქართველოს კანონმდებლობით შექმნილი საწარმო, რომელსაც აქვს იურიდიული პირის უფლებები და საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზია საბაჟო ბროკერის საქმიანობის განსახორციელებლად. კოდექსში განსაზღვრულია საბაჟო ბროკერის უფლება-მოვალეობანი და საბაჟო ბროკერის ლიცენზიის გაცემის წესი.

სპეციალური თავი ეძღვნება კოდექსში საბაჟო გადამზიდველს. საბაჟო გადამზიდველი შეიძლება იყოს საწარმო, რომელიც შექმნილია კანონმდებლობის მიხედვით და აქვს საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზია საბაჟო გადამზიდველის საქმიანობის განსახორციელებლად.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში თანამედროვე მოთხოვნათა დონეზე განხილულია საბაჟო კონტროლის განხორციელების სახეები და პრინციპები. საბაჟო კონტროლი ითვალისწინებს:

- 1) საბაჟო მიზნებისათვის საჭირო დოკუმენტებისა და ცნობების შემოწმებას;
- 2) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო შემოწმებას;
- 3) პირად გასინჯვას;
- 4) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების აღრიცხვას;
- 5) ფიზიკური პირების ზეპირ გამოკითხვას;
- 6) აღრიცხვისა და ანგარიშგების შემოწმებას;
- 7) დროებითი შენახვის საწყობების ტერიტორიისა და სათავისუფალი საწყობების, თავისუფალი საწყობების, თავისუფალი საბაჟო ზონებისა და უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიებისა და სხვა ადგილების დათვალიერებას.

საბაჟო ორგანოებს, კანონმდებლობის მიხედვით, უფლება აქვთ საბაჟო კონტროლის განსახორციელებლად მოიწვიონ სამართალდამცავი და მაკონტროლებელი ორგანოების,

საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების სპეციალისტები და ექსპერტები. ასევე საბაჟო კონტროლის განხორციელებისას საბაჟო ორგანოებს შეუძლიათ გამოიყენონ სამართალდამცავი, საგადასახადო და სხვა მაკონტროლებელი ორგანოების ინფორმაცია.

საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია დიპლომატიური წარმომადგენლობებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო შეღავათები. საბაჟო კონტროლს არ ექვემდებარება საქართველოს პრეზიდენტი, პარლამენტის თავმჯდომარე, საქართველოს პარლამენტისა და მთავრობის წევრები, უცხოეთში საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა დიპლომატიური და დიპლომატიური იმუნიტეტის მქონე ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალი, მათი თანმხლები ოჯახის წევრები, მათი ბარგი. საბაჟო კონტროლს არ ექვემდებარება საქართველოში უცხო სახელმწიფოს დიპლომატიურ და მასთან გათანაბრებულ წარმომადგენლობათა დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალი (მათთან მცხოვრები ოჯახის წევრთა ჩათვლით) და მათი ბარგი.

კოდექსში შეტანილია მუხლები: უცხო სახელმწიფოს დიპლომატიური ფოსტითა და საკონსულო ვალიზით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა; საბაჟო შეღავათები უცხოელი დიპლომატიური და საკონსულო კურიერებისათვის; საბაჟო შეღავათები უცხო სახელმწიფოთა წარმომადგენლებისა და დელეგაციის წევრებისათვის, საერთაშორისო ორგანიზაციებისათვის.

საბაჟო კოდექსი განიხილავს საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევებისა და კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდების საკითხებს.

საბაჟო კოდექსის (მუხლი 150) მიხედვით, საბაჟო ორგანოები იღებენ და ამუშავებენ ინფორმაციას საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის შესახებ და მის საფუძველზე აწარმოებენ საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკას. გარდა ამისა, საბაჟო ორგანოები მათზე დაკისრებული ფუნქციების შესრულების მიზნით აწარმოებენ სპეციალურ საბაჟო სტატისტიკას.

საბაჟო ორგანოები საქონლის კოდირებისა და კლასიფიკაციისათვის იყენებენ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ნომენკლატურას, რომელიც შემუშავებულია საქონლის აღწერისა

და კოდირების პარმონიზებული სისტემის ბაზაზე და შესულია საქართველოს ტექნიკურ-ეკონომიკური და სოციალური ინფორმაციის კლასიფიკაციისა და კოდირების ეროვნულ სისტემაში. კოდექსში განსაზღვრულია ამ დარგში საბაჟო ორგანოების ფუნქციები.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად “საქართველოში საბაჟო საქმიანობას ახორციელებს სამართალდამცავი ორგანოს სტატუსის მქონე საბაჟო დეპარტამენტი. იგი შედგება (კენტრალური აპარატის, აჭარისა და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკების საბაჟო სამმართველოების, რეგიონალური საბაჟოების, საბაჟო საგუშაგოებისა და საბაჟო გამტარი პუნქტებისაგან”.

საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეთა სამართლებრივი სტატუსი. მასში აღნიშნულია, რომ საბაჟო ორგანოებისა და მათი სახელმწიფო მოხელეები პასუხისმგებელი არიან იმ ზიანისათვის, რომელიც ფიზიკურ და იურიდიულ პირებსა და მათ ქონებას მიადგენს თავიანთი არამართლზომიერი გადაწყვეტილებით, მოქმედებით ან უმოქმედობით სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის საფუძველზე მიღებულია კანონმდებლარე ნორმატიული აქტები: ა) საბაჟო რევიზების დებულებები; ბ) საბაჟო ბროჯერისა და საბაჟო გადამოწმების დებულებები; გ) დებულება საბაჟო გაფორმების წესის შესახებ; დ) დებულება ფიზიკური პირის მიერ საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის წესის შესახებ; ე) დებულება წინასწარი ოპერაციების ჩატარებისა და წინასწარი გადაწყვეტილების მიღების წესის შესახებ; ვ) დებულება საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების საბაჟო გაფორმების წესის შესახებ; ზ) დებულება ინფორმირებისა და კონსულტირების წესის შესახებ.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი დოკუმენტია, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ქვეყნის ეკონომიკური სივრცის შეკვრა, ეკონომიკური საზღვრების დაცვა, ექსპორტ-იმპორტის კონტროლი, საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევებთან ბრძოლა, საერთო-საბაჟო პოლიტიკის განხორციელება, სახელმწიფო ბიუჯეტის ფისკალური ნაწილის უზრუნველყოფა.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი საბაჟო გადასახადების შესახებ. კოდექსში განსაზღვრულია გადასახადების სახეები და ჩამოყალიბებულია ზოგადი დებულებები საბაჟო-სატარიფო და საგადასახადო პოლიტიკის სფეროში. კოდექსის შესაბამისად, გადასახადებია: ა) საბაჟო; ბ) დამატებული ღირებულებისა; გ) აქციზი; საბაჟო მოსაკრებლებია: ა) საბაჟო პროცედურებისათვის; ბ) ლიცენზიების გაცემისათვის.

საქართველოს საგადასახადო სისტემა მოიცავს საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული გადასახადების (მათი დაწესების, შეცვლისა და გაუქმების) გადახდების პრინციპებს, ფორმებისა და მეთოდების, საგადასახადო ორგანოებისა და საგადასახადო კონტროლის, აგრეთვე საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის სახეების ერთობლიობას.

საბაჟო კონტროლიდან მოხსნისა და კანონმდებლობით განსაზღვრულ სხვა შემთხვევებში საქონელი ექვემდებარება საბაჟო, დამატებული ღირებულებისა და აქციზის გადასახადებით დაბეგვრას საქართველოს საგადასახადო კოდექსისა და საბაჟო გადასახადის კანონის მიხედვით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის 73-ე მუხლის შესაბამისად, საბაჟო კონტროლიდან საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების (საქონლის სახით გადაადგილებული სატრანსპორტო საშუალებების ჩათვლით) მოხსნისა და კანონმდებლობით განსაზღვრულ სხვა შემთხვევებში, აგრეთვე საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების საბაჟო პროცედურების გაფორმებისა და საბაჟო ორგანოების მიერ ლიცენზიების გაცემისათვის პირები იხდიან სათანადო მოსაკრებლებს კანონმდებლობით დადგენილი წესითა და ოდენობით.

საბაჟო კოდექსის მიხედვით (მუხლი 74, მესამე ნაწილი), საბაჟო დეპარტამენტს ან მის შესაბამის ორგანოებს უფლება აქვთ: ა) გაუგზავნონ შეტყობინება ბანკებსა და სხვა საფინანსო დაწესებულებებს დებიტორების ანგარიშებიდან საბაჟო გადასახადების ჩამოწრის შესახებ; ბ) აწარმოონ საინკასო დავალებით (განკარგულებით) კუთვნილი თანხის ჩამოწრა გადასახადების გადახდის დებიტორების საბანკო ანგარიშებიდან სასა-მართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე.

საბაჟო კანონმდებლობის მიხედვით, საბაჟო გადასახადების გადახდისათვის პასუხისმგებლობა ეკისრებათ როგორც საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების მესაკუთრესა და მფლობელს, ასევე მათ უფლებამოსილ წარმომადგენლებსა და დამხმარეებს.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია საბაჟო გადასახადების ზედმეტად გადახდილი თანხის დაბრუნების პირობები. თანხა უბრუნდება გადახდელს 30 დღის განმავლობაში განცხადების მიღების დღიდან სამოქალაქო კოდექსით განსაზღვრული ხანდაზმულობის ვადის გათვალისწინებით.

ა ***

საქართველოს კანონი “საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ”. კანონი დაამტკიცა საქართველოს პარლამენტი 1998 წლის მარტში. კანონის ამოქმედებისთანავე ძალადაკარგულად ჩაითვა 1) საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბაჟოს 1992 წლის 21 ოქტომბრის დეკრეტი “საბაჟო ტარიფის შესახებ”; 2) საქართველოს 1996 წლის 27 დეკემბრის კანონი “საბაჟო გადასახადის შესახებ”.

კანონი ადგენს საქართველოს საბაჟო ტარიფის, როგორც საქართველოს შიდა სასაქონლო ბაზრის სახელმწიფო რეგულირებისა და საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის მექანიზმის, ფორმირებისა და გამოყენების წესს, აგრეთვე საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საქონლის საბაჟო გადასახადით დაბეგვრის წესებს. კანონის მიზნებია: 1) საქართველოში საქონლის შემოტანის სტრუქტურის რაციონალიზაცია; 2) საქართველოში საქონლის შემოტანისა და საქართველოდან გატანის, საგადასახადო შემოსავლისა და გასავლის ოპტიმალური თანაფარდობის დაცვა; 3) საქართველოში საქონლის წარმოებისა და მოხმარების სტრუქტურაში პროგრესული ცვლილებებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა; 4) საქართველოს ეკონომიკის დაცვა უცხოური კონკურენციის არახელსაყრელი ზემოქმედებისაგან; 5) მსოფლიო ეკონომიკაში საქართველოს ეკონომიკის ეფექტიანი ინტეგრაციის პირობების უზრუნველყოფა.

კანონში მოცემულია საბაჟო ტარიფისა და საბაჟო გადასახადის ცნებების განსაზღვრებანი. საბაჟო ტარიფი არის საბაჟო გადასახადის განაკვეთების სისტემატიზებული ერთობლიობა,

რომელიც გამოიყენება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი და ამ ტერიტორიიდან გატანილი საქონლის მიმართ, მისი საბაჟო ღირებულების შემცირების ან გაზრდის მიზნით, გამომდინარე საქართველოს ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტერესებიდან. საბაჟო გადასახადი არის სახელმწიფო ბიუჯეტში სავალდებულო შენატანი საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილებისათვის.

კანონმა განსაზღვრა საბაჟო გადასახადის სახეები. საქართველოში გამოიყენება შემდეგი სახის საბაჟო გადასახადები: 1) სეკურული; 2) სეზონური; 3) განსაკუთრებული.

სეკურული საბაჟო გადასახადი არის მუდმივმოქმედი გადასახადი, რომლის მოქმედებაც დროებით ჩერდება სეზონური და განსაკუთრებული გადასახადების გამოყენების პერიოდში.

სეზონური საბაჟო გადასახადი არის დროის გარკვეული პერიოდისათვის დაწესებული გადასახადი, რომლის მიზანია საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანის ან იმ ტერიტორიიდან გატანის რეგულირება მისი წარმოებისა და მოხმარების სეზონური თავისებურებების გათვალისწინებით. სეზონური საბაჟო გადასახადის მოქმედების ვადა არ აღემატება წელიწადში ექვს თვეს.

განსაკუთრებული საბაჟო გადასახადი არის გადასახადი, რომელიც გამოიყენება განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როგორც დაცვითი და საპასუხო ღონისძიება იმ სახელმწიფოთა ან პირთა მიმართ, რომელთა საქმიანობაც საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანის ან ამ ტერიტორიიდან გატანის დროს ზიანს აყენებს ან შეიძლება ზიანი მიაყენოს საქართველოს ეკონომიკურ ინტერესებს.

კანონის შესაბამისად, საქართველოში გამოიყენება შემდეგი სახის განსაკუთრებული საბაჟო გადასახადები: 1) სპეციალური; 2) ანტიდემპინგური; 3) საკომპენსაციო.

სპეციალური საბაჟო გადასახადები გამოიყენება სამი მნიშვნელობით: 1) როგორც თავდაცვითი ღონისძიება, თუ საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონელი შემოიტანება იმ რაოდენობითა და ისეთი პირობებით, რომლებიც ზიანს აყენებს ან შეიძლება ზიანი მიაყენოს ამ ან მსგავსი საქონლის ადგილობრივ მწარმოებლებს; 2) როგორც საპასუხო ღონისძიება დისკრიმინაციული ან მსგავსი ქმედებისათვის სხვა სახელმწიფოების ან მათი კავშირების მხრიდან, რომელიც ლახავს საქართველოს

ინტერესებს; 3) როგორც დაცვითი ღონისძიება განსაკუთრებულ შემთხვევებში სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი საქონლის ცალკეული სახეობების ექსპორტის დროებით შეზღუდვის მიზნით.

ანტიდემპინგური საბაჟო გადასახადი გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როცა საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონელი შემოიტანება მის რეალურ ღირებულებაზე დაბალი ფასით და ამ საქონლის შემოტანა ზიანს აყენებს ან შეიძლება ზიანი მიაყენოს საქონლის ადგილობრივ მწარმოებლებს, ან ხელს უშლის საქართველოში მსგავსი საქონლის წარმოების ორგანიზებას ან გაფართოებას.

საკომპენსაციო საბაჟო გადასახადი გამოიყენება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი იმ საქონლის მიმართ, რომლის წარმოების ან შემოტანის დროს გამოიყენებულ იქნა პირდაპირი ან არაპირდაპირი სუბსიდიები და ამ საქონლის შემოტანა ზიანს აყენებს ან შეიძლება ზიანი მიაყენოს მსგავსი საქონლის ადგილობრივ მწარმოებლებს, ან ხელს უშლის საქართველოში მსგავსი საქონლის წარმოების ორგანიზებას ან გაფართოებას.

კანონის შესაბამისად, საბაჟო გადასახადის გადამხდელები არიან პირები, რომლებიც საქონლით გადაკვეთენ საქართველოს საბაჟო საზღვარს. საბაჟო გადასახადით დაბეგვრის ობიექტია იმ საქონლის საბაჟო ღირებულება, რომელიც გადაკვეთს საქართველოს საბაჟო საზღვარს.

კანონის მიხედვით, საქონლის საბაჟო ღირებულება არის საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საქონლის ფასი, რომლის საფუძველზეც გაიანგარიშება საბაჟო გადასახადი. "საქონლის საბაჟო ღირებულება, - ნათქვამია კანონში, - მოიცავს გარიგების ფასს შეძენისას, საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის პუნქტამდე მისი ტრანსპორტირების, ჩატვირთვა-გადმოტვირთვისათვის, დაზღვევის, საკომისიო და საბროკერო მომსახურების ხარჯებს, აგრეთვე ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტების გამოყენებისათვის მყიდველის მიერ პირდაპირ და არაპირდაპირ გადახდილ სალიცენზიო და სხვა გადასახდელებს".¹

საქონლის წარმოშობის ქვეყნის განსაზღვრა ხდება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანის ან ამ ტერიტორიიდან გატანის დროს, სატარიფო და არასატარიფო ღონისძიებების განხორციელების მიზნით. კანონის თანახმად, საქონლის წარ-

¹ გაუთი "საქართველოს რეზუზლიკა". 1998 წლის 29 მარტი

მოშობის ქვეყნად ითვლება ქვეყანა, სადაც საქონელი სრულად იქნა წარმოშობილი ან გადამამუშავებული. საქონლის წარმოშობის ქვეყნად შეიძლება ჩაითვალოს ქვეყნების ჯგუფი, საბაჟო კავშირები, რეგიონი ან ქვეყნის ნაწილი, თუ მათი გამოყოფა აუცილებელია საქონლის წარმოშობის ქვეყნის განსაზღვრისათვის.

კანონი საბაჟო ორგანოს ვალდებულად თვლის მოითხოვოს საქონლის წარმოშობის სერტიფიკატი. საქონლის წარმოშობის სერტიფიკატი ერთმნიშვნელოვნად უნდა ადასტურებდეს საქონლის წარმოშობას მოცემულ ქვეყანაში, რისთვისაც იგი უნდა შეიცავდეს შემდეგი შინაარსის აუცილებელ მონაცემებს: 1) გამოშვების წერილობით განაცხადს იმის შესახებ, რომ საქონელი აკმაყოფილებს წარმოშობის შესაბამის კრიტერიუმს; 2) სერტიფიკატის გამცემი ქვეყნის კომპეტენტური ორგანოს წერილობით დასტურს იმის შესახებ, რომ სერტიფიკატში აღნიშნული მონაცემები უზუსტობაა. საქონლის წარმოშობის სერტიფიკატი წარდგენილ უნდა იქნეს საქონლის საბაჟო გაფორმების დროს საბაჟო დეკლარაციასთან ერთად.

კანონის შესაბამისად, საქონელი, რომლის წარმოშობა ზუსტად არ არის დადგენილი, იმპორტის საბაჟო რეჟიმით საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გაიშვება მაქსიმალური განაკვეთით გაანგარიშებული საბაჟო გადასახდელების გადახდის შემდეგ.

კანონი განსაზღვრავს საბაჟო გადასახადის განაკვეთების სახეებს. საქართველოში გამოიყენება საბაჟო გადასახადის განაკვეთების შემდეგი სახეები: 1) ადვალური - განისაზღვრება პროცენტებით, დასაბეგრი საქონლის საბაჟო ღირებულების მიმართ; 2) სპეციფიკური - განისაზღვრება ლარებით, დასაბეგრი საქონლის ერთეულის მიმართ; 3) კომბინირებული - მოიცავს განაკვეთების ორივე სახეს.

საბაჟო გადასახადის განაკვეთები ერთიანია საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე და დაუსვებელია მათი შეცვლა საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადამტანი პირების, გარიგების შინაარსის და სხვა ფაქტორების მიხედვით. საქართველოში საბაჟო გადასახადის განაკვეთია 5 და 12 პროცენტი. კანონი განსაზღვრავს მათი გამოყენების წესებს.

კანონი ადგენს სატარიფო შეღავათებს. იგი გულისხმობს უცხო ქვეყნებთან სავაჭრო-პოლიტიკური ურთიერთობის პროცესში საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საქართველოსა-

თვის ცალმხრივი ან ორმხრივი შეღავათების მინიჭებას. სატარიფო შეღავათების სახეებია: ა) გადახდილი საბაჟო გადასახადის დაბრუნება; ბ) საბაჟო გადასახადის გადახდისგან განთავისუფლება; გ) საბაჟო გადასახადის განაკვეთის შემცირება.

კანონში განსაზღვრულია საბაჟო გადასახადის დარიცხვისა და გადახდევინების წესები. საბაჟო გადასახადის დარიცხვა ხდება საქონლის საბაჟო ღირებულების მიხედვით და იგი გადაიხდევინება საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საბაჟო ორგანოების მიერ საქონლის საბაჟო გაფორმებამდე სხვა საბაჟო გადასახდელებთან ერთად. საბაჟო გადასახადის გადახდევინების საფუძველია სატარიფო-საბაჟო დეკლარაცია. საბაჟო გადასახადის თანხის განსაზღვრისას უცხოური ვალუტა გადაიანგარიშება საქართველოს ეროვნულ ვალუტაზე ეროვნული ბანკის კურსით.

საპარტჰელოს კანონი “საბაჟო მოსაკრებლობის შესახებ” (1998 წლის 18 თებერვალი) ადგენს საქართველოს საბაჟო კოდექსით განსაზღვრული საბაჟო პროცედურებისათვის და საბაჟო ორგანოების მიერ ლიცენზიების გაცემისათვის გადასახდევინებელი მოსაკრებლების სახეებსა და განაკვეთებს, ამ მოსაკრებლების გადახდევინების წესსა და ვადებს.

საბაჟო მოსაკრებლობის (კნებპ. საბაჟო მოსაკრებელი არის ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის სავალდებულო ფულადი შენატანი სახელმწიფო ბიუჯეტში, რომელსაც ახდენენ საბაჟო ორგანოები საქონლის, აგრეთვე სატრანსპორტო საშუალებების მიერ საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას განხორციელებული სავალდებულო საბაჟო პროცედურებისათვის და ლიცენზიების გაცემისათვის.

საბაჟო მოსაკრებლების გადახდევინება არიან ფიზიკური და იურიდიული პირები, რომლებსაც საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოაქვთ ან ამ ტერიტორიიდან გააქვთ საქონელი, საქართველოს ტერიტორიაზე სატრანსპორტო საშუალებების დროებით შემოშვების პირები, რომლებიც რეგისტრაციაში გაატარებენ ამ საშუალებებს, აგრეთვე პირები, რომლებიც იღებენ საქართველოს საბაჟო კოდექსით განსაზღვრულ ლიცენზიებს.

კანონის მეოთხე მუხლის მიხედვით, საბაჟო მოსაკრებლების სახეებია: 1. მოსაკრებელი საქონლის საბაჟო დათვალეულების და გაფორმებისათვის; 2. მოსაკრებელი საბაჟო ორგანოების მიერ ლიცენზიების გაცემისათვის. კანონში განსაზღვრულია საბაჟო მოსაკრებლების განაკვეთები.

საბაჟო მოსაკრებლების გადახდისაგან განთავისუფლებულია: ა) საქონლის იმპორტი სტიქიური უბედურების, ავარიისა და კატასტროფის ლიკვიდაციის, აგრეთვე ჰუმანიტარული დახმარების მიზნით; ბ) საქონლის იმპორტი, რომელიც გათვალისწინებულია ზელშეკრულებით გრანტის შესახებ, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით განსაზღვრული წესით; გ) უცხო ქვეყნების დიპლომატიური და მათთან გათანაბრებული წარმომადგენლობების ოფიციალური სარგებლობისათვის, აგრეთვე ამ წარმომადგენლობების დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის (მათთან მცხოვრები ოჯახის წევრების ნათვლით) პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი საქონელი; დ) ფიზიკური პირის პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი, 50 კილოგრამზე ნაკლები წონის საქონელი.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობას ავსებენ მთელი რიგი საკანონმდებლო აქტები: სისხლის სამართლის კოდექსი, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, საქართველოს კანონები "საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ", "საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ" და სხვ.

ამგვარად, საქართველოში 90-იან წლებში შეიქმნა საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის ეკონომიკური სივრცის შეკვრას, ეკონომიკური საზღვრების დაცვას, ექსპორტ-იმპორტის კონტროლს, კონტრაბანდისთან ბრძოლას, საბაჟო პოლიტიკის განხორციელებას, სახელმწიფო ბიუჯეტის ფისკალური ნაწილის უზრუნველყოფას.

თავი მეორე

საბაჟო რეჟიმები

1. საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის

ძირითადი პრინციპები

საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა - გულისხმობს საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის ან სატრანსპორტო საშუალებების ნებისმიერი წესით შემოტანას ან ამ ტერიტორიიდან მათ გატანას, მათ შორის გაგზავნას საერთაშორისო საფოსტო გზავნილებით, მილსადენი ტრანსპორტის და ელექტროგადამცემი ხაზების გამოყენებით.

საბაჟო რეჟიმში წარმოდგენს საბაჟო საქმის უმნიშვნელოვანეს ინსტიტუტს. მხოლოდ საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად ხდება საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა.

საბაჟო რეჟიმში იმ დებულებათა ერთობლიობაა, რომლებიც განსაზღვრავენ საქართველოს საბაჟო საზღვრის საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით გადაკვეთის წესს და მიზნებს.

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებისათვის საბაჟო რეჟიმების სახეობათა რაოდენობა სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვაა. მაგალითად, საქართველოში თხუთმეტი, რუსეთის ფედერაციაში ჩვიდმეტი და ა.შ. საბაჟო რეჟიმების სახეობანი განსაზღვრულია შესაბამისი ქვეყნის საბაჟო კანონმდებლობით.

საბაჟო რეჟიმების რეგულირების მიზნით, გამოიყოფა საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო რეჟიმების სახეობათა ჯგუფები.

პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება რეჟიმები, რომელთა მიხედვით საბაჟო რეჟიმში მოქცევის შემდეგ საქონელი გადადის მესაკუთრის, მფლობელის ან მათ მიერ უფლებამოსილი პირის გამგებლობაში; ე.ი. ამ ჯგუფის რეჟიმებს აქვთ დამამთავრებელი ხასიათი.

1 Основы таможенного дела. Под общей редакцией В.Г. Драганова, учебник, 1998, стр. 141

პირველი ჯგუფის საბაჟო რეჟიმებია: მიმოქცევაში გაშვება (იმპორტი), ექსპორტი, რეიმპორტი, რექსპორტი.

მეორე ჯგუფის საბაჟო რეჟიმები დასაშვებად მიიჩნევენ საქონლის გამოყენებას მკაცრად განსაზღვრული მიზნებისათვის, იგი ხორციელდება საქართველოს საბაჟო ორგანოების მიერ დადგენილი პრინციპებისა და ნორმების დაცვის პირობებში. ამ ჯგუფს მიეკუთვნება საბაჟო რეჟიმების შემდეგი სახეობანი: საბაჟო საწყობში საქონლის შენახვა, უბაჟო ვაჭრობა, გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიაზე, გადამუშავება საბაჟო კონტროლის ქვეშ, დროებითი შემოტანა და ან გატანა, თავისუფალ საბაჟო ზონაში საქონლის განთავსება და ან გამოყენება, თავისუფალ საწყობში საქონლის განთავსება და ან გამოყენება, გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიის გარეთ; განადგურება, უარის თქმა სახელმწიფოს სასარგებლოდ.)

მეორე ჯგუფის რეჟიმებს გააჩნიათ განსაზღვრული მიზანი - სხვადასხვა ეკონომიკური ამოცანების გადაწყვეტა.

საქართველოს საბაჟო კოდექსით განსაზღვრული თხუთმეტივე საბაჟო რეჟიმი ორიენტირებულია ვაჭრობის, მრეწველობის და საერთაშორისო გადაზიდვების განვითარებაზე.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საბაჟო რეჟიმი გულისხმობს საბაჟო პროცედურების ერთობლიობას, რომელიც გამოყენებულია მოცემული საქონლის მიმართ და დადგენილია საქართველოს საზღვარზე საქონლის გადაადგილების მიზნისა და ხასიათის გათვალისწინებით.

საბაჟო პროცედურებში იგულისხმება საბაჟოების მუშაკთა მიერ გაწეული საქმიანობა, რომელიც აუცილებელია ჩატარდეს საქართველოს საზღვრის გადაკვეთი იურიდიულ და ფიზიკურ პირებთან და რომლის გარეშეც დაუშვებელია სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთა.)

საქართველოს საბაჟო კოდექსმა მნიშვნელოვანი ადგილი დაუთმო საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისა და საბაჟო რეჟიმების დაწესების საკითხებს. საქართველოს სახელმწიფო საბჭოს მიერ დამტკიცებული საბაჟო კოდექსი (1992 წლის 21 ოქტომბერი) ძალზე სქემატურად, ან სულ არ განიხილავდა საბაჟო რეჟიმებსა და მის სახეობებს. ახალმა კოდექსმა საბაჟო რეგულირების მიზნით დაწესა საბაჟო რეჟიმების სახეობანი და განსაზღვრა ამ

რეჟიმებში საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების მოქცევის პირობები და წესები. საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი და მისი რეგიონალური დაწესებულებები საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას, აგრეთვე საქართველოს ტერიტორიაზე სამეწარმეო საქმიანობის წარმოებისას უზრუნველყოფენ საბაჟო რეჟიმების ეფექტიან გამოყენებას.

რეჟიმი ფრანგული სიტყვაა: (regime) - იგი რამდენიმე მნიშვნელობით გამოიყენება: 1) სახელმწიფო წყობილება; მმართველობის წესი, სისტემა; 2) ცხოვრების, შრომის, დასვენების, კვების და სხვ. მტკიცედ დადგენილი წესი, განაწესი; 3) რისიმე მუშაობის, მოქმედების, არსებობის პირობები; მაგალითად, მანქანის, ტექნიკის, მუშაობის რეჟიმი; 4) რაიმე მიზნისათვის საჭირო წესთა, ღონისძიებათა სისტემა.

საბაჟო რეჟიმების განხილვასთან დაკავშირებულია საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის ძირითადი პრინციპები და რეჟიმები. სახელმწიფო საზღვრისა და საბაჟო სამსახურები ემსახურებიან საქართველოს პოლიტიკური და ეკონომიკური სუვერენიტეტისა და უსაფრთხოების დაცვას, ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების სტიმულირებას და შიდა ბაზრის ინტეგრირებას.

საქართველოს საბაჟო და სახელმწიფო საზღვრის დაცვის კანონმდებლობა განსაზღვრავს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრისა და სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმის ცნებებს, საზღვრის დადგენის, აღნიშვნისა და გადაკვეთის პირობებსა და წესებს. ეს წესები საფუძვლად უდევს სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთას. კანონმდებლობის ძირითადი დებულებებია¹:

1) საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი არის ხაზი და მასზე გამავალი ვერტიკალური სიბრტყე, რომელიც საქართველოს ტერიტორიას - ხმელეთს, წყალს, წიაღს, საბაჟო სივრცეს - გამოყოფს მოსაზღვრე სახელმწიფოს ტერიტორიისაგან; საქართველოს საზღვრების ფარგლებში არსებულ ტერიტორიაზე ვრცელდება საქართველოს სრული უზენაესობა და სუვერენიტეტი;

2) საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი დგინდება:

¹ საქართველოს კანონი (1998 წლის 26 ივნისი) "საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ", გაზ. "აღმოსავლეთი-მედი", 1998, № 9-10, გვ. 14-16

- ა) ხმელეთზე - რელიეფის დამახასიათებელი წერტილებისა და ხაზების ან თვალსაჩინო ორიენტირების მეშვეობით;
- ბ) ზღვაზე - საქართველოს ტერიტორიული წყლებისა და მათი მიმდებარე ზონის მიხედვით;
- გ) სანაოსნო მდინარეზე - მთავარი ფარვატერის ან ტალღევის შუაში;
- დ) არასანაოსნო მდინარეზე ან ნაკადულზე - შესაბამისად მდინარის ან ნაკადულის ანდა მისი მთავარი ტოტის შუაში;
- ე) ტბაზე, ხელოვნურ წყალსატევსა და წყალსაცავზე - სწორ ხაზზე, რომელიც საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ტბაზე, ხელოვნურ წყალსატევსა და წყალსაცავზე გავლის წერტილებს ერთმანეთთან აერთიანებს;
- ვ) ხელოვნურ წყალსატევზე ან წყალსაცავზე, - მის შევსებაამდე არსებული საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ხაზის შესაბამისად;
- ზ) სასაზღვრო ზოლში მდებარე სარკინიგზო და ავტოსაგზაო ხიდებზე, კაშხალებსა და სხვა პიდროტექნიკურ ნაგებობებზე - მათი გეგმის განივი ღერძის ან ნაგებობის შუაში, მიუხედავად იმისა, თუ სად გადის საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი წყალზე;
- თ) საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი ადგილზე აღინიშნება დასახაზი სასაზღვრო ნიშნებით.

4) საქართველოს შიდა წყლებს მიეკუთვნება:

- ა) მდინარეების, ტბებისა და სხვა წყალსატევების წყლები, რომელთა ნაპირები მთლიანად საქართველოს ეკუთვნის;
- ბ) შავი ზღვის წყლები ხმელეთსა და ტერიტორიული წყლების ასათვლელად დადგენილ სწორ ამოსავალ ხაზებს შორის;
- გ) საქართველოს პორტის წყლები, რომლებიც შემოსაზღვრულია ზღვის შხარეს პორტის პიდროტექნიკური ან მისი სხვა მუდმივი ნაგებობების უკიდურეს წერტილებზე გამავალი ხაზით.

5) საქართველოს ტერიტორიულ წყლებს (ტერიტორიულ ზღვას) მიეკუთვნება შავი ზღვის სანაპირო წყლების ნაწილი, რომლის სიგანეა 12 საზღვაო მილი;

6) საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმი ადგენს:

- ა) პირისა და ტრანსპორტის მიერ სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის და მათი შემოწმების წესს;
- ბ) სახელმწიფო საზღვარზე პირის გადაადგილების, ქონების, ნივთების, ვალუტის, ძვირფასი ლითონებისა და ქვების, ფასიანი ქაღალდების გადატანის, ცხოველთა გადაყვანის წესს;
- გ) სასაზღვრო გამტარ პუნქტში პირისა და ტრანსპორტის შესვლის, ყოფნისა და იქიდან გამოსვლის, საქონლის შემოტანა-გატანის წესს;
- დ) საქართველოს შიდა წყლებში, პორტებსა და ტერიტორიულ წყლებში საქართველოს და სხვა სახელმწიფოების სანაოსნო საშუალებათა შესვლის, გადაადგილებისა და ყოფნის, აგრეთვე იქიდან გამოსვლის წესს;
- ე) საქართველოს საჰაერო სივრცეში საჰაერო ხომალდისა და სხვა საფრენი აპარატების მიერ სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის წესს;
- ვ) სახელმწიფო საზღვარზე სარეწი და სხვა საქმიანობის, სხვადასხვა სამუშაოთა წესს;

7) საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე სარკინიგზო, საავტომობილო, საზღვაო, სამდინარო და საჰაერო მიმოსვლა ხდება სასაზღვრო გამტარი პუნქტების მეშვეობით.

სასაზღვრო გამტარი პუნქტია საერთაშორისო მიმოსვლისათვის ნებადართული გზატკეცილის ან გზის მონაკვეთი, რკინიგზის სადგურის, პორტის, ნავსადგურის, აეროპორტის (აეროდრომის) ტერიტორიის ნაწილი, სადაც ხორციელდება საზღვრის გადაკვეთასთან დაკავშირებული სასაზღვრო, საბაჟო და საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი სხვა სახის კონტროლი. სასაზღვრო გამტარი პუნქტების ფარგლებს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტთან შეთანხმებით ადგენს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტი და დასამტკიცებლად წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს;

8) საქართველოს ტერიტორიიდან აფრენა, აგრეთვე საქართველოს საჰაერო სივრცეში შემოსვლის შემდეგ მიწაზე დაფრენა იმ საჰაერო ხომალდისა, რომელმაც საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი უნდა გადაკვეთოს, ხდება საერთაშორისო ფრენისათვის განკუთვნილ აეროპორტში (აეროდრომზე), სადაც არის სასაზღვრო გამტარი პუნქტი, საბაჟო დაწესებულება და სხვა შესაბამისი სამსახურები;

10) საქართველოს ან მოსაზღვრე სახელმწიფო ტერიტორიაზე საშიშ ინფექციურ დაავადებათა გავრცელების საფრთხის შემთხვევაში საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე შეიძლება დროებით შეწყდეს მიმოსვლა ან შემოდებულ იქნას კარანტინი საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის გადამკვეთათვის;

11) საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დამრღვევად ჩაითვლება:

- ა) პირი ან ტრანსპორტი, რომელმაც გადაკვეთა ან ცდილობდა გადაკვეთა საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი სასაზღვრო გამტარი პუნქტის გაუვლელად ანდა სასაზღვრო გამტარი პუნქტის გავლით, მაგრამ მისი გადაკვეთისათვის დადგენილი წესების დარღვევით;
- ბ) უცხო სახელმწიფოს არასამხედრო ან სამხედრო გემი, რომელმაც საქართველოს ტერიტორიულ და შიდა წყლებში შემოსვლისას დაარღვია დადგენილი წესები;
- გ) საჰაერო ხომალდი, რომელმაც საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი გადაკვეთა შესაბამისი ნებართვის გარეშე ან დაარღვია საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე გადაფრენის წესი;

12) საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე წესრიგის უზრუნველყოფის მიზნით, საქართველოს უშიშროების საბჭოს წარდგინებით პრეზიდენტი აწესებს სასაზღვრო ზონას და სასაზღვრო ზოლს.

სასაზღვრო ზონა დგინდება საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის მიმდებარე რაიონის, ქალაქის, სოფლის, თემის, დაბის ტერიტორიის ფარგლებში, ადგილობრივ თავისებურებათა გათვალისწინებით. სასაზღვრო ზოლი დგინდება საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის გასწვრივ ხმელეთზე ან საზღვარზე გამავალი ზღვის, მდინარის, ტბის, წყალსატევის ნაპირების გასწვრივ;

13) საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე გამტარ პუნქტებში საბაჟო დაწესებულებების სამსახურეობრივი საქმიანობის პირობების შექმნის მიზნით, წესდება რეჟიმი, რომელიც აწესრიგებს ამ პუნქტებში პირთა და სატრანსპორტო საშუალებათა ყოფნის და მიმოსვლის წესებს;

14) საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვა საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამ-

ენტის განსაკუთრებული კომპეტენციაა. სახელმწიფო საზღვრის დაცვა ხმელეთზე, ტერიტორიულ და შიდა წყლებში, აგრეთვე სახელმწიფო საზღვარზე არსებულ საერთაშორისო სასაზღვრო გამტარ პუნქტებში ევალებათ საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის სასაზღვრო ძალებს, ხოლო საჰაერო სივრცეში - საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს საჰაერო თავდაცვის ძალებს.

15) საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოები, რომელთა საქმიანობაც დაკავშირებულია სახელმწიფო სასაზღვრო რეჟიმის დაცვასთან, არიან: ა) საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი; ბ) საქართველოს ტრანსპორტის სამინისტრო;

- გ) საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო;
- დ) საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტრო;
- ე) საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო;

16) საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის უფლება-მოვალეობანია:

- ა) დაიცვას საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი, დადგენილი სასაზღვრო ნიშნები, სხვა სასაზღვრო შენობა-ნაგებობები და ობიექტები;
- ბ) აღკვეთოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონო შეცვლის ნებისმიერი მცდელობა;
- გ) მოიგერიოს შეიარაღებული ჯგუფების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე შემოჭრის მცდელობა ან სხვა სახის პროვოკაცია, სასაზღვრო ზონასა და სასაზღვრო ზოლში დაიცვას სახელმწიფო და მოქალაქეთა კერძო საკუთრება ამგვარი ხელყოფისაგან;
- დ) თავიდან აიცილოს და აღკვეთოს საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე პირის უკანონოდ გადაადგილება, აგრეთვე ტრანსპორტის, ტვირთისა და სხვა ქონების უკანონოდ გადატანა;
- ე) გამოავლინოს და დააკავოს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დამრღვევნი;
- ვ) საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე გაატაროს პირი, ტრანსპორტი, ტვირთი და სხვა ქონება, საზღვრის გადარღვე-

თისათვის საჭირო, სათანადო წესით გაფორმებული დოკუმენტების წარდგენისას;

- ზ) სათანადო წესით მოუაროს და დაიცვას სასაზღვრო გამტარი პუნქტები და სხვა სასაზღვრო ობიექტები;
- თ) დამოუკიდებლად ან საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტთან ერთად აღკვეთოს საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე ფეთქებადი, მომწამვლელი, რადიოაქტიური და ნარკოტიკული საშუალებების, იარაღისა და საბრძოლო მასალის, აგრეთვე კონტრაბანდული ან სხვა აკრძალული საგნების გადაადგილება და გადატანა;
- ი) საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის მიწვევითა და მასთან ერთად, შეამოწმოს ტრანსპორტი, ტვირთი და სხვა ქონება;
- კ) საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტთან ერთად ამოიღოს საგნები, რომელთა შემოტანა ან გატანა აკრძალულია, აღკვეთოს კონტრაბანდა;

საბაჟო სამსახური მჭიდროდ, ყოვლისმომცველად და მიზანმიმართულად დაკავშირებულია საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის ორგანოებთან, სასაზღვრო ჯარებთან და მათ ხელმძღვანელობასთან.)

რამდენიმე წელია არსებობს საქართველოს სასაზღვრო ძალები. შეიქმნა სასაზღვრო ძალების ინფრასტრუქტურა. პირველადი სასაზღვრო რგოლებით, საგუშაგოებით, მენაპირეებით დაწყებული და მმართველობის ცენტრალური ორგანოებით დამთავრებული. ქართველი მესაზღვრეები იცავენ ჩვენი ქვეყნის სასაზღვრო ხაზის მნიშვნელოვან ნაწილს.

რუსეთის ფედერაციის მთავრობასთან, რუს მესაზღვრეებთან დადებული ხელშეკრულების შესაბამისად, კონფორმაციის გარეშე, საქართველოს სასაზღვრო ჯარებმა დაიწყეს საქართველო-თურქეთის სახელმწიფო საზღვარზე კონტროლის დაწესება. ეს პროცესი აქტიურად მიმდინარეობს.

შეიქმნა და განმტკიცდა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა; რამაც ფასდაუდებელი წვლილი შეიტანეს აშშ-მა, თურქეთმა, დიდმა ბრიტანეთმა, უკრაინამ, საბერძნეთმა, გერმანიამ და სხვა ქვეყნებმა.

საქართველოს საზღვაო კოდექსი არეგულირებს საზღვაო ნაოსნობასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს. "საზღვაო ნაოს-

ნობა" გულისხმობს გემების გამოყენებას მგზავრთა გადასაცემად, ტვირთის, ბარგის, ფოსტის გადასაზიდად, თევზისა და საზღვაო რეწვის, სასარგებლო წიაღისეულის ძიება-მოპოვების, საბუქსირო და სამაშველო ოპერაციების წარმოებისა და სხვა სამეურნეო, სამეცნიერო და კულტურული მიზნებისათვის. კოდექსი ვრცელდება საზღვაო გემებით ზღვებში, მდინარეებში, ტბებში, წყალსაცავებსა და სხვა სანაოსნო გზებზე მიმოსვლაზე; იგი საზღვაო სამართლის მნიშვნელოვანი წყაროა.

საქართველოს საზღვაო კოდექსის (მუხლი 72) მიხედვით, საზღვაო ნავსადგურის ტერიტორიას წარმოადგენს მისთვის გამოყოფილი სახმელეთო ტერიტორია, ნავსადგურის აკვატორიის კი - ნავსადგურისათვის გამოყოფილი წყლის სივრცე. ნავსადგურის ნავმისადგომები, პიდროტექნიკური ნაგებობანი, შუქურები, შუქნიშნები და აკვატორია სახელმწიფოს საკუთრებაა. საზღვაო ნავსადგურის ადმინისტრაცია უსასყიდლოდ უზრუნველყოფს სახელმწიფო საბაჟო, საიმპორაციო, სანიტარიულ სამსახურებს, ნავსადგურის კაპიტნის სამსახურს სათანადო ფართობით და შუქნიშნის მათ ნორმალური მუშაობის პირობებს.

საზღვაო კოდექსის შესაბამისად (მუხლი 160), დაკარგული ან დანაკლისის ტვირთის ღირებულება განისაზღვრება დანიშნულების ნავსადგურში გემის შესვლის ან ყოფნის დროს ამ ნავსადგურში მოქმედი ფასებით. თუ ნავსადგურში მოქმედი ფასების დადგენა შეუძლებელია, გაგზავნის ნავსადგურში იმ დროისათვის მოქმედი ფასებით, რომელსაც დაემატება გადაზიდვის ხარჯები, ტვირთის დაკარგვის, დანაკლისის, დაზიანების ან გაფუჭების ანაზღაურების თანხიდან დაიკვეთება ტვირთის გადაზიდვის ხარჯები (ფრახტი, ბაჟი და სხვა), რომელიც უნდა გადაეხადა ტვირთის გამგზავნის, მაგრამ ტვირთის დაკარგვის, დანაკლისის, დაზიანების ან გაფუჭების გამო ეს ვერ მოხერხდა.

საქართველოს საბაჟო საზღვრის საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით გადაკვეთა ხდება მათი საბაჟო რევიმების შესაბამისად საბაჟო კოდექსითა და სხვა ნორმატიული აქტებით გათვალისწინებული წესით. საქართველოს საბაჟო კოდექსის მერვე მუხლის შესაბამისად, საბაჟო რეგულირების

1 საქართველოს ნორმატიული აქტების კრებული, წიგნი IV, 1998, გვ. 265-371

მიზნით დაწესებულია საქონლისა და საბაჟო რეჟიმების შემდეგი სახეობანი: 1) თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვება (იმპორტი); 2) რეიმიორტი; 3) ტრანზიტი; 4) საბაჟო საწყობში საქონლის შენახვა; 5) უბაჟო ვაჭრობა; 6) გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიაზე; 7) გადამუშავება საბაჟო კონტროლის ქვეშ; 8) დროებითი შემოტანა და გატანა; 9) თავისუფალ საბაჟო ზონაში საქონლის განთავსება და გამოყენება; 10) თავისუფალ საწყობში საქონლის განთავსება და გამოყენება; 11) გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიის გარეთ; 12) ექსპორტი; 13) რეექსპორტი; 14) განადგურება; 15) უარის თქმა სახელმწიფოს სასარგებლოდ.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი განსაზღვრავს საბაჟო რეჟიმების არსსა და შესაბამის საბაჟო რეჟიმში საქონლის მოქცევის წესსა და პირობებს.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის მიხედვით (6-ე მუხლი), ყველა პირს თანაბარ საფუძველზე აქვს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საქართველოში შემოტანისა და საქართველოდან გატანის უფლება საბაჟო კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესით. "არავის არ შეიძლება ჩამოერთვას ან შეეზღუდოს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საქართველოში შემოტანისა და გატანის უფლება" - ნათქვამია საბაჟო კოდექსში (მუხლი 6, ნაწილი მეორე).

პირს აქვს უფლება ნებისმიერ დროს აირჩიოს ნებისმიერი საბაჟო რეჟიმი ან შეცვალოს იგი მეორით, საქონლის ან სატრანსპორტო საშუალების ხასიათის, რაოდენობის, მწარმოებელი ან დანიშნულების ქვეყნის მიუხედავად, თუ სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული საქართველოს საბაჟო კოდექსით და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა აქტებით.

საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის დრო და ადგილი განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო კოდექსით. საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა საბაჟო ორგანოების სამუშაო დროს დაიშვება იმ ადგილებში, რომლებიც განისაზღვრება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით. სხვა ადგილებში ან საბაჟო ორგანოების არასამუშაო დროს საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა დასაშვებია საბაჟო დეპარტამენტთან შეთანხმებით.

2. საბაჟო რეჟიმების სახეობანი

1. საქონლის თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვების (იმპორტის) საბაჟო რეჟიმი ნიშნავს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი საქონლის მუდმივ დატოვებას ამ ტერიტორიაზე, მისი გატანის ვალდებულების გარეშე. ტერმინი "საქონელი თავისუფალი მიმოქცევისათვის" ნიშნავს საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გატარებულ საქონელს, რომლითაც სარგებლობა შეიძლება საბაჟო ორგანოს ნებართვის გარეშე.

საქონლის თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვება (იმპორტი) ითვალისწინებს ორ ერთმანეთთან დაკავშირებულ აუცილებელ პირობას: 1) საბაჟო კანონმდებლობით გათვალისწინებული გადასახდელების გადახდას; 2) ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების დაცვას.

რა იგულისხმება ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებებში? ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებებია - საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საქართველოში შემოტანისა და საქართველოდან გატანის განსაკუთრებული პირობები, რომლებიც დაწესებულია საქართველოს ეკონომიკური ინტერესებიდან გამომდინარე და შეიძლება შეიცავდეს კვლირებას, ლიცენზირებას, მინიმალური და მაქსიმალური ფასების დაწესებას, აგრეთვე მსოფლიო მეურნეობასთან საქართველოს ეკონომიკის ურთიერთკავშირის რეგულირების სხვა ღონისძიებებს.

2. რეიმიორტი. საქონლის რეიმიორტის საბაჟო რეჟიმი ნიშნავს საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად გატანილი სამამულო საქონლის უკან შემოტანას დადგენილ ვადებში, საქონლის მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა გამოუყენებლად.

საქონლის რეიმიორტის საბაჟო რეჟიმში საქონლის მოქცევის პირობებია: 1. საქართველოს ტერიტორიაზე საქონელი შემოტანილ უნდა იქნეს გატანის მომენტიდან არა უგვიანეს სამი წლისა; 2. შემოტანილი საქონელი უნდა იყოს ისეთ მდგომარეობაში, როგორც გატანის მომენტში, გარდა იმ ცვლილებებისა, რაც

გამოწვეულია ბუნებრივი ცვლით, ტრანსპორტირებით ან შენახვის ნორმალურ პირობებში ბუნებრივი კვებით და რაც სხვა შემთხვევაში გათვალისწინებულია კანონმდებლობით დადგენილი წესით.)

3. სამონღისა და სატრანსპორტო საშუალებების ტრანზიტის საბაჟო რეჟიმში ნიშნავს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების უცხო სახელმწიფოთა (ან ერთი სახელმწიფოს ტერიტორიულ ერთეულებს) შორის გადაადგილებას საქართველოს ტერიტორიის გავლით საქონლის მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა გამოუყენებლად.)

საქართველოს საბაჟო კოდექსის 16-ე მუხლით დადგენილია საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ტრანზიტის საბაჟო რეჟიმში საქონლის მოქცევის შემდეგი პირობები: 1. საქართველოს ტერიტორიაზე ტრანზიტით გადაადგილებული საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები: ა) უნდა დარჩეს უცვლელ მდგომარეობაში, გარდა იმ ცვლილებებისა, რაც გამოწვეულია ბუნებრივი ცვლით, ტრანსპორტირებით ან შენახვის ნორმალურ პირობებში დანაკარგებით და არ უნდა გამოიყენებოდეს რაიმე სხვა მიზნით, გარდა ტრანზიტისა; ბ) უნდა მიეწოდოს გასასვლელ საბაჟო ორგანოს შემოსასვლელი საბაჟო ორგანოს მიერ დადგენილ ვადებში, სატრანსპორტო საშუალებათა შესაძლებლობების, დასახული მარშრუტებისა და გადაზიდვის სხვა პირობების გათვალისწინებით, მაგრამ არა უმეტეს ათი დღისა; 2. საქართველოს ტერიტორიაზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ტრანზიტი შეიძლება განხორციელდეს ნებისმიერი გზებით და მიმართულებებით, თუ სხვა რამ არ არის დადგენილი სათანადოდ უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოს მიერ.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად, საბაჟო ორგანოს აქვს უფლება საქონელი მოაქციოს ტრანზიტის საბაჟო რეჟიმში მხოლოდ სატრანსპორტო საშუალებებით ტვირთების სატრანსპორტო გადაზიდვების საერთაშორისო ნორმების დაცვის, ერთი კონკრეტული მარშრუტის დაწესების, საბაჟო

თანხლების ან საბაჟო გადამზიდველის მიერ საქონლის გადაზიდვის პირობით, საბაჟო კოდექსითა და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით განსაზღვრული წესის შესაბამისად.

სატრანზიტო საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების თანხლები დოკუმენტაცია გამტარ საბაჟო ორგანოს წარედგინება შესაბამის სატრანზიტო საქონელსა და სატრანსპორტო საშუალებებთან ერთად.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია გადამზიდველის ვალდებულებანი: 1) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ტრანზიტის განხორციელება ეკისრებათ გადამზიდველებს; 2. საქართველოს საბაჟო ორგანოს ნებადართულად საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გაცემის, დაკარგვის ან გამტარ საბაჟო ორგანოში მიუტანლობის შემთხვევაში, გადამზიდველმა უნდა გადაიხადოს საბაჟო გადასახდელები საქონლის თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვების საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა დანაკლისი მოხდა ბუნებრივი ცვლით, ტრანსპორტირების ან შენახვის ნორმალურ პირობებში დანაკარგების შედეგად, ან თუ საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები განადგურდა ან დაიკარგა ავარიისა თუ დაუძლეველი ძალის მოქმედების შედეგად.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი განსაზღვრავს ღონისძიებებს, რომლებიც ხორციელდება ავარიის ან დაუძლეველი ძალის მოქმედების შედეგად. ეს ღონისძიებებია: 1) ავარიის ან დაუძლეველი ძალის მოქმედების შემთხვევებში საქონელი შეიძლება გადმოიტვირთოს. ასეთ შემთხვევაში გადამზიდველი ვალდებულია: ა) მიიღოს საჭირო ზომები საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დასაცავად და არ დაუშვას მისი არანაირი გამოყენება; ბ) დაუყოვნებლივ აცნობოს უახლოეს საბაჟო ორგანოს საქმის გარემოება, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ადგილსამყოფელი; გ) უზრუნველყოს საქონლის მიტანა უახლოეს საბაჟო ორგანოში ან საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირთა მიყვანა საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების განლაგების ადგილზე; 2) აღნიშნულ ღონისძიებათა განხორციელების ხარჯებს გაიღებს საქონლის გადამზიდველი.

4. საბაჟო საწყობში საქონლის შენახვის საბაჟო რეჟიმში გულისხმობს საქართველოში შემოტანილი ან საქართველოდან გასატანი საქონლის შენახვას საბაჟო კონტროლით, საქონლის მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის დონისძიებათა გამოყენებლად.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის მიხედვით (მუხლი 21), საბაჟო საწყობში საქონლის შენახვის რეჟიმში შეიძლება მოექცეს ნებისმიერი საქონელი, გარდა იმ საქონლისა, რომლის შემოტანა საქართველოში ან საქართველოდან გატანა აკრძალულია. ამასთან კოდექსის შესაბამისად, საქონელი, რომელიც მოითხოვს განსაკუთრებულ პირობებს, უნდა ინახებოდეს სპეციალურად მოწყობილ სათავსებში.

საქონელი საბაჟო საწყობში შენახვის რეჟიმში შეიძლება ინახებოდეს ერთ წლამდე ვადით. დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ საქონელი უნდა მოექცეს სხვა საბაჟო რეჟიმში.

საბაჟო საწყობში საქონლის შენახვის რეჟიმში მოქცეული საქონლის მიმართ განსახორციელებელი ოპერაციებია: 1) საქონლის შენახვის უზრუნველყოფელი ან საქონლის გაყიდვისა და ტრანსპორტირებისათვის მოსამზადებელი ოპერაციები; 2) საქონლის შენახვის უზრუნველყოფელი ან საქონლის გაყიდვისა და ტრანსპორტირებისათვის მოსამზადებელ ოპერაციათა ნუსხა და წესი განისაზღვრება კანონმდებლარე ნორმატიული აქტებით.

საქონლის შესანახად გამოიყენება სპეციალურად მოწყობილი სათავსები - საბაჟო საწყობები. საბაჟო საწყობი შეიძლება იყოს ღია, რომელიც გამოსაყენებლად ხელმისაწვდომია ნებისმიერი პირისათვის, და დახურული, რომელიც გათვალისწინებულია განსაზღვრულ პირთა საქონლის შესანახად. დახურული საბაჟო საწყობები შეიძლება შეიქმნას კანონმდებლარე აქტის საფუძველზე. ვინ არიან საბაჟო საწყობების მფლობელები? კოდექსის მიხედვით (მუხლი 25), საბაჟო საწყობის მფლობელები შეიძლება იყვნენ საბაჟო ორგანოები ან საქართველოს ფიზიკური და იურიდიული პირები.

საბაჟო საწყობის მფლობელი ვალდებულია: 1. დაიცვას საბაჟო საწყობის შექმნის ლიცენზიით გათვალისწინებული პირობები და შეასრულოს საბაჟო ორგანოების მოთხოვნები, უსასყიდლოდ გამოუყოს მათ საბაჟო საწყობში საბაჟო კონტროლი-

სა და საბაჟო გაფორმებისათვის აუცილებელი სათავსო, მოწყობილობა და კავშირგაბმულობის საშუალებანი; 2. ხელი არ შეუშალოს საბაჟო კონტროლის განხორციელებას; 3. გამო-რიცხოს საბაჟო საწყობში არსებული საქონლის ამოღების შესაძლებლობა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ეს საჭიროა საბაჟო კონტროლისათვის; 4. აღრიცხოს შენახული საქონელი და საბაჟო ორგანოებს ამ საქონლის თაობაზე წარუდგინოს ანგარიში დადგენილი წესით.

ვის ეკისრება საბაჟო გადასახდელების გადახდის ვალდებულება? საბაჟო კოდექსის 27-ე მუხლის მიხედვით: საბაჟო საწყობში შენახულ საქონელზე საბაჟო გადასახდელების გადახდა ეკისრება საქონლის მესაკუთრეს, მფლობელს ან მათ მიერ უფლებამოსილ პირს.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი განსაზღვრავს საბაჟო საწყობის შექმნის და გაუქმების წესს. საბაჟო საწყობი შეიძლება შეიქმნას საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზიით. ლიცენზია საჭირო არ არის, თუ საბაჟო საწყობის მფლობელია საქართველოს საბაჟო ორგანო. ლიცენზიის გაცემის, გაუქმების, ჩამორთმევისა და შეჩერების წესი განისაზღვრება კანონმდებლობით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად, საბაჟო საწყობის გაუქმება ხდება ლიცენზიის ვადის გასვლის, ლიცენზიის გაუქმების ან ჩამორთმევის შედეგად, ან მფლობელის სურვილით. საბაჟო საწყობის გაუქმების დღიდან იგი წარმოადგენს დროებით შესანახ საწყობს, სადაც არსებული საქონელი ინახება საქართველოს საბაჟო კოდექსით განსაზღვრული პირობებით.

ლიცენზიის ვადის გასვლის, მისი გაუქმების ან ჩამორთმევის დროს საწყობში არსებული საქონელი ექვემდებარება განმეორებით საბაჟო გაფორმებას. საქონლის შენახვის მთელ პერიოდში საწყობის მფლობელი იხდის დადგენილ გადასახდელებს. ლიცენზიის მოქმედების შეჩერებისას საწყობში ახალი საქონლის მოთავსება დაუშვებელია.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად, საბაჟო კონტროლის უზრუნველყოფის მიზნით საბაჟო საწყობებისათვის წაყენებული მოთხოვნები განისაზღვრება შესაბამისი დებულებითა და ვალდებულებებით.

საბაჟო საქმის სრულყოფაში, საბაჟო რეჟიმების დაწესებაში დადებითი როლი შეასრულეს საბაჟო დეპარტამენტის 1995 წლის

31 იანვრის დებულებებმა “საბაჟო საწყობების შესახებ” და “დროებითი შენახვის საწყობების შესახებ”.

დებულება “საბაჟო საწყობების შესახებ” ადგენს ლიცენზიის გაცემის, გაუქმების, მოქმედების შეწყვეტის წესებს. საბაჟო საწყობი შეიძლება დაარსებულ იქნეს სახელმწიფო საბაჟო ორგანოს ლიცენზიის არსებობისას; ლიცენზია არ მოითხოვება, თუ საბაჟო საწყობის დამაარსებელია საბაჟო ორგანო.

დებულების შესაბამისად, “ლიცენზია საბაჟო საწყობის დაარსებაზე მიეცემა პირს ერთ ან რამდენიმე სპეციალურად გამოყოფილ და მოწყობილ სათავსოზე, ღია მოედანზე ან სხვა ადგილზე, რომელიც, საბაჟო საწყობის რეჟიმის შესაბამისად, განკუთვნილია საქონლის შესანახად, თუ მოცემული სათავსო იმყოფება ამ პირის მფლობელობაში და განლაგებულია ერთი საბაჟოს მოქმედების ზონაში”¹.

ლიცენზიის მისაღებად სათავსოს მფლობელი წარადგენს განცხადებას, რომელშიც მითითებულია საბაჟო საწყობის ტიპი, მისი იურიდიული მისამართი და სხვ.

განცხადებას თან ერთვის შემდეგი საბუთები: 1) სათავსოს მფლობელის დამფუძნებელი და სარეგისტრაციო დოკუმენტების ასლები (წესდება, დამფუძნებელი ხელშეკრულება, რეგისტრაციის მოწმობა და სხვ.); 2) სასაწყობოდ განკუთვნილი სათავსოს გეგმა და მისი სათანადო ნახაზები; 3) სათავსოს მფლობელის უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტები; 4) საწყობში შესვლის უფლების მქონე თანამშრომლების სია; განცხადების განხილვის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს ორ თვეს. ლიცენზია გაცივება საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის თანხმობით იმ საბაჟოს მიერ, რომლის მოქმედების ზონაშიც არის განლაგებული საბაჟო საწყობი.

დებულების თანახმად, საწყობი ისე უნდა მოეწყოს, რომ გამთირიცხოს საქონლის შემოტანა და გატანა საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით და უზრუნველყოფილი იქნეს საწყობში არსებული საქონლის სათანადო შენახვა. საბაჟო საწყობის მფლობელი ვალდებულია: 1) გამორიცხოს შესანახად შეტანილი საქონლის საბაჟო საწყობიდან ამოღების შესაძლებლობა საბაჟო

კონტროლის გვერდის ავლით; 2) არ გაართულოს საბაჟო კონტროლის განხორციელება; 3) დაიცვას ლიცენზიის პირობები საბაჟო საწყობის დაარსებაზე და შეასრულოს საბაჟო ორგანოს მოთხოვნები; 4) ნაატაროს აღწერა და წარუდგინოს საბაჟო ორგანოს ანგარიში შენახულ საქონელზე; 5) ლიცენზიის გაუქმების ან გამოთხოვის შემთხვევაში უზრუნველყოს საქონლის შენახვა და საბაჟო საწყობის ლიკვიდაციის პროცედურების შესრულება.

დებულება საბაჟო საწყობების შესახებ მოიცავს აგრეთვე შემდეგ განყოფილებებს: საქონლის მოთავსება საბაჟო საწყობში; შენახულ საქონელზე ჩატარებული ოპერაციები (გასუფთავება, განიავება, გაშრობა, დამცავი შესაფუთში მოთავსება და სხვ.); საბაჟო გადასახადების გადახდა; საბაჟო საწყობში შენახული საქონლის აღწერა და ანგარიში; საქონლის შენახვის ვადები; საწყობიდან საქონლის გატანა; დახურული ტიპის საწყობის დაარსების თავისებურებანი; საბაჟო საწყობის ლიკვიდაცია.

5. უზაქმო ვაჭრობის საბაჟო რეჟიმში ნიშნავს საქონლის გაყიდვას უბაჟო საცალო ვაჭრობის ობიექტებში საბაჟო კონტროლის ქვეშ, საქართველოს საბაჟო კონტროლის ზონებში (აეროპორტებში, ნავსადგურებსა და სხვა ადგილებში, რომლებიც ღიაა საერთაშორისო მიმოსვლისათვის), საქონლის მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების გამოუყენებლად.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია უბაჟო ვაჭრობის რეჟიმში საქონლის მოქცევის პირობები. უბაჟო ვაჭრობის რეჟიმით შეიძლება გაიყიდოს ნებისმიერი საქონელი, გარდა იმ საქონლისა, რომლის შემოტანა საქართველოში, საქართველოდან გატანა ან საქართველოს ტერიტორიაზე გაყიდვა აკრძალულია. საქონელი, რომლის გაყიდვაც საქართველოს ტერიტორიაზე შეზღუდულია, შეიძლება გაიყიდოს უბაჟო ვაჭრობის მაღალი საბაჟო რეჟიმით მხოლოდ იმ პირობით, თუ დაცული იქნება კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნები.

საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია უბაჟო საცალო ვაჭრობის ობიექტების შექმნისა და გაუქმების პირობები. უბაჟო საცალო

¹ საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული, ზერია: საბაჟო საქმე, წიგნი 1, 1996, გვ.140

ვაჭრობის ობიექტი შეუძლია დაარსოს საქართველოში სამეწარმეო საქმიანობის უფლების მქონე პირმა საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზიის საფუძველზე. ლიცენზიის გაცემის, გაუქმების, ჩამორთმევისა და შეჩერების წესი განისაზღვრება კანონმდებლობით.

უბაჟო საცალო ვაჭრობის ობიექტის გაუქმება ხდება ლიცენზიის ვადის გასვლის, ლიცენზიის გაუქმების ან ჩამორთმევის შედეგად, ანდა მფლობელის სურვილით. ლიცენზიის ვადის გასვლის, მისი გაუქმების ან ჩამორთმევის დროს უბაჟო საცალო ვაჭრობის ობიექტში არსებული საქონელი ექვემდებარება განმეორებით საბაჟო გაფორმებას. საქონლის შენახვის მთელ პერიოდში ობიექტის მფლობელი იხდის დადგენილ გადასახდელებს. კოდექსის შესაბამისად, ლიცენზიის მოქმედების შესერებისას, დაუშვებელია საქონლის გაყიდვა უბაჟო საცალო ვაჭრობის ობიექტში, საბაჟო კოდექსის 32-ე მუხლის მიხედვით, საბაჟო გადასახდელების გადახდა ეკისრება უბაჟო საცალო ვაჭრობის ობიექტის მესაკუთრეს ან მფლობელს.

დეკლარაციის - "უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის შესახებ" თანახმად, უბაჟო ვაჭრობის მაღაზია არის საბაჟო რეჟიმი, რომლის დროსაც საქონლის რეალიზაცია ხდება საბაჟო კონტროლის ქვეშ საქართველოს საბაჟო კონტროლის ზონებში საქართველოს მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის დონისძიებების გამოუყენებლად.

უბაჟო ვაჭრობის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ არსებული საქონლის რეალიზაცია ხდება საამისოდ სპეციალურად განკუთვნილ მაღაზიებში (უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიები). მათი დაარსება შეიძლება აეროპორტებში, პორტებში, რომლებიც გამიზნულია ფიზიკური პირების მიერ საზღვრის გადაკვეთისათვის და საბაჟო ორგანოების მიერ განსაზღვრულ სხვა ადგილებში.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზია შეიძლება დააარსოს საქართველოში სამეწარმეო საქმიანობის უფლების მქონე პირმა საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის ლიცენზიის საფუძველზე.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის ტერიტორია (სავაჭრო დარბაზები, დამხმარე შენობები და საწყობები) წარმოადგენს საბაჟო კონტროლის ზონას.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიაში შეძენილი საქონელი ექვემდებარება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ გატანას.)

პასუხისმგებლობა უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის მიერ საბაჟო რეჟიმის პირობებით გათვალისწინებული მოთხოვნების დაცვაზე, საბაჟო მოსაკრებლების გადახდის ჩათვლით, ეკისრება უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის მფლობელს.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის დაარსებაზე ლიცენზია გაცივმა საქართველოში სამეწარმეო საქმიანობის უფლების მქონე პირზე, რომელსაც პირად მფლობელობაში (ან არენდით) აქვს სათავსოები, რომლებიც პასუხობენ დებულებით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს და განლაგებულნი არიან ერთ საბაჟო გამტარ პუნქტში ან რეგიონალური საბაჟო მოქმედების ზონაში არსებულ ერთი საბაჟო გამტარი პუნქტის მიმდებარე ტერიტორიაზე ან საბაჟო საგუშაგოს ტერიტორიაზე, თუ ამ უკანასკნელს აქვს მოქმედების რეგიონი.

ლიცენზიის მისაღებად შენობის მფლობელი განცხადებით მიმართავს საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტს და ამასთან ერთად იხდის მოსაკრებელს ლიცენზიის გაცემაზე.

განცხადებაში ლიცენზიის გაცემის შესახებ მითითებული უნდა იყოს:

ა) განმცხადებლის სრული და შემოკლებული იურიდიული დასახელება; ბ) საიდენტიფიკაციო კოდი; გ) განმცხადებლის იურიდიული მისამართი, სახელმწიფო სარეგისტრაციო ბარათის რეგისტრაციის ნომერი; დ) ეროვნული და უცხოური ვალუტის საბანკო ანგარიშების ნომრები, ბანკის დასახელებები, მისამართები; ე) სავაჭრო დარბაზებისათვის, დამხმარე შენობებისა და საწყობებისათვის განკუთვნილი შენობების ადგილმდებარეობა, თითოეული მათგანის ფართობის მითითებით; ვ) შენობების მატერიალურ-ტექნიკური აღჭურვილობის დახასიათება; ზ) მონაცემები შენობების დაცვის, სპეციალური სიგნალიზაციის მოწყობილობისა და ხანძარსაწინააღმდეგო საშუალებების შესახებ; თ) იმ საქონლის ჩამონათვალი, რომლის რეალიზაციაც გათვალისწინებულია უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიაში.

განცხადებას თან უნდა ერთვოდეს შემდეგი დოკუმენტები:

ა) სათავსოების მფლობელის დაარსების დამადასტურებელი და სარეგისტრაციო დოკუმენტების ასლები (წესდება, დაარსების დამადასტურებელი ხელშეკრულება, მოწმობა სახელმწიფო რეგისტრაციის შესახებ და სხვა); ბ) საქონლის შესანახად და სარეალიზაციოდ განკუთვნილი შენობების გეგმა და ნახაზები უბაჟო

ვაჭრობის მაღაზიის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად; გ) შენობების მფლობელის დამადასტურებელი დოკუმენტების ასლები; დ) ლიცენზიის გაცემაზე მოსაკრებლების გადახდის დამადასტურებელი საგადასახადო დოკუმენტი; ე) მუშაკთა სია, რომელთაც აქვთ უფლება ნაატარონ სატვირთო, სავაჭრო და სხვა ოპერაციები საქონელზე, რომელიც მოთავსებულია უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ; ვ) იმ საბაჟოს დამოკიდებულება, რომლის რეგიონშიც გათვალისწინებულია უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის დაარსება; ზ) მოცემული დოკუმენტების ასლები მოწმდება განმცხადებლის (ხელმძღვანელის) და მთავარი ბუღალტრის მიერ.

საბაჟო თავისი დამოკიდებულებით ადასტურებს განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ მონაცემებს და გასცემს დასკვნას უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის დაარსებაზე ლიცენზიის გაცემის შესაძლებლობის და მიზანშეწონილობის შესახებ.

საბაჟო ასეთ დასკვნას გასცემს შენობების მფლობელის წერილობითი შუამდგომლობის საფუძველზე, მისი მიღებიდან 2 კვირის განმავლობაში.

განცხადება ლიცენზიის გაცემის შესახებ განიხილება საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის მიერ, მისი მიღებიდან ორი კვირის განმავლობაში.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის დაარსების ლიცენზია გაიცემა საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ. ლიცენზია ფორმდება სამ ეგზემპლარად: ერთი ეგზემპლარი რჩება საბაჟო დეპარტამენტში; მეორე - ეგზავნება იმ რეგიონალურ საბაჟოს, რომლის მოქმედების რეგიონშიც არსდება უბაჟო ვაჭრობის მაღაზია; მესამე - რჩება მაღაზიას.

ლიცენზიის მოქმედების ვადა შეადგენს სამ წელიწადს, და ყველა აუცილებელი პირობის შესრულების შემთხვევაში, ახალი მოსაკრებლის გადახდის შემდეგ გრძელდება ავტომატურად.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის მფლობელს აუცილებელია გაანდეს შემოღობილი შენობები, რომლებიც განკუთვნილია:

ა) სავაჭრო დარბაზისათვის (დარბაზებისათვის);

ბ) დამხმარე სათავსოებისათვის;

გ) უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საწყობებისათვის.

ყოველ შენობას უნდა გააჩნდეს მაღაზიის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის საჭირო ფართობი. უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის სავაჭრო დარბაზების, დამხმარე სათავსოების და საწყობის

მოწყობა უნდა გამოირიცხავდეს საქონლის უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ მოთავსებისას მისი ამოღების შესაძლებლობას საბაჟო კონტროლის გარეშე, უზრუნველყოფდეს ამ სათავსოებში განლაგებული საქონლის დაცულობას. მაღაზიის საწყობის მოწყობა უნდა გამოირიცხავდეს მასში საბაჟო კონტროლის გარეშე საქონლის შეტანას.

მაღაზიის სათავსოები უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ ტექნიკურ, სანიტარიულ, სანდარსაწინააღმდეგო და სხვა მოთხოვნებს. მაღაზიის სავაჭრო დარბაზები, სათავსოები და საწყობები უნდა იყოს აღჭურვილი შესაბამისი სიგნალიზაციით.

აუცილებლობის შემთხვევაში, საბაჟო ორგანოს მოთხოვნის თანახმად, მაღაზიის მფლობელი ვალდებულია ამ ორგანოს პასუხისმგებელ პირებს მაღაზიის საწყობში უსასყიდლოდ გამოუყოს კავშირგაბმულობის საშუალებები და შეუქმნას სათანადო პირობები საბაჟო კონტროლისა და საბაჟო გაფორმების საწარმოებლად.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ მოთავსებული საქონლის საბაჟო გაფორმების ადგილი შეიძლება იყოს მხოლოდ იმ მაღაზიის საწყობი, რომელშიც გათვალისწინებულია ასეთი საქონლის რეალიზაცია.

იმ შემთხვევაში, თუ საქონლის შემოტანის ადგილი დროებითი შენახვის საწყობია, ასეთი საქონელი ექვემდებარება უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საწყობში გადატანას საბაჟო კონტროლის ქვეშ საქონლის გადაადგილების წესის თანახმად.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საწყობში საქონლის მოთავსება ხორციელდება საბაჟო ორგანოს უფლებამოსილი პირების თანდასწრებით ან ნებართვის საფუძველზე.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ დაუშვებელია შემდეგი საქონლის მოთავსება:

ა) საქონლის, რომლის შემოტანა საქართველოს ტერიტორიაზე, ან მისი გატანა საქართველოს ტერიტორიიდან აკრძალულია;

ბ) საქონლის, რომლის რეალიზაცია საქართველოს ტერიტორიაზე აკრძალულია; გ) საქონლის, რომელიც ექვემდებარება სხვა სახელმწიფო ორგანოების კონტროლს, ამ ორგანოების ნებართვის უქონლობის შემთხვევაში;

დ) სამამულო წარმოების საქონლის, რომლის საქართველოს ფარგლებს გარეთ გატანა იბეგრება საბაჟო გადასახადით,

წარმოადგენს სტრატეგიულად მნიშვნელოვან სანედლეულ საქონელს ან ექვემდებარება ლიცენზირებას.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ საქონლის მოთავსებისას, საქონელი ექვემდებარება დეკლარირებას.

უბაჟო ვაჭრობის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ საქონლის (მათ შორის სამამულო საქონლის) მოთავსებისას, საბაჟო გაფორმებისათვის, გადაიხდება საბაჟო მოსაკრებელი საქართველოს ეროვნულ ვალუტაში საქონლის საბაჟო ღირებულების 0,2 პროცენტის ოდენობით.

უბაჟო ვაჭრობის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ უცხოეთის ქვეყნებიდან შემოტანილი მცენარეული და ცხოველური წარმოშობის საქონლის მოთავსებისას, შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოების მიერ ხორციელდება ფიტოსანიტარიული და ვეტერინარული კონტროლი.

უბაჟო ვაჭრობის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ საქონლის მოთავსებისას, რომელიც საქართველოს ტერიტორიაზე შემოტანისას ექვემდებარება სერტიფიცირებას, სავალდებულოა შესაბამისი სერტიფიკაციის წარმოდგენა.

დაუშვებელია უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის სავაჭრო დარბაზების, დამხმარე სათავსოებისა და საწყობის გამოყენება იმ საქონლის შესანახად და სარეალიზაციოდ, რომელიც არ იქნა გაცხადებული უბაჟო ვაჭრობის საბაჟო რეჟიმისათვის.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზია აწარმოებს იმ საქონლის საცალო გაყიდვას, რომელიც მოთავსებულია უბაჟო ვაჭრობის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ, საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან გამსვლელ ფიზიკურ პირებზე.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიაში საქონლის გაყიდვა წარმოებს მხოლოდ ნაღდ ანგარიშზე ან საკრედიტო ბარათებით. უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიებში დაუშვებელია საქონლის გაყიდვა წინასწარი შეკვეთების, შინ მიტანის, განვადებით გადახდის სახით, ასევე დამატებითი მომსახურების გაწევა. არ დაიშვება საქონლის გაყიდვა უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის დამხმარე სათავსოებიდან და საწყობიდან.

მაღაზიის მფლობელი ვალდებულია დაიცვას სანიტარიული წესები, საქონლის განთავსების ნორმები, სასაქონლო მეზობლობის პირობები და შენახვის რეჟიმი, სახელმწიფო სტანდარტების აუცილებელი მოთხოვნები, შეასრულოს ვაჭრობის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა მოთხოვნები და პირობები.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის რეჟიმის ქვეშ მოთავსებულ საქონელს, შენახვისა და გაყიდვისათვის მოსამზადებლად, შეიძლება ჩაუტარდეს სათანადო ოპერაციები. ოპერაციები ტარდება მაღაზიის საწყობში, ხოლო გაყიდვისათვის მოსამზადებელი - საწყობში ან დამხმარე სათავსოებში. აღნიშნული ოპერაციები ტარდება საბაჟო კონტროლის ქვეშ.

კონტროლს უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიაში შეძენილი საქონლის ფაქტიურ გატანაზე ახორციელებს ის საბაჟო ორგანო, რომლის მოქმედების რეგიონშიც არის განთავსებული მაღაზია.

საბაჟო დეპარტამენტს უფლება აქვს ნაატაროს სავაჭრო დარბაზში, დამხმარე სათავსოებში და საწყობში მოთავსებული საქონლის ინვენტარიზაცია.

გადაწყვეტილება უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის ლიკვიდაციის შესახებ, ლიცენზიის ანულისრების ან გამოთხოვის, ან მაღაზიის მფლობელის სურვილისამებრ, ან ლიცენზიის ვადის გასვლის გამო, თუ მისმა მფლობელმა არ მიმართა საბაჟო დეპარტამენტს განცხადებით ახალი ლიცენზიის გაცემის თაობაზე, მიიღება საბაჟო დეპარტამენტის თავმჯდომარის განკარგულების ფორმით.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის ლიკვიდაციაზე მიღებული გადაწყვეტილების თარიღიდან, საქონელი, რომელიც იმყოფება სავაჭრო დარბაზებში და დამხმარე სათავსოებში, ექვემდებარება დაუყოვნებლივ გადაადგილებას მაღაზიის საწყობში. ამასთან ერთად უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საწყობი იქცევა დროებითი შენახვის საწყობად, ხოლო უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის საბაჟო რეჟიმის ქვეშ მოთავსებული და ასეთ მაღაზიაში არარეალიზებული საქონელი განიხილება, როგორც დროებითი შენახვისათვის, განკუთვნილი საქონელი.

ლიკვიდირებულ უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიასა და მის საწყობებში მყოფი სამამულო წარმოების საქონელი ექვემდებარება საბაჟო გაფორმებას თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვების საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად, ბაჟისა და გადასახადების გადაუხდელოდ და ამ საქონლის საბაჟო გაფორმებისათვის საბაჟო მოსაკრებლების ამოუდებლად. ასეთი საქონლის დეკლარირება ხდება გამარტივებული წესით.

უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიის ლიკვიდაციის დროს მისი მფლობელი ვალდებულია მთელი იმ პერიოდის განმავლობაში, როდესაც საქონელი ინახებოდა ლიკვიდირებულ მაღაზიაში გა-

დაიხადოს საბაჟო გადასახადები საქონლის შენახვაზე იმ ოდენობით, რაც დადგენილია დროებითი შენახვის საწყობებისათვის. დროებითი შენახვის საწყობში საქონლის შენახვის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 1 თვეს.

6. გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიაზე. საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადამუშავების საბაჟო რეჟიმი ნიშნავს უცხოური საქონლის გამოყენებას საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე დადგენილი წესით გადასამუშავებლად, ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა გამოყენებლად და გადამუშავების პროდუქტების ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად, საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის ფარგლებიდან გატანის პირობით. აღნიშნული რეჟიმი რეგულირდება კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტის საფუძველზე. მას გამოსცემს საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში (მუხლი 34) ნაჩვენებია საქონლის გადამუშავების ოპერაციების არსი (ისინი მოიცავენ: 1. საქონლის დამზადებას (დამუშავებას, გადამუშავებას), მათ შორის მონტაჟს, აწყობასა და სხვა საქონელზე მორგებას; 2. საქონლის შეკეთებას, კერძოდ, მის აღდგენასა და წესრიგში მოყვანას; 3. იმ საქონლის გამოყენებას, რომელიც ხელს უწყობს ან აადვილებს გადამუშავების პროდუქტების წარმოებას, თუნდაც ეს საქონელი მთლიანად ან ნაწილობრივ მოიხმარებოდეს გადამუშავების პროცესში.

საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადამუშავება ხორციელდება საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზიით. ლიცენზია მიეცემა საქართველოს ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს იმ პირობით, თუ: 1. შესაძლებელია შემოტანილი საქონლის გადამუშავების პროდუქტების იდენტიფიკაცია, გარდა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც განისაზღვრება კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით; 2. გადამუშავება იძლევა საქართველოს საწარმოო სიმძლავრეთა გამოყენებისა და გადამუშავების პროდუქტის ექსპორტის საშუალებას; 3. შესრულებულია საბაჟო კანონმდებლობის მოთხოვნები. ლიცენზიის გაცემის, გაუქმების, ჩამორთმევისა და შეჩერების წესი განისაზღვრება კანონმდებლობით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადამუშავების ვადები და საქონლის გადამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქციის გამოსავლიანობა (მუხლები 36,37). საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონელი უნდა გადამუშავდეს საბაჟო ორგანოს მიერ დადგენილ ვადებში, რომლის განსაზღვრის წესი დგინდება კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით. ვადების დადგენა უნდა ემყარებოდეს საქონლის გადამუშავებისა და გადამუშავების პროდუქტის ექსპორტის პროცესის ეკონომიკურად გამართლებულ ხანგრძლივობას. საქონლის გადამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქციის სავალდებულო გამოსავლიანობის ნორმები განისაზღვრება საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსა და საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს მიერ ერთობლივად დადგენილი წესით.

7. საქონლის გადამუშავება საბაჟო კონტროლის პირობებში. საბაჟო კონტროლის ქვეშ საქონლის გადამუშავების საბაჟო რეჟიმი ნიშნავს საბაჟო ტერიტორიაზე დადგენილი წესით უცხოური საქონლის საბაჟო კონტროლის პირობებში გადამამუშავებლად გამოყენებას, ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა გამოყენებლად და გადამუშავების პროდუქტების თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვების (იმპორტის) ან სხვა საბაჟო რეჟიმში მოსაქცევად.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია აგრეთვე საბაჟო კონტროლის ქვეშ საქონლის გადამუშავების წესები (საქონლის გადამუშავების ოპერაციები მოიცავენ: ა) საქონლის დამზადებას (დამუშავებას, გადამუშავებას), მათ შორის მონტაჟს, აწყობასა და სხვა საქონელზე მორგებას; ბ) საქონლის შეკეთებას, მის აღდგენასა და წესრიგში მოყვანას; გ) იმ საქონლის გამოყენებას, რომელიც ხელს უწყობს ან აადვილებს გადამუშავების პროდუქტების წარმოებას, თუნდაც ეს საქონელი მთლიანად ან ნაწილობრივ მოიხმარებოდეს გადამუშავების პროცესში.

საბაჟო კონტროლის ქვეშ საქონლის გადამუშავება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებებისა და საქონლის წარმოშობის ქვეყნის განსაზღვრის წესების დაცვისათვის თავის ასარიდებლად. შემთხვევები,

როცა საბაჟო კონტროლის ქვეშ საქონლის გადამუშავების საბაჟო რეჟიმის გამოყენება დაუშვებელია, განისაზღვრება კანონმდებლობით.

დებულებაში "საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადამუშავებისა და საბაჟო კონტროლის პირობებში საქონლის გადამუშავების რეჟიმების შესახებ" - განსაზღვრულია პრობლემასთან დაკავშირებული ცნებები და ტერმინები, ნაწილებია შესაბამის რეჟიმებში მოქცევისა და ლიცენზიების გაცემის წესები. ტერმინების განსაზღვრებანი:

1. ბაღამუშავების ობიექტი - უცხოური საქონელი, რომელიც შემოტანილია საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე გადამუშავების მიზნით (გადასამუშავებელი საქონელი), ასევე საქართველოში წარმოშობილი ან ამ ტერიტორიაზე თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვებული საქონელი (სამამულო საქონელი).
2. საბაჟო პროცესი - საწარმოო საშუალებებისა და ადამიანების ქმედებათა ერთობლიობა, რომელიც მიმართულია სასაქონლო პროდუქციის დასამზადებლად ან რემონტისათვის.
3. ტაქსოლოგიური პროცესი - საწარმოო პროცესის ნაწილი, რომელიც წარმოადგენს გადამუშავების ობიექტის მდგომარეობის ცვლილებებისა და შემდგომი განსაზღვრისათვის საჭირო მიზანმიმართულ ქმედებათა ერთობლიობას.
4. სასაქონლო პროდუქცია - გადამუშავების ობიექტიდან გადამუშავების სრული წარმოების პროცესის შედეგად მიღებული საქონელი, რომელიც შესაძლებელია საბოლოო ნაშადის სახით მოექცეს როგორც ექსპორტის, ასევე სხვა საბაჟო რეჟიმში.
5. წარმოების ნარჩენები - საქონელი, რომელიც უთუოდ წარმოიშობა სასაქონლო პროდუქციის წარმოების პროცესში და რომელიც განმცხადებლის მიერ ხმარებისათვის გამოუსადეგარია.
6. ნაშთი - გადამუშავების ობიექტის ნაწილი, რომელიც შემოტანილი იქნა უცხოური საქონლის სახით საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე, არ იქნა გამოყენებული გადამუშავების (საწარმოო) პროცესში და სასაქონლო ნომენკლატურაში კლასიფიცირდება იგივე ცხრანიშნა კოდით, რომელიც მიენიჭა მას საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანისას.

7. საწარმოო დანაპარკები - მასალების, ნივთიერებების დანაკარგები, რომლებიც წარმოიშობა ანდა უკან დაუბრუნებლად იკარგება სასაქონლო პროდუქციის წარმოების პროცესში.

8. ბაღამუშავებაში პროდუქტები - საქონელი, რომელიც მიიღება გადამუშავებისათვის შემოტანილი უცხოური საქონლის გადამუშავების შედეგად და შეიცავს, როგორც სასაქონლო პროდუქციას, ასევე წარმოების ნარჩენებსა და საწარმოო დანაკარგებს.

9. ბაღამუშავებაში - პირი, რომელიც უშუალოდ იყენებს გადამუშავების ობიექტს საწარმოო პროცესში საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე.

საბაჟო ტერიტორიაზე გადამუშავების და საბაჟო კონტროლის ქვეშ გადამუშავების (შემდგომში გადამუშავების რეჟიმები) საბაჟო რეჟიმებში არ შეიძლება მოექცეს ის უცხოური საქონელი, რომლის შემოტანა საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე აკრძალულია. გადამუშავების რეჟიმებში არ შეიძლება მოექცეს ელექტრული, თბური და სხვა სახეობის ენერგიები, აგრეთვე ის საქონელი, რომელთა გადამუშავების პროდუქტს წარმოადგენს ელექტრული, თბური და სხვა სახეობის ენერგია, რადგან მათი იდენტიფიკაცია შეუძლებელია.

გადამუშავების რეჟიმებში საქონლის გადამუშავება ხორციელდება საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზიით. ამასთან, გადამუშავების ობიექტის გამოყენება გადამუშავების რომელიმე რეჟიმში და სასაქონლო პროდუქციის გატანა ექსპორტის რეჟიმის შესაბამისად, ან ნებისმიერ საბაჟო რეჟიმში მისი მოქცევა, ასევე საწარმოო ნარჩენების და ნაშთის რომელიმე საბაჟო რეჟიმში მოქცევა ხორციელდება გადამუშავების უფლებაზე გაცემული ლიცენზიის საფუძველზე და მისი მოქმედების პერიოდში.

ლიცენზია გაიცემა განმცხადებელზე (საქართველოს ფიზიკური ან იურიდიული პირი) შემდეგი პირობების დაცვით:

- ა) სასაქონლო პროდუქციის მისაღებად გამოყენებული უნდა იქნეს საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე გადამუშავების მიზნით შემოტანილი უცხოური საქონელი (გადასამუშავებელი საქონელი), ასევე საქართველოში წარმოებული საქონელი ან ამ ტერიტორიაზე თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვებული საქონელი, რომელიც მთლიანად ან ნაწილობრივ მოიხმარება გადამუშავების პროცესში და ხელს

საქონლის გადაშენების ოპერაციები მოიცავენ:

- ა) გადაშენების ობიექტების გადაშენებას და დამუშავებას;
- ბ) საქონლის დამზადებას, მონტაჟს, აწყობას (დაშლას) და სხვა მსგავს ოპერაციებს;
- გ) საქონლის შეკეთებას, კერძოდ, მის აღდგენას და წესრიგში მოყვანას; დ) იმ საქონლის გამოყენებას, რომელიც ხელს უწყობს ან აადვილებს გადაშენების პროდუქტების წარმოებას, თუნდაც ეს საქონელი მთლიანად ან ნაწილობრივ მოიხმარებოდეს გადაშენების პროცესში.

დებულებაში განსაზღვრულია გადაშენების საბაჟო რეჟიმებში საქართველოს საქონლის გამოყენების წესები. გადაშენების საბაჟო რეჟიმებში შეიძლება მოექცეს საქართველოს საქონელი, რომელიც დამატებით გამოიყენება გადაშენების ტექნოლოგიურ პროცესში. ამასთან, ეს საქონელი შეიძლება გამოყენებული იქნეს იმ რაოდენობით, რომელიც აუცილებელია სასაქონლო პროდუქციის მისაღებად.

რას ნიშნავს სასაქონლო პროდუქციასთან გადასამუშავებელი საქონლის იდენტიფიკაცია? იგი ნიშნავს იმ ფაქტის დადგენის საშუალებას, რომელიც დაადასტურებს, რომ სასაქონლო პროდუქციის მიღების მიზნით გადაშენების ოპერაციებში მონაწილეობდა უშუალოდ გადასამუშავებელი საქონელი.

შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს იდენტიფიკაციის შემდეგი საშუალებები:

- ა) სასაწყობო ნაგებობების, ტექნოლოგიური ხაზების, გარკვეული განყოფილებებისა და სხვა ადგილების დალუქვა, რათა საწარმოო პროცესში არ იქნეს გამოყენებული ის საქონელი, რომელიც არ არის მითითებული გადაშენებაზე გაცემულ ლიცენზიაში;
- ბ) განმცხადებლის, გადასამუშავებლის ან საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირების მიერ გადაშენების ობიექტებზე ბეჭდების, შტამპების, ციფრული ან და სხვა სახის მარკირების დადება;
- გ) გადასამუშავებელი საქონლის აღწერა, ფოტოგრაფირება და მასშტაბში გამოსახვა;
- დ) წინასწარ აღებული სინჯების, გადასამუშავებელი საქონლის ნიმუშების შედარება სასაქონლო პროდუქციასთან;

- ე) გადასამუშავებელ საქონელზე არსებული მარკირების (საქარხნო ნომერი და ა.შ.) გამოყენება, როდესაც შეუძლებელია ზემოთ ნამოთვლილი იდენტიფიკაციის საშუალებების გამოყენება.

გადასამუშავებელი საქონლის სასაქონლო პროდუქციასთან იდენტიფიკაციის მიზნით, საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირებს უფლება აქვთ დაეწინაურნენ საწარმოო პროცესებს.

გადაშენების ობიექტებისა და გადაშენებული პროდუქტების, ასევე ნაშთის საბაჟო გაფორმება ხორციელდება ლიცენზიის მოქმედების პერიოდში, მხოლოდ იმ საბაჟო ორგანოში, რომელიც მითითებულია ლიცენზიაში.

გადაშენებისას გამოყენებული სამამულო საქონლის საბაჟო გაფორმება საჭიროებას არ წარმოადგენს.

გადაშენების ობიექტისა და გადაშენებული პროდუქტის საბაჟო გაფორმება, შესაძლებელია, საბაჟო დეპარტამენტის მიერ აღნიშნულ საქონელზე გაცემული ლიცენზიის საბაჟო ორგანოში წარდგენის შემდეგ, მხოლოდ მასში მითითებული საქონლისათვის.

გადაშენების ობიექტის საბაჟო გაფორმებას ახორციელებს ის საბაჟო ორგანო, რომლის მოქმედების რეგიონში იმყოფება ტვირთის მიმღები (მფლობელი, გადასამუშავებელი ან აგენტი). ამასთან წარმოდგენილი უნდა იქნეს:

- ა) ლიცენზია გადაშენებაზე;
- ბ) სატვირთო - საბაჟო დეკლარაცია, რომელიც ივსება არსებული წესების შესაბამისად;
- გ) სხვა ორგანოების მიერ გაცემული ნებართვები, თუ აღნიშნული ნებართვების გაცემა გათვალისწინებულია კანონმდებლობით (ფიტო, ვეტსანიტარული სერტიფიკატები და სხვა);
- დ) გადაშენებული პროდუქტების გამოსავლიანობის ნორმების დამადასტურებელი დოკუმენტაცია, რომელიც გაიცემა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს მიერ.

8. საქონლის დროებითი შენახვისა და გატანის რეჟიმი - ნიშნავს საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შენახვას ან მის ფარგლებს გარეთ გატანას განსაზღვრული ვადით, უკან დაბრუნების ვალდებულებით, ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიე-

ბათა გამოუყენებლად. საქართველოს საბაჟო კოდექსის მიხედვით, დროებით შემოტანილი და გატანილი საქონელი ექვემდებარება უკან დაბრუნებას უცვლელ მდგომარეობაში, გარდა იმ ცვლილებებისა, რაც გამოწვეულია ბუნებრივი ცვლით, ტრანსპორტირებით ან შენახვის ნორმალურ პირობებში ბუნებრივი დანაკარგებით.

კოდექსში განსაზღვრულია საქონლის დროებითი შემოტანისა და გატანის საბაჟო რეჟიმში საქონლის მოქცევის პირობები. საქონლის დროებითი შემოტანა და გატანა დაიშვება მხოლოდ მაშინ, თუ წარმოდგენილი იქნება შემოტანის და უკან გატანის ვალდებულება. იმ საქონლის ნუსხა, რომელთა დროებითი შემოტანა და გატანა დაშვებულია, მტკიცდება საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ, საბაჟო დეპარტამენტის წარდგინებით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად (მუხლი 43), საქონლის დროებითი შემოტანისა და გატანის ნებართვას გაცემენ საბაჟო ორგანოები საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ დადგენილი წესით. საბაჟო ორგანოებს არა აქვთ უფლება გაცენ დროებითი შემოტანისა და გატანის ნებართვა, თუ შეუძლებელია მათი საიმედო იდენტიფიკაციის უზრუნველყოფა.

საქართველოს საბაჟო ორგანო ადგენს საქონლის შემოტანისა და გატანის ვადას, ასეთი შემოტანისა და გატანის მიზნებისა და გარემოებების გათვალისწინებით, მაგრამ არა უმეტეს ერთი წლისა. დადგენილი ვადის გასვლის დღეს დაუბრუნებელი, დროებით შემოტანილი და გატანილი საქონელი უნდა მოექცეს სხვა საბაჟო რეჟიმში ან მოთავსდეს დროებით შესანახ საწყობში, რომლის მფლობელიც არის საბაჟო ორგანო.

თავისუფალ საბაჟო ზონასა და თავისუფალ საწყობში საქონლის განთავსებისა და გამოყენების საბაჟო რეჟიმში ნიშნავს უცხოური საქონლის მოთავსებას და გამოყენებას შესაბამის ტერიტორიულ საზღვრებში ან სათავსებში ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების გამოუყენებლად, ხოლო სამამულო საქონლის მოთავსებასა და გამოყენებას - ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისი პირობებით.

თავისუფალი საბაჟო ზონებისა და თავისუფალი საწყობების შექმნა და მათში საქონლის განთავსებისა და გამოყენების პირობები, აგრეთვე, თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებში მოქმედი საბაჟო რეჟიმები რეგულირდება კანონმდებლობით.

9. თავისუფალ საბაჟო ზონაში საქონლის განთავსებისა და გამოყენების საბაჟო რეჟიმში ნიშნავს უცხოური საქონლის მოთავსებას და გამოყენებას შესაბამის ტერიტორიულ საზღვრებში ან საზღვრებში ან სათავსებში ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების გამოუყენებლად, ხოლო სამამულო საქონლის მოთავსებასა და გამოყენებას - ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისი პირობებით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 2, ნაწილი 3,4) შესაბამისად საქართველოს ტერიტორიაზე შეიძლება იყოს თავისუფალი საბაჟო ზონები და თავისუფალი საწყობები, რომელთა ტერიტორიები განიხილება, როგორც საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ არსებული. თავისუფალი საბაჟო ზონებისა და თავისუფალი საწყობების ტერიტორიებზე მოქმედებს საქართველოს საბაჟო კოდექსითა და სხვა საკანონმდებლო აქტებით განსაზღვრული საბაჟო რეჟიმები.

საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის ფარგლები, აგრეთვე თავისუფალი საბაჟო ზონებისა და თავისუფალი საწყობების პერიმეტრები შეადგენს საქართველოს საბაჟო საზღვარს.

თავისუფალი ზონების დიდი მრავალსახეობა არსებობს: თავისუფალი საბაჟო ზონები, თავისუფალი ზონები ნავსადგურებში, თავისუფალი სავაჭრო ზონები, თავისუფალი ეკონომიკური ზონები და ა.შ. გაეროს დოკუმენტებში 30-ზე მეტი დასახელების თავისუფალი ზონაა დასახელებული.

საერთაშორისო-სამართლებრივ პრაქტიკაში ფართოდ გამოიყენება კიოტოს 1973 წლის კონვენციის მერვე დანართის განმარტება: "თავისუფალი ზონის ქვეშ იგულისხმება ქვეყნის ნაწილი, რომელზეც შემოტანილი საქონელი ჩვეულებრივ განიხილება როგორც საქონელი, რომელიც იმყოფება საბაჟო ტერიტორიის გარეთ იმპორტის და შესაბამისი გადასახადების მიმართ, და არ ექვემდებარება ჩვეულებრივ საბაჟო კონტროლს".

ამჟამად საქართველოს ტერიტორიაზე არ მოქმედებს არც ერთი თავისუფალი ზონა. ბუნებრივია, როდესაც შეიქმნება, იმოქმედებს ასეთი ზონებისათვის გათვალისწინებული განსაკუთრებული

საბაჟო რეჟიმები. ამიტომ საქართველოს საბაჟო კოდექსში (მუხლი 42) აღნიშნულია: "თავისუფალი საბაჟო ზონების... შექმნა და მათში საქონლის განთავსებისა და გამოყენების პირობები, აგრეთვე თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებში მოქმედი საბაჟო რეჟიმები რეგულირდება კანონმდებლობით".

10. თავისუფალ საზღვარში საქონლის განთავსებისა და გამოყენების საბაჟო რეჟიმში ნიშნავს უცხოური საქონლის მოთავსებას და გამოყენებას შესაბამის ტერიტორიულ საზღვრებში ან სათავსებში ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების გამოყენებლად, ხოლო სამამულო საქონლის მოთავსებასა და ან გამოყენებას - ექსპორტის საბაჟო რეჟიმების შესაბამისი პირობებით. საქონლის ექსპორტის საბაჟო რეჟიმში ნიშნავს საქონლის გატანას საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ მისი ამავე ტერიტორიაზე შემოტანის ვალდებულების გარეშე.

ტერმინით "თავისუფალი საწყობები" მოიხსენიება: ჯერ ერთი, საბაჟო რეჟიმები; მეორე, ადგილი, შენობა, ტერიტორია, რომელშიც ხორციელდება ეს რეჟიმები. თავისუფალი საბაჟო საწყობის მფლობელი შეიძლება იყოს მხოლოდ საქართველოს მოქალაქე. საწყობის განხილვა და ფუნქციონირებისათვის საჭირო საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზია.

თავისუფალ საბაჟო ზონაში და თავისუფალ საწყობში შემოტანილი უცხოური საქონელი კვეთს სახელმწიფო საზღვარს, მაგრამ არ კვეთს საქართველოს საბაჟო საზღვარს და მის მიმართ ვერ გამოიყენება ვერც ერთი საბაჟო რეჟიმი. ვინაიდან დადგენილია, რომ ნებისმიერი საბაჟო რეჟიმი დაკავშირებულია საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების მიერ საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთასთან.

აქედან დასკვნა: თავისუფალ საბაჟო ზონაში და თავისუფალ საწყობებში საქონლის იმპორტი თავისუფალია საბაჟო გადასახდელებისაგან და ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებებისაგან.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 48) შესაბამისად, თავისუფალი საწყობების შექმნა და მათში საქონლის განთავსებისა და გამოყენების პირობები, აგრეთვე თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებში მოქმედი საბაჟო რეჟიმები რეგულირდება კანონმდებლობით.

11. საქონლის საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ გადამუშავების საბაჟო რეჟიმში ნიშნავს საქართველოს საქონლის გატანასა და გამოყენებას საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა გამოყენებლად მისი გადამუშავებისა და მიღებული პროდუქტების საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვების მიზნით.

საქონლის საქართველოს გარეთ გადამუშავების ოპერაციები იგივეა, რაც საქონლის საბაჟო ტერიტორიაზე გადამუშავების დროს. სახელდობრ, ეს ოპერაციებია: ა) საქონლის დაშლადება (დამუშავება, გადამუშავება), მათ შორის მონტაჟი, აწყობა და სხვა საქონელზე მორგება; ბ) საქონლის შეკეთება, კერძოდ, მისი აღდგენა და წესრიგში მოყვანა; გ) იმ საქონლის გამოყენება, რომელიც ხელს უწყობს ან აადვილებს გადამუშავების პროდუქტების წარმოებას, თუნდაც ეს საქონელი მთლიანად ან ნაწილობრივ მოიხმარებოდეს გადამუშავების პროცესში. საბაჟო კოდექსის შესაბამისად, საქონლის გადამუშავების ცალკეული ოპერაციები შეიძლება შეიზღუდოს კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი (მუხლი 50) განსაზღვრავს შემთხვევებს, როდესაც არ შეიძლება გამოყენებული იქნეს საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ საქონლის გადამუშავების საბაჟო რეჟიმი. იგი არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შემდეგ შემთხვევებში: 1. თუ საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან საქონლის გატანისას შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს იმპორტისათვის საბაჟო გადასახდელების დაბრუნება ან გადასახდელებისაგან გათავისუფლება; 2. თუ საქონელი გატანამდე გაშვებული იყო თავისუფალ მიმოქცევაში იმპორტის საბაჟო გადასახდელებისაგან სრული განთავისუფლებით; 3. კანონმდებლობით განსაზღვრულ სხვა შემთხვევებში.

საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ საქონლის გადამუშავება ხდება საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზიის საფუძველზე, რომელიც მიეცემა საქართველოს ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს. ლიცენზია მიეცემა იმ შემთხვევაში, თუ: 1. გადამუშავების პროდუქტების საქართველოში შემოტანისას შესაძლებელია იმის დადგენა, რომ ისინი ნაშვლიად მიღებულია გატანილი საქონლის გადამუშავების შედეგად; 2. საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ საქონელი გადამუშავება არ აყენებს ზიანს საქართველოს ეკონომიკის ინტერესებს.

ლიცენზიის გაცემის წესი განისაზღვრება კანონმდებლობით, საბაჟო კოდექსის მიხედვით, საქონელი უნდა გადაამუშავდეს საბაჟო ორგანოს მიერ დადგენილ ვადებში. ვადების დადგენა უნდა ემყარებოდეს საქონლის გადაამუშავების პროცესის ეკონომიკურად გამართლებულ ხანგრძლივობას. გადასამუშავებლად გატანილი საქონლის მიმართ საბაჟო გადასახდელები გამოიყენება კანონით დადგენილი წესით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად (მუხლი 56), საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ გატანილი საქონლის გადაამუშავებით მიღებული პროდუქტების შეცვლა უცხოური საქონლით დაიშვება კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია პასუხისმგებლობა იმ პირისა, რომელმაც მიიღო საბაჟო ტერიტორიის გარეთ საქონლის გადაამუშავების ლიცენზია და არ დააბრუნა საქონელი ან დადგენილ ვადაში არ შემოიტანა გადაამუშავებით მიღებული პროდუქტები. ასეთ პირს პასუხისმგებლობა არ ეკისრება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ავარიის ან დაუძლეველი ძალის მოქმედების შედეგად საქონლის ან გადაამუშავებით მიღებული პროდუქტების განადგურების, დაკარგვის, ბუნებრივი ცვლილების, ტრანსპორტირების ან შეჩახვის ნორმალურ პირობებში ბუნებრივი დანაკარგების გამო დანაკლების ან უცხო სახელმწიფო ორგანოებისა თუ თანამდებობის პირთა საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით არამართლზომიერი მოქმედების გამო, ამ ფაქტს დაადასტურებენ საქართველოს შესაბამისი საკონსულო დაწესებულებები.

დებულებაში “საბაჟო ტერიტორიის გარეთ საქონლის გადაამუშავების რეჟიმის შესახებ” განსაზღვრულია ამ რეჟიმში მოქცევისა და ლიცენზირების პირობები და წესები.

საბაჟო ტერიტორიის გარეთ საქონლის გადაამუშავების რეჟიმში (შემდგომი გადაამუშავების რეჟიმი) არ შეიძლება მოექცეს ის სამამულო საქონელი, რომლის გატანა საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ აკრძალულია. გადაამუშავების რეჟიმში არ შეიძლება მოექცეს ელექტრული, თბური და სხვა ენერგიები, ასევე ის საქონელი, რომლის გადაამუშავების პროდუქტს წარმოადგენს ელექტრული, თბური და სხვა ენერგია, რადგან მათი იდენტიფიკაცია შეუძლებელია საწყის (ან საბოლოო) პროდუქტებთან.

საწარმოო ნარჩენები, რომელიც წარმოადგენს გადაამუშავების ერთ-ერთ პროდუქტს, შესაძლებელია მოექცეს ნებისმიერ საბაჟო რეჟიმში არსებული კანონმდებლობის შესაბამისად. საწარმოო დასაქარგები, რომელიც რჩება საბაჟო ტერიტორიის გარეთ, საბაჟო გაფორმებას არ ექვემდებარება. ნაშთი, რომელიც არ იქნა გამოყენებული, შესაძლებელია მოექცეს ნებისმიერ საბაჟო რეჟიმში.

ნაშთის საბაჟო ტერიტორიაზე დაბრუნებისას, იგი ექვემდებარება საბაჟო გაფორმებას კანონმდებლობით დადგენილი შეღავათების გათვალისწინებით.

გადაამუშავების წესების დარღვევის, გადაამუშავების რეჟიმში მოქცეული საქონლით არამართლზომიერი მოქმედებების, გადაამუშავების რეჟიმის გამოყენების პირობების დარღვევისა და კანონმდებლობით გათვალისწინებული გადასახადების (ასევე გირაოს) გადაუხდელობისათვის პასუხისმგებლობა ეკისრება განმცხადებელს.

გადაამუშავების რეჟიმში საქონლის მოქცევა ხორციელდება საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის ლიცენზიით. გადაამუშავების ობიექტის გამოყენება გადაამუშავების რეჟიმში, სასაქონლო პროდუქციის შემოტანა და გაშვება თავისუფალ მიმოქცევაში საბაჟო ტერიტორიაზე, ასევე საწარმოო ნარჩენების და ნაშთის რომელიმე საბაჟო რეჟიმში მოქცევა ხორციელდება გადაამუშავების უფლებაზე გაცემული ლიცენზიის საფუძველზე და მისი მოქმედების ვადაში.

განმცხადებელზე ლიცენზიის გაცემისას საჭიროა შემდეგი პირობების დაცვა:

- ა) სასაქონლო პროდუქციის მისაღებად განმცხადებლის მიერ გამოყენებული უნდა იქნეს მხოლოდ საქართველოს საქონელი, რომელიც გადასამუშავებლად გადის საბაჟო ტერიტორიის გარეთ;
- ბ) შესაძლებელია გატანილი გადაამუშავების ობიექტის იდენტიფიკაცია შემოსატან სასაქონლო პროდუქციასთან (ასევე საწარმოო ნარჩენებთან, თუ იგი შემოტანილი იქნა საბაჟო ტერიტორიაზე);
- გ) წარმოდგენილია საგადასახადო ქვითარი მოსაკრებლის გადახდის დამადასტურებელ საბუთად;
- დ) წარმოდგენილია საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს დასკვნა, რომ აღნიშნული გადაამუშავების ობიექტის საბაჟო

ტერიტორიის გარეთ გადაშენება, არ აყენებს ზიანს საქართველოს ეკონომიკას.

გადასამუშავებელი საქონლის იდენტიფიკაცია სასაქონლო პროდუქციასთან არის იმ ფაქტის დადგენის საშუალება, რომელიც დაადასტურებს, რომ სასაქონლო პროდუქციის მიღების მიზნით გადასამუშავების პროცესში მონაწილეობდა უშუალოდ გადასამუშავებელი საქონელი (გადასამუშავების ობიექტი);

გამოყენება იდენტიფიკაციის შემდეგი საშუალებები:

- ა) სასაწყობო ნაგებობების, გარკვეული განყოფილებებისა და სხვა ადგილების დალუქვა, რათა არ მოხდეს გადასამუშავების შედეგად მიღებული სასაქონლო პროდუქციის შერევა სხვა საქონელთან, რომელიც არ არის მითითებული გადასამუშავებაზე გაცემულ ლიცენზიაში;
- ბ) განმცხადებლის, გადამამუშავებლის ან საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირების მიერ გადასამუშავების ობიექტებზე ბეჭდების, შტამპების, ციფრული და სხვა მარკირების დადება;
- გ) გადასამუშავებელი საქონლის აღწერა, ფოტოგრაფირება და მასშტაბში გამოსახვა;
- დ) წინასწარ აღებული სინჯების, გადასამუშავებელი საქონლის ნიმუშების შედარება სასაქონლო პროდუქციასთან;
- ე) გადასამუშავებელ საქონელზე არსებული მარკირების (საქარხნო ნომერი და ა.შ.) გამოყენება, როდესაც შეუძლებელია ზემოთ ჩამოთვლილი იდენტიფიკაციის საშუალებების გამოყენება, განმცხადებელი უფლებამოსილია წარადგინოს საბაჟო ორგანოში დამოუკიდებელი საექსპორტო ორგანიზაციის ან საბაჟო ლაბორატორიის დასკვნა გადასამუშავებელი საქონლის იდენტიფიკაციის შესაძლო საშუალების განსაზღვრის შესახებ სასაქონლო პროდუქციასთან. დასაშვებია საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ გატანილი საქონლის გადასამუშავებით მიღებული პროდუქტების შეცვლა უცხოური საქონელით, თუ ორივე საქონელი კლასიფიცირდება სასაქონლო ნომენკლატურის ერთი და იგივე ცხრანიშნა კოდით, რომელიც მითითებულია გადასამუშავებაზე გაცემულ ლიცენზიაში.

12. საქონლის ექსპორტის საბაჟო რეჟიმი ნიშნავს საქონლის გატანას საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ მისი იმავე ტერიტორიაზე შემოტანის ვალდებულების გარეშე. ამასთან საქონლის ექსპორტი ხორციელდება კანონმდებლობისა და ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა დაცვით.

ექსპორტის საბაჟო რეჟიმით საქონლის გაშვებისას საქონელი საბაჟო ტერიტორიის გარეთ გაიტანება იმავე მდგომარეობაში, როგორშიც იყო საბაჟო ორგანოებისათვის საბაჟო დეკლარაციის წარდგენის დღეს; გარდა იმ ცვლილებებისა, რომლებიც გამოწვეულია ბუნებრივი ცვლით, ტრანსპორტირებით ან შენახვის ნორმალურ პირობებში ბუნებრივი დანაკარგებით.

13. საქონლის რეექსპორტის საბაჟო რეჟიმი ნიშნავს უცხოური საქონლის გატანას საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა გამოყენებლად. საქონლის რეექსპორტი დაიშვება საბაჟო ორგანოს ნებართვით კანონმდებლობით განსაზღვრული წესით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში (მუხლი 62) განსაზღვრულია საქონლის რეექსპორტის პირობები: ჯერ ერთი, საქონელი, რომლის შემოტანაც საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანისას განცხადებულ იქნა რეექსპორტისათვის, გატანილ უნდა იქნეს ამ ტერიტორიიდან არა უგვიანეს ექვსი თვისა მასზე საბაჟო დეკლარაციის მიღების დღიდან. დადგენილი ვადის დარღვევის შემთხვევაში საქონელი განიხილება იმპორტის საბაჟო რეჟიმში მოქცეულად; მეორე, რეექსპორტისათვის განკუთვნილი საქონელი საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან გატანისას უნდა იყოს იმავე მდგომარეობაში, როგორშიც იყო შემოტანის მომენტში, გარდა საქონლის მდგომარეობის იმ ცვლილებისა, რომლებიც გამოწვეულია ბუნებრივი ცვლით, ტრანსპორტირების ან შენახვის ნორმალურ პირობებში ბუნებრივი დანაკარგებით.

14. საქონლის განადგურების საბაჟო რეჟიმი ნიშნავს უცხოური საქონლის განადგურებას საბაჟოს კონტროლით, მათ შორის მის გამოსაყენებლად უვარგის მდგომარეობაში მოყვანას საქონლის მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა გამოყენებლად. საქონლის განადგურების ნებართვას იძლევა საბაჟო ორგანო შესაბამისი დასკვნის საფუძველზე.

საბაჟო კოდექსის შესაბამისად, საქონელს ანადგურებს მკაცრად ან მფლობელი საკუთარი სახსრებით. ასეთი განადგურება არ უნდა იწვევდეს სახელმწიფოს მხრივ რაიმე ხარჯებს. რაც შეეხება საქონლის განადგურების შედეგად წარმოშობილ ნარჩენებს, იგი უნდა მოექცეს შესაბამის საბაჟო რეჟიმში, როგორც საბაჟო კონსტროლს დაქვემდებარებული უცხოური საქონელი.

15. სახელმწიფოს სასარგებლოდ საქონელზე უარის თქმის საბაჟო რეჟიმი ნიშნავს პირის მიერ საქონელზე მესაკუთრის ან მფლობელის უფლებებზე უარის თქმას, მის მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებათა გამოყენებლად. სახელმწიფოს სასარგებლოდ საქონელზე უარის თქმა დაიშვება კანონმდებლობით განსაზღვრული წესით, ამასთან დადგენილია, რომ სახელმწიფოს სასარგებლოდ საქონელზე უარის თქმა არ იწვევს სახელმწიფოს მხრივ რაიმე ხარჯებს.

სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა ხდება სატრანსპორტო საშუალებების მიმართ გამოყენებული საბაჟო რეჟიმების მიხედვით. საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთით სატრანსპორტო საშუალებები, აგრეთვე სატრანსპორტო საშუალებები, რომლებიც საბაჟო საზღვარს გადაკვეთენ როგორც საქონელი, განლაგდებიან საბაჟო ორგანოების მიერ განსაზღვრულ ადგილებში. ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემთხვევაში საბაჟო ორგანოები ახორციელებენ სატრანსპორტო საშუალებათა იძულებითი განერების ღონისძიებებს.

სატრანსპორტო საშუალებების დგომის ხანგრძლივობას განსაზღვრავს საბაჟო ორგანო გადამზიდველთან ერთად საბაჟო კონტროლისა და საბაჟო გაფორმების განხორციელებისათვის აუცილებელი დროის გათვალისწინებით. სატრანსპორტო საშუალებების გასვლა სადგომებიდან ხდება საბაჟო ორგანოების ნებართვით.

სატრანსპორტო საშუალებით საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის დროსა და ადგილს გადამზიდველი უთანხმებს შესაბამის საბაჟო ორგანოს საბაჟო კოდექსის მეათე მუხლის მოთხოვნათა დაცვით.

ამ მუხლის მიხედვით, საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საბაჟო ორგანოების სამუშაო დროს დაიშვება იმ ადგილებში, რომლებიც განისაზღვრება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით. სხვა ადგილებში ან საბაჟო ორგანოების არასამუშაო დროს საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა დასაშვებია საბაჟო დეპარტამენტთან შეთანხმებით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია სახელმწიფოს საკუთრებად მიქცევისა და განკარგვის პირობები. სამართალდარღვევის თბიქტი და სამართალდარღვევის ჩადენის საშუალებები, აგრეთვე უპატრონო და ის საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები, რომლებზედაც უარი ითქვა სახელმწიფოს სასარგებლოდ, მიიქცევა სახელმწიფოს სასარგებლოდ. სახელმწიფოს საკუთრებად საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების მიქცევისა და განკარგვის წესი განისაზღვრება კანონმდებლობით.

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქართველოს ვალუტის, ფასიანი ქაღალდების, უცხოური ვალუტისა და სხვა სავალუტო ფასეულობათა გადატანა ხდება საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული წესით.

დებულება "ჰუმანიტარული დახმარების ტვირთების შემოტანის სამართლებრივი რეჟიმის შესახებ" არეგულირებს საქართველოში ჰუმანიტარული დახმარების სახით შემოტანილი

საქონლისა და ჰუმანიტარული პროგრამების განხორციელებისათვის საჭირო ტექნიკისა და ტექნიკური საშუალებების საბაჟოზე გატარებას, აღრიცხვასა და კონტროლს.

ჰუმანიტარული დახმარება არის დონორის (ჰუმანიტარული დახმარების გაცემა) მიერ უსასყიდლოდ გადაცემული მიზნობრივი სახსრები ფულადი ან ნატურალური ფორმით, რომლის შემდგომი გამოყენება ხდება დონორის მიერ განსაზღვრული პირობებისა და მასთან შეთანხმებული პროგრამის თანახმად სოციალური სფეროს, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, მეცნიერების, კულტურის, ხელოვნების, სპორტის, გარემოს დაცვის, მცირე ბიზნესის, ღარიბთა და სოციალურად დაუცველ პირთა დახმარების, მოსახლეობის სოციალური რეაბილიტაციის, რელიგიური დანიშნულების, აგრეთვე სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის პროგრამათა განხორციელებისათვის; ჰუმანიტარულ დახმარებად ჩაითვლება კონკრეტული ჰუმანიტარული პროგრამის განხორციელებისათვის საჭირო ტექნიკა და ტექნიკური საშუალებები.

დებულების თანახმად, ჰუმანიტარული დახმარების გამცემი (დონორი) შეიძლება იყოს: საერთაშორისო საქველმოქმედო, ჰუმანიტარული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაცია (მათ შორის საერთაშორისო სპორტული ასოციაცია, ფედერაცია და კომიტეტი), საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტი, უცხოეთის ქვეყნის მთავრობა ან მისი წარმომადგენლობა, აგრეთვე უცხოეთის არასამეწარმეო იურიდიული (ფონდი) და ფიზიკური პირი.

ჰუმანიტარული დახმარების მიმღები შეიძლება იყოს:

საქართველოს სახელმწიფო, საქართველოს პრეზიდენტის მიერ უფლებამოსილი ორგანოს (ორგანიზაციის) სახით; საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები; საქართველოს რეზიდენტი ან არარეზიდენტი არასამეწარმეო იურიდიული პირი, მისი წარმომადგენლობა, ფილიალი, განყოფილება; საქართველოს მოქალაქე, უცხოეთის მოქალაქე ან მოქალაქეობის არმქონე პირი.

ქვეყნის ტერიტორიაზე ჰუმანიტარული ტვირთის გადაადგილების პროცესი და საბაჟო რეჟიმის განსაზღვრა ხორციელდება საბაჟო ორგანოების მიერ მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე.

საბაჟო ორგანოებში წარდგენილი საბუთები შევსებული უნდა იყოს ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე (ან ნოტარია-

ლურად დამოწმებული თარგმანი) ტვირთის დასახელებისა და რაოდენობის ჩვენებით; წარდგენილი საბუთების საფუძველზე ხდება ჰუმანიტარული ტვირთის განბაჟება მოქმედი საბაჟო წესების თანახმად.

საქართველოს საზღვარზე მილსადენი ტრანსპორტის საშუალებით გადაადგილებული გაზის ფაქტიურ რაოდენობაზე კონტროლის წარმოების დაარბი მოქმედებას ინსტიტუტმა, რომლის შესაბამისად

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე მილსადენი ტრანსპორტის საშუალებით გადაადგილებული გაზის ფაქტიურ რაოდენობაზე კონტროლის წარმოების ძირითად მიზნებს და ამოცანებს შეადგენს:

- 1) კონტროლის გაწევა საქართველოს საბაჟო საზღვარზე მილსადენი ტრანსპორტით გადაადგილებული გაზის ფაქტიური და გაცხადებული რაოდენობის შესაბამისობაზე;
- 2) საქართველოს იმ საბაჟო ორგანოების მიერ, რომლებიც ახორციელებენ საქართველოს საბაჟო საზღვარზე მილსადენი ტრანსპორტით გადაადგილებული გაზის საბაჟო გაფორმებას, საქართველოს საბაჟო ორგანოების მილსადენი ტრანსპორტით გადაადგილებული გაზის ფაქტიური რაოდენობის შესახებ ინფორმაციით უზრუნველყოფა.

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული გაზის ფაქტიური რაოდენობის კონტროლს აწარმოებენ საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირები. თანამდებობის პირები, რომლებიც აკონტროლებენ გაზის გადაადგილებას, უნდა გაეცნენ და აუცილებლად ასრულებდნენ უსაფრთხოებისა და ხანძარსაწინააღმდეგო ტექნიკის მოთხოვნებს.

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული გაზის რაოდენობაზე კონტროლი ხორციელდება მუდმივად. საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული გაზის ფაქტიური რაოდენობის აღმრიცხველი ყველა აუცილებელი მოწყობილობით მიმღებ-გამშვები პუნქტის აღჭურვა და მათი გამართული მუშაობის უზრუნველყოფა.

ფა ევალებათ იმ ორგანიზაციებს, რომელთა ბალანსზეც იმყოფება შესაბამისი გაზსადენი. სათანადო აღმრიცხველი მოწყობილობების უქონლობის შემთხვევაში ამ ორგანიზაციების მიმართ გამოყენებული იქნება ეკონომიკური სანქციები, რომელთა ზომებსაც განსაზღვრავს საბაჟო დეპარტამენტი.

საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირი საბაჟო კონტროლის განხორციელებისას ასრულებს შემდეგ ფუნქციებს:

- ა) ამოწმებს საბაჟო გამტარ პუნქტებზე სამარშრუტო დეკლარაციას და შეინარსებს, რომელიც გაფორმებულია შესაბამისი ორგანიზაციის მიერ და შეთანხმებულია საბაჟო დეპარტამენტის შესაბამის სამმართველოსთან;
- ბ) აღრიცხვის სასაზღვრო კვანძზე თანამშრომლებთან ერთად მონაწილეობს გამშოში საშუალებებიდან მონაცემების ათვლაში, კვანძის ლაბორატორიიდან დებულობს გაზის ხარისხის პასპორტს.
- გ) აღრიცხვის კვანძიდან დებულობს მომწოდებელსა და მიმღებს შორის გაფორმებულ მიღება-ჩაბარების აქტებს, ამოწმებს მიღება-ჩაბარების აქტებში არსებული ყველა მონაცემის სისწორეს, ადარებს აღრიცხვის სასაზღვრო კვანძზე პირველად დოკუმენტაციაში (აღრიცხვის ოპერატიული ჟურნალი, მიღება-ჩაბარების აქტების ჟურნალი, ხარისხის პასპორტების ჟურნალი) დარეგისტრირებულ მონაცემებთან.
- დ) ყველა მონაცემის და რეკვიზიტის სისწორის შემოწმების შემდეგ საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირი აღნიშნულ დოკუმენტებს ადებს საიდენტიფიკაციო საშუალებებს (შტამპი, პირად ნომრიანი ბეჭედი) და ამტკიცებს ხელმოწერით.

ყოველთვიურად, მაგრამ არაუგვიანეს საანგარიშგებო თვის მომდევნო თვის 10 რიცხვისა, საქართველოს საბაჟო ორგანო, რომელიც ახორციელებს კონტროლს გადატანილი გაზის ფაქტიურ რაოდენობაზე, აგზავნის საბაჟო დეპარტამენტის შესაბამის სამმართველოში: ა) ცნობას, საქართველოს საბაჟო საზღვარზე, ერთი თვის განმავლობაში გადაადგილებული გაზის ფაქტიური რაოდენობის შესახებ; ბ) მომწოდებელსა და მიმღებს შორის გაფორმებულ მიღება-ჩაბარების აქტებს.

ასეთივე ინსტრუქციები და დებულებები განსაზღვრავენ საქართველოს საზღვარზე გადაადგილებული ნავთობ-პროდუქტების, ელექტროენერგიის და სხვათა ფაქტიურ რაოდენობაზე კონტროლის წარმოების წესებსა და პირობებს.

წიგნის მეორე თავში განვიხილეთ საბაჟო რეჟიმების მხოლოდ ზოგიერთი დებულება. თუმცა საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ შემუშავებული და დამტკიცებულია (ან დამტკიცების პროცესშია) თხუთმეტივე საბაჟო რეჟიმის დებულებები და ინსტრუქციები, რომლებშიც განსაზღვრულია საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო რეჟიმებში მოქცევის პირობები და წესები. ეს დებულებები კანონქვემდებარე აქტებია, რომელთა შესრულება სავალდებულოა საბაჟო ორგანოებისა და ნებისმიერი უწყების მიერ.

(საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი უზრუნველყოფს საბაჟო რეჟიმების უფექტიან გამოყენებას საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას და საქართველოს ტერიტორიაზე სამეწარმეო საქმიანობის წარმოებისას.) დეპარტამენტი ადგენს საქართველოს საბაჟო საზღვარზე ცალკეულ სახეობათა საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების, სტრატეგიული და საქართველოს ინტერესებისათვის სხვა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი მასალების, აგრეთვე კულტურული ფასეულობების გადაადგილების სანებართვო წესს და ორგანიზაციას უწევს ამ წესის დაცვას.

საბაჟო გადასახადები

1. საბაჟო გადასახადების სახეები

საქართველოში გადასახადები ორ ძირითად ნაწილად იყოფა: საერთო - სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გადასახადები. საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადებს განეკუთვნება: ა) საშემოსავლო გადასახადი; ბ) მოგების გადასახადი; გ) დამატებული ღირებულების გადასახადი; დ) აქციზი; ე) ქონების გადასახადი; ვ) მიწის გადასახადი; ზ) ავტოსატრანსპორტო საშუალებების მესაკუთრეთა გადასახადი; თ) გადასახადი ქონების გადაცემისათვის; ი) სოციალური გადასახადი; კ) გადასახადი ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის; ლ) გადასახადი მავნე ნივთიერებებით გარემოს დაბინძურებისათვის; მ) გადასახადი საქართველოს ტერიტორიაზე ავტოსატრანსპორტო საშუალებების შემოსვლისათვის.

ადგილობრივი გადასახადებია: ა) გადასახადი საშენობლო საქმიანობისათვის; ბ) სათამაშო ბიზნესის გადასახადი; გ) საკურორტო გადასახადი; დ) სასტუმროს გადასახადი; ე) რეკლამის გადასახადი; ვ) მანქანების პარკირების გადასახადი; ზ) გადასახადი ადგილობრივი სიმბოლიკის გამოყენებისათვის.

ადგილობრივი გადასახადების განაკვეთების დაწესებისას ამოსავლად მიიჩნეულია საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადების განაკვეთები, ე.ი. ადგილობრივი მოსაკრებლებისა თუ გადასახადების განაკვეთები არ შეიძლება აღემატებოდეს საერთო სახელმწიფოებრივი გადასახადების განაკვეთებს და მის წარწერებში უნდა თავსდებოდეს. მიუხედავად გადასახადების მრავალფეროვნებისა, ისინი ოთხ ძირითად ჯგუფად იყოფა:

- 1) სოციალური გადასახადები (სახელმწიფო სოციალური, არასაბიუჯეტო ფონდებში გადასახადების სისტემა);
- 2) გადასახადები კაპიტალის შემოსავლების მიხედვით (მოგების, პირადი შემოსავლების გადასახადების სისტემა);

- 3) ეკოლოგიური გადასახადები (ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის, მავნე ნივთიერებებით გარემოს გაჯუჭვიანებისათვის გადასახადების სისტემა);
- 4) უძრავი ქონების გადასახადები (ქონების, მემკვიდრეობის, მიწის გადასახადების სისტემა).¹

საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველი დღეებიდანვე დაიწყო საკუთარი საგადასახადო სისტემის შექმნა. 1997 წლის 13 ივნისის მიღებულ იქნა "საქართველოს საგადასახადო კოდექსი", რომელიც არეგულირებს საქართველოს საგადასახადო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ზოგად პრინციპებს, საგადასახადო სისტემაში შემავალ გადასახადების სისტემაში შემავალ გადასახადების აკრეფასა და გადახდასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, გადასახადის გადამხდელისა და საგადასახადო ორგანოების სამართლებრივ მდგომარეობას, საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას და სხვ.

საქართველოს საგადასახადო სისტემა შედგება იმ პრინციპების, ფორმების, მეთოდების, საგადასახადო ორგანოების და საგადასახადო კონტროლის, აგრეთვე საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის სახეების ერთობლიობისაგან, რომლებიც უზრუნველყოფენ სახელმწიფოს ხელში კანონით დადგენილი სახსრების ამოღებას ფიზიკური და იურიდიული პირებისაგან დადგენილ ვადებში და დადგენილი მასშტაბებით.²

გადასახადები იყოფა: პირდაპირ და არაპირდაპირ გადასახადებად. პირდაპირი გადასახადების დროს უშუალოდ იბეგრება გადასახადის გადამხდელის შემოსავლები (საშემოსავლო გადასახადი), ქონება ან სხვა მასთან გათანაბრებული ობიექტი. პირდაპირი გადასახადი ყველაზე ადრეული ფორმა იყო საგადასახადო დაბეგვრისა. ასეთი იყო სულადობრივი გადასახადი; მიწის გადასახადი; საკომლო გადასახადი და სხვ. პირდაპირი გადასახადის დროს აშკარად ჩანს ვინ და რამდენს იხდის.

¹ გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1999 წლის 1 აპრილი

² დღევანდელი კონსტიტუციის, შოთა ქისტაური, საქართველოს საფინანსო და საბაჟო სამართლის პრობლემები, 1997, გვ. 135

არაპირდაპირი გადასახადი, გადასახადის შენიღბული ფორმაა. ის, როგორც წესი, შედის საქონლის ფასში, როგორც ფასწანაშატი და ის არავითარ კავშირში არ იმყოფება გადასახადის გადამხდელის შემოსავლებთან ან ქონებასთან. არაპირდაპირი გადასახადის დროს, მართალია, მას უშუალოდ იხდის საწარმო, რომელიც უშვებს ან ყიდის ფასწანაშატიან საქონელს (მომსახურებას), მაგრამ რეალურად აღნიშნულ გადასახადს იხდის მომხმარებელი, რომელმაც ფასწანაშატიანი საქონელი (მომსახურება) შეიძინა.¹

საქართველოს საგადასახადო შემოსავლების სტრუქტურაში არაპირდაპირი გადასახადების წილად მოდის მთლიანი საგადასახადო შემოსავლების 44,5 პროცენტი. აშშ-ში ეს შეადგენს 8,65 პროცენტს, იაპონიაში - 28,8 პროცენტს,² კანადაში - 20,9, ავსტრიაში - 20,4, რუსეთში - 40 პროცენტს.

არაპირდაპირი გადასახადების ხვედრითი წილი საკმაოდ მაღალია გერმანიაში (40,4 პროცენტი) და საფრანგეთში (39,9 პროცენტი). ეს იმიტომ გამოწვეულია, რომ შეიქმნას გარანტიები ადგილობრივი პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის განმტკიცებისათვის, ხოლო ბიუჯეტს მისცენ მკაცრი სოციალური მიმართულება. ამ ქვეყნებში არაპირდაპირი გადასახადების 60 პროცენტზე მეტი სხვადასხვა სოციალური ფონდების შევსებაზე მიდის.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია გადასახდელების სახეები და ჩამოყალიბებულია ზოგადი დებულებები საბაჟო-სატარიფო და საგადასახადო პოლიტიკის სფეროში. საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლიდან მოხსნისას და კანონმდებლობით განსაზღვრულ სხვა შემთხვევაში გადაიხდებიან გადასახდელები - გადასახადები და მოსაკრებლები.

საქართველოს კანონებში "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ", "საბაჟო მოსაკრებლების შესახებ" დაკონკრ-

¹ ლევან ქისტაური, შოთა ქისტაური, საქართველოს საფინანსო და საბაჟო სამართლის პრობლემები, 1997, გვ. 136

² გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1999 წლის 2 აპრილი

ქებულია საბაჟო გადასახდელების სახეები და განსაზღვრულია საბაჟო ორგანოების მუშაობის მთავარი მიმართულებები.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობაში გამოყენებულია ცამოთქმები: საბაჟო გადასახდელები, საბაჟო გადასახადები, საბაჟო მოსაკრებლები, საბაჟო გადასახადი.

საბაჟო გადასახადების ცნება მოიცავს ყველა გადასახდელს, რომელთა გადახდების ადგილია საბაჟო ორგანო.

საბაჟო გადასახადების ცნება გულისხმობს საბაჟო, დამატებული ღირებულების და აქციზის გადასახადებს.

საბაჟო გადასახადი არის სახელმწიფო ბიუჯეტში სავალდებულო შენატანი საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილებისათვის.

საბაჟო მოსაკრებელი არის ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის სავალდებულო ფულადი შენატანი სახელმწიფო ბიუჯეტში, რომელსაც ახდებიან საბაჟო ორგანოები საქონლის, აგრეთვე სატრანსპორტო საშუალებების მიერ საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას განხორციელებული სავალდებულო საბაჟო პროცედურებისათვის და ღირებულების გაცემისათვის.

2. საბაჟო გადასახადი

საბაჟო გადასახადი - ეს არაპირდაპირი გადასახადების ერთ-ერთი სახეა, რომლითაც იბეგრება საგარეო-სავაჭრო საქონელბრუნვა საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას და მას აქვს სახელმწიფო გადასახადის ყველა მახასიათებელი.

1. საბაჟო გადასახადის გადახდა სავალდებულოა;

2. საბაჟო გადასახადი გადაირიცხება სახელმწიფო ბიუჯეტში და არ არის გათვალისწინებული მისი გამოყენება რაიმე კონკრეტული მიზნისათვის.

საბაჟო-სატარიფო ურთიერთობა საბაჟო ორგანოსა და გადასახადის გადამხდელს შორის გამორიცხავს საბაჟო-სატარიფო ურთიერთობის მონაწილეთა რაიმე მოლაპარაკებას და შეთანხმებას დაპატიმრების, ოდენობის, ვადების, გადახდის

¹ საქართველოს კანონი "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ", გიზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1998 წლის 29 მარტი

ადგილის, სხვა მიმართულებებზე. იგი სახელმწიფო ბიუჯეტში სავალდებულო შენატანია. მისი ოდენობა, შეტანის ვადები, ადგილი და სხვა ასპექტები განსაზღვრულია კანონმდებლობით. საბაჟო გადასახადის გადახდებები არიან პირები, რომლებიც საქონლით გადაკვეთენ საქართველოს საბაჟო საზღვარს. საბაჟო გადასახადით დაბეგვრის ობიექტია იმ საქონლის საბაჟო ღირებულება, რომელიც გადაკვეთს საქართველოს საბაჟო საზღვარს. საბაჟო გადასახადის ობიექტია აგრეთვე საქონლის მახასიათებლები.

საქართველოს საგადასახადო სისტემა მოიცავს საგადასახადო კანონმდებლობით გათვალისწინებული გადასახადების (მათი დაწესების, შეცვლისა და გაუქმების) გადახდევინების პრინციპების, ფორმებისა და მეთოდების, საგადასახადო ორგანოებისა და საგადასახადო კონტროლის, აგრეთვე საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის სახეების ერთობლიობას.]

საქართველოში საბაჟო გადასახადისაგან განთავისუფლებულია:

- ა) საქონლის ექსპორტი;
- ბ) საქონლის რეექსპორტი. საქართველოს ტერიტორიაზე შემოტანისას რეექსპორტისათვის განკუთვნილ საქონელზე გადაიხდევინება საბაჟო გადასახადი ან საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის მიერ დაიტოვება საბანკო გარანტია ან შესაბამისი ღირებულების შემოტანილი საქონელი გარანტიის სახით, ხოლო საქართველოს ტერიტორიიდან ამ საქონლის გატანისას უქმდება საბანკო გარანტია, გადახდელს უბრუნდება საბანკო გადასახადის გადახდილი თანხა ან გარანტიის სახით დატოვებული საქონელი ფაქტობრივად გატანილი საქონლის ღირებულების მიხედვით;
- გ) საქართველოს ტერიტორიაზე ტრანზიტით გამავალი საქონელი;
- დ) იმპორტული საქონელი საბაჟო საწყობებში მოთავსებისას. დაბეგვრა ხდება დადგენილი წესით, საქონლის საწყობებიდან თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვებისას, ხოლო სხვა საბაჟო რეჟიმის პირობებში - ამ რეჟიმის შესაბამისად;
- ე) საქონლის იმპორტი სტიქიური უბედურების, ავარიისა და კატასტროფის ლიკვიდაციის, აგრეთვე ჰუმანიტარული დახმარების მიზნით;

- ვ) საქონლის იმპორტი, რომელიც გათვალისწინებულია ხელშეკრულებებით გრანტების შესახებ, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების შესაბამისად განსაზღვრული წესით;
- ზ) საქონლის იმპორტი, რომელიც ფინანსდება გრანტებით ან უცხო ქვეყნის სახელმწიფო ორგანოსა თუ საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ გაცემული შეღავათიანი კრედიტებით, რომლებიც შეიცავს გრანტის ელემენტს არანაკლებ 25 პროცენტის ოდენობით. გრანტის ელემენტს განსაზღვრავს საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო საქართველოს პარლამენტთან შეთანხმებით, კრედიტის ფარგლებში გადასახდელთა დისკონტირების გზით დისკონტის განაკვეთიდან გამომდინარე, კრედიტის პირობების შესაბამისად;
- თ) საქონლის იმპორტი, რომელიც განკუთვნილია უცხო ქვეყნების დიპლომატიური და მათთან გათანაბრებული წარმომადგენლობების ოფიციალური სარგებლობისათვის, აგრეთვე ამ წარმომადგენლობების დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის (მათთან მცხოვრები ოჯახის წევრების ჩათვლით) პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი საქონლის იმპორტი, ასევე უცხო ქვეყნებში საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა ქონების იმპორტი;
- ი) საქონლის დროებითი შემოტანა საქართველოს ტერიტორიაზე;
- კ) საექსპორტო პროდუქციის დასამზადებლად განკუთვნილი ნედლეულისა და ნახევარფაბრიკატების, აგრეთვე ტარა-შესაფუთი მასალის იმპორტი ფაქტობრივად ექსპორტირებული მზა პროდუქციის მოცულობის ფარგლებში. ამ ნედლეულისა და ნახევარფაბრიკატების, ტარა-შესაფუთი მასალის საქართველოს ტერიტორიაზე შემოტანისას გადაიხდევინება საბაჟო გადასახადი ან დაიტოვება საბანკო გარანტია ფაქტობრივად ექსპორტირებული მზა პროდუქციის მოცულობის მიხედვით;

1 დისკონტი (ინგ. discount) - 1. თამასუქის განაღდება; 2. პროცენტი, რასაც ღირებულება თამასუქის განაღდებას; დისკონტირება - დისკონტის ოპერაციის წარმოება, განაღდება (თამასუქისა).

- ლ) ფიზიკური პირის მიერ უცხოეთიდან ყოველი შემოსვლისას შემოტანილი 300 ლარამდე ღირებულების საქონელი, საქართველოს პარლამენტის 1996 წლის 13 ივნისის №273-11-ს დადგენილებით განსაზღვრული ნუსხის შესაბამისად;
- მ) ხორბლის, ბაგშვთა კვების პროდუქტებისა და დიაბეტური კვების იმ პროდუქტების იმპორტი, რომლებიც მარკირებულია ასეთად;
- ნ) ქართველ კლასიკოსთა და საქართველოს მოქალაქეთა საზღვარგარეთ გამოცემული შემოქმედებითი და მეცნიერული ნაწარმოებების იმპორტი;
- ო) 16 დასახელების ფარმაცევტული პროდუქციის იმპორტი საქართველოს ფინანსთა, ჯანმრთელობის დაცვის, სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროების მიერ დამტკიცებული ჩამონათვალის შესაბამისად.
- პ) საერთაშორისო ხაზაერო გადაზიდვებისას საავიაციო საწვავი, საპოხი მასალები და სხვა სამომხმარებლო ტექნიკური საშუალებები, სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო წესების შესაბამისად;
- ჟ) მაზუთის იმპორტი.

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული საქონლის საბაჟო გაფორმება და შესაბამისი საბაჟო გადასახადით დაბეგვრა ხდება იმ საბაჟო ორგანოში, რომლის მოქმედების ზონაშიც არის რეგისტრირებული იურიდიული ან ფიზიკური პირი. საბაჟო გადასახადი გადაიხდევენება ტვირთის საბაჟო გაფორმების მომენტში. სასტიკად აკრძალულია საბიუჯეტო გადასახადების გადაგადება შემდგომი დროისათვის. საბაჟო საგუშაგოების და გამტარი პუნქტების მიერ დაუშვებელია იმ ტვირთების გატარება, რომელთაც ერიცხებად დაგადასახდება საბაჟო გადასახადის ნაწილში.

საბაჟო გადასახადის გადახდის ხისწორე მოწმდება საბაჟო ორგანოს საგადასახადო მუშაკის მიერ და დასტურდება ხელმოწერით და სათანადო ნომრისა და ბეჭდით იმავე დღეს, როდესაც სატვირთო საბაჟო დეკლარაციაში გაკეთდა აღნიშვნა: "გაშვება ნებართულია".

საქართველოს კანონი "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ", გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1998 წლის 29 მარტი

როგორც აღვნიშნეთ, საბაჟო გადასახადის გადამხდელები არიან პირები, რომლებიც საქონლით გადაკვეთენ საქართველოს საბაჟო საზღვარს; ხოლო საბაჟო გადასახადით დაბეგვრის ობიექტია იმ საქონლის საბაჟო ღირებულება, რომელიც გადაკვეთს საქართველოს საბაჟო საზღვარს.

საქონლის საბაჟო ღირებულება არის საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საქონლის ფასი, რომლის საფუძველზეც გადაიანგარიშება საბაჟო გადასახადი. საქონლის საბაჟო ღირებულება მოიცავს გარიგების ფასს საქონლის შეძენისას, საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის პუნქტამდე მისი ტრანსპორტირების, ჩატვირთვა-გადმოტვირთვის, დაზღვევის, საკომისიო და საბროკერო მომსახურების ხარჯებს, აგრეთვე ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტების გამოყენებისათვის მყიდველის მიერ პირდაპირ და არაპირდაპირ გადახდილ სალიცენზიო და სხვა გადასახდელებს. საქონლის საბაჟო ღირებულება გადაიანგარიშება საერთაშორისო საბაჟო პრაქტიკაში აღიარებული პრინციპებისა და მეთოდების გამოყენებით და რეგულირდება შესაბამისი კანონმდებლარე ნორმატიული აქტით.

საბაჟო გადასახადის გადახდა სწარმოებს მხოლოდ ეროვნული ვალუტით. საბაჟო გადასახადის თანხის განსაზღვრისას უცხოური ვალუტა გადაიანგარიშება საქართველოს ეროვნულ ვალუტაზე, საქართველოს ეროვნული ბანკის კურსით სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის გაფორმების დღისათვის.

საბაჟო გადასახდელების გადახდა ხდება საქონლის საბაჟო გაფორმების დამთავრებამდე კანონმდებლობის შესაბამისად.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 74, მეორე ნაწილი) მიხედვით "თუ საბაჟო გადასახდელების გადამხდელმა არ გადაიხდა შესაბამისი თანხა დადგენილ ვადაში, საბაჟო დეპარტამენტსა და მის შესაბამის ორგანოებს უფლება აქვთ სასამართლოში გადაწყვეტილების საფუძველზე ყადაღა დაადონ გადამხდელის ქონებას და გადახდევენება მიაქციონ ქონებაზე საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 245 მუხლით დადგენილი წესით".

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის (245 მუხლი) მიხედვით, საგადასახადო ორგანოს უფლება აქვს გადასახადის გადაუხდელო თანხის გადახდევენება მოახდინოს გადასახადის

გადამხდელის ქონებაზე ყადაღის დადებით სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე კანონით დადგენილი წესით. საგადასახადო ორგანოს შეუძლია მოითხოვოს პოლიციელის დასწრება ყადაღის დადების პროცედურის შესრულების მომენტში. საგადასახადო ორგანოს უფლება აქვს გადახდევინება მიაქციოს ქონებაზე, რის შესახებაც წერილობით უნდა შეატყობინოს მოქალაქეს, სულ ცოტა 30 დღით ადრე. თუ საგადასახადო ორგანოს საკმარისი საფუძველი აქვს მიიჩნიოს, რომ გადასახადის გადახდევინებას საფრთხე ემუქრება, მას შეუძლია მოითხოვოს გადასახადის დაუყოვნებლივ გადახდა და, მისი გადაუხდელობის შემთხვევაში მოქალაქის გადახდევინება ქონებაზე ყადაღის დადებით.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტს ან მის შესაბამის ორგანოებს უფლება აქვთ:

- ა) გაუგზავნონ შეტყობინება ბანკებსა და სხვა საფინანსო დაწესებულებებს დებიტორების ანგარიშებიდან საბაჟო გადასახდელების ჩამოწერის შესახებ;
- ბ) აწარმოონ საინკასო დავალებით (განკარგულებით) კუთვნილი თანხის ჩამოწერა გადასახდელების გადამხდელის დებიტორების საბანკო ანგარიშებიდან სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე.

საბაჟო კანონმდებლობა საბაჟო გადასახდელების გადახდისათვის პასუხისმგებლობას აკისრებთ როგორც საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების მესაკუთრებსა და მფლობელებს, ასევე მათ უფლებამოსილ წარმომადგენლებსა და გადამზიდველებს.

საბაჟო გადასახადის თანხა ექვემდებარება დაბრუნებას იმ შემთხვევაში, თუ საბაჟო ორგანოების მიერ არასწორად ან ზედმეტად არის გამოთვლილი თანხა ან საბაჟო ღირებულება. ზედმეტად გადახდილი გადასახადის თანხის დაბრუნება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ხდება საბაჟო ორგანოების დასკვნის საფუძველზე ფინანსთა სამინისტროს ნებართვით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 75) მიხედვით, ზედმეტად გადახდილი საბაჟო გადასახდელების თანხა უბრუნდება გადამხდელს 30 დღის განმავლობაში განაცხადების მიღების დღიდან სამოქალაქო კოდექსით განსაზღვრული ხანდაზმულობის

დღის გათვალისწინებით. საბაჟო გადასახდელების უკან დაბრუნებისას მათზე დაირიცხება პროცენტი საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი (მუხლი 252, ნაწილი მეორე): საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევით გადასახადის ზედმეტად გადახდევინების შემთხვევაში პროცენტი გაიხადილ უნდა იქნეს გადასახადის გადამხდელისათვის ანაზღაურების შესახებ დეკლარაციის წარდგენის მომენტიდან სამეტი თანხის დაბრუნების მომენტამდე. იმ შემთხვევაში, თუ სამეტი თანხა ჩაითვალია, ანაზღაურებად ჩაითვლება იმ გადასახადის გადახდის თარიღი, რომლისთვისაც მოხდა ჩათვლა. ამ მიზნით ანაზღაურება ჩაითვლება განხორციელებულად, თუმიცა გადასახადის გადამხდელი დაბრუნებულ თანხას მიიღებს შვიდი დღის განმავლობაში. გადასახდელი პროცენტი ყოველი კვარტალისათვის უთანაბრდება საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ სამთავრობო სესხისათვის დადგენილ განაკვეთს.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობაში განსაზღვრულია საბაჟო გადასახადის დარიცხვისა და გადახდევინების წესები. საბაჟო გადასახადის დარიცხვა ხდება საქონლის საბაჟო ღირებულების მიხედვით და იგი გადაიხდევინება საქართველოს საბაჟო ორგანოების მიერ საქონლის საბაჟო გაფორმებამდე სხვა საბაჟო გადასახდელებთან ერთად. საბაჟო გადასახადის გადახდევინების საფუძველია სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია.

საბაჟო გადასახადის თანხის განსაზღვრისას უცხოური ვალუტა გადაიანგარიშება საქართველოს ეროვნულ ვალუტაზე, სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის გაფორმების დღისათვის არსებული საქართველოს ეროვნული ბანკის კურსით.

საბაჟო გადასახადების, როგორც საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების მარეგულირებელის, ასევე ფისკალური (საბიუჯეტო შემოსავლის) ფუნქცია ხორციელდება საბაჟო გადასახადების განაკვეთებით.

განაკვეთები მიეყენება საქონლის საბაჟო ღირებულებას. საქონლის საბაჟო ღირებულება არის დაბეგვრის ობიექტი საბაჟო გადასახადების, საბაჟო მოსაკრებლების, დამატებითი ღირებულების გადასახადის, აქციზის, განაკვეთების მიყენების დროს; იგი არის საფუძველი ჯარიმების ამოღების და საბაჟო სამართალდარ-

¹ საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, 1997, გვ. 155

ღვევებისათვის საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა საწესდებების გამოყენების დროსაც.

საქონლის საბაჟო ღირებულება გამოიყენება:

- ა) საქონლის დასაბეგრადა; ბ) საგარეო-ეკონომიკური და საბაჟო სტატისტიკისათვის;
- ბ) საქონლის ღირებულებასთან დაკავშირებული სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო რეგულირების სხვა ზომების მისაღებად. მათ შორის, საგარეო სავაჭრო გარიგებათა და საბაჟო ანგარიშების სავალუტო კონტროლის განსახორციელებლად.

საბაჟო ღირებულება გამოიანგარიშება საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1994 წლის 5 დეკემბრის №843 დადგენილებით დამტკიცებული ინსტრუქციით "საქართველოს რესპუბლიკის ტერიტორიაზე შემოტანილი საქონლის საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის წესის შესახებ".¹

საქონლის საბაჟო ღირებულების (საბაჟო შეფასების) განსაზღვრის სისტემა ემყარება საერთაშორისო პრაქტიკაში მიღებულ საბაჟო შეფასების საერთო პრინციპებს და ვრცელდება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილ საქონელზე.

საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი საქონლის საბაჟო ღირებულების განსაზღვრა წარმოებს შემდეგი მეთოდების გამოყენებით:

- ა) შემოტანილი საქონლის გარიგების ფასის მიხედვით;
- ბ) იდენტური საქონლის გარიგების ფასის მიხედვით;
- გ) ერთგვაროვანი საქონლის გარიგების ფასის მიხედვით;
- დ) ღირებულების გამოკლებით;
- ე) ღირებულების შეკრებით;
- ვ) სარეზერვო მეთოდით.

საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის ძირითად მეთოდად ითვლება მეთოდი - შემოტანილი საქონლის გარიგების ფასის მიხედვით. იმ შემთხვევაში, თუ ძირითადი მეთოდის გამოყენება არ შეიძლება, თანმიმდევრულად გამოიყენება ზემოთ ჩამოთვლილი თითოეული მეთოდი. ამასთან, ყოველი შემდგომი მეთოდი გამოიყენება, თუ საბაჟო ღირებულების განსაზღვრა არ მოხერხდა

წინა მეთოდის გამოყენებით. ღირებულების გამოკლებისა და შეკრების მეთოდი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ნებისმიერი თანმიმდევრობით.

ინსტრუქციაში განმარტებულია საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის მეთოდები. მაგალითად, საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი საქონლის გარიგების ფასის მიხედვით საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის მეთოდი. საბაჟო ღირებულებას წარმოადგენს გარიგების ფასი; ფაქტურად გადახდილი, ან გადასახდელი მის მიერ საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის (პორტამდე, ან შემოტანის სხვა ადგილამდე) გადაკვეთის მომენტში. საბაჟო ღირებულების განსაზღვრისას, გარიგების ფასში, შედის შემდეგი კომპონენტები:

- ა) ავიოპორტამდე, პორტამდე, ან საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანის სხვა ადგილამდე საქონლის მოტანის ღირებულება (ტრანსპორტის ღირებულება, დატვირთვის, გადმოტვირთვის და გადატვირთვის ხარჯები, სადაზღვევო თანხა);
- ბ) მყიდველის მიერ გაწეული ხარჯები (საკომისიო და საბროკერო ხარჯები; შეფუთვის ღირებულება, შესაფუთი მასალების ღირებულებისა და შეფუთვის სამუშაოთა ღირებულების ჩათვლით; კონტეინერებისა და სხვა მრავალბრუნვადი ტარის ღირებულება);
- გ) საქონლისა და მომსახურების შესაბამისი ღირებულების ნაწილი (იმ ნედლეულის, მასალების, ნახევარფაბრიკატებისა და სხვა მაკომპლექტებელ ღირებულების ნაწილი, რომლებიც წარმოადგენენ შესაფასებელი საქონლის შემადგენელ ნაწილს, შესაფასებელი საქონლის წარმოებისას გამოყენებული ინსტრუმენტების, შტამპების, ფორმებისა და სხვა მსგავსი საგნების ღირებულების ნაწილი; შესაფასებელი საქონლის წარმოებაზე დახარჯული მასალების ღირებულების ნაწილი და ა.შ.);
- დ) იმ საქონლის (შესრულებული სამუშაოებისა და მომსახურების) ღირებულების შესაბამისი ნაწილი, რომელიც პირდაპირ, ან არაპირდაპირ იქნა გაღებული იმპორტიორის მიერ უფასოდ, ან შედავათიანი ფასებით მათი გაყიდვის (გასხიხების), ან წარმოებისათვის გამოყენების მიზნით შესაფასებელი საქონლის ექსპორტზე (ნედლეული, მასალები, დეტალები, ნახევარფაბრიკატები და სხვა მაკომპლექტებელი ნაწილი, რომლებიც წარმოადგენენ შესაფასებელი

¹ საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული, სერია: საბაჟო საქმე, წიგნი 3, 1997, გვ. 25-35

საქონლის შემადგენელ ნაწილს; ინსტრუმენტები, შტამპები, ფორმები და სხვა მსგავსი მოწყობილობანი, რომლებიც გამოყენებულ იქნა შესაფასებელი საქონლის წარმოებისას, შესაფასებელი საქონლის წარმოებისას დახარჯული დამხმარე მასალები; ინტელექტუალური საკუთრების სარგებლობისათვის სალიცენზიო და სხვა გადასახადები და სხვა).

ე) მყიდველის პირდაპირი, ან არაპირდაპირი შემოსავლების ნაწილის სიდიდე მიღებული საქართველოს ტერიტორიაზე შესაფასებელი საქონლის ნებისმიერი შემდგომი გაყიდვიდან ან გამოყენებიდან.

3. დამატებული ღირებულების გადასახადი

საქართველოს საგადასახადო შემოსავლების სტრუქტურაში ყველაზე დიდი ხვედრითი წილის მქონეა დამატებული ღირებულების გადასახადი (დ.დ.გ.). იგი არაპირდაპირი გადასახადია, რომლითაც იბეგრება საქართველოს ტერიტორიაზე საქონლის, სამუშაოს, მომსახურების, წარმოებისა და მიმოქცევის პროცესში შექმნილი ღირებულება, აგრეთვე, საქართველოს ტერიტორიაზე შემოტანილი ნებისმიერი საქონლის ყველა დასაბეგრი ნაწილის ბიუჯეტში სავალდებულო შენატანი.

დღგ გამოიყენება მსოფლიოს ორმოც ქვეყანაში. მისი საფუძველიც და ამოსავალიც წარმოებისა და მიმოქცევის თითოეულ სტადიაზე წარმოებული ახლადშექმნილი ღირებულებაა. დღგ მთლიანად შედის საქონლის ფასში: წარმოების სტადიაზე - საბითუმო ფასში; მიმოქცევის სტადიაზე - საცალო ფასში.

საქართველოში დღგ შემოიღეს 1991 წლის შემოდგომაზე; ჯერ კიდევ მაშინ, როცა ფასწარმოქმნა სახელმწიფო მონოპოლიას ემყარებოდა. საქართველოს საგადასახადო შემოსავლების სტრუქტურაში დღგ-ს ხვედრითი წილი სხვა გადასახადებთან შედარებით დიდია. 1998 წელს იგი შეადგენდა 38,62 პროცენტს. თავდაპირველად დღგ-ს განაკვეთი 28 პროცენტი იყო, მოგვიანებით 14, ხოლო ამჟამად იგი 20 პროცენტის ფარგლებშია.

დღგ მოქმედებს მრავალ ქვეყანაში. საფრანგეთში 1988 წელს მოქმედებდა ოთხი განაკვეთი: ზღვრული - 33,33 პროცენტი

(ფუფუნების საგნები, თამბაქო, ალკოჰოლური საქონელი); სორმალური - 18,6 (ყველა სახის საქონელი და მომსახურება); შექცირებული - 7 (კულტურულ-საგანმანათლებლო საქონელი); მინიმალური - 5,5 (პირველადი მოხმარების საქონელი; მათ შორის კვების პროდუქტები, მედიკამენტები, ტრანსპორტი). ამჟამად აქ სამი განაკვეთი არსებობს: ზღვრული - 22 პროცენტი, სორმალური - 18,6 და მინიმალური - 5,5. ავსტრიაში დღგ ძირითადად 20 პროცენტია, მაგრამ იგი მერყეობს - კვების პროდუქტებზე და ბინაზე - 10 პროცენტს შეადგენს, მსუბუქ ავტომობილებზე, ველოსიპედებზე კი 32 პროცენტამდე იზრდება. დიდ ბრიტანეთში დღგ 1993 წელს შემოიღეს და იგი 15 პროცენტს შეადგენს. იგი არ ერიცხება კვების პროდუქტებს, ელექტროენერგიას, წიგნებს, განათლების სისტემის მომსახურებას. იტალიაში დღგ 19 პროცენტია, დანიაში 25. იაპონიაში საერთოდ არ არსებობს; აშშ-ში დღგ დიფერენცირებულია შტატების მიხედვით და იგი 3 პროცენტიდან 8,25 პროცენტის ფარგლებში მერყეობს.¹

საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობა ითვალისწინებს შეღავათებს დღგ-ს დაბეგვრისას. ჩვენ მთლიანად ვეთანხმებით ავთანდილ სილაგაძისა და გელა გოგოლაძის მოსაზრებას შეღავათებთან დაკავშირებით. მათი აზრით, უფრო მიზანშეწონილი იქნება გადასახადის განაკვეთების დიფერენცირება საქმიანობის სფეროთა მიხედვით. კერძოდ, იგი მაღალი უნდა იყოს ფუფუნების საგნებზე, სიგარეტზე, ალკოჰოლურ სასმელებზე და ა.შ. ყოველდღიური მოხმარების საგნებზე კი დაბალი.

დამატებული ღირებულების გადასახადი (შემდგომი - დღგ), როგორც არაპირდაპირი გადასახადი, არის საქართველოს ტერიტორიაზე საქონლის, სამუშაოს, მომსახურების წარმოებისა და მიმოქცევის პროცესში შექმნილი ღირებულების ნაწილის, აგრეთვე საქართველოს ტერიტორიაზე შემოტანილი ყველა დასაბეგრი საქონლის ღირებულების ნაწილის ბიუჯეტში სავალდ-

¹ გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1999 წლის 1 აპრილი.

ებულო შენატანი. დამატებული ღირებულების გადასახადი ექვემდებარება გადახდას საქონლის მიწოდების, სამუშაოს შესრულებისა და მომსახურების გაწევის ყველა სტადიაზე.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად (მუხლი 91) დამატებული ღირებულების გადასახადის გადახდელია პირი, რომელიც რეგისტრირებულია ან ვალდებულია გატარდეს რეგისტრაციაში ფაქტ-ს გადახდელად. პირი, რომელიც ახორციელებს საქონლის დასაბეგრ იმპორტს საქართველოში, ითვლება ფაქტ-ს გადახდელად ამგვარ იმპორტზე.

დამატებული ღირებულების დაბეგვრის ობიექტია დასაბეგრი ოპერაცია და დასაბეგრი იმპორტი. დასაბეგრ იმპორტად ითვლება საქონლის იმპორტი, გარდა იმ იმპორტისა, რომელიც განთავისუფლებულია გადასახადისაგან.

დასაბეგრი იმპორტის თანხა ტოლია საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობით განსაზღვრული საქონლის საბაჟო ღირებულებისა და საქართველოში საქონლის იმპორტისას გადასახდელი გადასახადებისა და მოსაკრებლების თანხების ჯამისა, დღგ-ის ჩათვლით.

მომსახურების ღირებულება შეიტანება დასაბეგრი იმპორტის თანხაში ფაქტ-ს გარეშე.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის (მუხლი 110) მიხედვით, საქონლის მიწოდება, სამუშაოს შესრულება ან მომსახურების გაწევა, რომელიც ატარებს ძირითადი საქონლის მიწოდების, სამუშაოების შესრულებისა თუ მომსახურების გაწევის მიმართ დამხმარე ხასიათს, განიხილება როგორც საქონლის იმპორტის ნაწილი. სამუშაოების შესრულება ან მომსახურების გაწევა, რომელთაც დამხმარე ხასიათი აქვთ საქონლის იმპორტის მიმართ, წარმოადგენენ ამ საქონლის იმპორტის ნაწილს.

დამატებული ღირებულების გადასახადის განაკვეთი შეადგენს დასაბეგრი საქონლის იმპორტის თანხის 20 პროცენტს. ფაქტ გადაიხდებიან ეროვნული ვალუტით - ლარით და მთლიანად ჩაირიცხება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტში.

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადასადგომი საქონელზე დამატებული ღირებულების გადასახადის გადახდე-

ბას ახორციელებენ საქართველოს საბაჟო ორგანოები. გადასახადის გადახდის საფუძველია სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია.

ფაქტ-ისაგან განთავისუფლებულია იმპორტის შემდეგი სახეები:

- ა) ეროვნული და უცხოური ვალუტისა (გარდა ნუმიზმატიკური მიზნებით გამოსაყენებლად გათვალისწინებულია) და ფასიანი ქაღალდების მიწოდება და იმპორტი;
- ბ) საქართველოს ეროვნული ბანკისათვის გადასაცემი ოქროს იმპორტი;
- გ) საფოსტო მარკების მიწოდება და იმპორტი;
- დ) ნამორთმეული, უბატონო ფასეულობათა, განმეულობისა და შესყიდულ ფასეულობათა, აგრეთვე სახელმწიფოსათვის მემკვიდრეობით მიღებულ ფასეულობათა მიწოდება ან და იმპორტი, რომელთა რეალიზაციით მიღებული შემოსავლები შეიტანება ბიუჯეტში;
- ე) საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ნომენკლატურის 30-ე თავით გათვალისწინებული ფარმაცევტული პროდუქციის, მათ შორის ვაკცინების მიწოდება და იმპორტი;
- ვ) საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ნომენკლატურის 841920000, 842310, 9001 30000, 9001 40, 900150, 9018-დან 9022-ის ჩათვლით, 902511910, 9402 კოდებში აღნიშნული საქონლის, 8713, 871420000 კოდებში აღნიშნული ინვალიდთა ეტლების, იოდირებული მარილის მიწოდება ან/და იმპორტი;
- ზ) დიაბეტური კვების იმ პროდუქტების მიწოდება ან/და იმპორტი, რომლებიც მარკირებულია ასეთად;
- თ) ჩვილ ბავშვთა კვების პროდუქტებისა და ბავშვთა პიგიენის ნაწარმის მიწოდება ან/და იმპორტი;
- ი) საქართველოს განათლების სამინისტროს მიერ პარლამენტის შესაბამის კომიტეტთან შეთანხმებით დამტკიცებული სასწავლო სახელმძღვანელოებისა და საბავშვო ლიტერატურის მიწოდება ან/და იმპორტი;
- კ) სამეცნიერო, სახელოვნებო და მხატვრული ლიტერატურის, წიგნებისა და ჟურნალების იმპორტი; რომელთა ავტორებიც საქართველოს მოქალაქეები არიან, აგრეთვე უცხოეთში გამოცემული ქართული კლასიკური ლიტერატურის იმპორტი;
- ლ) სტიქიური უბედურების, ავარიისა და კატასტროფის ლიკვიდაციის, პუბლიცარული დახმარებისა და ქველმოქმედე-

1 საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, 1997, გვ. 78

ბის მიზნით საქართველოს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანოებისათვის გადაცემული საქონლისა და გრანტების შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული იმპორტი, სამუშაოების შესრულება კონტრაქტების საფუძველზე, რომელთაც ზემოაღნიშნული მიზნისათვის აფინანსებს უცხოეთის ორგანიზაცია და რომელთა ერთ-ერთ მონაწილეს მხარეს წარმოადგენს საქართველოს ადმინისტრაციული ხელისუფლების შესაბამისი ორგანო;

- ბ) საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის 84-ე, 85-ე და 90-ე თავებით გათვალისწინებული ძირითადი საშუალებების, მათ შორის ენერგეტიკული და ენერგოდამზოგავი მოწყობილობის, ტექნოლოგიური ხაზების, ენერგოსაზომი და მაკონტროლებელი აპარატურის, მათი სათანადო და მაკონტროლებელი ნაწილების იმპორტი;
- გ) იმ საქონლის იმპორტი, რომელიც განკუთვნილია უცხოეთის დიპლომატიურ და მასთან გათანაბრებულ წარმომადგენლობათა ოფიციალური სარგებლობისათვის, ამ წარმომადგენლობათა, დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის (მათთან მცხოვრებ ოჯახის წევრთა ჩათვლით) პირადი სარგებლობისათვის იმ სახით, რა სახითაც ასეთი განთავისუფლება გათვალისწინებულია შესაბამისი საერთაშორისო შეთანხმებებით, რომელთა მონაწილეც საქართველოა; აგრეთვე უცხოეთში საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა ქონების იმპორტი;
- დ) საექსპორტო პროდუქციის დასამზადებლად განკუთვნილი ნედლეულისა და ნახევარფაბრიკატების, აგრეთვე ტარაშე-საფუთი მასალის იმპორტი, ფაქტობრივად ექსპორტირებული მზა პროდუქციის მოცულობის ფარგლებში. აღნიშნული ნედლეულისა და ნახევარფაბრიკატების ტარაშე-საფუთი მასალის საქართველოს ტერიტორიაზე შემოტანისას ხდება დღგ-ის გადახდევინება ან საბანკო გარანტიის დატოვება, ხოლო საქართველოს ტერიტორიიდან მზა პროდუქციის გატანისას გადასახადის გადახდელს საბაჟო ორგანოების მიერ უბრუნდება დღგ-ის გადახდილი თანხა, ან უქმდება საბანკო გარანტია ფაქტობრივად ექსპორტირებული მზა პროდუქციის მოცულობის მიხედვით;

3) საქონლის ტრანზიტი, რეიმპორტი, დროებით შემოტანა საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე;

ე) რეექსპორტისათვის განკუთვნილი საქონლის იმპორტი; საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანისას რეექსპორტისათვის განკუთვნილ საქონელზე გადაიხდევინება დღგ, ანდა საბაჟო ორგანოს მიერ დაიტოვება საბანკო გარანტია ან შესაბამისი ღირებულების შემოტანილი საქონელი გარანტიის სახით, ხოლო საქართველოდან აღნიშნული საქონლის გატანისას უქმდება საბანკო გარანტია, გადახდელს საბაჟო ორგანოს მიერ უბრუნდება დღგ-ის გადახდილი თანხა ან გარანტიის სახით დატოვებული საქონელი ფაქტობრივად გატანილი საქონლის ღირებულების მიხედვით;

ვ) ფიზიკურ პირთა მიერ საქონლის იმპორტი იმ ღიმითზე ნაკლები ოდენობით, რაც დადგენილია საბაჟო გადასახადისაგან განთავისუფლებისათვის.

ნამონათვალის ნ და რ პუნქტების მიხედვით დღგ-ისაგან განთავისუფლება გამოიყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა დაკმაყოფილებულია საბაჟო გადასახადისაგან განთავისუფლების პირობები; ამასთან, თუ საბაჟო გადასახადის მიზნით საქართველოში შემოტანილი საქონელი ექვემდებარება დაბრუნების რეჟიმს, ან, თუ საბაჟო გადასახადი ექვემდებარება გადახდას განთავისუფლების პირობების დარღვევის გამო, დღგ-ის მიმართაც გამოიყენება იგივე რეჟიმი.

საქონლის ექსპორტი, აგრეთვე ხორბლის იმპორტი იბეგრება ნულოვანი განაკვეთით. ნულოვანი განაკვეთით იბეგრება აგრეთვე საქართველოს ეროვნული ბანკისათვის ოქროს მიწოდება.

დღგ გადაიხდევინება შემოსატანი დასაბეგრი ტვირთის საბაჟო გაფორმების მომენტში და დაუშვებელია მისი გადავადება. დღგ-ის დარიცხვის სისწორე მოწმდება საბაჟო ორგანოს საგადასახადო მუშაკის მიერ და დასტურდება ხელმოწერით და სათანადო ნომრის ბეჭდით იმავე დღეს, რა დღესაც სატვირთო საბაჟო დეკლარაციაში გაკეთდა აღნიშვნა: "გაშვება ნებართვლიან". დაუშვებელია საბაჟო ორგანოების მიერ იმ ტვირთების გატარება, რომელთაც ერიცხებათ დავალიანება დღგ-ს ნაწილში.

დღგ-ის თანხის განსაზღვრისას უცხოური ვალუტა გადაიანგარიშება ეროვნულ ვალუტაზე - ლარებში.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი (მუხლი 222).
“უცხოური ვალუტით განხორციელებული ოპერაცია, რომელიც ექვემდებარება დაბეგვრას, გადაიანგარიშება ლარებზე;

ა) ოპერაციის დღისათვის - საქართველოს ეროვნული ბანკის ოფიციალური კურსის მიხედვით, თუ ასეთი არსებობს;

ბ) თუ ოპერაციის დღისათვის ვალუტის გაცვლის ოფიციალური კურსი არ არსებობს, მაშინ - იმ კურსით, რომელიც განისაზღვრება ლარის მიმართ უცხოური ვალუტის გამოქვეყნებული კურსის მიხედვით, მათ შორის სხვა ქვეყნებში გამოქვეყნებული კურსის მიხედვით იმ ვალუტის მიმართ, რომელზეც არსებობს ლარის გაცვლის ოფიციალური კურსი“.

საბაჟო ორგანოს ეკრძალება ტვირთების საბაჟო გაფორმება იმ დრომდე, სანამ საბაჟო საზღვარზე გადასადგომი საქონელზე განსაზღვრული დღბ არ მოხდებოდა საბაჟოს სადეკლარაციო ანგარიშზე.

დღბ-ის თანხა ექვემდებარება უკან დაბრუნებას იმ შემთხვევაში, თუ საბაჟო ორგანოების მიერ ზედმეტად არის გამოთვლილი დღბ-ის გადასახდელი თანხა ან საბაჟო ღირებულება. საქართველოს საგადასახადო კოდექსის (მუხლი 240) მიხედვით: თუ გადასახადის გადახდილი თანხა აღემატება დარიცხულ თანხას, საგადასახადო ორგანო: ა) ზედმეტ გადახდილ თანხას ჩათვლის გადასახადის გადამხდელის სხვა გადასახადების გადახდის ანგარიშში; ბ) გადასახადის გადამხდელის თანხმობის შემთხვევაში დარჩენილ ნაწილს ჩათვლის მომავალი გადასახადების ვალდებულებათა ანგარიშში; გ) უბრუნებს გადასახადის გადამხდელს დარჩენილ თანხას 20-დღიან ვადაში მისი წერილობითი განცხადების მიღების დღიდან, თუ მოქმედი კანონმდებლობით სხვა რამ არის გათვალისწინებული.

თუ გადასახადის გადამხდელის მიერ ზედმეტად გადახდილი თანხა ჩაითვლება სხვა გადასახადების ვალდებულებათა ანგარიშში, ცნობები აღნიშნული თანხის გამოყენების შესახებ, უნდა აღინიშნოს შეტყობინებაში გადასახადის დარიცხული თანხის შესახებ.

დღბ-ის გამოანგარიშების სისწორეს და ბოუჯეტში სრულად შეტანაზე კონტროლს ახორციელებენ საქართველოს საბაჟო ორგანოები.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად, ყოველთვის, როდესაც საბაჟო რეჟიმით საქონლის გადაადგილება საზღვარზე თავისუფლდება საბაჟო გადასახადისაგან, ის თავისუფლდება დღბ-ის გადახდისაგანაც.

4. აქციზი

აქციზი არის არაპირდაპირი გადასახადი, რომელიც გადაიხდება აქციზური საქონლის მიწოდებისას მის ფასთან ერთად. საქართველოში აქციზური საქონლის წარმოება ან იმპორტი იბეგრება აქციზით.

აქციზის გადამხდელად ითვლება ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელიც აწარმოებს აქციზურ საქონელს და ეწევა მის იმპორტს საქართველოში.

აქციზით დაბეგვრის ობიექტია საქონლის იმპორტი, საქართველოში წარმოებული აქციზური საქონლის მიწოდება, მათ შორის დამკვეთის ნედლეულით დამზადებული აქციზური საქონლის გადაცემა.

საქონლის იმპორტის შემთხვევაში დასაბეგრი ოპერაციის განხორციელების მომენტად ითვლება იმპორტის დრო საბაჟო კანონმდებლობის მიხედვით.

აქციზური საქონლის ექსპორტი იბეგრება ნულოვანი განაკვეთით.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 128 მუხლის შესაბამისად, აქციზისაგან თავისუფლდება:

- ფიზიკური პირის მიერ საკუთარი მოხმარებისათვის წარმოებული და მოხმარებული ალკოჰოლური სასმელები;
- ფიზიკური პირის მიერ საკუთარი მოხმარებისათვის ორი ლიტრი ალკოჰოლური სასმელისა და 200 ლერი სიგარეტის იმპორტი; საქართველოში ავტომობილით შემომსვლელი პირის ავტომობილის ავზში არსებული საწვავი;
- აქციზური საქონლის ტრანზიტი და დროებით შემოტანა საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე;
- აქციზური საქონლის რეექსპორტი; საქართველოს ტერიტორიაზე რეექსპორტისათვის გათვალისწინებულ აქციზურ

საქონელზე გადაიხდევენ აქციზი, დაიტოვება საბანკო გარანტია და შესაბამისი ღირებულების შემოტანილი საქონელი გარანტიის სახით, ხოლო საქართველოდან აღნიშნული საქონლის გატანისას უქმდება საბანკო გარანტია, გამხდელს უბრუნდება აქციზის გადახდილი თანხა ან გარანტიის სახით დატოვებული საქონელი ფაქტობრივად გატანილი საქონლის ღირებულების მიხედვით;

ე) მანქანებისა და საბურავების იმპორტი სტიქიური უბედურების დროს ჰუმანიტარული დახმარების მიზნით.

იმპორტისას დასაბეგრი ოპერაციის თანხად ითვლება საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობით განსაზღვრული საქონლის საბაჟო ღირებულებისა (მაგრამ არანაკლებ საბითუმო საბაზრო ფასისა, აქციზისა და დღბ-ის გარეშე) და საქართველოში საქონლის იმპორტისას გადასახდელი მოსაკრებლებისა და გადასახადების თანხის (აქციზისა და დღბ-ის გარდა) ჯამი. აქციზით დასაბეგრი ოპერაციის თანხაში არ შედის მრავალჯერადად გამოსაყენებელი დასაბრუნებელი ტარის ღირებულება.

აქციზური საქონელი იბეგრება შემდეგი განაკვეთებით:

№	საქონლის დასახელება	საქონლის ნომენკლატურის კოდი	აქციზის განაკვეთი
1	2	3	4
1	ყურძნის ღვინოები და ღვინოსალები, შამპანური და ცქრიალა ღვინოებისა და შემავრებული ღვინოების გარდა	2204	15
2	შემავრებული ღვინოები და ღვინოსალები	2204	50
3	ყურძნის ცქრიალა და შუშუნა ღვინოები	2204	20
4	შამპანური ღვინოები	2204	100

ცხრილის გაგრძელება			
1	2	3	4
5	ვერმუტი, ხილის ღვინოები (ხილის შუშუნა ღვინოების ჩათვლით), ღვინოსალები, სხვა სასმელები	2205 2206	50
6	სპირტიანი სასმელები: - ბრენდი, ბრენდის მასალა; ყურძნის ღვინოსაგან მიღებული სხვა სპირტიანი სასმელები, არაყი -სხვა დანარჩენი (კონიაკი, ვისკი, ჯინი, რომი, ბალზამი, ლიქიორი და სხვა ალკოჰოლური სასმელები)	2208 2208	50 1000
7	ეთილის სპირტი	2207 2208	100
8	ლუდი	2203	15
9	თამბაქოს ნაწარმი (თამბაქოს ნედლეულის გარდა) -უმალესი, პირველი და მეორე კლასისა -მესამე, მეოთხე, მეხუთე და მეექვსე კლასისა	2402 2403	100 5
10	საიუველირო ნაწარმი	7113 7114 7116	35
11	მსუბუქი ავტომობილები	8703	15
12	მსუბუქი ავტომობილების საბურავები	401110000 4012	15
13	საავტომობილო ბენზინი (ეთილირებული ბენზინის გარდა)	271000330 2710000350	15
14	ეთილირებული ბენზინი	271000330 2710000350	50
15	თართისა და ორაგულის ზიზილა, ძვირფასი საჩეობის თევზებისა და ზღვის პროდუქტების დელიკატესური პროდუქცია	16	20

1 საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, გვ. 95-96

საქონლის იმპორტისას აქციზის გადახდევინება ხორციელდება საბაჟო ორგანოების მიერ საბაჟო გადასახადისათვის მიღებული პროცედურების შესაბამისად.

რეექსპორტის მიზნით საქართველოში აქციზური საქონლის შემოტანისას გადახდილი აქციზის (გირაოს) დაბრუნება რეექსპორტირებული საქონლის ფაქტობრივი რაოდენობის შესაბამისად ხდება საბაჟო ორგანოების მიერ 15 დღის განმავლობაში.

აქციზის თანხა ექვემდებარება დაბრუნებას იმ შემთხვევაში, თუ საბაჟო ორგანოს მიერ ზედმეტად არის გამოთვლილი აქციზის გადასახდელი თანხა ან საბაჟო ღირებულება. თუ აქციზის გადახდილი თანხა აღემატება დარიცხულ თანხას, საბაჟო ორგანო:

- ა) ზედმეტად გადახდილ აქციზის თანხას ჩათვლის აქციზის გადამხდელის სხვა გადასახადების გადახდის ანგარიშში;
- ბ) აქციზის გადასახადის გადამხდელის თანხმობის შემთხვევაში დარჩენილ ნაწილს ჩათვლის მომავალი გადასახადების ვალდებულებათა ანგარიშში;

- დ) უბრუნებს აქციზის გადამხდელს დარჩენილ თანხას 20-დღიან ვადაში მისი წერილობითი განცხადების მიღების დღიდან, თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.¹

თუ აქციზის გადამხდელის მიერ ზედმეტად გადახდილი თანხა ჩათვლება სხვა გადასახადების ვალდებულებათა ანგარიშში, ცნობები დანიშნული თანხის გამოყენების შესახებ უნდა აღინიშნოს შეტყობინებაში გადასახადის დარიცხული თანხის შესახებ.

აქციზის თანხის დაბრუნებისათვის აუცილებელია საბაჟო ორგანოებს წარედგინოს შემდეგი დოკუმენტები:

- ა) განცხადება ზედმეტად გადახდილი თანხის უკან დაბრუნების შესახებ;
- ბ) შევსებული სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია, რომლის მიხედვითაც მოხდა გადასახადის გამოთვლა;
- გ) საგადასახადო დავალება, რომლის მიხედვითაც მოხდა გადასახადის გადახდა ბანკის მიერ გაკეთებული აღნიშვნით თანხის გადახდის თაობაზე;
- დ) საქონლის თანმხლები დოკუმენტები, საბაჟო ორგანოს აღნიშვნით საზღვრის ფაქტობრივი გადაკვეთის შესახებ.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი და საბაჟო ორგანოები კოდებული არიან აქციზის გადამხდელებისაგან ან ბანკისაგან (იმ შემთხვევაში თუ წარმოდგენილია საგარანტიო წერილი) უდავო წესით ამოიღონ გადასახადების გადაგადაცემის უფლების თანხები.¹

საქართველოს საგადასახადო კოდექსში (მუხლები 133 და 134) განსაზღვრულია აქციზის დაბრუნება რეექსპორტისას და აქციზური მარკების სავალდებულო დართვის წესი. რეექსპორტის მიზნით, საქართველოში აქციზური საქონლის შემოტანისას გადახდილი აქციზის (გირაოს) დაბრუნება რეექსპორტირებული საქონლის ფაქტობრივი რაოდენობის შესაბამისად, ხდება საბაჟო ორგანოების მიერ 15 დღის განმავლობაში.

ნორმატიული აქტებით შესაძლებელია შემოღებულ იქნეს მოთხოვნა აქციზური მარკების სავალდებულო დართვის შესახებ იმ იმპორტული საქონლისათვის, რომელიც ექვემდებარება აქციზის ფიქსირებული განაკვეთით. ამ შემთხვევაში აქციზი გადაიხდება მარკის ყიდვის დროს. საქონელი, რომელსაც აქვს მარკა, დამატებით აქციზით არ იხვევება. აკრძალულია აქციზური საქონლის იმპორტი ან რეალიზაცია აქციზური მარკის გარეშე. საგადასახადო ორგანოებს აქვთ აქციზური მარკის გარეშე გასაყიდად მიღებული აქციზური საქონლის ჩამორთმევის უფლება კანონით დადგენილი წესით.

საქონლის იმპორტისას აქციზის გადახდევინება ხორციელდება საბაჟო ორგანოების მიერ საბაჟო გადასახადისათვის მიღებული პროცედურების შესაბამისად. საგადასახადო კოდექსში აღნიშნულია: “თუ საექსპორტო -საიმპორტო ოპერაციებთან დაკავშირებული გადასახადები განისაზღვრება საბაჟო პროცედურების მიხედვით, კონტროლი ხორციელდება საბაჟო კანონმდებლობით საბაჟო ორგანოების მიერ”.²

პასუხისმგებლობა აქციზის გადახდის სისწორესა და დროულობაზე ეკისრებათ აქციზის გადამხდელებსა და მათ თანამდებობის პირებს.

1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, 1997, გვ. 152-153

1 საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, 1998, გვ. 161

2 საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, 1997, გვ. 142

5. საპარტეზლოს კანონი "საბაჟო ტარიფისა და

ბაღასახადის შესახებ"

საქართველოს კანონი "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ" დაამტკიცა საქართველოს პარლამენტმა 1998 წლის მარტში. კანონის ამოქმედებისთანავე ძალადაკარგულად ნაითვა-
ლა: 1) საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბჭოს 1992 წლის 21 ოქტომბრის დეკრეტი "საბაჟო ტარიფის შესახებ"; 2) საქართველოს 1996 წლის 27 დეკემბრის კანონი "საბაჟო გადასახადის შესახებ".

კანონი ადგენს საქართველოს საბაჟო ტარიფის, როგორც საქართველოს შიდა სასაქონლო ბაზრის სახელმწიფო რეგულირებისა და საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის მექანიზმის, ფორმირებისა და გამოყენების წესს, აგრეთვე საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საქონლის საბაჟო გადასახადით დაბეგვრის წესებს.

კანონის მიზნებია:

- 1) საქართველოში საქონლის შემოტანის სტრუქტურის რაციონალიზაცია;
- 2) საქართველოში საქონლის შემოტანისა და საქართველოდან გატანის, საგაღებო შემოსავლისა და გასაღების ოპტიმალური თანაფარდობის დაცვა;
- 3) საქართველოში საქონლის წარმოებისა და მოხმარების სტრუქტურაში პროგრესული ცვლილებებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა;
- 4) საქართველოს ეკონომიკის დაცვა უცხოური კონკურენციის არახელსაყრელი ზემოქმედებისაგან;
- 5) მსოფლიო ეკონომიკაში საქართველოს ეკონომიკის ეფექტიანი ინტეგრაციის პირობების უზრუნველყოფა.

კანონში მოცემულია საბაჟო ტარიფისა და საბაჟო გადასახადის ცნებების განსაზღვრებანი. საბაჟო ტარიფი არის საბაჟო გადასახადის განაკვეთების სისტემატიზებული ერთობლიობა, რომელიც გამოიყენება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი და ამ ტერიტორიიდან გატანილი საქონლის მიმართ, მისი საბაჟო ღირებულების შემცირების ან გაზრდის მიზნით, გამომდინარე საქართველოს ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტ-

ერესებიდან. საბაჟო გადასახადი არის სახელმწიფო ბიუჯეტში სავალდებულო შენატანი საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილებისათვის.

კანონმა განსაზღვრა საბაჟო გადასახადის სახეები. საქართველოში გამოიყენება შემდეგი სახის საბაჟო გადასახადები:

- ა) ჩვეულებრივი;
- ბ) სეზონური;
- გ) განსაკუთრებული.

ნაშუალებრივი საბაჟო გადასახადი არის მუდმივმოქმედი გადასახადი, რომლის მოქმედებაც დროებით წერდება სეზონური და განსაკუთრებული გადასახადების გამოყენების პერიოდში.

საშუალო საბაჟო გადასახადი არის დროის გარკვეული პერიოდისათვის დაწესებული გადასახადი, რომლის მიზანია საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანის ან ამ ტერიტორიიდან გატანის რეგულირება მისი წარმოებისა და მოხმარების სეზონური თავისებურებების გათვალისწინებით. სეზონური საბაჟო გადასახადის მოქმედების ვადა არ აღემატება წელიწადში ექვს თვეს. სეზონური საბაჟო გადასახადის შემოღების საფუძველია საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების სათანადო ორგანოების მიერ სისტემატურად წარმოებული ანალიზი.

განსაკუთრებული საბაჟო გადასახადი არის გადასახადი, რომელიც გამოიყენება განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როგორც დაცვითი და საპასუხო ღონისძიება იმ სახელმწიფოთა ან პირთა მიმართ, რომელთა საქმიანობაც საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანის ან ამ ტერიტორიიდან გატანის დროს ზიანს აყენებს ან შეიძლება ზიანი მიაყენოს საქართველოს ეკონომიკურ ინტერესებს.

კანონის შესაბამისად საქართველოში გამოიყენება შემდეგი სახის განსაკუთრებული საბაჟო გადასახადები: ა) სპეციალური; ბ) ანტიდემინგური; გ) საკომპენსაციო.

საპროცესო საბაჟო გადასახადები გამოიყენება სამი მნიშვნელობით: 1) როგორც დაცვითი ღონისძიება, თუ საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონელი შემოიტანება იმ რაოდენობითა და ისეთი პირობებით, რომლებიც ზიანს აყენებს ან შეიძლება ზიანი მიაყენოს ამ ან მსგავსი საქონლის ადგილობრივ წარმოებლებს; 2) როგორც საპასუხო ღონისძიება დისკრიმინაცი-

იული ან მსგავსი ქმედებისათვის სხვა სახელმწიფოების ან მათი კავშირების მხრიდან, რომელიც ლახავს საქართველოს ინტერესებს; 3) როგორც დაცვითი ღონისძიება განსაკუთრებულ შემთხვევებში სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი საქონლის ცალკეული სახეობების ექსპორტის დროებით შეზღუდვის მიზნით.

ანტიდემპინგური საბაჟო გადასახადი გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როცა საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონელი შემოიტანება მის რეალურ ღირებულებაზე დაბალი ფასით და ამ საქონლის შემოტანა ზიანს აყენებს ან შეიძლება ზიანი მიაყენოს საქონლის ადგილობრივ მწარმოებლებს, ან ხელს უშლის საქართველოში მსგავსი საქონლის წარმოების ორგანიზებას ან გაფართოებას.

საქონლის საბაჟო გადასახადი გამოიყენება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი იმ საქონლის მიმართ, რომლის წარმოების ან შემოტანის დროს გამოყენებულ იქნა პირდაპირი ან არაპირდაპირი სუბსიდიები და ამ საქონლის შემოტანა ზიანს აყენებს ან შეიძლება ზიანი მიაყენოს მსგავსი საქონლის ადგილობრივ მწარმოებლებს, ან ხელს უშლის საქართველოში მსგავსი საქონლის წარმოების ორგანიზებას ან გაფართოებას.

განსაკუთრებული (სპეციალური, ანტიდემპინგური, საკომპენსაციო) საბაჟო გადასახადების შემოღების საფუძველია საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების სათანადო ორგანოების მიერ ხისტემატურად წარმოებული ანალიზი საქართველოში არსებული მდგომარეობის შესახებ.

კანონის შესაბამისად საბაჟო გადასახადის გადამხდელები არიან პირები, რომლებიც საქონლით გადაკვეთენ საქართველოს საბაჟო საზღვარს. საბაჟო გადასახადით დაბეგვრის ობიექტია იმ საქონლის საბაჟო ღირებულება, რომელიც გადაკვეთს საქართველოს საბაჟო საზღვარს.

საქონლის საბაჟო ღირებულება არის საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საქონლის ფასი, რომლის საფუძველზეც გაიანგარიშება საბაჟო გადასახადი. "საქონლის საბაჟო ღირებულება, - ნათქვამია კანონში, - მოიცავს გარიგების ფასს შეძენისას, საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის პუნქტამდე მისი ტრანსპორტირების, ნატვირთვა-გადმოტვირთვისათვის, დაზღვევის, საკომისიო და საბროკერო მომსახურების ხარჯებს, აგრეთვე ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტების

გამოყენებისათვის მყიდველის მიერ პირდაპირ და არაპირდაპირ გადახდილ სალიცენზიო და სხვა გადასახდელებს".¹

საქონლის საბაჟო ღირებულება გაიანგარიშება საერთაშორისო საბაჟო პრაქტიკაში აღიარებული პრინციპებისა და მეთოდების გამოყენებით და რეგულირდება შესაბამისი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით.

კანონი განსაზღვრავს საქონლის საბაჟო ღირებულების დეკლარირების პირობებს. საქონლის საბაჟო ღირებულების დეკლარირება ხდება დეკლარანტის მიერ საბაჟო ორგანოში საქონლით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საბაჟო კოდექსით განსაზღვრული წესით.

დეკლარირება ხდება დადგენილი ფორმის (წერილობითი, ზეპირი მონაცემების ელექტრონული გადაცემის გზით) განცხადებით, რომელიც შეიცავს ზუსტ ცნობებს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების, მათი საბაჟო რეჟიმის შესახებ და საბაჟო მიზნებისათვის საჭირო სხვა ცნობებს. საქონლის დეკლარირება ხდება საბაჟო ორგანოში, სადაც წარმოებს საქონლის საბაჟო გაფორმება. საქონლის საბაჟო ღირებულებას განსაზღვრავს დეკლარანტი კანონმდებლობის შესაბამისად.

საქონლის საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის სისწორეს აკონტროლებს ის საბაჟო ორგანო, სადაც ხდება საქონლის საბაჟო გაფორმება.

კანონი ადგენს სატარიფო შეღავათებს. იგი გულისხმობს უცხო ქვეყნებთან სავაჭრო-პოლიტიკური ურთიერთობის პროცესში საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საქართველოსთვის ცალმხრივი ან ორმხრივი შეღავათების მინიჭებას. სატარიფო შეღავათების სახეებია: ა) გადახდილი საბაჟო გადასახადის დაბრუნება; ბ) საბაჟო გადასახადის გადახდისაგან განთავისუფლება; გ) საბაჟო გადასახადის განაკვეთის შემცირება.

საქონლის წარმოშობის ქვეყნის განსაზღვრა ხდება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანის ან ამ ტერიტორიიდან გატანის დროს, სატარიფო და არასატარიფო ღონისძიებების განხორციელების მიზნით. კანონის თანახმად, საქონლის წარმოშობის ქვეყნად ითვლება ქვეყანა, სადაც საქონელი სრულად იქნა წარმოშობილი ან გადამუშავებული. საქონ-

ლის წარმოშობის ქვეყნად შეიძლება ჩაითვალოს ქვეყნების ჯგუფი, საბაჟო კავშირები, რეგიონი ან ქვეყნის ნაწილი, თუ მათი გამოყოფა აუცილებელია საქონლის წარმოშობის ქვეყნის განსაზღვრისათვის.

კანონი საბაჟო ორგანოს ვალდებულად თვლის მოითხოვოს საქონლის წარმოშობის სერტიფიკატი. საქონლის წარმოშობის სერტიფიკატი ერთმნიშვნელოვნად უნდა ადასტურებდეს საქონლის წარმოშობას მოცემულ ქვეყანაში, რისთვისაც იგი უნდა შეიცავდეს შემდეგი შინაარსის აუცილებელ მონაცემებს: ა) გამომგზავნის წერილობით განაცხადს იმის შესახებ, რომ საქონელი აკმაყოფილებს წარმოშობის შესაბამის კრიტერიუმს; ბ) სერტიფიკატის გამცემი ქვეყნის კომპეტენტური ორგანოს წერილობით დასტურს იმის შესახებ, რომ სერტიფიკატში აღნიშნული მონაცემები უტყუარია. საქონლის წარმოშობის სერტიფიკატი წარდგენილ უნდა იქნეს საქონლის საბაჟო გაფორმების დროს საბაჟო დეკლარაციასთან ერთად. საქართველოში იმპორტირებული საქონლის ხარისხი უნდა შეესაბამებოდეს მოქმედ სახელმწიფო ან საერთაშორისო სტანდარტს და დასტურდებოდეს ხარისხობრივი შესაბამისობის სერტიფიკატით.

საქონლის წარმოშობის სერტიფიკატის ან მასში აღნიშნული მონაცემების უტყუარობაში ეჭვის შეტანის შემთხვევაში საქართველოს საბაჟო ორგანო ვალდებულია თხოვნით მიმართოს სერტიფიკატის გამცემ ორგანოს ან სერტიფიკატის გამცემი ქვეყნის სხვა კომპეტენტური ქვეყნის უწყებას დამატებითი ან დაზუსტებული მონაცემების მისაღებად.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა განსაზღვრავს საბაჟო გადასახადის განაკვეთების სახეებს.

საგადასახადო განაკვეთები საბაჟო-სატარიფო რეგულირების ძირითადი მექანიზმია. საქართველოში გამოიყენება საბაჟო გადასახადის განაკვეთების შემდეგი სახეები:

ა) ადვალური - განისაზღვრება პროცენტებით, დასაბეგრი საქონლის საბაჟო ღირებულების მიმართ. ადვალური სახით გადახდებილი გადასახადის სიდიდე, განაკვეთის უცვლელობის პირობებშიც, ცვალებადია და დამოკიდებულია სასაქონლო ბაზრის კონიუნქტურაზე.

ბ) სამცინიკური - განისაზღვრება ეროვნული ვალუტით - ლარებით, დასაბეგრი საქონლის ერთეულის მიმართ.

გ) კომპონირაჟული - მოიცავს განაკვეთების ორივე სახეს. საბაჟო გადასახადის განაკვეთები ერთიანია საბარ-თველოს მთელ ტარიტორიაზე და დაუშვებელია მათი შეცვლა საბართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადატანის პირობის, ბარიერების შინაარსის და სხვა ფაქტორების მიხედვით.

საბაჟო გადასახადი საქართველოში დიფერენცირებულია და განისაზღვრება პროცენტებით, დასაბეგრი საქონლის საბაჟო ღირებულების მიმართ. ეს არ შეეხება მხოლოდ საქართველოში იმპორტირებულ მსუბუქ ავტომობილებს, რომლებზეც საბაჟო გადასახადია 0,05 ლარი ავტომობილის ძრავის მოცულობის ყოველ კუბურ სანტიმეტრზე პლუს საბაჟო გადასახადის თანხის 5 პროცენტი მანქანის ექსპლუატაციაში ყოფნის ყოველი წლისათვის.

საქართველოში საბაჟო გადასახადის განაკვეთია 5 და 12 პროცენტი.

საბაჟო გადასახადის 5-პროცენტიანი განაკვეთით იბეგრება:

- ა) ფარმაცევტული პროდუქციის იმპორტი, საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის 30-ე თავის შესაბამისად; გარდა აღნიშნული 16 დასახელების ფარმაცევტული პროდუქციის იმპორტისა.
- ბ) ძირითადი საშუალებების, მათი ხათადარიგო და მაკომპლექტებული ნაწილების იმპორტი, საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის 84-ე, 85-ე და 90-ე თავების შესაბამისად;
- გ) საწარმოო დანიშნულების საქონლის იმპორტი, საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის შემდეგი პოზიციების მიხედვით:

38 10 000	- ინსექტიციდები;
38 08 20	- ფუნგიციდები;
38 08 30 100	- ჰერბიციდები;
38 90 000	- თესლის შესაწამლი პრეპარატები;
39 04 10 000	- პოლივინილქლორიდი, სხვა ნივთიერებებთან შეურევლად;
4001	- ნატურალური კაუჩუკი;

4702 00 000	- ხის ცელულოზა, ხსნადი ხარისხები;
5001	- გადახვევისაგანის ვარგისი აბრეშუმის პარკი;
5101	- მატყლი, ვარცხნილის გარდა;
5106 და 5107	- საცალო ვაჭრობისათვის დაუფასოებელი შალის აპარატული და ვარცხნილი ნართი;
5203 00 000	- ბამბის ბოჭკო, ვარცხნილი;
5402	- საცალო ვაჭრობისათვის დაუფასოებელი სინთეზური კომპლექსური ძაფები;
7208	- ფურცლოვანი ფოლადი;
7216	- არალეგირებული ფოლადის და რკინის ნახევარფაბრიკატები;
7208	- ფურცლოვანი ფოლადი;
7216	- არალეგირებული ფოლადის და რკინის კუთხოვანი, ფასონური და სპეციალური პროფილები;
7408	- სპილენძის მავთული;
7606	- ფურცლოვანი ალუმინი;
8713 და 8714 20 000	- ინვალიდთა ეტლები და მათი სათადარიგო ნაწილები.

დანარჩენი საქონლის იმპორტი იბეგრება საბაჟო გადასახადის 12 პროცენტით განაკვეთით. იგივე განაკვეთი გამოიყენება ნავთობპროდუქტების (გარდა მაზუთისა) იმპორტზე, მათ შორის, დსთ-ის ქვეყნებიდან.

6. საბაჟო მოსაკრებლები

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 73) მიხედვით, საბაჟო კონტროლიდან საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების (საქონლის სახით გადაადგილებული სატრანსპორტო საშუალებების ჩათვლით) მოხსნისას და კანონმდებლობით გან-

1 საქართველოს კანონი "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ", გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1998 წლის 29 მარტი

საზღვრულ სხვა შემთხვევებში, აგრეთვე საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების საბაჟო პროცედურების გაფორმებისა და საბაჟო ორგანოების მიერ ლიცენზიების გაცემისათვის პირები იხდიან სათანადო მოსაკრებლებს კანონმდებლობით დადგენილი წესითა და ოდენობით.

საქართველოს კანონი "საბაჟო მოსაკრებლების შესახებ" (1998 წლის 18 თებერვალი) აღგენს საქართველოს საბაჟო კოდექსით განსაზღვრული საბაჟო პროცედურებისათვის და საბაჟო ორგანოების მიერ ლიცენზიების გაცემისათვის გადასახდელებელი მოსაკრებლების სახეებსა და განაკვეთებს, ამ მოსაკრებლების გადახდელების წესსა და ვადებს.

საბაჟო მოსაკრებლის ცნება. საბაჟო მოსაკრებელი არის ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის სავალდებულო ფულადი შენატანი სახელმწიფო ბიუჯეტში, რომელსაც ახდენენ საბაჟო ორგანოები საქონლის, აგრეთვე სატრანსპორტო საშუალებების მიერ საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას განხორციელებული სავალდებულო საბაჟო პროცედურებისათვის და ლიცენზიების გაცემისათვის.

საბაჟო მოსაკრებლების გადამხდელები არიან ფიზიკური და იურიდიული პირები, რომლებსაც საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოაქვთ ან ამ ტერიტორიიდან გააქვთ საქონელი, საქართველოს ტერიტორიაზე სატრანსპორტო საშუალებების დროებით შემომყვანი პირები, რომლებიც რეგისტრაციაში გაატარებენ ამ საშუალებებს, აგრეთვე პირები, რომლებიც იღებენ საქართველოს საბაჟო კოდექსით განსაზღვრულ ლიცენზიებს.

კანონის მეოთხე მუხლის მიხედვით საბაჟო მოსაკრებლების სახეებია: ა) მოსაკრებელი საქონლის საბაჟო დათვალეფრების და გაფორმებისათვის; ბ) მოსაკრებელი საბაჟო ორგანოების მიერ ლიცენზიების გაცემისათვის. კანონში განსაზღვრულია საბაჟო მოსაკრებლების განაკვეთები.

საბაჟო მოსაკრებლების ბადახდისაგან განთავისუფლებულნი: ა) საქონლის იმპორტი სტიქიური უბედურების, ავარიისა და კატასტროფის ლიკვიდაციის, აგრეთვე ჰუმანიტარული დახმარების მიზნით; ბ) საქონლის იმპორტი, რომელიც გათვალისწინებულია ხელშეკრულებით გრანტის შესახებ, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით განსაზღვრული წესით; გ) უცხო ქვეყნების დიპლომატიური და მათთან გათანაბრებული

წარმომადგენლობების ოფიციალური სარგებლობისათვის, აგრეთვე ამ წარმომადგენლობების დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის (მათთან მცხოვრები ოჯახის წევრების ჩათვლით) პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი საქონელი; დ) ფიზიკური პირის პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი, 50 კილოგრამზე ნაკლები წონის საქონელი.

საბაჟო მოსაკრებელი საბაჟო მომსახურების საზღაურია და გადაიდევინება ყველა საბაჟო გაფორმებისას, მიუხედავად იმისა განთავისუფლებულია საქონელი გადასახადებისაგან თუ არ არის განთავისუფლებული.

როგორც აღვნიშნეთ, საბაჟო მოსაკრებლებია: ა) საბაჟო პროცედურებისათვის; ბ) ლიცენზიების გაცემისათვის.

საბაჟო პროცედურებში იგულისხმება საბაჟოების მუშაკთა მიერ გაწეული საქმიანობა, რომელიც აუცილებელია ჩატარდეს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის გადამკვეთი იურიდიული და ფიზიკური პირებთან. ამის გარეშე დაუშვებელია სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთა.

რას ვგულისხმობთ გამოთქმებში: გაწეული საქმიანობა, ან გაწეული მომსახურება და მოსაკრებლები საბაჟო პროცედურებისათვის.

1. გაწეული მომსახურება - იგულისხმება საბაჟოების მუშაკთა მიერ გაწეული საქმიანობა, რომელიც განპირობებულია საქართველოს საზღვრის გადამკვეთი იურიდიული და ფიზიკური პირების მოთხოვნით.

2. მოსაკრებლებში საბაჟო პროცედურებისათვის - იგულისხმება მოსაკრებლები:

- სავაჭრო ბრუნვაში მყოფი ტვირთების გაფორმებისათვის;
- საქართველოს ტერიტორიაზე ტრანზიტით გაშვადი ტვირთების გაფორმებისათვის;
- იურიდიული და ფიზიკური პირების ქონების გაფორმებისათვის;
- სამემკვიდრეო ქონების გაფორმებისათვის;
- სახელმწიფო საზღვარზე გამცდილებლის გარეშე გადასატანი ბარგის და საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების გაფორმებისათვის;
- იურიდიული და ფიზიკური პირების დროებით ან მუდმივად კერძო საკუთრებაში მყოფი სატრანსპორტო საშუალებების

გაფორმებისათვის არასავაჭრო (მგზავრთა გადაყვანა) ბრუნვაში;

- საქართველოს ტერიტორიაზე მოქალაქეების მიერ შემოსაცემი სატრანსპორტო საშუალებების რეგისტრაციისათვის მოწოდების გაცემაზე.

მოსაკრებლებს ბაჟოზე მომსახურებაზე მიიკუთვნება:

- საბაჟო ზონის გარეთ საქონლის და სხვა საგნების, ასევე საგამოფენო ტვირთების საბაჟო გაფორმებისათვის საბაჟოს მუშაკის გამოძახება (სამუშაო, ან არასამუშაო დროს), მათ შორის საბაჟო კონტროლზე მყოფი საწარმოებისა და ორგანიზაციების ტერიტორიაზე, სადაც ხორციელდება მათი შენახვა.
- საბაჟო კონტროლის პირობებში საქონლის, ბარგის და სხვა ქონების შენახვაზე;
- დატვირთვა-გადმოტვირთვის ოპერაციების დროს ტვირთისა და სატრანსპორტო საშუალებების დაცვაზე;
- სატრანსპორტო საშუალებების და ტვირთების დაცვაზე საბაჟო ზონაში;
- სატრანსპორტო საშუალებების დანიშნულების ადგილამდე გაცილებაზე;
- წერილობითი ცნობების, დეკლარაციის პირების, ბარგის, ვალუტის აღრიცხვის წიგნაკების, კანონით გათვალისწინებული სხვა დოკუმენტებისა და მონაცემების გაცემაზე;
- საბაჟო კანონმდებლობის საკითხებზე იურიდიული და კერძო პირებისათვის კონსულტაციის გაწევაზე.

საბაჟო პროცედურებსა და მომსახურებაზე მოსაკრებლების დარიცხვისა და ამოღების წესი განსაზღვრულია საქართველოს მინისტრთა კაბინეტის მიერ 1993 წლის 27 აპრილს დამტკიცებულ ინსტრუქციაში (№333).

საბაჟო პროცედურებზე მოსაკრებლების გადამხდელები არიან იურიდიული და ფიზიკური პირები, რომელთაც სახელმწიფო საზღვრის გადამკვეთის მომენტში ან მანამდე საბაჟო მუშაკების მიერ ჩაუტარდათ ურთი ან რამდენიმე სახის საბაჟო პროცედურა.

გაწეულ მომსახურებაზე საბაჟო მოსაკრებლების გადამხდელები არიან იურიდიული და ფიზიკური პირები, რომელთაც მათივე მოთხოვნით გაეწიათ მომსახურების ურთი ან რამდენიმე

სახე სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის მომენტში, საზღვრის გადაკვეთამდე ან მის შემდეგ.

საბაჟო პროცედურებისათვის მოსაკრებლებიდან იურიდიული და ფიზიკური პირების განთავისუფლება შეუძლია საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, მისი არყოფნის დროს - მოვალეობის შემსრულებელს.

საბაჟო პროცედურებსა და გაწეულ მომსახურებაზე მოსაკრებლების გადახდა ხდება: ა) ნაღდი ანგარიშსწორებისას - საბაჟოს მუშაკის მიერ პროცედურების ჩატარების და მომსახურების გაწევის მომენტისათვის - საბაჟოს ბუღალტერიის საღაროში; ბ) უნაღდო ანგარიშსწორებისას - პროცედურების ჩატარებიდან და მომსახურების გაწევიდან არა უგვიანეს სამი დღის განმავლობაში; ამასთან აღნიშნული ვადის გასვლის შემდეგ გადამხდელს ერიცხება საურავი ყოველ გადაგადაცილებულ დღეზე გადაუხდელი თანხის 0,3 პროცენტის ოდენობით.¹

კატეგორიულად აეკრძალა ყველა სამინისტროს, უწყებასა და სამხედრო ფორმირებას, გარდა საბაჟო ორგანოებისა, საბაჟო ზონაში საბაჟო პროცედურებისა და მომსახურების სახეების განხორციელება.

საქართველოს კანონში "საბაჟო გადასახადით და მოსაკრებლებით დაბეგვრის მოწესრიგებისა და ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე" (1996 წლის 18 ოქტომბერი) განისაზღვრება საქართველოს ტერიტორიაზე ქონების დროებითი შემოტანისა და საქართველოს ტერიტორიიდან დროებით გატანის საბაჟო მოსაკრებლის განაკვეთები:

- ა) ათი ათას კილოგრამამდე წონის ქონების ყოველ კილოგრამზე - 1 თეთრი;
- ბ) 10 ათას კილოგრამზე მეტი წონის ქონებაზე - 100 ლარი და დამატებით 0,3 თეთრი ათი ათასი კილოგრამის ზემოთ ყოველ კილოგრამზე.
- გ) საგამოყენო დანიშნულების ყოველ კილოგრამზე - 2,5 თეთრი.

¹ საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული, სერია: საბაჟო საქმე, წიგნი 3, 1997, გვ. 65-66

კანონის შესაბამისად, განთავისუფლდა საბაჟო გადასახადი-საგან საექსპორტო პროდუქციის დასამზადებლად დამკვეთის მიერ მოწოდებული იმპორტული ნედლეული და ნახევარფაბრიკატები დამკვეთისა და მწარმოებელს შორის დადებულ ხელშეკრულებაში ასახული და ფაქტობრივად ექსპორტირებული მზა პროდუქციის მოცულობის ფარგლებში, ტექნოლოგიური ციკლის ხანგრძლივობის გათვალისწინებით.

საქართველოს საგადასახადო სისტემის სრულყოფისათვის მიზანშეწონილია ადგილობრივი წარმოების პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მიზნით, იმ სახეობის პროდუქტების იმპორტზე, რომელიც საქართველოში იწარმოება, დაწესდეს მაღალი საბაჟო განაკვეთები, ხოლო ამ პროდუქციის წარმოებისათვის აუცილებელი ნედლეული სასურველია საერთოდ გათავისუფლდეს ყოველგვარი ბაჟისაგან ან უმნიშვნელოდ დაიბეგროს.

ამრიგად, საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა განსაზღვრავს საბაჟო გადასახდელების სახეებს. საბაჟო გადასახდელებია - გადასახადები და მოსაკრებლები; გადასახადებია: ა) საბაჟო; ბ) დამატებული ღირებულებისა; გ) აქციზი.

საბაჟო მოსაკრებლებია: ა) საბაჟო პროცედურებისათვის; ბ) ლიცენზიების გაცემისათვის.

¹ საუწყებო გაზეთი "საბაჟო", 1996 წლის ნოემბერი, №8

თავი მეოთხე საბაჟო გაფორმება

1. საბაჟო გაფორმების ძირითადი პრინციპები

საბაჟო დათვალიერება არის საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირთა ადმინისტრაციული მოქმედება, რომელიც გულისხმობს სატრანსპორტო საშუალებების, შენობის ან მასში მოთავსებული საქონლის გარეგანი სახის შემოწმებას. საბაჟო დათვალიერების დროს არ ხდება სატრანსპორტო საშუალებებისა და საქონლის გახსნა, საგნების მთლიანობის დარღვევა.

საბაჟო გაფორმება გარკვეული საბაჟო პროცედურების ჩატარებაა საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შესაბამის საბაჟო რეჟიმში მოქცევისა და ამ რეჟიმის დამთავრების მიზნით.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის 77-ე მუხლში განსაზღვრულია საბაჟო გაფორმების დრო და ადგილი. საბაჟო გაფორმება, როგორც წესი, წარმოებს საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის მიერ განსაზღვრულ დროსა და ადგილას - საბაჟო ორგანოს სამოქმედო ტერიტორიაზე, სადაც იმყოფებიან საქონლის გამგზავნი, მიმღები ან მათი სტრუქტურული ქვედანაყოფი.

დაინტერესებული პირის თხოვნით, მისი ხარჯითა და საბაჟო ორგანოს წერილობითი თანხმობით საბაჟო გაფორმება შეიძლება განხორციელდეს განცხადებაში მითითებულ ადგილზე და საბაჟო ორგანოს არასამუშაო დროსაც.

კოდექსის მიხედვით, საბაჟო დეპარტამენტს უფლება აქვს დაადგინოს, რომ ცალკეული კატეგორიის საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო გაფორმება განახორციელონ მხოლოდ განსაზღვრულმა საბაჟო ორგანოებმა.

საბაჟო გაფორმება წარმოებს საქართველოს სახელმწიფო ენაზე, აგრეთვე, საერთაშორისო სამართლის ნორმების შესაბამისად, საჭიროების შემთხვევაში, სხვა ენაზედაც.

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების მიმართ უფლებამოსილ პირებსა და მათ წარმომადგენლებს უფლება აქვთ, სა-

ბაჟო ორგანოს მოთხოვნით კი - ვალდებული არიან, დაესწონენ საბაჟო გაფორმებას.

საბაჟო ორგანოს მოთხოვნით საქართველოს საბაჟო საზღვრის საქონლით გადაკვეთისას, ამ საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალების შესაკუთრე ან მის მიერ უფლებამოსილი პირი ვალდებულია განახორციელოს საბაჟო გაფორმებისათვის საჭირო ოპერაციები: საქონლის ტრანსპორტირება, რაოდენობის განსაზღვრა, დატვირთვა, გადმოტვირთვა, გადატვირთვა, დაზიანებული შეფუთვის შეკეთება, საფუთავის გახსნა, შეფუთვა ან ხელახალი შეფუთვა. საწყობის მფლობელი ასევე ვალდებულია გააღოს სათავსები, საცავები და სხვა ადგილები, სადაც შეიძლება იყოს მოთავსებული საბაჟო გაფორმებას დაქვემდებარებული საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები. აღნიშნული ოპერაციები ხორციელდება მხოლოდ საბაჟო ორგანოს ნებართვით.

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო გაფორმებასთან დაკავშირებული სატვირთო და სხვა ოპერაციები ხორციელდება შესაკუთრის ხარჯით და მათ არ უნდა გამოიწვიონ ამ მიზნით სახელმწიფოს მხრივ რაიმე ხარჯი.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში (მუხლი 81) განსაზღვრულია საბაჟო გაფორმების პრიორიტეტული წესები. მაღალუჭვადი საქონლის, ცხოველების, მასობრივი ინფორმაციის შემცველი საქონლის, საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა მისამართზე გაგზავნილი, აგრეთვე სტიქიური უბედურებების, ავარიების, კატასტროფების დროს საბაჟო ტერიტორიაზე საჭირო საქონლის შემოტანისა და ამ ტერიტორიიდან გატანის დროს მათი საბაჟო გაფორმება ხდება გამარტივებული და პრიორიტეტული წესით.

დაუშვებელია იმ საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენება ან განკარგვა, რომელთა მიმართ საბაჟო გაფორმება არ არის დამთავრებული.

დეკლარირება. საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას, აგრეთვე საბაჟო რეჟიმის შეცვლისას საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები ექვემდებარება საბაჟო ორგანოში დეკლარირებას.

დეკლარირება ხდება დადგენილი ფორმის (წერილობითი, ზეპირი მონაცემების ელექტრონული გადაცემის გზით) განცხადებით, რომელიც შეიცავს ზუსტ ცნობებს საქონლისა და

1 ჟერნ. *მკრო მიკრო ეკონომიკა, 1998, №2, გვ. 38

სატრანსპორტო საშუალებების, მათი საბაჟო რეჟიმის შესახებ და საბაჟო მიზნებისათვის საჭირო სხვა ცნობებს.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის მიხედვით (მუხლი 85), საქონლის დეკლარირება ხდება საბაჟო ორგანოში, სადაც წარმოებს საქონლის საბაჟო გაფორმება. სატრანსპორტო საშუალებებით, რომლებითაც საქონელი გადააქვთ, ექვემდებარება დეკლარირებას საქონელთან ერთად.

საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია საზღვაო და საჰაერო ხომალდების დეკლარირების წესი. მათი დეკლარირება ხდება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე დანიშნულების ნავსადგურში ან აეროპორტში ჩასვლისას, აგრეთვე, საბაჟო ტერიტორიის ნავსადგურში ან აეროპორტში, საიდანაც იხინი გადიან. ცარიელი და მგზავრების გადამყვანი სატრანსპორტო საშუალებების დეკლარირება ხდება საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას.

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის წარდგენა ხდება საბაჟო დეპარტამენტის მიერ დადგენილ ვადებში. ეს ვადები არ უნდა აღემატებოდეს 2 დღეს საქონლისა და მისი გადამზიდი სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო ორგანოებისათვის წარდგენის დღიდან.

საბაჟო საზღვრის გავლით უზიკური პირების მიერ ხელბარვითა და ბარგით საქონლის გადაადგილებისას საბაჟო დეკლარაცია წარედგინება საქონელთან ერთად. ცარიელი და მგზავრების გადამყვანი სატრანსპორტო საშუალებები საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შესვლისას დეკლარირდება არა უგვიანეს სამი საათისა საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის მომენტიდან, ხოლო გასვლისას, არა უგვიანეს სამი საათისა, საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთამდე.

დეკლარანტი შეიძლება იყოს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადამადგილებელი პირი ან საბაჟო ბროკერი. საქართველოს საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია დეკლარანტის უფლება-მოვალეობანი. საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დეკლარირებისას დეკლარანტი ვალდებულია: ა) მოახდინოს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დეკლარირება საბაჟო კოდექსით გათვალისწინებული წესის მიხედვით; ბ) საბაჟო ორგანოს მოთხოვნით წარადგინოს საჭირო საბუთები და ცნობები; გ) გადაიხადოს საბაჟო გადასახდელები; დ) ხელი შეუწყოს საბაჟო ორგანოებს საბაჟო გაფორმებაში, მათ შორის საჭირო სატვირთო და სხვა ოპერაციების შესრულების გზით.

საბაჟო დეკლარაციის წარდგენამდე დეკლარანტს უფლება აქვს საბაჟო კონტროლის ქვეშ დაათვალიეროს საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები, აგრეთვე, საბაჟო ორგანოს ნებართვით აიღოს საქონლის სინჯები და ნიმუშები. საქონლის სინჯებისა და ნიმუშებზე ცალკე საბაჟო დეკლარაცია არ შეივსება. საბაჟო დეკლარაციასთან ერთად საბაჟო ორგანოს წარედგინება საბაჟო გაფორმებისათვის საჭირო საბუთები. წარმოდგენილ საბაჟო დეკლარაციას იღებს საბაჟო ორგანო და ახდენს მის რეგისტრაციას. საბაჟო დეკლარაცია რეგისტრაციის მომენტიდან იქცევა იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ფაქტების დამადასტურებელ საბუთად. საბაჟო ორგანოს არა აქვს უფლება უარი თქვას საბაჟო დეკლარაციის მიღებაზე. საბაჟო ორგანოს ნებართვით შეიძლება საბაჟო დეკლარაციაში აღნიშნული მონაცემების შეცვლა, შევსება ან წარდგენილი საბაჟო დეკლარაციის გამოთხოვა.

საბაჟო კოდექსის მიხედვით (მუხლი 91, მეორე ნაწილი), საბაჟო დეკლარაციის შეცვლა, შევსება ან გამოთხოვა შეიძლება მხოლოდ: ა) საბაჟო დეკლარაციის შემოწმების დაწყებამდე; ბ) საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო დათვალიერებამდე ან საბაჟო შემოწმებამდე; გ) საბაჟო ორგანოს მიერ საბაჟო დეკლარაციაში აღნიშნული მონაცემების უტყუარობის დადგენამდე.

საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირთ არა აქვთ უფლება შეავსონ საბაჟო დეკლარაცია, შეცვალონ ან შეიტანონ მონაცემები; გარდა იმ მონაცემებისა, რომლებიც საბაჟო ორგანოს კომპეტენციას განეკუთვნება.

საბაჟო კოდექსი იმასაც განსაზღვრავს, რომ თუ დეკლარანტს განსაკუთრებულ მიზეზთა გამო არ შეუძლია სრული საბაჟო დეკლარაციის წარდგენა, საბაჟო ორგანოს დადგენილი წესით უფლება აქვს დართოს ნება დროებითი ან არასრული საბაჟო დეკლარაციის წარდგენაზე იმ პირობით, თუ დროებით ან არასრულ დეკლარაციაში შეტანილი იქნება ძირითადი მონაცემები, რომლებიც საჭიროა საბაჟო მიზნებისათვის, ხოლო იმ მონაცემებს, რომლებიც აკლია, წარმოადგენენ საბაჟო ორგანოს მიერ დადგენილ ვადაში.

ეთით და იმავე პირის მიერ ერთი და იმავე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების რეგულარულად გადაადგილები-

სასი საბაჟო ორგანოს შუუძლია მას დართოს ნება, რომ მოეღო იმ საქონელსა და სატრანსპორტო საშუალებებზე, რომლებიც საბაჟო საზღვრის გავლით გარკვეული პერიოდის განმავლობაში გადაადგილდებოდა, წარდგენილ იქნეს ერთი საბაჟო დეკლარაცია. საბაჟო დეპარტამენტს უფლება აქვს ნება დართოს დეკლარანტს განახორციელოს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დეკლარირება გამარტივებული წესით.

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო გაფორმებისათვის გამოიყენება საბაჟო დეკლარაციის შემდეგი სახეები: ა) სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია; ბ) ფიზიკური პირის დეკლარაცია; გ) საფოსტო გზავნილების დეკლარაცია.

საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას საქონლის მიმართ საბაჟო პროცედურების ჩატარების მიზნით დეკლარანტი საბაჟო ორგანოს წარუდგენს სატვირთო - საბაჟო დეკლარაციას. ფიზიკური პირი, რომელსაც აქვს დეკლარირების პირადი ხაზგეზები, ვალუტა და ფასიანი ქაღალდები, ავსებს და საბაჟო ორგანოს წარუდგენს ფიზიკური პირის დეკლარაციას. ასევე საქართველოდან საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების გაგზავნისას გამგზავნი ავსებს დეკლარაციას გასაგზავნ საქონელზე.

დეკლარირება ხდება შემდეგ ძირითად შემთხვევებში: 1) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას საქართველოს საბაჟო საზღვარზე; 2) საბაჟო რეჟიმის შეცვლისას საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებული პირის მიერ; 3) სხვა შემთხვევებში (მაგალითად, უბაჟო ვაჭრობის მალაზიაზე ლიცენზიის ჩამორთმევის ან ასეთი მალაზიის ლიკვიდაციისას).

საბაჟო ორგანოებზე სტანდარტული ფორმით მიწოდებული საბაჟო დეკლარაცია ინფორმაციატევადია და ამ ორგანოების მიერ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვადასხვა მიზნებისათვის: სამართალდამცავი (კონტრაბანდასა და სხვა საბაჟო წესების დარღვევასთან ბრძოლისათვის), საგადასახადო (როგორც საგადასახადო დეკლარაცია), საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების ადმინისტრაციული რეგულირებისათვის (კვოტირება, ლიცენზირება და სხვ.), როგორც საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილების ნებართვა (საშვი), როგორც საბაჟო რეჟიმის არჩევის დადასტურება, საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოებისათვის, საბაჟო საზღვარზე კონტროლის

სხვა სახეების (სამედიცინო-სანიტარიული, ვეტერინალური, ფიტოსანიტარიული, ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისი, ტვირთების ხარისხის, რადიოაქტიური და სხვა) განხორციელებისათვის; სხვა მიზნებისათვის.¹

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებული პირსა და საბაჟო ორგანოს შორის საბაჟო-სატარიო ურთიერთობების საწყის ეტაპზე, ეს ურთიერთობა იწყება, საბაჟო ორგანოს მიერ ამ პირისაგან დეკლარაციის მიღებით.

დეკლარირების ფორმა და წესი, აგრეთვე საბაჟო მიზნებისათვის საჭირო ცნობების ნუსხა განისაზღვრება დადგენილი წესით.

დეკლარირების ფორმებია: წერილობითი, ზეპირი და მონაცემების ელექტრონული გადაცემა.

პირადი ბარგის საბაჟო დეკლარაცია შეიცავს შემდეგ მონაცემებს: მოქალაქე დეკლარანტის გვარი, სახელი; იმ ქვეყნის დასახელება, სადაც მიემგზავრება ან საიდანაც ჩამოვიდა; მგზავრობის მიზანი (პირადი, ტურიზტული, საქმიანი, მიწვევა და ა.შ.); საბარგო ადგილების რაოდენობა (ხელბარგის ჩათვლით), რომელიც წარუდგინება საბაჟო ორგანოს კონტროლისათვის; იმ საბარგო ადგილების რაოდენობა, რომელიც მოყვება მგზავრს ცალკე; ზოგიერთი საქონელი, რომელიც შედის ხელბარგში და მის გატანაზე (შემოტანაზე) ნებართვის საფუძველი არსებობს (იარაღი, საბრძოლო მასალა, ნარკოტიკები და მისი გამოყენების საშუალებები, ხიდეკლეები და ხელოვნების ნიმუშები, ვალუტა და სავალუტო ფაჩეულობანი და სხვა); საქონელი, რომელიც იმყოფება მგზავრის ბარგში, მაგრამ ეკუთვნის სხვა პირს. დეკლარაციაში მიეთითება შევსების თარიღი და დაისმება ბარგის მფლობელის ხელმოწერა.

საქართველოში სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის ფორმები იდენტურია ევროპის კავშირისა და ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციის ქვეყნების ერთიანი საბაჟო ადმინისტრაციული დოკუმენტისა. ეს ფორმები წარმოადგენენ ძირითად დოკუმენტს, რომელშიც მოცემულია ცნობები საქონლის შესახებ, მათი საბაჟო რეჟიმების შესახებ და სხვა მონაცემები. ეს მონაცემები ესაჭიროებათ საბაჟო ორგანოებს მათზე დავალებული უწყვეტი შესასრულებლად.

¹ საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, 1998, გვ. 186-187

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის შევსება საკმაოდ რთული და საპასუხისმგებლო პროცესია; იგი მოითხოვს სპეციალურ ცოდნას და დახელოვნებას. დეკლარაციის შევსება ხდება საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის 1995 წლის 31 იანვრის №16 ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქციით "საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო ორგანოს მიერ საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებული ტვირთებისათვის სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციების გაფორმების შესახებ".¹ ინსტრუქციის მოქმედება ვრცელდება იმ საქონელზე, რომელიც წარმოადგენს საგარეო ვაჭრობის ყიდვა-გაყიდვის ობიექტს, აგრეთვე საქართველოდან თავისუფალი ბრუნვის მიზნით გატანილ, ან საქართველოში შემოტანილ საქონელზე.

საქონლის გატარება ხდება საბაჟო გაფორმების დამთავრების შემდეგ. საქონლის საბაჟო გაფორმება იწყება საქონლის საბაჟო გაფორმების ადგილზე მიტანის, საბაჟოში შეტყობინების, სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციისა და არსებულ დებულებებში მითითებული სხვა დოკუმენტების წარდგენის შემდეგ. საბაჟოს მიერ სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის მიღება დასტურდება №7 გრაფაში დეკლარაციის ნომრისა და მისი საბაჟო გაფორმებისათვის მიღების თარიღის ჩვენებით. საბაჟოებს უფლება აქვთ მოითხოვონ დამატებითი საბუთები და მონაცემები სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციაში და წარდგენილ საბუთებში არსებული ინფორმაციის შემოწმების მიზნით, თუ არსებობს ეჭვი წარდგენილ დოკუმენტებისა და მათში გაცხადებული მონაცემების სისწორის მიმართ.

საბაჟო გაფორმება მთავრდება კონტროლისათვის წარდგენილი ყველა დოკუმენტისა და მონაცემების შემოწმების, ხოლო სატვირთოების შემთხვევაში გაცხადებული საქონლის დათვალიერების შემდეგ. გაფორმების დამთავრება დასტურდება დამტკიცებული ნებართვით;

ინსტრუქციაში მოცემულია სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის და მისი დამატებითი ფურცლების შევსების წესი. ინსტრუქცია ვრცელდება იმ დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებზე, რომლებიც წარმოადგენენ იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს.

¹ საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული, სერია: საბაჟო საქმე, წიგნი 2, 1997, გვ. 187-214

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის კომპლექტი შედგება 4 კონსოლიდირებული ფურცლისაგან (ფორმა T-D-1). დეკლარაცია ივსება საქონლის ან ქონების ყოველ პარტიაზე, რომელიც შედგება ერთი დასახელების საქონლისაგან ან ქონებისაგან იმ პირობით, რომ მათ მიმართ ვრცელდება ერთი და იგივე საბაჟო რეჟიმი. თუ პარტია მოიცავს რამდენიმე დასახელების საქონელს ან ქონებას, გამოიყენება დამატებითი ფურცლები (T-D-2). თითოეული მათგანი იძლევა კიდევ სამი დასახელების საქონლის ან ქონების დეკლარირების შესაძლებლობას. ერთ დეკლარაციაში შეიძლება გაცხადებული იყოს მონაცემები 99 დასახელების საქონელზე ან ქონებაზე (ერთდროულად დეკლარაციას შეიძლება თან ერთვის 33 დამატებითი ფურცელი).

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის ფურცლები ნაწილდება შემდეგნაირად: ა) პირველი ფურცელი რჩება საბაჟოში; ბ) მეორე ფურცელი ეგზავნება საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის სტატისტიკისა და ანალიზის განყოფილებას (ამჟამად სტატისტიკისა და ფინანსური მონიტორინგის სამმართველო); გ) მესამე ფურცელი იმ პირს, რომელიც აწარმოებს საბაჟო გადასახადებით ანგარიშსწორებას; დ) მეოთხე ფურცელი მიეცემა საქონელს და რჩება საზღვრის გადაკვეთის ადგილზე საბაჟოში.

დეკლარაციაში და დამატებითი ფურცლებში არ უნდა იყოს წაშლილი და გადასწორებული ადგილები. ყოველი შესწორების შეტანა უნდა მოხდეს არასწორი მონაცემების გადახაზვით და იმავე ფურცელზე ჩაბეჭდვით ან ჩაწერით, ჩამატებით. ყოველი შესწორება მოწმდება დეკლარანტის მიერ. თუ საქონელი ექვემდებარება საბაჟო დაბეგვრას და მათზე დამატებითი ფურცლების მაგიერ გამოიყენება სპეციფიკაციები, შესაფუთი ფურცლები, ქონების ჩამონათვალი, მაშინ მათში აღინიშნება შესაბამისი საქონლის დასახელება, მათი კოდი, რაოდენობა და ღირებულება.

საერთაშორისო წესებით დადგენილია საფოსტო გზავნილების დეკლარაციის შევსების მონაცემები: გამგზავნის სახელწოდება და მისამართი; გზავნილის გასაგვლის ნომერი; მიმღების სახელწოდება და სრული მისამართი; ინფორმაცია იმის შესახებ, არის თუ არა დეკლარირების საგანი საჩუქარი ან საქონლის ნიმუში; დანიშნულების ქვეყანა; საერთო, ბრუტო წონა; გზავნილების რაოდენობა; გზავნილის შიგსართის ვრცელი ჩამონათვალი; სატარიფო ნომერი; ნეტო წონა; გაცხადებული ღირებულება.

ჩვენს მიერ გამოყენებულ ტერმინებსა და ცნებებს აქვთ შემდეგი მნიშვნელობები:

ბარბი - ნივთები შეფუთული ტვირთის სახით, რომლის გადაადგილება საქართველოს საბაჟო საზღვარზე ხდება თანმხლები პირის მიერ, ან რომელიც ბარდება გადასაზიდად შესაბამის სატრანსპორტო ორგანიზაციებს დაწესებული წესებით.

თანმხლები ბარბი - ნივთები, საგნები, რომლებიც გადააქვთ საბაჟო საზღვრის გადაკვეთ ფიზიკურ პირებს.

შთანმხლები ბარბი - ტვირთი, რომლის გადაადგილებას ახდენს გადაზიდველი, გადაზიდვის ხელშეკრულების საფუძველზე (ბარგის ქვითარი, ზედნადები, კინოსამეწი და სხვა.).

ხელბარბი - ნივთები, რომლებიც საბაჟო ან სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთისას პირადად გააჩნია ფიზიკურ პირს.

ფიზიკური პირი - პირი, რომელიც ახდენს საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთას ბარგით ან ბარგის გარეშე.

პირობითი ბაშვება - საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გაშვება, რომელიც დაკავშირებულია პირის ვალდებულებასთან, დაიცვას დადგენილი შეზღუდვები, მოთხოვნები ან პირობები;

ბაშვება - საბაჟო ორგანოების მიერ საბაჟო გაფორმების შემდეგ საქონლის ან სატრანსპორტო საშუალებების გადაცემა პირის სრულ განკარგულებაში.¹

საბაჟო კანონმდებლობით განსაზღვრულია საქონელი, რომლის შემოტანა ხორციელდება ლიცენზიებით:

- 1) სამედიცინო მოწყობილობა;
- 2) სამკურნალო საშუალებები და ნედლეული;
- 3) მცენარეთა დაცვის ქიმიური საშუალებები;
- 4) სამრეწველო ნარჩენები;
- 5) ნარკოტიკული ნივთიერებები;
- 6) იარაღი და ტყვია-წამალი.²

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობით აკრძალულია:

¹ საქართველოს საბაჟო კოდექსი, 1998, გვ.7

² საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, გვ. 223

1. ქვეყნის ტერიტორიაზე იარაღის, ტყვია-წამლის და სხვა საბრძოლო დანიშნულების ნივთებისა და ნივთიერებების შემოტანა და გატანა შესაბამისი სამსახურების (შსს, უშიშროების სამინისტრო, თავდაცვის სამინისტრო) ნებართვის გარეშე;

2. სამკურნალო საშუალებების (მედიკამენტები, წამლები, ნარკოტიკული და ფსიქოტროპიული საშუალებები) ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს ნებართვის გარეშე;

3. ბირთვული, ატომური, ქიმიური ნივთიერებებისა და მათი შემცველი საგნების შემოტანა, გატანა და ტრანზიტი შესაბამისი სამსახურების (შსს, უშიშროების სამინისტრო, თავდაცვის სამინისტრო, ბუნებისა და გარემოს დაცვის სამინისტრო) ნებართვის გარეშე.

საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას ნებისმიერი ფიზიკური, იურიდიული პირი და მეწარმე -სუბიექტი ვალდებულია საბაჟოს წარუდგინოს სწორად შევსებული ყველა საჭირო დოკუმენტი; აგრეთვე საბაჟო დათვალიერებისათვის - სატრანსპორტო საშუალება, პირადი ბარგი, ხელბარგი და თანმხლები ტვირთი. საბაჟო დეკლარაციის შედგენისაგან თავისუფლდებიან:

- ა) სატრანსპორტო საშუალებების ეკიპაჟის წევრები, რომლებიც ახორციელებენ საერთაშორისო რეისებს, კავშირგაბმულობის დაწესებულებათა მუშაკები და სხვა პირები, რომლებსაც სამსახურის გამო უფლება აქვთ გადაკვეთონ საზღვარი მოკლე ვადით;
- ბ) უცხოური კრუიზის ტურისტები, რომლებიც საქართველოს პორტებში ყოფნის დროს ცხოვრობენ გემებზე და ჩამოდიან ნაპირზე მხოლოდ მოკლევადიანი ექსკურსიების გამო.

საქართველოს პარლამენტის 1996 წლის 13 ივნისის დადგენილებით “ფიზიკური პირის მიერ საქართველოში შემოტანილი საქონლის დაბეგვრის წესისა და დაბეგვრისაგან განთავისუფლებული საქონლის ნუსხის შესახებ” განისაზღვრა შემდეგი კრიტერიუმები:

1. ფიზიკური პირის მიერ საქართველოში ყოველი შემოსვლისას შემოტანილი დაბეგვრისაგან განთავისუფლებული 300 ლარამდე ღირებულების საქონლად ჩაითვალოს არა უმეტეს 50 კილოგრამი საერთო წონის ტვირთი. ფიზიკურ პირს უფლება აქვს მოითხოვოს მის მიერ საქართველოში შემოტანილი საქონლის შეფასება.
2. ფიზიკური პირის მიერ არაკომერციული დანიშნულებით შემოტანილი 50-დან 100 კგ-მდე წონის ტვირთი იბეგრება საბაჟო გადასახადის 1 ლარით კილოგრამზე.
3. ფიზიკური პირის მიერ საქართველოში ერთჯერად 100 კგ-ზე მეტი ტვირთის ან ერთგვაროვანი საქონლის 20 კგ-ზე მეტი ოდენობით შემოტანა, განიხილება, როგორც საქონლის კომერციული მიზნით შემოტანა და დაიბეგრება საერთო რეჟიმით მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.
4. უცხოეთში 6 თვეზე მეტი ხნით ყოფნის შემდეგ ფიზიკური პირის საქართველოში შემოსვლისას პარლამენტის დადგენილების პირველი და მეორე პუნქტით გათვალისწინებული ნორმები იზრდება 5-ჯერ. ამაზე მეტი წონის ტვირთზე გაცემულდება დაბეგვრის საერთო რეჟიმი.
5. საქართველოში მუდმივად საცხოვრებლად შემოსული ფიზიკური პირის მიერ პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი საქონლის (ავტო, საყოფაცხოვრებო დანიშნულების საქონელი, ოჯახზე ერთი სატრანსპორტო საშუალება და სხვ.) იმპორტი არ იბეგრება.
6. ფიზიკური პირის მიერ საქართველოში დროებით შემოტანილი და საქართველოდან დროებით გატანილი საქონელი შეიტანება საბაჟო დეკლარაციაში. ამავე დადგენილებაში მოცემულია იმ აქციზური საქონლის ნუსხა, რომლის შემოტანა შეიძლება დაუბეგრავად:

ყველა სახის ალკოჰოლური სასმელი	- 3 ლიტრი
ლუდი	- 10 ლიტრი
თამბაქოს ნაწარმი	- 200 ღერი
ძვირფასი ლითონისაგან, მედიკამენტებისაგან დამზადებული საიუველირო ნაწარმი	- 1 ცალი
მსუბუქი ავტომობილის საბურავი	- 4 ცალი.

საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ფიზიკურ პირს საქართველოდან ყოველი გასვლისას, უფლება აქვს სკლბარგით და თანმხლები ბარგით გაიტანოს:

1. საქართველოში შემოსვლისას დეკლარირებული ნივთები;
 2. პირადი სარგებლობის ახალი (ლეგალურად მიღებული: შეძენილი, ნაჩუქარი, მოგებული) ან ნახშირი ნივთები, კერძოდ:
 - ა) ძვირფასი ლითონების, მედიკამენტების, ძვირფასი ქვების, მათი გამოყენებით დამზადებული ნივთები, მათ შორის საყოფაცხოვრებო დანიშნულების ნაკეთობები ან მათი ერთი კომპლექტი წონის მიუხედავად, რომელთა საერთო ღირებულება არ აღემატება 1000 ლარს;
 - ბ) სახლის ჭურჭელი და ელექტროსაქონელი (სერვისი, ჭადი, ბრა, ბროლის ნაწარმი და ა.შ.), რომელთა საერთო ღირებულება არ აღემატება 1000 ლარს;
 - გ) ტელე-, აუდიო-, ვიდეოტექნიკა, კომპიუტერი და მისი მოწყობილობები-თითო დასახელების თითო საგანი ან ერთი კომპლექტი;
 - დ) გრამფირფიტები, მაგნიტურ ლენტებზე კასეტები (ვიდეო-მაგნიტოფონისათვის, აუდიო დისკები და ა.შ.) - 10 ცალი;
 - ე) მუსიკალური ინსტრუმენტი - 1 დასახელების, რომლის ღირებულება არ აღემატება 500 ლარს;
 - ვ) კულტურული ფასეულობა, რომლის ღირებულება არ აღემატება 1000 ლარს;
 - ზ) ყველა სახის ალკოჰოლური სასმელი - 10 ლიტრი;
 - თ) თამბაქოს ნაწარმი - 1000 ღერი;
 - ი) მანქანური ქსოვის ხალიჩის ნაწარმი - 2 ცალი;
 - კ) მსუბუქი ავტომობილის საბურავი - 4 ცალი;
 - ლ) სამკურნალო პრეპარატები და სამედიცინო დანიშნულების საგნები ავადმყოფობის ისტორიიდან ამონაწერის (ცნობის) საფუძველზე მკურნალობისათვის აუცილებელი რაოდენობით.
- ფიზიკური პირის მიერ საქართველოში დროებით შემოტანილი და საქართველოდან დროებით გატანილი ნივთები შეიტანება საბაჟო დეკლარაციაში. ფიზიკურ პირს უფლება აქვს მოითხოვოს მის მიერ საქართველოდან გასატანი საგნების შეფასება. ღირებულების დასტურად ჩაითვლება: მაღაზიის მიერ გაცემული ჩეკი; სასაქონლო ექსპერტის აქტი (დასკვნა); კულტურის სამინისტროს სახელგუთნებამცოდნეო საექსპერტო დასკვნა ნივთის ღირებულების მინიშნებით.

საბაჟო ორგანოს პასუხისმგებელ პირს უფლება აქვს არ ცნოს ნივთის ღირებულების დამადასტურებელი დოკუმენტი, ან არ გაატაროს საზღვარზე ნივთი, თუ მისი კუთვნილების შესახებ გაანჩნია საკმარისი საფუძველი.

გასატანი საგნები არ უნდა წარმოადგენდნენ მნიშვნელოვან მხატვრულ, ისტორიულ, არქეოლოგიურ, სამეცნიერო ან სხვა ღირებულების მქონე ფასეულობას, რომელთა საქართველოდან გატანა დაიშვება საქართველოს კულტურის სამინისტროს მიერ გაცემული ნებართვით.

ფიზიკური პირს უფლება აქვს გაიტანოს საზღვარგარეთ საგნები, რომლებიც ითვლება მემკვიდრეობად, საზღვარგარეთ მუდმივად მცხოვრები მოქალაქის სასარგებლოდ. ასეთი საგნები გაიგზავნება დადგენილი წესით, მემკვიდრეობის უფლების და მემკვიდრეობის შემადგენლობის შესახებ ლეგალიზებული დოკუმენტების წარმოდგენის შემთხვევაში.

ფიზიკური პირის მიერ საქართველოდან ერთჯერადად, აღნიშნულ რაოდენობაზე მეტი საგნების ხელბარვით ან თანმხლები ბარგით გატანა, განიხილება როგორც საქონლის კომერციული მიზნით გატანა. ფიზიკური პირის მიერ საგნების გატანა არ იზღუდება რაოდენობით, წონით, ან მოცულობით, ხოლო მათი საბაჟო გაფორმება ხორციელდება საბაჟო ორგანოების მიერ მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

საქართველოში ნ თვეზე მეტი ხნით ყოფნის შემდეგ ფიზიკური პირის მიერ საქართველოდან გასვლისას ნორმები იზრდება 5-ჯერ.

საქართველოდან მუდმივ საცხოვრებლად მიმავალი ფიზიკური პირისათვის ნორმები იზრდება 10-ჯერ და აღნიშნულის გარდა პირადი სატანსაცმელისათვის ნებადართულია დამატებით შემდეგი ნივთების გატანა: ანტიკვარიები - 1 ცალი (კომპლექტი); სხვა ფასეულობათა გატანა - 1 ცალის ოდენობით. ანტიკვარიებისა და სხვა ფასეულობათა გატანა ხორციელდება კულტურის სამინისტროს მიერ გაცემული ნებართვით. ისინი არ უნდა წარმოადგენდნენ სამართალდარღვევის ობიექტს; ოქროსაგან ან პლატინისაგან დამზადებული ორი ცალი, ხოლო ვერცხლისაგან დამზადებული ხუთი ცალი მონეტა; ქარხნული ან კუსტარული წესით დამზადებული მანქანები და მოწყობილობები, რომლებიც საქართველო კუხტარული წარმოებისათვის იმ შემთხვევაში, თუ წარმოდგენილი იქნება ცნობა, რომ ისინი საკუთრებას წარმოადგენენ; ოჯახზე ერთი სატრანსპორტო საშუალება.

2. საბაჟო გაფორმების პროცედურები

საბაჟო პროცედურების სახეობი. საბაჟო დეკლარაციის მიღებისა და საბაჟო ორგანოების მიერ მისი შემოწმების შემდეგ, ხორციელდება საბაჟო გაფორმების შემდეგი პროცედურები: 1. საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების წარდგენა, მათი დათვალიერება და საბაჟო შემოწმება; 2. საქონლის სინჯებისა და ნიმუშების აღება; 3. გადასახადების გამოანგარიშება და გადახდევინება; 4. საბაჟოსათვის გარანტიების წარდგენა; 5. საქონლის გაშვება.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი (მუხლები 100-106) განსაზღვრავს საბაჟო გაფორმების პროცედურების განხორციელების წესებს. საბაჟო ორგანოები ახორციელებენ საქონლის საბაჟო დათვალიერებას, ამოწმებენ საქონლის დასახელების, წარმოშობის, მდგომარეობის, რაოდენობის, ღირებულების შესაბამისობას წარმოდგენილი დეკლარაციის მონაცემებთან. საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადასადგომი საბაჟო დათვალიერებამოსილ წარმომადგენელს უფლება აქვს დაესწროს საქონლის საბაჟო დათვალიერებასა და შემოწმებას.

საბაჟო კოდექსი უფლებას აძლევს საბაჟო ორგანოებს შეამოწმონ საბაჟო ტერიტორიაზე შემოსული, საბაჟო ტერიტორიაზე არსებული და ტერიტორიიდან გამსვლელი სატრანსპორტო საშუალებანი, აგრეთვე მოახდინონ მათი საბაჟო დათვალიერება.

რა წესით ხდება ფიზიკური პირის ნივთების საბაჟო დათვალიერება? ფიზიკური პირის მიერ საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას და საბაჟო კონტროლის ზონაში ყოფნისას საბაჟო ორგანოს მუშაკს უფლება აქვს მოსთხოვოს მას პირადი ნივთების წარდგენა საბაჟო დათვალიერებისათვის და დაათვალიეროს ისინი. შესამოწმებელი ფიზიკური პირი ვალდებულია საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირს დაეხმაროს თავისი ტვირთისა და სატრანსპორტო საშუალებების დათვალიერებაში, გახსნას თავისი ბარგი მისი მითითებით. ფიზიკური პირის ნივთების საბაჟო დათვალიერება ხორციელდება მფლობელის ან მისი უფლებამოსილი წარმომადგენლის თანდასწრებით. თუ საგნების მფლობელი არ იქნება დადგენილი, ან თუ იგი უარს აცხადებს საბაჟო დათვალიერებაზე დასწრებას, პირადი ნივთები შეიძლება დათვალიერებულ იქნეს საქართველოს სისხლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისად (მუხლი 333), დანაშაულის კვალის, ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენის, შემთხვევის ვითარებისა და სისხლის სამართლის საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოების გარკვევის მიზნით მომკვლევს, გამოძიებელს, პროკურორს უფლება აქვთ დაათვალიერონ შემთხვევის ადგილი, გეგმა, ადგილმდებარეობა, სადგომი, საგანი, დოკუმენტი ან სხვა ობიექტი.

დათვალიერება ტარდება ორი დამსწრის მონაწილეობით. დათვალიერებაში მონაწილეობისათვის შეიძლება მოიწვიონ სპეციალისტი და ექსპერტი, აგრეთვე ექვემდებარებიან, ბრალდებული, დამცველი, სისხლის სამართლის წარმომადგენლის სხვა მონაწილეები (მუხლი 333). დათვალიერება ეწყობა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 333-343 მუხლების საფუძველზე.

საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად, საბაჟო გაფორმების მიზნით საბაჟო ორგანოებს უფლება აქვთ აიღონ საქონლის სინჯები და ნაატარონ მათი გამოკვლევა (ექსპერტიზა). საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებული საქონლის სინჯები და ნიმუშები, კონტროლის განხორციელების მიზნით, საბაჟო ორგანოს ნებართვით, შეუძლიათ აიღონ აგრეთვე საქონლის მფლობელებმა ან მათმა წარმომადგენლებმა და სახელმწიფო კონტროლის სხვა ორგანოებმა თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში. სინჯებსა და ნიმუშებს იღებენ იმ მინიმალური ოდენობით, რაც საკმარისია მათ გამოსაკვლევადა. სინჯებისა და ნიმუშების აღების შესახებ დგება ოქმი დადგენილი წესით.

საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად, საქონლის მესაკუთრეს, მფლობელსა და სხვა უფლებამოსილ პირებს უფლება აქვთ დაესწრნენ საბაჟო ორგანოებისა და სახელმწიფო კონტროლის სხვა ორგანოების თანამდებობის პირთა სინჯებისა და ნიმუშების აღებას. საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირები ესწრებიან სახელმწიფო კონტროლის სხვა ორგანოების, აგრეთვე საქონლის მესაკუთრის, მფლობელისა და სხვა უფლებამოსილი პირების მიერ სინჯებისა და ნიმუშების აღებას, აღნიშნული პირები და მათი წარმომადგენლები ვალდებული არიან ხელი შეუწყონ საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირებს საქონლის სინჯებისა და ნიმუშების აღებაში, კერძოდ, თავიანთ ხარჯზე განხორციელონ სატვირთო და სხვა ოპერაციები, რომლებიც საჭიროა სინჯებისა და ნიმუშების ასაღებად.

საქონლის მესაკუთრეთა, მფლობელთა და სხვა უფლებამოსილ პირთა დაუსწრებლად საქონლის სინჯები და ნიმუშები საბაჟო ორგანოებმა შეიძლება აიღონ საქონლის წარდგენიდან ათი დღის განმავლობაში; სხვა გადაუდებელი გარემოებების დროს სინჯებისა და ნიმუშების აღებას ეწრება ორი მოწმე, რომლებიც არ არიან დაინტერესებული გამოკვლევის შედეგებით.

საქონლის მესაკუთრეს, მფლობელსა და სხვა უფლებამოსილ პირებს უფლება აქვთ გაეცნონ საქონლის სინჯებისა და ნიმუშების გამოსაკვლევის შედეგებს. სახელმწიფო კონტროლის სხვა ორგანოების მიერ აღებული საქონლის სინჯებისა და ნიმუშების გამოსაკვლევის შედეგები უნდა ეცნობოს საბაჟო ორგანოებს.

საბაჟო კოდექსის 104-ე მუხლის შესაბამისად, სხვადასხვა საბაჟო რეჟიმით საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალების გაფორმებისას, საბაჟო ორგანო იტოვებს საბანკო გარანტიას ან შესაბამისი ღირებულების საქონელს გარანტიის სახით (გირათ), რომლის დაბრუნებაც ხდება საბაჟო რეჟიმების ფაქტობრივი განხორციელებიდან 15 დღის განმავლობაში. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით (მუხლი 168) “გირათ არის ფული, ფასიანი ქაღალდი ან ფასეულობა, რომელიც ბრალდებულს, მის ნათესავებს ან სხვა პირებსა და ორგანიზაციებს შეაქვთ იმ სასამართლოს ან საგამომიებო ორგანოს დეპოზიტზე, რომლის განსაჯადიცაა ეს სისხლის სამართლის საქმე. გირათს შეტანა შეუძლია აღნიშნულ პირობაზე და ორგანიზაციათაგან რამდენიმეს. გირათი შეიძლება მიღებულ იქნეს უძრავი ქონება, თუ ბრალდებული დაარღვევს ნაკისრ ვალდებულებებს, გირათ გადადის სახელმწიფო ბიუჯეტში.”

საბაჟო გაფორმება მთავრდება საქონლის გაშვებით, რის შემდეგაც საქონელი გადადის მფლობელის სრულ განკარგულებაში.

საბაჟო დათვალიერება საფოსტო გზავნილებისა, რომლებშიც მოთავსებულია უცხო სახელმწიფოდან შემოსული საქონელი, ხდება კავშირგაბმულობის საწარმოებში გზავნილის მიმღებისათვის გადაცემაში. უცხო სახელმწიფოში გასაგზავნი საფოსტო უზენაესების საბაჟო დათვალიერება ხდება კავშირგაბმულობის საწარმოებში მიღების შემდეგ ან მიღებისას.

საბაჟო დათვალიერების უზრუნველყოფის მიზნით, საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირს შეუძლია, მოახდინოს სატრანსპორტო საშუალებათა, შენობების და შესაბამისი საქონლის იდ-

ენტიფიკაცია. იდენტიფიკაცია ხორციელდება შემდეგი ტექნიკური ღონისძიებების გატარებით: ლუქის, ბეჭდის, ციფრობრივი, ასოთა ან სხვა მარკირების, საიდენტიფიკაციო ნიშნების, შტამპის დასმა; საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებათა აღწერის ნახაზების შედგენა, მასშტაბური გამოსახულების, ფოტოსურათების ილუსტრაციების გამოყენება და სხვ. საბაჟო დათვალიერება ხდება საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებული ტერიტორიის, საბაჟო საწყობების, თავისუფალი საწყობების, თავისუფალი საბაჟო ზონების და უბაჟო მაღაზიების ვიზუალური შემოწმებით. ამასთან დათვალიერებას აქვს ადგილი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შემოტანის დროს - გამგზავნ საბაჟოზე და გატანის დროს - დანიშნულების საბაჟოზე.

3. საბაჟო გაფორმების წინასწარი ოპერაციები

საბაჟო გაფორმებას წინ უსწრებს წინასწარი ოპერაციები. წინასწარი ოპერაციებს განეკუთვნება ყველა ქმედება, რომელიც წინ უსწრებს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გაფორმებას. საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად, წინასწარი ოპერაციებში უნდა გააიოლოს და დააჩქაროს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო გაფორმება. წინასწარი ოპერაციების დროს საბაჟო ორგანოები ახორციელებენ წინასწარ საბაჟო მომსახურებას.

საბაჟო კოდექსის მიხედვით, საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შემოტანის ან ამ ტერიტორიიდან გატანის დროს შესაკუთრეს ან მის უფლებამოსილ პირს აქვს უფლება საბაჟო ორგანოს წინასწარ შეატყობინოს საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის შესახებ. საბაჟო ორგანო ვალდებულია აღრიცხოს შეტყობინება და, დადებითი გადაწყვეტილების შემთხვევაში, დანიშნოს დრო და ადგილი, სადაც უნდა მიიტანონ საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები საბაჟო გაფორმებისათვის. აღნიშნული შეტყობინების შემდეგ შესაკუთრე ან მისი უფლებამოსილი პირი ვალდებულია

საქონელი, სატრანსპორტო საშუალებები და მათი საბუთები საქონლის მდგომარეობის ცვლილებების გარეშე (გარდა იმ ცვლილებებისა, რაც გამოწვეულია ბუნებრივი ცვლის, ტრანსპორტირების ან შენახვის ნორმალურ პირობებში კლებით), დადგენილი მარშრუტით მიიტანოს საბაჟო ორგანოს მიერ განსაზღვრულ ადგილას და იმყოფებოდეს იქ მიტანის შემდეგ.

საქონელი, სატრანსპორტო საშუალებები და მათი დოკუმენტაცია საბაჟო ორგანოში უნდა მიიტანოს დადგენილ ვადებში, მიტანის ჩვეულებრივი ვადების შესაბამისად, სატრანსპორტო საშუალებების შესადგენლობის, დადგენილი მარშრუტისა და გადანიშნულების სხვა პირობების გათვალისწინებით. ამასთან საბაჟო კოდექსი მოითხოვს, რომ ეს ვადები არ უნდა აღემატებოდეს ზღვრულ ვადას, რომელიც განისაზღვრება დღეში ას კილომეტრზე განგარიშებით.

პასუხისმგებლობა საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებებისათვის გარკვეულ საბაჟო რეჟიმში მოქცევამდე, მათ შორის საბაჟო გადასახდელების გადახდისათვის, ეკისრება შესაკუთრეს ან მის მიერ უფლებამოსილ პირს.

უფრო კონკრეტულად, წინასწარ ოპერაციებს მიეკუთვნება:

- 1) საბაჟო ორგანოების შეტყობინება საქართველოს საბაჟო საზღვრის საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით გადაკვეთის ან გადაკვეთის სურვილის შესახებ;
- 2) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალების მიტანა, მიყვანა და დაყენება საბაჟო ორგანოების მიერ მითითებულ საბაჟო გაფორმების ადგილას;
- 3) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების წარდგენა საბაჟო ორგანოებისათვის;
- 4) მოკლე დეკლარაციის წარმოდგენა.

რაში გამოიხატება შეტყობინება? იგი გამოიხატება შემდეგში: ა) საქონლის მიმდების (გამგზავნის) მიერ საგარანტიო ვალდებულებების წარმოდგენაში; ბ) საქონლის ანგარიშ-ვაქტურის წარმოდგენაში.

საბაჟო ორგანო ყველა შეტყობინებას ატარებს რეგისტრაცი-ში, ხოლო გადაამზიდველს უნიშნავს დროს და ადგილს საბაჟო გაფორმებისათვის.

გადაამზიდველი ვალდებულია დათქმულ დროსა და ადგილას მიიტანოს საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები, აგრეთვე

1 ჟურნ. "შავრო შიკრო ეკონომიკა", 1998, №2, გვ.38

საჭირო დოკუმენტები. საქონლის მიტანა ხდება შეფუთვისა და საქონლის მდგომარეობის შეცვლის გარეშე.

იმ შემთხვევაში თუ საბაჟო ორგანომ საბაჟო გაფორმების ადგილად მიუთითა ადგილი საბაჟო ტერიტორიის სიღრმეში (მაგალითად, თბილისში), ეს საქონელი საბაჟოდან (სასაზღვრო) გაფორმების საბაჟომდე უნდა გადაიზიდოს საბაჟო კონტროლის პირობებში შიდა საბაჟო ტრანზიტის პროცედურებით.

საგარანტიო ვალდებულება უნდა იყოს დადგენილი ფორმის და ხელმოწერილი საწარმოს (ორგანიზაციის) ხელმძღვანელისა და მთავარი ბუღალტრის მიერ. საგარანტიო ვალდებულების წარმოდგენა არ არის საჭირო: თუ 1) საქონელი გადაიზიდება TIR-ის წიგნაკის საშუალებით; 2) საქონელი გადაიზიდება რკინიგზით; 3) საქონელი წარმოშობილია ქვეყნებში, რომელთა საქონელი საქართველოში არ იბეგრება; 4) საქართველოს კანონმდებლობით საქონელი განთავისუფლებულია საბაჟო, დამატებითი ღირებულების და აქციზის გადასახადებისაგან.

ანგარიშ-ფაქტურა შეიცავს საბაჟო გაფორმებისა და კონტროლისათვის საჭირო მონაცემებს: ა) ექსპორტიორისა და იმპორტიორის სახელწოდებას, მისამართებს, ხელშეკრულების (კონტრაქტის) ნომერსა და თარიღს; ბ) სატვირთო ადგილების სახეებსა და რაოდენობას; გ) მონაცემებს ნიშანდების (მარკირების) შესახებ; დ) ბრუტო წონას; ე) საქონლის ღირებულებას და სხვ.¹

რას ნიშნავს მოკლე დეკლარაცია? მოკლე დეკლარაცია შეიცავს ისეთივე ინფორმაციას, როგორც საჭიროა საქონლის დროებით შენახვისათვის: 1) საქონლის გამოშვავანი პირი და ქვეყანა; 2) საქონლის მიმღები და დანიშნულების ქვეყანა; 3) გადამზიდველი; 4) სატრანსპორტო საშუალებების მონაცემები; 5) სატრანსპორტო დოკუმენტების ნომრები; 6) საქონლის დასახელება; 7) სატვირთო ადგილების რაოდენობა; 8) ბრუტო წონა; 9) იდენტიფიკაციის საშუალებები (პლომბები და სხვ.); 10) დამატებითი მონაცემები.²

4. დროებითი შენახვა

საბაჟო კოდექსში ნახვენებია დროებითი შენახვის არსი, ადგილები და ვადები. საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები საბაჟო ორგანოსათვის წარდგენის მომენტიდან და მათ გაშვებამდე, არსებული საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად პირის განკარგულებაში გადაცემამდე, დროებით ინახება საბაჟო კონტროლის ქვეშ, მოქმედებარება დეკლარირებასა და საბაჟო მოსაკრებლების გადახდას.

დროებითი შენახვა ხდება სპეციალურად გამოყოფილ და მოწყობილ სათავსებში ან სხვა ადგილებში (დროებით შესანახ საწყობებში). დროებითი შენახვის ვადებს კი ადგენენ საბაჟო ორგანოები, საბაჟო დეკლარაციის წარსადგენად საჭირო დროის, საქონლისა და გამოყენებული სატრანსპორტო საშუალებების ხასიათის გათვალისწინებით.

საბაჟო კანონმდებლობის მიხედვით, დროებითი შენახვის საწყობში საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შენახვის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს ერთ თვეს. საბაჟო დეპარტამენტს უფლება აქვს დაადგინოს ცალკეული კატეგორიის საქონლის შენახვის უფრო ხაგრძლივი ვადები; მაგრამ არა უმეტეს სამი თვისა.

დროებითი შენახვისა და საქონლის დროებითი შენახვის უუნქვობები განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის დებულებებსა და ინსტრუქციებში.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია დებულებები: “საბაჟო საწყობების შესახებ” (1995 წლის 10 მარტი) და “დროებითი შენახვის საწყობების შესახებ” (1995 წლის 31 იანვარი).

საბაჟო საწყობია საბაჟო რეჟიმი, რომლის დროსაც შემოტანილი საქონელი ინახება საბაჟო კონტროლის ქვეშ ბაჟისა და საბაჟო გადასახადის (დამატებული ღირებულების და აქციზის გადასახადები) გადაუხდელობად და საქონლის მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების (ლიცენზირება, კვოტირება) გამოყენებლად, ხოლო ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად გასატანად დანიშნული საქონელი ინახება საბაჟო კონტროლის ქვეშ იმ შეღავათების გამოყენებით, რომლებიც საბაჟო კანონმდებლობითაა გათვალისწინებული.

დებულების “საბაჟო საწყობების შესახებ”¹ თანახმად, საბაჟო საწყობები შეიძლება დაარსდეს საწარმოების, საბაჟო

1 საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, გვ. 249

2 საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, გვ. 255

1 საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული, ხერია: საბაჟო საქმე, წიგნი I, 1996, გვ. 139-151

ორგანოების, დაწესებულებების, ორგანიზაციების ან სხვა იურიდიული პირების მიერ. საწყობი შეიძლება იყოს ღია ტიპის, ე.ი. ხელმისაწვდომი ნებისმიერი პირის მიერ გამოყენებისათვის და დახურული ტიპის, ე.ი. მხოლოდ გარკვეული პირების საქონლის შესანახად.

საბაჟო საწყობის ტერიტორია წარმოადგენს საბაჟო კონტროლის ზონას. საბაჟო საწყობი შეიძლება დაარსებული იქნეს საბაჟო ორგანოს ლიცენზიის არსებობისას. თუ საწყობის დამაარსებელია საბაჟო ორგანო, ლიცენზია საჭირო არაა.

ლიცენზია საბაჟო საწყობის დაარსებაზე მიეცემა პირს ერთ ან რამდენიმე სპეციალურად გამოყოფილ და მოწყობილ სათავსოზე, ღია მოედანზე, ან სხვა ადგილზე, რომელიც საბაჟო საწყობის რეჟიმის შესაბამისად, განკუთვნილია საქონლის შესანახად.

ლიცენზიის მისაღებად სათავსოს მფლობელი წარადგენს განცხადებას, რომელშიც მითითებულია საბაჟო საწყობის ტიპი, მისი იურიდიული მისამართი, ლიცენზიის გაცემის საკითხის გადაწყვეტასთან დაკავშირებული სხვა მონაცემები, იხდის გადასახადს ლიცენზიის გაცემაზე და აგრეთვე 50 ათასი ამერიკის შეერთებული შტატების დოლარის ექვივალენტურ თანხაზე ბანკის გარანტიას საბაჟო გადასახადების გადახდის შესახებ.

განცხადებას თან ერთვის შემდეგი საბუთები:

- 1) სათავსოს მფლობელის დამფუძნებელი და სარეგისტრაციო დოკუმენტების ასლები (წესდება, დამფუძნებელი ხელშეკრულება, რეგისტრაციის მოწმობა, საიდენტიფიკაციო კოდი და სხვ.);
- 2) სასაწყობოდ განკუთვნილი სათავსოს გეგმა და მისი სათანადო ნახაზები;
- 3) სათავსოს მფლობელის უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტები;
- 4) საწყობში შესვლის უფლების მქონე თანამშრომლების სია.

განცხადება განიხილება საბაჟოს მიერ საბაჟო დეპარტამენტთან შეთანხმებით მისი მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში. ამ ვადაში ამოწმებს საწყობის მოწყობას და აღჭურვილობას. ლიცენზიის მოქმედების ვადა განისაზღვრება 3 და 6 წლით, საწყობის მფლობელის არჩევით ან საბაჟოს თანხმობით.

საწყობი ისე უნდა მოეწყოს, რომ გამოირიცხებოდეს საქონლის შემოტანა-გატანა საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით და უზრუნველყოფილ იქნეს საწყობში არსებული საქონლის სათანადო შენახვა.

საბაჟო საწყობის მფლობელი ვალდებულია: 1) გამოირიცხოს შესანახად შეტანილი საქონლის საბაჟო საწყობიდან ამოღების შესაძლებლობა საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით; 2) დაიცვას ლიცენზიის პირობები საბაჟო საწყობის დაარსებაზე და შეასრულოს საბაჟო ორგანოს მოთხოვნები ამ ორგანოების თანამდებობის პირების საწყობში შენახულ საქონლამდე თავისუფლად დაშვების უზრუნველყოფის ჩათვლით; 4) ჩაატაროს აღწერა და სხვ.

გარდა აღნიშნულისა, საწყობის მფლობელი ვალდებულია უზრუნველყოს საწყობი თავისი ფუნქციების შესრულებისათვის საჭირო მატერიალურ-ტექნიკური აღჭურვილობით, მათ შორის: ჩამტვირთავ-გადმოსატვირთი და სატრანსპორტო საშუალებებით; სასაწყობო მოწყობილობებით; კავშირის საშუალებებით; ორგანიზაციით; ავეჯით.

საბაჟო ორგანოს თანამშრომლობისათვის უსასყიდლოდ უნდა გამოიყოს საბაჟო დეპარტამენტის მოთხოვნის შესაბამისი და საბაჟო გაფორმებისა და საბაჟო კონტროლის ჩატარებისათვის სათანადოდ აღჭურვილი სათავსოები, კავშირისა და სატრანსპორტო საშუალებები.

საბაჟო საწყობში შეიძლება მოთავსდეს ნებისმიერი საქონელი საქართველოში შემოსატანი და საქართველოდან გასატანი, აკრძალული საქონლის გარდა. საქონელი, რომელსაც შეუძლია ავნოს სხვა საქონელს, ამასთან მოითხოვს შენახვის განსაკუთრებულ პირობებს, უნდა მოთავსდეს სპეციალურად მოწყობილ სათავსოებში. საბაჟო საწყობის რეჟიმის პირობებში საქონლის მოთავსებისას უნდა მოხდეს მისი დეკლარირება საბაჟო ორგანოში სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის წარდგენით. დეკლარაციასთან ერთად, საბაჟო ორგანოს წარედგინება: ა) თანმხლები დოკუმენტები შემოტანილ საქონელზე (ზედნაღებები, კინოსამენტები, სპეცფიკაციები, ანგარიშ-ფაქტურები და სხვ.), ბ) საბაჟო გაფორმებისა და საბაჟო კონტროლის ჩატარებისათვის აუცილებელი სხვა დოკუმენტები.

საქონლის საბაჟო საწყობის რეჟიმის პირობებში მოთავსებისას, საბაჟო გაფორმებისათვის გადაიხდევენება საბაჟო მოსაკრებელი საქონლის საბაჟო ღირებულების 0,3 პროცენტის ოდენობით.

საქონელი საბაჟო საწყობში შენახვის რეჟიმში შეიძლება ინახებოდეს ერთ წლამდე ვადით. ამ დროის გასვლის შემდეგ საქონელი უნდა მოექცეს სხვა საბაჟო რეჟიმში. დაიშვება საქონლის ერთი საბაჟო საწყობიდან მეორეში გადაადგილება. ასეთი საქონლის საბაჟო გაფორმება ხდება გაცხადებული რეჟიმის შესაბამისად.

დახურული ტიპის საწყობი დაარსდება:

- ა) პირების მიერ, რომლებიც სპეციალდებიან მათი პროფესიონალური მოღვაწეობისათვის (სერვისული მომსახურება და სხვ.) განკუთვნილი საქონლის შენახვაზე;
- ბ) საკუთარი საქონლის შესანახად, ასევე გადასატანი საქონლისათვის, თუ საწყობის მფლობელი ამავე დროს არის გადამტანიც;
- გ) საწყობის დაარსებისას, მფლობელის მიერ განსაზღვრული მესამე პირის საქონლის შენახვისათვის.

საბაჟო ორგანოს შეუძლია დახურული ტიპის საწყობის მფლობელისათვის დაადგინოს საბაჟო გაფორმებისა და საწყობში შენახულ საქონელზე ანგარიშის წარმოდგენის გამარტივებული წესები.

საბაჟო კანონმდებლობის მიხედვით, დროებითი შენახვის საწყობში საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შენახვის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს ერთ თვეს. საბაჟო დეპარტამენტს უფლება აქვს დაადგინოს ცალკეული კატეგორიის საქონლის შენახვის უფრო ხაგრძლივი ვადები; მაგრამ არა უმეტეს სამი თვისა.

დროებითი შენახვისა და საქონლის დროებითი შენახვის ფუნქციები განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის დებულებებისა და ინსტრუქციებში. ასეთი დებულება დროებითი საწყობების შესახებ დამტკიცებულია 1995 წლის 31 იანვარს საქართველოს მინისტრთა კაბინეტთან არსებული საბაჟო-სატარიფო საბჭოსა და საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის ერთობლივი ბრძანებით.

დებულების თანახმად, საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები საბაჟო ორგანოში მისი წარდგენის მომენტიდან და მათ გაცემამდე ან პირზე გაცემამდე შერჩეული საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად იმყოფებიან დროებით შენახვად საბაჟო

კონტროლის ქვეშ. საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები დროებით შენახვაზე მყოფის სტატუსს იღებენ ავტომატურად, მათი საბაჟო ორგანოში წარდგენის მომენტიდან.

საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების მოტანისა და მოზიდვის ადგილი მხოლოდ დროებითი შენახვის საწყობია. დროებითი შენახვა ხორციელდება სპეციალურად გამოყოფილ და მოწყობილ სათავსოებში, ღია მოედნებზე და სხვა ადგილებზე - დროებითი შენახვის საწყობებში. დროებითი შენახვის საწყობები შეიძლება დაარსდეს ნებისმიერ ადგილზე, რომელიც მოწონებული იქნება საბაჟო ორგანოს მიერ.

დროებითი შენახვის საწყობების არსებობა აუცილებელია საერთაშორისო მიმოსვლისათვის აეროპორტებში, აეროდრომებსა და პორტებში, სადაც ხორციელდება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე გადაადგილებული საქონლის მიღება, ჩატვირთვა, გადმოტვირთვა და გაცემა, აგრეთვე საბაჟო ტერიტორიიდან გაშვების პუნქტებში, სადაც ხორციელდება საერთაშორისო საავტომობილო მიმოსვლა.

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დროებითი შენახვის საწყობში გადაცემამდე ამ საქონელზე და საშუალებებზე მთელი პასუხისმგებლობა, საბაჟო გადასახადების ჩათვლით, ეკისრება გადამზიდველს. დროებითი შენახვის საწყობი და მისი მიმდებარე ტერიტორია (დროებითი შენახვის საწყობის ტერიტორია) წარმოადგენს საბაჟო კონტროლის ზონას. დროებითი შენახვის საწყობი შეიძლება იყოს ღია ტიპის, ე.ი. გამოსაყენებელი ყველა პირის მიერ და დახურული ტიპის, განკუთვნილი გარკვეული პირების საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შესანახად.

დახურული ტიპის საწყობები შეიძლება დაარსდეს; 1) საკუთარი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შესანახად; 2) მისი გადამზიდველის მიერ საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შესანახად; 3) საწყობის მფლობელის მიერ საწყობის დაარსებისას განსაზღვრული გარკვეული პირების საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შენახვისათვის; 4) საწყობის მფლობელის მიერ მისი დაარსებისას განსაზღვრული ცალკეული საქონლის შენახვისათვის;

დროებითი შენახვის საწყობის მოწყობამ უნდა გამოიწვიოს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საწყობში შემოსვლა და მათი საწყობიდან ამოღება საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით, უზრუნველყოს საწყობში მოთავსებული საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დაცულობა და მათთან უცხო პირის შეღწევის შეუძლებლობა. საწყობის ტერიტორია, მიმდებარე გადმოსატვირთი მოედნების ჩათვლით, მონიშნული უნდა იქნეს, ხოლო საბაჟოს მოთხოვნით შემოსაზღვრული. დროებითი შენახვის საწყობებში უნდა მიდიოდეს მოხერხებული მისასვლელი გზები.

დროებითი შენახვის საწყობის მფლობელმა უნდა უზრუნველყოს საწყობის მატერიალურ-ტექნიკური აღჭურვა ნორმალური ფუნქციონირებისათვის, მათ შორის 1) ჩამტვირთავ-გადმოსატვირთი და სატრანსპორტო საშუალებებით; 2) სასაწყობო დანადგარებით; 3) კავშირგაბმულობის საშუალებებით; 4) ორგტექნიკით; 5) ავეჯით; 6) საბაჟო ორგანოს თანამშრომლებისათვის უსასყიდლოდ გამოყოს საბაჟო ორგანოების მოთხოვნების, საბაჟო კონტროლის და საბაჟო გაფორმების პირობების შესაბამისად აღჭურვილი სათავსოები, კავშირგაბმულობისა და სატრანსპორტო საშუალებები.

დროებითი შენახვის საწყობის მფლობელი ვალდებულია:

- 1) გამოიწვიოს საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით შესანახად მყოფი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ამოღება; 2) არ გაართულოს საბაჟო კონტროლის განხორციელება; 3) არ დაუშვას შესამე პირის შეღწევის შესაძლებლობა შენახულ საქონელთან და სატრანსპორტო საშუალებებთან; 4) დაიცვას დროებითი საწყობის დაარსებაზე მიღებული ლიცენზიის პირობები და შეასრულოს საბაჟო ორგანოების მოთხოვნები; 5) საბაჟო ორგანოს მოთხოვნით, მოახდინოს საქონლის ტრანსპორტირება, მისი აწონვა, დატვირთვა, გადმოტვირთვა, დაზიანებული შეფუთვების გამოსწორება, შეფუთვის გახსნა და ა.შ.; 6) ლიცენზიის გაუქმების ან ჩამორთმევის შემთხვევაში უზრუნველყოს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დაცულობა და საწყობის ლიკვიდაციის პროცედურების შესრულება.

დროებითი შენახვის საწყობში თავსდება საქართველოს საზღვარზე გადასადგილებელი ნებისმიერი საქონელი და სატრანსპორტო საშუალება. საქართველოს ტერიტორიაზე შემოსატანად

ან ამ ტერიტორიიდან გასატანად აკრძალული საქონელი შეიძლება მოთავსებული იქნეს მხოლოდ დროებითი შენახვის საწყობებში, რომელთა მფლობელებიც არიან საბაჟო ორგანოები.

საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები, რომლებმაც შეიძლება ზიანი მიაყენონ სხვა საქონელს ან მოთხოვნენ შენახვის განსაკუთრებულ პირობებს, უნდა ინახებოდეს დროებითი შენახვის საწყობის სპეციალურად მოწყობილ სათავსოებში.

საქონლის დროებითი შენახვის ვადებს მათი კატეგორიების მიხედვით კონკრეტულ საწყობში ადგენს საბაჟო, საბაჟო დეკლარაციის მიწოდებისათვის აუცილებელი დროიდან, საქონლის ხასიათიდან, გამოყენებული სატრანსპორტო საშუალებებისა და დროებითი შენახვის საწყობის მფლობელის მოსაზრების გათვალისწინებით.

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შენახვა არ შემოიფარგლება სასაწყობო ფუნქციებით და წარმოადგენს საბაჟო გაფორმების პროცედურების მნიშვნელოვან ეტაპს. განსხვავებაა საბაჟო საწყობსა და დროებით შენახვას შორის. საბაჟო საწყობი საბაჟო რეჟიმების ერთ-ერთი სახეობაა. ამ რეჟიმის პირობებში შემოტანილი საქონელი ინახება საბაჟო კონტროლის ქვეშ საბაჟო გადასახადის გადახდის და კონსომიკური ღონისძიებების მიყენების გარეშე.

დროებითი შენახვა საბაჟო რეჟიმში არაა. იგი წინ უსწრებს საქონლის დეკლარირებას და საბაჟო რეჟიმის არჩევასა და შესაბამის რეჟიმში მოქცევას.

დროებითი შენახვის საწყობში საქონლის მოთავსება ხდება ავტომატურად დეკლარაციისა და საქონლის წარმოდგენისთანავე. საბაჟო საწყობის რეჟიმში საქონლის მოთავსებისას შენახვის ვადას თვით დეკლარანტი განსაზღვრავს, მაშინ როცა დროებითი შენახვის ვადა პირდაპირ დაკავშირებულია საბაჟო პროცედურების ჩატარების დროზე. საბაჟო საწყობში საქონელი ინახება გაფორმების შემდეგ, ან გაფორმებამდე, დროებითი შენახვისას კი - საბაჟო გაფორმების დროს.

დროებითი შენახვის პირობებში ხდება შემოსული საქონლის აღრიცხვა. ამისათვის გადამზიდველმა, შეტყობინებიდან ორ დღეში, უნდა წარმოადგინოს აღრიცხვისათვის საჭირო სატრანსპორტო, საქონელ-თანმხლები და სხვა კომერციული დოკუმენტები, რომლებიც საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების

იდენტიფიკაციის საშუალებას იძლევა. თუ ამ გადაშეცდის ასეთი დოკუმენტების წარმოდგენა ვერ მოხერხდება, წარმოდგენილი უნდა იქნეს მოკლე დეკლარაცია. დროებითი შენახვა ხორციელდება საქონლის მოთავსებით დროებითი შენახვის საწყობების ტერიტორიაზე და სპეციალურ საწყობებში.

5. საბაჟო ბროკერი

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 113) მიხედვით, საბაჟო ბროკერი (შუამავალი) შეიძლება იყოს საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილი საწარმო, რომელსაც აქვს იურიდიული პირის უფლებები და საბაჟო დეკლარაციების დაცვასთან დაკავშირებული საბაჟო ბროკერის საქმიანობის განსახორციელებლად. საბაჟო ბროკერის დამფუძნებელი ან თანამშრომელი არ შეიძლება იყოს საბაჟო ორგანოს სახელმწიფო მოხელე. საბაჟო ბროკერის ურთიერთობას მარწმუნებელ პირთან საფუძვლად უდევს წერილობითი ხელშეკრულება.

საბაჟო ბროკერის საქმიანობის უფლებას იძლევა ლიცენზია. მის მიხედვად საჭიროა: 1. დაიდოს ბროკერის საქმიანობის საგარანტიო ხელშეკრულება. საგარანტიო თანხა არ უნდა იყოს 30 ათას ლარზე ნაკლები; 2. ჰქონდეს მატერიალურ-ტექნიკური აღჭურვილობა, რომელიც საჭიროა საბაჟო ბროკერის საქმიანობის განსახორციელებლად; 3. არსებობდეს პირობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საბაჟო გაფორმებას, აღრიცხვის წარმოებასა და ანგარიშგებას, რომლებშიც ზუსტად აისახება საბაჟო კონტროლის დაქვემდებარებული საქონლის მიმართ წარმოებული ოპერაციები.

საბაჟო კოდექსში (მუხლი 115) ასეა განსაზღვრული საბაჟო ბროკერის უფლება მოვალეობანი:

- 1). საბაჟო ბროკერს უფლება აქვს თავისი სახელით, მისი მარწმუნებლის ხარჯზე და დავალებით განახორციელოს საბაჟო გაფორმების ნებისმიერი ოპერაცია და შეასრულოს სხვა საშუაშავლო ფუნქციები საბაჟო საქმის სფეროში.
- 2). საბაჟო კონტროლისა და საბაჟო გაფორმების განხორციელებისას, საბაჟო ბროკერი ასრულებს ყველა მოვალეობას

და მას ეკისრება ისეთივე პასუხისმგებლობა, როგორიც დაეკისრებოდა საბაჟო საზღვრის გავლით საქონლის დამოუკიდებლად გადაშადგილებელ პირს;

- 3). საბაჟო ბროკერის უფლება-მოვალეობანი და პასუხისმგებლობა არ შეიძლება შეიზღუდოს ხელშეკრულებით მარწმუნებელთან.¹

უფრო კონკრეტულად ბროკერის მოვალეობები განსაზღვრულია დებულებაში "საბაჟო ბროკერის შესახებ". დებულების მიხედვით, საბაჟო ბროკერის მოვალეობებია:

ა) დაწესებული ფორმით და დაწესებულ ვადებში განაცხადოს მონაცემები საქონელსა და სატრანსპორტო-საშუალებებზე და მათ საბაჟო რეჟიმზე, განაცხადოს სხვა მონაცემები, რომლებიც აუცილებელია საბაჟო მიზნებისათვის; ბ) საქართველოს საბაჟო ორგანოს მოთხოვნაზე წარმოადგინოს დეკლარირებული საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები; გ) საქართველოს საბაჟო ორგანოში წარმოადგინოს საბაჟო მიზნებისათვის აუცილებელი დოკუმენტები და დამატებითი მონაცემები; დ) შეამოწმოს მარწმუნებელი პირისაგან მიღებული, საბაჟო მიზნებისათვის აუცილებელი დოკუმენტებისა და მონაცემების სისწორე; ე) საქართველოს საბაჟო ორგანოს მოთხოვნით დაეხმაროს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო გაფორმებას და აღმოუჩინოს დახმარება საქართველოს საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირებს საბაჟო გაფორმების წარმოებაში; ვ) საქართველოს საბაჟო ორგანოს მოთხოვნით მარწმუნებელი პირის ხარჯზე განახორციელოს საქონლის ტრანსპორტირება, აწონვა ან მისი რაოდენობის სხვაგვარი განსაზღვრის, საბაჟო გაფორმებას დაქვემდებარებული საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დატვირთვის, გადმოტვირთვის, გადატვირთვის, დაზიანებული შეფუთვის გასწორების, შეფუთვის გახსნის, შეფუთვის ან შეფუთვის შეცვლის ოპერაციები, აგრეთვე გახსნას სათავსოები და სხვა ადგილები, სადაც შეიძლება იმყოფებოდეს ზემოთ მითითებული საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები; ზ) განახორციელოს საბაჟო გადასახდელების სწორი გამოთვლა და გადახდევინება და სხვ.

¹ საქართველოს საბაჟო კოდექსი, 1998, გვ.35

საბაჟო დეპარტამენტი აწარმოებს საბაჟო ბროკერთა სახელმწიფო რეესტრს და უზრუნველყოფს მის პერიოდულ გამოცემას, კანონმდებლობის მიხედვით, საბაჟო გაფორმების ოპერაციების განხორციელების უფლება აქვს საბაჟო დეპარტამენტის მიერ ლიცენზირებულ საბაჟო ბროკერს.

საბაჟო ბროკერს ლიცენზია შეიძლება ჩამოართვას საბაჟო დეპარტამენტმა იმ შემთხვევაში, თუ ბროკერი; 1) არ ან ვერ ასრულებს თავის მოვალეობებს; 2) არღვევს ან არ ასრულებს საბაჟო კანონმდებლობის მოთხოვნებს; 3. არამართლზომიერად აყენებს ზიანს მარწმუნებელს, მათ შორის, იმ ცნობების უკანონოდ გამოყენების გზით, რომლებიც შეიცავს კომერციულ საიდუმლოებას ან კონფიდენციალურ ინფორმაციას, რაც დადგენილია სასამართლოს მიერ.

გარდა აღნიშნულისა, საბაჟო ბროკერს ლიცენზია შეიძლება ჩამოერთვას სასამართლოს გადაწყვეტილებით. საბროკერო ლიცენზიის მოქმედება შეიძლება შეწყდეს, თუ საკმარისი საფუძველია იმის საფარად, რომ საბაჟო ბროკერი არაკეთილსინდისიერად ასრულებს თავის მოვალეობებს. საბროკერო ლიცენზიის მოქმედების შეწყვეტა შეუძლია საბაჟო დეპარტამენტს ორ თვემდე ვადით და სხვ.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში (მუხლი 118) განსაზღვრულია საბაჟო ბროკერისა და მისი მუშაკების დამოკიდებულება მარწმუნებლის ინფორმაციისადმი. საბაჟო ბროკერის ან მისი მუშაკების მიერ მარწმუნებლისაგან მიღებული ინფორმაციის გამოყენება დაიშვება მხოლოდ საბაჟო მიზნებისათვის.

ინფორმაცია, რომელიც შეიცავს კომერციულ, საბანკო და კანონით დაცულ სხვა საიდუმლოებას, აგრეთვე მარწმუნებლის კონფიდენციალური ინფორმაცია არ შეიძლება გახმაურდეს, დაუშვებელია მათი გამოყენება საბაჟო ბროკერის მიერ საკუთარი მიზნებისათვის, გადაცემა მესამე პირისათვის (საბაჟო ორგანოების გარდა).

საბაჟო გადასახადგელი შეიძლება იყოს საწარმო, რომელიც შექმნილია კანონმდებლობის მიხედვით და რომელსაც აქვს საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზია საბაჟო გადასახადგელის საქმიანობის განსახორციელებლად.

საბაჟო გადასახადგელის საქმიანობის ლიცენზიის მიღების მსურველი პირი ვალდებულია: 1. ჰქონდეს სატრანსპორტო საშუალებანი, რომლებიც ტექნიკურად აკმაყოფილებენ დადგენილ მოთხოვნებს; 2. გააფორმოს თავისი საქმიანობის საგარანტო ხელშეკრულება; საგარანტო თანხა (გირაო) არ უნდა იყოს 30 ათას ლარზე ნაკლები; 3. ჰქონდეს საკუთრებაში ან სრულ სამეურნეო გამგებლობაში, ანდა სულ ცოტა სამი წლის ვადით იჯარით აღებული ჯეროვნად აღჭურვილი სატრანსპორტო საშუალებების ისეთი რაოდენობა, რომელიც უზრუნველყოფს 12 საათის განმავლობაში თუნდაც ერთი სატრანსპორტო საშუალების ჩასვლას საბაჟო გაფორმების ადგილზე იმ საბაჟო ორგანოს საქმიანობის ზონაში, სადაც საბაჟო გადასახადგელია რეგისტრირებული.

საბაჟო ორგანო სახელმწიფო რეესტრში რეგისტრაციას უკეთებს საბაჟო გადასახადგელებს, რომლებსაც განზრახული აქვთ ასეთი ფუნქციების შესრულება მოცემული საბაჟო ორგანოს საქმიანობის ზონაში. რეგისტრაცია ხდება საბაჟო გადასახადგელის განცხადების საფუძველზე. საბაჟო ორგანო უზრუნველყოფს რეგისტრირებულ საბაჟო გადასახადგელთა ნუსხის სახელმწიფო რეესტრის გაცნობას დაინტერესებულ პირთათვის.

საბაჟო გადასახადგელის მოვალეობებია:

1). მიაწოდოს საქონელი დანიშნულების საბაჟოს მისი შეფუთვისა და მდგომარეობის შეუცვლელად, გარდა იმ ცვლილებებისა, რაც გამოწვეულია ბუნებრივი ცვლის, ტრანსპორტირების ან შენახვის ნორმალურ პირობებში კლებით; 2). დაიცვას საბაჟო ორგანოების მიერ დადგენილი მიწოდების ვადები და მარშრუტი; 3). წარმოადგინოს საქონელი და მისი თანხლები დოკუმენტები დანიშნულების საბაჟოში; 4). არ გადაზიდოს საბაჟო კონტროლის პირობებში მყოფ საქონელთან ერთად სხვა რაიმე საქონელი. 5). აწარმოოს საბაჟო კონტროლის პირობებში გადაზიდული საქონლის აღრიცხვა და საბაჟო ორგანოების წინაშე შესაბამისი ანგარიშგება; 6). არ

გახცეს საქონლის გამგზავნისაგან მიღებული ის კომერციული, საბანკო და სხვა ინფორმაცია, რომელიც წარმოადგენს კანონმდებლობით დაცულ საიდუმლოებას; 7) დანიშნულების საბაჟოში მიტანილი საქონელი საბაჟო ორგანოს თანხმობის გარეშე არ დატოვოს უმეთვალყურეოდ, არ შეუცვალოს დგომის ადგილი, არ გადმოცალოს, გადაცალოს, გახსნას შეფუთვა, მოაცილოს იდენტიფიკაციის ნიშანდებები.

საბაჟო ორგანოები რეგისტრაციას უკეთებენ საბაჟო გადასახადებებს და პერიოდულად აქვეყნებენ მათ სიებსა და რეკვიზიტებს.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 122) შესაბამისად, საქონლისა და მისი საბუთებიდან მიღებული ინფორმაცია, რომელიც შეიცავს კომერციულ, საბანკო ან კანონით დაცულ სხვა საიდუმლოებას, ანდა კონფიდენციალური ინფორმაცია არ უნდა გახმაურდეს. დაუსვებელია ინფორმაციის გამოყენება საბაჟო გადასახადებისა და მისი პუშაკების მიერ საკუთარი მიზნებისათვის, გადაცემა მესამე პირისათვის. ეს არ ეხებათ საბაჟო ორგანოებს.

საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი საიმპორტო ტვირთის დაბეგვრის წესები შედგება ითვალისწინებს მხოლოდ იმ კონკრეტულ შემთხვევაში, როცა არ იბეგრება ფიზიკური პირის მიერ საქართველოში ყოველი შემოსვლისას შემოტანილი 50 კილოგრამამდე საერთო წონის ტვირთი, აგრეთვე ერთი პირისათვის საჭირო ოდენობით განკუთვნილი სამკურნალო პრეპარატები და სამედიცინო დანიშნულების საგნები.

1998 წლის 1 იანვრიდან იმპორტიორის მიერ საზღვარგარეთიდან შემოტანილი ყველა საიმპორტო ტვირთის (საქონლის) საბაჟო გაფორმებისათვის აუცილებელია, რომ ყველა იმპორტიორი, ტვირთის მფლობელი, რეგისტრირებული იყოს საგადასახადო სამსახურში, როგორც გადამხდელი. ეს მოთხოვნა ვრცელდება ნებისმიერი სახის (საავტომობილო, საჰაერო, სარკინიგზო, საზღვაო) ტრანსპორტით შემოტანილი ტვირთის მფლობელზე.¹

1998 წლის 1 იანვრიდან ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიაზე არ დაიშვება დაულუქავი საიმპორტო ტვირთის (საქონელი, პროდუქტი) სამგზავრო ავტოტრანსპორტით (ავტობუსებით) გადაადგილება;

1. სამგზავრო ავტობუსებით შემოტანილი საიმპორტო და სატრანზიტო ტვირთის (საქონლის) სახელმწიფო საზღვრის გადმოკვეთის შემდეგ, საბაჟო ზონაში ხდება მისი ზუსტი აღრიცხვა და საბაჟო გაფორმება კანონმდებლობის შესაბამისად, მხოლოდ ტვირთის მფლობელის ან მისი ნდობით აღჭურვილი პირის თანდასწრებით;
2. სატვირთო ავტომანქანით შემოტანილი დაულუქავი საიმპორტო და სატრანზიტო საქონელი მოწმდება საბაჟო ზონაში, ილუქება საბაჟო სამსახურის მიერ და იგზავნება მიმღები საბაჟოს ან საბაჟო ტერმინალის მისამართით საბაჟო გაფორმებისათვის; 3. ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიაზე დაულუქავი საიმპორტო და სატრანზიტო ტვირთის მოძრაობა განიხილება მოქმედი საბაჟო წესების დარღვევად და ტარდება შესაბამისი ღონისძიებები.

საქართველოს კანონის შესაბამისად, დსთ-ს ქვეყნებიდან იმპორტირებული საქონელი, საბაჟო გაფორმების დროს იბეგრება დამატებული ღირებულების გადასახადით საერთო რეჟიმის შესაბამისად, საქონლის საბაჟო ღირებულების 20 პროცენტის განაკვეთით.

იმპორტული საავტომობილო ბენზინისა და თხევადი გაზის საბაჟო გაფორმება ხდება მხოლოდ საქსტანდარტში აკრედიტებული იურიდიული პირის მიერ ჩატარებული ლაბორატორიული ანალიზის საფუძველზე გაცემული შესაბამისობის სერთიფიკაციის წარმოდგენის შემდეგ (მასალა აღებულია აღნიშნული წერილიდან).

საკომპენსაციო საქონელი ნიშნავს საქონელს, რომელიც მიღებულია საქართველოს ტერიტორიაზე საზღვარგარეთიდან დროებით შემოტანილი უცხოური საქონლის გადამუშავების შედეგად.

¹ "ჩედნიშინი" ბიზნეს ებრძვის საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი, ჟურნ. "პაქრო მიკრო ეკონომიკა", 1998, №1, გვ.51

თავი მეხუთე საბაჟო კონტროლი

1. საბაჟო კონტროლი და მისი სახეები

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობაში განსაკუთრებული ადგილი მიეკუთვნება საბაჟო კონტროლის საკითხებს; საბაჟო კოდექსში ახლებურადაა გააზრებული და გადაწყვეტილი საბაჟო კონტროლის კარდინალური დებულებები საბაჟო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესში.

საქართველოში, ისე როგორც მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში, საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირნი ახორციელებენ საბაჟო კონტროლს. საბაჟო კონტროლი ითვალისწინებს:

- ა) საბაჟო მიზნებისათვის საჭირო დოკუმენტებისა და ცნობების შემოწმებას;
- ბ) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო შემოწმებას;
- გ) პირად გასინჯვას;
- დ) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების აღრიცხვას;
- ე) ფიზიკური პირების ზეპირ გამოკითხვას;
- ვ) აღრიცხვისა და ანგარიშგების შემოწმებას;
- ზ) დროებითი შენახვის საწყობების ტერიტორიისა და სათავისუფალი საწყობების, თავისუფალი საბაჟო ზონებისა და უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიებისა და სხვა ადგილების დათვალიერებას, სადაც შეიძლება ინახებოდეს საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებული საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები, ანდა ხორციელდება საქმიანობა, რომლის კონტროლიც ევალებათ საბაჟო ორგანოებს;
- თ) კანონმდებლობით გათვალისწინებულ კონტროლის სხვა სახეებს.¹

საბაჟო კონტროლის განხორციელების წესები განისაზღვრება კანონქვემდებარე აქტებით.

¹ საქართველოს საბაჟო კოდექსი, 1998, № 31

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლს მიეკუთვნება: ა) საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლი საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანისას; ბ) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლი საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან საქონლის გატანისას; გ) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლი საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე გავლით საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას.

საქონლის მახასიათებლების მიხედვით, გამოიყოფა საბაჟო კონტროლის შემდეგი ჯგუფები: ა) საერთაშორისო გადაზიდვების ტვირთების კონტროლი; ბ) იმ ბარგის კონტროლი, რომელიც ფიზიკურ პირს ჩაბარებული აქვს სატრანსპორტო ორგანიზაციებზე და გადაზიდვება მისი უშუალო თანხლების გარეშე; გ) ხელბარგის და მგზავრის თანხლებით საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული ბარგის კონტროლი; დ) ფიზიკური პირის პირადი საბაჟო კონტროლი.

სატრანსპორტო საშუალებების სახეობების მიხედვით განასხვავებენ საბაჟო კონტროლის ფორმებს: ა) საზღვაო სატრანსპორტო საშუალებების (გემების) საბაჟო კონტროლი; ბ) სარკინიგზო ტრანსპორტის საბაჟო კონტროლი; გ) საჰაერო ხომალდების საბაჟო კონტროლი; დ) ავტოსატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლი.

უცხო ქვეყნებთან საბაჟო კონტროლის საქმეში თანამშრომლობის სახეობების მიხედვით, განასხვავებენ საბაჟო კონტროლის ფორმებს. ა) ორმხრივი საბაჟო კონტროლი; საბაჟო კონტროლს ახორციელებენ ორივე ქვეყნის საბაჟო დაწესებულებები; ბ) ცალმხრივი საბაჟო კონტროლი. ამ შემთხვევაშიც ორივე ქვეყნის საბაჟო სამსახურები ერთობლივად ახორციელებენ საბაჟო კონტროლს.

კონტროლის პროცესის დაწყების მიზნით ასეთი კონტროლი შეიძლება განხორციელდეს სამგზავრო მატარებლებისა და ავტობუსების საბაჟო კონტროლის განხორციელებისას.

საქართველოში საბაჟო ორგანოების საქმიანობაში გამოიყენება საბაჟო კონტროლის მეთოდები, რომლებიც წარმოადგენენ კონტროლის ხერხებისა და მათი გამოყენების ფორმების ერთობლიობას. ეს მეთოდებია: ა) ჩამოწმებული პონტროლი,

რომელიც ხორციელდება საბაჟო პუნქტში შემოსულ საქონელსა და სატრანსპორტო საშუალებაზე; ბ) საბაჟო კონტროლი სატრანსპორტო საშუალებების მოძრაობისას; გ) სრული საბაჟო კონტროლი ყველა არსებული საშუალებითა და ხმარებით; დ) შერჩევითი კონტროლი და ა.შ.

საბაჟო კონტროლის სახეები, ფორმები და მეთოდები მჭიდროდ არიან ერთმანეთთან დაკავშირებული მათი პრაქტიკული გამოყენების პროცესში.

საბაჟო კონტროლი ხორციელდება ხუთ ეტაპად. კონტროლის ჩატარების საფუძველია საბაჟო დეკლარაცია. პირველ ეტაპზე ტარდება დეკლარაციის მონაცემების ფორმალურ-ლოგიკური კონტროლი. მთავარია დადგინდეს დეკლარაციის უწყუარობა. მისი გადამოწმება ხდება კომპიუტერული პროგრამით. თუ ასეთი ტექნიკა არ გააჩნიათ, საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირი ვიზუალურად ათვალიერებს საბაჟო დეკლარაციის ყველა გრიფის შევსების სისწორეს და თანხლები დოკუმენტების შესაბამისობას გამოცხადებული რეჟიმისადმი და საქონლის ამ სახისადმი.

მეორე ეტაპი. ამ ეტაპზე საბაჟო კონტროლის საგანია საგადასახადო ოპერაციები უცხოურ ვალუტაში. ამავდროულად მოწმდება საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სავალუტო კანონმდებლობის დაცვა.

მესამე ეტაპი. ამ ეტაპზე საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირები ამოწმებენ საბაჟო გადასახადების სისწორეს, საბაჟო-სატარიფო კანონმდებლობის შესრულებას, ახორციელებენ გადასახადების საბაჟო ანგარიშებზე შემოსავლის კონტროლს.

მეოთხე ეტაპი. ამ ეტაპზე საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირები ამოწმებენ საბაჟო დეკლარაციის იმ გრაფების სისწორეს, რომელთა მეშვეობით ხორციელდება საბაჟო სტატისტიკა.

მეხუთე ეტაპი. ამ ეტაპზე საბაჟო ორგანოს სატვირთო განყოფილების უფროსი ან სხვა ამაზე უფლებამოსილი პირი ღებულობს გადაწყვეტილებას საქონლის შემოწმების ჩატარების შესახებ.

საბაჟო კონტროლის ხუთივე ეტაპის განხორციელების დამთავრებისთანავე სატვირთო დოკუმენტში იხმება შტამპი "გაშვება ნებადართულია". ეს შტამპი, აგრეთვე საბაჟო დეკლარაციის ნომერი, რომელიც დაესმება სატვირთო დოკუმენტს ზედა მარჯვენა კუთხეში, აუცილებლად უნდა იქნეს დამოწმებული სა-

ბაჟოს სატვირთო (ოპერატიული) განყოფილების უფროსის ან მისგან ამაზე რწმუნებული პირის მიერ. სხვა თანამშრომლებზე შტამპის გაცემა აკრძალულია.

სასურველია, რომ საბაჟო კონტროლის ცალკეულ ეტაპების კონტროლი განახორციელონ სხვადასხვა პირებმა.

✓ ჩვენს ქვეყანაში საბაჟო საქმის შემდგომი განვითარების, საბაჟო კონტროლისა და საქონელგაცვლის რეგულირების საშუალებების ეფექტიანად გამოყენების უზრუნველყოფის, საქართველოს ბაზრის დაცვის, ეროვნული ეკონომიკის განვითარების სტიმულირების ამოცანების განხორციელებამ მოითხოვა საბაჟო ურთიერთობის სფეროში მტკიცე საკანონმდებლო ბაზის შექმნა, მოქმედი კანონმდებლობის განახლება.

საქართველოს სახელმწიფო საბჭოს მიერ 1992 წელს მიღებულმა საბაჟო კოდექსმა, მართალია, მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა საბაჟო საქმეში საკანონმდებლო ვაკუუმის შესავსებად, მაგრამ იგი უკვე ვერ პასუხობდა ჩვენს ქვეყანაში ახალი ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარების კვალობაზე ჩამოყალიბებული მრავალსახოვანი საბაჟო ურთიერთობების კომპლექსური-რეგულირების უზრუნველყოფის მოთხოვნებს. ელემენტარული განხილვის საფუძველზე საქართველოს პარლამენტმა 1997 წლის 14 ნოემბერს დაამტკიცა საქართველოს საბაჟო კოდექსი, რომელშიც თანამედროვე საერთაშორისო საბაჟო სამართლის მოთხოვნების შესაბამისად განხილულია საბაჟო სამართლის ზოგადი და კერძო ნაწილების უმთავრესი საკითხები.

საბაჟო საქმე ეს ნებისმიერი ეკონომიკის ერთ-ერთი საბაზო ინსტიტუტია. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი როლი იმ ქვეყნებში, რომლებიც ახორციელებენ გადასვლას ცენტრალიზებული ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე. ეს პირდაპირ ეხება საქართველოს, სადაც მიმდინარეობს ეკონომიკური რეფორმები; მიმდინარეობს ფართო მასშტაბით და ეკონომიკის ყველა მიმართულებით. რეფორმების გატარებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საბაჟოს. ჯერ პირთი, საბაჟოს ეკისრება საგარეო ვაჭრობის ბრუნვის რეგულირება, საბაჟო გადასახადებისა და მოსაკრ-

კბლების ამოღება, ამით სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსება, მშპ-ში, იგი სახელმწიფოს იცავს იარაღის, ნარკოტიკების და სხვა კონტრაბანდისაგან; მშს-ში, საბაჟო სამსახური უზრუნველყოფს საქართველოს ეკონომიკის განვითარების სტიმულირებას და შიდა ბაზრის დაცვას, საქართველოს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების წახალისებას.

აქედან გამომდინარეობს საბაჟო კონტროლის გაძლიერებისა და მისი მეცნიერული სრულყოფის საჭიროება განვითარების თანამედროვე ეტაპზე. საბაჟო კონტროლის მიზანმიმართული და სწორი ორგანიზაცია მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს საბაჟო სისტემისა და მისი სტრუქტურების ფუნქციონირებას. იგი, ამავე დროს, სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსების ადეკვატური ღონისძიებაა.

საბაჟო კონტროლი გარკვეულ ეუვექტიან ღონისძიებათა ერთობლიობაა, რომელიც უზრუნველყოფს საბაჟო სისტემის ნორმალურ და მოქნილ ფუნქციონირებას. მისი საფუძველია საბაჟო გაფორმება, რაც როგორც აღვნიშნეთ, პროცედურაა, რომელიც საქონელსა და სატრანსპორტო საშუალებებს აქცევს განსაზღვრულ საბაჟო რეჟიმში და ამთავრებს ამ რეჟიმის არსებობას.¹

საბაჟო კონტროლი ხორციელდება სამი ფორმით: 1) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებათა დოკუმენტების შემოწმება; 2) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებათა საბაჟო დათვალიერება; 3) საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებათა საბაჟო გასინჯვა.

საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებათა დოკუმენტების შემოწმება მიზნად ისახავს საბაჟო გაფორმების განხორციელების სისწორის შესაბამისობას საბაჟო კანონმდებლობასთან. იგი ოთხ ძირითად ჯგუფად იყოფა: 1) საბაჟო დოკუმენტები: საბაჟო დეკლარაცია, მიტანის საკონტროლო საბუთი, სატრანსპორტო საშუალებებზე გაცემული ნებართვა, რომელიც უფლებას იძლევა, გადაზიდულ იქნეს საქონელი საბაჟო ბეჭდისა და ლუქის ქვეშ; 2) საპაზრო დოკუმენტები: ხელშეკრულება, ანგარიშ-ფაქტურა, სპეციფიკაცია, 3) სატრანსპორტო დოკუმენტები: რკინიგზით, ავტო-მანქანებით, წყლისა და საჰაერო ტრანსპორტით გადაზიდვის დროს - ზედნადები, კონოსამენტი, ხოლო რკინიგ-

ზით ტრანსპორტირებისას აგრეთვე, საგზაო უწყება, საგაგონო უურცლები, გადასაცემი უწყებები, საბარგო ქვითრები და სხვა; 4) სხვა დოკუმენტები: ხარისხის სერტიფიკატი, სამხედრო ნებართვა და სხვა.

საბაჟო კონტროლი ხორციელდება საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას. მისი მიზანია საბაჟო საზღვარზე გადაადგილების წესების დაცვის უზრუნველყოფა.

საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ ევნევის 1982 წლის 21 ოქტომბრის საერთაშორისო კონვენცია განსაზღვრავს საბაჟო კონტროლისა და კონტროლის სხვა სახეების შეთანხმების პრინციპებს.

კონვენციის თანახმად "საბაჟოს" ცნების ქვეშ იგულისხმება სახელმწიფოებრივი სამსახური, რომელიც პასუხისმგებელია საბაჟო კანონმდებლობის შესრულების უზრუნველყოფაში, საიმპორტო და საექსპორტო გადასახადების აკრეფაში, აგრეთვე სხვა წესებისა და კანონების გამოყენებაში, ეხება ტვირთის შემოტანას, გატანას და ტრანზიტს. საბაჟო კონტროლი გულისხმობს იმ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომლებიც გამოყენებულია იმ წესებისა და კანონების უზრუნველსაყოფად, რისთვისაც პასუხისმგებელია არიან საბაჟოები.

ევენევის საერთაშორისო კონვენციის თანახმად "კონტროლის სამსახურის ქვეშ იგულისხმება ნებისმიერი სამსახური, რომელზედაც დაკისრებულია მოვალეობა განახორციელოს საბაჟო, სამედიცინო-სანიტარული, ვეტერინარული, ფიტოსანიტარული, ტექნიკური სტანდარტებთან შესაბამისი, ტვირთების ხარისხის ან კიდევ ნებისმიერი სხვა სახის კონტროლი, რომელსაც რეგულარულად ექვემდებარებიან საიმპორტო, საექსპორტო ან სატრანზიტო ტვირთები".

კონვენციის მოთხოვნაა: "შეიქმნას იქ, სადაც ეს საჭირო და შესაძლებელია ტვირთების ხარისხის კონტროლისათვის საჭირო პირობები, გადაზიდვის მოთხოვნათა შესაბამისად: ხელი შეუწყონ ტვირთების წინ წაწევის".

კონვენციის შესაბამისად: "სხვა სახის კონტროლის ორგანიზაცია, შესაძლებლობის ფარგლებში, კოორდინირდება საბაჟო კონტროლთან... იმ შემთხვევაში, თუ აუცილებელია ერთ ადგილას რამდენიმე სახის კონტროლის ჩატარება, კომპეტენტური

¹ ქურნალი "შპრო მიკრო ეკონომიკა", 1998, №2 გვ. 38

სამსახურები ღებულობენ ყველა სათანადო ზომას, რათა კონტროლი ჩატარდეს ერთდროულად ან რაც შეიძლება მოკლე დროში¹.

კონტროლის სხვა სახეებია:

სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლი ხორციელდება ადამიანთა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვისათვის; ვეტერინარული კონტროლი ხორციელდება ცხოველებისა და სიცოცხლის დაცვის მიზნით, აგრეთვე - საგნებსა და ტვირთებზე, რომლებიც შეიძლება იყოს ცხოველურ დაავადებათა მატარებელი;

ფიტოსანიტარიული კონტროლი მიმართულია სახელმწიფო საზღვრებს მიღმა მცენარეთა მავნებლების, მავნე მცენარეულ წარმოშობის პროდუქტების გადაზიდვისა და გავრცელების წინააღმდეგ;

ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისი კონტროლი უზრუნველყოფს ტვირთების მინიმალურ მიახლოებას საერთაშორისო ან ეროვნულ სტანდარტებთან, რომელიც განსაზღვრულია შესაბამისი წესებითა და კანონებით;

ტვირთების ხარისხის კონტროლი მიმართულია იმ მიზნის განსახორციელებლად, რათა დადგინდეს ტვირთის მინიმალური საერთაშორისო ან ეროვნული ხარისხობრივი მაჩვენებლები, რომლებიც განსაზღვრულია შესაბამისი წესებითა და კანონებით.

საერთაშორისო კონვენციის შესაბამისად, საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 124) მიხედვით "საქართველოს საბაჟო საზღვრის საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით გადაკვეთისას საბაჟო კონტროლთან კოორდინაციაში ხორციელდება სამედიცინო-სანიტარიული, ვეტერინარული, ფიტოსანიტარიული, ტექნიკური სტანდარტებისადმი შესაბამისობისა და ხარისხის კონტროლი".

საბაჟო კონტროლის ამ სახეების კონტროლს ახორციელებენ შესაბამისი უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოები კანონმდებლობისა და საერთაშორისო სამართლის ნორმების შესაბამისად.

სამედიცინო-სანიტარიული, ვეტერინარული, ფიტოსანიტარიული, ტექნიკური სტანდარტებისადმი შესაბამისობისა და ხარისხის კონტროლის ორგანოებს შეუძლიათ მოახდინონ თავიანთ უფლებამოსილებათა მოღვაწეობა ან ნაწილობრივი დელეგირება

საქართველოს საბაჟო ორგანოებისადმი. აღნიშნულ ორგანოთა შესაბამისი სამსახურები თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში უზრუნველყოფენ საბაჟო კონტროლის ზონაში. საბაჟო კონტროლის ზონაში ამ სამსახურების საქმიანობას კოორდინაციას უწევს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობის მიხედვით, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო გაფორმება შეიძლება დამთავრდეს მხოლოდ ყველა შესაბამისი სახის სახელმწიფო კონტროლის დამთავრებისა და გადასახადების, მოსაკრებლებისა და სხვა გადასახდელების გადახდის შემდეგ¹.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის 125-ე მუხლში განსაზღვრულია საბაჟო კონტროლის ზონები. საბაჟო დეპარტამენტის მიერ დადგენილ ადგილებში იქმნება საბაჟო კონტროლის ზონები. ეს ის ადგილია, სადაც ხდება საბაჟო საზღვრის გადმოკვეთა საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით, სადაც ხდება საბაჟო გაფორმება და განლაგებულია საბაჟო ორგანოები. საბაჟო კონტროლის ზონა კონკრეტული მიწის ნაკვეთია, თავისი, მეტწილ შემთხვევებში შემოღობილი და დაცული ტერიტორიებითა და საზღვრებით. საბაჟო კონტროლის ზონაში მოქმედებს სპეციალური რეჟიმი, ზონაში მკაცრად არის რეგლამენტირებული ტვირთების გადაადგილება, ხოლო საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირებს მინიჭებული აქვთ დამატებითი უფლებამოსილებანი. ასევე რეგლამენტირებულია საბაჟო კონტროლის ზონაში ტვირთით ან უტვირთოდ შესვლა და გამოსვლა. საბაჟო კონტროლის ზონას აქვს თავისი შინაგანაწესი, რომლის დარღვევისათვის შეიძლება მიეცეს დამრღვევს გაფრთხილება ან დაჯარიმდეს.

საბაჟო კონტროლის ზონაში საბაჟო და სხვა მაკონტროლებელი ორგანოების შენობა-ნაგებობების და საბაჟო საწყობების გარდა, მგზავრთა, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების მომსახურების დაწესებულებებია: ფოსტა-ტელეგრაფი, ავტოსამრეცხაო, კვების ობიექტები, ავტოშემკეთებელი და ავტოგასამართი სადგურები, მაღაზიები, სასტუმრო და სხვა. ეს ობიექტები შეიძლება აიგოს და ფუნქციონირებდეს მხოლოდ საბაჟო ორგანოს ნებართვით და მისი კონტროლის პირობებში. ძირითადი

¹ ჟურნ. "შავრო შავრო ეკონომიკა", 1998, №2. გვ. 46

¹ საქართველოს საბაჟო კოდექსი, 1998, გვ. 51

მოთხოვნა, რომელიც წაყენებათ მომსახურების ობიექტებს, იმაში მდგომარეობს, რომ გამოირიცხო საბაჟო კონტროლის ზონაში საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების შემოსვლა და გასვლა საბაჟო ორგანოებზე გვერდის ავლით. გარდა ამისა, საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები დაცულ უნდა იქნეს უცხო პირების მიერ ხელყოფისაგან.

საბაჟო კონტროლის ზონა უნდა იმყოფებოდეს ვიზუალური მეთვალყურეობის პირობებში. საბაჟო ორგანოს საშუალება უნდა ჰქონდეს თვალყური ადევნოს საბაჟო კონტროლის მთელ პანორამას, მიიღოს ინფორმაცია ცნობილი თუ უცნობი პირების ზონის ტერიტორიაზე გადაადგილების შესახებ, რათა გამოავლინოს საბაჟო კონტროლისაგან თავის არიდების მიზნით, ნივთებისა და ნივთიერებების გადამალვა, სხვა პირებზე გადაცემა, სატრანსპორტო საშუალებების თანამშრომელთა (ნავსადგურის, აეროდრომის, რკინიგზის, მტვირთავების და ა.შ.) უსაფუძვლო დაინტერესება ტვირთებით, ბარგით, კონტეინერებით, სატრანსპორტო საშუალებებით და სხვა.

საბაჟო კონტროლის ისეთი ობიექტი, როგორიცაა სატრანსპორტო საშუალება, იყოფა ორად და თითოეულისაგან სხვადასხვა მიდგომაა საჭირო. სატრანსპორტო საშუალებანი და მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება მგზავრებისა და საქონლის საერთაშორისო გადაზიდვებისათვის, ექვემდებარება საბაჟო კონტროლს, როგორც გადაზიდვის საშუალება. ყველა სხვა მიზნით საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული სატრანსპორტო საშუალებები ექვემდებარებიან საბაჟო კონტროლს საქონლის რანგში.

საბაჟო კონტროლის ფორმებისა და მეთოდების სრულყოფაში დადებითი როლი შეასრულეს საბაჟო დეპარტამენტის შესაბამისმა დებულებებმა, ინსტრუქციებმა და სხვა სამართლებრივმა აქტებმა.

ფიზიკურ პირთა მიერ ნივთების, ვალუტისა და ფასეულობათა საქართველოში შემოტანისა და საზღვარგარეთ ბაზანის დროებითი წესები ფართოდ და ყოვლისმომცველად განსაზღვრულია ინსტრუქციაში, რომელიც დამტკიცებულია საბაჟო დეპარტამენტის ბრძანებით 1995 წლის 31 იანვარს. ინსტრუქციის მიხედვით ფიზიკურ პირებს (პირი, რომელიც ახდენს საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთას ბარგით ან ბარგის

გარეშე), რომელთაც აქვთ საფუძველი საქართველოში შემოსვლისა და საზღვარგარეთ გასვლისა, უფლება ეძლევათ გადაკვეთონ სახელმწიფო საზღვარი შეუფერხებლად ნივთების, ვალუტისა და ფასეულობათა საბაჟო გაფორმების წესების დაცვით. ფიზიკური პირები, რომლებსაც თანმხლებ ან არათანმხლებ ბარგში გააჩნიათ ისეთი ნივთები, რომლებიც ითხოვენ საბაჟო გაფორმებას, ავსებენ საბაჟო დეკლარაციას. საბაჟო დეკლარაციაში მითითებული უნდა იყოს ცნობები იმ საგნებზე, ვალუტაზე და ფასეულობაზე, რომლებიც გააქვთ ფიზიკურ პირებს პირადად, ხელბარგით ან ბარგით და რომლებიც მათ მიერ წარედგინება შესამოწმებლად.

საბაჟო გაფორმებას ექვემდებარება, მიუხედავად რაოდენობისა და ღირებულებისა: 1) უცხოური ვალუტა; 2) ძვირფასი ლითონები, ქვები, მარგალიტი, აგრეთვე ამ ლითონებისაგან, ქვებისაგან და მარგალიტისაგან დამზადებული საიუველირო და სხვა სახის ნაკეთობანი; 3) საგნები, რომლებიც წარმოადგენენ მნიშვნელოვან მხატვრულ, ისტორიულ, სამეცნიერო ან სხვა სახის კულტურულ ფასეულობას; 4) საგნები და ფასეულობანი, რომელთა დაბეგვრა ხდება საბაჟო გადასახადით.

ინსტრუქციის მიხედვით, საზღვარგარეთ პირად საგნებზე ან ტურისტად მიმავალი ცალკეული პირის ბარგზე საბაჟო კონტროლი ხდება მხოლოდ იმ საბაჟოში, რომლიდანაც მფლობელი გადის საქართველოდან.

ნივთების საბაჟო კონტროლი ხორციელდება საბაჟო კონტროლის ზონაში: შესამოწმებელ დარბაზში, თვითმფრინავებში, ავტობუსებში, ვაგონებში, გემებზე, სატრანსპორტო ორგანიზაციათა საწყობებში და ა.შ. ბარგის მფლობელის ან იმ პირთა თანდასწრებით, რომლებიც მინდობილობით მოქმედებენ.

ინსტრუქციაში განსაზღვრულია საბაჟო ორგანოთა თანამდებობის პირების უფლებები: 1) შეამოწმონ ფიზიკურ პირთა საბაჟო დეკლარაციაში მოყვანილი ცნობები; 2) შეაჩერონ ის ფიზიკური პირები, რომლებსაც გააჩნიათ საბაჟო გაფორმებას დაქვემდებარებული საგნები და რომლებმაც არ შეიტანეს ასეთი საგნები დეკლარაციაში; 3) დაათვალიერონ ფიზიკურ პირთა ხელნაწილები და მათი ბარგი; 4) არ გაატარონ სახელმწიფო საზღვარზე ნივთები, ვალუტა და ფასეულობანი, რომელთა შემოტანა საქართველოში ან გატანა საზღვარგარეთ აკრძალულია. საბაჟო

გაფორმებისა და სახელმწიფო საბაჟო კონტროლის განხორციელებისას დაუშვებელია ფიზიკურ პირთა პატივისა და ღირსების დამამცირებელი მოქმედებანი ან ფიზიკურ პირებზე გაუმართლებელი ზარალის მიყენება. ფიზიკურ პირებს უფლება აქვთ დაესწრნენ მათი კუთვნილი საგნების შემოწმებას, მიიღონ ინფორმაცია საბაჟო წესების შესახებ, საბაჟო დაწესებულებებში სახელმწიფო საზღვარზე გაუტარებელი საგნების შესანახად დატოვების შესახებ. ბარგისა და ხელნათის გახსნას და ნივთების ხელახლა შეფუთვას ახდენს ფიზიკური პირი.

მესტრუქიძე დანა: “ფიზიკური პირის კუთვნილი ტვირთი, რომლის გადაადგილება ხდება საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო საზღვარზე და მასზე არ ვრცელდება კანონმდებლობით გათვალისწინებული შეღავათიანი პირობები, იბეგრება საბაჟო და პროცედურების გადასახადებით. ტვირთი, რომელზედაც არ არის გადახდილი შესაბამისი გადასახადები, საზღვრის გადაკვეთას არ ექვემდებარება. გადასახადებს იხდის ტვირთის მფლობელი ან მისი ნდობით აღჭურვილი პირი”.

აღსანიშნავია, რომ სამამულო წარმოების საქონელი, შემოტანილი საზღვარგარეთიდან, ექვემდებარება უბაჟო გატარებას, მისი ღირებულებისა და ხარისხის მიუხედავად.

“ფიზიკური პირის მიერ საქართველოში შემოტანილი საქონლის დაბეგვრის წესისა და დაბეგვრისაგან განთავისუფლებული საქონლის წესის შესახებ” საქართველოს პარლამენტის 1996 წლის 13 ივნისის დადგენილების თანახმად ფიზიკური პირის მიერ საქართველოში ყოველი შემოსვლისას შემოტანილი დაბეგვრისაგან განთავისუფლებული 300 ლარამდე ღირებულების საქონლად ნაითვლება არა უმეტეს 50 კგ. საერთო წონის ტვირთი, აგრეთვე ერთი პირისათვის საჭირო ოდენობით განკუთვნილი სამკურნალო პრეპარატები და სამედიცინო დანიშნულების საგნები. ფიზიკური პირის მიერ არაკომერციული დანიშნულებით შემოტანილი 50-დან 100 კგ. წონის ტვირთი იბეგრება საბაჟო გადასახადით 1 ლარით ყოველ კილოგრამზე. 100 კგ.-ზე მეტი წონის ტვირთის ან ერთგვაროვანი საქონლის 20 კგ.-ზე მეტი რაოდენობით შემოტანა განიხილება, როგორც საქონლის კომერციული მიზნით შემოტანა და დაიბეგრება საერთო რეჟიმით -

1 საქართველოს ეკონომიკა, სერია: საბაჟო საქმე, წიგნი 2, 1997, გვ. 125

საქონლის საბაჟო ღირებულების 34,7 პროცენტით. უცხოეთში ნივთზე მეტი ხნით ყოფნის შემდეგ ფიზიკური პირის მიერ დაუბეგრავად შემოსატანი ტვირთის ნორმები იზრდება 5-ჯერ.

ფიზიკურ პირს უფლება აქვს დაუბეგრავად შემოიტანოს აქციზური საქონელი შემდეგი ოდენობით: ყველა სახის ალკოჰოლური სასმელი - 3 ლიტრი; ღუდო - 10 ლიტრი; თამბაქოს ნაწარმი - 200 ღერი; მსუბუქი ავტომობილის საბურავი - 4 ცალი; საიუველირო ნაწარმი - 1 ცალი; ხალიჩა (მანქანური ქსოვის) - 1 ცალი; ბენზინი - ავტომობილის საცხე ავზი. ფიზიკური პირის მიერ შემოტანილი ტვირთი, როგორც წესი, იბეგრება საბაჟო-გამტარ პუნქტზე.

პროვინცი და უცხოური ვალუტის ბატონის წესი. საქართველოს ეროვნული ვალუტის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ გატანა აკრძალულია. ნებადართულია ლარის თითოეული ნომინალის ოთხ-ოთხი ბანკნოტის გატანა საქართველოდან, ე.ი. შეიძლება საზღვარგარეთ გაეიტანოს 4 ცალი ერთლარიანი; 4-ორლარიანი; 4-ხუთლარიანი და ა.შ.

ეროვნული და უცხოური ვალუტის საზღვარზე გატანისას აუცილებელია მისი სრულად ასახვა საბაჟო დეკლარაციაში. დეკლარირებული ვალუტის გატანა-შემოტანა თავისუფალია და არ იბეგრება. ვალუტის არადეკლარირებული გატანა ან შემოტანა ისჯება მოქმედი კანონმდებლობით.

სამართაშორისო საფოსტო გზაპნიშების საბაჟო კონტროლისა და საბაჟო გაფორმების წესის შესახებ დაუშვებია განსაზღვრავს საფოსტო საწარმოებში სამართაშორისო საფოსტო გზაპნიშებზე საბაჟო კონტროლისა და გაფორმების მიქანიზმს.

განვმარტოთ ცნებები: 1) სამართაშორისო საფოსტო გზაპნიშება - საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადასადგილებელი: ა) ჩვეულებრივი, შეკვეთილი და ფასგამოცხადებული წერილები, მცირე პაკეტები, ბანდეროლები და ამანათები, რომლებიც შეიცავენ საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებულ საქონელსა თუ საგნებს; გ) დიპლომატიური წარმომადგენლობის საფოსტო გზაპნიშები; 2) საფოსტო საწარმო - საფოსტო დაწესებულება, სადაც ხდება საერთაშორისო საფოსტო გზაპნიშებათა დამუშავება; 3) ტომრები - სპეციალური ტომრები, რომლებიც შეიცავენ ერთი და იგივე დანიშნულების ადგილას ერთი

და იგივე მიმღების მისამართით გაგზავნილ გაზეთებს, პერიოდულ გამოცემებს, წიგნებსა და სხვა ბეჭდვით პროდუქციას.

საბაჟო დათვალიერება გზავნილებისა, რომლებშიც მოთავსებულია უცხო სახელმწიფოდან შემოსული საქონელი, ხდება საფოსტო საწარმოებში გზავნილის მიმღებისათვის გადაცემამდე. უცხო სახელმწიფოში გასაგზავნი გზავნილების საბაჟო დათვალიერება ხდება საფოსტო საწარმოებში მიღების შემდეგ ან მიღებისას.

გზავნილებათა საბაჟო კონტროლს საბაჟოს თანამშრომლები ახორციელებენ საფოსტო საწარმოს მიერ, საშუალოს მოცულობის გათვალისწინებით, სპეციალურად გამოყოფილ და სათანადოდ აღჭურვილ შენობასა თუ ხათავისში. გზავნილებში საქონლის დათვლას, აწონვას, შეფუთვას და ა.შ.; საბაჟოს თანამშრომელთა თანდასწრებით, აწარმოებს საფოსტო საწარმოს თანამშრომელი, რომელიც საბაჟო სამსახურს, გზავნილებასთან ერთად, წარუდგენს საბაჟო კონტროლის განხორციელებისათვის აუცილებელ დოკუმენტაციას.

გზავნილებათა საბაჟო კონტროლი გულისხმობს: 1) გზავნილებათა გამყოფი დოკუმენტების კონტროლს; 2) გზავნილებათა დათვალიერებას მისი გახსნის გარეშე; 3) გზავნილებათა შერჩევით გახსნას; 4) გზავნილებათა გახსნას, პროცესუალური კანონმდებლობით დადგენილი წესით, იმ შემთხვევაში, თუ გამყოფი დოკუმენტებისა და გზავნილების დათვალიერების შემდეგ საბაჟოს თანამშრომელს აქვს საფუძველი, იფიქროს; ა) გზავნილება შეიცავს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებისათვის აკრძალულ საქონელს (მონეტებს, საბანკო და საკრედიტო ბილეთებს, საგზაო ჩეკებს, პლატინის, ოქროსა და ვერცხლის როგორც ნაკეთობას, ასევე დაუმუშავებელი სახით, ძვირფას ქვებს, საიუველირო ნაკეთობებს და სხვა ძვირფას საგნებს); ბ) გზავნილების შიგთავსი არ ემთხვევა საბაჟო დეკლარაციაში ან იარღიეში მითითებულს (ასახულს); გ) გზავნილება დეკლარაციის ან იარღიის გარეშე შემოვიდა საფოსტო საწარმოში.

გზავნილების დაკავება ხდება, თუ: 1) შიგთავს არ ახლავს საბაჟო იარღიე (დეკლარაცია) ან შევსებულია არასათანადოდ; 2) არაა გადახდილი საბაჟო მოსაკრებელი და გადასახადები; 3) გზავნილება შეიცავს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებისათვის აკრძალულ ან იმ შემთხვევაში საქონელს, რომლებსაც არ ახლავთ სათანადო ნებართვები შესაბამისი უწყებებიდან.

საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას დიპლომატიური ფოსტა საბაჟო კონტროლს არ ექვემდებარება, ხოლო საკონსულო კალიზის საბაჟო კონტროლი რეგულირდება საქართველოს საბაჟო კოდექსით.

საბაჟო კანონმდებლობით გაგზავნას არ ექვემდებარებიან შემდეგი საფოსტო გზავნილები: 1) თუ ისინი თავიანთი შეფუთვით საფრთხეს შეუქმნიან ფოსტისა და საბაჟო თანამშრომლებს; დახვრიან ან გააფუჭებენ სხვა გზავნილებსა და საფოსტო მოწყობილობებს; 2) თუ გზავნილება, გარდა გაცხადებული ფასეულობებით, შეიცავს მონეტებს; საბანკო და საკრედიტო ბილეთებს ან სხვა ფასეულობებს წარმდგენზე, საგზაო ჩეკებს, პლატინის, ოქროს და ვერცხლის როგორც ნაკეთობას, ასევე დაუმუშავებელი სახით ძვირფას ქვებს, საიუველირო ნაკეთობებს და სხვა ძვირფას საგნებს; 3) ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული ნივთიერებები; 4) ცოცხალი ცხოველები; 5) ფეხქაბადი, აალეხადი და სხვა საშიში ნივთიერებები; 6) რადიოაქტიური და მაღაფუჭებადი ნივთიერებები; 7) უხამსი და უწიფო ჩასათვის საგნები; 8) დანიშნულების ქვეყანაში შესატანად და მიმოქცევაში გასაშვებად აკრძალული საქონელი.

საქართველოს კანონმდებლობით, მცენარეთა დაცვის ქიმიური საშუალებების, გარეული ცხოველებისა და ფრინველების, გადაშენებული ცხოველების ძვლების, ტყის მერქნიან სახეობათა თესლებისა და ანალოგიური ნედლეულის, სამკურნალო საშუალებების, წამლებისა და მათი ნედლეულის, იარაღისა და სამხედრო ტექნიკის, კულტურული ფასეულობების საბაჟო საზღვარზე გადაადგილების სათანადო ნებართვას იძლევიან შესაბამისად საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის, სოფლის მეურნეობისა და სურსათის, გაჭრობისა და საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობათა, ჯანდაცვის, კულტურის, ფინანსთა, თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროები, სატყეო დეპარტამენტი.

გზავნილებაში მოთავსებულ საქონელზე გადასახდელების გადახდა სორციელდება გაფორმებისათვის გაცხადებული საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად მსოფლიო საფოსტო კავშირის 1994 წლის, ხეულის კონვენციისა და საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, რომლებიც განსაზღვრავენ საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადასადგილებელი დასაბეგრი საქონლის რაოდენობასა და სახეობას.

და იგივე მიმღების მისამართით გაგზავნილ გაზეთებს, პერიოდულ გამოცემებს, წიგნებსა და სხვა ბეჭდვით პროდუქციას.

საბაჟო დათვალიერება გზავნილებისა, რომლებშიც მოთავსებულია უცხო სახელმწიფოდან შემოსული საქონელი, ხდება საფოსტო საწარმოებში გზავნილის მიმღებისათვის გადაცემამდე. უცხო სახელმწიფოში გასაგზავნი გზავნილების საბაჟო დათვალიერება ხდება საფოსტო საწარმოებში მიღების შემდეგ ან მიღებისას.

გზავნილებათა საბაჟო კონტროლს საბაჟოს თანამშრომლები ახორციელებენ საფოსტო საწარმოს მიერ, სამუშაოს მოცულობის გათვალისწინებით, სპეციალურად გამოყოფილ და სათანადოდ აღჭურვილ შენობასა თუ სათავსოში. გზავნილებში საქონლის დათვლას, აწონვას, შეფუთვას და ა.შ.: საბაჟოს თანამშრომელთა თანდასწრებით, აწარმოებს საფოსტო საწარმოს თანამშრომელი, რომელიც საბაჟო სამსახურს, გზავნილებასთან ერთად, წარუდგენს საბაჟო კონტროლის განხორციელებისათვის აუცილებელ დოკუმენტაციას.

გზავნილებათა საბაჟო კონტროლი გულისხმობს: 1) გზავნილებათა გამყოლი დოკუმენტების კონტროლს; 2) გზავნილებათა დათვალიერებას მისი გახსნის გარეშე; 3) გზავნილებათა შერჩევით გახსნას; 4) გზავნილებათა გახსნას, პროცესუალური კანონმდებლობით დადგენილი წესით, იმ შემთხვევაში, თუ გამყოლი დოკუმენტებისა და გზავნილების დათვალიერების შემდეგ საბაჟოს თანამშრომელს აქვს საფუძველი, იფიქროს; ა) გზავნილება შეიცავს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებისათვის აკრძალულ საქონელს (მონეტებს, საბანკო და საკრედიტო ბილეთებს, საგზაო ჩეკებს, პლატინის, ოქროსა და ვერცხლის როგორც ნაკეთობას, ასევე დაუშუშავებელი სახით, ძვირფას ქვებს, საიუველირო ნაკეთობებს და სხვა ძვირფას საგნებს); ბ) გზავნილების შიგთავსი არ ემთხვევა საბაჟო დეკლარაციაში ან იარლიყში მითითებულს (ასახულს); გ) გზავნილება დეკლარაციის ან იარლიყის გარეშე შემოვიდა საფოსტო საწარმოში.

გზავნილების დაკავება ხდება, თუ: 1) შიგთავს არ ახლავს საბაჟო იარლიყი (დეკლარაცია) ან შევსებულია არასათანადოდ; 2) არაა გადახდილი საბაჟო მოსაკრებელი და გადასახადები; 3) გზავნილება შეიცავს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებისათვის აკრძალულ ან იმ შეზღუდულ საქონელს, რომლებსაც არ ახლავთ სათანადო ნებართვები შესაბამისი უწყებებიდან.

საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას დიპლომატიური ფოსტა საბაჟო კონტროლს არ ექვემდებარება, ხოლო საკონსულტო ვალიზის საბაჟო კონტროლი რეგულირდება საქართველოს საბაჟო კოდექსით.

საბაჟო კანონმდებლობით გაგზავნას არ ექვემდებარებიან შემდეგი საფოსტო გზავნილები: 1) თუ ისინი თავიანთი შეფუთვით საფრთხეს შეუქმნიან ფოსტისა და საბაჟო თანამშრომლებს; დასვრიან ან გააფუჭებენ სხვა გზავნილებსა და საფოსტო მოწყობილობებს; 2) თუ გზავნილება, გარდა გაცხადებული ფასეულობებით, შეიცავს მონეტებს; საბანკო და საკრედიტო ბილეთებს ან სხვა ფასეულობებს წარმდგენს, საგზაო ჩეკებს, პლატინის, ოქროს და ვერცხლის როგორც ნაკეთობას, ასევე დაუშუშავებელი სახით ძვირფას ქვებს, საიუველირო ნაკეთობებს და სხვა ძვირფას საგნებს; 3) ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული ნივთიერებები; 4) ცოცხალი ცხოველები; 5) ფეოქეზადი, აალეზადი და სხვა საშიში ნივთიერებები; 6) რადიოაქტიური და მაღაფუჭებადი ნივთიერებები; 7) უხამსი და უზნეო ხასიათის საგნები; 8) დანიშნულების ქვეყანაში შესატანად და მიმოქცევაში გასაშვებად აკრძალული საქონელი.

საქართველოს კანონმდებლობით, მცენარეთა დაცვის ქიმიური საშუალებების, გარეული ცხოველებისა და ფრინველების, გადაშენებული ცხოველების ძვლების, ტყის მერქნიან სახეობათა თესლებისა და ანალოგიური ნედლეულის, სამკურნალო საშუალებების, წამლებისა და მათი ნედლეულის, იარაღისა და სამხედრო ტექნიკის, კულტურული ფასეულობების საბაჟო საზღვარზე გადაადგილების სათანადო ნებართვას იძლევიან შესაბამისად საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის, სოფლის მეურნეობისა და სურსათის, ვაჭრობისა და საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობათა, ჯანდაცვის, კულტურის, ფინანსთა, თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროები, სატყეო დეპარტამენტი.

გზავნილებაში მოთავსებულ საქონელზე გადასახდელების გადახდა სორცელდება გაფორმებისათვის გაცხადებული საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად მსოფლიო საფოსტო კავშირის 1994 წლის, სეულის კონვენციისა და საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, რომლებიც განსაზღვრავენ საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადასადგილებელი დასაბეგრი საქონლის რაოდენობასა და სახეობას.

სამეწარმეო საქმიანობა, საქონლის სატრანსპორტო საშუალებათა და ფიზიკურ პირთა გადაადგილება საბაჟო კონტროლის ზონების საზღვრის გადაკვეთით ან მათ უარგლებში დაიშვება მხოლოდ საბაჟო ორგანოების ნებართვით და მათი კონტროლით. აღნიშნულ შემთხვევებში საბაჟო კონტროლის ზონაში შესვლა დაიშვება საბაჟო ორგანოებისათვის წინასწარი შეტყობინების შემდეგ. როდის იწყება საბაჟო კონტროლი? კოდექსში განსაზღვრულია საბაჟო კონტროლზე ყოფნის დრო. საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შემოტანისას საბაჟო კონტროლი იწყება მათ მიერ საბაჟო საზღვრის გადმოკვეთის მომენტიდან. საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გატანისას საბაჟო კონტროლი იწყება საბაჟო დეკლარაციის მიღების მომენტიდან.

როდის მთავრდება საბაჟო კონტროლი? საბაჟო კოდექსის შესაბამისად, საბაჟო კონტროლი მთავრდება საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ექსპორტის დროს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას, ხოლო სხვა საბაჟო რეჟიმების შემთხვევაში - შესაბამისი რეჟიმის სრული დამთავრებისას.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 127) მიხედვით, საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას გადამაადგილებელი პირი ან პირები, რომლებიც ეწევიან საბაჟო ორგანოების კონტროლს დაქვემდებარებულ საქმიანობას, ვალდებული არიან ამ ორგანოებს წარუდგინონ საბაჟო კონტროლისათვის საჭირო დოკუმენტები და ცნობები. საბაჟო კონტროლის განხორციელებისას საბაჟო ორგანოებს შეუძლიათ გამოიყენონ სამართლებრივი საგადასახადო და სხვა მაკონტროლებელი ორგანოების ინფორმაცია. საბაჟო კონტროლისათვის საჭირო დოკუმენტებსა და ცნობებს საბაჟო ორგანო ინახავს ექვსი წლის განმავლობაში.

საბაჟო ორგანოებს, კანონმდებლობის მიხედვით, უფლება აქვთ საბაჟო კონტროლის განსახორციელებლად მოიწვიონ სამართლებრივი და მაკონტროლებელი ორგანოების, საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების სპეციალისტები და ექსპერტები.

საბაჟო კონტროლის რა მეთოდები გამოიყენება კონტროლის განხორციელებისას? საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებ-

ებით საქართველოს საზღვრის გადაკვეთისას ხორციელდება სრული ან შერწყვითი შემოწმება. საბაჟო კონტროლის განსახორციელებლად საბაჟო ორგანოები იყენებენ ისეთ მეთოდებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ საბაჟო კანონმდებლობისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების დაცვას.

საბაჟო კოდექსის მიხედვით, საბაჟო კონტროლი ხორციელდება იმ ტექნიკური საშუალებებით, რომლებიც არავითარ საფრთხეს არ უქმნის ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, ცხოველებსა და მცენარეულობას და არ აზიანებს საქონელსა და სატრანსპორტო საშუალებებს. საბაჟო კონტროლის დროს დაუშვებელია პირებისათვის, მათი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებებისათვის არამართლზომიერი ზიანის მიყენება.

უფრო კონკრეტულად, საბაჟო კონტროლის განხორციელებისას შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ორგანოლექტიკური მეთოდები - მხედველობის, სმენის, ყნოსვის, შეხების. უფრო ობიექტურია სხვადასხვა საზომი ხელსაწყოები და მოწყობილობანი. ზოგ შემთხვევაში კი დასაშვებია საქონლის თვისებებისა და მახასიათებლების დასადგენად საქონლის სინჯებისა და ნიმუშების აღება ლაბორატორიული ხერხებით მათი გამოკვლევისათვის.

საბაჟო კონტროლის განხორციელებისას გამოიყენება ტექნიკური საშუალებები, მხოლოდ იმ პირობით, რომ ისინი არ მოუტანენ ზიანს ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, ასევე ცხოველებსა და მცენარეებს, არ დააზიანებენ საქონელს და სატრანსპორტო საშუალებებს, არ დააზარალებენ საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო საზღვარზე გადამაადგილებელ პირებს.

საბაჟო კონტროლის ტექნიკური საშუალებანი ტექნიკურ საშუალებათა კომპლექსია, რომელიც გამოიყენება უშუალოდ ოპერატიული საბაჟო კონტროლის განხორციელებისას და ყველა სახის საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული (გადასაადგილებელი) საქონლისათვის, რათა დადგენილ იქნეს შეესაბამება თუ არა ეს საქონელი დეკლარირებულს და აგრეთვე შემოტანისათვის (გატანისათვის) აკრძალული მასალების, საგნების და ნივთიერებების გამოსავლენად.

საბაჟო კონტროლის ტექნიკური საშუალებანი განკუთვნილია ცალკეული საბაჟო კონტროლის ოპერაციებისათვის:

- ა) საბაჟო დოკუმენტების და საბაჟო უზრუნველყოფის ატრიბუტების უტყუარობის დასადგენად გამოიყენება გამადიდებელი შუშები და ხელსაწყოები, მათ შორის ულტრაფიოლეტური და ინფრაწითელი სხივებით, რაც შესაძლებელს ხდის შესწორებული, გადაშლილი და ა.შ. გაყალბებული დოკუმენტების დადგენას.
- ბ) კონტრაბანდული და აკრძალული საქონლის, ასევე შეფუთულ, თვალს მოფარებულ სათავსში საქონლის "დასანახად", გამოიყენება კონვეიერული ტიპის რენტგენოსატელევიზიო აპარატები, რენტგენოაპარატები - პირდაპირი ხედვის ფლუროსკოპები, ენდოსკოპების ნაკრებები, მავთულის საცეცები, ლითონის მაძიებლები და ლითონის დეტექტორები და სხვა.
- გ) საბაჟო კონტროლის ობიექტების სწრაფი იდენტიფიკაციისათვის ექსპრესსანალიზისათვის - სხვადასხვა ანალიზატორები, ექსპრეს-იდენტიფიკატორები და სხვა.
- დ) საბაჟო კონტროლის ზონის ოპერატიული თვალთვალისათვის - რადიოლოკაციური ტიპის აპარატები, ტექნიკურ საშუალებებთან შერწყმული ოპტიკური და ოპტიკურ-სატელევიზიო თვალთვალის ისეთი საშუალებები, რომლებიც მუშაობენ ნებისმიერი ხილვადობის დროს; სხვა ოპტიკური აპარატურა: მიწის და სტერეობინოკლერი, ინფრაწითელი სათვალთვალო ხელსაწყოები, ტელეკამერები და სხვა;
- ე) აუდიოვიდეოინფორმაციის მატარებელი საქონლის შესამოწმებლად - დიქტოფონები, აუდიოპლეიერები, მაგნიტოფონები, ფოტო და კინოფირების, სლაიდების, მიკროფიშების და სხვა გამჟღავნებელი ფირების დასათვალთვალელი მოწყობილობა; ვიდეოპლეიერები და ვიდეომაგნიტოფონები და სხვა;
- ვ) ხელსაწყოების ნაკრებები, რომელთა მეშვეობით, საჭიროების შემთხვევაში, შესაძლებელია ხელბარგის მცირე ზომის საგნების, ბარგის, საფოსტო გზავნილების, ასევე ყუთებისა და კონტეინერების გასახსნელად და შეფუთვის აღსადგენად;
- ზ) საბაჟო უზრუნველყოფის ატრიბუტებით დადავლისა და ნიშანდებისათვის - პლამბირატორები, რულონური მწებავი ლენტები საბაჟო მარკირებით, სპეციალური ნიშანდების ნიშნები;

თ) დოზიმეტრიული კონტროლის ხელსაწყოები, სასწორები, საზომი მოწყობილობანი, დენით კვების წყაროები და სხვა.¹

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭომ მგზავრბრუნვის დასაჩქარებლად 1971 წლის 8 ივნისს მიიღო შეთანხმება "ავიამგზავრების საბაჟო კონტროლის გამარტივების შესახებ ორ არსიანი სისტემის საფუძველზე". ამ სისტემით მგზავრები საბაჟო კონტროლის ზონას ტოვებენ ორიდან ერთი გასასვლელით, "მწვანეთი" თუ "წითელით". "მწვანე" გასასვლელით საბაჟო კონტროლის ზონიდან გადაიან ისინი, ვისაც არა აქვთ თან ნივთები (საქონელი), რომელიც ექვემდებარება საბაჟო გადასახდელების გადახდას, სპეციალურ ნებართვას, ან სულაც აკრძალულია. ყველა სხვა შემთხვევაში მგზავრი ირჩევს "წითელ" დერეფანს და ადგენს საბაჟო დეკლარაციას. საბაჟო ორგანოს უფლება აქვს ჩაუტაროს საბაჟო შემოწმება ცალკეულ პირებს. ამისათვის "მწვანე" დერეფანში გამავალი და მათი ხელბარგი იმყოფებიან ვიზუალური კონტროლის პირობებში და მებაჟე პერიოდულად ირჩევს კონტროლის სუბიექტს თავის გამოცდილებაზე დაყრდნობით.

საბაჟო კონტროლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მომენტია საქონლის, სატრანსპორტო საშუალებების, სათავსებისა და სხვა ობიექტების იდენტიფიკაცია.

საერთაშორისო საბაჟო პრაქტიკაში ტერმინ "საიდენტიფიკაციო საშუალებების" მაგიერ ხშირად ხმარობენ ტერმინს "საბაჟო უზრუნველყოფის ატრიბუტები". ძირითადი მოთხოვნები, რომლებსაც უნდა აკმაყოფილებდნენ საიდენტიფიკაციო საშუალებები - საბაჟო უზრუნველყოფის ატრიბუტები, შემდეგია:

- ა) შეუძლებელი უნდა იყოს ანაბეჭდის გაყალბება (ბეჭდების, შტამპების, ხელნაწერების, ნიშანდების);
- ბ) თვალნათლივი ნიშნების გარეშე შეუძლებელი უნდა იყოს საბაჟო უზრუნველყოფის ატრიბუტების მთლიანობის დარღვევა (ლუქის, მწებავი ლენტის, გასაღების, ბოქლომის);
- გ) შტემპელების, ანაბეჭდების, წერის საშუალებების (მელნის, ხაღებავების, ლუქის) მდგრადობის გარე კლიმატური ზემოქმედების მიმართ;
- დ) საბაჟო უზრუნველყოფის ატრიბუტების მკაფიო წაკითხვადობა;

¹ საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, 1998, გვ. 292-293

ე) საბაჟო ატრიბუტების ნიშანდება დოკუმენტებზე, შეფუთვა-
სა და სატრანსპორტო საშუალებებზე არ უნდა მოითხოვდეს
დიდ დროს.

იდენტიფიკაცია საქონლის გამოცნობა, ხოლო საიდენტიფიკაციო
საშუალებები, მისი გამოსაცნობი საშუალება.

საქონლის იდენტიფიკაციის საშუალება და საბაჟო უზრუნველყოფის
ატრიბუტებია სააქციზო მარკები. სააქციზო მარკები
გამოიყენება სააქციზო საქონლის არალეგარული გზით შემოტა-
ნის წინააღმდეგ და აქციზის გადასახადის სრულად ამოსაღებად.

სააქციზო მარკები მიეყიდება იმპორტიორს, რაც პრაქტიკუ-
ლად ნიშნავს აქციზის გადახდას. იმპორტიორი სააქციზო მარ-
კებს გადასცემს წარმოებას, რომელიც ამ მარკებს წებოთი და
საქარხნო წესით აწებებს ნაწარმს. სააქციზო მარკიანი ნაწარმი
მოვლდება აქციზის გადასახად გადახდილად და, შესაბამისად,
საცალო ქსელში იკრძალება ისეთი სააქციზო საქონლის გაყო-
დვა, რომელსაც ასეთი საიდენტიფიკაციო ნიშანი არ გააჩნია. სა-
ბაჟო ორგანოს წინაშე მარკების შექმნასა და გამოყენებაზე
პასუხს ატეხს იმპორტიორი.

საქართველოს საბაჟო კოდექსი (მუხლი 131) განსაზღვრავს
საქონლის, სატრანსპორტო საშუალებების, სათავსების, აგრეთვე
სხვა ადგილების იდენტიფიკაციისა და კონტროლის წესებს. სატ-
რანსპორტო საშუალებები, სათავსები და სხვა ადგილები, სადაც
არის ან შეიძლება იყოს საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებული
საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები, ადგილები, სადაც
ხორციელდება საბაჟო ორგანოების კონტროლს დაქვემდებარებუ-
ლი საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები შეიძლება იდენ-
ტიფიცირებულ იქნეს საბაჟო ორგანოების მიერ.

იდენტიფიკაცია (იდენტიფიკაცია და იდენტიფიცირება - გაი-
გივება, გათანაბრება) ხდება პლომბის, ბეჭდის დადებით, ციფრ-
ობრივი, ასოებრივი ან სხვა მარკირების, საიდენტიფიკაციო ნიშნების,
შტამპის დასმით, სინჯებისა და ნიმუშების აღებით, საქონლისა
და სატრანსპორტო საშუალებების აღწერით, ნახაზების
შედგენით, მასშტაბური გამოსახულების, ფოტოსურათების, ილუ-
სტრაციების გამოყენებით, იდენტიფიკაციის სხვა საშუალებებით.

კანონმდებლობით იდენტიფიკაციის შეცვლა მოცილება ან
განადგურება შეიძლება მხოლოდ საბაჟო ორგანოების მიერ ან მა-

თი ნებართვით. ამასთან ერთად საბაჟო ორგანოს დაუყოვნებლივ
ეცნობება იდენტიფიკაციის საშუალებათა შეცვლის, მოცილების
ან განადგურების შესახებ.

საბაჟო კონტროლის განხორციელების მიზნით საბაჟო
ორგანოების შესაბამის სახელმწიფო მოხელეებს, თავიანთი
კომპეტენციის ფარგლებში, საპროცესო კანონმდებლობით დადგ-
ენილი წესით, უფლება აქვთ შევიდნენ ნებისმიერ საცავში, სა-
დაც ხორციელდება საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებული
საქმიანობა, ან სადაც შეიძლება მოთავსებული იყოს საბაჟო
კონტროლს დაქვემდებარებული ტვირთები და სატრანსპორტო სა-
შუალებები თუ საბაჟო კონტროლისათვის საჭირო დოკუმენტები.

საბაჟო კოდექსის (მუხლი 132) შესაბამისად, საბაჟო
კონტროლს ექვემდებარება საბაჟო საზღვრის გავლით გადასაად-
გილებელი ყველა საქონელი და სატრანსპორტო საშუალება; კან-
ონმდებლობა უფლებას აძლევს საბაჟო ორგანოებს იძულების
წესით გააჩერონ სატრანსპორტო საშუალებები, უკან დააბრუნონ
საზღვაო და საჰაერო ხომალდები, რომლებიც საბაჟო ტერიტო-
რიიდან გავიდნენ საბაჟო ორგანოების ნებართვის გარეშე, გარდა
სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიებზე მყოფი ხომალდებისა.

საბაჟო კანონმდებლობით, პირადი გასინჯვა საბაჟო
კონტროლის განსაკუთრებული ფორმაა. იგი დაიშვება საბაჟო
ორგანოს უფროსის ან მისი შემცველი თანამდებობის პირის გა-
დაწყვეტილებით, თუ არის საკმაო საფუძველი იმის საგარაუდოთ,
რომ საბაჟო საზღვრის გავლით მიმავალი ან საბაჟო კონტროლის
ზონაში, ანდა საერთაშორისო მიმოსვლისათვის ღია აეროპორ-
ტის სატრანზიტო ზონაში მყოფი ფიზიკური პირი მალავს და არ
ანენს საქონელს, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობის ან
საერთაშორისო ხელშეკრულებისა თუ შეთანხმების დარღვევის
ობიექტია და რომელთა შესრულებაზე კონტროლი საბაჟო
ორგანოებს ევალებათ.

კანონმდებლობით პირადი გასინჯვის დაწყების წინ საბაჟო
ორგანოს თანამდებობის პირი ვალდებულია ფიზიკურ პირს
აცნობოს საბაჟო ორგანოს უფროსის ან მისი შემცველი პირის
გადაწყვეტილება პირადი გასინჯვის თაობაზე, გააცნოს ფიზიკურ
პირს მისი უფლება-მოვალეობანი ასეთი გასინჯვის დროს და შეს-
თავაზოს მას ნებაყოფლობით გამოაჩინოს დამალული საქონელი.

უიზიკური პირის მიერ ნებაყოფლობით პირად გასინჯვაზე უარის თქმის შემთხვევაში პირადი გასინჯვა სხეულის გასინჯვის ჩათვლით ხორციელდება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით (მუხლი 315).

“ამოღება და ჩხრეკა ტარდება იმ მიზნით, რომ აღმოაჩინონ და ამოიღონ დანაშაულის იარაღი, საგანი, რომელსაც დანაშაულის კვალი ატყვია, დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ნივთი და უსუსულობა, სხვა საგანი და დოკუმენტი, რომლებიც საჭიროა საქმის გარემოებათა გასარკვევად”.

პირადი ჩხრეკა და პირისაგან საგნის, ნივთისა და დოკუმენტის ამოღება, რასაც თან ხდევს გაშიშვლება, უნდა ჩაატაროს იმავე სქესის თანამდებობის პირმა იმავე სქესის დამხმარეთა მონაწილეობით. საჭიროებისამებრ შეიძლება მოწვევულ იქნეს სპეციალისტი.

პირადი შემოწმება წარმოებს ხანტაროულ-პიგინური მოთხოვნის შესაბამისი იზოლირების ოთახში. გამორიცხული უნდა იყოს ამ ოთახში იმ პირთა შესვლა, რომლებიც არ მონაწილეობენ შემოწმებაში. შესამოწმებელი პირის სხეულის ორგანოების გამოკვლევა უნდა აწარმოოს მხოლოდ მედიცინის მუშაკმა.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში, ისე როგორც ნებისმიერი ქვეყნის საბაჟო კანონმდებლობაში, ნაწვევებია საბაჟო დეკლარაციის, დოკუმენტების შემოწმების, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შემოწმების ვადები. საბაჟო დეკლარაციის, დოკუმენტების, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შემოწმება ხდება საბაჟო ორგანოების მიერ შეძლებისდაგვარად მოკლე ვადებში, მაგრამ არა უგვიანეს სამი დღისა საბაჟო დეკლარაციის მიღებისა და საბაჟო მიზნებისათვის საჭირო დოკუმენტებისა და მონაცემების წარდგენის მომენტიდან. აღნიშნულ ვადებში არ შედის დრო, რომელიც საჭიროა სხვა სახელმწიფო ორგანოების მიერ საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების კონტროლის განსახორციელებლად.

საბაჟო კანონმდებლობით განსაზღვრულია საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლის დროს უფლებამოსილი პირებისა და მათი წარმომადგენლების დასწრების პირობები. საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლის დროს საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაზიდვით დაკავშირებულ პირს ან მის უფლებამოსილ წარმომადგენელს უფლება აქვს დაესწროს საბაჟო დათვალიერებასა და შემოწმებას.

საბაჟო ორგანოებს უფლება აქვთ საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები უფლებამოსილ პირთა და მათ წარმომადგენელთა დაუსწრებლად შეამოწმონ შემდეგ შემთხვევებში:

1. საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების წარდგენიდან ხუთი დღის განმავლობაში აღნიშნულ პირთა გამოუცხადებლობისას;
2. თუ საფრთხე ექმნება ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, სახელმწიფო უშიშროების, საზოგადოებრივ წესრიგს, ცხოველებსა და მცენარეულობას, გარემოს, მხატვრულ, ისტორიულ და არქეოლოგიურ ფასეულობებს, აგრეთვე სხვა გადაუდებელ გარემოებებში;
3. საერთაშორისო საფოსტო გზავნილებით საქონლის გაგზავნისას.

საბაჟო რევიზიის დარღვევისას, საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების შემოწმება ხდება დაინტერესებულ პირთა თანდასწრებით. საქართველოს საბაჟო კოდექსის თანახმად, საბაჟო კონტროლის სფეროს განეკუთვნება აგრეთვე იმ პირთა საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის შემოწმება, რომლებიც ახორციელებენ საბაჟო ორგანოების კონტროლს დაქვემდებარებულ საქმიანობას და სავალუტო კონტროლი.

საბაჟო კანონმდებლობა განსაზღვრავს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ინვენტარიზაციისა და საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის შემოწმების პირობებსა და წესს. საბაჟო ორგანოებს უფლება აქვთ ნებისმიერ დროს ჩაატარონ საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებული საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების, აგრეთვე იმ საქონლის ინვენტარიზაცია, რომლის საბაჟო გადასახდელები გადაუხდელია, ან რომელსაც აქვს საბაჟო შეღავათები საბაჟო გადასახდელების ნაწილში.

საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად, საბაჟო ორგანოებს უფლება აქვთ დანიშნონ ან ჩაატარონ იმ პირთა საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის შემოწმება, რომლებიც ახორციელებენ საბაჟო ორგანოების კონტროლს დაქვემდებარებულ საქმიანობას.

საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის შემოწმებისას საბაჟო ორგანოებს თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში უფლება აქვთ: ა) მოითხოვონ გასაცნობად ნებისმიერი დოკუმენტაცია, რომელიც ეხება საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებულ საქმიანობას; ბ) თა-

ნამდებობის პირებისა და სხვა მუშაკებისაგან მიიღონ ცნობები, წერილობითი და ზეპირი ახსნა-განმარტებანი; გ) საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად დალუქონ სათაგნები და ამოიღონ საბუთები.

გარდა აღნიშნულისა, საქორების შემთხვევაში საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირებს შეუძლიათ დაადგინონ დოკუმენტაციისა და ინფორმაციის გაცნობის დრო და ადგილი.

შემოწმებისას საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირთა მოქმედებამ არამართლზომიერი ზიანი არ უნდა მიაყენოს პირს, რომლის საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობაც მოწმდება. შემოწმების შედეგები დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს ამ პირს.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 132, 1) შესაბამისად "საბაჟო კონტროლის ექვემდებარება საბაჟო საზღვრის გავლით გადასადგილებელი ყველა საქონელი და სატრანსპორტო საშუალება; გარდა ამ კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევისა" გამოთქმაში - "ყველა საქონელი და სატრანსპორტო საშუალება" იგულისხმება არა მარტო მატერიალური ქონება, არამედ ვალუტაც, სავალუტო ფასეულობაც, ელექტრო, თბური და სხვა სახის ენერგია, გაზი, ნავთობპროდუქტები, რომლებიც გადაიზიდება მილსადენებით და სხვა.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და საკმაოდ რთული სპეციფიკით ხასიათდება საზღვარზე ვალუტისა და სავალუტო ფასეულობების გადაადგილება. ამ დროს საბაჟო კონტროლის პროცესში მონაწილეობენ ბანკები, საგადასახადო ინსპექცია, სხვა საკრედიტო დაწესებულებანი.

საქართველოს საბაჟო კოდექსში (მუხლი 138) ნაწვევებია სავალუტო კონტროლის განხორციელებისას საბაჟო ორგანოების კომპეტენცია. კოდექსის შესაბამისად, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი არის სავალუტო კონტროლის აგენტი საქართველოში. საბაჟო ორგანოების ფუნქციები და უფლებამოსილებები სავალუტო კონტროლის განხორციელების სფეროში განისაზღვრება საბაჟო დეპარტამენტის კომპეტენციის ფარგლებში. საბაჟო ორგანოები ახორციელებენ პირების მიერ საბაჟო საზღვრის გავლით, თავისუფალი საბაჟო ზონებისა და თავისუფალი საწყობების გარდა, ვალუტის, ფასიანი ქაღალდების, სავალუტო ფასეულობათა გადაადგილების სავალუტო კონტროლს. სავალუტო კონტროლის განხორციელებისას საბაჟო ორგანოების

მიერ გამოვლენილი სამართალდამღვევებისათვის პასუხისმგებლობა დგება კანონმდებლობის შესაბამისად.

ამრიგად, საბაჟო დეპარტამენტი თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, ორგანიზაციას უკეთებს სავალუტო კონტროლის განხორციელებას, ასრულებს სავალუტო კონტროლის ორგანოს ფუნქციებს.

2. საბაჟო კონტროლისა და კონტროლის სხვა სახეების

შეთანხმება

როგორც აღვნიშნეთ, საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ ენევის 1982 წლის 21 ოქტომბრის საერთაშორისო კონვენციაში განსაზღვრულია საბაჟო კონტროლისა და კონტროლის სხვა სახეების შეთანხმების პრინციპები.

საბაჟოს მუშაკები, სასაზღვრო ვეტერინარული და ფიტოსანიტარიული კონტროლს დაქვემდებარებულ, ექსპორტ-იმპორტ და ტრანზიტული ტვირთების საბაჟო გაფორმებებს ამთავრებენ, ვეტსანიტარიული და ფიტოსანიტარიული კონტროლის განხორციელების შემდეგ. საბაჟო მუშაკებს ეკრძალებათ სასაზღვრო ვეტერინარული და მცენარეთა კარანტინის წარმომადგენლების გარეშე იმ ტვირთების გაფორმება, რომლებიც ექვემდებარებიან დასახელებული სამსახურების კონტროლს. საბაჟოს მუშაკები მგზავრთა ბარგსა და ხელბარგში, საფოსტო და სარკინიგზო გზავნილებში, სასაზღვრო ვეტერინარულ და ფიტოსანიტარიულ კონტროლს დაქვემდებარებულ პროდუქტების, ნედლეულისა და მასალების გამოვლენისას, წარუდგენენ მათ ზემოთდასახელებული სამსახურების სპეციალისტებს.

საბაჟო დეპარტამენტი ვალდებულია გაატაროს ქმედითი დონისძიებანი საბაჟო კონტროლის ზონაში საბაჟოს, სახელმწიფო სასაზღვრო ვეტერინარული და ფიტოსანიტარიული სამსახურების მუშაკთა ერთობლივი შეთანხმებული მუშაობისათვის.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის დებულების მიხედვით, საბაჟო დეპარტამენტი უზრუნველყოფს საქართველოს საბაჟო ორგანოების მონაწილეობას სახელმწიფო უშიშროების დაცვის

განხორციელებაში, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ცხოველებისა და მცენარეების, ბუნებრივ გარემოს დაცვაში.

საბაჟო ორგანოები მონაწილეობენ საკარანტინო ღონისძიებებში. კარანტინი - შეპზლუდავ ღონისძიებათა სისტემაა მცენარეთა, ცხოველთა და ადამიანთა ინფექციებისა და მავნებლების გავრცელების თავიდან ასაცილებლად. კარანტინის ზონაა ტერიტორია, რომელზეც ვრცელდება საკარანტინო ღონისძიებები. კარანტინის მიეკუთვნება სასოფლო-სამეურნეო, ფიტოსანიტარიული და ვეტერინალური კარანტინი. სასოფლო-სამეურნეო კარანტინი - ფიტოსანიტარიული და ვეტერინალურ სახელმწიფო საკარანტინო ღონისძიებათა სისტემა; ფიტოსანიტარიული კარანტინი - სახელმწიფო საკარანტინო ღონისძიებათა კომპლექსი მცენარეთა საკარანტინო ორგანიზმების შემოტანისა და გავრცელების თავიდან ასაცილებლად; ვეტერინალური კარანტინი - სახელმწიფო საკარანტინო ღონისძიებათა კომპლექსი ცხოველებისა და ადამიანებისათვის საერთო, აგრეთვე ცხოველთა სხვა ინფექციური და გადაამდები დაავადებების საქართველოში შემოტანისა და გავრცელების თავიდან ასაცილებლად.

კარანტინის დაქვემდებარებული პროდუქციის იმპორტი იმ სახელმწიფოებიდან, რომელთაც არ გააჩნიათ ფიტოსანიტარიული კარანტინის სამსახური და შესაბამისად-ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატი, ხორციელდება სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს იმ შესაბამისი სტრუქტურის მიერ გაცემული ნებართვით, რომლის საქმიანობაც განსაზღვრულია "მაგნე ორგანიზმებისაგან მცენარეთა დაცვის შესახებ" საქართველოს კანონით.

კარანტინის დაქვემდებარებული პროდუქციისა და ტვირთის ტრანზიტი და რეექსპორტი საქართველოს ტერიტორიაზე ნებადართულია ექსპორტიორი ქვეყნის ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატისა და საქართველოს ფიტოსანიტარიული კარანტინის სახელმწიფო სამსახურის საკარანტინო ნებართვით.

საქართველოს ტერიტორიაზე შემოსატანი, კარანტინის დაქვემდებარებული პროდუქცია და სატრანსპორტო საშუალება სასაზღვრო ზონებში ექვემდებარება აუცილებელ ფიტოსანიტარიულ შემოწმებას¹, საჭიროების მიხედვით - ლაბორატორიულ ექსპერტიზას და გაუსწებოვნებას.

¹ ფიტო - მცენარე, რაფი - ხატყვის პირველი შემადგენელი ნაწილი, რომელიც აღნიშნავს მცენარეს, სანიტარია - (ჯანმრთელობა) - ხისუფთავის, და მო-სახლეობის ჯანმრთელობის დაცვისათვის საჭირო ღონისძიებათა ერთობლიობა.

სახელმწიფო ვეტერინალურ სასაზღვრო-საკარანტინო კონტროლს საქართველოს საზღვარ ნავსადგურებში, აეროპორტებსა და სახმელეთო გასასვლელებში ახორციელებს საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტროს ვეტერინარიის დეპარტამენტი საბაჟო სამსახურთან ერთად, საბაჟო გამტარი პუნქტის ტერიტორიაზე, საბაჟო კონტროლის ზონაში.

საქართველოს 1994 წლის 14 ივნისის კანონი "ვეტერინალური მედიცინის შესახებ" განსაზღვრავს საქართველოს ტერიტორიის დაცვის წესებს საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან ცხოველების საშიში გადაამდები დაავადებების შემოტანისაგან. კანონის შესაბამისად "დაიშვება საქართველოს რესპუბლიკაში საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან მხოლოდ ჯანმრთელი ცხოველების შემოყვანა და ასეთი ცხოველებისაგან მიღებული პროდუქტების შემოტანა. აუცილებელია ცხოველების და მეცხოველეობის პროდუქტების ექსპორტიორი ქვეყანა იყოს პირუტყვის საშიში გადაამდები დაავადებების მხრივ კეთილსაიმედო".¹

კანონის მიხედვით, საქართველოს მმართველობის ცენტრალური ორგანოები, ორგანიზაციები, დაწესებულებები, საწარმოები, უწყებები, ფირმები, კომერციული სტრუქტურები, მოქალაქეები საზღვარგარეთის ქვეყნებში შეისყიდიან და შემოიყვანენ საქართველოს რესპუბლიკაში ცხოველებს, შემოიტანენ მეცხოველობის პროდუქტებს, ნედლეულს, ფურაგს და ვეტკონტროლქვემდებარე სხვა ტვირთებს, ან გაიტანენ მხოლოდ საქართველოს ვეტერინალური კონტროლის სახელმწიფო ინსპექციის ნებართვით.

საქართველოს ტერიტორიაზე, საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან ცხოველების და ადამიანების საერთო საშიში გადაამდები დაავადებების შემოტანის აღკვეთის მიზნით, საქართველოს სასაზღვრო გადასასვლელების-საერთაშორისო მიმოსვლის რკინიგზის სადგურებში, ავტოსადგურებში, საზღვარ პორტებში, აეროპორტებში, ავტოტრასებზე უშუალოდ საბაჟო კონტროლის ზონაში ტრანსპორტის ნებისმიერი სახეობით, ყველა სახის გზავნილებით (სარკინიგზო, საფოსტო), მათ შორის, მგზავრთა ხელბარგით, ვეტერინალურ კონტროლ ქვემდებარე ექსპორტ-იმპორტის და ტრან-

¹ გაზუთი "საქართველოს რესპუბლიკა". 1995 წლის 12 აგვისტო

ზიტული ტვირთების შემოწმება და შესაბამისი ღონისძიებების მიღება (ვეტსერტიფიკატებისა და ვეტმომწიბების გაფორმება ტვირთგადაზიდვების განხორციელების შემდგომი უფლებით, ხოლო ტვირთების კეთილსაიმედობასა და ვარგისიანობაზე ეჭვის მიტანის შემთხვევაში, ან მათი ტრანსპორტირების ვეტსანიტარიული ნორმების დარღვევისას ტვირთების დაკავება, გაუვნებლდება ან ამოღება - მოსპობა) ხორციელდება სასაზღვრო - სატრანსპორტო ვეტერინარული კონტროლის სამსახურის მიერ.

კანონის მიხედვით, საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე ცხოველების გადაყვანა, მეცხოველეობის პროდუქტების, ნედლეულის, ფურაჟის და ვეტერინარულ კონტროლ ქვემდებარე სხვა ტვირთების გადაზიდვა დაიშვება მხოლოდ იმ ადგილებში, სადაც მოწყობილია სახელმწიფო სასაზღვრო - სატრანსპორტო საკონტროლო ვეტერინარული უბნები. ამ უბნების სახელმძღვანელო ობიექტებია სასაზღვრო ზონის ფარგლებში განლაგებული საზოგადოებრივი კვების, სავაჭრო ობიექტების სასაწყობო მეურნეობები, დამამზადებელი და გადამამუშავებელი საწარმოები და ორგანიზაციები, მიუხედავად საკუთრების ფორმისა.

საქართველოს კანონის "წამლისა და ფარმაცევტული საქმიანობის შესახებ" შესაბამისად საქართველოს ტერიტორიაზე სამკურნალო საშუალებების იმპორტი ხორციელდება წამლის დეპარტამენტის მიერ გაცემული ლიცენზიით. საქართველოს ტერიტორიაზე ნებადართულია საქართველოში რეგისტრირებული სამკურნალო საშუალებების შემოტანა მხოლოდ მწარმოებლის მიერ გაცემული ხარისხის სერტიფიკაციის თანხლებით. კანონის მიხედვით, არარეგისტრირებული სამკურნალო საშუალებები საქართველოს ტერიტორიაზე შეიძლება შემოტანილ იქნეს შემდეგ შემთხვევებში: 1) სამკურნალო საშუალებების კლინიკამდელი და კლინიკური კვლევისათვის; 2) სამკურნალო საშუალებების სახელმწიფო რეგისტრაციისათვის (ნიმუში); 3) ფიზიკური პირის ინდივიდუალური საჭიროებისათვის; 4) საერთაშორისო მიმართულებებზე მომუშავე სატრანსპორტო საშუალებების ბრიგადის მიერ მგზავრთა სამედიცინო დახმარებისათვის საჭირო ოდენობით. გარდა აღნიშნული შემთხვევებისა, განსაკუთრებულ პირობებში - სტიქიური უბედურება, მოსახლეობის მასობრივი დაზიანება, ეპიდემია, იშვიათი დაავადების შემთხვევა - საქარ-

თველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს სპეციალური გადაწყვეტილებით დასაშვებია საქართველოში არარეგისტრირებული სამკურნალო საშუალებების შემოტანა და გამოყენება, თუ წარმოდგენილია საზღვარგარეთის ქვეყნებში მათი რეგისტრაციის და გამოყენების დამადასტურებელი დოკუმენტი.

საქართველოს ტერიტორიაზე აკრძალულია საქართველოში რეგისტრირებული სამკურნალო საშუალებების უკანონო ასლის¹ და ფალსიფიცირებული წამლის შემოტანა. ასეთი სამკურნალო საშუალებების აღმოჩენის შემთხვევაში საქართველოს საბაჟო ორგანოები ახდენენ მათ კონფისკაციას და ანადგურებენ წამლის დეპარტამენტის მიერ დადგენილი წესით.

საქართველოში სამკურნალო საშუალებების იმპორტის უფლება აქვთ: 1) ნებისმიერ იურიდიულ პირს, რომელსაც აქვს შესაბამისი საქმიანობის ლიცენზია; 2) სამკურნალო საშუალებების საწარმოს - მხოლოდ საკუთარი წარმოების უზრუნველსაყოფად; 3) სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებას - წამლის შექმნის ტექნოლოგიის შემუშავების, მისი ხარისხის, ეფექტიანობის და უსაფრთხოების გამოკვლევის მიზნით, თუ მოცემულ პარტიაზე არსებობს სათანადო ნებართვა.

მეწევის 1982 წლის 21 ოქტომბრის საერთაშორისო კონვენციის თანახმად, ხორციელდება ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისი და ხარისხის კონტროლი. ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისი კონტროლი უზრუნველყოფს ტვირთების მინიმალურ მიახლოებას საერთაშორისო ან ეროვნულ სტანდარტებთან; ხოლო ხარისხის კონტროლი ადგენს ტვირთის მინიმალურ საერთაშორისო ან ეროვნულ ხარისხობრივ მაჩვენებლებს.

სმარტივიპაკი - დადგენილ მოთხოვნებთან პროდუქციის შესაბამისობის დადასტურება. სერტიფიკატი - სერტიფიკაციის სისტემის წესების შესაბამისად გაცემული დოკუმენტი. სერტიფიკაციის სისტემა - სისტემა, რომელსაც აქვს სერტიფიკაციის ნასატარებლად საჭირო პროცედურისა და მართვის საკუთარი წესები. ერთგვაროვანი პროდუქციის სერტიფიკაციის სისტემა - სერტიფიკაციის სისტემა, რომელიც მოიცავს განსაზღვრულ პროდუქციას და რომლისთვისაც გამოიყენება ერთი და იგივე

¹ "სამკურნალო საშუალების უკანონო ასლი" - წამალი, რომელზე შეყუთვა და პტიკა წარმოადგენს სხვა მწარმოებლის კაღბ იმიტაციას ან მამუგებულობა.

კონკრეტული სტანდარტები და პროცედურები. სერტიფიკაციის მიზნებია: შეუქმნას ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს საქართველოს ერთიან სასაქონლო ბაზარზე საქმიანობის, აგრეთვე საერთაშორისო ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობისა და საერთაშორისო ვაჭრობაში მონაწილეობის პირობები; დაეხმაროს მომხმარებელს პროდუქციის არჩევაში; დაიცვას მომხმარებელი პროდუქციის დამამზადებლის (გამყიდველის, შემსრულებლის) არაკეთილსინდისიერებისაგან; გააკონტროლოს პროდუქციის უსაფრთხოება ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, ქონების და გარემოს დასაცავად; დაადასტუროს დამამზადებლის მიერ განცხადებული პროდუქციის ხარისხის მანკვნებულები; სერტიფიკაცია შეიძლება იყოს სავალდებულო ან ნებაყოფლობითი.

საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე იმ საქონლის (პროდუქციის) გაშვების პირობებს, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად ექვემდებარება სავალდებულო სერტიფიკაციას, განსაზღვრავს საქართველოს ტერიტორიაზე სავალდებულო სერტიფიკაციას დაქვემდებარებული საქონლის შემოტანის წესი. იგი დამტკიცებულია საბაჟო და სტანდარტიზაციის, მეტროლოგიისა და სერტიფიკაციის დეპარტამენტების თავმჯდომარების მიერ 1996 წლის 15 მაისს.

სერტიფიკატი დოკუმენტია, რომელიც ადასტურებს პროდუქციის შესაბამისობას დადგენილ მოთხოვნებთან. საქონელი ექვემდებარება საბაჟო ტერიტორიაზე გაშვებას, თუ ის შეესაბამება საქართველოში დადგენილ სავალდებულო სერტიფიკაციის მოთხოვნებს.

საქართველოს 1996 წლის 6 სექტემბრის კანონი „პროდუქციის და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ“ განსაზღვრავს იმპორტული პროდუქციის შემოტანის პირობებს. კანონის მე-14 მუხლის მიხედვით საქართველოში მოსაწოდებელი პროდუქციის კონტრაქტის (ხელშეკრულების) პირობებში გათვალისწინებულ უნდა იქნეს დადგენილ მოთხოვნებთან პროდუქციის შესაბამისობის დამადასტურებელი სერტიფიკატის და შესაბამისობის ნიშნის არსებობა, თუ ეს პროდუქცია ექვემდებარება სავალდებულო სერტიფიკაციას. ამ სერტიფიკატს და შესაბამისობის ნიშანს ან აღიარების დოკუმენტს გასცემს საქართველოს შესაბამისი უფლებამოსილი ორგანო. კანონის შესაბამისად პროდუქციის შემოტანის დროს ნებართვის მისაღებად საქართველოს მთელ

ტერიტორიაზე საბაჟო დეკლარაციასთან ერთად აუცილებელია სერტიფიკატი ან აღიარების მოწმობა, რომელიც წარედგინება საბაჟო ორგანოებს.

სავალდებულო სერტიფიკაციას დაქვემდებარებული პროდუქციის საქართველოს ტერიტორიაზე შემოტანის წესს ადგენენ საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი და საქსტანდარტი საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

ამრიგად, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი უზრუნველყოფს საბაჟო ორგანოების მონაწილეობას სახელმწიფო უშიშროების დაცვის ღონისძიებების განხორციელებაში, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ცხოველებისა და მცენარეების, ბუნებრივი გარემოს დაცვაში; საბაჟო კონტროლის განხორციელებაში.

მოკლედ, საქართველოს ტერიტორიაზე დისლოცირებული უცხო ქვეყნის სამხედრო შენაერთების კუთვნილი სამხედრო ტვირთებისა და ამ შენაერთების სამხედრო მოსამსახურეთა კუთვნილი პირადი ქონების საბაჟო კონტროლისა და გაფორმების წესების შესახებ. საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე ნებისმიერ საბაჟო რეჟიმში გადაადგილებული სამხედრო ტვირთი ექვემდებარება საბაჟო კონტროლსა და გაფორმებას. საქართველოს ტერიტორიაზე დისლოცირებული უცხო ქვეყნის სამხედრო შენაერთების მოსამსახურეთა კუთვნილი პირადი ქონების საბაჟო კონტროლი და გაფორმება ხორციელდება არსებული საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად. საქართველოს სასაზღვრო გადასასვლელებზე განთავსებული საქართველოს საბაჟო ორგანოები ვალდებული არიან შეაჩერონ მათი პუნქტების გავლით საქართველოში შემოსატანი და ტერიტორიიდან გასატანი სხვადასხვა საბაჟო რეჟიმში მოქცეული სამხედრო ტვირთები საბაჟო შემოწმების მიზნით.

საქართველოს ტერიტორიაზე სამხედრო ტვირთების შემოტანისას, საბაჟო ორგანოები აწერებენ მათ და ამოწმებენ, ითხოვენ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს ნებართვას, რომელიც გაიცემა ერთჯერადად ტვირთის კონკრეტულ პარტიაზე. აღნიშნული ნებართვის წარდგენის, ასევე ტვირთის სათანადო შემოწმების გარეშე სამხედრო ტვირთების საბაჟო საზღვარზე

გატარება დაუშვებელია. აღნიშნული ტვირთის სრულყოფილი საბაჟო გაფორმება ხორციელდება არსებული წესით.

ტრანზიტის საბაჟო რეჟიმში მოძრაობის სამხედრო ტვირთები, რომლებიც საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანისას შემოწმებულია და გაფორმებულია არსებული მოთხოვნების დაცვით, წარედგინება საბაჟო შემოწმებისათვის იმ სასაზღვრო-საბაჟო პუნქტის საბაჟო ორგანოს, რომლის გავლითაც ტოვებენ აღნიშნული ტვირთები საქართველოს საბაჟო ტერიტორიას.

საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირები ამოწმებენ ტვირთების თანხმდებლობის დოკუმენტაციის მონაცემების შესაბამისობას წარმოდგენილ ტვირთებთან, ასევე აღნიშნულ ტვირთებზე თავდაცვის სამინისტროს მიერ გაცემულ ნებართვებს. საქართველოს საბაჟო ორგანოების მიერ დაღუპული ტვირთები შემოწმებას არ იქვემდებარება, მოწმდება მხოლოდ თანხლები დოკუმენტაცია.

სამხედრო ტვირთები, რომლებიც ექვემდებარებიან საქართველოს ტერიტორიიდან გატანას ექსპორტის, დროებითი გატანის ან სხვა შესაბამის საბაჟო რეჟიმში, ასევე იმპორტის, დროებითი შემოტანის ან სხვა საბაჟო რეჟიმში, ქვეყნის ტერიტორიაზე შემოტანილი მოთხოვნების დაცვით სასაზღვრო-საბაჟო ორგანოების მიერ შემოწმებული სამხედრო ტვირთები წარედგინება საქართველოს შესაბამის რეგიონალურ საბაჟო ორგანოებს სრულყოფილი გაფორმებისათვის. აღნიშნული ტვირთის საბაჟო კონტროლი და გაფორმება რეგიონალური საბაჟო ორგანოების მიერ ხორციელდება არსებული წესით და საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს მიერ გაცემული ნებართვით.

როგორც აღვნიშნეთ, საქართველოს პრეზიდენტი წარმართავს საბაჟო საქმის საერთო ხელმძღვანელობას, ზრუნავს საბაჟო კანონმდებლობის სრულყოფაზე; ბრძანებულებებში განსაზღვრავს სამინისტროების, სხვა სახელმწიფო დაწესებულებების, საბაჟო ორგანოების კონკრეტულ ამოცანებს საბაჟო კანონმდებლობის ცალკეულ საკითხებზე. ამ დოკუმენტებში დგინდება სხვადასხვა სამსახურების გადასაწვეტი ნორმები და საქმიანობის მიმართულებები. მაგალითად, საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის 24

ივნისი ბრძანებულებით - "საქართველოში საბაჟო საქმის გაუმჯობესების, საბაჟო სისტემების რეორგანიზაციის ხელშეწყობის მიზნით და საერთაშორისო ტვირთზიდვის სფეროში სახელმწიფოებრივი წესრიგის განმტკიცების შესახებ" - დადგინდა, რომ 1) საბაჟო გამტარ პუნქტებში თავის ფუნქციებს განახორციელებს მხოლოდ საავტომობილო ტრანსპორტის დეპარტამენტის შესაბამისი სამსახური საბაჟო დეპარტამენტის თანხმობის საფუძველზე; 2) იმპორტული ტვირთის საბაჟო გაფორმება მოხდება რეგიონალურ საბაჟო შემკრებ ტერმინალებში (საბაჟო საწყობებში) საბაჟო დეპარტამენტის მიერ დადგენილი წესით; 3) სანიტარიულ-საკარანტინო, ვეტერინალურმა, ფიტოსანიტარიულმა და სხვა სამსახურებმა თავიანთი ფუნქციები უნდა განახორციელონ რეგიონალური ტერმინალების ტერიტორიაზე, სანიტარიულ-საკარანტინო, ვეტერინალური, ფიტოსანიტარიული და სხვა სამსახურები უნდა განლაგდნენ სპეციალურ საბაჟო კონტროლის ზონებში (შემკრებ-გამანაწილებელი) საბაჟო გამტარი პუნქტების მიმდინარე ტერიტორიაზე და განახორციელონ ვიზუალური საკონტროლო - საზედამხებველო ფუნქციები თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში შესაბამისი დებულების თანახმად.

ამავე მრბანებულებით დაევადა; ა) საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტს საბაჟო დეპარტამენტთან ერთად თბილისის აეროპორტსა და ქვეყნის სხვა აეროპორტებში უზრუნველყო სრულფასოვანი საბაჟო კონტროლის განსახორციელებლად საჭირო პირობების შექმნა; 2) საქართველოს საზღვაო ტრანსპორტის დეპარტამენტს საბაჟო დეპარტამენტთან ერთად ყველა პორტის შექმნა საპორტო-საბაჟო კონტროლის ზომებში სრულფასოვანი საბაჟო კონტროლის განხორციელებისათვის.

ბათუმისა და ფოთის საზღვაო-სავაჭრო ნავსადგურების ტერიტორიები გამოცხადდა საბაჟო კონტროლის ზონებად.

ამგვარად საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირები ახორციელებენ საბაჟო კონტროლს. მათ დღენიადაგ უნდა ახსოვდეთ საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ ენევის 1982 წლის 21 ოქტომბრის საერთაშორისო კონვენციის დებულებები.

1 საერთაშორისო კონვენცია საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ, ეურნალი "მაკრო, მიკრო ეკონომიკა", 1998, №2, გვ. 46

1. ყველა საზღვარზე საბაჟოების არსებობის და მათი მუშაობის საერთო ხასიათის გათვალისწინებით, სხვა სახის კონტროლის ორგანიზაცია, შესაძლებლობის ფარგლებში, კოორდინირდება საბაჟო კონტროლთან.
2. იმ შემთხვევაში, თუ აუცილებელია ერთ ადგილას რამდენიმე სახის კონტროლის ჩატარება, კომპეტენტური სამსახურები დებულობენ ყველა სათანადო ზომას, რათა კონტროლი ჩატარდეს ერთდროულად ან რაც შეიძლება მოკლე დროში. ისინი ყოველ დონეს ხმარობენ დოკუმენტებსა და ინფორმაციებში თავიანთი მოთხოვნების კოორდინირებისათვის.
3. კერძოდ, კომპეტენტური სამსახურები დებულობენ საჭირო ზომებს იმისათვის, რომ კონტროლის ჩატარების ადგილზე იყოს სათანადო პერსონალი და აღჭურვილობა. საბაჟოებს შეუძლიათ, კომპეტენტური ორგანოების მიერ მათთვის მინიჭებული უფლებამოსილებით ჩაატარონ კონტროლის ყველა ან ზოგიერთი სახე, რომელთა გამოც, პასუხისმგებლობას თავად კისრულობენ. ასეთ შემთხვევაში კომპეტენტური ორგანოები უზრუნველყოფენ საბაჟოებს სათანადო აღჭურვილობით.
4. საბაჟო უნდა ფლობდეს სრულ ინფორმაციას იმ იურიდიული მითითებების და წესების თაობაზე, რომლებიც შეიძლება მოითხოვონ საბაჟო კონტროლისაგან განსხვავებული კონტროლის სხვა სახეების განხორციელება. თუ დადგინდა კონტროლის სხვა სახეების ჩატარების აუცილებლობა, საბაჟო ინფორმირებს ამის შესახებ მასში მონაწილე სამსახურებს და თანამშრომლობს მათთან.

3. სტრატეგიული მნიშვნელობის საჟონოს

საბაჟო კონტროლი

შეიარაღების, სამხედრო ტექნიკისა და ორმაგი დანიშნულების პროდუქციის საამსაოროტო კონტროლი. პროდუქცია - საექსპორტო კონტროლს დაქვემდებარებული საქონელი, ტექნოლოგიები, მოწყობილობები, მომსახურება და ინფორმაცია;

ორმაგი დანიშნულების პროდუქცია - ესაა პროდუქცია, რომელიც არ არის გათვალისწინებული სამხედრო მიზნისათვის, მაგრამ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ბირთვული, ქიმიური და სხვა სახის მასობრივი განადგურების იარაღისა და მისი გადატანის საშუალებების შექმნისას; საექსპორტო კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქციის ნომენკლატურას მიეკუთვნება: საკონტროლო სიები, შეიარაღებისა და სამხედრო ტექნიკის ჩამონათვალი, ორმაგი დანიშნულების პროდუქცია, მათ შორის ბირთვული და სპეციალური არაბირთვული მასალები, მოწყობილობები, ტექნიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაცია და მომსახურება, რომლებიც გამოიყენება ან შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მასობრივი განადგურების იარაღის ან მისი გადატანის საშუალებების შექმნისას.

საექსპორტო კონტროლს დაქვემდებარებულ პროდუქციას განეკუთვნება:

- ა) ჩვეულებრივი შეიარაღება და ტექნიკა, ნედლეული, მასალები, სპეციალური მოწყობილობები და ტექნოლოგიები, აგრეთვე მათ წარმოებასთან დაკავშირებული მომსახურება;
- ბ) ბირთვული მასალები, ტექნოლოგიები, მოწყობილობები, დანადგარები, სპეციალური არაბირთვული მასალები, ორმაგი დანიშნულების პროდუქცია, მოწყობილობები, ტექნოლოგიები, რადიოაქტიური გამოსხივების წყაროები და იზოტოპური პროდუქცია, რომელთა ჩამონათვალი დგინდება გაუვრცელებლობის საერთაშორისო რეჟიმებით;
- გ) ორმაგი დანიშნულების ქიმიკატები და ტექნოლოგიები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ქიმიური იარაღის შექმნისას გაუვრცელებლობის საერთაშორისო რეჟიმებით დადგენილი ჩამონათვალის მიხედვით.
- დ) დაავადებათა გამომწვევები, მათი გენეტიკურად შეცვლილი ფორმები და გენეტიკური მასალების ფრაგმენტები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ბაქტერიოლოგიურ (ბიოლოგიური) და ტოქსიკური იარაღის შექმნისას. გაუვრცელებლობის საერთაშორისო რეჟიმებით დადგენილი ჩამონათვალის მიხედვით;
- ე) მოწყობილობები, მასალები და ტექნოლოგიები, რომლებიც გამოიყენება სარაკეტო იარაღის შექმნისას და რომელთა ჩამონათვალი დგინდება გაუვრცელებლობის საერთაშორისო რეჟიმებით;

ვ) სამხედრო დანიშნულების პროდუქციასთან დაკავშირებული სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაცია, მომსახურება და ინტელექტუალური საკუთრების შედეგები;

ზ) საქართველოს პრეზიდენტის გადაწყვეტილებით დადგენილი პროდუქციის სხვა სახეები.

საქართველოს პარლამენტი, ა) განსაზღვრავს სახელმწიფო პოლიტიკას საექსპორტო კონტროლის სფეროში; ბ) ქმნის და ავითარებს საექსპორტო კონტროლის სისტემას; გ) საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს სამხედრო-ტექნიკურ საკითხთა მუდმივ მოქმედ საუწყებათშორისო კომისიას წარუდგენს იმ სახელმწიფოთა სიას, რომელთა მიმართ შეიძლება შემოღებულ იქნეს შეზღუდვები საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში; დ) ახორციელებს საექსპორტო კონტროლის საკანონმდებლო რეგულირებას.

საქართველოს კანონში (1998 წლის 28 აპრილი) "შეიარაღების, სამხედრო ტექნიკისა და ორმაგი დანიშნულების პროდუქციის საექსპორტო კონტროლის შესახებ" განსაზღვრულია საქართველოს პრეზიდენტისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოთა უფლებამოსილებანი.

საქართველოს პარლამენტი: გამოსცემს ნორმატიულ აქტებს საექსპორტო კონტროლის მოსაწესრიგებლად და განსახორციელებლად; ხელმძღვანელობს საექსპორტო კონტროლის განსახორციელებელი საქართველოს აღმასრულებელი ორგანოების საქმიანობას და სხვ.

საექსპორტო კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქციის ექსპორტი ხორციელდება მასობრივი განადგურების იარაღის, სხვა სახის იარაღისა და მათი შექმნის ტექნოლოგიების გაუფრთხილებლობის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის, აგრეთვე საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების შესაბამისად.

საექსპორტო კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქციის ექსპორტი ხორციელდება ლიცენზიის საფუძველზე, რომელსაც საქართველოს პრეზიდენტი განკარგულებით გასცემს საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილი ორგანო.

1 გახეილი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1998 წლის 19 მაისი

ექსპორტი - ამ შემთხვევაში გულისხმობს საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან პროდუქციის გატანას მის ფარგლებს გარეთ მუდმივად განთავსების ან გამოყენების მიზნით, უცხო პირთათვის მომსახურების გაწევას და უფლებების მინიჭებას ინტელექტუალური საქმიანობის შედეგებზე, რომლებიც დაკავშირებულია შეიარაღებასა და სამხედრო ტექნიკასთან ან ორმაგი დანიშნულების პროდუქციასთან.

რას ნიშნავს უფლებები ინტელექტუალური საქმიანობის შედეგებზე? ესაა საავტორო უფლებები სამეცნიერო ნაშრომზე, ელექტრონულ გამომთვლელი მანქანების პროგრამებსა და მონაცემთა ბაზებზე, სამრეწველო საკუთრებაზე, გამოგონებაზე, პროდუქციაზე, ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა მიერ წარმოებულ ან კუთვნილ პროდუქციაზე, მათ მიერ გაწეულ მომსახურებაზე, მათ შორის შეიარაღებასთან, სამხედრო ტექნიკასთან, ორმაგი დანიშნულების პროდუქციასთან, სპეციალურ აღჭურვილობასთან და მასობრივი განადგურების იარაღის შექმნის ტექნოლოგიების სამრეწველო ნიშნებსა და "ნოუ-აუ"-სთან დაკავშირებულ მომსახურებაზე.

საქართველოს კანონის (მუხლი 8, 12) მიხედვით: "საექსპორტო კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქციის საქართველოს საბაჟოს გავლით გატანას აკონტროლებენ საქართველოს საბაჟო ორგანოები".

საექსპორტო კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქციის საქართველოდან რეექსპორტი ექვემდებარება საექსპორტო კონტროლს და ხორციელდება საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილი ორგანოს ნებართვით.

რემექსპორტი - საქართველოს საბაჟო ტერიტორიიდან მის ფარგლებს გარეთ დამზადებული პროდუქციის ექსპორტი, ან სხვა სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორიიდან საქართველოში დამზადებული პროდუქციის ექსპორტი შესაძლებელია.

საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს სამხედრო-ტექნიკურ საკითხთა მუდმივმოქმედი საუწყებათშორისო კომისიის წარდგინებით საქართველოს პრეზიდენტი, ეროვნული უსაფრთხოებისა და საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებათა შესრულების ინტერესების შესაბამისად, ამტკიცებს იმ სახელმწიფოთა სიას, რომელთა მიმართ შეიძლება შემოღებულ იქნეს შეზღუდვები საექსპორტო კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქციის ექსპორტზე საქართველოს საბაჟოს გავლით.

შავი და ფერადი ლითონების ჯართისა და ნარჩენების ექსპორტის და რეექსპორტის რეგულირება. საქართველოს კანონი (1998 წლის 26 ივნისი) "შავი და ფერადი ლითონების ჯართისა და ნარჩენების ექსპორტის და რეექსპორტის რეგულირების შესახებ" აწესრიგებს სამართლებრივ ურთიერთობებს შავი და ფერადი ლითონების ჯართისა და ნარჩენების ექსპორტის და რეექსპორტის სფეროში საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

საქართველოდან შავი და ფერადი ლითონების ჯართისა და ნარჩენების ექსპორტი და რეექსპორტი დაიშვება სპეციალური საბაჟო გადასახადის გადახდით, საქართველოს ვაჭრობისა და სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების სამინისტროს მიერ გაცემული შესაბამისი საექსპორტო ლიცენზიის საფუძველზე.

საქართველოს კანონის "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ" (1998 წლის 20 მარტი) მიხედვით (მუხლი 7,3) სპეციალური საბაჟო გადასახადები გამოიყენება სხვადასხვა მიზნით, მათ შორის როგორც "დაცვითი ღონისძიება განსაკუთრებულ შემთხვევებში სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი საქონლის ცალკეული სახეობების ექსპორტის დროებითი შეზღუდვის მიზნით". სწორედ ასეთი სტრატეგიული მნიშვნელობის საქონელია შავი და ფერადი ლითონების ჯართი და მათი ნარჩენები.

შემოღებულია სპეციალური საბაჟო გადასახადი შავი და ფერადი ლითონების ჯართისა და ნარჩენების ექსპორტსა და რეექსპორტზე შემდეგი ოდენობით (ყოველ ერთ ტონაზე):

- შავი ლითონების ჯართსა და ნარჩენებზე (სასაქონლო პოზიციის კოდი 7204) - 28 ლარი;
- სპილენძისა და სპილენძის შემცველი შენადნობების ჯართსა და ნარჩენებზე (სასაქონლო პოზიციის კოდი 7404) - 475 ლარი;
- ალუმინის ჯართსა და ნარჩენებზე (სასაქონლო პოზიციის კოდი 7602) - 380 ლარი.

შავი და ფერადი ლითონების ჯართისა და ნარჩენების ექსპორტის და რეექსპორტის შესახებ ინფორმაცია აღირიცხება სავაჭრო ვაჭრობის სფეროში საბაჟო სტატისტიკის წარმოების

საერთო წესის შესაბამისად. ამასთან, ამგვარი ინფორმაცია, საქონლის სპეციფიკისათვის აუცილებელ სხვა პარამეტრებთან ერთად, უნდა შეიცავდეს ექსპორტირებული ჯართის წონას ტონებში.

შავი და ფერადი ლითონების ჯართისა და ნარჩენების ექსპორტისა და რეექსპორტის სპეციალურ საბაჟო გადასახადის გადახდევინებას ახორციელებს საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად. ამ გადასახადით მოღებული შემოსავალი სრულიად ჩაირიცხება სახელმწიფო ბიუჯეტში.

რა მიეკუთვნება სტრატეგიული მნიშვნელობის საქონელს? მას მიეკუთვნება შავი და ფერადი ლითონი, ხე-ტყე, საქართველოში წარმოებული სხვა საქონელი.

90-იანი წლების დამდეგს საქართველოში დამკვიდრებული განუკითხაობის, უპასუხისმგებლობის, სახელმწიფო დისციპლინის მთლიანად მოშლის, ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისისა და საბოჭალაქო ომის პირობებში დიდი დანაკლისი განიცადა საქართველოს ეკონომიკამ (დაიტაცეს და საზღვარგარეთ გაზიდეს სტრატეგიული მნიშვნელობის საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები, ლითონი, ხე-ტყე, ფერადი ლითონი და სხვ.).

დღეს საბაჟო ორგანოების საქმიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა არ დაუშვას სტრატეგიული დანიშნულების საქონლის კონტროლს დაუქვემდებარებელი გაშვება, საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა. ასეთი მიზნებისათვის ყალიბდება საკანონმდებლო ბაზაც.

საქართველოს პარლამენტმა 1998 წლის 25 ივნისს მიიღო კანონი "საქართველოს ტერიტორიაზე ტყითსარგებლობის მოწესრიგების შესახებ". კანონის მიზანია ტყითსარგებლობის მოწესრიგების გზით საქართველოს ტყეების დაცვითი (ეკოლოგიური) ფუნქციების შენარჩუნება და გაუმჯობესება. კანონის შესაბამისად, საქართველოს ტერიტორიაზე მერქნის დამზადების შეზღუდვის მიზნით აიკრძალა ტყის ფონდის მიწებზე არსებულ ტყეებში მთავარი სარგებლობის ჭრის წესით მერქნის დამზადება.

ექსპორტის ლიცენზირებას ექვემდებარება ხე-ტყის ნედლეულის შემდეგი სახეები:

საქართველოს საბაჟო სამართალი - სამართლის კომპლექსური დარგი

1. საბარტველოს საბაჟო სამართლის საბანი და სისტემა

საბაჟო სამართალს, როგორც მეცნიერების ყველა სხვა დარგს, აქვს თავისი საბანი და კვლევის ობიექტი. ამა თუ იმ მეცნიერების საგნის გარკვევისა და განსაზღვრისათვის მთავარია იმის დადგენა თუ რას სწავლობს იგი, რა არის მისი გამოკვლევის მიზანი და ობიექტი, რომელი პრობლემები, კატეგორიები, ცნებები, მოვლენები აინტერესებს მას და როგორია ამ დარგის ადგილი სხვა მეცნიერებათა შორის.

საბაჟო სამართალი იურიდიული მეცნიერება და სამართლის ერთ-ერთი დარგია; მისი საბანი, შესწავლის ობიექტებია საბაჟო პოლიტიკა, საბაჟო რეჟიმები, საბაჟო ორგანოები, საბაჟო სისტემა და ურთიერთობები. იგი მჭიდროდ დაკავშირებულია სამართლის ისეთ დარგებთან, როგორიცაა საერთაშორისო სამართალი, ადმინისტრაციული სამართალი, სისხლის სამართალი, სამოქალაქო სამართალი, საზღვაო სამართალი, საფინანსო სამართალი, საგადასახადო სამართალი და სამართლის სხვა დარგები.

სამართლის ცნება. სამართალი სახელმწიფოს მიერ თავისი მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად დადგენილი ან სანქცირებული ქცევის სავალდებულო წესების ერთობლიობაა, რომლის დაცვა უზრუნველყოფილია დარწმუნებით ან სახელმწიფოებრივი იძულებით.

გივი ინწკირველი სამართალს ასე განმარტავს: “სამართალი არის ქვეყნის საზოგადოებრივი წესწყობილებით განპირობებული, გაბატონებული კლასის ან ხალხის უმრავლესობის ნების გამომხატველი და სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ დადგენილი ან სანქცირებული ერთობლიობა ადამიანთა ქცევის წესებისა (ნორმებისა), რომელთა შესრულება უზრუნველყოფი-

- ა) საბობი (საშეშე) მერქანი ხის ღეროს გადანატრების (კოტრების), ნაპობის, ტოტების, ფინხის კონების ან მსგავსი სახით - საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის 44-ე ჯგუფი (სასაქონლო პოზიციის კოდი 4401);
- ბ) ხე-ტყის დაუმუშავებელი, გაქერქილი ან გაუქერქავი, უხეშად დაძეული ან დაუმძლავი მასალა - საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის 44-ე ჯგუფი (სასაქონლო პოზიციის კოდი 4403);
- გ) საკასრე მერქანი; დაპობილი ბალანსები; წამახვილებული, სიგრძივად გაუხერხავი სარები და ხიმინჯები, თლილი, მაგრამ გაუნარჩავი, გაულუნავი ან სხვა მეთოდით დაუმუშავებელი ხე-ტყის მასალა, რომელიც გამოიყენება ხელჯოხების, შოლტების, ინსტრუმენტების სახელურებისა და სხვა მსგავსი ნაკეთობების დასამზადებლად; ახდილი და სხვა მსგავსი მერქანი - საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის 44-ე ჯგუფი (სასაქონლო პოზიციის კოდი - 4404);
- დ) საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის 44-ე ჯგუფის 4406 და 4407 სასაქონლო პოზიციით აღწერილი და კოდირებული ხე-ტყის ნედლეული.

ექსპორტის ლიცენზირებას დაქვემდებარებულ ხე-ტყის ნედლეულზე საექსპორტო ლიცენზიას, გასცემს საქართველოს გარე-და საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობის სამინისტრო. საექსპორტო ლიცენზია ექსპორტის ლიცენზირებას დაქვემდებარებულ ხე-ტყის ნედლეულზე, გაიცემა მხოლოდ საქართველოს სატყეო მეურნეობის სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ გაცემული ხე-ტყის ნედლეულის მოპოვების დამადასტურებელი საბუთის (ცნობის) წარდგენის შემთხვევაში.

ლია დარწმუნებით ან სახელმწიფოებრივი იძულებით¹. სამართლის ისტორიული ტიპის ცნება გულისხმობს იმ თავისებურებებს, რომლებიც ახასიათებს ერთი და იმავე საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციის ფარგლებში წარმოშობილ და ერთგვარკვეული კლასის ნების გამოხატვულ სამართლებრივ სისტემებს. სამართლისა და სახელმწიფოს ისტორიული ტიპებია მონათმფლობელური სამართალი, ფეოდალური სამართალი, ბურჟუაზიული სამართალი და ე.წ. სოციალისტური სამართალი, რომელიც ისე როგორც ე.წ. სოციალისტური სახელმწიფო, ათეული წლების მანძილზე არსებობდა ყოფილ სსრ კავშირსა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში.

სამართლის აღნიშნული განმარტება ზოგადი ხასიათისაა. მასში აღნიშნული და ხაზგასმულია ის ძირითადი ნიშნები, რომლებიც გამოხატავენ სამართლის ბუნებას, მის სოციალურ არსსა და დაინიშნულებას. ეს ნიშნებია: სახელმწიფოს მიერ დადგენა ან სანქციონირება, ნორმატიულობა, ნორმების ერთობლიობა, სავალდებულობა.

სახელმწიფო ხელისუფლება ხორციელდება სამართლის საშუალებითა და მეშვეობით. სამართლის ყველა თვისება და სპეციფიკა, დამახასიათებელია ამა თუ იმ ტიპისა და ფორმის სახელმწიფოს სამართლისათვის. ტოტალიტარულ სახელმწიფოში სამართალი გამოხატავს და იცავს გაბატონებული კლასისა თუ ფენის ინტერესებს, ხოლო სამართლებრივ სახელმწიფოში იგი ემსახურება სამოქალაქო საზოგადოების მშენებლობას, დემოკრატიული ინსტიტუტების დაცვასა და განმტკიცებას.²

სამართლის თეორიაში მნიშვნელოვანი როლი განეკუთვნება სამართლის სისტემას, სამართლის დარგებს, სამართლებრივ ინსტიტუტებს, სამართლის ნორმას, სამართლებრივ ურთიერთობას, სამართლის სუბიექტებს და წყაროებს.

სამართლის სისტემა თითოეული ქვეყნის სამართლის შინაგანი სტრუქტურაა, რაც საზოგადოების ეკონომიკური წესწესებულებითაა განპირობებული და გამოიხატება საერთო პრინციპების საფუძველზე ერთიანობაში მყოფი იურიდიული ნორმების და-

ნაწილებაში სამართლის დარგებად და ინსტიტუტებად, ამ დარგებისა და ინსტიტუტების ერთმანეთისაგან გამოჯენაში და მათ შორის ურთიერთკავშირის დადგენაში.

სამართლებრივი ინსტიტუტი იურიდიული ნორმების ისეთი ერთობლიობაა, რომლებიც სამართლის ამა თუ იმ დარგის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენენ და არეგულირებენ საზოგადოებრივი ურთიერთობის ცალკეული სფეროს ერთ კონკრეტულ მხარეს, ერთგვაროვან და ორგანულად ერთმანეთთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს.

სამართლის ნორმების ერთობლიობას, რომელიც აწესრიგებს საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ერთ რომელიმე სფეროს, **სამართლის დარგი** ეწოდება. სახელმწიფოში სამართლის ნორმების დაჯგუფება დარგებად იმისდა მიხედვით ხდება, თუ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა რომელ მხარეს აწესრიგებენ ისინი. სამართლის ტრადიციული დარგებია: სახელმწიფო სამართალი, სამოქალაქო სამართალი და სამოქალაქო სამართლის პროცესი, სისხლის სამართალი და სისხლის სამართლის პროცესი; სამართლის დარგებია აგრეთვე შრომის სამართალი, ადმინისტრაციული სამართალი, საფინანსო სამართალი, საოჯახო სამართალი, კომპლექსური დარგებია: საგადასახადო სამართალი, საბაჟო სამართალი და ა.შ. სახელმწიფოში მოქმედი სამართლის დარგები ქმნიან სამართლის ერთიან სისტემას.

სამართლებრივი ურთიერთობა ეწოდება იდეოლოგიური ხასიათის საზოგადოებრივ ურთიერთობას, რომლის მონაწილეებს ერთიმეორის მიმართ გააჩნიათ სამართლის ნორმით განსაზღვრული უფლებანი და მოვალეობანი. სამართლებრივი ურთიერთობა მოწესრიგებულია სამართლებრივი ნორმებით. სამართლებრივი ნორმის რეალიზაცია, მისი პრაქტიკული განხორციელება ხდება სამართლებრივი ურთიერთობის მეშვეობით. სამართლებრივ ურთიერთობებს ამყარებენ ფიზიკური და იურიდიული პირები, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები.

რა არის სამართლის ნორმა, როგორია მისი სტრუქტურა? **სამართლის ნორმა** არის სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ან სანქციონირებული ქცევის ზოგადი წესი, რომლის დაცვა და შესრულება უზრუნველყოფილია სახელმწიფოებრივი იძულებით. სამართლის ნორმა, მისი გამოყენების შესაბამისად, სამი

¹ გივი ინწირველი, სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია, 1997, გვ. 51

² ალექსანდრე შუშანაშვილი, საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის საფუძვლები, 1998, გვ. 5

ნაწილისაგან შედგება: საერთო, სპეციალური და განსაკუთრებული (კერძო) ნორმები.

საერთო-ნორმები შეიცავენ ისეთ წესებს, რომლებსაც ფართო დანიშნულება აქვთ და გამოიყენებიან ერთგვაროვანი ურთიერთობის რეგულირების შემთხვევაში. ამგვარ ნორმებს შეიცავს სამართლის ცალკეული დარგის ზოგადი ნაწილი. სპეციალური ნორმები არეგულირებენ ერთგვაროვანი ურთიერთობების მხოლოდ რომელიმე კონკრეტულ სახეს. განსაკუთრებული ან კერძო ნორმები შეიცავენ რაიმე გამოჩენილებს იმ წესებში, რომლებიც დადგენილია საერთო ან სპეციალური ნორმებით.

სამართლის ნორმის ნაწილს, რომელიც მიუთითებს იმ პირობებსა და გარემოებებზე, რომელთა არსებობა ან დადგომა აუცილებელია ამ ნორმით დადგენილი წესის განხორციელებისათვის, ეწოდება პიპროთეზა, ხოლო იმ ნაწილს, რომელიც უშუალოდ ქცევის წესს ადგენს - დისპოზიციის. დისპოზიციური ნორმები შესაძლებლობას აძლევს მხარეებს თვითონ განსაზღვრონ თავიანთი უფლებებისა და მოვალეობების შინაარსი კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობაში.

სამართლის ნორმის ნაწილს, რომელიც განსაზღვრავს იძულებითი ხასიათის ღონისძიებას დისპოზიციით დადგენილი წესის დარღვევისათვის, სანქცია ეწოდება. სანქციები უფრო მკვეთრად, კონკრეტული სახითა და ზომით მოცემულია სისხლის სამართლებრივ ნორმებში.

სამართლის წყაროები ეწოდება სახელმწიფოს კომპეტენტური ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მიერ მიღებულ სამართლებრივ აქტებს, რომლებიც ადგენენ შესასრულებლად სავალდებულო ქცევის ზოგად წესებს. ამ აქტებს ზოგჯერ სამართლის წყაროებიც ეწოდებენ. სამართლის წყაროები წარმოადგენენ იმ სპეციფიკურ ფორმებს, რომლებშიც სახელმწიფო ხელისუფლება გამოხატავს სამართლებრივ ნორმებს.

სამართლებრივი აქტი ორი სახისაა: ნორმატიული და ინდივიდუალური. სამართლის წყაროს წარმოადგენს მხოლოდ ნორმატიული აქტი, რომელიც ადგენს ქცევის ზოგად წესს და გათვალისწინებულია ხანგრძლივი და მრავალჯერადი გამოყენებისათვის. ინდივიდუალური (ან არანორმატიული) აქტი ერთჯერადია, ეხება

ინდივიდუალურად განსაზღვრულ პირთა წრეს და მისი მოქმედება მთავრდება კონკრეტული საკითხის გადაწყვეტით.

საპარტიკული ნორმატიული აქტები: საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს კონსტიტუციური კანონი, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება, საქართველოს ორგანული კანონი, საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება, საქართველოს პარლამენტის დადგენილება, საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს დადგენილება, საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ბრძანება, საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარის ბრძანება, საქართველოს ელექტროენერგეტიკის მარეგულირებელი კომისიის დადგენილება, საქართველოს მინისტრისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების სხვა სახელმწიფო უწყების ხელმძღვანელის ბრძანება.

ნორმატიულ აქტებს შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია პანონს, რომელიც წარმოადგენს სახელმწიფოს უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს ან უშუალოდ ხალხის მიერ საერთო-სახალხო კენჭისყრით (რეფერენდუმით) მიღებულ სამართლებრივ აქტს და აქვს უმაღლესი იურიდიული ძალა.

პანონი სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოს მიერ განსაკუთრებული წესით მიღებული ნორმატიული აქტია, რომელიც შეეხება ქვეყნის საშინაო ცხოვრებისა და საგარეო ურთიერთობის უმნიშვნელოვანეს საკითხებს. კანონის საფუძველზე ან მის შესასრულებლად გამოცემულ სამართლებრივ აქტებს პანონი ეწოდება.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი მონაწილეობს ნორმატიული აქტების სისტემატიზაციაში. იგი ორი ფორმით ხორციელდება: ინკორპორაციის და კოდიფიკაციის ფორმით, რომელსაც პარლამენტი ახორციელებს. ინკორპორაცია ნიშნავს ნორმატიული მასალის დალაგებას თემატური, ქრონოლოგიური, ანბანური და სხვა ისეთი ნიშნით, რაც საჭიროა სამართლის ნორმის ადვილად და სწრაფად მონახვისათვის. ამ წესით დგება ნორმატიული აქტების კრებულები, ცნობარები, კატალოგები და სხვა მონაცემები.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის ინიციატივით გამოდის სერია "საბაჟო საქმე". იგი წარმოადგენს გამოცემის - "საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული" - შემადგენელ ნაწილს.

1. ინკორპორაციის სახელმწიფო და სამართლის თეორია, გვ. 119-138, 182-192

ხერია "საბაჟო საქმე" (მთავარი რედაქტორები: მიხეილ ჯიბურტი, თეიმურაზ კოპალეშვილი, ხარედაქციო კოლეგიის წევრები დავით ბასიაშვილი, მერაბ კვეკელი, დავით ჭელიძე, სერიის რედაქტორები თენგიზ აბულაძე, ვაჟა ფანჯაკიძე, თეიმურაზ ძეგლიგაშვილი) წარმოადგენს საქართველოში საბაჟო საქმიანობის მარეგულირებელი ნორმატიული აქტების სრულ კრებულს, რომელიც გადმოცემულია ოთხ თემატურ ბლოკად: "საბაჟო საქმის ზოგადი საფუძვლები", "საბაჟო საქმის მართვა", "საქართველოს საზღვარზე ფიზიკური პირების, საქონლის, კაპიტალისა და მომსახურების გადაადგილება და გატარება", "გადასახადები და მოსაკრებლები".

ხერია "საბაჟო საქმე"-ს პირველი ხაზი წიგნი (უკვე გამოვიდა: პირველი წიგნი - 1996, მეორე წიგნი - 1997, მესამე წიგნი - 1997) წარმოადგენს საქართველოში საბაჟო საქმიანობის მარეგულირებელ ნორმატიული აქტების სრულ კრებულს 1996 წლის 30 ნოემბრის მდგომარეობით. პირველი წიგნი მოიცავს საბაჟო საქმის ზოგად საფუძვლებს და საბაჟო საქმის მართვას, მეორე წიგნში მოცემულია საქართველოს საზღვარზე ფიზიკური პირების, საქონლის, კაპიტალისა და მომსახურების გადაადგილება და გატარება, ხოლო მესამე წიგნში - გადასახადები და მოსაკრებლები. კოდეფიკაციის ნორმატიული აქტების სისტემატიზაციის უფრო რთული და სრულყოფილი ფორმაა. ამ დროს მოქმედი ნორმატიული აქტების ყოველმხრივი ანალიზისა და გასინჯვის საფუძველზე იქმნება ახალი ნორმატიული აქტი. კოდეფიკაცია, ფაქტობრივად სამართალშემოქმედებითი საქმიანობის ნაწილია. კოდეფიცირებულ აქტებს ამზადებენ სახელმწიფოს კომპეტენტური ორგანოები და მათი მიღება ხდება კანონის მიღებისათვის დადგენილი წესით.

ჩვეულებრივ, იურიდიულ ლიტერატურაში, საკანონმდებლო აქტები თავისი მნიშვნელობის მიხედვით იყოფა სამ ჯგუფად: კონსტიტუციური (ანუ ძირითადი), ორგანული და ჩვეულებრივი (ანუ მიმდინარე) კანონები.

სახელმწიფოს უზენაესი კანონია კონსტიტუცია ანუ ძველნის ძირითადი კანონი. ყველა სხვა სამართლებრივი აქტები კონსტიტუციას უნდა შეესაბამებოდეს. კონსტიტუცია სამართლის უმთავრესი წყაროა.

ნორმატიული აქტების თანამედროვე კლასიფიკაცია მოცემულია საქართველოს 1996 წლის 29 ოქტომბრის კანონში "ნორმა-

ტიული აქტების შესახებ". საქართველოს საკანონმდებლო აქტებად ითვლება: საქართველოს კონსტიტუცია, კონსტიტუციური კანონი, ორგანული კანონი, კანონი, საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი.

სამართლის სუბიექტი ეწოდება სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეს, რომელიც სამართლის ნორმის საფუძველზე, სარგებლობს გარკვეული უფლებებით ან უნდა შეასრულოს რაიმე მოვალეობანი. სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილენი (სამართლის სუბიექტები) შეიძლება იყვნენ როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირები, ზოგჯერ სახელმწიფოც.

იმისათვის, რომ სრულად გავიგოთ სამართლის სპეციფიკური დარგის - საბაჟო სამართლის არსი და ბუნება, მოკლედ განვსაზღვროთ სამართლის ძირითადი, ტრადიციული თუ თანამედროვე დარგები და მათთან საბაჟო სამართლის კავშირი.

სახელმწიფო სამართალი წარმოადგენს სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობას, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის სახელმწიფოებრივ და ტერიტორიულ მოწყობას, ადგენს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანიზაციისა და საქმიანობის, ადამიანის და სახელმწიფოს ურთიერთობის ძირითად პრინციპებს. სახელმწიფო სამართალს კონსტიტუციურ სამართალსაც უწოდებენ, ვინაიდან აღნიშნული საკითხები ქვეყნის უზენაესი კანონით ანუ კონსტიტუციითაა მოწესრიგებული. მასთან მჭიდროდ დაკავშირებულია საბაჟო სამართალიც.

სახელმწიფოსა და სამართლის თაობაზე ზოგადი ხასიათის იურიდიული მეცნიერებაა, რომელიც შეისწავლის სახელმწიფოსა და სამართლის წარმოშობისა და განვითარების საერთო კანონზომიერებებს, იხილავს და წყვეტს ისეთ პრობლემებს, რომლებიც საერთო სამართლის მეცნიერებათა სისტემაში შემავალ ყველა სხვა ან მთელი რიგი დარგებისათვის, იძლევა პასუხს სახელმწიფოსა და სამართლის შესახებ ყველაზე არსებით, ძირეულ საკითხებზე.

სამართალში სამართალი წარმოადგენს სამართლის ნორმების ერთობლიობას, რომელიც აწესრიგებს კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო და პირად ქონებრივ და ზოგიერთ არაქონებრივ,

1 საქართველოს პარლამენტის უწყებანი, 1996. №25-26

2 გივი ინწიკრელო, სახელმწიფო და სამართლის თეორია, გვ.5

მაგრამ მასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს. იგი განსაზღვრავს სამოქალაქო ბრუნვის, ინტელექტუალური საქმიანობისა და საოჯახო ურთიერთობების მონაწილეთა უფლებრივ მდგომარეობას, საკუთრებისა და სხვა ქონებრივ უფლებათა წარმოშობის საფუძვლებსა და განხორციელების წესს, აწესრიგებს სახელშეკრულებო და სხვა ვალდებულებებიდან წარმოშობილ ურთიერთობებს და სხვა. სამოქალაქო სამართლის ძირითად წყაროს წარმოადგენს სამოქალაქო სამართლის კოდექსი, რომელიც პარლამენტმა 1997 წლის 27 ივნისს დაამტკიცა და ამოქმედდა იმავე წლის 25 ნოემბრიდან. კოდექსი აწესრიგებს პირთა თანასწორობაზე დამყარებულ კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო და პირად ურთიერთობებს. ახალმა სამოქალაქო კოდექსმა მოიცვა საბინაო, საქორწინო და საოჯახო კოდექსები, რომლებიც ადრე დამოუკიდებელ-საკანონმდებლო აქტების სახით არსებობდნენ.

სამართლებრივ სამოქალაქო საპროცესო სამართალი განსაზღვრავს უმთავრესად სასამართლო ორგანოების საქმიანობას, აგრეთვე სამოქალაქო სამართლის პროცესის მონაწილეთა (მოსარჩლე, მოპასუხე, მესამე პირები) უფლება-მოვალეობებს, პროკურორის მონაწილეობას სამოქალაქო პროცესში. სამოქალაქო-პროცესუალურ სამართალში შედის აგრეთვე სანოტარო ორგანოების საქმიანობის მომწესრიგებელი ნორმები. სამოქალაქო საპროცესო ახალი კოდექსი (მიღებული 1997 წლის 14 ნოემბერს) ამოქმედდა 1998 წლის 1 მაისიდან.

საოჯახო სამართალი წარმოადგენს სამოქალაქო სამართლის ნაწილს, რომელიც ადგენს ქორწინებისა და განქორწინების წესს, განსაზღვრავს მეუღლეთა უფლება-მოვალეობებს, აწესრიგებს შვილების წარმოშობის დადგენის, შვილად აყვანის, მშობლებისა და შვილების ურთიერთრჩენის მოვალეობებს, მეურვეობისა და მზრუნველობის საკითხებსა და ოჯახთან დაკავშირებულ სხვა სამართლებრივ ურთიერთობებს.

შრომის სამართალი წარმოადგენს სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობას, რომელიც აწესრიგებს მუშაკთა შრომით ურთიერთობებს საწარმოსთან, დაწესებულებასთან და ორგანიზაციებთან, მიუხედავად მათი საკუთრებისა და ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა, ხელს უწყობს ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების რეალიზაციას შრომითი უფ-

ლებების დაცვის, შრომის სამართლიანი ანაზღაურების, მისი უსაფრთხო და ჯანსაღი პირობების, არასრულწლოვანთა და ქალთა შრომის პირობების განსაზღვრის თავისებურებათა გათვალისწინებით. შრომის სამართალი ადგენს შრომის ხელშეკრულების დადებისა და მოშლის, შრომის დისციპლინის, შრომის დაცვისა და ანაზღაურების წესებსა და პრინციპებს.

სისხლის სამართალი იმ სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობაა, რომელიც აწესრიგებს დანაშაულთან და სასჯელთან დაკავშირებულ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, ადგენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლებს, განსაზღვრავს რომელი საშიში ქმედებაა დანაშაულებრივი და ამისათვის აწესებს სასჯელს, რომელიც გამოიყენება დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ. სისხლის სამართლის ამოცანაა დაიცვას დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები, სახელმწიფო საზღვარი, საკუთრება, საზოგადოებრივი წესრიგი და უშიშროება, გარემო, საქართველოს კონსტიტუციური წესწობილება, ხელი შეუწყოს დანაშაულობათა თავიდან აცილებას.

სისხლის სამართლის პროცესში იმ ნორმათა ერთობლიობაა, რომლებითაც წესრიგდება მომკვლევის, გამოძიების, პროკურორის, მოსამართლის, სასამართლოსა და სისხლის სამართალ-წარმოების სხვა მონაწილეთა საქმიანობა. მისი ამოცანაა: დაადგინოს დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებანი და მისი ჩამდენი პირი; უზრუნველყოს კანონის სწორად გამოყენება; არ დაუშვას უდანაშაულო პირის მსჯავრდება; გამოასწოროს საგამოძიებო და სასამართლო შეცდომები; დაიცვას მოქალაქის, ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, დაზარალებულის, აგრეთვე, სისხლის სამართლის პროცესის ყველა სხვა მონაწილის უფლებები და თავისუფლებები; დაამკვიდროს საზოგადოებაში კანონის, კუშიანობისა და სამართლიანობის იდეების პატივისცემა.

აღმინისტრაციული სამართალი სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობაა, რომელიც აწესრიგებს სახელმწიფო მმართველობის სფეროში აღმოცენებულ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, განსაზღვრავს მმართველობის ორგანოების შექმნის და გაუქმების, მათი ორგანიზაციისა და საქმიანობის წესსა და პრინციპებს. აღმინისტრაციული სამართლის ნორმები

განსაზღვრავენ აგრეთვე მოქალაქეების, სახელმწიფო მოხელეებისა და თანამდებობის პირთა უფლებამოსილებას, აღგენენ ქვეყნის საგადასახადო წესებს, აწესებენ პასუხისმგებლობის ზომებს მათი დარღვევისათვის, მათ შორის საბაჟო წესების დარღვევებისათვის. მაღალი ღირებულების მქონე საგნებისა და სხვა საგნების არეგულირებს სახელმწიფო მმართველობას და მის ფარგლებს გარეთ სახელმწიფო ორგანოთა მიერ გამოყენებულ მმართველობის ფუნქციებს, ფორმებსა და მეთოდებს.¹

საშინაძის საპარტალი, როგორც სამართლის დარგი, იმ ნორმათა ერთობლიობაა, რომელიც არეგულირებს საქართველოს მიერ თავისი ფუნქციებისა და ამოცანების შესასრულებლად საჭირო ფულადი სახსრების მობილიზაციის, განაწილებისა და გამოყენების პროცესში წარმოშობილ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს.² საფინანსო - სამართლებრივი ინსტიტუტებია: სახელმწიფო ბიუჯეტის ინსტიტუტი, სახელმწიფო გადასახადების ინსტიტუტი, სახელმწიფო ბაჟის ინსტიტუტი, ქონებისა და სიცოცხლის დაზღვევის ინსტიტუტი, დაკრედიტების ინსტიტუტი და სხვ.

საფინანსო სამართალი, სამართლის ერთ-ერთი დამოუკიდებელი დარგი, მჭიდროდაა დაკავშირებული ადმინისტრაციულ და საბაჟო სამართალთან. მისი ნორმები არეგულირებენ იმ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, რომლებიც წარმოიშობიან სახელმწიფოსა და მისი ორგანოების საფინანსო საქმიანობის განხორციელების პროცესში.

საბაჟო სამართალი სამართლის კომპლექსური დარგია, რომელიც არეგულირებს საქართველოს საგადასახადო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ზოგად პრინციპებს, საგადასახადო სისტემაში შემავალი გადასახადების აკრეფასა და გადახდასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, გადასახადის გადახდის და საგადასახადო ორგანოების სამართლებრივ მდგომარეობას, საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას, საგადასახადო ორგანოებისა და მათი თანამდებობის პირების არამართლზომიერ ქმედებათა გასაჩივრების წესსა და პირობებს.

¹ კილერი ლორია, საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალი, 1998, გვ. 26

² როსან შერგელა, საქართველოს საფინანსო სამართლის საკითხები, I ნაკვეთი, 1992, გვ. 53

საარჩევნო სამართალი სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობაა, რომელიც აწესრიგებს ხელისუფლებასა და მმართველობის ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოებისა და სხვა არჩევით თანამდებობებზე არჩევნების წესს, განსაზღვრავს ასარჩევ კანდიდატთა, ამომრჩეველთა და არჩევნებში მონაწილე ორგანოებისა და თანამდებობის პირთა უფლებამოსილებას, უზრუნველყოფს მოქალაქეთა საარჩევნო უფლების სრულად და დაუბრკოლებლად განხორციელებას.

საპარტალი სამართალი იმ ნორმებისა და პრინციპების ერთობლიობაა, რომლებიც აწესრიგებენ სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებს. საერთაშორისო სამართალი არ შედის ცალკეული რომელიმე ქვეყნის სამართლის სისტემაში. იგი წარმოადგენს სამართლის განსაკუთრებულ და თავისებურ დარგს. მისი ნორმები ყალიბდება სხვადასხვა სახელმწიფოთა შეთანხმების შედეგად. ეს ნორმები გამოხატულობას პოულობენ უმთავრესად საერთაშორისო ხელშეკრულებებში, შეთანხმებებში, პაქტებში, კონვენციებში და აწესრიგებენ ურთიერთობებს ქვეყნებს შორის მათი თანამშრომლობის პროცესში.

ლევან ალექსიძის სამართლის ამ დარგს ასე განმარტავს: “მხოლოდ იმ ნორმებს, ანუ ქვეყნის წესებს, რომლებიც სახელმწიფოთა, სხვა სუბიექტების ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე იქმნებიან, და, რომელთა შესრულების უზრუნველყოფა თვით სახელმწიფოების, სხვა სუბიექტების მიერ ინდივიდუალურად ან კოლექტიურად ხდება, ეწოდება საერთაშორისო სამართალი”.¹

საპარტალი სამართალი იმ ნორმებისა და პრინციპების ერთობლიობაა, რომლებიც არეგულირებენ სახელმწიფოთა ურთიერთობებს საბაჟო თანამშრომლობის სფეროში. იგი სახელმწიფოთა სამართლის საფუძველზე განსაზღვრავს სახელმწიფოთა უფლებებს და მოვალეობებს საბაჟო ურთიერთობის დარგში. საერთაშორისო საბაჟო სამართალი საჯარო სამართლის ნაწილია. იგი ასრულებს სახელმწიფოთა ეკონომიკური სუვერენიტეტის დაცვის ფუნქციებს.²

¹ ლევან ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, 1994, გვ. 4

² კ. თორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, რუსულ ენაზე, მოსკოვი, 1997, გვ. 21-22

საზღვაო სამართალი

თან დაცემის ურთიერთობებს საზღვაო ნაოსნობას-
ლისხმობს გემების გამოყენებას მგზავრთა გადასაცემად,
ლელო რეწვის, სასარგებლო წიაღისეულის ძიება-მოპოვების, სა-
ბუქსირო და სამაშველო ოპერაციების წარმოებისა და სხვა
თველოს საზღვაო კოდექსი (1997 წლის 15 მაისი) გრძელდება
საზღვაო გემებით ზღვებში, მდინარეებში, ტბებში, წყალსაცავ-
ბსა და სხვა ხანაოხნო გზებზე მიმოსვლაზე.

საბაჟო სამართალი, სამართლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვ-
ანესი კომპლექსური დარგი, იმ ნორმების ერთობლიობაა, რომ-
ლებიც არეგულირებენ საბაჟო ორგანოების საქმიანობას
სახელმწიფო საზღვრის დაცვის, საგარეო ვაჭრობისა და საბაჟო
პოლიტიკის განხორციელების დარგში. საბაჟო სამართალი გან-
რივ, ეკონომიკურ და ორგანიზაციულ საფუძვლებს; ადგენს
საბაჟო და სხვა სახელმწიფო ორგანოთა, ფიზიკურ და იურიდიულ
პირთა უფლება-მოვალეობებს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელ-
ების პროცესში.

იურიდიული მეცნიერება სამართლის დარგების გამოყოფის
საფუძვლად ძველთაგანვე თვლიდა საზოგადოებრივ ურთიერთ-
ბათა ერთ რომელიმე სფეროს სამართლებრივ რეგულირებას. იგი
სამართლის ნებისმიერი დარგის დამოუკიდებელ მეცნიერებად
ნამოყალიბების ძირითადი კრიტერიუმი.

სამართლის ყველა დარგს აქვს თავისი საგანი და რეგულირ-
ების მეთოდი. საბაჟო სამართალი, როგორც მეცნიერება და
სასწავლო დისციპლინა, შედარებით ახალი მოვლენაა. იგი სა-
მართლის მეცნიერებათა შორის ნაკლებადაა გამოკვლეული და
შესწავლილი. ამ საგნის განსაკუთრებულობისა და რეგულირების
მეთოდების გამოვლენა შედარებით რთულ და ამავე დროს აქტუ-
ალურ ამოცანას წარმოადგენს. საქართველოში საბაჟო საქმისა
გარეთის ქვეყნებში, მათ შორის რუსეთში, უკრაინაში და სხვა
სახელმწიფოებში საბაჟო სამართლის საკითხებს კვლევა კარგა

ხანია მეცნიერთა ყურადღების ცენტრში დგას. გამოიცა სახელმ-
ძღვანელოები, დამხმარე სახელმძღვანელოები, მონოგრაფიები¹.

დღეს მეცნიერთა შორის კამათია იმის თაობაზე, არსებობს
თუ არა "საბაჟო სამართალი", როგორც დამოუკიდებელი მეცნიე-
რება და სასწავლო დისციპლინა. ზოგიერთი თვლის, რომ საბაჟო
სამართალი ადმინისტრაციული სამართლის ნაწილია, სხვები მი-
იჩნევენ მას საერთაშორისო სამართლის დარგად. ავტორთა
ნაწილს მიაჩნია, რომ საუბარი შეიძლება მხოლოდ საბაჟო კანო-
ნმდებლობაზე და არა დამოუკიდებელ საბაჟო სამართალზე, რომელსაც
თავისი კვლევის საგანი გააჩნია. საბაჟო სამართლისა და სამარ-
თლის სხვა დარგების ურთიერთდამოკიდებულება განსაზღვრუ-
ლია შესაბამის კოდექსებსა და სხვა ნორმატიულ აქტებში.

საბაჟო სამართალი მჭიდრო კავშირშია ადმინისტრაციულ სა-
მართალთან. ხშირად საბაჟო სამართალს ადმინისტრაციული სა-
მართლის ნაწილად თვლიან, ვინაიდან საბაჟო ორგანოების
შექმნა, მათი ორგანიზაციული მუშაობა, ხელმძღვანელობა ქვემ-
დგომი ორგანოებისადმი ადმინისტრაციული სამართლის მეშვეო-
ბით რეგულირდება. მაგრამ საბაჟო სამართალს გააჩნია
რეგულირების თავისი მნიშვნელოვანი საგანი, რის გამოც ეს დარ-
გი ცალკე დარგადაა გამოყოფილი. რეგულირების ეს საგანია სა-
ბაჟო ორგანოები, საბაჟო რეჟიმები, სასაზღვრო რეჟიმი, საბაჟო
კონტროლი, გადასახადები, საბაჟო გაფორმება, საბაჟო შეღავათ-
ები და სხვ. ყველა ეს საქმიანობა საბაჟო სამართალითაა მო-
წესრიგებული. ამ რეგულირების დროს გამოიყენება
ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი ნორმები, ფორმები და
მეთოდები, ეს განაპირობებს საბაჟო სამართლის მჭიდრო
კავშირს ადმინისტრაციულ სამართალთან.

ადმინისტრაციულ-სამართლდარღვევათა კოდექსში აღნიშ-
ნულია, რომ "საბაჟო ორგანოები განიხილავენ ადმინისტრაციულ
სამართლდარღვევათა საქმეებს, რომლებიც გათვალისწინებუ-
ლია ამ კოდექსის 193-ე და 194-ე მუხლებით. საბაჟო ორგანოე-

¹ Таможенное право, учебник для вузов, москва, 1995, редактор проф.
Б.Н.Габричидзе; К.К. Сандровский, "Таможенное право", Киев, 1974,
Б.Н.Габричидзе, В.Е.Зобов, Таможенная служба в Российской Федерации, Мо-
сква, 1993; В.Ю. Пресняков, таможенная политика России на современном эта-
пе, учебное пособие, международное таможенное право, М. 1997 და სხვ.

ბის სახელით ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეების განხილვისა და ადმინისტრაციული სახდელის დადების უფლება აქვთ საბაჟოთა უფროსებს ან მათ მოადგილეებს¹.

ადმინისტრაციული სამართალი განსაზღვრავს საბაჟო წესების დარღვევებს და აწესებს ადმინისტრაციულ სახდელებს. იგი კოდექსში მკაფიოდაა ჩამოყალიბებული. კოდექსის თანახმად საბაჟო წესების დარღვევა: საზღვარგარეთიდან ჩამოსული ან საზღვარგარეთ გასამგზავრებული ტრანსპორტის საბაჟო დაწესებულებასთან გაუწერებლობა საბაჟო კონტროლის განსახორციელებლად; ტრანსპორტის თვითნებური მიდგომა ნაპირთან, დეკლარაციისა და მგზავრთა სიების წარუდგენლობა, საბაჟო დაწესებულების უნებართვოდ ტვირთის გახსნა ან ხელახლა შეფუთვა, საბაჟო დაწესებულების უნებართვოდ ტრანსპორტის გასვლა, იმ ადგილის მიუთითებლობა, სადაც ინახება იარაღი, ასაფეთქებელი და ადვილადღებადი ნივთიერებანი და ა.შ.²

საბაჟო სამართალი მჭიდრო კავშირშია სისხლის სამართალთანაც. საბაჟო სფეროში ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა ზოგჯერ გადაიზრდება სისხლის სამართლის დანაშაულში. სისხლის სამართალი განსაზღვრავს თუ რომელი ქმედებაა დანაშაულებრივი საბაჟო წესების დარღვევისათვის და აწესებს სასჯელს, რომელიც გამოიყენება დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ. სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ეკისრება და სასჯელი ედება მხოლოდ იმ პირს, ვისაც ბრალი მიუძღვის დანაშაულის ჩადენაში (კონტრაბანდა, სასაზღვრო რეჟიმის დარღვევა, სახელმწიფო საზღვარზე უკანონო გადასვლა და ა.შ.). მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 79-ე მუხლი აწესებს სასჯელს კონტრაბანდის დარგში.

საბაჟო სამართალი დაკავშირებულია საერთაშორისო სამართალთანაც. კვლევის პროცესში იგი იყენებს მის დებულებებსა და პრინციპებს. საბაჟო სამართალი საერთაშორისო სამართალი-საგან განსხვავებით არეგულირებს ქვეყნებს შორის მხოლოდ საბაჟო ურთიერთობებს. მისი სუბიექტებია საბაჟო ორგანოები, ფიზიკური და იურიდიული პირები. ამასთან ფიზიკური პირი შეიძლება იყოს ქვეყნის მოქალაქე ან უცხოელი.

საბაჟო სამართლის სუბიექტებია აგრეთვე საზღვარგარეთული ფირმები და მათი სრულუფლებიანი წარმომადგენლები, რომლებიც დროებით იმყოფებიან მოცემული სახელმწიფოს ტერიტორიაზე და განსაზღვრული ურთიერთობები აკავშირებთ საბაჟო ორგანოებთან. საბაჟო სამართალი განსაზღვრავს დიპლომატიური წარმომადგენლობებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო იმუნიტეტებსა და პრივილეგიებს, იგი ემყარება ორმხრივ და მრავალმხრივ შეთანხმებებს, საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და კონვენციებს, რომლებიც წარმოადგენენ საბაჟო სამართლის ერთ-ერთ წყაროს. საბაჟო სამართალი საერთაშორისო სამართლის მრავალი ინსტიტუტით სარგებლობს.

საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საბაჟო თანამშრომლობის საკითხებს. ამ ურთიერთობებს დიდი ყურადღება დაუთმეს ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო დოკუმენტებში, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის პელსინკის, ვენის, კოპენჰაგენის, სტოკჰოლმის, მადრიდის, პარიზის, პელსინკ-2-ის, ბუდაპეშტის და ლისაბონის თათბირებმა. საბაჟო სამართლის საკითხები დგას საერთაშორისო ორგანიზაციების საქმიანობის ცენტრში. მაგალითად, კოპენჰაგენის თათბირის (1990 წლის ივნისი) დასკვნით დოკუმენტში აღნიშნულია: თათბირის მონაწილე სახელმწიფოების მოქალაქეების უფრო თავისუფლად გადაადგილებასა და კონტაქტებს აქვს დიდი მნიშვნელობა ადამიანის უფლებათა დაცვისა და განვითარების საქმეში. თათბირმა მტკიცედ განაცხადა: მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რათა მათი პოლიტიკა ამ ქვეყნების ტერიტორიაზე შესვლის შესახებ მთლიანად შეესაბამებოდეს პელსინკის (1975) თათბირის დასკვნითი აქტის დებულებების მიზნებს, მადრიდისა და ვენის თათბირების შემაჯამებელ დოკუმენტებს. მათ ივალდებულეს მთლიანად შეასრულონ და სრულყოფილ ახლანდელი ვალდებულებანი ადამიანებს შორის კონტაქტების დარგში, მათ შორის ორმხრივ და მრავალმხრივ საფუძველზე. ამ მიმართულებით თათბირის მონაწილე სახელმწიფოები განსახორციელებენ მათ ტერიტორიაზე შესვლის პროცედურებს, მათ შორის ვიზების გაცემას, საპასპორტო და საბაჟო კონტროლს, ნებაყოფლობით და გაუმართლებელი შეფერხებების გარეშე. "იქ, სადაც ეს აუცილებელია, - ნათქვამია დოკუმენტში, - ისინი შეამცირებენ ვიზების

¹ საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, 1995, გვ.125
² საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, გვ.98

გაცემის შესახებ გადაწყვეტილებების მიღების ვადებს, აგრეთვე გაამარტივებენ პრაქტიკას და შეამცირებენ ადმინისტრაციულ მოთხოვნებს ვიზების მიღების შუამდგომლობის შესახებ“.

საბაჟო სამართლის წყაროები

სამართლის წყაროები წარმოადგენენ იმ სპეციფიკურ ფორმებს, რომლებშიც სახელმწიფო ხელისუფლება გამოხატავს სამართლებრივ ნორმებს. სამართლის ნორმები უმთავრესად გამოხატულია სახელმწიფოს მიერ თავისი ორგანოების მეშვეობით გამოცემულ აქტებში, მაგრამ სახელმწიფოს ყოველი აქტი არ შეიცავს სამართლის ნორმას, ესე იგი ზოგადი ხასიათის ქცევის წესს. ასეთი აქტი არ წარმოადგენს სამართლის წყაროს. აქტების ერთი ნაწილის დანიშნულებაა მოქმედი სამართლებრივი ნორმების შეფარდების საფუძველზე რომელიმე კონკრეტულ-ინდივიდუალური საკითხის გადაწყვეტა. ამიტომ მათ უწოდებენ ნორმის შეფარდების აქტებს ანუ არანორმატიულ აქტებს. ხოლო ის აქტები, რომლებიც ზოგადი ხასიათის საგაღდეგო ქცევის წესებს ე.ი. სამართლის ნორმებს შეიცავენ ნორმატიულ აქტებად იწოდებიან და სამართლის წყაროებს წარმოადგენენ.

ნორმატიული აქტებიდან სამართლის წყაროებია: კანონი და სხვა და სხვა სახის კანონქვემდებარე სახელმწიფოებრივი აქტები. გარდა ამისა, ზოგიერთ შემთხვევაში სამართლის წყაროებად შეიძლება იყოს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მნიშვნელოვანი აქტები, რომლებიც სახელმწიფოს მიერ არიან სანქციონირებული, აგრეთვე იშვიათ შემთხვევებში სანქციონირებული ჩვეულება და ხელშეკრულება.¹

თანამედროვე საერთაშორისო საბაჟო სამართალი აღიარებს შემდეგ ძირითად წყაროებს: საბაჟო საქმის საკითხებზე საერთაშორისო ხელშეკრულებები, კონვენციები, შეთანხმებები, ქვეყნის სამართლებრივი დოკუმენტები (კონსტიტუცია, საბაჟო კოდექსი, საბაჟო ტარიფები და სხვ.); საბაჟო სამართლის სანქციონირებული ჩვეულებითი ნორმები, საერთაშორისო ხელშეკრულებები.

¹ ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების დაცვაზე (ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის პეტიციები, ევროპის კოპენჰაგენისა და პარიზის თათბირების დისკუსიები აქტები და მასალები), 1991, გვ.165.

² ჯანწკირველი, სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია, 1997, გვ. 133-134.

საქართველოს საბაჟო სამართლის წყაროებია: საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის დადგენილებები და კანონები, საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კანონები საბაჟო ტარიფის, გადასახადისა და მოსაკრებლების შესახებ; საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებები და განკარგულებები, საქართველოს ფინანსთა და სხვა სამინისტროთა და უწყებათა ნორმატიული აქტები, ბრძანებები, დადგენილებები, საბაჟო დეპარტამენტის ბრძანებები, განკარგულებები, ინსტრუქციები, დებულებები, სხვა საკანონმდებლო აქტები.

საბაჟო-სამართლებრივი ნორმები მოცემულია მრავალრიცხოვან სამართლებრივ აქტებში. ეს აქტები მიღებულია ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების მიერ. ამ აქტებს უწოდებენ ქველაზე მნიშვნელოვანია კანონები. კანონი სამართლის შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია წყაროა. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, კანონი ეწოდება სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოს მიერ განსაკუთრებული წესით მიღებულ ნორმატიულ აქტს, რომელიც შეეხება ქვეყნის საშინაო ცხოვრებისა და საგარეო ურთიერთობის უმნიშვნელოვანეს საკითხებს. კანონს ნებისმიერ სახელმწიფოში უმაღლესი იურიდიული ძალა გააჩნია ყველა სხვა ნორმატიული აქტის წინაშე. ეს იმას ნიშნავს, რომ ყველა სამართლებრივი აქტი, რომელიც სახელმწიფოს ამა თუ იმ ორგანოს მიერ გამოიცემა, კანონს უნდა შეესაბამებოდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში გაუქმდებოდეს და ძალას დაკარგავს.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 1) შესაბამისად, საბაჟო პოლიტიკის განხორციელება განეკუთვნება საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას.

სახელმწიფოს უზენაესი კანონი - საქართველოს კონსტიტუცია განსაზღვრავს საბაჟო საქმის კარდინალურ საკითხებს. იგი საბაჟო სამართლის ძირითადი წყაროა. საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად მხოლოდ საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიეკუთვნება:

- ა) კანონმდებლობა საქართველოს მოქალაქეობის, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა, ემიგრაციისა და იმიგრაციის, ქვეყანაში შემოსვლისა და გასვლის, საქართველოში სხვა სახელმწიფოების მოქალაქეთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა დროებით ან მუდმივად ყოფნის შესახებ;

- ბ) სახელმწიფო საზღვრების სტატუსი, რეჟიმი და დაცვა, ტერიტორიული წყლების, საჰაერო სივრცის, კონტინენტური შელფისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სტატუსი, მათი დაცვა;
- გ) სახელმწიფოს თავდაცვა და უშიშროება, სამხედრო ძალები, სამხედრო მრეწველობა და იარაღით ვაჭრობა;
- დ) ომისა და ზავის საკითხები, საგანგებო და საომარ მდგომარეობათა სამართლებრივი რეჟიმის დადგენა და შემოღება;
- ე) საგარეო პოლიტიკა და საერთაშორისო ურთიერთობანი;
- ვ) საგარეო ვაჭრობა, საბაჟო და სატარიფო რეჟიმები;
- ზ) სახელმწიფო ფინანსები და სახელმწიფო სესხი, ფულის მოჭრა, საბანკო, საკრედიტო, სადაზღვევო და საგადასახადო კანონმდებლობა;
- თ) სტანდარტები და ეტალონები, გეოდეზია და კარტოგრაფია, ზუსტი დროის დადგენა, სახელმწიფო სტატისტიკა;
- ი) ერთიანი ენერგეტიკული სისტემა და რეჟიმი; კავშირგაბმულობა; საგაზრო ფლოტი; გემთა აღმები; საერთო-სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ნავსადგურები, აეროპორტები და აეროდრომები; საჰაერო სივრცის, ტრანზიტისა და საჰაერო ტრანსპორტის კონტროლი, საჰაერო ტრანსპორტის რეგისტრაცია; მეტეოროლოგიური სამსახური, გარემოს მდგომარეობაზე დაკვირვების სისტემა;
- კ) სახელმწიფო მნიშვნელობის რკინიგზა და საავტომობილო გზები;
- ლ) თევზჭერა ოკეანესა და ღია ზღვაში;
- მ) სასაზღვრო-სანიტარიული კორდონი;
- ნ) ფარმაცევტული პრეპარატების კანონმდებლობა;
- ო) საშუალო და უმაღლესი სასწავლებლების ატესტაცია და აკრედიტაცია; კანონმდებლობა აკადემიური, სამეცნიერო, პროფესიული წოდებებისა და ხარისხების შესახებ;
- პ) ინტელექტუალური საკუთრების კანონმდებლობა;
- ჟ) საგაზრო, სისხლის სამართლის, სამოქალაქო სამართლის, ადმინისტრაციული და შრომის სამართლის, სასჯელის აღსრულებისა და საპროცესო კანონმდებლობა;
- რ) კრიმინალური პოლიცია და გამოძიება;
- ს) მიწის, წიაღისეულისა და ბუნებრივი რესურსების კანონმდებლობა.¹

¹ საქართველოს კონსტიტუცია, 1995, გვ. 4-5.

ამ პრობლემების ცენტრში დგას საბაჟო სისტემა, საბაჟო გადასახადები და საბაჟო სამართლის საკითხები. დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოს კანონებს: საქართველოს მოქალაქეების საქართველოში დროებითი გასვლის და საქართველოს რესპუბლიკაში შემოსვლის წესების შესახებ; იმიგრაციის შესახებ; საქართველოს რესპუბლიკაში დროებითი შემოსვლის, ყოფნისა და გასვლის შესახებ და სხვ. ეს და სხვა კანონები საბაჟო სამართლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წყაროა.

საქართველოს საბაჟო სამართლის უმთავრესი წყაროა საბაჟო კოდექსი, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულია 1997 წლის 14 ნოემბერს. იგი ამოქმედდა 1998 წლის 1 იანვრიდან. საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა ემყარება საქართველოს კონსტიტუციას და შედგება საქართველოს საბაჟო კოდექსისაგან, სხვა კანონებისა და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებისაგან. საქართველოს საბაჟო კოდექსი შედგება თერთმეტი კარის, 36 თავისა და 175 მუხლისაგან. საბაჟო საქმის წინამდებარე კურსს საფუძვლად დაედო საქართველოს საბაჟო კოდექსის დებულებები, ცნებებისა და ტერმინების განსაზღვრები.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის მნიშვნელოვანი წყაროა საბაჟო საქმის საკითხებზე ორმხრივი და მრავალმხრივი შეთანხმებანი, საერთაშორისო ხელშეკრულებები და კონვენციები. მრავალმხრივ საბაჟო შეთანხმებათა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი შეთანხმებებია: 1) კონვენცია საბაჟო ტარიფების გამოქვეყნების საერთაშორისო კავშირის შექმნის შესახებ (ბრიუსელი, 1890 წლის 5 ივლისი) და ოქმი მასში ცვლილებების შეტანის შესახებ, ხელმოწერილი იქვე, ბრიუსელში 1949 წლის 16 დეკემბერს. ყოფილი სსრ კავშირი შეუერთდა კონვენციას 1935 წელს; 2) კონვენცია საბაჟო ფორმალურობის გამარტივების შესახებ (ვენეცია, 1923 წლის 3 ნოემბერი); 3) კონვენცია ალკოჰოლური საქონლით კონტრაბანდის აღკვეთის შესახებ (ჰელსინკი, 1925 წლის 19 აგვისტო) და ოქმი აღნიშნულ კონვენციაში დამატებების თაობაზე (მოსკოვი, 1926 წლის 24 აპრილი). ყოფილი სსრ კავშირი მონაწილეობდა კონვენციაში 1925 წლიდან; 4) კონვენცია ტურისტებისათვის საბაჟო შეღავათების შესახებ (1924 წელი); 5) გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე (ვენეცია, 1947 წლის 30 ოქტომბერი); 6) საერთაშორისო კონვენცია პარამონიზებული სისტემის აღწერასა და საქონლის კოდირებაზე (ბრიუსელი, 1983 წლის 14 ივნისი); 7) ვენის

1980 წლის კონვენცია საქონლის საერთაშორისო ყიდვა-გაყიდვის შესახებ; 8) საერთაშორისო კონვენცია საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ (შედგა 1992 წლის 21 ოქტომბერს, ვენეციაში); 9) შეთანხმება საბაჟო პოლიტიკის პრინციპების შესახებ (მოსკოვი, 1992 წლის 13 მარტი); 10) შეთანხმება ვაჭრობის თავისუფალი ზონების შექმნის შესახებ (მოსკოვი, 1994 წლის 15 აპრილი) და სხვ.

კონვენცია საბაჟო ტარიფების გამოყენების საერთაშორისო კავშირის შექმნის შესახებ. კავშირი დაარსდა 1890 წელს. მის ძირითად მიზანს წარმოადგენდა დედამიწის ზურგის სხვადასხვა ქვეყნის საბაჟო ტარიფებისა და მათში შეტანილი ცვლილებების ოპერატიული გამოქვეყნება. ამ მიზნით ბრიუსელში შეიქმნა სხვადასხვა ქვეყნის საბაჟო წესებისა და ტარიფების თარგმანისა და გამოქვეყნების საერთაშორისო ბიურო. მის ფუნქციებში შედიოდა საბაჟო ტარიფების თარგმანა და გამოცემა; აგრეთვე გამოქვეყნება იმ საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული დადგენილებებისა, რომლებმაც შეიტანეს ცვლილებები ამ საბაჟო ტარიფებში.

პუბლიკაციები შეიქმნა კრებულში: "საერთაშორისო საბაჟო ბიულეტენი" (საბაჟო ტარიფების გამოცემების საერთაშორისო კავშირის ორგანო). კრებული გამოდიოდა ინგლისურ, გერმანულ, ესპანურ, ფრანგულ და იტალიურ ენებზე.

მინის კონვენცია საბაჟო ტარიფების შესახებ (1971 წლის 7 ივნისი). მასში განხილულია საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ტრანზიტის საბაჟო რეჟიმისა და გზებისა და მიმართულებების ნუსხების განსაზღვრის საკითხები.

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნებმა 1992 წლის 13 მარტს მოსკოვში მოლაპარაკების შედეგად მიიღეს "შეთანხმება საბაჟო პოლიტიკის პრინციპების შესახებ". მოლაპარაკებაში მონაწილეობა მიიღეს აზერბაიჯანმა, სომხეთმა, ბელარუსმა, ყაზახეთმა, ყირგიზეთმა, მოლდოვამ, რუსეთის ფედერაციამ, ტაჯიკეთმა, თურქმენეთმა, უზბეკეთმა, უკრაინამ. შეთანხმებას ხელი არ მოაწერეს უკრაინამ და აზერბაიჯანმა.

ამ შეთანხმების შესაბამისად შეიქმნა საბაჟო კავშირი, რომელიც თავისი ფუნქციების საზღვრებში წარმოადგენს საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდებელ სუბიექტს (მუხლი 1). ამ შეთანხმების მეხუთე მუხლის შესაბამისად დაფუძნდა საბაჟო კავშირის საბჭო. იგი წარმოადგენს საბაჟო კავშირის უმაღლეს ორგანოს. საქართველო არ შევიდა საბაჟო კავშირში.

1980 წლის მინის კონვენცია, მიღებული გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ საქონლის საერთაშორისო ყიდვა-გაყიდვის შესახებ, წარმოადგენს მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმების საერთაშორისო უნიფიკაციას, რომელიც აწესრიგებს ხელშეკრულების ძირითად სახეს - ყიდვა-გაყიდვას. კონვენციის მიხედვით "ხელშეკრულებები საქონლის მიწოდებაზე, რომელიც ექვემდებარება დამზადებას ან წარმოებას, ითვლება ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებად თუ მხარე, რომელმაც საქონელი შეუკვეთა, არ იღებს ვალდებულებას, მიაწოდოს იმ მასალის არსებითი ნაწილი, რომელიც აუცილებელია ასეთი საქონლის დამზადებისათვის."

ვენის კონვენცია არეგულირებს მხოლოდ ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულების დადებას და აგრეთვე მყიდველისა და გამყიდველის იმ უფლებებსა და მოვალეობებს, რომლებიც წარმოიშობა ასეთი ხელშეკრულებიდან.

საერთაშორისო კონვენცია საზღვარგარე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ (მიღებული 1982 წლის 21 ოქტომბერს, ვენეციაში) მიზნად ისახავს "ფორმალობის დაცვასთან მიმართებაში მოთხოვნილებათა შემცირებას და, აგრეთვე, კონტროლის სახისა და ხანგრძლივობის გათვალისწინებით კონტროლის პროცედურის და მეთოდების გამოყენების ეროვნულ და საერთაშორისო კოორდინაციით". კონვენცია გამოიყენება ყველა ტვირთის მიმართ, რომელიც ტვირთის შემოტანის, ტრანზიტის ან გატანის დროს კვეთს ერთ, ან მეტ საზღაო, საჰაერო, ან სახმელეთო საზღვარს; კონვენცია გამოიყენება ხელშეკრულებით სახელმწიფოების ყველა სამსახურის მიერ.

კონვენციის მიხედვით "ყველა საზღვარზე საბაჟოების არსებობის და მათი მუშაობის საერთო ხასიათის გათვალისწინებით, სხვა სახის კონტროლის ორგანიზაცია, შესაძლებლობის ფარგლებში, კოორდინირდება საბაჟო კონტროლთან". საბაჟო უნდა ფლობდეს სრულ ინფორმაციას იმ იურიდიული მოთხოვნებისა და წესების თაობაზე, რომლებმაც შეიძლება მოითხოვონ საბაჟო კონტროლისაგან განსხვავებული კონტროლის სხვა სახეების განხორციელება.

კონვენციიდან: "კონტროლის ორგანიზაცია: იმ შემთხვევაში, თუ აუცილებელია ერთ ადგილას რამდენიმე სახის კონტროლის ჩატარება, კომპეტენტური სამსახურები დებულებით ყველა სათანადო ზომას, რათა კონტროლი ჩატარდეს ერთდროულად ან - რაც შეიძლება მოკლე დროში. საბაჟოებს შეუძლიათ, კომპეტენტური

ორგანოების მიერ მათთვის მინიჭებული უფლება-მოქმედებით ჩაატარონ კონტროლის ყველა ან ზოგიერთი სახე, რომელთა გამოც, პასუხისმგებლობას თავად კისრულობენ“.

კონვენციის თანახმად “ჩატარებული კონტროლის შედეგების საფუძველზე კომპეტენტური სამსახურები დებულებით გადაწყვეტილებას - როგორ მოიქცნენ შემდგომში მოცემულ ტვირთთან მიმართებაში. აუცილებლობის შემთხვევაში, ინფორმირებენ ამის შესახებ კომპეტენტურ სამსახურებს, რომლებიც ატარებენ კონტროლის სხვა სახეს. ამ გადაწყვეტილებათა საფუძველზე, ასეთი სახის ტვირთებისათვის საბაჟო განსაზღვრავს სათანადო საბაჟო რეჟიმს“.

კონვენციაში გამოყენებულია გამოთქმები: “საბაჟო კონტროლისა და კონტროლის სხვა სახეების შეთანხმება“; “სხვა სახის კონტროლის ორგანიზაცია“; “რამდენიმე სახის კონტროლის ჩატარება“; “კონტროლის ყველა ან ზოგიერთი სახე“; “კონტროლის სახეობათა კოორდინაცია“ და სხვ. საერთაშორისო კონვენცია ცნობს საბაჟო კონტროლისა და კონტროლის სხვა სახეებს: სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლი, ვეტერინარული კონტროლი, ფიტო-სანიტარიული კონტროლი, ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისი კონტროლი, ხარისხის კონტროლი.

საქართველოს პარლამენტის 1994 წლის 27 იანვრის დადგენილებით აღიარებულ იქნა მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ტურიზმის მართვა და ტურიზტის კომპლექსი. ტურიზმის ქარტიის შესაბამისად სახელმწიფოები მოვალენი არიან იზრუნონ როგორც შიდასაქვეყნო, ისე საერთაშორისო ტურიზმის მოწესრიგებული და პარმონიული განვითარებისათვის; დაიცვან დღევანდელი და მომავალი თაობებისათვის ტურისტული გარემო, რომელიც აერთიანებს ადამიანს, ბუნებას, საზოგადოებრივ ურთიერთობებსა და კულტურას და მთელი კაცობრიობის კუთვნილება; ფორმალურ მხარეთა გამართივების მიზნით გაეროს, საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის, საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს ან ნებისმიერი სხვა ორგანიზაციის დებულებების თანახმად, ხელი შეუწყონ ტურისტების - თავიანთი ქვეყნის მოქალაქეებს და უცხოელებს მოიძიონ საზოგადოებრივი მონაპოვრები მოგზაურობის ადგილებში, ხელი შეუწყონ ტურისტული შეგნების ამაღლებას და დამოუკიდებელთა კონტაქტებს ადგილობრივ მოსახლეობასთან ურთიერთგაგების გაღრმავებისა და ზნეობრივი ურთიერთგამდობის მიზნით; გააძლიერონ ღონისძიებანი ნარკოტიკების არალეგარული გამოყენების თავიდან ახაცილებ-

ლად ტურისტებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის დაცვის მიზნით; ხელი შეუწყონ ტურისტთა ინფორმირებას ტრანზიტისა თუ დროებითი განერების ადგილებში მკვიდრი მოსახლეობის ადამიანების გასაცნობად პირობების შექმნის მიზნით.

ტურიზტის კომპლექსის მიხედვით, ერთი ქვეყნიდან მეორეში მოგზაურობის დროს და მასპინძელი ქვეყნის ფარგლებში შესაბამისი სამთავრობო ღონისძიებების საფუძველზე ტურისტებს უნდა ჰქონდეთ საშუალება ისარგებლონ: 1) ადმინისტრაციული და საფინანსო კონტროლის შემსუბუქებით; 2) საუკეთესო პირობებით ტრანსპორტის მხრივ და მასპინძელ ქვეყანაში ყოფნის მანძილზე ტურისტული მომსახურების გამწვანთა შესაძლებლობის ფარგლებში.

საბაჟო ურთიერთობის სფეროში აღნიშნულ საერთაშორისო კონვენციებს, შეთანხმებებს და ხელშეკრულებებს უპირატესი იურიდიული ძალა აქვთ შიდასახელმწიფოებრივი აქტების მიმართ.

საბაჟო სამართლის სუბიექტებია საბაჟო ორგანოები, ფიზიკური და იურიდიული პირები. ამასთან ფიზიკური პირი შეიძლება იყოს ქვეყნის მოქალაქე ან უცხოელი. საბაჟო სამართლის სუბიექტებია აგრეთვე საზღვარგარეთული ფირმები და მათი სრულუფლებიანი წარმომადგენლები, რომლებიც დროებით იმყოფებიან მოცემულ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე და განსაზღვრული ურთიერთობები აკავშირებთ საბაჟო ორგანოებთან. კ.კ. სანდროვსკის მიხედვით “საბაჟო სამართალი სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობაა, რომლებიც არეგულირებენ საბაჟო ორგანოების საქმიანობას ამ უკანასკნელთა მიერ სახელმწიფო საზღვრის ეკონომიკური დაცვისა და სახელმწიფოს საბაჟო და საგარეო ეკონომიკური ფუნქციების განხორციელების პროცესში. საბაჟო სამართლის აუცილებელ სუბიექტებს, რომლებიც ყველა შემთხვევაში გამოდიან, როგორც საბაჟო ურთიერთობის მონაწილენი, წარმოადგენენ სახელმწიფოს საბაჟო ორგანოები“¹.

საბაჟო სამართლის ცნება მოიცავს იმ სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობას, რომლებიც რეგლამენტირებულს ხდიან სა-

1. კ.კ. სანდროვსკი, საბაჟო სამართალი, რუსულ ენაზე, კიევი, 1974, გვ.9

ბაჟო ორგანოების საქმიანობას ამ ორგანოთა მიერ სახელმწიფოს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების პროცესში. საბაჟო პოლიტიკა კი ქვეყნის საშინაო და საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია.

საბაჟო სამართალი, როგორც სასწავლო დისციპლინა, ორი ნაწილისაგან შედგება: ზოგადი და კერძო. ზოგადი ნაწილი მოიცავს საბაჟო სამართლის თეორიასა და ისტორიის ძირითად საკითხებს: საბაჟო საქმე და მისი სტრუქტურა, საბაჟო სამართლის საგანი, ბუნება, სისტემა, წყაროები, საბაჟო პოლიტიკა და საბაჟო კანონმდებლობა, საბაჟო პოლიტიკა და საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაცია, საბაჟო ტერიტორია და საბაჟო საზღვარი, საბაჟო სამართლის სუბიექტები.

საბაჟო სამართლის კერძო ნაწილი მოიცავს საბაჟო ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირების საკითხებს: საბაჟო ურთიერთობის ეროვნულ-სამართლებრივ და საერთაშორისო-სამართლებრივ რეგლამენტაციებს, კერძოდ: საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით; საბაჟო რეჟიმები; საბაჟო გადასახდელების სახეები; საბაჟო გაფორმების ძირითადი პრინციპები, საბაჟო გაფორმების პროცედურები; საბაჟო კონტროლის განხორციელება; საბაჟო შეღავათები; საბაჟო კანონმდებლის დარღვევები; საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატუსი, საბაჟო ორგანოები და მათი ფუნქციები; საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეთა სამართლებრივი სტატუსი - და სხვ.

საბაჟო სამართალი, როგორც საგანი, ისწავლება საზღვარგარეთის უნივერსიტეტებში. ამ მხრივ დადებითი გამოცდილება დაგროვდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში, დიდ ბრიტანეთში, რუსეთში, უკრაინაში, საფრანგეთში და რიგ სხვა ქვეყნებში. ყოფილი სსრ კავშირის რესპუბლიკების უმაღლესი სასწავლებლებიდან აღსანიშნავია მოსკოვის, სანკტ-პეტერბურგის, კიევის, კატერინბურგის უნივერსიტეტები. აქ იკითხებოდა საბაჟო სამართალი. წარმოებდა სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობა, მოსკოვის, კიევის, და რიგ სხვა უნივერსიტეტებში გამოიცა სახელმძღვანელოები.

1. Сандровский К.К. Таможенное право, Киев, 1974; Марков Л.Н. Таможенное право СССР, Иркутск, 1973; Таможенное право, учебник для вузов, отв. редактор проф. Б.Н. Габричидзе, Москва, 1995; В.Ю. Пресняков, Таможенная политика России на современном этапе, учебное пособие, Москва, 1996; К.Г. Борисов, Международное таможенное право, Москва, 1997.

თავი მეშვიდე

საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევები

1. მოკვლევის ორგანოები და მოკვლევი

საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევებთან დაკავშირებული ცნებებისა და ტერმინების განსაზღვრებანი:

სასამართლო - მართლმსაჯულების განმახორციელებელი კოლეგიური ორგანო; მოსამართლე- ორგანო, რომელიც ერთპიროვნულად, არსებითად განიხილავს სისხლის სამართლის საქმესა და მასალებს საპროცესო იძულების ღონისძიების გამოყენების შესახებ.

სასამართლო გადაწყვეტილება - სასამართლოს ან მოსამართლის განაჩენი, განჩინება, დადგენილება.

ბანანმანი - პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც ბრალდებულს ცნობს დამნაშავედ დანაშაულის ჩადენაში ან ამართლებს მას.

ბანანმება - პირველი და სააპელაციო ინსტანციების სასამართლოების გადაწყვეტილება (განაჩენის გარდა) ნებისმიერ საკითხზე.

დაჯანსაღება - გადაწყვეტილება, რომელიც მოსამართლეს ერთპიროვნულად გამოაქვს საქმის განხილვისას; საკასაციო და სარევიზიო ინსტანციების სასამართლოების გადაწყვეტილება; მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამოძიებლის, პროკურორის გადაწყვეტილება ნებისმიერ საკითხზე, რომელიც წარმოიშობა წინასწარი გამოძიებისას.

სისხლის სამართლის საქმის მწარმოებელი ორგანო - მომკვლევი, მოკვლევის ორგანო, გამოძიებელი, პროკურორი, სასამართლო.

პროკურორი - საქართველოს გენერალური პროკურორი და მისადმი დაქვემდებარებული ყველა პროკურორი, მათი მოადგილეები და თანამშემგებნი.

გამომძიებელი - პროკურატურის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს თანამდებობის პირი, რომელიც გამოძიებას აწარმოებს სრული მოცულობით.

მომავალი - პირი, რომელიც თავდაპირველ (გადაუდებელ) საგამოძიებო მოქმედებას ატარებს.

ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა - ბრალეული ქმედება, რომელიც ხელყოფს სახელმწიფო და საზოგადოებრივ წესრიგსა და უშიშროებას, მოქალაქეთა უფლებებსა და თავისუფლებებს, საკუთრებას, სოციალურ-კულტურულ, სამეურნეო ან ადმინისტრაციულ-პოლიტიკური საქმიანობის სფეროებში დადგენილ მართლწესრიგს, რისთვისაც კანონით გათვალისწინებულია ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა.

ადმინისტრაციული სახდელი - პასუხისმგებლობის ზომა, რომელიც გამოიყენება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის მიმართ და მიზნად ისახავს დამრღვევის დასჯას და სამართალდარღვევათა თავიდან აცილებას.

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეების განსახილველად უფლებამოსილი ორგანოები:-

1. რაიონის (ქალაქის) სასამართლოები, მოსამართლეები და ადმინისტრაციული მოსამართლეები;

2. შინაგან საქმეთა ორგანოები, სახელმწიფო ინსპექციის ორგანოები და საქართველოს საკანონმდებლო აქტების საამისოდ უფლებამოსილი სხვა ორგანოები (თანამდებობის პირები).

საქართველოში მოქმედების ორგანოები: 1) შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანოები და ქვედანაყოფები, რომლებიც სპეციალურადაა შექმნილი მოკვლევის საწარმოებლად-ყველა დანაშაულის საქმეზე, გარდა მოკვლევის სხვა ორგანოთა კომპეტენციას მიკუთვნებული საქმეებისა; 2) სამხედრო ნაწილებისა და შენაერთების მეთაურები და სამხედრო დაწესებულებათა შტაბები - სამხედრო გამომძიებელთა კომპეტენციას მიკუთვნებულ საქმეებზე; 3) სახელმწიფო უშიშროების მოკვლევის ორგანოები - სახელმწიფო უშიშროების გამომძიებელთა კომპეტენციას მიკუთვნებულ საქმეებზე; 4) სასაზღვრო დაცვის მოკვლევის ორგანოები - სასაზღვრო დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის სამხედრო მოსამსახურის მიერ ჩადენილი დანაშაულის, საზღვრისა და სასაზღვრო რეჟიმის დარღვევის საქმეებზე; 5) საბაზაზღვრო სასაზღვრო მოკვლევის ორგანოები - გადასახადის გადახდისაგან თავის არიდების, დამალული ან შემცირებული შემოსავლების საქმეებზე; 6) საბაზო სამსახურის ორგანოები - საბაზო გადა-

სახადების გადახდისაგან თავის არიდების, აგრეთვე საქართველოს თუ სხვა სახელმწიფოების ხალხთა კუთვნილი მხატვრული, ისტორიული ან არქეოლოგიური ღირებულების მქონე ნივთების საქართველოში დაუბრუნებლობასთან დაკავშირებულ საქმეებზე; 7) სასაქონლო უშიშროების დაწესებულებების, საბაზო მომსახურების უშიშროების - ამ დაწესებულებათა და იზოლაციის თანამშრომლების მიერ სამსახურის შესრულების დადგენილი წესის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულთა და ამ დაწესებულებისა და იზოლაციის განლაგების ადგილზე ჩადენილ სხვა დანაშაულთა საქმეებზე; 8) ნაონოვარო მყოფი სახლავო სოფლის კაპიტალი; 9) სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის თანამშრომელთა მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას და მათ მიერ დაცული ობიექტების მიმართ ჩადენილ დანაშაულთა საქმეებზე.

საბაზო კანონმდებლობის დარღვევები მიეკუთვნება ყველა ისეთი სახის დარღვევა, რომელიც პირდაპირ კავშირშია საბაზო საზღვარზე საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებასთან და მათზე საბაზო კონტროლის განხორციელებასთან.

საბაზო კანონმდებლობის დარღვევები იწვევენ სისხლის სამართლის ან ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას (საქართველოს საბაზო კოდექსი, მუხლი 145).

საბაზო კანონმდებლობის ის დარღვევები, რომლებიც გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში (მუხლი 79, კონტრაბანდა, მუხლი 160.2 საბაზო გადასახდელებისაგან თავის არიდება. 160.3. დროებითი საბაზო რეჟიმით გატანილი სახელმწიფო ან მოქალაქეთა საკუთრებაში არსებული მხატვრული, ისტორიული ან არქეოლოგიური ღირებულების მქონე ნივთის საქართველოში დაუბრუნებლობა და სხვ.).

საბაზო კანონმდებლობის დარღვევების მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება ისეთი შემთხვევები, რომლებიც განიხილება და რეგულირდება საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსით (მუხლი 193. საბაზო წესების დარღვევა; მუხლი 194. საბაზო კონტროლის ზონაში უკანონო საწარმოო ან სხვა საქმიანობა და სხვ.).

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო და საბაჟო კოდექსების თანახმად, საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევებისათვის მოკვლევის ორგანოა საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი მასზე დაკისრებული ამოცანების შესასრულებლად ახორციელებს შემდეგ მნიშვნელოვან ფუნქციებსაც:

- 1) ორგანიზაციას უწევს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განხორციელებას კონტრაბანდისა და საბაჟო საქმიანობასთან დაკავშირებულ სხვა დანაშაულებების აღსაკვეთად, უზრუნველყოფს მასზე საქართველოს საბაჟო ორგანოების მიერ მოკვლევის ფუნქციების შესრულებას მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად;
- 2) ორგანიზაციას უწევს საბაჟო წესების დარღვევებისა და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა წინააღმდეგ ბრძოლას, აწარმოებს წინასწარ მოკვლევას გამოვლენილ სამართალდარღვევათა გამო და საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად გადასცემს შესაბამის ორგანოებს;
- 3) უზრუნველყოფს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სისტემაში არსებული დარღვევების შესახებ საინფორმაციო-სადაზვერვო ღონისძიებების განხორციელებას.

(საბაჟო პოლიტიკის განხორციელებისას საბაჟო ორგანოების (აჯარისა და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკების საბაჟო სამმართველოები, რეგიონალური საბაჟო სამმართველოები, რეგიონალური საბაჟოები, საბაჟო საგუშაგოების და საბაჟო გამტარი პუნქტების და სხვა დანაყოფები) ერთ-ერთი მთავარი ფუნქციაა: ბრძოლა კონტრაბანდისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა დარღვევების წინააღმდეგ საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას; ამ საზღვარზე ნარკოტიკულ საშუალებათა, იარაღის, კულტურული და ისტორიული მნიშვნელობის მქონე საგნების, ინტელექტუალური საკუთრებისა და სხვა საგნების უკანონო ბრუნვის აღკვეთა, აგრეთვე საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარების გაწევა; საერთაშორისო სამოქალაქო ავიაციის საქმიანობაში - საქართველოს აეროპორტებში უკანონო ჩარევის აღკვეთა.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტს მიენიჭა მოკვლევის ორგანოს სტატუსი, რამაც უფრო მიზანმიმართული, კომპლექსური და ეფექტიანი გახდა საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევებთან ბრძოლა.

დანაშაულის ნიშნებისა და დანაშაულის ჩამდენი პირის დასადგენად მოკვლევის ორგანოები ატარებენ საჭირო ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებს. მოკვლევის ორგანოები ვალდებული არიან მიიღონ ყველა ზომა, რაც საჭიროა დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად და აღსაკვეთად.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისად, მოკვლევის ორგანო არის სახელმწიფო დაწესებულება ან თანამდებობის პირი, რომელიც უფლებამოსილია ჩაატაროს თავდაპირველი საგამოძიებო მოქმედება, თუ რაიმე მიზეზით ამ მოქმედების ჩატარება არ შეუძლია გამოძიებულს ან პროკურორს, აგრეთვე წინასწარი გამოძიების დროს ჩაატაროს საგამოძიებო თუ საპროცესო მოქმედება ან მონაწილეობა მიიღოს მის ჩატარებაში გამოძიებლის ან პროკურორის მოთხოვნით.

მოკვლევი მოკვლევის ორგანოს თანამდებობის პირია, რომელიც უფლებამოსილია ჩაატაროს თავდაპირველი მოქმედება სისხლის სამართლის საქმეზე.

თავდაპირველი მოქმედება შეიძლება იყოს: ჩხრეკა, ამოღება, შემოწმება, დათვალიერება, ექვმიტანილის დაკითხვა. დაზარალებულისა და მოწმის დაკითხვა, ექსპერტიზის დანიშვნა და ნიმუშის აღება საექსპორტო გამოკვლევისათვის.

იმისათვის, რომ მოკვლევის ორგანომ აღძრას სისხლის სამართლის საქმე და ჩაატაროს თავდაპირველი მოქმედება, საჭიროა პროკურორის თანხმობა (სანქცია).

მოკვლევის ორგანო ვალდებულია გამოძიებულს საქმე გადასცეს მისი აღძვრიდან არა უგვიანეს შვიდი დღისა, ხოლო პირის ექვმიტანილად დაკავებისას - დაკავების ოქმის შედგენიდან 24 საათის განმავლობაში. სისხლის სამართლის საქმე პროკურორის მოთხოვნით, მის მიერ მითითებულ ვადაში, წინასწარი გამოძიებისათვის უნდა გადაეცეს გამოძიებულს ან პროკურორს.

გამომძიებლისათვის საქმის გადაცემის შემდეგ მოკვლევის ორგანო, გამოძიებლის ან პროკურორის მოთხოვნით, ვალდებულია ჩაატაროს საგამოძიებო მოქმედება ან მონაწილეობა მიიღოს მის ჩატარებაში.

მოკვლევის ორგანოსა და მომკვლევის მიერ თავდაპირველი საპროცესო მოქმედებების ჩატარებისას მათზე ვრცელდება გამოძიებების სტარუსი (სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 58):

1. გამოძიებელი არის სახელმწიფო თანამდებობის პირი, რომელიც თავისი კომპეტენციის ფარგლებში უფლებამოსილია აწარმოოს სისხლის სამართლის საქმეთა წინასწარი გამოძიება.
2. წინასწარი გამოძიების წარმოებისას ყველა გადაწყვეტილებას გამოძიების მიმართულების, საგამოძიებო ვერსიათა წამოყენებისა და შემოწმების, საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ გამოძიებელი იღებს დამოუკიდებლად, და პასუხს აგებს მათ სრულად და დროულად ჩატარებისათვის (გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა კანონით გათვალისწინებულია მოსამართლის ბრძანება ან პროკურორის თანხმობა).
3. გამოძიებელი ვალდებულია გამოძიება აწარმოოს ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად, გამოავლინოს ბრალდებულის მამხილებელი და გამამართლებელი გარემოებები, აგრეთვე ბრალდებულის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი თუ შემამსუბუქებელი გარემოებები.
4. კანონის შესაბამისად გამოძიებლის მიერ გამოტანილი დადგენილების შესრულება სავალდებულოა ყველა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის, თანამდებობის პირისა და მოქალაქისათვის.

დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის, საქმის აღძვრაზე უარის თქმის, საქმის წარმოების შენერების, საქმის შეწყვეტის შესახებ შეიძლება გამოიტანოს მხოლოდ მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელმა და იგი უნდა დაამტკიცოს პროკურორმა. მომკვლევის წარმოებაში მყოფ სისხლის სამართლის საქმეზე მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელის მითითების შესრულება სავალდებულოა მომკვლევისათვის. თუ მომკვლევი არ ეთანხმება მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელის მითითებას, მას უფლება აქვს მიმართოს ზედამხედველ პროკურორს, რომელსაც შეუძლია გააუქმოს მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელის მითითება, ხოლო მასალები ან საქმე წინასწარი გამოძიებისათვის გადასცეს სხვა მომკვლევს ან გამოძიებელს.

მოკვლევას უშუალოდ აწარმოებს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის მოკვლევის სამმართველო, რომლის საქმიანობაზე ხელმძღვანელობასა და კონტროლს ახორციელებს დეპარტამენტის თავმჯდომარე.

მოკვლევის სამმართველოს ძირითადი ფუნქციებია: კონტრაბანდის, დიდი ოდენობით საბაჟო გადასახდელებისაგან თავის არიდების დანაშაულებრივი ფაქტებისა და საბაჟო წესების ადმინისტრაციული სამართალდარღვევების ფაქტების გამო სრული, ყოველმხრივი, ობიექტური მოკვლევის განხორციელება; ნარკოტიკულ საშუალებათა, იარაღის, ფეთქებადი ნივთიერებების, კულტურული და ისტორიული საგნების, ინტელექტუალური საკუთრებისა და საგნების უკანონო ბრუნვის აღკვეთის მიზნით ზომების მიღება; რეგიონალურ საბაჟოებში ცალკეულ პირთა და საწარმოთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების შელახვის ფაქტების შესწავლა და სამართალდამრღვევი მოქმედებების აღმოფხვრა; მოკვლევის განხორციელებისას კონტრაბანდის, საბაჟო წესების დარღვევისა და ნარკოზინის გამომწვევი მიზეზებისა და ხელის შეშეშობი პირობების გამოვლენა.

2. სისხლისსამართლებრივი დარღვევები

საერთოდ, და საბაჟო საქმეშიც, სამართალდარღვევები ძირითადად ოთხი სახისაა: დანაშაული (მათ შორის კონტრაბანდა), ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა, დისციპლინური სამართალდარღვევა და სამოქალაქო სამართალდარღვევა. ყველა მათგანი საშიშია, მაგრამ საშიშროების ხარისხი სხვადასხვაა. დანაშაული უფრო დიდი საშიშროების მქონე სამართალდარღვევაა და მისი ჩადენისათვის უფრო მკაცრი ღონისძიებების გამოყენებაა გათვალისწინებული. ყველა სხვა სამართალდარღვევა საშიშროების ნაკლები ხარისხით ხასიათდება და მისი ჩადენისათვის უფრო მსუბუქი ხასიათის ზემოქმედების გამოყენებაა კანონით დადგენილი.

1 აღექვანდრე შუშანაშვილი, საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის საფუძვლები, 1998, გვ. 21

— / სამართალდარღვევების სახეების შესაბამისად, კანონით დაწესებულია სისხლისსამართლებრივი, ადმინისტრაციული, დისციპლინური და სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაულის ჩადენა. პირის დამნაშავედ ცნობა და მისთვის სასჯელის შეუარდება ხდება მხოლოდ სასამართლოს განაჩენით. რაც შეეხება ადმინისტრაციულ, დისციპლინურ და სამოქალაქო სამართალდარღვევას, მათი ჩადენისათვის დადგენილი ზემოქმედების ღონისძიებების გამოყენება ხდება კანონით დადგენილი წესით კომპეტენტური ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მიერ. სამართალდარღვევების აღნიშნული სახეები მთლიანად ეკუთვნის და გამოიყენება საბაჟო საქმეში.

სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ეკისრება და სასჯელი ედება მხოლოდ იმ პირს, ვისაც ბრალი მიუძღვის დანაშაულის ჩადენაში, ესე იგი ვინც განზრახ ან გაუფრთხილებლობით ჩაიდინა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა.

დანაშაულად ჩაითვლება სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა (მოქმედება ან უმოქმედობა), რომელიც ხელყოფს საქართველოს საზოგადოებრივ წყობილებას, მის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სისტემებს, საკუთრებას, პიროვნებას, მოქალაქეთა პოლიტიკურ, შრომით, ქონებრივ და სხვა უფლებებსა და თავისუფლებებს, აგრეთვე მართლწესრიგის ხელშეწყობის სხვა საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კანონით. კონტრაბანდა ითვლება მძიმე დანაშაულად.¹

კონტრაბანდა კვალიფიცირდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 79-ე მუხლით:

“კონტრაბანდა, ესე იგი საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის, ეროვნული ვალუტის დიდი ოდენობით ან სხვა ფასეულობების უკანონო გატანა ან გადმოტანა, ჩადენილი საბაჟო კონტროლისაგან გვერდის ავლით ან მისგან მაღულად, ან საბაჟო ან სხვაგვარი დოკუმენტების მოტყუებით გამოყენებით, ან დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების შეტანით ან მონაცემების შეუ-

ტანლობით, ან ჩადენილი თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, ან პირის მიერ, რომელიც განთავისუფლებულია საბაჟო კონტროლისაგან, აგრეთვე კონტრაბანდის გასაწევად ორგანიზებულ პირთა ჯგუფის მიერ, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ათ წლამდე.

საქართველოს ან უცხოეთის ქვეყნების ხალხთა კუთვნილი მხატვრული, ისტორიული, არქეოლოგიური საგნების, აგრეთვე ხელოვნების ნიმუშების, ძვირფასი ლითონების ან ძვირფასი ლითონებისაგან დამზადებული საიუველირო ნაკეთობათა და ამ ნაკეთობათა ჯართის კონტრაბანდა, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან თორმეტ წლამდე.

ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული, ძლიერმოქმედი, შხამიანი ან მომწამლავი ნივთიერებების, აგრეთვე რადიოაქტიური ან ფეთქებადი ნივთიერებების, შეიარაღების, საბრძოლო მასალის, ასაფეთქებელი მოწყობილობის და სამხედრო საჭურვლის კონტრაბანდა, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან თორმეტ წლამდე.

კონტრაბანდა, გათვალისწინებული ამ მუხლის ნაწილით, ჩადენილი განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ან განსაკუთრებით საშიში რეციდივისტის მიერ, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ათიდან თხუთმეტ წლამდე, გარკვეული თანამდებობის ან გარკვეული საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით.”

გარკვეული თანამდებობის დაკავების ან გარკვეული საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს როგორც ძირითადი, ისე დამატებითი სასჯელის სახით, ვადით ერთი წლიდან ხუთ წლამდე. ეს სასჯელი შეიძლება დაინიშნოს იმ შემთხვევაში, როცა დამნაშავეს მიერ თანამდებობასთან დაკავშირებით ან გარკვეული საქმიანობის შესრულების დროს ჩადენილი დანაშაულის ხასიათის გამო სასამართლო შეუძლებლად მიიჩნევს შეუნარჩუნოს მას გარკვეული თანამდებობის დაკავების ან გარკვეული საქმიანობის უფლება.

რას ნიშნავს საბაჟო კონტროლისაგან გვერდის ავლა? საბაჟო ან სხვაგვარი დოკუმენტების მოტყუებით გამოყენება? დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების შეტანა?

საბაჟო კონტროლისაგან გვერდის ავლა ნებისმიერი ქმედებაა საქონლის გასატანად (ან შემოსატანად) საბაჟო ორგანოების მიერ დაწესებული ადგილების, საგუშაგოების და გამტარი

¹ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი გასული „აფეთქები-მეოხი“, სპეციალური გამოშვება, 1998, გვ. 3

პუნქტების შემოვლით, ან მისგან ძალუღად, ან ისეთ დროს, რომელიც განსაზღვრული არაა საბაჟო გაფორმებისათვის.

საბაჟო ან სხვაგვარი დოკუმენტების მოტყუებითი გამოყენება ნიშნავს წინასწარი განზრახვით ყალბი, არაკანონიერი გზებით მოპოვებული, ან ისეთი დოკუმენტების წარდგენას საბაჟო დაწესებულებაში, რომელიც შეიცავს ყალბ ან სხვა საქონლის მონაცემებს.

დამკლარავიაში ყალბი მონაცემების შეტანა ან მონაცემების შეუტანლობა ფერილობითი, ზეპირი თუ სხვა ფორმით საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების შესახებ ყალბი განცხადების (დეკლარაციის) გაკეთებაა.

კონტრაბანდის ჩადენაში ორბანიზებული ჯგუფი ხასიათდება დანაშაულებრივი როლების განაწილებით (ხელმძღვანელი, შემსრულებელი, ხელშეწყობი, წამქეზებელი), მდგრადობით და ერთობით. კონტრაბანდისა და მსგავსი დანაშაულებებისათვის პასუხისმგებლობაში მიეცემა არა მარტო შემსრულებლები, არამედ დანაშაულებრივი ჯგუფის სხვა წევრებიც.

კონტრაბანდისთან ბრძოლაში გამოყვანილია სტრატეგიული მნიშვნელობის ნედლეული. ამ სახის ნედლეულს მიეკუთვნება საქონელი, რომელიც თავად სახელმწიფოს მიერ და სახელმწიფო ინტერესებში მინიჭებულია ასეთად. სტრატეგიული მნიშვნელობის ნედლეულად საქონლის გამოცხადება ხდება სახელმწიფო საკანონმდებლო აქტით და მისი ექსპორტი იზღუდება აკრძალვით, ექსპორტზე მაღალი გადასახადებით, ლიცენზირებით ან ქვორტებით. მსოფლიო საბაჟო პრაქტიკაში ქვეყნებს სტრატეგიული მნიშვნელობის ნედლეულად გამოცხადებული აქვთ ფართო ასორტიმენტის საქონელი: ფლორისა და ფაუნის იშვიათი და გადამყვანების გზაზე მდგარი ცხოველები და მცენარეები და მათი ნაწილები: სპილოს ძვლები, ირმის რქები, ჩლიქები, სამკურნალო ნედლეული, თესლი, ბუნებრივი გაზი, ნავთობი და ნავთობპროდუქტები, ელექტროენერგია, მინერალური და ქიმიური სასუქები, ხის მორები, ხის დახეობილი მასალა, ძვირფასი მეტალები და მისგან ნაკეთობანი, მადანი და მისი კონცენტრატები, ძვირფასი და ნახევრადძვირფასი ქვები და მათგან ნაწარმი, მარგალიტი და მისგან ნაწარმი, საკოლექციო მინერალური და პალეონტოლოგიური ნიმუშები, იშვიათი მეტალები, ბენზოლი, სტიროლი, ფენოლი, ანილინი, საღებავები, ფოლგა, მილები, ხორბალი და სხვ.

იმისათვის, რომ საბაჟო ორგანოებმა განახორციელონ სტრატეგიული მნიშვნელობის ნედლეულის ექსპორტის სახელმწიფო რეგულირება, მათ უნდა გააჩნდეთ სახელმწიფო კანონმდებლობით მიღებული ასეთი ნედლეულის ჩამონათვალი, მათი სახელმწიფო რეგულირების დამტკიცებული მექანიზმი და როცა ეს საჭიროა, მათი იდენტიფიკაციის წესი. ყველა ეს დოკუმენტალური მასალა მისაწვდომი უნდა იყოს დაინტერესებულ პირთათვის.¹

საბაჟო ორგანოების უმთავრესი ფუნქციაა ბრძოლა კონტრაბანდისთან. ეს ბრძოლა კომპლექსური, მიზანმიმართული და ფართომასშტაბიანია. რას ვგულისხმობთ კონტრაბანდით?

კონტრაბანდა - საქონლის ფარულად გადატანა სახელმწიფო საზღვარზე; კონტრაბანდისტი - პირი, რომელიც კონტრაბანდას ეწევა; კონტრაბანდული - კონტრაბანდის ხასიათისა, კონტრაბანდად შემოტანილი ან გატანილი.²

როგორც აღვნიშნეთ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით კონტრაბანდა საქართველოს საბაჟო საზღვარზე დიდი ოდენობით რაიმე ფასეულობის გატანა ან გადმოტანაა, რომელიც ჩადენილია საბაჟო კონტროლისაგან გვერდის ავლით ან მისგან ძალუღად, ან დოკუმენტის თუ საბაჟო დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების შეტანით ან შეუტანლობით. კონტრაბანდისათვის სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით დაწესებულია სხვადასხვა სასჯელი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 79-ე მუხლის მეხამე ნაწილით განსაზღვრულია ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული, ძლიერ მოქმედი, შხამიანი ან მომწამლავი ნივთიერებების კონტრაბანდა. ნარკოტიკი - სიტყვა ბერძნულია "narkotikas", რაც ნიშნავს გაშეშებაში, გაოგნებაში მომყვანს.

ნარკომანიაა და ნარკოზინესთან ბრძოლა ეროვნულ სახელმწიფოთა ფარგლებს სცილდება და მსოფლიო პრობლემად იქცევა. ამ ბრძოლაში განსაკუთრებული ადგილი უკავიათ საბაჟო ორგანოებს და მათ სისტემებს, საბაჟო კავშირებსა და ქვეყნებს

1 საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, გვ. 335

2 ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ეროვნული ენის პირველი, 1990, გვ. 583

შორის ორმხრივ და მრავალმხრივ შეთანხმებებს, საბაჟო კანონმდებლობებსა და საბაჟო საკითხებზე საერთაშორისო აქტებსა და კონვენციებს.

ამას ადასტურებს გაეროს გენერალური მდივნის კოფი ნ. ანანისა და ნარკოტიკებზე კონტროლის საერთაშორისო პროგრამების აღმასრულებელი დირექტორის ჯორჯიო ჯაკომელის მოსაზრებანი: *„მოვი ა. ანანი: ამჟამად მსოფლიოში, სამწუხაროდ, ადგილი არ დარჩა, რომელსაც ნარკომანიის დამსჯელი ხელი არ შეეხოვდეს. ნარკომანია მზარდი პრობლემაა თითქმის ყველგან. ამ ბლობალური პრობლემის ერთ-ერთი უსასტიკესი ასპექტი ის არის, რომ იგი უმეტესად აზიანებს ყველაზე სათუთს - ახალგაზრდობას.“*

საგანგაშოა, რომ ბევრი პიროვნება ნარკოტიკების გასინჯვას ძალზე ადრეულ ასაკში იწყებს, იზრდება ახალი ნარკოტიკების პოპულარობა...

ისევე, როგორც მედიცინაში, მკურნალობას პროფილაქტიკა სჯობდა. ჩვენი უპირველესი ამოცანა უნდა იყოს იმ ახალგაზრდების რიცხვის შემცირება, რომლებიც ნარკოტიკების გავლენის ქვეშ ექცევიან. ამისათვის კი ყველამ ერთად უნდა ვიშუალოთ, წამყვანი როლი ამ საქმეში ჩვენს საზოგადოებრიობას ეკისრება.

ნემი დღევანდელი განცხადებით მივმართავ ყველა ქვეყნის საზოგადოებებს, არ დააყოვნოთ მოქმედება, მიუხედავად იმისა, რამდენად სერიოზულია ნარკომანიის პრობლემა თქვენში, მხოლოდ ფაქტების პატიოსნად წარმონიშნავთ კი უკვე საქმეა.

ყოველი ჩვენგანის ვალია, მადლობა გუძღვნათ იმ სკოლებს, მშობლებს, არასამთავრობო ორგანიზაციებს, ფორმებსა და სხვა საზოგადოებრივ ჯგუფებს, რომლებიც უკვე ემსახურებიან ნარკომანიის პროფილაქტიკის უმნიშვნელოვანეს საქმეს. მათ კი ვინც ჯერ განზე დგას, ვერტყოდ: “ნუ იცდით პასუხისმგებლობას, ნუ დგახართ მოწმეებით მაშინ, როცა სხვები საქმეს აკეთებენ“.

ნარკომანია უზარმაზარი პრობლემაა, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, რომ ცალკეული პიროვნებების, საზოგადოებრიობისა და მთავრობების ერთობლივი მოქმედება ამ საქმეში გარდატეხას შეიტანს.

ჯორჯიო ჯაკომელი: ნარკომანია, უპირველეს ყოვლისა და უმთავრესად, ინდივიდუალური ტრაგედიაა, იგი ხელყოფს პიროვნების ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობას, მის ღირსებასა და საკუთარი თავის პატივისცემას, მის უნარს, გული დაუდოს მუ-

შაობას ან სწავლას. იგი იწვევს ოჯახური, მეგობრული და სამსახურებრივი ურთიერთობების მოშლას.

ნარკოტიკები საზოგადოების მოღიანობის დამრღვევი ძალაა, ეს ისეთი დაავადებაა, რომელიც ასწეულებს სახელმწიფო ინსტიტუტებს, წარმოშობს კორუფციასა და არასტაბილურობას, საფუძველს უქმნის ტერორიზმსა და სახელმწიფო გადატრიალებებს, იარაღით ვაჭრობას. მოკლედ რომ ვთქვათ, ნარკოტიკი ის ფენომენია, რომელიც საზოგადოებას ყოველ დონეზე უქმნის საფრთხეს - ცალკეულ ინდივიდებს, საზოგადოებრიობას, სახელმწიფოებს, საერთაშორისო მშვიდობასა და უშიშროებას.

ნარკომანიის მოსაბოძა პლანეტაზე ძალიან ძნელი ამოცანაა, მაგრამ ხალხის ოპოზიცია ნარკოტიკების ხმარებისა და მისი თანამდევი ყველა პრობლემების მიმართ იმედის საფუძველს იძლევა. ჩვენ შეგვიძლია და კიდევ უნდა მივაღწიოთ წარმატებებს.¹

ნარკომანიასა და ნარკობიზნესთან ბრძოლის მიზნად უნდა მასშტაბებზე ხაზგასმით მიუთითებს გაეროს მიერ ამ სფეროში გატარებული ღონისძიებები. 1992 წლის 9-11 ივნისის გაიმართა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის სპეციალური სესია, რომელიც მიემდგნა ზოგადი სტრატეგიის შემუშავებას XX საუკუნის დამლევს კაცობრიობის ერთ-ერთი საშინელი ბოროტების - ნარკომანიის წინააღმდეგ ბრძოლას. “ჩვენ ვცისრულობთ, - ნათქვამია დეკლარაციაში, - სერიოზულ ვალდებულებებს, რომელთა შესრულება ძალზე ძნელი იქნება“.²

დეკლარაციის მიღებას წინ უძღვოდა ხანგრძლივი დისკუსია, რომელშიც 32 ქვეყნის 180 დელეგატი, მათ შორის სახელმწიფოთა და მთავრობათა მეთაურები მონაწილეობდნენ. ექსპერტთა გაანგარიშებით, ამჟამად მსოფლიოში 130-დან 150 მილიონამდე კაცი ხმარობს ნარკოტიკს. კიდევ უფრო მეტია ნარკომანთა მომხრეებელ-მომსახურეთა რიცხვი. ნარკობიზნესი სერიოზულ საფრთხეს უქადის მთელი ქვეყნების პოლიტიკურ სტაბილურობასა და უსაფრთხოებას. სესიაზე *„მოვი ანანი“* განაცხადა: ნარკოტიკების ბრუნვა გადაიქცა მრავალმილიარდიან ინდუსტრიულ დარგად და მას “უყურადღებოდ” არ დაუტოვებია არც ერთი სახელმწიფო. იგი მსოფლიოს მთლიანი პროდუქტის 5 პროცენტს აღწევს.

1 გასული “ნარკომანია”, 1998 წლის ივნის-ივლისი.

2 გასული “საქართველოს რესპუბლიკა”, 1998 წლის 14 აგვისტო

სესიაზე ამომწურავი პასუხი გაეცა უნაყოფო დისკუსიას: ვინ არის დამნაშავე - ნარკოტიკების მომხმარებელი სახელმწიფო თუ მათი მწარმოებელი ქვეყანა? ამ კითხვაზე ყველაზე მკაფიო პასუხი გასცა აშშ პრეზიდენტმა ბილ კლინტონმა:

“მოდით გულახდილად განვაცხადოთ - ეს მავნე კამათი იყო: მწარმოებელ და მომხმარებელ ქვეყნებს შორის ზღვარი უკვე წაიშალა. ახლა ეს ბოროტება ეხება თითოეულ სახელმწიფოს და ყოველმა მათგანმა უნდა დაძლიოს იგი როგორც თავისთან, ისე დანარჩენ მსოფლიოში”¹.

აშშ-ის პრეზიდენტმა ქვეყნებს მოუწოდა ერთიანი ფრონტი შეუტონ ნარკობიზნესს, რისთვისაც დამატებით 2 მილიარდი დოლარი გამოიყო. აშშ-ში მართო ნარკოტიკებზე კონტროლისათვის ყოველწლიურად იხარჯება 20 მილიარდი დოლარი, ხოლო წამყვანი სამედიცინო ნარკოლოგიის ინსტიტუტის ბიუჯეტი 1,5 მილიარდი დოლარია.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის სესიამ აღნიშნა, რომ ნარკომანიის, ნარკომაფიისა და ნარკობიზნესის წინააღმდეგ ბრძოლაში უნდა გაერთიანდნენ სხვადასხვა სახელმწიფოს სპეციალური სამსახურები, საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები - მათი პოლიტიკური, სოციალური, რელიგიური თუ სხვა განსხვავების მიუხედავად. ყურადღება გამახვილდა არასამთავრობო ორგანიზაციების, გაერთიანებების, ასოციაციების კონსოლიდაციის მნიშვნელობაზე.

სესიამ მიიღო სამუშაო დოკუმენტები სამთავრობო რეკომენდაციებით. კერძოდ, გაეროს წევრმა სახელმწიფოებმა 2003 წელს უხდა შეჯამონ მიღწეული შედეგები. მეორე “საკონტროლო” თარიღია 2008 წელი, როდესაც გაერთიანების წევრმა ქვეყნებმა უნდა მიადწიონ მნიშვნელოვან პროგრესს კოკაინის ბუნქის, კანაფისა და ჰაშიშის უკანონო კულტურების შემცირებაში და მოაგვარონ საერთაშორისო თანამშრომლობა ეგრეთწოდებულ ალტერნატიულ ხელშეწყობაში, ანუ შეცვალონ ნარკოშემცველი ნათესები სხვა უსაფრთხო კულტურებით.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია დაუღალავად ებრძვის ნარკომანიის მზარდ პრობლემებს. სწორედ გაეროს ნარკოტიკებზე კონტროლის საერთაშორისო პროგრამისა და სხვა სააგე-

ნტოების მეშვეობით ახორციელებენ სახელმწიფოთა მთავრობები ნარკოტიკულ ნივთიერებათა წარმოების შეწყვეტის, საზღვრებზე მათი კონტრაბანდის აღკვეთისა და ნარკომანიის თანმდევ ყველა სხვა კომპლექსურ პრობლემასთან ბრძოლის ღონისძიებებს.

საქართველოს პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ 1998 წლის 21 აგვისტოს ბრძანებულებით დაამტკიცა “საქართველოში ნარკომანიის და ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის 1998-2000 წლების სახელმწიფო პროგრამა”.

ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების ბოროტად გამოყენება, მათი უკანონო ბრუნვა, უკანასკნელი ათწლეულების მსოფლიოს გლობალურ პრობლემად გადაიქცა. გაერომ გაითვალისწინა რა ნარკოტიკების ზემოქმედებისაგან საზოგადოების, ადამიანის სიცოცხლის და ჯანმრთელობის დაცვის ინტერესების აუცილებლობა, 1961 წელს შეიმუშავა “ნარკოტიკული საშუალებების შესახებ 1961 წლის ერთიანი კონვენცია”, 1971 წელს მიიღო ერთიანი კონვენცია “ფსიქოტროპული ნივთიერებების შესახებ”, 1988 წელს - შემაჯამებელი დოკუმენტი: “ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო ბრუნვის შესახებ”. ეს დოკუმენტი რატიფიცირებულია მსოფლიოს 150 ქვეყნის მიერ. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო წარმოების და გავრცელების წინააღმდეგ ბრძოლის გააქტიურების მიზნით 1990 წელს მიიღო პოლიტიკური დეკლარაცია - მოქმედების მსოფლიო პროგრამა, რითაც მიმდინარე ასწლეულის 90-იანი წლები ნარკომანიასთან ბრძოლის ათწლეულად გამოაცხადა.

აღსანიშნავია, აგრეთვე, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ 1995 წელს მიღებული “ახალგაზრდობასთან დაკავშირებული მსოფლიო სამოქმედო პროგრამა 2000 წლამდე და შემდგომი პერიოდისათვის”, რომელშიც ცალკე თავი აქვს დათმობილი ახალგაზრდობის მიერ ნარკოტიკების ბოროტად მოხმარების პრობლემას.

სახელმწიფო პროგრამაში აღნიშნულია: “ნარკომანიის პრობლემა მეტად აქტუალურია საქართველოსათვის. ქვეყანამ, რომელმაც 90-იანი წლების დამდეგს სისხლიანი კონფლიქტები, სამოქალაქო ომი, ქაოსი და განუკითხაობა გადაიტანა, მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურმა მდგომარეობამ, პოლიტიკურმა არასტა-

¹ გაზეთი “საქართველოს რესპუბლიკა”, 1998 წლის 26 ივნისი

ბილურობამ, კრიმინალური ვითარების გამწვავებამ, სასაზღვრო და საბაჟო კონტროლის შესუსტებამ, ნარკომანიის გავრცელებას ფართო ასპარეზი მისცა საკმაოდ მოკლე პერიოდში, ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვის სფეროში მძიმე სიტუაცია შეიქმნა. ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ნარკოტიკებთან დაკავშირებული დანაშაულისათვის აღძრულია 5 ათასამდე სისხლის სამართლის საქმე, ხოლო პასუხისმგებლობაში მიცემულთა რიცხვმა 5500-ს მიაღწია, ამავე პერიოდში ამოღებულია 5 ტონამდე სხვადასხვა სახის ნარკოტიკული საშუალება¹.

უკანასკნელ წლებში შეინიშნება ნარკოშემცველი მცენარეების უკანონო წარმოების შიდა ბაზრის ჩამოყალიბება. განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს ის ფაქტი, რომ საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, გეოკლიმატური პირობები ამ მცენარეთა კულტივაციისათვის ხელსაყრელია. ამის გამო საგრძნობლად ფართოვდება ასეთი ნათესების გეოგრაფიული არეალი. მხოლოდ 1997 წელს განადგურებულია 205, 183 ძირი ყაყაოს უკანონო ნათესი. ეს კი რეალური ვითარების მხოლოდ ნაწილია.

საქართველოში ნარკომანების განკურნებასა და მათზე საზოგადოებრივი ზემოქმედების მიზნით, ამ სფეროში არსებული საერთაშორისო გამოცდილებისა და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შესაბამისი სამსახურის რეკომენდაციების საფუძველზე, უნდა განხორციელდეს: 1. ანონიმური ნებაყოფლობითი; 2. გამჟღავნებული ნებაყოფლობითი და 3. იძულებითი მკურნალობა.

საქართველოში ნარკომანების ნებაყოფლობით მკურნალობას ახორციელებენ როგორც სახელმწიფო ჯანმრთელობის დაცვის ორგანოები, ასევე ამ საქმიანობაზე ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს მიერ გაცემული ნებართვის საფუძველზე საერთაშორისო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, ნარკომანთა იძულებით მკურნალობაზე დადგენილი წესით, უფლება მოსიღები არიან მხოლოდ ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულებები შინაგან საქმეთა ორგანოებთან ერთად.

ნარკომანთა ნებაყოფლობითი სტაციონალური მკურნალობის უზრუნველყოფის მიზნით, სახელმწიფო პროგრამის შესაბამისად საჭიროა: 1. ნარკოლოგიურ დაწესებულებათა ქსელის გაფართო-

ება და მატერიალური ბაზის განმტკიცება; 2. ნარკომანების მკურნალობის ახალი მეთოდების შემუშავება, მოწინავე საერთაშორისო გამოცდილების დანერგვა, გამოჯანმრთელების გზაზე მდგარ პირთათვის სოციალური რეაბილიტაციის ცენტრის შექმნა; 3. ნარკოლოგიური დაწესებულებების და ნარკომანთა სოციალური რეაბილიტაციის ცენტრებისათვის ფსიქოთერაპევტების, ფსიქოლოგების და სოციალური სფეროს სპეციალისტების მომზადება; 4. ნარკომანების მკურნალობისათვის საჭირო მეცნიერული გამოკვლევების ორგანიზება და დაფინანსება, საქართველოსათვის ხელმისაწვდომი საჭირო თანამედროვე სამკურნალო პრეპარატების წარმოების მოწყობა. სახელმწიფო პროგრამა საჭიროდ მიიჩნევა აღსრულების დაწესებულებებში ნარკოტიკების მომხმარებელ და ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ დანაშაულობებზე განსჯილ პირთა მკურნალობის პრაქტიკის შესწავლას.

პროგრამაში გათვალისწინებულია „აშენდეს თანამედროვე ტექნიკით აღჭურვილი იძულებითი ტიპის სამი სამკურნალო-აღმზრდელობითი დაწესებულება, თითო 50 ადგილზე, სადაც ნარკომანიით დაავადებულ პირთათვის შექმნილი იქნება შრომითი და სამკურნალო რეაბილიტაციის პირობები“¹.

სახელმწიფო პროგრამის მიღება განაპირობა იმანაც, რომ საერთაშორისო ნარკობიზნესის განვითარების მხრივაც საქართველოს წინაშე საშიში პერსპექტივა იშლება. ამჟამად ნარკოტიკების აბსოლუტურად უდიდესი ნაწილი მის ფარგლებს გარედან შემოდის. ქვეყნის გეოგრაფიული მდგომარეობა, საერთაშორისო და საგაჭრო კონტაქტების გლობალურ მასშტაბებში გადახვლა, მისი ევროპის დერეფნად გადაქცევა, სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სირთულეები, სუსტი საბაჟო კონტროლი. მოსახლეობის დიდი მიგრაცია და სხვა ფაქტორები, საქართველოს ნარკოტიკების სატრანზიტო ქვეყნად გახდომის საშიშროებას უქმნის. ნარკობიზნესის საერთაშორისო სინდიკატები საქართველოსადმი გარკვეულ დაინტერესებას იჩენენ. ისინი მუდმივად ეძებენ აზიიდან ევროპაში ნარკოტიკების შემოზიდვის უმოკლეს, ნაკლებად კონტროლირებად გზებს. ამას ხელს უწყობს ისიც, რომ ნარკომანიის წინააღმდეგ ბრძოლის სამართლებრივი

¹ გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1998 წლის 12 სექტემბერი

¹ გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1998 წლის 13 სექტემბერი.

ბაზა საქართველოში თანამედროვე მსოფლიოს სტანდარტებს საგრძნობლად წამოწმება.

ნარკომანიის, ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლა საქართველოში განხილვება, როგორც ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის განუხრელი ნაწილი. იგი გულისხმობს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ორგანოების მიერ ქვეყანაში სამართლებრივი, ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის, ძირითადი სტრატეგიის განსაზღვრისა და განხორციელებისას, ნარკომანიის გავრცელებისა და ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებში დაიკავოს უმნიშვნელოვანესი ადგილი.

სახელმწიფო პროგრამაში წამოყენებულია ოთხი უმთავრესი ამოცანა:

1. საქართველო აქტიურად უნდა ჩაებას ნარკობიზნესის გაფართოების და ნარკომანიის გავრცელების, ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების და პრეკურსორების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო სისტემაში;
2. საჭიროა მყარი, სამართლებრივი, ფინანსური და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნა, ამ მიმართულებით მსოფლიოში დაგროვილი გამოცდილების, საერთაშორისო პრაქტიკის და თანამედროვე მეცნიერების მიღწევების გათვალისწინება;
3. ნარკომანიასთან და ნარკობიზნესთან ბრძოლაში წარმატების მისაღწევად აუცილებელი პირობაა, საქართველოს მთელი მოსახლეობის აქტიური მხარდაჭერა, რაც უნდა დაეფუძნოს საზოგადოების მხრიდან ამ მოვლენის აშკარა მიუღებლობას, მისადმი გამომხატულ მხოლოდ უარყოფით დამოკიდებულებას;
4. საგანმანათლებლო დაწესებულებების მთელმა სისტემამ ფართოდ უნდა მოიცვას ბავშვებისა და ახალგაზრდების წილი ფიზიკულურულ-სპორტულ გამაჯანსაღებელ საქმიანობაში, რათა მომავალში ჯანსაღი ცხოვრების წესი გადააქციოს თითოეულის ყოველდღიურ მოთხოვნად.

დღეს ყველას უნდა ახსოვდეს საქართველოს პრეზიდენტის ედუარდ შევარდნაძის სიტყვები:

“მიმაჩნია, რომ ნარკოტიკების ბოროტად გამოყენების ზრდა, ამ სფეროში ორგანიზებული დანაშაულის მკვეთრი გაძლიერება, ნარკომანიის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთიანი სტრატეგიის არარსებობა, ქვეყნის უსაფრთხოებას სერიოზულად ემუქრება და მოითხოვს ამ სფეროში ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებას, რაც გულისხმობს სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოების, უწყებების, სამინისტროებისა და არასამთავრობო სტრუქტურების ხანგრძლივ პერსპექტივაში ერთიან შეთანხმებულ კოორდინირებულ მოქმედებას“.

კონტრაბანდასთან ბრძოლის ორგანიზაციას უშუალოდ ხელმძღვანელობს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის კონტრაბანდისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა დარღვევების წინააღმდეგ მებრძოლი სამმართველო. მისი მთავარი ფუნქციაა: საბაჟო საზღვარსა და საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას კონტრაბანდისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა დარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლა; ნარკოტიკულ საშუალებათა, იარაღის, ფეტქებადი ნივთიერებების, კულტურული და ისტორიული მნიშვნელობის საგნების, ინტელექტუალური საკუთრების უკანონო ბრუნვის აღკვეთა, მისი ხელშემწყობი პირობების გამოვლენა და თავიდან აცილება; ამ დარღვევებზე ინფორმაციის მოპოვება; დარღვევების საქმეთა წარმოების მეთოდური ხელმძღვანელობა; დეპარტამენტის სისტემაში შემავალ საბაჟოებში ცალკეულ პირთა და საწარმოთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების შელახვის ფაქტების აღმოფხვრა.

აღსანიშნავია საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციის საფუძველზე შექმნილი საინფორმაციო-სადაზღვევო სამსახურის საქმიანობა. მის ძირითად ფუნქციას შეადგენს: ინფორმაციის მოპოვება კონტრაბანდისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა სახის დარღვევების ფაქტების აღსაკვეთად, მასში მონაწილე პირების დადგენის მიზნით; ინფორმაციის მიღება მოსალოდნელი საბაჟო დანაშაულებების შესახებ, მიღებული ინფორმაციის განხილვა, სისტემატიზაცია, მონაცემთა ბაზის შექმნა დეპარტამენტის შესაბამისი სამსახურების მიერ მისი გამოყენების მიზნით,

1 გაზეთი “ნარკომაია”, 1998 წლის 14 აგვისტო

დადგენილი წესით ინფორმაციის მიწოდება სხვა სამართალდაცვის ორგანოებისათვის.

დიდი ოდენობით საბაჟო გადასახდელებისაგან თავის არიდება კვალიფიცირდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 160 მუხლის მეორე ნაწილით: "დიდი ოდენობით საბაჟო გადასახდელებისაგან თავის არიდება, - ისჯება ჯარიმით შვიდასიდან ათას ლარამდე. იგივე ქმედება, ჩადენილი განმეორებით, - ისჯება ჯარიმით ათას ორასიდან ათას ხუთას ლარამდე, ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე".

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით (მუხლი 160, მეორე ნაწილი, შენიშვნა), დიდი ოდენობით საბაჟო გადასახდელებად ითვლება, თუ გადასახდელი თანხა აჭარბებს ათას ხუთას ლარს.

დროებითი საბაჟო რეჟიმით გატანილი სახელმწიფო ან მოქალაქეთა საკუთრებაში არსებული მხატვრული, ისტორიული ან არქეოლოგიური ღირებულების მქონე ნივთის საქართველოში დაუბრუნებლობა, - ისჯება ჯარიმით ათას ლარამდე, ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 160, მესამე ნაწილი).

საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევების სისხლის სამართალწარმოებისას გამოიყენება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომლის ამოცანებია: დაადგინოს დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებანი და მისი ჩამდენი პირი; უზრუნველყოს კანონის სწორად გამოყენება; არ დაუშვას უდანაშაულო პირის მსჯავრდება; გამოასწოროს საგამოძიებო და სასამართლო შეცდომები; დაიცვას მოქალაქის, ეჭვმიტანილის, ბრალდადებულის, დაზარალებულის, აგრეთვე სისხლის სამართლის პროცესის ყველა სხვა მონაწილის უფლებები და თავისუფლებები; დაამკვიდროს საზოგადოებაში კანონის, პუბლიცისა და სამართლიანობის იდეების პატივისცემა.

ამრიგად, საქართველოს საბაჟო ორგანოები პროკურატურის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის, სახელმწიფო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტის, სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის და სხვა სახელმწიფო დაწესებულებებთან ერთად აქტიურად მონაწილეობენ ორგანიზებულ დანაშაულობასთან, კორუპციასთან, კარუფციასა და ნარკობიზმთან ბრძოლის ღონისძიებებში.

3. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი დარღვევები

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის შესაბამისად, საბაჟო წესების დარღვევებს მიეკუთვნება საბაჟო კონტროლის რეჟიმის საბაჟო კონტროლის ზონაში სატრანსპორტო საშუალებების გავლის, დგომისა და განერების, დეკლარირების წესებისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა მოთხოვნათა დარღვევები (მუხლი 193).

საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევები უნდა განვიხილოთ სამ ჯგუფად: 1) საბაჟო კონტროლის რეჟიმის; 2) საბაჟო კონტროლის ზონაში სატრანსპორტო საშუალების გავლის, დგომისა და განერების; 3) დაპლარირების რეჟიმის დარღვევები.

საბაჟო კონტროლის რეჟიმის დარღვევები: 1) საქონლის, სატრანსპორტო საშუალებების, ფიზიკურ პირთა უნებართვოდ გადაადგილება საბაჟო კონტროლის ზონის ტერიტორიაზე; 2) საბაჟო კონტროლის ქვეშ არსებული საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების უნებართვოდ განკარგვა, დაკარგვა (დაკარგვის საფრთხის ასაცილებლად ზომების მიუღებლობის გამო), საბაჟო ორგანოს მიერ განსაზღვრულ ადგილას მიუტანლობა; 3) არამართლზომიერი ოპერაციების ჩატარება გარკვეული საბაჟო რეჟიმით მოთავსებული საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით, მათი მდგომარეობის შეცვლა; სარგებლობა ან განკარგვა საბაჟო რეჟიმის დაუცველად; 4) საბაჟო ორგანოების მიერ გამოყენებული იდენტიფიკაციის საშუალებათა შეცვლა, მოსპობა, დაზიანება ან მოცილება; 5) საბაჟო საწყობში ან საბაჟო ორგანოსთან შეთანხმებულ ადგილზე საქონლის მოთავსებისა და შენახვის წესების დარღვევა; 6) საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის უარგლებში ადრე შემოტანილი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გაუტანლობა, თუ გატანა სავალდებულოა, ან ადრე გატანილი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დაუბრუნებლობა, თუ დაბრუნება სავალდებულოა და მოქმედება არ შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს; 7) საქონლის განადგურების წესის დარღვევა, განადგურების შემდეგ წარმოქმნილი ნარჩენების მოთავსების დადგენილი მოთხოვნების, შეზღუდვებისა და პირობების დარღვევა; 8) საბაჟო კონტროლისათვის იმ საქონლის დამალვა, რომელიც საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილდება, აგრეთვე საბაჟოებისა და სხვა საშუალებების გამოყენება, რაც აძნელებს

საქონლის მიგნებას, ან ერთი საქონლისათვის მეორე საქონლის სახის მინიჭება, თუ ქმედება არ შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს.

საბაჟო კონტროლის ზონაში სატრანსპორტო საშუალებების გაშლის, დგომის და ბანკრუტის საბაჟო წესების დარღვევები: 1) საბაჟო საზღვრის გაღლისას საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გაუწერებლობა; 2) აგარიის ან დაუძლეველი ძალის დროს საბაჟო კონტროლს დაქვემდებარებული საქონლისა და სხვა სატრანსპორტო საშუალებების დასაცავად ზომების მიუღებლობა; 3) საბაჟო კონტროლის ქვეშ არსებული საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გასვლა მათი დგომის ადგილიდან საბაჟო ორგანოების უნებართვოდ; 4) საბაჟო კონტროლის ქვეშ არსებული საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილება, დარღვევა, გადმოტვირთვა, გადატვირთვა, დაზიანებული შეფუთვის შეკეთება, შეფუთვა, ხელახალი შეფუთვა, გადასახიდად მიღება, სათავსებისა და სხვა ადგილების გახსნა საბაჟო ორგანოების უნებართვოდ; 5) პირობითად გაშვებული საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენება ან განკარგვა იმისგან განსხვავებული მიზნით, რის გამოც მიენიჭათ საბაჟო გადასახდელების შეღავათები, თუ არ არის საბაჟო ორგანოების ნებართვა; 6) საბაჟო კონტროლის ქვეშ არსებულ გემთან ან სხვა მცურავ საშუალებებთან გემით თუ სხვა მცურავი საშუალებებით მიდგომა საბაჟო ორგანოების უნებართვოდ.

დოკლარიკების წესებისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა მოთხოვნათა დარღვევები: 1) საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადასადგილებელი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დეკლარაციაში შეუტანლობა ან უზუსტო დეკლარირება, მცდარი ცნობების შეტანა, რაც გავლენას ახდენს საბაჟო ორგანოების გადაწყვეტილებაზე საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილების, საბაჟო რეჟიმით მათი მოთავსების შესახებ; 2) საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით ან დოკუმენტებისა და იდენტიფიკაციის საშუალებების ყალბად გამოყენების შედეგად უზუსტო დეკლარირების გზით შემოტანილი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ტრანსპორტირება, შენახვა, შექენა, გამოყენება და განკარგვა; 3) საბაჟო დეკლარაციაში ან სხვა დოკუმენტში საბაჟო რეჟიმის, საბაჟო ღირებულების ან საქონლის და სატრანსპორტო

საშუალებების წარმოშობის ქვეყნის შესახებ ან სხვა ისეთი უზუსტო ცნობების შეტანა, რაც საფუძველს იძლევა საბაჟო გადასახდელებისაგან გასათავისუფლებლად ან ოდენობის შესამცირებლად, თუ ქმედება არ შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს; 4) საბაჟო დეკლარირების განხორციელება პირის მიერ, რომელსაც არა აქვს საბაჟო ბროკერის ლიცენზია, ან ყალბი ლიცენზიით, აგრეთვე საბაჟო ბროკერის ან მისი წარმომადგენლის მიერ დაცული საიდუმლო, ან კონფიდენციალური (ნდობა - რის გახმაურებაც არ შეიძლება, საიდუმლო) ინფორმაციის შემცველი ცნობების გამოყენება პირადი მიზნებისათვის, თუ ქმედება არ შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს; 5) საბაჟო გადამზიდველის საქმიანობის განხორციელება ულიცენზიოდ ან გაუქმებული, შეჩერებული ან ყალბი ლიცენზიით.

საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი საბაჟო წესების დარღვევებისათვის ითვალისწინებს ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა ჯარიმებს:

პირველი ჯგუფის დარღვევებისათვის, - გამოიწვევს მოქალაქეთა დაჯარიმებას შრომის ანაზღაურების ოციდან ორმოცდაათ მინიმალურ ოდენობამდე, თანამდებობის პირთა - ორმოციდან სამოც მინიმალურ ოდენობამდე;

მეორე ჯგუფის დარღვევებისათვის, - გამოიწვევს მოქალაქეთა დაჯარიმებას შრომის ანაზღაურების ოცდაათიდან სამოც მინიმალურ ოდენობამდე, თანამდებობის პირთა - ორმოცდაათიდან სამოცდაათ მინიმალურ ოდენობამდე;

მესამე ჯგუფის დარღვევებისათვის, - გამოიწვევს მოქალაქეთა დაჯარიმებას შრომის ანაზღაურების სამოციდან ოთხმოც მინიმალურ ოდენობამდე, თანამდებობის პირთა - სამოცდაათიდან ას მინიმალურ ოდენობამდე.

თუ საქმის გარემოების მიხედვით, დამრღვევის პიროვნების გათვალისწინებით, ამ ზომების გამოყენება წაითვლება, არასაკმარისად, აღნიშნული სამართალდარღვევებისათვის შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ჯარიმა შრომის ანაზღაურების ორას მინიმალურ ოდენობამდე, როგორც მოქალაქეების, ისე თანამდებობის პირების მიმართ.

საბაჟო კონტროლის ზონაში უკანონო საწარმოო ან სხვა კომერციული საქმიანობა არსებული წესების დარღვევით, აგრეთვე შენობა-ნაგებობების მშენებლობა დადგენილი ნორმებისა და წე-

სების დარღვევით, - მინეულია საბაჟო კანონმდებლობის სერიოზულ დარღვევად, რაც იწვევს მოქალაქეთა დაჯარიმებას შრომის ანაზღაურების ორმოცდაათიდან სამოც მინიმალურ ოდენობამდე, თანამდებობის პირთა - სამოციდან ას მინიმალურ ოდენობამდე.

ადმინისტრაციული სახელის მიზნები. ადმინისტრაციული სახელის წარმოადგენს პასუხისმგებლობის ზომას და გამოიყენება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩამდენის აღსაზრდელად კანონების დაცვის, საერთო ცხოვრების წესების პატივისცემის სულისკვეთებით, აგრეთვე როგორც თვით სამართალდარღვევის, ისე სხვა პირთა მიერ ახალი სამართალდარღვევის ჩადენის აცილების მიზნით.

ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა ჩადენისათვის გამოყენებულია შემდეგი ადმინისტრაციული სახდელები:

1) გაურთხილება; 2) ჯარიმა; 3) იმ საგნის სასყიდლით ჩამორთმევა, რომელიც ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის იარაღს ან უშუალო ობიექტს წარმოადგენდა; 4) იმ საგნის კონფისკაცია, რომელიც ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის იარაღს ან უშუალო ობიექტს წარმოადგენდა; 5) მოქალაქისათვის მინიჭებული სპეციალური უფლების (სატრანსპორტო საშუალებათა მართვის უფლება, ნადირობის უფლება) ჩამორთმევა; 6) გამასწორებელი სამუშაოები; 7) ადმინისტრაციული პატიმრობა; 8) უცხოელის გაძევება საქართველოს ფარგლებიდან.

ადმინისტრაციული სახდელების გამოყენება არ იწვევს პირის ნასამართლობას. ადმინისტრაციული სახდელების ეს სახეები გამოიყენება საბაჟო სისტემაშიც.

საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი განსაზღვრავს, თუ რომელი მოქმედება ან უმოქმედობა წარმოადგენს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევას, რომელიც ადმინისტრაციული სახდელი, რომელი ორგანოს (თანამდებობის პირის) მიერ და რა წესით შეიძლება დაედოს ადმინისტრაციული სამართალდამრღვევის ჩამდენს. ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა ეკისრებათ ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის მომენტისათვის თქვესმეტი წლის ასაკს მიღწეულ პირთ (მუხლი 19).

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის (მუხლი 99) თანახმად, სასაზღვრო საზღვაო პორტიდან (ნავმისადგომი-

დან), რკინიგზის სადგურიდან, ავტოგაზლიდან (ავტოსადგურიდან), აეროპორტიდან და სხვა სასაზღვრო პუნქტიდან საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან შემოტანილი მასალების საკარანტინო შემოწმებისა და სათანადო დაშუშავების გარეშე გატანა - გამოიწვევს მოქალაქეთა დაჯარიმებას შრომის ანაზღაურების ხუთ მინიმალურ ოდენობამდე, თანამდებობის პირთა - შრომის ანაზღაურების ათ მინიმალურ ოდენობამდე.

სასაზღვრო ზონაში შესვლის, აგრეთვე ცხოვრების ან ჩაწერის წესების დარღვევა (მუხლი 190) - გამოიწვევს გაფრთხილებას ან დაჯარიმებას შრომის ანაზღაურების ნახევარ მინიმალურ ოდენობამდე.

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეებს განიხილავენ:

- 1) რაიონის (ქალაქის) სასამართლოები, მოსამართლეები (ადმინისტრაციული მოსამართლეები);
- 2) შინაგან საქმეთა ორგანოები, სახელმწიფო ინსპექციის ორგანოები და საქართველოს საკანონმდებლო აქტების საბაზისოდ უფლებამოსილი სხვა ორგანოები (თანამდებობის პირები). მათ შორის, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში, დასახელებულია - საბაჟო ორგანოები (მუხლი 219). საბაჟო ორგანოები განიხილავენ ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კოდექსის 193-ე და 194-ე მუხლებით.

საბაჟო ორგანოების სახელით ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა საქმეების განხილვისა და ადმინისტრაციული სახდელების დადების უფლება აქვთ საბაჟოთა უფროსებს ან მათ მოადგილეებს.

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის (მუხლი 223) მიხედვით, სახელმწიფო ვეტერინარული ზედამხედველობის ორგანოთა თანამდებობის პირებს შეუძლიათ ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ადგილზე ჯარიმა გადაახდევინონ - სახელმწიფო საზღვარზე და ქვეყნის შიდა ტერიტორიაზე, გზატკეცილებსა და გზის ნაპირებზე, გადასარეკ ტრასებზე ნებისმიერი სატრანსპორტო საშუალებებით ცხოველთა (მათ შორის, ფრინველის, თევზის, ფურცლის) გადაყვანის ვეტერინარული, საკ-

არანტიზმ-შემზღუდავი და ვეტერინარულ-სანიტარიული წესებისა და ნორმების დარღვევისათვის;

სახელმწიფო ვეტერინარული კონტროლისადმი დაქვემდებარებული საქონლის უნებართვოდ გადაადგილებისას საბაჟო კონტროლის ზონაში გამოიყენება კოდექსის 193-ე მუხლი.

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის (მუხლი 242) შესაბამისად, პირადი გასინჯვა შეიძლება აწარმოონ შინაგან საქმეთა, გასამხედროებული დაცვის, სამოქალაქო ავიაციის ორგანოების, საბაჟო დაწესებულებების და სასაზღვრო ჯარების საამისოდ უფლებამოსილმა თანამდებობის პირებმა. პირადი გასინჯვა შეუძლია აწარმოოს საამისოდ უფლებამოსილმა პირმა, რომელიც გასასინჯი პირის სქესისაა, იმავე სქესის ორი პირის თანდასწრებით.

ნივთების გასინჯვა შეუძლია აწარმოონ შინაგან საქმეთა, გასამხედროებული დაცვის, სამოქალაქო ავიაციის ორგანოების, ნაღდობის წესების დაცვაზე სახელმწიფო ზედამხედველობის განმახორციელებელი ორგანოების საამისოდ უფლებამოსილმა თანამდებობის პირებმა. ნივთების, ხანადირო და თევზჭერის იარაღების, მოპოვებული პროდუქციის და სხვა საგნების გასინჯვა წარმოებს, როგორც წესი, იმ პირის თანდასწრებით, რომლის საკუთრებაში ან მფლობელობაშია ისინი. გადაუდებელ შემთხვევაში აღნიშნული ნივთები, საგნები შეიძლება გასინჯოს მესაკუთრის (მფლობელის) გარეშე, ორი დამსწრის მონაწილეობით.

პირადი გასინჯვისა და ნივთების გასინჯვის შესახებ შედგება ოქმი, ანდა ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ან ადმინისტრაციული დაკავების ოქმში კუთდება შესაბამისი ჩანაწერი.

საბაჟო დაწესებულებებში პირადი გასინჯვა და ნივთების გასინჯვა წარმოებს საქართველოს საბაჟო კოდექსის 133-ე მუხლის შესაბამისად: პირადი გასინჯვა, როგორც საბაჟო კონტროლის განსაკუთრებული ფორმა, დაიშვება საბაჟო ორგანოს უფროსის ან მისი შემცვლელი თანამდებობის პირის გადაწყვეტილებით, თუ არის საკმაო საფუძველი იმის სავარაუდოდ, რომ საბაჟო საზღვრის გავლით მიმავალი ან საბაჟო კონტროლის ზონაში, ანდა საერთაშორისო მიმოსვლისათვის ღია აეროპორტის სატრანზიტო ზონაში მყოფი ფიზიკური პირი მალავს და არ აჩენს საქონელს, რომელიც კანონმდებლობის თუ საერთაშორისო შეთანხმების

დარღვევის ობიექტია და რომელთა შესრულებაზე კონტროლი საბაჟო ორგანოებს ევალებათ.

პირადი გასინჯვის დაწყების წინ საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირი ვალდებულია ფიზიკურ პირს აცნობოს საბაჟო ორგანოს უფროსის ან მისი შემცვლელი პირის გადაწყვეტილება პირადი გასინჯვის თაობაზე, გააცნოს ფიზიკურ პირს მისი უფლება-მოვალეობანი ასეთი გასინჯვის დროს და შესთავაზოს მას ნებაყოფლობით გამოახილოს დამალული საქონელი. ფიზიკური პირის მიერ ნებაყოფლობით პირად გასინჯვაზე უარის თქმის შემთხვევაში პირადი გასინჯვა ხორციელდება საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (მუხლი 323, ნაწილი 6) შესაბამისად, “ჩხრეკის დაწყების წინ მომკვლევი, გამოძიებელი ან პროკურორი წინადადებას იძლევა ნებაყოფლობით გადასცენ ჩამოსართმევი საგანი ან დოკუმენტი. გადაცემის შემთხვევაში უნდა შედგეს ამოღების ოქმი, ხოლო თუ არ გადასცემენ ან არასრულად გადასცემენ უნდა ჩატარდეს ჩხრეკა”.

პირადი ჩხრეკა და პირისაგან საგნის, ნივთისა თუ დოკუმენტის ამოღება, რასაც თან სდევს გაშიშვლება, უნდა ჩატარდეს იმავე სქესის თანამდებობის პირმა იმავე სქესის დამსწრეთა მონაწილეობით. საჭიროებისამებრ შეიძლება მოწვეულ იქნეს სპეციალისტი.

პირადი ჩხრეკა და ამოღება ტარდება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 321-324-ე და 326-ე მუხლებში აღნიშნული წესებით.

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში განსაზღვრულია საქმეების განხილვის ვადები. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეების უფლებამოსილი ორგანო (თანამდებობის პირი) განიხილავს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის და სხვა მასალების მიღებიდან თხუთმეტი დღის ვადაში. საქართველოს კანონმდებლობით შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს სხვა ვადებიც.

ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმის განხილვის შემდეგ ორგანოს (თანამდებობის პირს) გამოაქვს ერთ-ერთი შემდეგი დადგენილება: 1) ადმინისტრაციული სახდელის დადების შესახებ; 2) საქმის წარმოების შეწყვეტის შესახებ.

საქმეზე მიღებული დადგენილება გამოცხადდება დაუყოვნებლივ, საქმის განხილვის დაშთავრებისთანავე. დადგენილების ასლი ჩაბარდება ხელწერილით ხაში დღის ვადაში. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის (მუხლი 268), ნაწილი 4) შესაბამისად: საბაჟო წესები და დარღვევისა და კონტრაბანდის საქმეებზე დადგენილების ასლი საქართველოს საბაჟო კოდექსით დადგენილი წესით ჩაბარდება იმ პირს, ვის მიმართაც არის გამოტანილი.

დადგენილებას იმ საგნის კონფისკაციის შესახებ, რომელიც ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენის იარაღს ან უშუალო ობიექტს წარმოადგენდა, აღასრულებს საბაჟო ორგანოების საამისოდ უფლებამოსილი პირი - ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 193-ე მუხლის მეორე ნაწილით, 194-ე მუხლით გათვალისწინებულ სამართალდარღვევათა ჩადენისას.

4. კონტროლს დაქვემდებარებული

მიწოდება

საბაჟო კოდექსში შეტანილია სპეციალური თავი “კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდება“. მასში აღნიშნულია: “ნარკოტიკულ საშუალებათა და ფსიქოტროპულ ნივთიერებათა საერთაშორისო უკანონო ბრუნვის აღსაკვეთად და ამ ბრუნვაში მონაწილე პირთა გამოვლენის მიზნით, საბაჟო ორგანოები ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში, უცხო სახელმწიფოთა საბაჟო და სხვა კომპეტენტურ ორგანოებთან შეთანხმებით ან საერთაშორისო ხელშეკრულებათა საფუძველზე იყენებენ კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდების ფორმას. იგი გულისხმობს საბაჟო ორგანოების კონტროლის ქვეშ უკანონო ბრუნვაში მოქცეული ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების საქართველოში შემოტანას, საქართველოდან გატანას ან მის ტერიტორიაზე ტრანზიტით გატარებას“.

კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდების ფორმის თაობაზე გადაწყვეტილებას იღებს საბაჟო დეპარტამენტი, რაც ხორციელდება სხვა სამართალდამცავ ორგანოებთან ერთად.

საბაჟო კოდექსში განსაზღვრულია კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდების ფორმის გამოყენების წესები. კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდების ფორმის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, თუ ნარკოტიკულ საშუალებათა და ფსიქოტროპულ ნივთიერებათა დანიშნულების ქვეყანა უცხო სახელმწიფოა, სისხლის სამართლის საქმე საქართველოში არ აღიძვრება, ხოლო მიღებულ გადაწყვეტილებას საბაჟო ორგანო დადგენილი წესით დაუყოვნებლივ აცნობებს შესაბამის ორგანოს ან თანამდებობის პირს. ამ წესით კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდების ფორმის გამოყენება შეიძლება ძლიერმოქმედი ან შხამიანი ნივთიერებების, აგრეთვე იმ სხვა ობიექტების მიმართაც, რომლებიც წარმოადგენს დანაშაულის ჩადენის საგანს ან საშუალებას, ან რომელთა მიმართ მართლსაწინააღმდეგო ქმედება კონტრაბანდად ითვლება.

ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების მიმართ კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდების ფორმის გამოყენების თაობაზე გადაწყვეტილებას იღებს საბაჟო დეპარტამენტი, რომელიც დაუყოვნებლივ აცნობებს ამის შესახებ საქართველოს შესაბამის ორგანოებსა და თანამდებობის პირებს.

თავი მერვე

საქართველოს საბაჟო ორგანოები

1. სამართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი

და მისი სისტემა

სახელმწიფო წყობილების საფუძვლების განმტკიცებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იმ კანონების მიღებას, რომლებიც ადგენენ სახელმწიფო ხელისუფლების ცალკეული შტოების ფორმირებისა და საქმიანობის წესს, მათს ურთიერთმართებას, ურთიერთ კონტროლის მექანიზმებს. ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოს 1997 წლის 15 აპრილის კანონი „აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის წესის შესახებ“.

აღმასრულებელი ხელისუფლების შესახებ კონსტიტუციურმა კანონმა საფუძველი ჩაუყარა საპრეზიდენტო, აღმასრულებელი ხელისუფლების, მთავრობის, სამინისტროებისა და დეპარტამენტების ახალ კარდინალურ რეფორმაციას და მნიშვნელოვან წილად განსაზღვრა მათი მთავარი ამოცანები და მუშაობის ძირითადი მიმართულებები. კანონმა მტკიცე სამართლებრივი საფუძვლები შეუქმნა აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებათა სისტემას, მათი ფორმირების წესს, სახელისუფლებო და ორგანიზაციურ საქმიანობას.

კანონის მიხედვით, სამთავრობო დაწესებულებებია: სამინისტროები, სახელმწიფო ანგარიშები, სახელმწიფო დეპარტამენტები, სახელმწიფო ინსპექციები. სამთავრობო დაწესებულება გამოსცემს აქტებს, ასრულებს მოქმედებებს თავისი კომპეტენციის ფარგლებში საქართველოს კონსტიტუციის, სხვა კანონების, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებების ან განკარგულებების საფუძველზე და მათ შესასრულებლად.

საქართველოს კანონის „აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის წესის შესახებ“ (1995 წლის 8 დეკემბერი) შესაბამისად (მუხლი 13) საბაჟო დეპარტამენტი დაექვემდებარა ფინანსთა სამინისტროს. იგი 1998 წლის ნოემბრამდე

იყო ფინანსთა სამინისტროს სისტემაში არსებული დეპარტამენტი. ამჟამად საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი.

საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 8 იანვრის ბრძანებულებით დაამტკიცებულა სამართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის დებულება. იგი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი დოკუმენტია. დებულების თანახმად, საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სისტემის მუშაკთა საერთო რიცხოვნობა ნაცვლად 1506 ერთეულისა, განისაზღვრა 1350 საშტატო ერთეულით. მათ შორის ცენტრალური აპარატის ზღვრული საშტატო რიცხოვნობა - 398 ერთეულით. ეს აისახა 1999 წლის საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტში.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტმა დებულებაში განსაზღვრული სტრუქტურისა და საშტატო რიცხოვნობის გათვალისწინებით განახორციელა სისტემის რეორგანიზაცია.

დაწესდა საქართველოს საბაჟო ორგანოების მუშაკთა დღე - 15 თებერვალი. იგი პირველად 1999 წლის თებერვალში აღინიშნა საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტში.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი არის სამართალდამცავი ორგანოს სტატუსის მქონე დამოუკიდებლად მოქმედი სამთავრობო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს მმართველობით ფუნქციებს და სახელმწიფო ზედამხედველობას საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სისტემა შედგება აჭარის და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკების საბაჟო სამმართველოებისაგან, რეგიონალური საბაჟო სამმართველოების, რეგიონალური საბაჟოების, საბაჟო საგუშაგოების და საბაჟო გამტარი პუნქტების და სხვა დანაყოფებისაგან. დეპარტამენტის დაფინანსება ხორციელდება სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებით. მას გააჩნია დასრულებული ბალანსი, ანგარიშსწორების ანგარიში ხაზინაში, ხარჯთა ნუსხა, ბეჭედი საქართველოს სახელმწიფო გერბის გამოსახულებითა და სახელწოდების აღნიშვნით.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია: 1) საბაჟო პოლიტიკის შემუშავებაში მონაწილეობა და მისი განხორციელება; 2) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში საქართველოს ეკონომიკური უსაფრთხოებისა და საბაჟო ტერიტორიის მთლიანობის უზრუნველყოფა; 3) საქართველოს ეკონომიკური ინ-

ტერმინების დაცვა; 4) საბაჟო საქმიანობის ორგანიზაცია და სრულყოფა; 5) საბაჟო და იმ სხვა კანონმდებლობის დაცვა, რომლის შესრულებასე კონტროლი ეკისრებათ საბაჟო ორგანოებს; 6) მონაწილეობის მიღება საერთაშორისო საბაჟო საკითხებში.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის დებულებაში ასეა განსაზღვრული დეპარტამენტის ფუნქციები: 1) ამზადებს წინადადებებს საქართველოს საბაჟო პოლიტიკის სრულყოფისათვის; 2) შეიმუშავებს საქართველოს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელებისათვის სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ორგანიზაციულ მექანიზმებს და უზრუნველყოფს მის ცხოვრებაში გატარებას; 3) შეიმუშავებს და ახორციელებს საბაჟო საქმიანობის განვითარების პროგრამებს; 4) ამზადებს საბაჟო საქმიანობის მარეგულირებელი საკანონმდებლო და სხვა სამართლებრივი აქტების პროექტებს; 5) მონაწილეობს საგარეო-ეკონომიკურ ურთიერთობებში, მათ შორის ექსპორტის სტიმულირებისა და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის სფეროში; 6) შეაქვს წინადადებები საბაჟო გადასახდელების და მათი გამოყენების მექანიზმების შესახებ; 7) ორგანიზაციას უწევს საბაჟო გადასახდელების ამოღებას და უზრუნველყოფს სახელმწიფო ბიუჯეტში მათ დროულ და სრულ შეტანას; 8) მონაწილეობს საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული საქონლის მიმართ ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებების, მათ შორის ლიცენზირების, უასების რეგულირების და სხვა არასატარიფო ღონისძიებების შემუშავებაში; 9) ორგანიზაციას უწევს საქონლის საბაჟო ღირებულების სისწორის განსაზღვრას; 10) უზრუნველყოფს საბაჟო რეჟიმების ეფექტურ გამოყენებას საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას და საქართველოს ტერიტორიაზე სამეწარმეო საქმიანობის წარმოებისას; 11) საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებში უზრუნველყოფს ლიცენზირების გაცემას, მათ ანულირებას ან გამოთხოვას, უზრუნველყოფს მათზე რეესტრების წარმოებას, ზედამხედველობს და კონტროლს უწევს ლიცენზირების საფუძველზე შექმნილი დაწესებულებების საქმიანობას; 12) ადგენს საქართველოს საბაჟო საზღვარზე ცალკეული სახის საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების, სტრატეგიული და საქართველოს ინტერესებისათვის სხვა სასიცოცხლოდ

მნიშვნელოვანი მასალების, აგრეთვე კულტურული ფასეულობების გადაადგილების სახეობათაო წესს და ორგანიზაციას უკეთებს ამ წესის დაცვას; 13) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, ორგანიზაციას უკეთებს საგალუჯო კონტროლის განხორციელებას, ასრულებს საგალუჯო კონტროლის ორგანოს ფუნქციებს; 14) უზრუნველყოფს საქართველოს საბაჟო ორგანოების მონაწილეობას სახელმწიფო უშიშროების დაცვის ზომების განხორციელებაში, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ცხოველებისა და მცენარეების, ბუნებრივი გარემოს დაცვაში; 15) ორგანიზაციას უკეთებს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის გატარებას კონტრბანდისა და საბაჟო საქმიანობასთან დაკავშირებულ სხვა დანაშაულობების აღსაქვეთად, უზრუნველყოფს მათზე საქართველოს საბაჟო ორგანოების მიერ მოკვლევის ორგანოების ფუნქციების შესრულებას მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად; 16) ორგანიზაციას უკეთებს საბაჟო წესების დარღვევებისა და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა წინააღმდეგ ბრძოლას; 17) ახორციელებს კონტროლს კანონიერების დაცვაზე კონტრბანდისა და საბაჟო საქმიანობასთან დაკავშირებულ სხვა დანაშაულობების საქმეების მოკვლევაზე, საბაჟო წესების დარღვევების საქმეებზე, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეების წარმოებაზე და მათ განხილვაზე, რომლებიც ხელყოფენ საქართველოს საბაჟო ორგანოების ნორმალურ ფუნქციონირებას; 18) ორგანიზაციას უკეთებს საქართველოს საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკისა და სპეციალური საბაჟო სტატისტიკის წარმოებას და მონაცემების ოფიციალურ გამოქვეყნებას; 19) ორგანიზაციას უკეთებს საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის გამოყენებას, თვალყურს ადევნებს ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლების ცვლილებებს და დამატებებს, საჭიროების შემთხვევაში, არსებული წესის მიხედვით ნომენკლატურაში შეაქვს დამატებები ეროვნული ეკონომიკის თავისებურებებიდან გამომდინარე; 20) იღებს ზომებს საბაჟო საქმიანობის განხორციელების პროცესში ფიზიკური და იურიდიული პირების, მეწარმე სუბიექტების უფლებებისა და ინტერესების დაცვისათვის; 21) უზრუნველყოფს საჩივრებისა და განცხადებების დროულ და სრულ განხილვას; 22) უზრუნველყოფს თავისი კომპეტენციის ფარგლებში საბაჟო საქმის მარეგუ-

ლირებელი სამართლებრივი აქტების გამოქვეყნებას, ატარებს საინფორმაციო-განმარტებით მუშაობას საბაჟო საკითხებზე საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად; 23) ქმნის წინასწარი გადაწყვეტილებების მიღების სისტემას კონკრეტული ოპერაციების ჩასატარებლად; 24) დადგენილი წესით იღებს უცხოეთის დელეგაციებს, რომლებიც საქართველოში ჩამოდიან საბაჟო საქმესთან დაკავშირებული საკითხების შესასწავლად; 25) ორგანიზაციას უკეთებს საბაჟო საქმის სფეროში სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების ჩატარებას; 26) უზრუნველყოფს უცხო ქვეყნების საბაჟო პოლიტიკისა და ამ ქვეყნებში საბაჟო საქმის გამოცდილების შესწავლასა და ანალიზს; 27) უზრუნველყოფს საქართველოს საბაჟო ორგანოების ერთიანი ავტომატიზებული საინფორმაციო სისტემის შექმნას, ფუნქციონირებასა და დახვეწას; 28) ქვეყნის საბაჟო სისტემაში ახორციელებს ერთიან საკადრო პოლიტიკას, დადგენილი წესით ახდენს კადრების შერჩევას და განაწილებას, ატარებს ღონისძიებებს მათი მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის, ამტკიცებს ნომენკლატურას; 29) ახორციელებს საქართველოს კანონმდებლობით მასზე დაკისრებულ სხვა ფუნქციებს.

დებულებაში განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის უფლებები, ეს უფლებებია: 1) განსაზღვროს საბაჟო რეგულირების სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმები; 2) დააწესოს ფიზიკური პირების მიერ საქონლის არაკომერციული მიზნებით გადაადგილების გაიოლებული, შეღავათიანი წესი; 3) განსაზღვროს საბაჟო ბროკერისა და საბაჟო გადამზიდველის საქმიანობის სამართლებრივი რეგულირების ასპექტები; 4) მასზე დაკისრებული ამოცანებისა და ფუნქციების განხორციელების მიზნით გამოიყენოს საქართველოს სახელმწიფო ორგანოებისა და საწარმოებისაგან, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისაგან, განურჩევლად საკუთრების ფორმისა და დაქვემდებარებისა, აგრეთვე თანამდებობის პირებისა და მოქალაქეებისაგან დოკუმენტები და მონაცემები, გააკონტროლოს მიღებული ინფორმაცია და საჭიროების შემთხვევაში ჩაატაროს მოკვლევა და შექმნას საექსპერტო საბჭოები და დროებითი სამუშაო ჯგუფები საბაჟო საქმიანობის საკითხებზე; 5) იქონიოს კავშირისა და მონაცემების გადმოცემის საუწყებო სისტემა; 6) დაამტკიცოს სტრუქტურული

ლი დანაყოფების, დაქვემდებარებული საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების დებულებები და წესდებები და განახორციელოს მათ საქმიანობაზე ზედამხედველობა; 7) შეიმუშავოს და დაამტკიცოს საბაჟო საქმიანობის მარეგულირებელი ნორმატიული აქტების პროექტები, რომლებიც სავალდებულოა შესასრულებლად ყველა სახელმწიფო ორგანოს, საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციისათვის, განურჩევლად საკუთრების ფორმისა და დაქვემდებარებისა, აგრეთვე თანამდებობის პირებისა და მოქალაქეებისათვის.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტს ერთმართველობის პრინციპის საფუძველზე ხელმძღვანელობს თავმჯდომარე, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარეს ჰყავს ოთხი მოადგილე, მათ შორის ერთი პირველი, რომლებსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარე მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად. თავმჯდომარის მოადგილეების უფლებამოსილება განისაზღვრება დეპარტამენტის თავმჯდომარის შესაბამისი ბრძანებით.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარე:

- 1) დამოუკიდებლად იღებს გადაწყვეტილებებს დეპარტამენტის კომპეტენციას მიკუთვნებულ საკითხებზე, მოქმედებს დეპარტამენტის სახელით, წარმოადგენს დეპარტამენტს სახელმწიფო ხელისუფლების სხვა ორგანოებთან და ორგანიზაციებთან ურთიერთობაში;
- 2) უშუალოდ, აგრეთვე მოადგილეების, დეპარტამენტის აპარატის სტრუქტურული ქვედანაყოფების, საბაჟო ორგანოებისა და სხვა საქვეუწყებო დაწესებულებების მეშვეობით წყვეტს დეპარტამენტის დებულებით განსაზღვრულ საკითხებს;
- 3) პერსონალურად მასუხისმგებელია საქართველოს კონსტიტუციის, საბაჟო კოდექსისა და სხვა საკანონმდებლო აქტების, საქართველოს პრეზიდენტის გადაწყვეტილებების შესრულებისათვის საბაჟო საქმიანობის სფეროში; თავის მხრივ თავმჯდომარე განსაზღვრავს თავმჯდომარის მოადგილეების, დეპარტამენტის აპარატის სტრუქტურული ქვედანაყოფების, საბაჟო ორგანოებისა და სხვა დაქვემდებარებული

სამსახურების ხელმძღვანელთა პერსონალური პასუხისმგებლობის საკითხებს;

- 4) თავმჯდომარე ძალადაკარგულად ცნობს მოადგილეების, დეპარტამენტის სტრუქტურული ქვედანაყოფებისა და საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირების გადაწყვეტილებებს, რომლებიც არ შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციას, სხვა კანონებს, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებებსა და განკარგულებებს, აგრეთვე თავმჯდომარის ბრძანებებს;
- 5) თავმჯდომარე დადგენილი წესით საქართველოს პრეზიდენტს აბარებს დეპარტამენტის საქმიანობის ანგარიშს;
- 6) დეპარტამენტის სტრუქტურული ქვედანაყოფები საქართველოს პრეზიდენტს მიმართავენ თავმჯდომარის მეშვეობით;
- 7) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში იღებს და წარადგენს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროში სახელმწიფო რეესტრში გასატარებლად კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების პროექტებს, ორგანიზაციას უწევს მათი შესრულების შემოწმებას;
- 8) სამსახურებრივი ზედამხედველობის განხორციელებისას გამოსცემს ინდივიდუალურ სამართლებრივ აქტებს;
- 9) ამტკიცებს დეპარტამენტის ცენტრალური აპარატისა და საბაჟო სისტემის საშტატო ნუსხებს და შეაქვს მათში ცვლილებები;
- 10) ნიშნავს თანამდებობებზე და ათავისუფლებს თანამდებობიდან დეპარტამენტის თანამდებობის პირებს დადგენილი თანამდებობათა ნუსხის საფუძველზე;
- 11) განსაზღვრავს დეპარტამენტს დაქვემდებარებული საბაჟო ორგანოების მიერ ორგანიზაციული, საკადრო, საფინანსო და სხვა საკითხების დამოუკიდებლად გადაწყვეტის უფლებამოსილებებს;
- 12) ამტკიცებს დეპარტამენტის ცენტრალური აპარატის სტრუქტურული ქვედანაყოფების, აგრეთვე საქვეუწყებო დაწესებულებების დებულებებს;
- 13) თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში ანიჭებს სპეციალურ წოდებებს საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირებს და დაქვემდებარებული ორგანიზაციების მუშაკებს, დადგენილი წესით შეაქვს წარდგინებები უმაღლესი სპეციალური

წოდებების მინიჭების შესახებ საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირებსა და დაქვემდებარებული ორგანიზაციების მუშაკებისათვის. სპეციალურ წოდებებს და მათი მინიჭების წესს განსაზღვრავს საქართველოს კანონი;

- 14) განსაზღვრავს სასამსახურო ტანსაცმლის ფორმას;
- 15) დადგენილი წესით აჯილდოებს საბაჟო სისტემის მუშაკებს;
- 16) წარადგენს საქართველოს საპატიო წოდებებსა და სახელმწიფო ჯილდოებზე იმ მუშაკებს, რომლებმაც განსაკუთრებით გამოიჩინეს თავი;
- 17) გამოიყენებს საქართველოს კანონმდებლობით დაწესებულ დისციპლინარული ზემოქმედების ზომებს საბაჟო ორგანოების მუშაკების და სხვა დაქვემდებარებული საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების ხელმძღვანელების მიმართ;

- 18) დეპარტამენტის თავმჯდომარეს უფლება აქვს მოახდინოს მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების ნაწილობრივი დელეგირება დაქვემდებარებულ თანამდებობის პირებზე.

საბაჟო დეპარტამენტის თავმჯდომარე საქართველოს კანონების, პრეზიდენტის ბრძანებულებებისა და განკარგულებების საფუძველზე გამოსცემს ბრძანებებს სამსახურებრივ საკითხებზე. მასში უნდა იყოს მოთხოვნილი ის საკანონმდებლო ნორმა, რომლის საფუძველზე და შესასრულებლად გამოიცა ბრძანება.

ბრძანება უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს კანონის "აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის წესის შესახებ" მე-17 მუხლის მოთხოვნებს: "მინისტრის სამართლებრივი აქტები. 1) საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლის თანახმად მინისტრი კანონის საფუძველზე და მის შესასრულებლად გამოსცემს ბრძანებებს; 2) მინისტრი, რომელიც ხელს აწერს ბრძანებას, პასუხისმგებელია ბრძანების კანონიერებისა და მიზანშეწონილობისათვის; 3) მინისტრის ბრძანება უფლებამოსილებით ან ამკრძალავი აქტით. მასში უნდა იყოს მოთხოვნილი ის საკანონმდებლო ნორმა, რომლის საფუძველზე და შესასრულებლად გამოიცემა ბრძანება; 4) მინისტრის და სხვა სამთავრობო დაწესებულების ხელმძღვანელის ნორმატიული

1 საქართველოს კანონები, აღმასრულებელი ხელისუფლების შესახებ საერთაშორისო აქტები და კორექციები. 1998, გვ. 123-124

აქტის პროექტი გადაეცემა იუსტიციის სამინისტროს, რომელიც ორი კვირის განმავლობაში იძლევა დასკვნას მისი საქართველოს საკანონმდებლო აქტებთან და საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებებთან შესაბამისობის შესახებ. ნორმატიული აქტი მინისტრის ხელმოწერით ათი დღის ვადაში გადაეცემა იუსტიციის სამინისტროს სახელმწიფო რეესტრში შესატანად; 5) მინისტრის ბრძანებას უნდა ჰქონდეს სათაური, მოთხოვნილი უნდა იყოს მიღების თარიღი და ადგილი, ძალაში შესვლის თარიღი და მოქმედების ვადა (თუ განსაზღვრული ვადითაა მიღებული), თანამდებობის პირის ხელმოწერა, სარეგისტრაციო ნომერი, ხოლო თუ აქტი სახელმწიფო რეესტრში შეტანას მოითხოვს - აგრეთვე სახელმწიფო სარეგისტრაციო კოდი; 6) მინისტრის სამართლებრივი აქტი, თუ ის ნორმატიულია, ძალაში შედის ოფიციალურ ბეჭდვით ორგანოში მისი გამოქვეყნებისთანავე, თუ იმავე სამართლებრივი აქტით სხვა ვადა არ არის დადგენილი. ინდივიდუალური სამართლებრივი აქტი ძალაში შედის მისი ხელმოწერის დღეს და დაუყოვნებლივ ეცნობება დაინტერესებულ პირთა.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტში იქმნება საათობირო ორგანო - საბჭო, რომელშიც შედიან თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილეები, დეპარტამენტის აპარატისა და სისტემის თანამდებობის პირები. თავმჯდომარის გადაწყვეტილებით საბჭოში შეიძლება შეყვანილ იქნენ აგრეთვე სხვა ორგანიზაციებისა და სამთავრობო დაწესებულებების წარმომადგენლები. საბჭოს საქმიანობის წესს, წევრთა რიცხოვნებასა და პერსონალურ შემადგენლობას განსაზღვრავს თავმჯდომარე შესაბამისი ბრძანებით.

საქართველოს საბაჟო პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების უზრუნველყოფისათვის, აგრეთვე დეპარტამენტის საქმიანობასთან დაკავშირებული განსაკუთრებული მნიშვნელობის საკითხების განხილვისა და მათზე დასკვნების მომზადების მიზნით, მოწვეული სპეციალისტების და საბაჟო სისტემის მაღალკვალიფიციური მუშაკების შემადგენლობით, დეპარტამენტში იქმნება მრეწველთა საბჭო.

სამართმევლონ საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სტრუქტურა: 1) ხელმძღვანელობა; 2) თავმჯდომარის აპარატი; 3) შიდა კონტროლის სამსახური; 4) საინფორმაციო-სადაზვერვო სამსახური; 5) საზღვარგარეთის ქვეყნებში საქართველოს საბაჟო

სახელმწიფო დეპარტამენტის წარმომადგენლობები; 6) სტატი-სტიკისა და ფინანსური მონიტორინგის სამმართველო; 7) აქცი-ზური საქონლის მონიტორინგის სამმართველო; 8) საბაჟო ტექნოლოგიების სრულყოფის და კოდიფიცირების სამმართველო; 9) კაღრების სამმართველო; 10) ცენტრალური ბუღალტერია; 11) ჟურიდიული სამმართველო; 12) საერთაშორისო ურთიერთობებისა და დონორ ორგანიზაციებთან მუშაობის კოორდინაციის სამმართველო; 13) საბაჟო სისტემის ფუნქციონირების უზრუნველყოფის სამმართველო; 14) სატერმინალ მომსახურებისა და ინსპექტირების სამმართველო; 15) რეგიონალური საბაჟოების საქმიანობის კოორდინაციის სამმართველო; 16) კონტრაბანდისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა დარღვევების წინააღმდეგ მებრძოლი სამმართველო; 17) მოკვლევის სამმართველო; 18) საბაჟო ტვირთების გაცილების სამმართველო.

1. საბაჟო დეპარტამენტის სტრუქტურული ქვედანაყოფი და მათი ძირითადი ფუნქციები. თავმჯდომარის აპარატი. საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტში თაობირობის მომზადების ორგანიზაცია, საქართველოს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებიდან მიღებული თავმჯდომარის აპარატის კომპეტენციაში შემავალ დავალებებზე კვალიფიციური დასკვნების დროული მომზადება, საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის კოლეგიის დადგენილებების, თავმჯდომარის ბრძანებების მომზადებაში მონაწილეობის მიღება კომპეტენციის ფარგლებში, საქართველოსა და საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო პოლიტიკის საკითხებზე უახლესი მასალების, აგრეთვე ქართულ და უცხოურ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში ამ საკითხებზე გამოქვეყნებული მასალების ან ინფორმაციების შეგროვება, ანალიზი და კონკრეტული წინადადებების მომზადება; მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში საბაჟო პოლიტიკის საკითხებზე და საბაჟო დეპარტამენტის მიმართ კრიტიკულ პუბლიკაციებზე ოპერატიული რეაგირების მასალების მომზადების კოორდინაცია, დეპარტამენტის თავმჯდომარესთან შეთანხმება და გამოქვეყნება, მასმედიათან ურთიერთობა კომპეტენციის ფარგლებში.

2. შიდა კონტროლის სამსახური. დეპარტამენტის ცენტრალური აპარატისა და საქვეუწყებო დაწესებულებების მიერ მოქმედი კანონმდებლობის შესრულების კონტროლის განხორციელება კომპლექსური შემოწმებების გზით, შემოწმების პროცესში გამოვლენილი დარღვევა - ნაკლოვანებების აღმოფხვრის უზრუნველყოფა და საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის გაუმჯობესებაში პრაქტიკული დახმარების აღმოჩენა. თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მოპოვებული ინფორმაციის ანალიზისა და მიღებულ შეტყობინებების საფუძველზე შემოწმების განხორციელება, ფაქტების სისწორის დადგენა და დამრღვევი პირის გამოვლენა, სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების, კორუფციისა და სხვა დანაშაულებრივ ქმედობათა აღმკვეთი ღონისძიებების განხორციელება, მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების შელახვის ფაქტების გამოვლენა, აღკვეთა, პროფილაქტიკა, საბაჟო დეპარტამენტის მუშაკთა უფლებების, პატივისა და ღირსების დაცვა, საბაჟო სისტემის პირად შემადგენლობაში მიმდინარე პროცესების ანალიზი.

3. საინფორმაციო-სადაზვერპო სამსახური. სამსახური შეიქმნა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციის საფუძველზე. სამსახურის ძირითადი ფუნქციაა ინფორმაციის მოპოვება კონტრაბანდისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა სახის დარღვევების ფაქტების აღსაკვეთად; მასში მონაწილე პირების დადგენის მიზნით, ინფორმაციის მიღება მოსალოდნელი საბაჟო დანაშაულობების შესახებ; მიღებული ინფორმაციის განხილვა, სისტემატიზაცია, მონაცემთა ბაზის შექმნა დეპარტამენტის შესაბამისი სამსახურების მიერ მისი გამოყენების მიზნით, დადგენილი წესით ინფორმაციის მიწოდება სხვა სამართალდაცვის ორგანოებისათვის.

4. საპარტოველოს საბაჟო დეპარტამენტის წარმომადგენლობები საზღვარბარში. საქართველოს ძირითადი საგარეო-

პარტნიორ ქვეყნებში საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის წარმომადგენლობების ძირითადი ფუნქციას შეადგენს ამ ქვეყნებთან საგარეო-სავაჭრო ურთიერთობების განვითარების და კონტრაბანდის და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა დარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლისათვის ხელშეწყობა.

5. სტატისტიკისა და ფინანსური მონიტორინგის სამმართველო. ქვეყნის ექსპორტ-იმპორტზე და საერთაშორისო ტრანზიტით გადაადგილებული საქონლის მახასიათებელი სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვება, დამუშავება, ანალიზი; ადგილობრივი საბაჟო ორგანოების სტატისტიკური სამსახურების კურირება, საბაჟო ორგანოებში საბაჟო სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვების, დამუშავების, ანალიზისა და გადაცემის ავტომატიზებული სისტემის შექმნა, სავაჭრო და საგადასახადო ბალანსის შედგენის ინფორმაციული უზრუნველყოფა, საბაჟო სტატისტიკური მონაცემების მომზადება ოფიციალური პუბლიკაციებისათვის, საბაჟო სისტემაში ფინანსური შემოსავლებისა და გასავლების დაგეგმვა, ფინანსური რესურსების მაქსიმალური მობილიზაციის და გამოყენების მიზნით ღონისძიებების განხორციელება; ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის საქონელბრუნვის ძირითადი ტენდენციების, სტრუქტურისა და დინამიკის ანალიზი.

6. ცენტრალური ბუღალტერია. მეთაური ორგანიზაციის საბუღალტრო აღრიცხვა და ანგარიშსწორება, დაქვემდებარებული და მეთაური ორგანიზაციების ფინანსური ანგარიშსწორების მოპოვება, ერთობლივი საბუღალტრო ბალანსის შედგენა და ზემდგომ ორგანიზაციებში წარდგენა, შესანახი ხარჯების ზღვრული ასიგნების განსაზღვრა, ხარჯთანუსხების შედგენა, სახაზინო დეპარტამენტში წარდგენა, დაქვემდებარებული ორგანიზაციების შეტყობინება.

7. საბაჟო სისტემის ფუნქციონირების უზრუნველყოფის სამმართველო. საბაჟო სისტემაში საქმის წარმოება და მი-

სი შემდგომი სრულყოფა, დოკუმენტების შესრულების კონტროლი, თათბირების მომზადების ორგანიზაცია, კოლეგიის დადგენილებების, ბრძანებების პროექტების მომზადებაში კომპეტენციის ფარგლებში მონაწილეობა, მოქალაქეთა წერილების, საჩივრებისა და წინადადებების განხილვა, მათზე რეაგირების ორგანიზება, დეპარტამენტის სისტემაში შემავალი ქვედანაყოფების სათანადო მოწყობილობა-დანადგარებით, კავშირგაბმულობის საშუალებებით, საბაჟო ტექნიკით უზრუნველყოფა, საავტომობილო ტრანსპორტით დაკომპლექტება და მისი საექსპლოატაციო პირობების უზრუნველყოფა, კაპიტალური მშენებლობის უზრუნველყოფა, მუშაკთა შრომითი საქმიანობის უსაფრთხო პირობებისა და მატერიალური ფასეულობების დაცვა.

8. საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ღონისძიებების ორგანიზებაში მონაწილეობის უზრუნველყოფის საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო ორგანოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობის დამყარებისა და განვითარების უზრუნველყოფა, საბაჟო საქმის მარეგულირებელი საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესრულების კონტროლი, საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო ორგანოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობის დამყარებისა და განვითარების უზრუნველყოფა, საბაჟო საქმის უცხოური მოწინავე გამოცდილების, ანალიზისა და დანერგვის მიზნით საზღვარგარეთელი სპეციალისტების მოწვევა, მათ მიერ სემინარებისა და სხვა ღონისძიებების მოწყობის, საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო ორგანოებში სისტემის მუშაკთა სწავლებისა და სტაჟირების ორგანიზაცია, უცხოურ ენებზე შესაბამისი ინფორმაციის მომზადება და გავრცელება, საერთაშორისო მიმოწერის კოორდინაცია და ექსპერტიზა, დეპარტამენტში უცხოეთის დელეგაციების მიღების ორგანიზება.

9. აქციზური საბაჟო მონიტორინგის სამმართველო. საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებული საბაჟო-

ენერგეტიკული და აქციზური საქონლის საბაჟო გაფორმების მონიტორინგი და კონტროლი, საბაჟო ტერიტორიაზე გადაადგილებული საბაჟო-ენერგეტიკული და აქციზური საქონლის აღრიცხვისა და დაბეგვრის ორგანიზაცია, თავისი კომპეტენციის საზღვრებში ინფორმაციის მიღება საბაჟო-ენერგეტიკული და აქციზური საქონლის მოძრაობის შესახებ, საბაჟო-ენერგეტიკული და აქციზური საქონლისათვის კოდის მინიჭება, აქციზის განაკვეთის განსაზღვრა, საბაჟო ღირებულების განსაზღვრისა და განცხადების სისწორის კონტროლის განხორციელება.

10. საბაჟო ტექნოლოგიების სრულყოფისა და კოდიფიცირების სამმართველო. საბაჟო პროცედურების ტექნოლოგიების შემუშავება და კოდიფიცირების სრულყოფა, საბაჟო რეგულაციების რეგულირება და მათი განხორციელების მექანიზმების სრულყოფა, ქვეყნის ტერიტორიაზე შემოტანილი საქონლის კოდიფიცირების სრულყოფა, საბაჟო ორგანოების მიერ საბაჟო საქმის აღსრულების მექანიზმის სრულყოფა.

11. სატარმინალო მომსახურებისა და ინსპექტირების სამმართველო. საბაჟო საწყობების, დროებითი შენახვის საწყობების, საბაჟო ბროკერების, საბაჟო გადამზიდველების დაარსების ნებართვების გაცემის შესაძლებლობისა და მიზანშეწონილობის შესახებ დასკვნის მომზადება, კონტროლის განხორციელება საბაჟო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ მოთხოვნების დაცვისადმი, დასკვნების მომზადება ნებართვების ანუღირების, გამოთხოვის ან შეწერების შესახებ.

12. კაღრების სამმართველო. შეიმუშავებს დეპარტამენტის შინაგანაწესს და კონტროლს უწევს მის შესრულებას, ამზადებს ბრძანებების პროექტებს საშტატო ნუსხით განსაზღვრულ თანამდებობებზე მოსამსახურეთა და მომსახურე პერსონალის დანიშვნის, განთავისუფლებისა და გადაადგილების შესახებ, ადგენს

მოსამსახურეთა შვებულებების გრაფიკს, მასალებს სისტემის ნომენკლატურული მუშაკისათვის პენსიების გასაფორმებლად, სპეციალური წოდებების მისანიჭებლად, არჩევს საზღვარგარეთის ქვეყნებში კვალიფიკაციის ასამაღლებლად გასაგზავნ კანდიდატებს, უზრუნველყოფს სახელმწიფო მოსამსახურეთა ატესტაციის, აგრეთვე ვაკანტური თანამდებობის დასაკავებლად კონკურსების ორგანიზაციას და გამართავს, გადამზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების საკითხთა გადაწყვეტას, ახორციელებს საკადრო რეზერვის შევსებისა და მისი პრაქტიკული გამოყენების ღონისძიებებს.

13. საბაჟო ტვირთბრუნვის მართვის სამმართველო. საჭიროების შემთხვევაში ახდენს საბაჟო ტვირთებით დატვირთული ავტოტრანსპორტის შერჩევით გაცილებას, ახორციელებს შემკრებ-გამნაწილებელში სარეგისტრაციო სადისპეტჩერო მომსახურებას, აფიქსირებს დადგენილ მარშრუტებზე მიმართულების მიხედვით კოლონებად მოძრავ ავტოტრანსპორტის გადაადგილებას, ახორციელებს ურთიერთობებს საავტომობილო გადაზიდვების საერთაშორისო ასოციაციასთან 1975 წლის კონვენციის სარეგულირებლოდ.

14. რეგიონალური საბაჟოების კოორდინაციის სამმართველო. რეგიონალური საბაჟოებისა და საბაჟო საგუშაგოების ოპერატიული მართვა და მათი საქმიანობის სრულყოფა, ინფრასტრუქტურის სრულყოფისა და განვითარების შესახებ წინადადებების წარმოდგენა, მგზავრების, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილების საბაჟო კონტროლის ეფექტიანი და ხარისხიანი განხორციელება, საბაჟო გადასახდელების სრულად აკრეფა და ბიუჯეტში თანხების მობილიზაციის უზრუნველყოფა, სტრატეგიული და სასიცოცხლო მნიშვნელობის საქონლის გატანის ქმედითი კონტროლის განხორციელება, საბაჟოების პირადი შემადგენლობის საქმიანობის ინსპექტირება, საბაჟო ობიექტების მშენებლობისა და რეკონსტრუქციის

პროექტების განხილვა, საბაჟო საკითხებზე საქართველოს კანონების, საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და სხვა ნორმატიული აქტების მომზადებაში მონაწილეობის მიღება, საბაჟო საგუშაგოებზე სასაზღვრო, ვეტერინალური, სანიტარიული და ფიტო-სანიტარიული კონტროლის ორგანოების კოორდინაცია, საბაჟო ორგანოების მიერ სხვადასხვა საბაჟო რეჟიმში მოქცეული საქონლის გაფორმებისა და კუთვნილი საშუალებების შემოსავლისათვის და საქონლის იმპორტისათვის კუთვნილი საბაჟო გადასახადებისა და საბაჟო მოსაკრებლების დარიცხვისა და ამოღების სისწორის, მკაცრი აღრიცხვის საბაჟო და საბაჟო-საგადასახადო დოკუმენტაციის წარმოების კონტროლის განხორციელება, მოქალაქეების, საწარმოებისა და ორგანიზაციების კანონიერი ინტერესების, უფლებების დარღვევის გამოძწევი პირობების და მიზეზების შესწავლა და აღმოფხვრა, ოპერატიული ინფორმაციის, საგანგებო შემთხვევებისა და კონფლიქტური სიტუაციების შესახებ მონაცემების შეკრება-დამუშავება და დაუყოვნებლივ გადაცემა საბაჟო დეპარტამენტში, მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებების ეფექტიანი გამოყენებისა და სწორი ექსპლუატაციის მკაცრი კონტროლის დაწესება.

15. მოკვლევის სამმართველო. კონტრაბანდის, დიდი ოდენობით საბაჟო გადასახდელებისაგან თავის არიდების დანაშაულებრივი ფაქტებისა და საბაჟო წესების აღმინისტრაციული სამართალდარღვევების ფაქტების გამო სრული, ყოველმხრივი, ობიექტური მოკვლევის განხორციელება; ნარკოტიკულ საშუალებათა, იარაღის, ფეთქებადი ნივთიერებების, კულტურული და ისტორიული საგნების, ინტელექტუალური საკუთრებისა და საგნების უკანონო ბრუნვის აღკვეთის მიზნით ზომების მიღება; რეგიონალურ საბაჟოებში ცალკეულ პირთა და საწარმოთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების შელახვის ფაქტების შესწავლა და სამართალდამრღვევი მოქმედებების აღმოფხვრა; მოკვლევის განხორციელებისას კონტრაბანდის, საბაჟო წესების დარღვევისა და ნარკოტიკუნის გამოძწევი მიზეზებისა და ხელის შემწყობი პირობების გამოვლენა.

16. კონსტიტუციისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა დარღვევების წინააღმდეგ მიმართული სამმართველო. საბაჟო საზღვარსა და საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა დარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლა; ნარკოტიკულ საშუალებათა, იარაღის, ფეთქებადი ნივთიერებების, კულტურული და ისტორიული მნიშვნელობის საგნების, ინტელექტუალური საკუთრების უკანონო ბრუნვის აღკვეთა, მისი ხელშეწყობი პირობების გამოვლენა და თავიდან აცილება, სამართალდარღვევებზე ინფორმაციის მოპოვება; დარღვევების საქმეთა წარმოების მეთოდური ხელშეწყობა; დეპარტამენტის სისტემაში შემავალ საბაჟოებში ცალკეულ პირთა და საწარმოთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების შელახვის ფაქტების აღმოფხვრა.

17. იურიდიული სამმართველო. სამართლებრივ საშუალებათა აქტიური გამოყენება ერთიანი საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების უზრუნველსაყოფად; საბაჟო საქმის მარეგულირებელი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების პროექტების მომზადება; კანონპროექტების საქართველოს პარლამენტის სხდომებზე გატანის უზრუნველყოფა; საბაჟო სისტემაში წარმოშობილ შრომით დავაზე სამსახურებრივი მოკვლევის განხორციელების უზრუნველყოფა; დეპარტამენტის ინტერესების წარმოდგენა სასამართლოსა და სხვა ორგანოებში სამართლებრივი საკითხების განხილვისას.

საბაჟო ორგანოების ფუნქციები და უფლება-მოვალეობები განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო კოდექსში, საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის დებულებასა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა აქტებში.

საბაჟო პოლიტიკის განხორციელებისას საბაჟო ორგანოების მთავარი ფუნქციებია: 1) საბაჟო კანონმდებლობის დაცვის უზრუნველყოფა; 2) საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა

და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობის ეფექტიანი გამოყენება; საქართველოს ბიუჯეტში საბაჟო გადასახადებისა და საბაჟო მოსაკრებლის შეტანა; 3) საბაჟო გაფორმებისა და საბაჟო კონტროლის სრულყოფა; საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონელბრუნვისა და მგზავრთა ბრუნვის დაწესებულების ხელშეწყობი პირობების შექმნა; 4) ბრძოლა კონტრაბანდისა და საბაჟო კანონმდებლობის სხვა დარღვევების წინააღმდეგ საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებისას; ამ საზღვარზე ნარკოტიკულ საშუალებათა, იარაღის, კულტურული და ისტორიული მნიშვნელობის მქონე საგნების, ინტელექტუალური საკუთრებისა და სხვა საგნების უკანონო ბრუნვის აღკვეთა, აგრეთვე საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარების გაწევა, საერთაშორისო სამოქალაქო ავიაციის საქმიანობაში - საქართველოს აეროპორტებში უკანონო ჩარევის აღკვეთა; 5) საგარეო ვაჭრობის, საქართველოს სპეციალური საბაჟო სტატისტიკისა და საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის წარმოება; 6) საქართველოს მეწარმეთა, ბიზნესმენთა და მომხმარებელთა ინტერესების დასაცავად გამიზნულ ღონისძიებათა განხორციელებაში ხელშეწყობა; 7) საბაჟო საკითხებზე სახელმწიფო ორგანოების, საწარმოების და მოქალაქეების ინფორმაციით უზრუნველყოფა და კონსულტირება; სახელმწიფო ორგანოებისათვის, საწარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის საბაჟო საქმის სპეციალისტთა მომზადება, გადამზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება; 8) საქართველოს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარების ხელშეწყობა; 9) საბაჟო საქმესთან დაკავშირებით საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა შესაბამისად საქართველოს ვალდებულებათა შესრულების უზრუნველყოფა; თანამშრომლობის განმტკიცება უცხოეთის ქვეყნების საბაჟო და სხვა კომპეტენტურ ორგანოებთან, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, რომლებიც წყვეტენ საბაჟო საქმის საკითხებს; 10) კონტროლის განხორციელება სავალუტო ოპერაციებისადმი; 11) საბაჟო საქმის დარგში სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოებისა და კონსულტაციების მოწოდება; 12) მოკვლევის წარმოება საბაჟო გადასახადების გადახდისაგან თავის არიდების, აგრეთვე საქართვე-

ლოს თუ სხვა სახელმწიფოების ხალხთა კუთვნილი მხატვრული, ისტორიული ან არქეოლოგიური ღირებულების მქონე ნივთების საქართველოში დაუბრუნებლობასთან დაკავშირებულ საქმეებზე. ქმედებები მნიშვნელოვანია, რომ საბაჟო საქმიანობის განხორციელების მიზნით საქონლის ექსპერტიზისა და სხვა გამოკვლევების ნასატარებლად საბაჟო დეპარტამენტს მიენიჭა უფლება კანონმდებლობით დადგენილი წესით შექმნას საბაჟო ლაბორატორიები, სამეცნიერო-კვლევითი, სასწავლო და სხვა საწარმოები და დაწესებულებები.

საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობაში განსაზღვრულია საბაჟო ორგანოების ურთიერთმოქმედების პრინციპები სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან, საწარმოებთან, დაწესებულებასთან, ორგანიზაციებთან და მოქალაქეებთან. საბაჟო კოდექსში ნათქვამია (მუხლი 162): საბაჟო ორგანოები საბაჟო საქმიანობის განხორციელების მიზნით ურთიერთმოქმედებენ სხვა სამართალდამცავ და სახელმწიფო ორგანოებთან, საწარმოებთან, დაწესებულებებთან, ორგანიზაციებთან და მოქალაქეებთან. სახელმწიფო ორგანოები და მათი თანამდებობის პირნი ვალდებული არიან ხელი შეუწყონ საბაჟო ორგანოებს მათზე დაკისრებულ ამოცანათა გადაწყვეტაში.

საკანონმდებლო აქტების მიხედვით, საბაჟო ორგანოებს უფლება აქვთ თავიანთი კონტროლითა და პასუხისმგებლობით დაუშვან მათ კომპეტენციაში შემავალ ცალკეულ უფლება-მოვალეობათა დელეგირება სხვა სახელმწიფო ორგანოების, საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისათვის.

საბაჟო კოდექსის 163-ე მუხლის შესაბამისად, საწარმოები, დაწესებულებები, ორგანიზაციები და მოქალაქეები, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან, რომ საბაჟო გაფორმება ხდებოდეს უშუალოდ მათ ტერიტორიაზე ან მათ სათავსოებში, და არა საბაჟო ორგანოების განლაგების ადგილას, საბაჟო ორგანოებს დროებით უსახიფთო სარგებლობისათვის გამოუყოფენ საბაჟო საქმიანობის განხორციელებისათვის საჭირო სასამსახურო და საყოფაცხოვრებო სათავსებს, მოწყობილობებსა და კავშირგაბმულობის საშუალებებს.

კანონმდებლობის შესაბამისად, სახელმწიფო ორგანოების, საწარმოების, დაწესებულებების, ორგანიზაციებისა და მოქალაქეების მიერ საბაჟო ორგანოებისათვის გადაცემული ინფორმაციის გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ საბაჟო საქმიანობისათვის.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის საქმეებზე დაწესებულებები - საბაჟო ორგანოებია:

1. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საბაჟო სამმართველო: ა) საბაჟო საგუშაგო-სარეზიდენციო; ბ) საბაჟო საგუშაგო-ბათუმის ნავსადგური; გ) საბაჟო საგუშაგო-ბათუმის აეროპორტი;
2. აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის საბაჟო სამმართველო: ა) საბაჟო საგუშაგო - ფსოვ; ბ) საბაჟო საგუშაგო-გაგრ; გ) საბაჟო საგუშაგო-სოხუმის ნავსადგური; დ) საბაჟო საგუშაგო - სოხუმის აეროპორტი.
3. იმერეთის ავტონომიური რესპუბლიკის საბაჟო: ა) საბაჟო რეინიგზა; ბ) საბაჟო გამტარი პუნქტი - საგარეჯო.
4. საბაჟო სადგურები: ა) საბაჟო გამტარი პუნქტი - ახკერძი; ბ) საბაჟო გამტარი პუნქტი - გუგუთი; გ) საბაჟო გამტარი პუნქტი - სადახლო-რეინიგზა.
5. საბაჟო ლაბორატორიები: ა) საბაჟო გამტარი პუნქტი - ერისიმი-ელი; ბ) საბაჟო გამტარი პუნქტი - დედოფლისწყარო.
6. საბაჟო მალა: საბაჟო გამტარი პუნქტი - კარწახი.
7. საბაჟო გარდაბანი: საბაჟო გამტარი პუნქტი ჯანდარა-ვახტანგისი.
8. საბაჟო მუთისი: საბაჟო გამტარი პუნქტი - მაშისონი.
9. საბაჟო თმალა: საბაჟო გამტარი პუნქტი - თელავის აეროპორტი;
10. საბაჟო: ბორი;
11. საბაჟო: ფოთი;
12. საბაჟო: წითელი ხიდი;
13. საბაჟო: ყაზბეგი;
14. საბაჟო: ნინოწმინდა;
15. საბაჟო: მუთისის ამროპორტი;
16. საბაჟო: თბილისის ამროპორტი.

საქართველოს საბაჟოს სიმბოლიკა. იგი შედგება დროშისა და ამოსაცნობი ნიშნისაგან. დროშასა და ამოსაცნობი ნიშანს აქვს შემდეგი აღწერილობა: ა) საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დროშა წარმოადგენს ორფეროვან ზოლოვან გადაწყვეტას ზემოთ და ქვემოთ ცისფერი ფონით, შუაში თეთრი ფონით, რომელზეც გამოსახულია საქართველოს საბაჟო სიმბოლიკა - ოქროს, შავსა და წითელ ფერებში სიმბოლიკის მარცხნივ და მარჯვნივ განლაგებულია ქართულ და ინგლისურ ენებზე წარწერა "საქართველოს საბაჟო" ოქროს ფერით; ბ) საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის სიმბოლიკაზე გამოსახულია ფარი, რომლის ცენტრში მზის დისკოს ფონზე მოთავსებულია წითელი ფერის გასაღებზე შემდგარი ფასკუნჯი.

ფასკუნჯი ქართულ მითოლოგიაში ჰკვიანი და კეთილი ფრინველია. "ფასკუნჯი - ზღაპრებში - დიდი ზომის ფრინველი, რომელიც ჩვეულებრივ გასაჭირში წაგარდნილ გმირს ეხმარება".¹

სიმბოლიკა ექვსფეროვანია, რომელიც გამოსატყვევს ხმელეთის, ზღვის, ცის და საზღვრის პირობითობას.

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის ემბლემას აქვს შემდეგი აღწერილობა: ა) ანალოგიურად ამოსაცნობი ნიშნისა, ემბლემის ცენტრალურ ნაწილს წარმოადგენს მზის ფონზე გასაღებზე შემდგარი ფასკუნჯი ოქროს ფერით; ბ) ცენტრალური დეტალის გარშემო არსებულ სპილენძის ფარში, რომელიც ასევე მოოქროვილია, ჩასმულია გამომწვარი ჭიქური; გ) გარშემო არსებულ ლენტზე ოქროს ასოებით არის წარწერა: "საქართველოს საბაჟო" - ზემოთ.

ინფორმაცია, რომელიც წარმოადგენს სახელმწიფო, კომერციულ, საბაჟო ან კანონით დაცულ სხვა საიდუმლოებას, აგრეთვე კონფიდენციალური ინფორმაცია (ეხე იგი, ინფორმაცია, რომელიც არ არის საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი და რომელსაც შეუძლია შელახოს მისი გამცემი პირის უფლებები და კანონით

¹ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ეროვნულ-მეცნიერული, ნაკვეთი მეორე, 1990, გვ. 964

დაცული ინტერესები) არ შეიძლება გამოქვეყნდეს, გამოყენებულ იქნეს საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირთა მიერ პირადი მიზნით, გადაეცეს მესამე პირს.

ამრიგად, საქართველოში, ისე როგორც ნებისმიერ ქვეყანაში, საბაჟო საქმის საერთო ხელმძღვანელობას ახორციელებენ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოები, ხოლო საბაჟო საქმის უშუალო განხორციელება ეკისრებათ საბაჟო ორგანოებს.

2. საქართველოს საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეები

საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელის სტატუსი, თანამდებობაზე დანიშვნის, დისციპლინური პასუხისმგებლობის, განთავისუფლებისა და სხვა პირობები განისაზღვრება კანონმდებლობის მიხედვით. საბაჟო ორგანოს სახელმწიფო მოხელეებზე ვრცელდება პოლიციის თანამშრომელთა სოციალური დაცვის გარანტიები, რომლებიც განსაზღვრულია - "პოლიციის შესახებ" საქართველოს კანონით.

საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელის სტატუსი, თანამდებობაზე დანიშვნის, დისციპლინარული პასუხისმგებლობის, განთავისუფლებისა და სხვა პირობები განისაზღვრება საქართველოს კანონით "საჯარო სამსახურის შესახებ", შრომის კანონმდებლობით, დებულებით "საბაჟო ორგანოებში სამსახურის გაგვლის წესის შესახებ", საბაჟო ორგანოების დისციპლინარული წესდებით და სხვა ნორმატიული აქტებით.

საქართველოს საბაჟო ორგანოს მოსამსახურე არის საქართველოს მოქალაქე, რომელიც კანონით დადგენილი წესით და დაკავებული თანამდებობის შესაბამისად, ეწევა ანაზღაურებად საქმიანობას სახელმწიფო დაწესებულებაში. იგი ამავე დროს არის სახელმწიფო მოხელე, პირი, რომელიც ინიშნება სახაზინო დაწესებულების საშტატო თანამდებობაზე.

საქართველოში საბაჟო ორგანოების, როგორც საჯარო სამსახურის, ძირითადი პრინციპებია: 1) საქართველოს სახელმწიფოსა და ხალხის ერთგულება; 2) საქართველოს კონსტიტუციისა და კანონების უზენაესობის დაცვა მოსამსახურეთა მიერ თანამდებობრივი უფლება-მოვალეობების განხორციელებისას; 3) ადამ-

მიანისა და მოქალაქის უფლებების, თავისუფლებების და ღირსების პატივისცემა; 4) საქართველოს მოქალაქეთათვის საჯარო სამსახურის თანაბარი ხელმისაწვდომობა მათი უნარისა და პროფესიული მომზადების შესაბამისად; 5) მოსამსახურეთა პროფესიონალიზმი და კომპეტენტურობა; 6) საქვეყნოობა; 7) საჯარო სამსახურის უპარტიოობა და საერთო ხასიათი; 8) მოსამსახურეთა კადრების სტაბილურობა; 9) მოსამსახურის ეკონომიკური, სოციალური და სამართლებრივი დაცვა.

საქართველოს საჯარო სამსახური ერთიანია და იყოფა ორ სახედ: 1) სახელმწიფო სამსახური და 2) სამსახური ადგილობრივ თვითმმართველობაში. სამსახური საბაჟო ორგანოებში მიეკუთვნება სახელმწიფო სამსახურს.

სახელმწიფო თანამდებობა საბაჟო ორგანოში, განსაზღვრავს მოქალაქის ადგილსა და სოციალური - შრომით როლს საჯარო სამსახურის სისტემაში, მის უფლებებსა და მასზე დაკისრებულ მოვალეობებს.¹

საქართველოს საბაჟო ორგანოების სისტემაში მომუშავე სახელმწიფო მოხელეთა მიერ სამსახურის გავლის წესს, მათ უფლებებს, მოვალეობებსა და სამართლებრივ საფუძვლებს განსაზღვრავს და აწესრიგებს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო ორგანოებში სამსახურის გავლის წესის დებულება (დამტკიცებულია საქართველოს პრეზიდენტის ედუარდ შევარდნაძის ბრძანებულებით 1999 წლის 8 იანვარს).

საბაჟო ორგანოების თანამშრომლებს განეკუთვნებიან საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის კადრებში ჩარიცხული რიგითი და ოფიცერთა შემადგენლობის სახელმწიფო მოხელეები, რომელთაც მინიჭებული აქვთ სპეციალური წოდებები. დამხმარე მოსამსახურეებზე, რომელთაც არ მიენიჭებათ სპეციალური წოდებები, ვრცელდება საქართველოს შრომის კანონმდებლობა, "საჯარო სამსახურის შესახებ" საქართველოს კანონის თავისებურებათა გათვალისწინებით.

საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირები ექვემდებარებიან ატესტაციას, რომლის მიზანია განსაზღვროს მუშაის დაკავებუ-

ლი თანამდებობით გათვალისწინებულ მოთხოვნებთან შესაბამისობა, უზრუნველყოს მოხელის პროფესიული ჩვევების ამაღლება, კადრების შერჩევისა და განაწილების სრულყოფა.

საბაჟო ორგანოების სამსახურში მიიღებიან საქართველოს მოქალაქენი 21 წლის ასაკიდან, რომლებიც ფლობენ სახელმწიფო ენას, ზნეობრივი მონაცემების, განათლების დონის, ფიზიკური მომზადებისა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით უნარი შესწევთ შეასრულონ მათთვის დაკისრებული მოვალეობანი.

საბაჟო ორგანოებში სამუშაოდ მიღება ნებაყოფლობითი ხასიათისაა და, როგორც წესი, ხორციელდება კონკურსის საფუძველზე. გადაწყვეტილებას საბაჟო დეპარტამენტის სისტემაში ვაკანტურ თანამდებობათა დასაკავებლად კონკურსის მოწყობის თაობაზე იღებს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარე და უთანხმებს საქართველოს სახელმწიფო კანცელარიის სახელმწიფო სამსახურის ბიუროს.

საბაჟო ორგანოებში სამუშაოდ მიღებასთან დაკავშირებით მოქალაქემ უნდა წარადგინოს:

- 1) წერილობითი განცხადება;
- 2) ავტობიოგრაფია;
- 3) ხელწერილი კანონით დადგენილ მოთხოვნებთან პირის შესაბამისობის შესახებ;
- 4) განათლების ან შესაბამისი კვალიფიკაციის მოწმობა;
- 5) პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი;
- 6) უკვე გაცემული შრომის წიგნაკი;
- 7) ქონებრივი დეკლარაციის წარდგენის ცნობა საგადასახადო სამსახურიდან;
- 8) სამედიცინო-ნარკოლოგიური შემოწმების ცნობა;
- 9) სამედიცინო დასკვნა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ;
- 10) კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა დოკუმენტები.

საბაჟო ორგანოების რიგითი შემადგენლობის თანამდებობებზე შეიძლება მიღებულ იქნენ საშუალო განათლების მოქალაქენი. უმცროს ოფიცერთა შემადგენლობის თანამდებობებზე, როგორც წესი, მიიღებიან უმაღლესი განათლების პირები.

საბაჟო ორგანოების თანამშრომელთა სამუშაოზე მიღება ხდება თანამდებობაზე მისი დანიშვნით, რის უფლებაც დადგენილ

¹ საქართველოს ნორმატიული აქტების კრებული, წიგნი IV, № 61

² საქართველოს ნორმატიული აქტების კრებული, წიგნი IV, 1998, № 56

ნომენკლატურულ თანამდებობათა ნუსხის თანახმად, აქვს შესაბამისი ორგანოს ხელმძღვანელს ან ამისათვის უფლებამოსილ პირს. თანამდებობაზე თანამშრომლის დანიშვნის დღედ ითვლება სათანადო ბრძანებაში კონკრეტულად აღნიშნული თარიღი.

საბაჟო სამსახურში არ მიიღება პირი, თუ იგი:

- 1) ნასამართლევია განზრახ ჩადენილი დანაშაულისათვის და მოხსნილი არა აქვს ნასამართლობა;
- 2) იმყოფება წინასწარ გამოძიებაში ან პატიმრობაში;
- 3) სასამართლოს გადაწყვეტილებით ცნობილია ქმედუწაროდ ან შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონედ;
- 4) სასამართლოს მიერ ჩამორთმეული აქვს შესაბამისი თანამდებობის დაკავების უფლება;
- 5) სამედიცინო დასკვნის თანახმად მისი ჯანმრთელობა არ აკმაყოფილებს მოცემული თანამდებობის დასაკავებლად აუცილებელ მოთხოვნებს;
- 6) თანამდებობის დაკავების შედეგად უშუალო სამსახურებრივი ზედამხედველობით უკავშირდება მშობელს, მეუღლეს, დას, ძმას, შვილს ან მეუღლის დას, ძმას, მშობელს;
- 7) არის უცხო ქვეყნის მოქალაქეობის პრეტენდენტი.

დებულება "საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სისტემაში ვაკანტურ თანამდებობათა დასაკავებლად კონკურსის ჩატარების წესის შესახებ" - განსაზღვრავს კონკურსის ჩატარების სამართლებრივ საფუძვლებს, აწესრიგებს კონკურსთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს და ადგენს კონკურსის მონაწილეთა სამართლებრივ მდგომარეობას.

კონკურსი სახელმწიფო თანამდებობის დასაკავებლად უზრუნველყოფს სახელმწიფო სამსახურის თანაბარ ხელმისაწვდომობას ყველასათვის.

კონკურსი ეწყობა იმ პირებს შორის, რომლებიც შეიტანენ განცხადებას კონკურსში მონაწილეობის მისაღებად და დააკმაყოფილებენ საკონკურსო მოთხოვნებს.

კონკურსში მონაწილეობა შეიძლება მიიღონ როგორც სახელმწიფო მოსამსახურეებმა, დაკავებული სახელმწიფო თანამ-

დებობის მიუხედავად, ისე პირებმა, რომლებიც არ იმყოფებიან სახელმწიფო სამსახურში, არიან საქართველოს მოქალაქეები, ფლობენ საქართველოს სახელმწიფო ენას.

ვაკანტურ თანამდებობად ითვლება საშტატო განრიგით გათვალისწინებული ყველა ის თანამდებობა, რომელიც საბაჟო სახელმწიფო მოხელეების მიერ არ არის დაკავებული.

ვაკანტური თანამდებობის დასაკავებლად კონკურსში მონაწილეობის უფლება აქვს საქართველოს მოქალაქეს 21-დან 35 წლის ჩათვლით, რომელსაც გააჩნია იურიდიული, ეკონომიკური ან სხვა უმაღლესი განათლება.

კონკურსს ატარებს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის საკონკურსო-საატესტაციო კომისია.

საკონკურსო-საატესტაციო კომისია სახელმწიფო თანამდებობის დასაკავებლად კონკურსის მონაწილეთა შეფასებას ახდენს განათლების, კვალიფიკაციის დამადასტურებელი დოკუმენტების, სახელმწიფო სამსახურის გავლის, შრომითი საქმიანობის მონაცემების საფუძველზე.

კონკურსში მონაწილეობის მსურველებმა საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის კადრების სამმართველოში წერილობით განცხადებასთან ერთად უნდა წარადგინონ შემდეგი საბუთები: 1. ავტობიოგრაფია; 2. განათლების ან შესაბამისი კვალიფიკაციის დამადასტურებელი მოწმობა; 3. უკვე გაცემული შრომის წიგნაკი; 4. სამედიცინო-ნარკოლოგიური შემოწმების ცნობა; 5. პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი; 6. სამედიცინო დასკვნა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ; 7. ანკეტა; 8. ცნობა სამუშაო ადგილიდან; 9. დახასიათება ბოლო სამუშაო ადგილიდან; 10. სამხედრო ბილეთი.

საბუთები მიიღება ორი კვირის ვადაში განცხადების გამოქვეყნების დღიდან (განცხადება ქვეყნდება გაზეთ "საქართველოს რესპუბლიკაში").

კონკურსი მოეწყობა განცხადების გამოქვეყნების დღიდან სამი კვირის შემდეგ საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტში.

კონკურსი ტარდება კონკურსის მონაწილის თანდასწრებით. გადაწყვეტილება მიიღება ფარული ან ღია კენჭისყრით კომისიის დამსწრე წევრების ხმათა უბრალო უმრავლესობით. ფარული კენჭისყრისას კომისიის წევრთა ხმების თანაბრად გაყოფის შემთხვევაში ტარდება ღია კენჭისყრა.

დებულების შესაბამისად (პუნქტი 6.9), თუ კონკურსის რამდენიმე მონაწილემ დააგროვა ქულათა თანაბარი რაოდენობა, უპირატესობა ენიჭება იმ კანდიდატს, რომელსაც საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის სისტემაში აქვს მუშაობის გამოცდილება, სამეცნიერო წოდება, სპეციალობით მუშაობის უფრო დიდი სტაჟი, ფლობს უცხო ენებს და სხვ.

საკონკურსო-საატესტაციო კომისია განისაზღვრება შემდეგი შემადგენლობით: კომისიის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე, კომისიის პასუხისმგებელი მდივანი და კომისიის წევრები. კომისიას ხელმძღვანელობს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარე ან თავმჯდომარის მოადგილე. კომისიის პერსონალურ შემადგენლობას განსაზღვრავს საკონკურსო-საატესტაციო კომისიის თავმჯდომარე და აცნობებს ამის თაობაზე საქართველოს სახელმწიფო კანცელარიის სახელმწიფო სამსახურის ბიუროს.

კენჭისყრის შედეგები და კომისიის გადაწყვეტილება ქვეყნდება საბაჟო დეპარტამენტის საკონკურსო-საატესტაციო კომისიის თავმჯდომარის ბრძანების ფორმით. კონკურსის მონაწილეებს შედეგების შესახებ წერილობით ეცნობებათ კონკურსის დამთავრებიდან ორი დღის ვადაში.

საბაჟო ორგანოების თანამშრომელთა თანამდებობა-რივი ბადადგომილება/თანამდებობრივი გადაყვანა ზემდგომ, თანაბარ ან დაბალ თანამდებობაზე ითვლება თანამდებობრივ გადაადგილებად. თანამდებობრივი გადაადგილება ხდება:

- 1) ზემდგომ თანამდებობაზე - სამსახურებრივი დაწინაურებით საკონკურსო-საატესტაციო კომისიის დასკვნის საფუძველზე და მოხელის წერილობითი თანხმობით;
 - 2) დაბალ თანამდებობაზე - პირადი თხოვნით ან შტატების შემცირებისას, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების გამო სამედიცინო კომისიის დასკვნის საფუძველზე, საატესტაციო წესით, ან დისციპლინური წესით.
- თანამშრომელთა გადაადგილება შეიძლება როგორც ერთსა და იმავე სტრუქტურულ ქვედანაყოფში, ისე სხვა სამსახურში. თანამშრომლის გადაადგილება დაიშვება მხოლოდ მისი თანხმობით.
- საბაჟო ორგანოს ხელმძღვანელს თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, დისციპლინური და სისხლის სამართლის საქმის წარმოებასთან დაკავშირებით, შეუძლია დროებით ჩამოაშოროს

თანამდებობას თანამშრომელი, საგამოძიებო ორგანოების მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე, აგრეთვე სათანადო ორგანოების დადგენილების საფუძველზე. სისხლის სამართლის საქმის წარმოებასთან დაკავშირებით თანამდებობიდან გადაყენებულ თანამშრომელს, გამართლების შემთხვევაში, უნდა მიეცეს ადრე დაკავებული ან მისი, თანაბარი თანამდებობა, ამასთან უნდა აუნაზღაურდეს ხელფასი იძულებით გაცდენილი დროისათვის.

რას ნიშნავს საბაჟო ორგანოებში სამსახურებრივი დისციპლინა? იგი ნიშნავს საბაჟო ორგანოს თანამშრომლის მიერ საქართველოს კონსტიტუციის, საბაჟო კანონმდებლობის, სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის ბრძანებების, უშუალო უფროსის მითითებების, დაკისრებული მოვალეობისა და უფლებამოსილების შესრულებას.

საბაჟო სისტემის ქვედანაყოფის უფროსი პასუხისმგებელია ხელქვეითი თანამშრომლების სამსახურებრივი დისციპლინის მდგომარეობისათვის. იგი ვალდებულია:

- 1) შეუქმნას თანამშრომლებს შრომის, დასვენებისა და კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის საჭირო პირობები;
- 2) ჩაუნერგოს სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისათვის პასუხისმგებლობის გრძნობა;
- 3) სამსახურებრივი საქმიანობის შეფასებაში უზრუნველყოფს საჯაროობა და ობიექტურობა;
- 4) პატივი სცეს თანამშრომლის პირად ღირსებას;
- 5) არ დაუშვას პროტექციონიზმი პირად შემადგენლობასთან მუშაობაში და პირადი ინტერესებიდან გამომდინარე თანამშრომლის დევნა პრაქტიკულ საქმიანობაში არსებული ნაკლოვანებების კრიტიკისათვის.

სამსახურებრივი მოვალეობის სანიმუშოდ შესრულებისათვის საბაჟო ორგანოების თანამშრომელთა მიმართ გამოიყენება წახალისების ფორმები:

- ა) მაღლობის გამოცხადება;
- ბ) ერთდროული ფულადი ჯილდო;
- გ) ფასიანი საჩუქრით დაჯილდოება;
- დ) თანამდებობრივი სარგოს თანრიგის ამაღლება;
- ე) საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის საპატიო სიგელით დაჯილდოება;

ვ) დაჯილდოება სამკერდე ნიშნით "საქართველოს სახელმწიფო საპატიო შებაჟე", "საბაჟო სამსახურის ფრიადოსანი";
ზ) ადრე დადებული დისციპლინური სასჯელის გადამდე მოხსნა. საბაჟო ორგანოების თანამშრომლის მიმართ ერთდროულად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს წახალისების რამდენიმე ფორმა.

საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის მუშაკის მიმართ გამოყენება დისციპლინური პასუხისმგებლობის შედეგად იქნება:

ა) შენიშვნა; ბ) გაფრთხილება; გ) არა უმეტეს ათი სამუშაო დღის ხელფასის დაკავება; დ) სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისაგან ჩამოშორება ხელფასის გაცემის შეჩერებით არა უმეტეს 10 სამუშაო დღისა;

ე) უფრო დაბალი თანრიგის თანამდებობრივ სარგოზე გადაყვანა არა უმეტეს ერთი წლისა;

ვ) დაკავებული თანამდებობიდან განთავისუფლება.

ერთი დისციპლინური გადაცდომისათვის გამოიყენება დისციპლინური პასუხისმგებლობის მხოლოდ ერთი ზომა.

საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად, საბაჟო ორბანოების მუშაკებს უფლება აქვთ:

- 1) თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში განიხილონ საბაჟო საქმიანობასთან დაკავშირებული საკითხები და მიიღონ შესაბამისი გადაწყვეტილებები;
- 2) თანამდებობრივი ფუნქციების შესრულებისათვის გამოიყენონ მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებები და შექმნან შესაბამისი მატერიალური პირობები;
- 3) მოითხოვონ სამსახურებრივი გამოძიება თავიანთი პატივისა და ღირსების შემლახველი ცნობების გაბათილების მიზნით;
- 4) ძირითად საქმიანობას შეუთავსონ პედაგოგიური, სამეცნიერო და შემოქმედებითი საქმიანობა;
- 5) დადგენილი წესით მიიღონ ინფორმაცია და მასალები სამსახურებრივი მოვალეობების შესასრულებლად;
- 6) საკუთარი ინიციატივით მიიღონ მონაწილეობა საბაჟო ორგანოში ვაკანტური თანამდებობის დასაკავებლად გამართულ კონკურსებში;
- 7) სამსახურებრივი დაწინაურებისა;

8) წელთა ნამსახურობის გათვალისწინებით საპენსიო უზრუნველყოფისა.

საბაჟო ორბანოების თანამშრომლები ვალდებული არიან:

- 1) დაიცვან საქართველოს კანონმდებლობა;
- 2) დროულად და კეთილსინდისიერად შეასრულონ სამსახურებრივი მოვალეობანი;
- 3) უზრუნველყონ მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა;
- 4) უზრუნველყონ ხელმძღვანელთა მიერ მათი კომპეტენციის ფარგლებში გაცემული ბრძანებებისა და განკარგულებების შესრულება;
- 5) თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში დროულად განიხილონ მოქალაქეთა და ორგანიზაციათა მიმართულები და მოთხოვნები;
- 6) დაიცვან საბაჟო ორგანოებში დაწესებული შინაგანაწესის მოთხოვნები, სამსახურებრივ ინფორმაციასთან დაშორებული წესები და თანამდებობრივი ინსტრუქციები;
- 7) როგორც სამსახურებრივი ურთიერთობისას, ისე სამსახურიდან განთავისუფლების შემდეგ, არ გაავრცელონ და დაიცვან სახელმწიფო და კომერციული საიდუმლოებები, სხვა პირთა ოჯახურ და პირად ცხოვრებასთან დაკავშირებული მონაცემები, აგრეთვე სხვა სახის კონფიდენციალური ინფორმაცია, რაც ცნობილი გახდა მათთვის სამსახურებრივ მოვალეობათა განხორციელებისას დაკავშირებით.

საბაჟო ორგანოების თანამშრომლებს ეკრძალებათ კომერციულ საქმიანობაში მონაწილეობა. მათ შეუძლიათ მხოლოდ იყვნენ აქციებისა და წილის მფლობელები.

საბაჟო ორგანოების თანამშრომელთათვის დადგენილია 40-საათიანი სამუშაო კვირა. იმ თანამშრომელთა ჩამონათვალს, რომლებსაც დადგენილია არასრული სამუშაო დღე, განსაზღვრავს დეპარტამენტის თავმჯდომარე მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად. ზეგანაკვეთური, აგრეთვე ღამით, უქმე და სადღესასწაულო დღეებში მუშაობისათვის საბაჟო ორგანოების მუშაკებს ეძლევათ ფულადი კომპენსაცია საქართველოს შრომის კანონმდებლობის შესაბამისად.

საბაჟო ორგანოების თანამშრომელი იღებს ყოველთვიურ ხელფასს, რომელიც შეიცავს თანამდებობრივ და სპეციალური წოდებისათვის დადგენილ განაკვეთს, დანამატს ნამსახურების წლებისათვის, სასურსათო ულუფის ღირებულებას (თუ იგი ნატურით არ ეძლევათ), რაიონულ კოეფიციენტს (თუ არის დაწესებული), დანამატს დასვენებისა და უქმე დღეებში მუშაობისათვის და სხვა გასამრჯელოს, კანონმდებლობით გათვალისწინებულ დანამატებსა და კომპენსაციებს.

საბაჟო დაწესებულების თანამშრომლებს ეძლევათ შვებულებები: ა) ყოველწლიური შვებულება (მორიგი); ბ) მოკლევადიანი შვებულება; გ) სასწავლო შვებულება, სასწავლებლის დამთავრებასთან დაკავშირებული შვებულება; დ) ქალებისათვის - შვებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლისათვის, ვიდრე ბავშვი არ მიადევს განსაზღვრულ ასაკს.

დაუსრულებლად სწავლებისას მუშაკს სასწავლო შვებულება მიეცემა სასწავლებლის გეგმით გათვალისწინებულ დროს. მოკლევადიანი და სასწავლო შვებულებები არ ითვლება მორიგი შვებულების ვადაში.

შეღავათიები, ბარანტიები, კომპენსაციები. საბაჟო ორგანოების თანამშრომლებს, რომლებიც სწავლობენ დაუსრულებელი და საღამოს სწავლების ფორმაზე, უწესდებათ შეღავათები კანონმდებლობის მიხედვით.

საბაჟო ორგანოების თანამშრომლებს და მათი ოჯახის წევრებს (ცოლი, ქმარი, არასრულწლოვანი შვილები) აქვთ სანატორიუმებში, დასასვენებელ სახლებსა და პანსიონატებში ფასიანი მკურნელობისა და დასვენების უფლება, რისთვისაც უნაზღაურდებათ საგზურის ღირებულება 50 პროცენტით.

საბაჟო ხისტიემის თანამშრომელს, რომელიც სამსახურებრივ საქმიანობაში იყენებს პირად სატრანსპორტო საშუალებას, მისი შენახვისა და საწვავ-საპოხი მასალების ხარჯების ანაზღაურების მიზნით, ეძლევა ფულადი კომპენსაცია დადგენილი წესით. გარდა ამისა, იგი ყველა სახის ტრანსპორტზე სარგებლობს ბილეთის ურიგოდ შეძენის უფლებით სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს.

საბაჟო ორგანოების თანამშრომლები და მათთან ერთად მცხოვრები ოჯახის წევრები იხდიან ბინის ქირას და კომუნალური მომსახურების საფასურს (ელექტრო და თბო ენერგია, რადიო,

კოლექტიური ანტენა, გაზი, გათბობა, წყალმომარაგება, დასუფთავება და სხვ.) და სატელეფონო, გარდა საერთაშორისო და საქალაქთაშორისო საუბრებისა, გადასახდელის 50 პროცენტს, მიუხედავად ხაცხორებელი ბინის კუთვნილებისა, თუ ამ მომსახურებას ახორციელებს სახელმწიფო.

საბაჟო ორგანოებში სამსახურის შეწყვეტის ძირითადი საფუძვლებია:

ა) საბაჟო ორგანოებიდან დათხოვნა; ბ) მოქალაქეობის შეცვლა; გ) კანონით დადგენილი წესით თანამშრომლის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ცნობა; დ) თანამშრომლის სიკვდილი (დაღუპვა).

საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, თანამშრომელი საბაჟო ხისტიემიდან შეიძლება დათხოვნილ იქნეს:

ა) სამსახურის ვადის გასვლის გამო; ბ) საკუთარი ინიციატივის საფუძველზე; გ) შემცირებასთან დაკავშირებით; დ) საბაჟო ორგანოს ლიკვიდაციის გამო; ე) დაკავებულ თანამდებობასთან შეუსაბამობის გამო; ვ) დისციპლინური გადაცდომისათვის; ზ) ხანგრძლივი შრომისუნარობის გამო; თ) საპენსიო ასაკის მიღწევის გამო; ი) სამხედრო ან ალტერნატიულ სამსახურში გაწვევის გამო; კ) გამამტყუნებელი განაჩენის ძალაში შესვლის გამო; ლ) სამსახურში მიღებისას დადგენილი მოთხოვნების დარღვევისათვის; მ) სხვა დაწესებულებაში გადასვლასთან დაკავშირებით; ნ) მოქალაქეობის შეცვლის გამო; ო) გარდაცვალებასთან დაკავშირებით.

საბაჟო ორგანოების თანამშრომელი შეიძლება დათხოვნილ იქნეს მისი დაკავებულ თანამდებობასთან შეუსაბამობის გამო:

ა) ატესტაციის შედეგების საფუძველზე; ბ) იმ დოკუმენტის არქონისას, რომელიც აუცილებელია მოცემული თანამდებობის დასაკავებლად; გ) სახელმწიფო ენის არადაამაკმაყოფილებელი ცოდნის და ნორმალური ურთიერთობის შეუძლებლობის გამო; დ) ჯანმრთელობის არადაამაკმაყოფილებელი მდგომარეობის გამო; ე) არადაამაკმაყოფილებელი პრეფერენციის გამო; ვ) გამოსაცდელი ვადის არადაამაკმაყოფილებელი შედეგების საფუძველზე.

საქართველოს საბაჟო ორგანოებში სამსახურში ყოფნის ზღვრული ასაკი განისაზღვრება: ა) მამაკაცისათვის 65 წლით; ბ) ქალისათვის 60 წლით.

საქონის უზრუნველყოფა ხორციელდება კანონმდებლობის შესაბამისად. პენსიის დასანიშნად ნამსახურობის წესს ადგენს საქართველოს კანონმდებლობა.

1) საქართველოს კანონის (1993 წლის 24 აპრილი) "სამხედრო და სპეციალური წოდებებისა და დიპლომატიური რანგების შესახებ" შესაბამისად: "მუხლი 1. კანონი განსაზღვრავს სამხედრო და სპეციალურ წოდებებს და დიპლომატიურ რანგებს საქართველოს სახელმწიფო სამსახურში.

სამხედრო და სპეციალური წოდებები და დიპლომატიური რანგები ენიჭებათ საქართველოს მოქალაქეებს მათი სამსახურებრივი მდგომარეობის, ნამსახურევი წლების, სამხედრო და სპეციალური მომზადების, აგრეთვე დამსახურების შესაბამისად.

მუხლი 3. სამხედრო და სპეციალური წოდებების და დიპლომატიური რანგების მინიჭება სახელმწიფო მოსამსახურეებს აძლევს გარკვეულ უფლებებსა და უპირატესობებს: კანონით დადგენილი უფროსისა და განმასხვავებელი ნიშნების ტარების უფლება, როგორც სამსახურის დროს, ასევე სამსახურიდან დათხოვნის შემდეგ; ხელფასის განსაზღვრა მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად; სახელმწიფო სამსახურში 25 წლისა და მეტი ნამსახურობის მქონე პირებისათვის - სპეციალური წოდებებისათვის პენსიაზე სამუდამო ხართის დამატება".

საქართველოს საბაჟო სისტემაში დაწესებულია სპეციალური წოდებები:

1) რიგითი შემადგენლობისათვის: საბაჟო სამსახურის გუშაგი; საბაჟო სამსახურის უფროსი გუშაგი; 2) საშუალო რანგის მუშაკთა შემადგენლობისათვის: საბაჟო სამსახურის მე-3 კლასის ინსპექტორი; საბაჟო სამსახურის მე-2 კლასის ინსპექტორი, საბაჟო სამსახურის 1-ლი კლასის ინსპექტორი; 3) უფროსი რანგის მუშაკთა შემადგენლობისათვის: საბაჟო სამსახურის უმცროსი მრჩეველი, საბაჟო სამსახურის მრჩეველი, საბაჟო სამსახურის უფროსი მრჩეველი; 4) უმაღლესი რანგის მუშაკთა შემადგენლობისათვის: საბაჟო სამსახურის სახელმწიფო მრჩეველი, საბაჟო სამსახურის მთავარი სახელმწიფო

1 გვითხრობს "საქართველოს რესპუბლიკა", 1993 წლის 4 მაისი

2 საქართველოს 1993 წლის 23 აპრილის კანონი "სამხედრო და სპეციალური წოდებების და დიპლომატიური რანგების შესახებ", გაზეთი "საქართველოს რესპუბლიკა", 1993 წლის 4 მაისი

მრჩეველი. წოდებების ასეთი დასახელება საქართველოს საბაჟო სამსახურში საბჭოურისაგან შემკვიდრებით მიიღო. მომზადებულია სპეციალური წოდებებისა და დიპლომატიური რანგების შესახებ საქართველოს 1993 წლის 23 აპრილის კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის პროექტი. ამ პროექტის თანახმად:

1. საქართველოს მოქალაქეებს, რომლებიც ინიშნებიან, აგრეთვე მუშაობენ საბაჟო ორგანოების რიგით და ოფიცერთა შემადგენლობის თანამდებობებზე, ენიჭებათ შემდეგი სპეციალური წოდებები:

- ა) რიგითი შემადგენლობა: საბაჟო სამსახურის გუშაგი, საბაჟო სამსახურის უფროსი გუშაგი, საბაჟო სამსახურის ზემდგომი უმცროსი ლეიტენანტი; საბაჟო სამსახურის ლეიტენანტი, საბაჟო სამსახურის უფროსი ლეიტენანტი; საბაჟო სამსახურის კაპიტანი;
- ბ) უფროსი რანგის შემადგენლობა: საბაჟო სამსახურის მაიორი, საბაჟო სამსახურის ვიცე-პოლკოვნიკი, საბაჟო სამსახურის პოლკოვნიკი;
- გ) უმაღლესი რანგის შემადგენლობა: საბაჟო სამსახურის გენერალ-მაიორი, საბაჟო სამსახურის გენერალ-ლეიტენანტი, სამსახურის შეწყვეტის შემდეგ სპეციალურ წოდებას ემატება სიტყვა "გადამდგარი" ან "თადარიგის".

2. რიგითი შემადგენლობის სპეციალურ წოდებებს ანიჭებს საბაჟო ორგანოს ხელმძღვანელი, რომელსაც აქვს ამ თანამდებობაზე პირის დანიშვნის უფლება;

უმცროსი და უფროსი ოფიცერთა შემადგენლობის სპეციალურ წოდებებს ანიჭებს საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარე.

უმაღლესი ოფიცერთა შემადგენლობის სპეციალურ წოდებებს ანიჭებს საქართველოს პრეზიდენტი.

3. სპეციალური წოდებების მინიჭება წარმოებს მხოლოდ თანამიმდევრობით. სპეციალური წოდების მინიჭება საფეხურ გამოშვებით აკრძალულია.

4. რიგითი შემადგენლობის პირველი სპეციალური წოდებები მიენიჭებათ პირებს, რომლებიც მიიღებიან სამუშაოდ საბაჟო ორგანოებში რიგითი შემადგენლობის თანამდებობაზე. რიგითი შე-

1 საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, 1998, გვ. 458-461

მადგენლობისათვის პირველი სპეციალური წოდების მინიჭება წარმოებს თანამდებობაზე დანიშვნასთან ერთად.

5. უმცროსი და უფროსი თანრიგის ოფიცერთა შემადგენლობის პირველი და მორიგი სპეციალური წოდებების მინიჭების უფლება წარდგინების საფუძველზე აქვს მხოლოდ საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარეს.

6. იმ პირებისათვის პირველადი სპეციალური წოდების მინიჭება, რომელთაც საბაჟო ორგანოებში ჩარიცხვამდე აქვთ სამხედრო ან სხვა სპეციალური წოდება, ხდება საერთო საფუძველზე. მათ წოდება მიენიჭებათ იმ წოდების შესაბამისად, რომელიც მათ გააჩნდათ გადმოსვლამდე, მიუხედავად თანამდებობით გათვალისწინებული ზღვრული სპეციალური წოდებისა.

7. დადგენილია უმცროსი და უფროსი რანგის ოფიცერთა შემადგენლობის სპეციალური წოდებით სამსახურის შემდეგი ვადები:

- ა) საბაჟო სამსახურის უმცროსი ლეიტენანტი - 2 წელი;
- ბ) საბაჟო სამსახურის ლეიტენანტი - 2 წელი;
- გ) საბაჟო სამსახურის უფროსი ლეიტენანტი - 2 წელი;
- დ) საბაჟო სამსახურის კაპიტანი - 3 წელი;
- ე) საბაჟო სამსახურის მაიორი - 3 წელი;
- ვ) საბაჟო სამსახურის ვიცე-პოლკოვნიკი - 3 წელი;

საბაჟო სამსახურის პოლკოვნიკისა და უმაღლეს ოფიცერთა წოდებით სამსახურის ვადა დადგენილი არ არის.

სპეციალურ წოდებაში ყოფნის ვადა აღირიცხება ამ წოდების მინიჭების შესახებ ბრძანებაზე ხელმოწერის დღიდან.

8. განსაკუთრებული დამსახურებისათვის ან სამსახურებრივი მოვალეობის სანიშნოდ შესრულებისათვის ვადამდე წოდების მინიჭების უფლება აქვთ:

- ა) უმცროს ოფიცერთა შემადგენლობისათვის საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარეს;
- ბ) უფროს ოფიცერთა შემადგენლობისათვის საქართველოს პრეზიდენტს;

9. ოფიცრები მორიგი წოდების მისანიჭებლად უნდა წარადგინონ მათმა უშუალო უფროსებმა. დისციპლინური სასჯელის მქონე თანამშრომლის წარდგენა მორიგ წოდებაზე აკრძალულია.

11. თანამშრომლისათვის მორიგი სპეციალური წოდების მისანიჭებლად წარდგენის უსაფუძვლო შეჩერების ან დაგვიანებისათვის შესაბამის ხელმოწერის ექსპრეს დისციპლინური პასუხისმგებლობა.

12. ოფიცრებს, რომელნიც წელთა ნამსახურობით გადიან პენსიაზე, ხასიათდებიან დადებითად და გაუვიდათ სპეციალური წოდებით სამსახურის ვადა, უშუალო ხელმძღვანელის წარდგენის საფუძველზე საბაჟო ორგანოებიდან დათხოვნის დროს, შეიძლება მიენიჭთ ზღვრულ წოდებაზე ერთი საფეხურით მაღალი წოდება, მაგრამ არა უმეტეს საბაჟო სამსახურის ვიცე-პოლკოვნიკისა.

13. სპეციალური წოდებების ჩამორთმევა შეიძლება მხოლოდ სასამართლოს განაჩენით. სპეციალურ წოდებაში ჩამოქვეითება ხელმძღვანელის წარდგინების საფუძველზე შეუძლია მხოლოდ საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის თავმჯდომარეს. მასვე შეუძლია აღდგენა არანაკლებ ერთი წლის გასვლის შემდეგ.

14. საბაჟო ორგანოების რიგითი, უმცროსი და უფროსი რანგის შემადგენლობის პირთა თანამდებობების ჩამონათვალი, მათი საკვალიფიკაციო მოთხოვნები და შესაბამისი სპეციალური წოდებები მტკიცდება საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარის მიერ.

უმაღლესი რანგის შემადგენლობის პირთა თანამდებობების ჩამონათვალს და შესაბამის სპეციალურ წოდებებს ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

საბაჟო სამსახურის მოხელეებმა უნდა ატარონ საბაჟო ორგანოების თანამშრომლებისათვის განკუთვნილი და დამტკიცებული ფორმა.

საბაჟო დეპარტამენტის სასამსახურო ფორმის აღწერილობა.

უფროსი ოფიცრის ფორმა. კოსტიუმის დასამზადებლად გამოყენებულია რუხი ფერის ნაჭერი. მამაკაცის კოსტიუმი შედგება ორი ნაწილისაგან: პიჯაკი და შარვალი. პიჯაკი ორბორტიანია, სამი ლილით, ზემოთ მარცხნივ ჯიბე ჩაჭრილია, ხოლო ქვედა ჯიბეები ორივე მიკერებულია. მხრებზე აქვს სამხრეების მისამაგრებელი. შიდა ორივე მხარეს ორი ჯიბე აქვს. შარვალი ჩვეულებრივი, გვერდებზე მწვანე ფერის ჩაკერებული წვრილი ზოლით, ქვემოთ გადაკედილი.

პერანგი თეთრი ფერის წვრილი ლურჯი ფერის ზოლებით.

უმცროსი ოფიცრის და რიგითის პიჯაკი ერთბორტიანია.

ოფიცრის ქუდი კეპიანია, წარმოადგენს კლასიკურ ქუდს რომელსაც წინა მხარეს მიმაგრებული აქვს ოქროსფერი კოკარ რიგითისათვის ქუდად გამოყენებულია ბერეტი, წინა მხარეს მიმაგრებული ოქროსფერი სიმბოლიკით.

ბანკარლის ფორმა.

კოსტიუმის დასამზადებლად გამოყენებულია რუხი ფერის ნაჭერი. კოსტიუმი შედგება ორი ნაწილისაგან: პიჯაკი და შარვალი. პიჯაკი ორბორტიანია, სამი ღილით, მარცხნივ, ზემოთ ნაჭრილია ჯიბე, ქვემოთ ორივე მხარეს ნაჭრილია ჯიბეები; მკლავებზე ქვემოთ მიკერებული აქვს ოქროსფერი მორთულობა.

შარვალი ნეწულებრივი, ქვემოთ პირდაპირ ჩაშვებული. ზემოდან ქვემოთ ორივე მხარეს ჯიბესთან ჩაკერებული აქვს მწვანე ფერის 3 ზოლი - თითო 1 სმ სისქის.

გენერლის ქუდი კეპიანია, წარმოადგენს კლასიკურ ქუდს, რომელსაც კეპაკზე ამშვენებს ორივე მხრიდან დაფნის ფოთლის იმიტაციით გაკეთებული ოქროსფერი მორთულობა. ქუდს ზემოთა ნაწილში უმაგრდება კოკარდა და დაგრეხილი ოქროსფერი თასმა ბოლოში მიმაგრებული ღილებით.

სამხრამი. რიგითისათვის - მუქი ფერის ნაჭერი, შემოსილი ვერცხლისფერი ზოლებით.

ოფიცრის სამხრეები - მუქი რუხი ფერის ნაჭერი, შესაბამისად ერთი და ორი მწვანე ზოლით.

ეს წესები და მითითებები ასახულია საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტის დებულებაში "საბაჟო ორგანოებში სამსახურის გავლის წესის შესახებ".

საქართველოს საბაჟო კოდექსში (მუხლი 169) განსაზღვრულია საბაჟო ორგანოების მატერიალური წახალისებისა და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფისათვის ფონდის შექმნის პირობები.

აღნიშნული ფონდი იქმნება საბაჟო ორგანოების მიერ კონტროლირებადი შემოსავლების მიხედვით, ბიუჯეტში ფაქტობრივად ჩარიცხული თანხების შესაბამისად, საბაჟო კოდექსის მიხედვით. საბაჟო ორგანოების მატერიალური წახალისებისა და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის ფონდის სახსრების სულ ცოტა 60 პროცენტი გამოიყენება მუშაკთა მატერიალური სტიმულირებისათვის, ხოლო დანარჩენი ნაწილი - საბაჟო სისტემის მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის საჭიროებისათვის.

საბაჟო ორგანოების მატერიალური წახალისებისა და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის ფონდის სახსრების გაცემა ხანოებს ბიუჯეტიდან.

საბაჟო კანონმდებლობა ითვალისწინებს საბაჟო ორგანოებისა და მათი სახელმწიფო მოხელეების პასუხისმგებლობას იმ ზიანისათვის, რომელიც ფიზიკურ და იურიდიულ პირებსა და მათ ქონებას მიაყენეს თავიანთი არამართლზომიერი გადაწყვეტილებით, მოქმედებით ან უმოქმედობით სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას. არამართლზომიერი ქმედებისათვის საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეებს ეკისრებათ პასუხისმგებლობა კანონმდებლობის მიხედვით.

საბაჟო საქმის სტრუქტურა, საზოგადოებრივი ურთიერთობების კლასიფიკაცია მოიცავს სხვადასხვა მიმართულებებსა და სფეროებს. რეგულირება საზოგადოებრივი ურთიერთობის ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულ ჯგუფებს შორის ხდება საბაჟო კანონმდებლობის საფუძველზე.

საზოგადოებრივი და სამართლებრივი ურთიერთობანი ემყარება საბაჟო საქმის უმთავრეს დარგებსა და მიმართულებებს. ეს მიმართულებებია:

- 1) საქართველოს საბაჟო პოლიტიკა; 2) საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთა; 3) საბაჟო რევიმები და მათი სახეობანი; 4) საბაჟო ტარიფი, გადასახადი და მოსაკრებლები; 5) საბაჟო გაფორმების ძირითადი პრინციპები; 6) საბაჟო კონტროლის განხორციელება და მისი სახეები; 7) საბაჟო შეღავათები დიპლომატიური, საკონსულო, საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლობისათვის; 8) საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევები; 9) საგარეო ვაჭრობისა და სპეციალური საბაჟო სტატისტიკის წარმოება; 10) საბაჟო ორგანოები და მათი ფუნქციები; 11) საქართველოს საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეები.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის სახელმწიფო მოხელეებს, რომელთაც მინიჭებული აქვთ სპეციალური წოდებები, მიენიჭებათ ცეცხლსასროლი იარაღის შენახვისა და ტარების უფლება.

ამრიგად, საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობაში მნიშვნელოვანი ადგილი დაიმკვიდრა საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეთა პრობლემათა და სტატუსმა.

1. ვაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1997 წლის 26 დეკემბერი.

თავი მეცხრე

საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო ორგანოები

განვითარებულ ქვეყნებში სახელმწიფოს საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებისა და კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში დიდ როლს ასრულებენ საბაჟო დაწესებულებანი და ორგანიზაციები. საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო ორგანოები აღჭურვილი არიან სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზითა და მაღალკვალიფიციური სპეციალისტებით. ამიტომ წარმატებით წვედენ მათ წინაშე მდგარ ამოცანებს.

მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების საბაჟო ორგანოების სტრუქტურა, მათი საქმიანობის მთავარ მიმართულებები და ფორმები.

1. ამერიკის შეერთებული შტატების საბაჟო ორგანოების მუშაობის ძირითად მიმართულებებს განსაზღვრავს კონსტიტუცია და სხვა სამართლებრივი დოკუმენტები.

ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუციამ მკვეთრად გააანაწილა კომპეტენცია ფედერალურ ორგანოებსა და შტატებს შორის. ფედერაციის გამგებლობას მიკუთვნებულია: საგარეო პოლიტიკის, შეიარაღებული ძალების და თავდაცვის, მოქალაქეთა ნატურალიზების, ემიგრაციისა და იმიგრაციის, შტატებს შორის ვაჭრობისა და საქონელბრუნვის საკითხები და აქედან გამომდინარე საბაჟო, სავალუტო და საფოსტო ოპერაციები, ფედერალური ბიუჯეტთან დაკავშირებული საფინანსო საკითხთა სისტემა და ა.შ.

კონსტიტუციის მერვე კარი განსაზღვრავს კონგრესის უფლებებს: დაადგინოს და აკრიფოს გადასახადები, ბაჟი, აქციზები, რათა გადაიხადოს შეერთებული შტატების ვადი, უზრუნველყოს ერთობლივი თავდაცვა და საყოველთაო კეთილდღეობა. კონსტიტუცია ხაზს უსვამს იმასაც, რომ "ყველა ასაკურები ბავი და აქციზი ერთნაირი უნდა იყოს მთელ შეერთებულ შტატებში".¹

¹ ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუცია. ინგლისურ წყაროში: ავთანდილ დავითიშვილი, მთელი კონსტიტუციები, 1992, გვ. 79

კონსტიტუციის თანახმად, შეიძლება დაიბეგროს გადასახადით ან ბაჟით ნებისმიერი შტატიდან გასატანი საქონელი. ამასთან კონგრესის თანხმობის გარეშე, არც ერთ შტატს არ შეუძლია დაბეგროს რაიმე ბაჟით ან გამოსადებით საქონლის შემოტანა ან გატანა. შტატში შემოსატანი და გასატანი საქონლის დაბეგვრის შედეგად მიღებული წმინდა მოგება გადადის შეერთებულ შტატების ხაზინის განკარგულებაში. ამ სახის ყველა კანონი ექვემდებარება კონგრესის კონტროლსა და გადასინჯვას.

ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუციის XVI შესწორების (1913 წელი) თანახმად "კონგრესს უფლება აქვს დაადგინოს და აკრიფოს გადასახადები ნებისმიერი წყაროდან მიღებული შემოსავლიდან, ან გადასახადების შტატებს შორის განაწილების გარეშე და მოსახლეობის რაიმე აღწერის თუ აღრიცხვის მიუხედავად".

კონსტიტუციის შესაბამისად მიღებულია მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო აქტები. აშშ-ში საბაჟო სამართლის სისტემაში ცენტრალური ადგილი უკავია კანონმდებლობას ბაჟის შესახებ. ფედერალური სტრუქტურების კანონთა კრებულში 50 კარიდან 19 დათმობილი აქვს საბაჟო საქმეს. იგი ასეა დასათაურებული: "საბაჟო გადასახადი". ამერიკის შეერთებულ შტატებში საბაჟო სამსახური ფუნქციონირებს ფინანსთა სამინისტროს სისტემაში.

2. დიდი ბრიტანეთის საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად 1909 წლიდან, როდესაც განხორციელდა დიდი ბრიტანეთის საბაჟო და საფინანსო სამსახურების შერწყმა, ჩამოყალიბდა ცენტრალური საბაჟო ორგანო-საბაჟოებისა და აქციზების დეპარტამენტი. საბაჟო მართვის ამ კოლექტივურ ორგანოს ხელმძღვანელობს საბაჟოებისა და აქციზების საქმეებზე უფლება-მოთხოვნით აღჭურვილი უმაღლესი თანამდებობის 6 პირი, რომლებიც ინიშნებიან დიდი ბრიტანეთის დედოფლის მიერ და წარმართავენ მთელს საბაჟო სისტემას ბრიტანეთის გაერთიანებულ სამეფოში.

ინგლისის საბაჟო სისტემის სტრუქტურა ასეთია: 1) მთავარი სამმართველო შესაბამისი განყოფილებებით; 2) ადგილობრივი საბაჟო დაწესებულებანი, რომლებიც ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე განლაგებული. დიდი ბრიტანეთის საბაჟო სამართლის უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს საბაჟო კონტრაქტის ამ ორი სახის ორგანოს უფლება-მოვალეობებსა და ამოცანებს, არის 1952 წლის საბაჟო და აქციზების აქტი.

ინგლისის საბაჟოებისა და აქციზების დეპარტამენტი ასრულებს შემდეგ ფუნქციებს: 1) იმპორტისა და ექსპორტის კონტროლი; 2) სავალუტო კონტროლი; 3) საგარეო-ვაჭრობის სტატისტიკის წარმოება.

საბაჟოები საქონლის იმპორტის დროს მოითხოვენ ლიცენზიას, რომელსაც გასცემს ვაჭრობის სამინისტრო; ლიცენზიის გარეშე საქონლის შეტანა აკრძალულია. ექსპორტის დროს კი ზოგიერთი საქონლის გატანა აკრძალულია. ნებადართული საქონლის გატანა-შემოტანასაც ესაჭიროება ვაჭრობის სამინისტროს ნებართვა სავალუტო კონტროლის შესახებ 1947 წლის კანონის საფუძველზე.

საბაჟო კონტროლის ყველა პრაქტიკული და ოპერატიული სამუშაო ეკისრებათ ინგლისის ადგილობრივ საბაჟო ორგანოებს. ისინი იყოფიან ორ სახეობად: ერთი, ახდენენ საბაჟო გადასახადებისა და მოსაკრებლების ამოღებას; მეორე, ახორციელებენ ფაქტიურ საბაჟო კონტროლს საზღვაო პორტებსა და სახმელეთო საბაჟო გამშვებ პუნქტებში, აგრეთვე აეროპორტებში. ამ მიზნით მთელი ქვეყანა დაყოფილია საბაჟო ოლქებად; მათი რიცხვი 30-მდეა ინგლისში. ამათგან რამდენიმე ლონდონშია, აქ საზღვაო და საერთაშორისო აეროპორტები ითვლებიან დამოუკიდებელ საბაჟო ოლქებად.

დიდი ბრიტანეთის საბაჟო ორგანოები საერთაშორისო ტურიზმის, საგარეო-სავაჭრო ურთიერთობის განვითარებისა და სახელმწიფოთა შორის თანამშრომლობის გაფართოების პირობებში უზრუნველყოფენ სახელმწიფო საზღვარზე მგზავრების, ტვირთებისა და სატრანსპორტო საშუალებების ეფექტიან გადაადგილებას. საბაჟო ორგანოების უმთავრესი პრობლემაა დააკმაყოფილონ მგზავრები მაღალხარისხოვანი მომსახურებით და რაც შეიძლება მოკლე დროში განახორციელონ საბაჟო კონტროლი და საბაჟო გაფორმება.

ინგლისის, ისე როგორც სხვა ქვეყნების, საბაჟო სამსახურის უმთავრეს ამოცანას შეადგენს ბრძოლა კონტრაბანდის წინააღმდეგ. საბაჟო კანონმდებლობა აწესებს კონტრაბანდისადმი სხვადასხვა პასუხისმგებლობასა და სასჯელის ზომებს - კონტრაბანდული სავაჭრობის კონფისკაცია, ჯარიმა, რიგ შემთხვევებში - სისამლის სამართლის პასუხისმგებლობა.

დიდი ბრიტანეთში 1968 წლის 5 დეკემბერს მიიღეს №75 კანონი, რომელიც აწესებს ერთიან ბაჟს ინგლისში შემოტანილ საქონელზე (ღირებულების 50 პროცენტი). 1969 წლის 29 აპრილს მიღებულია კანონი საბაჟო გადასახადის შესახებ, რომელმაც თავი მოუყარა ყველა სამართლებრივ დოკუმენტს საბაჟო საკითხებზე (1957-1968 წლების აქტები). მნიშვნელოვანი აქტებია მიღებული 80-90-იან წლებში.

3. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა დემოკრატიული და სოციალური ფედერალური სახელმწიფოა. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ძირითადი კანონის მიხედვით “ფედერაციას აქვს განსაკუთრებული საკანონმდებლო უფლებამოსილება საბაჟო გადასახადებისა და საფინანსო მონოპოლიის საკითხებში”.

გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში საბაჟო სამსახური ექვემდებარება ფინანსთა სამინისტროს. საბაჟო სისტემა აერთიანებს მთავარ საბაჟო სამმართველოს და საბაჟო სამმართველოებს, რომლებიც მოქმედებენ ძირითად ქვეყნის საბაჟო საზღვარზე.

ფედერაციის კუთვნილი შემოსავლებიდან, უპირველეს ყოვლისა, საბაჟო გადასახადებია. საბაჟო და სხვა აკრეფილი გადასახადის მართვას ახორციელებენ ფედერალური საფინანსო უწყებები.

მნიშვნელოვანი დოკუმენტია 1961 წლის 23 ნოემბრის გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ფინანსთა მინისტრის განცხადება “საბაჟო წესდების შესახებ”. წესდებაში დეტალურადაა რეგლამენტირებული საბაჟო რეჟიმები გერმანიაში. ამ პრობლემებს დიდი ყურადღება ექცევა თანამედროვე პირობებშიც.

4. საფრანგეთში განსაკუთრებულ ზრუნვას იწენენ საბაჟო კანონმდებლობის სრულყოფაზე. მიღებულია მნიშვნელოვანი სამართლებრივი აქტები. ჯერ კიდევ 1968 წლის 29 მაისს გამოიცა დეკრეტი “68-81 “საზღვარგარეთის ქვეყნებთან ფინანსური ურთიერთობის რეგულირების შესახებ”. ამ დოკუმენტის მიხედვით პირებს, რომლებიც მიემგზავრებიან საზღვარგარეთ, ნება ეძლევათ თან იქონიონ ვალუტა თითოეულზე არა უმეტეს ათახი ფრანკისა.

საფრანგეთში ფინანსებისა და ბიუჯეტის სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება საბაჟო დაწესებულებების განვითარება.

1 გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ძირითადი კანონი. 1995, გვ. 92

ეხუდი ქსელის ორგანიზაცია და ხელმძღვანელობა. ამ საქმეს უშუალოდ განაგებს საბაჟო საქმის გენერალური დირექცია. იგი უზრუნველყოფს კონტროლს საქონლისა და ვალუტის შეტანა-გატანაზე; შეიმუშავებს საბაჟო ტარიფებს, საბაჟო რეგულაციებს წესებს; ახორციელებს კონტროლს მათ შესრულებაზე; მონაწილეობს მოლაპარაკებებში, საერთაშორისო კონფერენციების მუშაობაში, საერთაშორისო ხელშეკრულებების, კონვენციების, შეთანხმებების შეიმუშავებაში საბაჟო ურთიერთობის საკითხებზე; საბაჟო პროცედურების ადმინისტრაციული აქტების და სხვა საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის საკითხების გამარტივებაში.

5. სათანადო ყურადღებას უთმობს იტალიის რესპუბლიკა საბაჟო კანონმდებლობის სრულყოფის საკითხებს. იტალიის რესპუბლიკის კონსტიტუციის მიხედვით რესპუბლიკა დაყოფილია ოლქებად, პროვინციებად და თემებად. თანახმად კონსტიტუციაში დადგენილი პრინციპებისა, ოლქები წარმოადგენენ საკუთარი უფლებების და ფუნქციების მქონე ავტონომიურ ერთეულებს. მაგრამ კონსტიტუციის 120-ე მუხლის თანახმად "ოლქს არ შეუძლია დაადგინოს ბაჟი შემოზიდვებზე, გატანაზე და ოლქებს შორის ტრანზიტზე. დაუშვებელია ისეთი ღონისძიებების ჩატარება, რომლებიც ხელს შეუშლიან მოქალაქეების ან ქონების თავისუფალ გადაადგილებას ოლქებს შორის".

იტალიის პრეზიდენტის 1971 წლის 16 თებერვლის №18 დეკრეტით შეტანილია ცვლილებები და დამატებები საბაჟო კანონმდებლობაში. დეკრეტი შედგება 128 მუხლისაგან. იგი არსებითად საბაჟო კოდექსია. დეკრეტის განყოფილებებია: ზოგადი დებულებები; საბაჟო ინსტიტუტები და პროცედურები; ცალკეული საბაჟოები და ფისკალური ოპერაციები; დასკვნითი და გარდამავალი დებულებები.

იტალიაში საბაჟო საქმიანობას ხელმძღვანელობს ფინანსთა სამინისტროს საბაჟოების მთავარი სამმართველო, რომელიც დაკავებულია უმთავრესად საბაჟო ტარიფების პრაქტიკული საკითხებით, ბაჟით, საბაჟო კონტროლისა და საბაჟო გაფორმების პროცედურების გამარტივების პრობლემებით, საბაჟო გადასახადებითა და მოსაკრებლებით.

6. ესპანეთის საბაჟო სისტემა ემყარება ეროვნულ საბაჟო კანონმდებლობას და საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, კონვენციებსა და შეთანხმებებს საბაჟო ურთიერთობის საკითხებზე. მთავარი

საბაჟო ორგანოა საგადასახადო საქმის გენერალური დირექცია. იგი მონაწილეობს ესპანეთის საგარეო პოლიტიკის შეიმუშავებასა და განხორციელებაში. გენერალური დირექცია მოიცავს საბაჟო დაწესებულებათა სისტემას, უზრუნველყოფს საბაჟო სამსახურის ორგანიზაციას და მისი საქმიანობის ხელმძღვანელობას; ამყარებს წესრიგს საქონლისა და ვალუტის შემოტანა-გატანაზე; იცავს საბაჟო კანონმდებლობას, საბაჟო ტარიფებს, აკონტროლებს საიმპორტო და საექსპორტო საქონლის ხარისხს, ატარებს ღონისძიებებს საბაჟო პროცედურებისა და საბაჟო ფორმალბათა გამარტივებისათვის. რიგ შემთხვევებში საგადასახადო საქმის გენერალური დირექცია შეიმუშავებს და წარუდგენს დასამტკიცებლად საკანონმდებლო ორგანოებს ნორმატიულ აქტებს საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სხვადასხვა საკითხებზე. იგი დაკავებულია აგრეთვე ჯარიმების გადახდევინებით, დამატებული ღირებულების გადასახადების ამოღებით. ესპანეთის საბაჟო სამსახური ექვემდებარება მრეწველობის, ტურიზმისა და ვაჭრობის სამინისტროებს.

7. ფინეთში საბაჟო სამსახური ექვემდებარება ფინანსთა სამინისტროს. იგი ამუშავებს საბაჟო კანონმდებლობის პროექტებს; აკონტროლებს ნორმატიული აქტების შესრულებას; გამოიცემს დადგენილებებს საბაჟო შეღავათებისა და პრეფერენციების შესახებ; ადგენს ინსტრუქციებსა და წესებს საბაჟო გადასახადებსა და სხვა საკითხებზე. საბაჟო საქმისადმი უშუალო ხელმძღვანელობას ახორციელებს ფინანსთა სამინისტროს მთავარი საბაჟო სამმართველო. მის კომპეტენციაში შედის საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებებით საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის საკითხები (საბაჟო კონტროლი, გაფორმება, რეგულაციები, შეღავათები, გადასახადები და ა.შ.); საბაჟო ტარიფების დაწესება, სახელმწიფო ბიუჯეტში საბაჟო გადასახადებისა და მოსაკრებლების შეტანა. *დ. ციქო*

8. შვედეთში საბაჟო საქმე ექვემდებარება საგარეო ვაჭრობის დეპარტამენტს; იგი შედის საგარეო საქმეთა სამინისტროს სტრუქტურაში. დეპარტამენტს გააჩნია ფართო და შეუზღუდველი ავტონომია. მისი უფროსი მინისტრის რანგის სახელმწიფო მოხელეა. საგარეო ვაჭრობის დეპარტამენტი შეიმუშავებს საბაჟო პოლიტიკის საფუძვლებს და უზრუნველყოფს საბაჟო კანონმდებლობის შესრულებას. დეპარტამენტის სპეციალური განყოფილება

ახორციელებს საბაჟო გადასახადების ამოღებას, ადგენს საქონლის წარმოშობის და კეთილსინდისიერი კონკურენციის დაცვის კონტროლის წესებს.

9. იაპონიაში საბაჟო საქმე მოიცავს საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკას. ამ საქმით დაკავებულია ფინანსთა სამინისტრო. მის შემადგენლობაშია კადრების მომზადების, ფინანსების, საბაჟოების და აუდიტის სამსახურები, შესაბამისი სახელმწიფო ინსტიტუტები.

10. არგენტინაში ეროვნული საბაჟო სამმართველო ექვემდებარება ეკონომიკის სამინისტროს; პერუში კი მთავარი საბაჟო სამმართველო შედის ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტროების სტრუქტურაში.

საბაჟო ორგანოების მუშაობის სრულყოფა, მისი ეფექტიანობის ამაღლება თანამედროვეობის უმთავრესი ამოცანაა. მისი მიღწევა იოლი საქმე როდია. სხვა მრავალ ღონისძიებათაგან, რაც უზრუნველყოფს საბაჟო სამსახურის ეფექტიანობის ამაღლებას, მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა და პრაქტიკულ საქმიანობაში დანერგვა; ამ ქვეყნების სამართლებრივი დოკუმენტების (საბაჟო კოდექსები, დეკრეტები, საბაჟო ტარიფები და სხვა აქტები), ცნობილ მეცნიერთა და პრაქტიკოსთა შრომების, სახელმძღვანელოებისა და რეკომენდაციების ქართულ ენაზე გამოქვეყნება; უცხოეთის საბაჟო სამსახურებთან საქმიანი კავშირებისა და ურთიერთობების გაღრმავება-განვითარება; მათი წარმომადგენლების მოწვევა, ერთობლივი კონფერენციების, სიმპოზიუმების, შეხვედრების ორგანიზაცია.

საქართველოს პრეზიდენტის თქმით “უნდა გადაისინჯოს საზღვარგარეთის ქვეყნებთან საბაჟო თანამშრომლობის სამართლებრივი ბაზა და გააქტიურდეს სამსახურის საგარეო ურთიერთობები”¹.

¹ გაზეთი “საქართველოს რესპუბლიკა”, 1999 წლის 9 იანვარი

თავი მათი

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკა

1. საბარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოება

საქართველოში, ისევე როგორც მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში, საბაჟო ორგანოების ერთ-ერთი ფუნქცია არის საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოება, რომელიც ეკონომიკური სტატისტიკის სფეროს მიეკუთვნება და მიზნად ისახავს ქვეყნის საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილების შესახებ მონაცემების შეგროვებას, დამუშავებას და ანალიზს. მისი ამოცანებია: სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოების და მმართველობის სხვა სახელმწიფო ორგანოების უზრუნველყოფა ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციით; სახელმწიფო-თაშორისო სავაჭრო მოლაპარაკებების, აგრეთვე ქვეყნის საგადასახდელო და სავაჭრო ბალანსების გაანგარიშებების ინფორმაციული უზრუნველყოფა; სახელმწიფო ბიუჯეტში საგარეო ვაჭრობიდან საბაჟო გადასახდელების შემოსვლაზე კონტროლი.

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოების წესები განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობაში. საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 150) მიხედვით: “საგარეო ვაჭრობის მდგომარეობის შესახებ სახელმწიფო ორგანოების ინფორმაციით უზრუნველყოფის, სახელმწიფო ბიუჯეტში საბაჟო გადასახდელების შემოსავლის კონტროლის, სავაჭრო და საგადასახდელო ბალანსების გაანგარიშებისა და მთლიანად საგარეო ვაჭრობის მდგომარეობის ანალიზის მიზნით, საბაჟო ორგანოები იღებენ და დამუშავებენ ინფორმაციას საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის შესახებ და მის საფუძველზე აწარმოებენ საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკას”.

საქართველოში სახელმწიფო სტატისტიკის ძირითადი ამოცანებია: ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მახასიათებელი სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვება, დამუშავება, შენახვა, ანალიზი და განზოგადება სტატისტიკური

მეთოდოლოგიის საფუძველზე, საერთაშორისო სტატისტიკური სტანდარტებისა და მოთხოვნების გათვალისწინებით; სახელმწიფო ორგანოებში სტატისტიკური ინფორმაციის წარდგენა, სხვა სახელმწიფო და არასახელმწიფო ინსტიტუტებისა და მოსახლეობის ინფორმირება.¹

საბაჟო სტატისტიკის ძირითადი პრინციპებია: 1) სტატისტიკური ინფორმაციის ობიექტურობა, დამოუკიდებლობა და ქრონოლოგიური შედარებითობა; 2) სტატისტიკური ინფორმაციის სისრულე, დროულობა და მიწოდების სტაბილურობა; 3) კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ფარგლებში სტატისტიკური ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, საჯაროობა და კონფიდენციალობა.

საბარეო მატრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოების სამართლებრივი საფუძველია: საქართველოს კანონი სტატისტიკის შესახებ, საქართველოს საბაჟო კოდექსი, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის დებულება; მეთოდოლოგიური საფუძველია საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1994 წლის 5 დეკემბრის №842 დადგენილებით დამტკიცებული "დებულება საქართველოს რესპუბლიკაში საგარეო ვაჭრობის სფეროში საბაჟო სტატისტიკის წარმოების შესახებ".

საგარეო ვაჭრობის სფეროში საბაჟო სტატისტიკის აღრიცხვის ობიექტია ყველა საქონელი, ბრუნვაში მყოფი სავალუტო ფასეულობების გარდა, რომელთა შემოტანა ან გატანა აღიდებს ან ამცირებს ქვეყნის მატერიალურ რესურსებს.

საქართველოს საბაჟო სტატისტიკის მიზნებია:

1. საქართველოს ექსპორტისა და იმპორტის სრულყოფილი და ზუსტი აღრიცხვის უზრუნველყოფა;
2. საგარეო ვაჭრობის საქონელბრუნვის ძირითადი ტენდენციების, სტრუქტურისა და დინამიკის ანალიზი;
3. საბაჟო პოლიტიკის და საგარეო ვაჭრობის სახელმწიფო რეგულირების სფეროში საქართველოს საკანონმდებლო აქტების მომზადების, აგრეთვე სახელმწიფოთაშორისო სავაჭრო მოლაპარაკებების ინფორმაციული უზრუნველყოფა;
4. საქართველოს შიდა ბაზრის კონიუნქტურის ანალიზი;
5. სახელმწიფო ბიუჯეტში საბაჟო გადასახადების დარიცხვის კონტროლი;

¹ საქართველოს კანონი "სტატისტიკის შესახებ", გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1997 წლის 6 დეკემბერი

6. სავალუტო კონტროლის განხორციელება;

7. სავაჭრო და საგადასახადო ბალანსის შესაბამისი ინფორმაციული უზრუნველყოფა.

საქართველოს საბაჟო სტატისტიკა ჩამოყალიბდა საგარეო ვაჭრობის საერთო აღრიცხვის სისტემის საფუძველზე, რომელიც ახორციელებს შემოტანილი და გატანილი საქონლის აღრიცხვას; ამ დროს სტატისტიკის ტერიტორიის საზღვარს წარმოადგენს საძარმველოს სახელმწიფო საზღვარი. საგარეო ვაჭრობის აღრიცხვის სპეციალური სისტემის დროს, სტატისტიკური ტერიტორიის საზღვარია საბაჟო საზღვარი.

აღრიცხვის საერთო სისტემის დროს, საბაჟო სტატისტიკით აღიარდება საქონლის შემდეგი კატეგორიები:

საქართველოს იმპორტი:

1. საქონელი, რომელიც შემოტანილია თავისუფალი ბრუნვისათვის; რეიმპორტირებული საქონელი;
2. საქონელი, რომელიც შემოტანილია საბაჟო ტერიტორიაზე გადამუშავებისათვის;
3. საქონელი, რომელიც შემოტანილია საბაჟო ტერიტორიის გარეთ გადამუშავების შემდეგ;
4. საქონელი, რომელიც შემოტანილია საბაჟო კონტროლის ქვეშ გადამუშავებისათვის;
5. საქონელი, რომელიც შემოტანილია საქართველოს ტერიტორიაზე რეექსპორტის რეჟიმის შესაბამისად;
6. საქონელი, რომელიც შემოტანილია საქართველოს სახელმწიფო ტერიტორიაზე თავისუფალ საბაჟო ზონებსა და თავისუფალ საწყობებში;
7. შემოტანილი საქონელი, რომელზეც იმპორტიორი უარს აცხადებს სახელმწიფოს სასარგებლოდ;
8. უცხოური საქონელი, რომელიც შემოტანილია უბაჟო ვაჭრობის მარაზიებში;
9. საქონელი, რომელიც დროებით შემოტანილია იჯარით ერთი ან მეტი წლის ვადით.

საქართველოს ექსპორტი

1. საქონელი, რომელიც გატანილია ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის პირობებში;

2. თავისუფალი მიმოქცევისათვის სახელმწიფოში შემოტანილი საქონელი, რომელიც შემდგომში საქართველოდან გაიტანება ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად;
3. საქონელი, რომელიც გატანილია საბაჟო ტერიტორიაზე გადამუშავების შემდეგ;
4. საქონელი, რომელიც გატანილია საბაჟო კონტროლის ქვეშ გადამუშავების შემდეგ;
5. საქონელი, რომელიც გატანილია საბაჟო ტერიტორიის გარეთ გადამამუშავებლად;
6. საქონელი, რომელიც გატანილია საქართველოს ტერიტორიიდან რეექსპორტის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად;
7. საქონელი, რომელიც გატანილია საქართველოს საზღვრებს გარეთ თავისუფალი საბაჟო ზონებიდან და თავისუფალი საწყობებიდან;
8. გატანილი საქონელი, რომელზეც ექსპორტიორი უარს აცხადებს სახელმწიფოს სასარგებლოდ;
9. უცხოური და საქართველოში წარმოებული საქონელი, რომელიც გატანილია უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიებიდან;
10. საქონელი, რომელიც დროებით გატანილია იჯარით ერთი ან მეტი წლის ვადით.

საქართველოში ამჟამად ექსპორტ-იმპორტის ოპერაციებზე მონაცემების შეგროვება, დამუშავება და გადაცემა წარმოებს ორ რგოლიანი სისტემით (რეგიონალური საბაჟო სამმართველოები და საბაჟოები და საბაჟო დეპარტამენტის საბაჟო სტატისტიკის და ანალიზის სამმართველო).

საქართველოში საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკაში საქონლის ექსპორტი და იმპორტი აღრიცხება ეგრეთ წოდებული საგარეო ვაჭრობის აღრიცხვის საერთო სისტემით. ამ შემთხვევაში აღრიცხვის ობიექტია ყველა საქონელი (ბრუნვაში მყოფი სავალუტო ფასეულობების გარდა), რომლის გატანა ან შემოტანა ამცირებს ან ზრდის ქვეყნის მატერიალურ რესურსებს. კონკრეტულად, საერთო სისტემით აღრიცხული იმპორტი მოიცავს ქვეყანაში შემოტანილი (მათ შორის საბაჟო საწყობებში, თავისუფალ ზონებში და ღია ნავსადგურებში) უცხოური საქონლის მთლიან მოცულობას, მიუხედავად მისი შემდგომი დანიშნულებისა - მოციმბარება ქვეყნის შიგნით, თუ გათვალისწინებულია შემდგომი რეექსპორტისათვის.

საერთო ექსპორტს მიეკუთვნება სამამულო წარმოების საქონლის, ქვეყნის ტერიტორიაზე თავისუფალ მიმოქცევაში მყოფი უცხოური საქონლის (აღრე შიდა მოხმარებისათვის დეკლარირებული) საბაჟო საწყობებში და თავისუფალ ზონებში მყოფი საქონლის, საბაჟო კონტროლის ქვეშ გადამამუშავების შემდეგ საქონლის საზღვარგარეთ გატანა.

ამრიგად, აღრიცხვის საერთო სისტემაში აისახება ქვეყანაში შემოტანილი (იმპორტი) და ქვეყნიდან გატანილი (ექსპორტი) ყველა საქონელი, მიუხედავად მისი წარმოშობისა და დანიშნულებისა.

საქართველოში საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოების მეთოდოლოგია შემუშავებულია საერთაშორისო პრაქტიკაში გამოყენებული სტატისტიკური მეთოდოლოგიების საფუძველზე, რაც შესაძლებლობას იძლევა გაწარმოთ ერთგვაროვანი მონაცემების ურთიერთშედარება როგორც ცალკეული ქვეყნების, ისე მთლიანად მსოფლიო ვაჭრობის მიხედვით.

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის ფორმირებისათვის საწყისი მონაცემების წყაროს წარმოადგენს ინფორმაცია, რომელიც შეიცავს საქონლის საბაჟო გაფორმების დროს დეკლარაციის მიერ შევსებული სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია. იგი წარმოადგენს დოკუმენტს, რომლის გარეშეც ქვეყნის საზღვარზე საქონლის გადაადგილება არ დაიშვება. საქონლის დეკლარირება ხორციელდება მათი გამგზავნის ან მიმღების მიერ, ან სხვა ხორციელდება მათი გამგზავნი პირების მიერ, რომელთაც ეძლევათ იურიდიული და ფიზიკური პირების მიერ, რომელთაც ეძლევათ საქონლის დეკლარირების უფლება საბაჟოს ნებართვით, ხელშეკრულების საფუძველზე. საქართველოში საქონლის საზღვარზე გადაადგილების დეკლარაცია ივსება იმ შემთხვევაში, როდესაც მათი გადატანა ხორციელდება საავტომობილო, სარკინიგზო, საჰაერო და საზღვაო ტრანსპორტით. მიღსაღწეოთა და ელექტროგადამცემი ხაზებით საქონლის (ნავთობი, ნავთობპროდუქტები, ბუნებრივი აირი, ელექტროენერგია) ტრანსპორტირების დროს საქონლის საბაჟო ვაჭრობის სტატისტიკის პირველადი წყაროა ცნობები, რომლებსაც შეიცავენ მიღსაღწეოებისა და ელექტროგადამცემი ხაზების სასაზღვრო პუნქტებზე საქონლის მიღება-წაბარების აქტები.

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის კომპლექტი შედგება 4 აკინძული ფურცლისაგან. იგი ივსება საქონლის ან ქონების ყოველ პარტიაზე, რომელიც შედგება ერთი დასახელების საქონლისაგან. იმ შემთხვევაში თუ პარტია მოიცავს რამდენიმე და-

სახელების საქონელს ან ქონებას, გამოიყენება დამატებითი ფურცლები, რომელთაგანაც თითოეული მათგანი იძლევა კიდეც 3 დასახელების საქონლის ან ქონების დეკლარირების შესაძლებლობას. ერთ დეკლარაციაში შეიძლება გაცხადებული იყოს მონაცემები 100 დასახელების საქონელსა ან ქონებაზე (ერთდროულად დეკლარაციას შეიძლება თან ერთვის 33 დამატებითი ფურცელი).

საქართველოში სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის ეგზემპლარები ნაწილდება შემდეგნაირად: - პირველი ეგზემპლარი რჩება საბაჟოში; მეორე ეგზემპლარი საბაჟო დეპარტამენტს; მესამე - იმ პირს, რომელიც აწარმოებს საბაჟო გადასახადებით ანგარიშსწორებას; მეოთხე - მიეცემა საქონელს და რჩება საზღვრის გადაკვეთის ადგილზე - საბაჟო საგუშაგოსა ან საბაჟოში. ყოველ დეკლარაციას და მის დამატებით ფურცლებს საბაჟოში რეგისტრირებისას მიეკუთვნება შესაბამისი ნომრები.

დეკლარაციის შევსების პროცედურა საკმაოდ რთულია. საერ თო ჯამში დეკლარანტმა უნდა შეავსოს 50 პუნქტამდე, თანაც აკურატულად და გარკვევით. აქ არ უნდა იყოს წაშლილი და გადასწორებული ადგილები.

საგარეო ვაჭრობის სფეროში საბაჟო სტატისტიკის ფორმირებისათვის გამოიყენება დეკლარაციაში არსებული შემდეგი მაჩვენებლები: -საანგარიშო პერიოდი; საქონლის ნაკადის მიმართულება (შემოტანა ან გატანა), წარმოშობის ქვეყანა შემოტანის დროს; დანიშნულების ქვეყანა გატანის დროს; პარტნიორი (მყიდველი, გამყიდველი) ქვეყანა; სტატისტიკური ღირებულება; საქონლის დასახელება და კოდი; ნეტო წონა; დამატებითი განზომილების ერთეულის დასახელება და კოდი; რაოდენობა დამატებითი განზომილების შესაბამისად; გარიგების ხასიათი.

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის წარმოება არის საგარეო სავაჭრო საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირების ერთ-ერთი მეთოდი. იგი ფართოდ გამოიყენებოდა როგორც ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებში, ისე მსოფლიოს უმეტეს ქვეყნებში.

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკაში განსაზღვრულია საქონლის გატანის (ექსპორტი) და შემოტანის (იმპორტი) აღრიცხვის მომენტი. საბაჟო სტატისტიკური მონაცემების პირველად წყაროს წარმოადგენს სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია,

აღრიცხვის მომენტის განსაზღვრაც დაკავშირებულია ამ დოკუმენტის გაფორმებასთან. კერძოდ, ეს იმას ნიშნავს, რომ საბაჟო ორგანოები ამოწმებენ დეკლარაციაში ასახული სტატისტიკური მონაცემების და სხვა მაჩვენებლების სისწორეს, ამასთან ერთად ასრულებენ სხვადასხვა პროცედურებს, რის შემდეგ დეკლარაციებზე აკეთებენ აღნიშვნას, რომ საქონლის გაშვება ნებადართულია და უსვამენ თარიღს, რომელიც უკვე ითვლება საქონლის ექსპორტის ან იმპორტის აღრიცხვის თარიღად. საქართველოში ეს განსაზღვრა ეხება მხოლოდ საზღვაო, სარკინიგზო, საჰაერო და საავტომობილო ტრანსპორტით საქონლის ექსპორტს და იმპორტს, რადგან მხოლოდ ამ შემთხვევაში ხდება საქონლის ექსპორტზე და იმპორტზე სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციების გაფორმება.

მილსადენი ტრანსპორტით საქონლის, აგრეთვე ელექტროგადამცემი ხაზებით ელექტროენერგიის მიწოდების დროს ექსპორტის და იმპორტის თარიღად ითვლება სასაზღვრო პუნქტებში და მილსადენის ან ელექტროგადამცემი ხაზის საკონტროლო-გამანაწილებელ პუნქტებში შედგენილი მიღება-ჩაბარების აქტის თარიღი.

საქონელი, რომელიც შეძენილია საზღვარგარეთ და ჩაბარდა თავის ორგანიზაციას ადგილზე მოსახმარებლად, იმპორტში ჩაითვლება ამ ორგანიზაციაზე შესაკუთრის უფლებების გადაცემის მომენტისათვის, რომელიც ფორმდება მიღება-ჩაბარების აქტით. საქონლის საერთაშორისო ფოსტით გაგზავნის დროს აღრიცხვის მომენტად ითვლება საფოსტო ქვითარზე აღნიშნული თარიღი.

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკაში საქონლის ექსპორტისა და იმპორტის აღრიცხვა წარმოებს ნატურალურ და ღირებულებით გამოსახულებაში. ნატურალური (რაოდენობრივი) აღრიცხვა უფრო ზუსტად ასახავს საერთაშორისო საქონელბრუნვის მოცულობას. რაოდენობრივი აღრიცხვის მონაცემებს იყენებენ საგარეო ვაჭრობის ტვირთების გადამზადი სატრანსპორტო საშუალებების დაგეგმვისათვის. მსოფლიო სავაჭრო ბრუნვაში მყოფი საქონლის დიდი ნაწილი იზომება წონით ერთეულებში: ტონებში, ცენტნერებში, კილოგრამებში, ინგლისურ ფუნტებში.

საქართველოში, ისევე როგორც დსთ-ს ქვეყნებში, საქონლის რაოდენობრივი აღრიცხვისას, განზომილების ძირითადი ერთეუ-

ლია კილოგრამში, ამასთან აღრიცხვა წარმოებს ბრუტო ან ნეტო წონებში. ბრუტო წონა საქონლის წონაა ტარასთან ერთად, ნეტო სუფთა წონაა შიდა და გარე ტარის გარეშე. ამასთან შიდა საფუთავი, რომელშიც უშუალოდ იმყოფება საქონელი და რომლითაც მიეწოდება მომხმარებელს, შედის ნეტო წონაში.

განზომილებების წონით ერთეულთან ერთად რაოდენობრივი აღრიცხვის დროს გამოიყენება საქონლის ცალკეული სახეობებისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური ზომის ერთეულებიც, მაგალითად, ლიტრი, ცალი, წყვილი, კვადრატული მეტრი, კუბური მეტრი და სხვა.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სტატისტიკის სამსახურის რეკომენდაციით, საქონლის რაოდენობრივი აღრიცხვის დროს, გამოიყენება ნეტო წონა, რამდენადაც იგი უფრო მოხერხებულია ეკონომიკური ანალიზის დროს და სხვადასხვა ქვეყნების მიერ მიწოდებული ერთგვაროვანი საქონლის შედარებისას.

საბარძო სამაჰრო პრინციპის ღირებულებითი შეფასება საბარძო სტატისტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია. საერთაშორისო ვაჭრობის პრაქტიკაში გარიგებები ხორციელდება სხვადასხვა პირობებით და ამის მიხედვით გაყიდული (ნაყიდი) საქონლის ფასი შეიძლება იყოს სხვადასხვა. მაგალითად, ერთი და იგივე საქონელს მისი ყიდვის ადგილას ექნება სხვა ფასი, გაგზავნის ნავსადგურში სხვა (უფრო მაღალი), ხოლო მიღების ნავსადგურში კიდევ უფრო მაღალი ფასი, რადგან მწარმოებელიდან მომხმარებელამდე მოძრაობის პერიოდში საქონლის ღირებულება იზრდება ტრანსპორტირების, დაზღვევის და სხვა დამატებითი ხარჯების გამო.

ექსპორტირებული საქონლის აღრიცხვა წარმოებს “ფობ” ანუ ფრანკო-საზღვარი ფასებით, ხოლო იმპორტირებული საქონლის – “სიფ” ანუ იმპორტიორი ქვეყნის ფრანკო-საზღვარი ფასებით. ფობ-ფასი გულისხმობს, რომ გამყიდველი ვალდებულია თავისი ხარჯით მიაწოდოს საქონელი გემის ბორტზე, ტრიუმფში ჩალაგების გარეშე. ტრიუმფში ჩალაგება, გემის დაფრახტვის მიღებული ნორმებით, ხორციელდება გემთმფლობელის ხარჯზე და შეიძლება ფრახტის ღირებულებაში. სიფ-ფასი მოიცავს ფობ-ფასის პლიუს გაგზავნის ნავსადგურიდან დანიშნულების ნავსადგურამდე ტრანსპორტირების და ტვირთის დაზღვევის ხარჯებს.

სახმელეთო გადაზიდვების დროს გამოიყენება ფასი-ფრანკო-საზღვარი, რომელშიც შედის საქონლის საზღვრამდე მიტანისთვის (ექსპორტიორი ან იმპორტიორი ქვეყნის საზღვრამდე, როგორც ეს კონტრაქტშია) და დაზღვევის ხარჯები ამ საზღვრამდე მიტანისას.

იმპორტიორი ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანის დანიშნულების ადგილად ითვლება: ავიაგადაზიდვების დროს-დანიაშნულების აეროპორტი; საზღვაო გადაზიდვების დროს -დატვირთვის ან გადმოტვირთვის ნავსადგური; საავტომობილო და სარკინიგზო გადაზიდვების დროს - ქვეყნის ტერიტორიაზე შესასვლელი საზღვრის გადაკვეთის პუნქტი.

საქართველოში, მოქმედი წესის მიხედვით, საქონლის ექსპორტ-იმპორტის სტატისტიკური აღრიცხვა ღირებულებით გამოსახულებაში წარმოებს როგორც ეროვნულ ვალუტაში, ასევე ამერიკულ დოლარებში.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი ამუშავებს და ამზადებს განზოგადებულ სტატისტიკურ ინფორმაციას, რომელიც შეხადლებლობას იძლევა, დადგინდეს ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის საქონელბრუნვის ძირითადი ტენდენციები, განისაზღვროს მისი გეოგრაფიული და დარგობრივი სტრუქტურები, გაკეთდეს ამ სფეროში მიმდინარე პროცესების ანალიზი, მომზადდეს საერთაშორისო ორგანიზაციების თხოვნით მათთვის საჭირო ინფორმაცია. პერიოდული სტატისტიკური ინფორმაციები მზადდება მანქვნებელთა პროგრამით, რომელიც შეესაბამება საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის საერთაშორისო სტანდარტებს, კერძოდ, იგი ითვალისწინებს საქართველოს ექსპორტისა და იმპორტის მანქვნებლებს დინამიკაში მთლიანად და ცალკეული ქვეყნების, ქვეყნების ჯგუფების, საქონელთა ჯგუფების, სასაქონლო პოზიციების - “ქვეყანა-საქონელი” და “საქონელი-ქვეყანა” მიხედვით, აგრეთვე ცალკეული საბაჟო ორგანოების ტრიუმფში.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი ყოველთვიურად გამოსცემს მოკლე საინფორმაციო ბიულეტენს საანგარიშო პერიოდში საქართველოს ექსპორტ-იმპორტის შედეგებზე, როგორც ნაზარდი ჯამით წლის დასაწყისიდან საანგარიშო თვის ჩათვლით, ასევე თვეებისა და კვარტლების მიხედვით დინამიკაში.

წელიწადში ერთხელ მზადდება და გამოიცემა წლიური სტატისტიკური კრებული, რომელიც საქართველოს ექსპორტ-იმპორტის მანქვნებელთა ფართო სპექტრს მოიცავს.

2. სპეციალური საბაჟო სტატისტიკა

საქართველოს საბაჟო კოდექსის შესაბამისად “საბაჟო ორგანოები მათზე დაკისრებული ფუნქციების შესრულების მიზნით აწარმოებენ სპეციალურ საბაჟო სტატისტიკას დადგენილი წესით” (მუხლი 154).

სპეციალური საბაჟო სტატისტიკა მიზნად ისახავს საბაჟო ორგანოებზე დაკისრებული ცალკეული ამოცანების რეალიზაციის ხელშეწყობას და უზრუნველყოფას. ერთ-ერთი ასეთი ამოცანაა საბაჟო ორგანოების სამართალდამცავი საქმიანობა და შესაბამისად, სამართალდარღვევების სტატისტიკის წარმოება.

სტატისტიკის ამ სფეროს ძირითადი ამოცანებია: საბაჟო წესების დარღვევებისა და საბაჟო სფეროში კონტრაბანდისა და სხვა დანაშაულებების პროფილაქტიკა, აღრიცხვა და ანალიზი, ამ მიზნით საქართველოს გენერალური პროკურორის და საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის თავმჯდომარის 1997 წლის 29 მარტის ერთობლივი ბრძანებით, ამავე წლის 1 აპრილიდან, სამოქმედოდ შემოღებულია ოპერატიული სამმართველოს (მისი რეგიონალური ოპერატიული ჯგუფების) მუშაობის ამსახველი სტატისტიკური ანგარიშების ფორმა “დოს”. იგი წარმოადგენს დეპარტამენტის ოპერატიული სამმართველოს, მისი რეგიონალური დანაყოფების, როგორც სამართალდამცავი (მოკვლევის) ორგანოების საქმიანობის შესახებ სტატისტიკური მონაცემების შემცველ დოკუმენტს. მასში მოყვანილია ოპერატიული სამსახურის მიერ კანონით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში განხორციელებული საქმიანობის სფეროში ჩადენილი სისხლის სამართლის დანაშაულის - კონტრაბანდის და საბაჟო წესების დარღვევების გამოვლენის, აღკვეთა-აცილების მიზნით გატარებული ღონისძიებების, ქვეყნის ბიუჯეტში ფულადი თანხების შეტანის შესახებ მონაცემები. ანგარიშგება წარმოებს კვარტალური პერიოდულობით და რეგიონალური ოპერატიული ჯგუფების მიერ წარედგინება როგორც საბაჟო დეპარტამენტის ოპერატიულ სამმართველოს, ასევე ზედამხედველ (სამხარეთო, რაიონულ) პროკურორებს. საბაჟო დეპარტამენტში დეკა რაერთი ანგარიში და წარედგინება დეპარტამენტის თავმჯდომარეს და გენერალურ პროკურორს.

ფიზიკური პირების მიერ საქონლის იმპორტისა და მისი დაბეგვრის შედეგად მიღებული შემოსავლების აღრიცხვის მოწესრიგების და ამასთან დაკავშირებით ინფორმაციის სრულყოფის მიზნით, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის 1996 წლის 13 დეკემბრის ბრძანებით, დამტკიცებულია და ამავე თვიდან სამოქმედოდ შემოღებულია ანგარიშების ყოველთვიური ფორმა: “ფიზიკური პირის მიერ საქონლის იმპორტის დაბეგვრიდან მიღებული საბიუჯეტო შემოსავლების და საბაჟო მოსაკრებლების შესახებ”. ფორმა ითვალისწინებს ფიზიკური პირის მიერ შემოტანილი (იმპორტირებული) როგორც სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციებით, ასევე ფიზიკური პირის საბაჟო დეკლარაციებით გაფორმებული ტვირთების საბაჟო ღირებულებას, მათზე დარიცხულ საბაჟო გადასახდელებს მთლიანად და ცალკეული სახეების მიხედვით, აგრეთვე ქვითრებით გაფორმებული გადასახდელების შესახებ მანვენებლებს.

საქართველოს საბაჟო ორგანოების საქმიანობის ძირითადი მიმართულებების შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის სრულყოფისა და საბაჟო სამსახურების მუშაობის შედეგებზე ხელისუფლებისა და მმართველობის სხვა ორგანოების ინფორმირების მიზნით, საბაჟო დეპარტამენტის 1997 წლის 24 მარტის ბრძანებით დამტკიცდა და ამავე წლის პირველი კვარტლის შედეგებიდან დაწყებული სამოქმედოდ შემოღებულია “საბაჟო ოპერატიული მუშაობის ძირითადი მანვენებლების შესახებ” კვარტალური სტატისტიკური ანგარიშების ფორმა №1-HO.

ანგარიშების ფორმაში გათვალისწინებულია მანვენებლები, რომლებიც ახასიათებენ საქართველოს საბაჟო საზღვარზე (ორივე მიმართულებით) ტვირთების, მათ შორის ტრანზიტულის გატარებას, აგრეთვე სატრანსპორტო საშუალებების, მათ შორის მათი ცალკეული სახეობების და საქართველოს და უცხოეთის მოქალაქეების გადაადგილებას. ანგარიშგებაში აისახება აგრეთვე ინფორმაცია ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ საქართველოში მსუბუქი ავტომობილების შემოყვანის შესახებ მათი უკან გაყვანის პირობის გარეშე.

ამრიგად, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი ორგანიზაციას უკეთებს საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკისა და სპეციალური საბაჟო სტატისტიკის წარმოებას და მონაცემების ოფიციალურ გამოქვეყნებას.

თავი მეოთხე საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა

საქართველოს საბაჟო კოდექსის (მუხლი 153) შესაბამისად, საბაჟო ორგანოები საქონლის კოდირებისა და კლასიფიკაციისათვის იყენებენ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურას, რომელიც შემუშავებულია საქონლის აღწერისა და კოდირების პარმონიზებული სისტემის ბაზაზე და შესულია საქართველოს ტექნიკურ-ეკონომიკური და სოციალური ინფორმაციის კლასიფიკაციისა და კოდირების ეროვნულ სისტემაში.

საბაჟო დეპარტამენტი სახელმძღვანელოდ იღებს საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლების ცვლილებებსა და დამატებებს. საჭიროების შემთხვევაში, ეროვნული ეკონომიკის თავისებურებიდან გამომდინარე, მას შეაქვს დამატებები საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურაში არსებული წესის მიხედვით.

საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის წარმოების პრაქტიკაში საბაჟო ორგანოები იყენებენ სხვადასხვა კლასიფიკატორებს, მათ შორის ერთ-ერთი უმთავრესია საგარეო სავაჭრო გარიგების კონკრეტული ობიექტის - საქონლის კოდირებისა და კლასიფიკაციისათვის გამოყენებული საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა, რომელიც აღიარებულია საგარეო ვაჭრობის სახელმწიფო რეგულირების აუცილებელ ინსტრუმენტად.

საგარეო ვაჭრობის მასშტაბების გაფართოებამ და მისი სტრუქტურის გართულებამ წარმოშვა იმის აუცილებლობა, რომ საერთაშორისო პრაქტიკაში გამოსაყენებლად შემუშავებულიყო უნიფიცირებული სასაქონლო ნომენკლატურა, რომელიც უზრუნველყოფდა: ა) ყველასათვის მისაღებ, საერთაშორისო ბრუნვაში მყოფი ყველა საქონლის ერთგვაროვან კლასიფიკაციას; ბ) ერთიანი გასაგები მექანიზმების გამოყენებას, რომლებიც გაუადვილებდნენ საქმიანობას საბაჟო ორგანოებს, ექსპერტებს, საერთაშორისო მოლაპარაკებებში მონაწილეებს, აგრეთვე მე-

წარმეებს, ექსპორტიორებს, იმპორტიორებს, საქონლის გადამამუშავებლებს; გ) საგარეო ვაჭრობის ეროვნული სტატისტიკური მონაცემების საერთაშორისო შესადარისობას, ანალიზს და შეფასებას მსოფლიო ვაჭრობასთან მიმართებაში.

ახეთი ნომენკლატურის შემუშავება დაიწყო 70-იანი წლების დასაწყისში საერთაშორისო ორგანიზაციის - საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს მიერ და მასში აქტიურ მონაწილეობას ემზადებდნენ 59 ქვეყნის და მრავალი სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობათაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციების ექსპერტები.

პარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურას საფუძვლად დაედო საერთაშორისო ორგანიზაციის - საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს ნომენკლატურის ბოლო რედაქცია, რომელიც მსოფლიო პრაქტიკაში ცნობილია, როგორც ბრიუსელის საბაჟო ნომენკლატურა, აგრეთვე ზოგიერთი სხვა საერთაშორისო და ეროვნული საკლასიფიკაციო სისტემები, მათ შორის გაეროს სტანდარტული საერთაშორისო სავაჭრო კლასიფიკაცია. გაწეული მუშაობის შედეგად მომზადდა საქონელთა კლასიფიკაციის ახალი სისტემა, რომელმაც მიიღო საქონლის აღწერისა და კოდირების პარმონიზებული სისტემის სახელწოდება.

საერთაშორისო კონვენცია "საქონლის აღწერისა და კოდირების პარმონიზებული სისტემის შესახებ" ხელმოწერილია ბრიუსელში 1983 წლის 14 ივნისს. მას ხელი მოაწერა და დაამტკიცა 53 ქვეყანამ, აგრეთვე ევროკავშირმა.

კონვენციაში გადმოცემულია პარმონიზებული სისტემის შექმნის მიზანი, მისი მოქმედების სფერო, განმტკიცებულია სისტემის გამოყენების სამართლებრივი მექანიზმი, განსაზღვრულია მისი შემდგომი სრულყოფისათვის კონვენციის მონაწილე ქვეყნების მუშაობის წესი; მათი ვალდებულებები. კონვენციის ტექსტის თანახმად, პარმონიზებული სისტემა არის მისი განუყოფელი ნაწილი.

საქართველოს საბაჟო კოდექსის მიხედვით (მუხლი 154), საბაჟო ორგანოები ახდენენ საქონლის კლასიფიცირებას, კონკრეტულ საქონელს აკუთვნებენ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურაში აღნიშნულ პოზიციებს.

საქონლის კლასიფიკაციის შესახებ საბაჟო ორგანოების გადაწყვეტილების შესრულება სავალდებულოა. სხვა ორგანიზაც-

იებისა და დაწესებულებების მიერ მიღებული კლასიფიკაცია საბაჟო უუნქციების განსახორციელებლად არ გამოიყენება.

კლასიფიკაციის სისტემა ესაა საქონელთა განაწილება, მათი დაჯგუფება რაიმე ნიშნის მიხედვით. პარმონიზებული სისტემაში კლასიფიკაციის ექვსი დონეა: განაყოფები, ჯგუფები, ქვეჯგუფები, სასაქონლო პოზიციები, სუბპოზიციები და ქვესუბპოზიციები, მათგან კლასიფიკაციის უმაღლესი დონეა განაყოფები.

ჯგუფების განსაზღვრისას (იგი პარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურაში არის 99) გამოყენებულია საქონლის დამუშავების პრინციპი-ნედლეულიდან და ნახევარფაბრიკატებიდან მზა ნაწარმამდე და საქონლის შემდეგი ძირითადი ოთხი ნიშანი: დამუშავების ხარისხი, დანიშნულება, მასალის სახეობა, რომლისაგანაც იგი დამზადდა და საქონლის დანიშნულება მსოფლიო ვაჭრობაში. ანალოგიური ნიშნებით ხდება საქონლის შემდგომი კლასიფიკაცია ქვეჯგუფების, სასაქონლო პოზიციების, სუბპოზიციების და ქვესუბპოზიციების მიხედვით.

პარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურით განსაზღვრული საქონელთა კლასიფიკაციის მექანიზმი შესაძლებლობას იძლევა მკაცრად იქნეს დაცული პარმონიზებული სისტემის ძირითადი პრინციპი-საქონლის ერთიან მიაკუთვნება ერთ საკლასიფიკაციო ჯგუფზე.

კოდირების სისტემა. საქონელთა კოდირება - ეს არის ტექნიკური ხერხი, რომელიც საშუალებას იძლევა საკლასიფიკაციო საქონელი წარმოვადგინოთ ნიშნის ან ნიშანთა ჯგუფის სახით. კლასიფიკაციის კოდური სისტემა შექმნილია იმისათვის, რომ რაც შეიძლება მოხერხებული იყოს ინფორმაციის შეკრება და მისი ავტომატიზებული დამუშავება.

პარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურაში გამოყენებულია ციფრული აღნიშვნები, ამასთან განაყოფებისა და ქვეჯგუფებისათვის გამოყენებულია რომაული ციფრები, ხოლო საქონელთა ჯგუფების, სასაქონლო პოზიციების და სუბპოზიციებისათვის - არაბული.

პარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურაში გამოყენებული კოდირების სისტემა უზრუნველყოფს საქონელთა ნომენკლატურის დეტალიზაციის მაღალ ხარისხს. ამას გააჩნია განსაკუთრებული მნიშვნელობა მისი გამოყენებისას ეროვნულ სასაქონლო

ნომენკლატურებში. სახელმწიფოებს, რომლებსაც უფლება არა აქვთ დაარღვიონ კოდირების სისტემის საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმები, შესაძლებლობა ეძლევათ გარკვეულ ჩარჩოებში შეცვალონ დეტალიზაციის დონე ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე, კერძოდ, გააფართოონ ნომენკლატურა კლასიფიკაციის სისტემის დაურღვევლად.

პარმონიზებული სისტემის შესახებ სერთაშორისო კონვენციით დადგენილია, რომ მის მონაწილე ქვეყნებს არ შეუძლიათ შეცვალონ საქონლის კლასიფიკაცია და მათი კოდები. ამ პრინციპის უსიტყვო შესრულება შესაძლებლობას იძლევა მნიშვნელოვნად შემცირდეს შეცდომები საგარეო ვაჭრობის სფეროში მოქმედი დოკუმენტების შედგენისას, აგრეთვე სრულყოფილად დამუშავდეს საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკური ინფორმაცია.

საქონლის აღწერისა და კოდირების პარმონიზებული სისტემა და ევროკავშირის კომბინირებული სატარიფო-სტატისტიკური ნომენკლატურა გამოყენებულ იქნა, როგორც საფუძველი და ყოფილ საბჭოთა კავშირში შემუშავდა საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა, რომელიც გამოქვეყნდა 1990 წელს სახელწოდებით - "სსრ კავშირის საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა" და სამოქმედოდ შემოღებულ იქნა 1991 წლის 1 იანვრიდან. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთის ფედერაციის სახელმწიფო საბაჟო კომიტეტის მიერ, რიგი სამინისტროებისა და უწყებების, სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების მონაწილეობით შემუშავდა და 1992 წლის 1 მაისიდან რუსეთის ტერიტორიაზე ძალაში შევიდა აღნიშნული ნომენკლატურის ახალი რედაქცია.

იმ პერიოდში ქვეყანაში არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული ხსენებული საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა გამოყენებული ყოფილიყო საქართველოშიც.

1995 წლის 3 ნოემბერს მოსკოვში ხელმოწერილი იქნა შეთანხმება დამოუკიდებელი სახელმწიფოების თანამეგობრობის ქვეყნების ერთიანი საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის შესახებ. დსთ-ს წევრი 12 ქვეყნის მთავრობები შეთანხმდნენ მიეღოთ ერთიანი საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა, რომლის საფუძველია მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის საქონლის აღწერისა და კოდირების პარმონიზებული სისტემა.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი და მისი რეგიონალური ორგანოები სახელმძღვანელოდ იღებენ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლების ცვლილებებსა და დამატებებს. საჭიროების შემთხვევაში ეროვნული ეკონომიკის თავისებურებებიდან გამომდინარე შეაქვთ დამატებები სასაქონლო ნომენკლატურაში საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო და საქსტანდარტის დეპარტამენტებთან შეთანხმებით.

საქართველოს საბაჟო ორგანოები საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის გამოყენების პროცესში ახდენენ საქონლის კლასიფიცირებას, ე.ი. ექსპორტი-იმპორტის ოპერაციების საბაჟო გაფორმების დროს სატვირთო საბაჟო დეკლარაციებში გაცხადებულ კონკრეტულ საქონელს აკუთვნებენ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურაში მოცემულ პოზიციებს. ამ დროს დაუშვებელია სხვა ორგანოების მიერ მიღებული საქონელთა კლასიფიკაციის გამოყენება.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტს გააჩნია უფლებამოსილება საქართველოს სახელით მონაწილეობა მიიღოს საერთაშორისო ღონისძიებებში, რომლებიც შეეხება საგარეო ეკონომიკური

საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლებში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანას, განმარტებების მომზადებას, ამასთან აღნიშნულ საკითხებზე მას უნდა გააჩნდეს საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტთან და საქსტანდარტის დეპარტამენტთან შეთანხმებული პოზიცია.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი წარმოადგენს საქართველოს მხარეს იმ საერთაშორისო ორგანიზაციებში, რომლებიც მუშაობენ საბაჟო საკითხებზე; კერძოდ, საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლის შემუშავების, შეცვლის, დამატების, განმარტებისა და გამოყენების ნაწილში.

საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სფეროში საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობისას საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი მოქმედებს დაინტერესებულ სამინისტროებთან და უწყებებთან შეთანხმებულად.

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილების შესახებ მეწარმე სუბიექტების მიერ სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციებში და თანმხლებ დოკუმენტებში გაცხადებული მონაცემები და სხვა ცნობები კონფიდენციალური ხასიათისაა და არ შეიძლება იყოს საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი, რადგან მათმა გამჟღავნებამ შეიძლება შელახოს მეწარმის უფლებები და კანონით დაცული ინტერესები, მიაყენოს მას მატერიალური ზარალი.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, საბაჟო ორგანოები ვალდებული არიან განახორციელონ ზომები კონფიდენციალური ინფორმაციისა და მისი შემცველი საბაჟო დოკუმენტების დასაცავად. მათ ეკრძალებათ ასეთი ინფორმაციის წარდგენა ნებისმიერი მისამართით, საქართველოს საკანონმდებლო აქტებით გათვალისწინებული გამონაკლისი შემთხვევების გარდა.

ამრიგად, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი უზრუნველყოფს საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის გამოყენებას, თვალყურს ადევნებს ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლების ცვლილებებსა და დამატებებს, საჭიროების შემთხვევაში, არსებული წესის მიხედვით, ნომენკლატურაში შეაქვს ეროვნული ეკონომიკის თავისებურებებიდან გამომდინარე დამატებები.

თავი მეთორმეტი

საბაჟო პრივილეგიები და იმუნიტეტები

1. დიპლომატიური წარმომადგენლობის საბაჟო

შეღავათები

საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, არც ერთ სახელმწიფოს არ შეუძლია არსებობა სხვა სახელმწიფოსთან სათანადო ურთიერთობებისა და ნორმალური კავშირების გარეშე. ამ მოთხოვნილებამ ჯერ კიდევ პირველი სახელმწიფოების გაჩენისას იჩინა თავი. საზოგადოების განვითარებასთან ერთად ვითარდებოდა, ფართოვდებოდა და იხვეწებოდა სახელმწიფოთაშორისო თანამშრომლობის ფორმები და მეთოდები.

იმ ნორმათა ერთობლიობა, რომლებიც განსაზღვრავენ და არეგულირებენ სახელმწიფოთა საზღვარგარეთული წარმომადგენლობების სამართლებრივ მდგომარეობას, დიპლომატიური მოლაპარაკების ფორმებს, დიპლომატიური აქტების მომზადებისა და შექმნის წესებს, საგარეო ურთიერთობების ორგანიზაციის სტრუქტურასა და კომპეტენციას, შეადგენს დიპლომატიური და საკონსულო სამართლის შინაარსს.

60-იანი წლების დამდეგს მიღებულია ორი უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო კონვენცია: ვენის 1961 წლის კონვენცია დიპლომატიურ ურთიერთობათა შესახებ და ვენის 1963 წლის კონვენცია საკონსულო ურთიერთობათა შესახებ. ამ დოკუმენტებში არა მარტო შეჯამებულია სახელმწიფოთა ურთიერთობის მრავალსაუკუნოვანი საერთაშორისო სამართლებრივი პრაქტიკა, არამედ მთელი რიგი ახალი თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის შესაბამისი ნორმები შემუშავებული. აღნიშნული კონვენციების საფუძველზე სახელმწიფოებმა მიიღეს ახალი ნორმატიული აქტები. ამასთან აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო სამართლის კომისიამ შეიმუშავა მთელი რიგი კონვენციები, რომლებიც მიზნად ისახავენ დიპლომატიური სამართლის კონკრეტული სფეროების რეგლამენტაციას. ეს კონვენციებია: კონვენცია სპეციალური მისიების შესახებ (1969), კონვენცია

საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირთა, მათ შორის დიპლომატიური აგენტების, წინააღმდეგ დანაშაულის აცილების და დასჯის შესახებ (1973), ვენის 1974 წლის კონვენცია სახელმწიფოების წარმომადგენლობის შესახებ მათ ურთიერთობაში უნივერსალური ხასიათის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და სხვ.

სახელმწიფოთა უმრავლესობა საგარეო ურთიერთობის დარგში საერთო ხელმძღვანელობას ხელისუფლების უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოს-პარლამენტს მიაკუთვნებს. ყველა ქვეყნის პარლამენტების კომპეტენციაში შედის სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაურთა ანგარიშების მოსმენა, ხელშეკრულებების რატიფიკაცია და დენონსაცია, მაღალი რანგის ელჩების დანიშვნის დამტკიცება და განთავისუფლება, სხვა სახელმწიფოების პარლამენტებთან ურთიერთობების დამყარება, მოლაპარაკებებში მონაწილეობა და სხვა.

საგარეო ურთიერთობის დარგში საერთო პოლიტიკური ხელმძღვანელობა და საერთაშორისო ურთიერთობებში სახელმწიფოს უზენაესი წარმომადგენლობა სახელმწიფოს მეთაურს ეკისრება (მეფე, პრეზიდენტი), სახელმწიფოს მეთაური, მიუხედავად იმისა, კოლეციალურია თუ ერთპიროვნული, მონაქიულია (ინგლისი, პოლანდია, ბელგია, იაპონია) თუ რესპუბლიკური (აშშ, საფრანგეთი, იტალია) შემდეგ ძირითად ფუნქციებს განაგებს: 1) წარმოადგენს სახელმწიფოს საერთაშორისო ურთიერთობებში; 2) დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს; 3) დებულობს და წარგზავნის დიპლომატიურ წარმომადგენლებს; 4) ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებების რატიფიკაციას და დენონსაციას.

საქართველოს 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუციის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტი დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, აწარმოებს მოლაპარაკებას უცხოეთის სახელმწიფოებთან, პარლამენტის თანხმობით ნიშნავს და ათავისუფლებს საქართველოს ელჩებსა და სხვა დიპლომატიურ წარმომადგენლებს, იღებს უცხოეთის სახელმწიფოთა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა ელჩებისა და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლობების აკრედიტაციას, ანიჭებს სახელმწიფო ჯილდოებს, უმაღლეს სამხედრო სპეციალურ და საპატიო წოდებებს, უმაღლეს დიპლომატიურ რანგებს (მუხლი 73).

საგარეო ურთიერთობების საზღვარგარეთულ ორგანოთა შორის (დიპლომატიური, საკონსულო, სავაჭრო და ა.შ.) ცენტრალური ადგილი უჭირავს დიპლომატიურ წარმომადგენლობას უცხო სახელმწიფოში ან საერთაშორისო ორგანიზაციასთან. 1961 წლის 14 აპრილის დიპლომატიურ ურთიერთობათა შესახებ ვენის კონვენციის მიხედვით დიპლომატიური წარმომადგენლობის ფუნქციებია: 1) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში თავისი სახელმწიფოს წარმოდგენა; 2) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში თავისი სახელმწიფოს და მოქალაქეების ინტერესების დაცვა; 3) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოსთან მოლაპარაკების წარმოება; 4) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული ცხოვრების შესახებ ცნობათა კანონიერი საშუალებებით შეგროვება და თავისი სახელმწიფოსათვის მიწოდება; 5) თავის და ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს შორის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და სამეცნიერო ურთიერთობათა განვითარებისათვის ხელის შეწყობა, დიპლომატიური წარმომადგენლობა უფლებამოსილია შეასრულოს საკონსულო ფუნქციებიც.

დიპლომატიური წარმომადგენლობის პირადი შემადგენლობა სამ ჯგუფად იყოფა, ისინი განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან შესასრულებელი სამუშაოს ხასიათის მიხედვით: 1) დიპლომატიურ პერსონალს, წარმომადგენლობაში, მისი მეთაურის გარდა, მიეკუთვნება ყველა მუშაკი, რომელსაც დიპლომატიური რანგი გააჩნია. სახელმწიფოთაშორის პრაქტიკამ დღეისათვის შეიმუშავა დიპლომატიურ აგენტთა წოდებების ანუ რანგების გარკვეული ნუსხა.¹ ამ ნუსხას მისდევს საქართველოში შემოღებული შემდეგი რანგები: ატაშე, მესამე მდივანი, მეორე მდივანი, პირველი მდივანი, უმცროსი მრჩეველი, მრჩეველი, უფროსი მრჩეველი, უმაღლესი დიპლომატიური რანგები - საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი, საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი. დიპლომატიური რანგების მინიჭებისათვის განსაზღვრულია სამსახურის გავლის შემდეგი ვადები: ატაშისა და მდივნებისათვის 2-2 წელი, მრჩეველებისათვის - 3 წელი, დიპლომატიურ რანგებს ანიჭებს საგარეო საქმეთა მინისტრი, უმაღლეს სპეციალურ წოდებებს და დიპლომატიურ რანგებს - საქართველოს პრეზიდენტი; 2) ტექნიკ-

ურ პერსონალს მიეკუთვნებიან კანცელარიის გამგეები, ბუღალტრები, თარჯიმნები, მეშიფრეები, მეშენიშენები და ა.შ. 3) მომსახურე პერსონალს მიეკუთვნებიან მძღოლები, შიკრიკები, ლიფტიორები, შევიცარები და ამ სახის სამუშაოს სხვა შემსრულებლები. ორი უკანასკნელი ჯგუფის პერსონალი საელჩოს არაოფიციალურ შემადგენლობაში შედის და დამხმარე როლს ასრულებს.

ამ ჯგუფების პრივილეგიები და იმუნიტეტები სხვადასხვაა. შეუზღუდველი, ყოვლისმომცველი და სრული შეღავათებით სარგებლობს პირველი ჯგუფი. დიპლომატიურ წარმომადგენლობას მის ადგილსამყოფელში მიეკუთვნება განსაკუთრებული პრივილეგიები და იმუნიტეტები, რომელთა მიზანია უზრუნველყოს საელჩოს (მისიის) საქმიანობის შეუფერხებლობა, მისი ნაყოფიერი საქმიანობა.

იმუნიტეტი ანუ შეუვალობა გულისხმობს დიპლომატის ამოღებას ადგილობრივი იურისდიქციის კომპეტენციიდან, პრივილეგიები კი ანიჭებენ მას გარკვეულ უპირატესობას, მეტ უფლებებს, ვიდრე ადგილობრივ მოქალაქეებს ან სხვა უცხოელებს გააჩნიათ. იურიდიული თვალსაზრისით ორივე კატეგორიის უფლებანი თანაბარი ძალისაა, რაც აღიარებულია თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ჩვეულებითი და კონვენციური ნორმებით.

ვენის 1961 წლის კონვენცია მკაფიოდ განსაზღვრავს დიპლომატიური წარმომადგენლობის უფლებრივ მდგომარეობას პრივილეგიებისა და იმუნიტეტის სფეროში. ეს უფლებებია: 1) წარმომადგენლობის შენობები ხელშეუხებელია. ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს თანამდებობის პირებს შეუძლიათ იქ შეხვედნა მხოლოდ წარმომადგენლობის მეთაურის ნებართვით. დაუშვებელია ამ შენობის, აგრეთვე ავეჯის და სხვა ნივთების, ავტომანქანების და მიმოსვლის სხვა საშუალებების განხრეკა, მათზე ყადაღის დადება (მუხლი 22); 2) მააკრიდიტებული სახელმწიფოს დიპლომატიური წარმომადგენლობა და საელჩოს (მისიის) მეთაურები თავისუფლდებიან შენობაზე ყველა სახის გადასახადის, მოსაკრებლისა და ბაჟისაგან, კონკრეტული სახის მომსახურებისათვის გადახდევინების გარდა (მუხლი 23); 3) წარმომადგენლობის არქივი და დოკუმენტები ხელშეუხებელია, მათი ადგილსამყოფელის მიუხედავად (მუხლი 24); 4) ადგილსამყოფელმა სახელმწიფომ ყოველგვარი საშუალება უნდა მისცეს დიპლომატიურ წარმომადგენლობას თავისი ფუნქციების

¹ რანგი (ფრანგული - rang) - ხარისხი, თანრიგი. სპეციალური წოდებულება.

შესრულებისათვის (მუხლი 25); 5) წარმომადგენლობა უფლებამოსილია თავისუფლად დაუკავშირდეს თავის სახელმწიფოს და მის საზღვარგარეთულ ორგანიზაციებს მათი ადგილმდებარეობის მიუხედავად და გამოიყენოს ამ მიზნებისათვის ყველა სათანადო საშუალება, დიპლომატიური შიკრიკებისა და კოდირებული ან დაშიფრული დეკეშების ჩათვლით. წარმომადგენლობას შეუძლია გამოიყენოს რადიოშიშვლებიც, მაგრამ მხოლოდ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს თანხმობით. ამასთან დიპლომატიური ფოსტა ხელშეუხებელია და მისი დაკავება ან გასინჯვა დაუშვებელია; ამიტომ დიპლომატიური ფოსტის შქონე ყველა ყუთს ან ტომარას გარედან უნდა ჰქონდეს კარგად გასარჩევი ნიშანი. ასევე ხელშეუხებელია დიპლომატიური შიკრიკი (მუხლი 27); 6) თუ დიპლომატიური წარმომადგენლობა თავისი ოფიციალური ფუნქციების შესრულებისას ღებულობს რაიმე ფულად ანაზრაურებას, ეს თანხა თავისუფლდება ყოველგვარი გადასახადისა და ბაჟისაგან; 7) დიპლომატიური წარმომადგენლობის შენობაზე შეიძლება გამოიყენებული იყოს მაკრედიტებელი სახელმწიფოს დროშა და ემბლემა. დროშა და ემბლემა შეიძლება გამოიყენოს წარმომადგენლობის მეთაურის მიმოსვლის საშუალებებზეც; 8) დიპლომატიური აგენტის პიროვნება ხელშეუხებელია, იგი არ ექვემდებარება დაპატიმრებას ან დაკავებას ნებისმიერი ფორმით. ადგილსამყოფელი სახელმწიფო ვალდებულია საჭირო პატივისცემით ეპყრობოდეს მას და ყველა შესაბამისი ზომა მიიღოს რათა, თავიდან იქნას აცილებული მისი პიროვნების, თავისუფლებისა და ღირსების რაიმე ხელყოფა (მუხლი 29); 9) დიპლომატიური აგენტის კერძო რეზიდენცია ისევე ხელშეუხებელია და დაცულია, როგორც წარმომადგენლობის შენობა; 10) ყოველი წარმომადგენლობა უფლება-მოსილია შეიტანოს ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში ოფიციალური სარგებლობისათვის საჭირო ნივთები, რომლებიც თავისუფლდებიან ყოველგვარი საბაჟო გადასახადისაგან; 11) დიპლომატიური წარმომადგენლობა თავისუფლდება ყველა სახელმწიფო, რაიონული და მუნიციპალური გადასახადისა და ბაჟისაგან, კონკრეტული სახის მომსახურებისათვის გადახდებიანების გარდა (მუხლი 34); ამავე დროს, აღნიშნული პრივილეგიები და იმუნიტეტები არ შეიძლება გამოყენებული იქნეს ბოროტად. კერძოდ, დაუშვებელია ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში დევნილი პირისათვის საელჩოში თავშესაფრის მიცემა და სხვა.

დიპლომატიური აგენტი თავისუფლდება ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში არსებული ყველა სახის გადასახადისა და გამოსახადებისაგან, აგრეთვე ყველა სახის შრომითი სახელმწიფო და სამხედრო ბეგარისაგან. ვენის 1961 წლის კონვენციის 36-ე მუხლში ნათქვამია: "სახელმწიფო, სადაც წარმომადგენლობა იმყოფება, მის მიერ მიღებული კანონებისა და წესების შესაბამისად, შეზიდვის ნებას რთავს და ათავისუფლებს ყველა სახის ბაჟის, გადასახადისა და მასთან დაკავშირებული მოსაკრებლები-საგანს, გამოსაკლისს ამ შემთხვევაში წარმოადგენს: 1) არაპირდაპირი გადასახადები და გამოსაღებნი, დაკავშირებული კონკრეტული სახის მომსახურებასთან; 2) არაპირდაპირი გადასახადები, რომლებიც შეაქვთ საქონლისა ან მომსახურების ფასებში; 3) გამოსაღებნი და გადასახადები შეწერილი დიპლომატიური აგენტის კერძო საკუთრებაში მყოფ უძრავ ქონებაზე, რომელიც ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მდებარეობს; 4) გადასახადები შეწერილი სამკვიდროზე და ბაჟი, რომელსაც სახელმწიფო კრეფს მემკვიდრეებისაგან (მცირე გამოსაკლისით); 5) გამოსაღებნი და გადასახადები, შეწერილი კერძო შემოსავალზე, რომლის წყარო ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში იმყოფება, აგრეთვე გადასახადი შეწერილი ამ სახელმწიფოში არსებულ კომერციულ საწარმოებში დაბანდებულ კაპიტალზე; 6) სარევი-სტრაციო, სასამართლო და სარეესტრო ბაჟი, საიპოტეკო და საგერბო გამოსაღებნი იმ უძრავი ქონების მიმართ, რომელსაც დიპლომატიური აგენტი ფლობს პირადად.

საბაჟო პრივილეგიები. ყოველ დიპლომატიურ აგენტს უფლება ენიჭება ყოველგვარი გადასახადის, გამოსაღებისა და ბაჟის გარეშე შემოიტანოს და გაიტანოს წარმომადგენლობისათვის საჭირო ნივთები, აგრეთვე პირადი სარგებლობის პირველადი მოხმარების საგნები; გამოსაკლისს შეადგენს სასაწყობო, საგადაზიდვო და სხვა მსგავსი მომსახურებისათვის დაწესებული გადასახადები და გამოსაღებნი.

წევნის მიერ აღნიშნული იმუნიტეტები და პრივილეგიები, დიპლომატიურ აგენტთა გარდა, სრული სახით ვრცელდება მათთან მცხოვრებ ოჯახის წევრებზე. ამასთან ვინ შედის ამ წრეში, სხვადასხვა სახელმწიფოში სხვადასხვანაირად წყდება. როგორც წესი ამ კატეგორიას მიეკუთვნებიან დიპლომატის მეუღლე, არასრულწლოვანი შვილები, მის კმაყოფაზე მყოფი მშობლები.

იმ შემთხვევაში, როდესაც დიპლომატიური აგენტი ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქეა, რაც ძალზე იშვიათად ხდება, იგი სარგებლობს დიპლომატიური იმუნიტეტით მხოლოდ სამსახურობრივი მოვალეობის შესრულების დროს, ისიც პირადი და ქონებრივი ხელშეუხებლობის სფეროში, სხვა იმუნიტეტებისა და პრივილეგიების მინიჭება ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ნებასუფილზეა დამოკიდებული.

საგანგებოდ აღსანიშნავია ვენის 1961 წლის კონვენციის 41-ე მუხლი: 1) ყველა პირი, რომელიც სარგებლობს პრივილეგიებითა და იმუნიტეტებით, ვალდებულია ამ პრივილეგიებისა და იმუნიტეტებისათვის ზიანის მიუყენებლად პატივს სცემდეს იმ სახელმწიფოს კანონებსა და დადგენილებებს, სადაც წარმომადგენლობა იმყოფება. ისინი ვალდებული არიან აგრეთვე არ ჩაერიონ ამ სახელმწიფოს საშინაო საქმეებში; 2) ყველა ოფიციალურ საქმეს, რომელსაც დამკრედიტებელი სახელმწიფო ანდობს წარმომადგენლობას, იგი აწარმოებს იმ სახელმწიფოს საგარეო საქმეთა სამინისტროსთან, სადაც წარმომადგენლობა იმყოფება ან ამ სამინისტროს მეშვეობით, ან სხვა სამინისტროსთან, რომლის შესახებაც შეთანხმება არსებობს, ან სხვა სამინისტროს მეშვეობით.

ვენის კონვენციაში განსაზღვრულია დიპლომატიური აგენტის ოჯახის წევრების, წარმომადგენლობის ადმინისტრაციულ-ტექნიკური, მომსახურე პერსონალისა და თანამშრომელთა შინამოსამსახურეების იმუნიტეტები და პრივილეგიები: ა) დიპლომატიური აგენტის ოჯახის წევრები, რომლებიც მასთან ერთად ცხოვრობენ, სარგებლობენ სრული იმუნიტეტებით, თუ ისინი არ წარმომადგენენ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქეებს; ბ) წარმომადგენლობის ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის წევრები და მათი ოჯახები სარგებლობენ დიპლომატიური იმუნიტეტებით და პრივილეგიებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ ისინი არ ცხოვრობენ ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში, მათზე ვრცელდება დიპლომატიური იმუნიტეტი იმ გამოწვევებით, რომ 1) იმუნიტეტი სამოქალაქო და ადმინისტრაციული იურისდიქციისაგან ვრცელდება ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის წევრებზე მხოლოდ იმ მოქმედებათა მიმართ, რომელიც ჩადენილია სამსახურობრივი მოვალეობის შესრულების დროს; 2) საბაჟო პრივილეგიებიდან მათზე ვრცელდება მხოლოდ პრივილეგიები, დაწესებული პირველადი მოთხოვნების საგნების მიმართ. მაგ-

რამ სახელმწიფოებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ და ნაცვალგების საფუძველზე გაათანაბრონ ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის უფლებები დიპლომატიური აგენტების იმუნიტეტებსა და პრივილეგიებთან; 3) წარმომადგენლობის მომსახურე პერსონალის წევრები, რომლებიც არ არიან ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქენი ან მუდმივად არ ცხოვრობენ, სარგებლობენ იმუნიტეტით თავიანთ მოვალეობათა შესრულებისას და თავისუფლდებიან გადასახადებისა და ბაჟისაგან სამსახურობრივი მოვალეობის შესრულებისათვის მიღებულ გასამრჯელოზე; 4) წარმომადგენლობის თანამშრომელთა შინამოსამსახურენი, თუ ისინი არ არიან ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქენი, თავისუფლდებიან გადასახადებისა და ბაჟისაგან თავიანთი სამუშაოს შესრულებისათვის მიღებულ გასამრჯელოზე.

2. საკონსულო წარმომადგენლობის საბაჟო შეღავათები

საკონსულო დაწესებულებების გახსნას, მის კლასიფიკაციას, ადგილსამყოფელსა და საკონსულო რაიონს ადგენს წარმგზავნი სახელმწიფო იმ ქვეყნის თანხმობით, სადაც წარმომადგენლობა იმყოფება. ნებისმიერი ცვლილება უნდა ხდებოდეს მხოლოდ ამ უკანასკნელის თანხმობით.

ვენის 1963 წლის კონვენციის მეხუთე მუხლი შეიცავს კონსულის ფუნქციების ზოგად ჩამონათვალს: 1) დაიცვას იმ სახელმწიფოს ფიზიკური ან მორალური ინტერესები, ვისი წარმომადგენელიც არის. აქედან გამომდინარეობს, კერძოდ, პასპორტებისა და ვიზების გაცემის უფლება, ნოტარიუსის, სამოქალაქო მდგომარეობის აქტების რეგისტრაციისა და სხვა მსგავსი თანამდებობის პირების მოვალეობათა შესრულება. მოქალაქეთა ინტერესების დაცვა გარდაცვალების შემთხვევაში, არასრული-წლოვანთა და არაქმედუნარიან პირთა ინტერესების დაცვა, წარმგზავნი ქვეყნის მოქალაქეთა წარმომადგენლობა იმ ქვეყნის სასამართლოში, სადაც კონსული იმყოფება, სასამართლო ქაღალდების გადაცემა, სასამართლოებთან, მფრინავ აპარატებთან და მათ ეკიპაჟებთან დაკავშირებული ზედამხედველობა და დახმარების გაწევა; 2) ჩაატაროს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარე-

ბის კანონით დაშვებული გამოკვლევა; 3) ხელი შეუწყოს ეკონომიკური, სავაჭრო, სამეცნიერო-ტექნიკური და კულტურული კავშირების განვითარებას; 4) შეასრულოს ყველა ფუნქცია, რომელსაც წარმოგზავნილი სახელმწიფო აკისრებს კონსულს იმ სახელმწიფოს მიერ ნებადართულ ფარგლებში, სადაც წარმომადგენლობა იმყოფება. ეს ფუნქციები ხორციელდება საკონსულო რაიონის ტერიტორიაზე და იმ უფლებების გათვალისწინებით, რომლებიც აღიარებულია საკონსულო დაწესებულების მეთაურის უფლებებით.

საკონსულო წარმომადგენლობათა მეთაურთა შემადგენლობა რამდენიმე კლასად იყოფა. ესენია: ა) გენერალური კონსული; ბ) კონსული; გ) ვიცე-კონსული; დ) საკონსულო აგენტი. გენერალური კონსული დგას საკონსულოს სათავეში. ზოგიერთ შემთხვევაში, თავისი სახელმწიფოს სპეციალური რწმუნებით გენერალური კონსული ხელმძღვანელობს ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში მყოფ თავისი ქვეყნის ყველა კონსულს. დაქვემდებებულია საშტატო და შტატგარეშე კონსულების ინსტიტუტს.

საშტატო კონსული სახელმწიფო სამსახურში მყოფი ანუ თანამდებობის პირია, რომელიც გამგზავნი სახელმწიფოს მოქალაქე უნდა იყოს. იგი ხელფასს ღებულობს თავისი სახელმწიფოს ხაზინიდან. შტატგარეშე კონსული, როგორც წესი, საკონსულოს ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მცხოვრები კომერსანტი ან სხვა სავაჭრო და საფინანსო წრეების წარმომადგენელია. სახელმწიფო მას ხელფასს არ უხდის. იმის გამო, რომ ამ სახის კონსულები სახელმწიფო ხელფასს არ იღებენ, მათ ხშირად საპატიო კონსულებს უწოდებენ.

საკონსულო წარმომადგენლობათა შემადგენლობა სამ ძირითად ჯგუფად იყოფა: ა) საკონსულო თანამდებობის პირები; ბ) საკონსულოს ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის წევრები; გ) მომსახურე პერსონალის მუშაკები. ეს გათვალისწინებულია საბაჟო შეღავათების მინიჭების პროცესში.

უკანასკნელ წლებში ბევრ ქვეყანაში თავი იჩინა დიპლომატიური და საკონსულო სამსახურის შერწყმის აშკარა ტენდენციამ. ამის შედეგად შტატიან კონსულთა იმუნიტეტები გაფართოვდა და დიპლომატიურ ინსტიტუტებს დაემსგავსა. ეს ტენდენცია სულ უფრო კლიერდება. 1963 წლის კენის კონვენციით დადგენილმა რეკომენდაციებმა განამტკიცა და ზოგიერთ საკითხში კი გააფართოვა შტა-

ტიანი კონსულების პრივილეგიები და დააწესა განსხვავება შტატიან და საპატიო კონსულებს შორის.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ნორმა, რომელიც საკონსულო წარმომადგენლობის სტატუსსაც დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა იმუნიტეტებს და პრივილეგიებს უთანაბრებს, რაც საკონსულოს წარმომადგენლობითი ხასიათის აღიარებას მოასწავებს.

ყოველი საკონსულოს შენობა და მიმოსვლის საშუალებანი, მისი არქივი, დოკუმენტები სარგებლობს სრული ხელშეუხებლობით, საკონსულოს უფლება აქვს თავისუფლად დაუკავშირდეს თავის მთავრობას, დიპლომატიურ წარმომადგენლობას, სხვა საკონსულოებს სპეციალური შეკრიკების, დაწერილი დეპეშების და რადიომიმღების (ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ნებართვით) საშუალებით. იგი თავისუფალია ყოველგვარი საბაჟო გამოსაღებებისა და გადასახადებისაგან, არაპირდაპირი გადასახადებისა და კონკრეტული მომსახურების სფეროს გამოკლებით.

კენის 1963 წლის კონვენციამ დაადასტურა მის მიღებამდე არსებული საკონსულოს შენობის გადასახადისაგან განთავისუფლება. 49-ე მუხლი საკონსულოს აგენტებსა და მოსამსახურეებს ათავისუფლებს აგრეთვე ხელფასზე დაწესებული გადასახადებისაგან და მცირე გამოწვევების გარდა, პირდაპირი და არაპირდაპირი გადასახადებისაგან.

კონვენცია აწესებს და აფართოებს საბაჟო შეღავათების რეჟიმის გამოყენებას. მაგალითად, სხვადასხვა საგანთა და მასალების რაოდენობას, რომლებიც ოფიციალური სარგებლობისათვის არის განკუთვნილი და რომლებიც საბაჟო გადასახადით არ იბეგრებოდა. ღებულებას საკონსულოს აგენტის პირადი ბარგისა და მოწყობილობის შესახებ ემატება საკონსულოს თანამდებობის პირთა და მათთან ერთად მცხოვრებ ოჯახის წევრთა პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი ნივთების გონიერ ფარგლებში შეზიდვის შესახებ.

საკონსულოს თანამშრომლის სიკვდილის შემთხვევაში ადგილსამყოფელი სახელმწიფო არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს განსვენების ავეჯისა და ქონების გატანას იმ ქონების გარდა, რომლის გატანაც აკრძალული იყო მის გარდაცვალებამდე.

3. საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო

პრივილეგიები და იმუნიტეტები

სახელმწიფოთა წარმომადგენლობანი საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. ეს ინსტიტუტი მხოლოდ XX საუკუნეში ჩამოყალიბდა, ერთა ლიგის შექმნისთანავე, მისი დაკონკრეტება, დეტალიზაცია და დახვეწა თანამედროვე ეტაპზე მიმდინარეობს. ამ ორგანიზაციების აღმასრულებელ ორგანოებთან მჭიდრო და ოპერატიული ურთიერთობისათვის მათი წევრი სახელმწიფოები ამ ორგანოებში ავტომატურად თავიანთ მუდმივ წარმომადგენლებს, რომლებიც დიპლომატთა სტატუსით სარგებლობენ. იმუნიტეტებიც და პრივილეგიების მოცულობა განსხვავდება ერთმანეთისაგან საერთაშორისო ორგანიზაციის მნიშვნელობისა და ხასიათის შესაბამისად. მაგრამ, ძირითადად, წარმომადგენლობა აღიჭურვება ყველა იმ დიპლომატიური იმუნიტეტით, რომელიც უზრუნველყოფს მათ მიერ თავიანთი ფუნქციების პირნათლად და შეუფერხებლად შესრულებას.

დამკვიდრებულია წესი, რომლის მიხედვით პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების შინაარსი განისაზღვრება თვით საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ, ხშირად ორგანიზაციას და დაინტერესებულ სახელმწიფოს შორის იდება სპეციალური შეთანხმება, რომელიც განამტკიცებს საერთაშორისო ორგანიზაციებთან არსებული სახელმწიფოების წარმომადგენლობათა სტატუსს. წარმომადგენლობის წევრები დიპლომატიური რანგის მქონე პირებია, ხოლო მის სათავეში მდგომ პირს საგანგებო და ხრულუფლებიანი ელჩის რანგი გააჩნია. ტექნიკური და მომსახურე პერსონალის წევრები სარგებლობენ პრივილეგიებითა და იმუნიტეტებით სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულების დროს.

ჟენევის 1975 წლის კონვენციამ სახელმწიფოთა წარმომადგენლობის შესახებ უნივერსალურ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობაში განამტკიცა სრული დიპლომატიური პრივილეგიები და იმუნიტეტები დიპლომატიური რანგის მქონე თანამშრომლებსა და თვით წარმომადგენლობებისათვის. კონვენცია ავრცელებს პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს მეთვალყურეთა მისიებზე, რომლებსაც ნიშნავენ სახელმწიფოები საერთაშორისო ორგანი-

ზაციებთან და განსაზღვრავს სახელმწიფოთა დელეგაციების სამართლებრივ სტატუსს საერთაშორისო ორგანიზაციების ორგანოების მუშაობაში და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ან მათი ხელმძღვანელობით აწვევულ კონფერენციებზე. ძირითადად მათ მიენიჭებათ საცხოვრებელი ბინის და პირადი ხელშეუხებლობა, თავის სახელმწიფოსთან დაკავშირების თავისუფლება, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს დელეგაციაზე დაკისრებული ფუნქციის ეფექტიან შესრულებას.

მუდმივი წარმომადგენლობები გაეროს სპეციალიზებულ დავისებულებებთან და მათი თანამშრომლები სარგებლობენ შედარებით შეზღუდული პრივილეგიებითა და იმუნიტეტებით. წარმომადგენლობებს ენიჭებათ შენობის, მიწის-მოწერის, არქივისა და დოკუმენტების ხელშეუხებლობა, შიფრით და შიკრიკით სარგებლობის უფლება, საბაჟო და ყოველგვარი სხვა გადასახადებისაგან გათავისუფლება.

1947 წლის კონვენციამ სპეციალიზებული საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლობების თანამშრომლებს ანიჭებს შეუვალობას მხოლოდ სამსახურეობრივი საქმიანობის დროს, მაგრამ დღეისათვის დაინტერესებული ორგანიზაციის და მათი შტაბ-ბინის მდებარე სახელმწიფოსთან ურთიერთშეთანხმებით, მუდმივი წარმომადგენლები სარგებლობენ სრული დიპლომატიური იმუნიტეტებითა და პრივილეგიებით.

საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო პრივილეგიები და იმუნიტეტები. სამთავრობათშორისო ორგანიზაციები აწარმოებენ თავიანთ საქმიანობას მთავარი ორგანოების მეშვეობით, რომლებიც ამა თუ იმ სახელმწიფოში მდებარე შტაბ-ბინაში თავსდება. შტაბ-ბინის გარდა, საერთაშორისო ორგანიზაციის აღმასრულებელი ორგანოების ნაწილი ზოგჯერ მდებარეობს სხვა ქვეყანაშიც. მაგალითად, გაეროს შტაბ-ბინა ნიუ-იორკშია, სამდივნოს ნაწილი კი განლაგებულია ჟენევაში და ვენაში.

დღეისათვის ჩამოყალიბებულია საკმაოდ მტკიცე და ყოვლისმომცველი სამართლებრივი რეჟიმი, რომელიც შეეფარდება საერთაშორისო ორგანიზაციების პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს. გაეროს - უნივერსალურ და უნიკალურ საერთაშორისო ორგანიზაციას ენიჭება ისეთივე იმუნიტეტები და პრივილეგიები, რაც

დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს. იგი ემსახურება გაეროს მიერ თავისი ფუნქციების ეფექტიანი შესრულების საქმეს.

პირადი დიპლომატიური პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების მიხედვით, გაეროს თანამშრომლები იყოფიან ორ ძირითად ჯგუფად-გენერალური მდივანი და მისი მოადგილეები სრული დიპლომატიური იმუნიტეტებით სარგებლობენ, იგივე სტატუსს მიაანიჭებენ გაეროს სხვა მაღალი რანგის თანამშრომლებს, რომლებიც გათანაბრებული არიან გენერალური მდივნის მოადგილეების სტატუსთან. თანამშრომლები სარგებლობენ შესაბამისი შეუვალობით სამსახურობრივი მოვალეობის შესრულების დროს ჩადენილი ქმედობისათვის: პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება, საბაჟო და სხვა პრივილეგიები, მაგრამ სამსახურობრივი საქმიანობის გარეშე ისინი მთლიანად ექვემდებარებიან აშშ-ის ფედერალურ და შტატების იურისდიქციას.

ანალოგიურ მდგომარეობაში იმყოფებიან ქვეყანაში მდებარე გაეროს ევროპული განყოფილების თანამშრომლები. ამასთან, აქ სრული დიპლომატიური პრივილეგიების და იმუნიტეტების მქონე პირთა წრე უფრო ფართოა-გენერალური დირექტორი, მისი მოადგილეები, დირექტორების და უფროსი თანამშრომლის წოდების მფლობელები.

გაეროს სპეციალიზებული ორგანიზაციების სტატუსი იგივეა, რაც თავით გაეროს ცენტრალური დაწესებულებებისა. 1947 წლის კონვენციის მიხედვით, დიპლომატიური იმუნიტეტებისა და პრივილეგიების მქონე პირთა წრე შეზღუდულია მხოლოდ უმაღლესი თანამდებობის პირებით - გენერალური დირექტორი, მისი მოადგილეები და თანამშემწენი. ზოგჯერ დეპარტამენტის უფროსები და სხვა მაღალი რანგის თანამშრომლები სარგებლობენ ამ უფლებებით მხოლოდ სპეციალური შეთანხმებების არსებობის შემთხვევაში. დიპლომატიური პრივილეგიები და იმუნიტეტები ენიჭებათ არა მარტო იმ პირებს, რომლებიც საერთაშორისო ორგანიზაციის ხათანადო რანგის თანამშრომლებია, არამედ მათ მეუღლეებსა და არასრულწლოვან შვილებს.

4. საბაჟო-კონტროლის კანონმდებლობა საბაჟო

შეღავათების შესახებ

საბაჟო კონტროლისაგან განთავისუფლება ხდება მხოლოდ საქართველოს საბაჟო კოდექსის საფუძველზე. ამასთან საბაჟო კონტროლისაგან განთავისუფლება არ ნიშნავს საბაჟო კანონმდებლობით, საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით გათვალისწინებული მოთხოვნების დარღვევის შემთხვევაში, პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლებას.

საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად, საბაჟო კონტროლს არ ექვემდებარებიან: საქართველოს პრეზიდენტი, პარლამენტის თავმჯდომარე, საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს მთავრობის წევრები, უცხოეთში საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა დიპლომატიური და დიპლომატიური იმუნიტეტის მქონე ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალი, მათი თანმხლები ოჯახის წევრები, მათი ბარგი.

კანონმდებლობით დადგენილი წესით, ცალკეული პირები, საქონელი და სატრანსპორტო საშუალებები თავისუფლდებიან საბაჟო კონტროლის გარკვეული ფორმებისაგან, თუ ეს შეესაბამება საქართველოს ინტერესებს. საბაჟო კონტროლის გარკვეული ფორმისაგან განთავისუფლება საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების შესაბამისად ხდება მათი რაციფიცირების შემდეგ. საქართველოს საბაჟო კოდექსი განსაზღვრავს დიპლომატიური წარმომადგენლობებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო შეღავათებს (მუხლები 139-140).

საბაჟო შეღავათები დიპლომატიკისათვის. კოდექსის (მუხლი 140) შესაბამისად, საბაჟო კონტროლს არ ექვემდებარება საქართველოში უცხო სახელმწიფოს დიპლომატიურ და მასთან გათანაბრებულ წარმომადგენლობათა დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალი (მათთან მცხოვრებ ოჯახის წევრთა ჩათვლით) და მათი ბარგი. საბაჟო გადასახადისა და მოსაკრებლებისაგან თავისუფლდება იმ საქონლის იმპორტი, რომელიც განკუთვნილია საქართველოში უცხო სახელმწიფოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა ოფიციალური სარგებლობისათვის, ამ წარმომადგენლობათა დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის, აგრეთვე უცხოეთში საქართველოს

დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის (მათთან მცხოვრებ ოჯახის წევრთა ჩათვლით) პირადი სარგებლობისათვის იმ სახით, რა სახითაც ასეთი განთავისუფლება გათვალისწინებულია შესაბამისი საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით, რომლის მონაწილეც საქართველოა. საბაჟო გადასახადისა და მოსაკრებლისაგან თავისუფლება აგრეთვე უცხოეთში საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა ქონების იმპორტი.

საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ კანონით საბაჟო გადასახადის გადახდისაგან განთავისუფლებულია: საქონლის იმპორტი, რომელიც განკუთვნილია უცხო ქვეყნების დიპლომატიური და მათთან გათანაბრებული წარმომადგენლობების ოფიციალური სარგებლობისათვის; აგრეთვე ამ წარმომადგენლობების დიპლომატიური და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის (მათთან მცხოვრები ოჯახის წევრების ჩათვლით) პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი საქონლის იმპორტი, ასევე უცხო ქვეყნებში საქართველოს დიპლომატიური წარმომადგენლობათა ქონების იმპორტი.

რას ვგულისხმობთ ცნებაში: ოჯახის წევრი და ახლო ნათესავი?

“ოჯახის წევრში” იგულისხმება პირის მეუღლე, არასრულწლოვანი შვილი და გერი, აგრეთვე მასთან მუდმივად მცხოვრები პირი; “ახლო ნათესავში” იგულისხმება პირის ოჯახის წევრი, პირდაპირი აღმავალი და დაღმავალი შტოს ნათესავი, გერი, და ძმა, აგრეთვე მშობლის და შვილის გერები.

საბაჟო კანონმდებლობა განსაზღვრავს უცხო სახელმწიფოს დიპლომატიური ფოსტითა და საკონსულო ვალიზით საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის წესებს. საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას დაუშვებელია უცხო სახელმწიფოს დიპლომატიური ფოსტისა და საკონსულო ვალიზის გახსნა ან დაკავება. ვალიზა - დაბეჭდილი საფოსტო ტომარაა დიპლომატიური კურიერისა.

დიპლომატიური ფოსტა უნდა შეიცავდეს მხოლოდ დიპლომატიურ საბუთებსა და ოფიციალური სარგებლობისათვის გათვა-

ლისწინებულ საქონელს, ხოლო საკონსულო ვალიზი-მხოლოდ ოფიციალურ კორესპოდენციას, საბუთებს ან ოფიციალური სარგებლობისათვის გათვალისწინებულ საქონელს.

საბაჟო კანონმდებლობა უფლებას აძლევს საბაჟო ორგანოს, თუ არის სერიოზული საფუძველი იმის საგარაუდოდ, რომ საკონსულო ვალიზი შეიცავს საგნებს, რომლებიც აღნიშნული არ არის საბაჟო კანონმდებლობაში, მოითხოვოს, რომ საკონსულო ვალიზი გახსნას უცხო სახელმწიფოს წარმომადგენელმა - უფლებამოსილმა პირმა საბაჟო ორგანოს თანამდებობის პირთა თანდასწრებით. საკონსულოს ვალიზის გახსნაზე უარის თქმის შემთხვევაში, იგი ბრუნდება გამოგზავნის ადგილზე.

კანონმდებლობის შესაბამისად, ყველა გზავნილს, რომელიც შეადგენს დიპლომატიურ ფოსტასა და საკონსულო ვალიზას, უნდა ჰქონდეს თვალსაჩინო გარეგნული ნიშანი, რომელიც გზავნილის ხასიათზე მიუთითებს.

საქართველოს კანონი “საკონსულო მოსაკრებლის შესახებ” (1997 წლის 27 ივნისი) განსაზღვრავს საკონსულო მოსაკრებლის სტრუქტურას, მისი გადახდევინების წესსა და ოდენობას, აგრეთვე გადახდევინებისაგან გათავისუფლების წესსა და შედეგათებს.

საკონსულო მოსაკრებლის გააზრდისაგან თავისუფლებიან: 1) საქართველოში აკრედიტებული დიპლომატიური კორპუსის წარმომადგენლები და მათთან ერთად მცხოვრები ოჯახის წევრები; 2) საერთაშორისო სამთავრობათშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლები; 3) საქართველოში პუმანიტარული და ტექნიკური დახმარების მიზნით ჩამოსული პირები; 4) პირები სისხლის სამართლის საქმეების, შრომითი სტაჟის, მოქალაქეთა სოციალური უზრუნველყოფის, არასრულწლოვანთა სოციალურ-სამართლებრივი დაცვის, შვილად აყვანისა და საალიმენტო საქმეთა დოკუმენტების გამოთხოვისა და ლეგალიზაციისას; 5) ოფიციალური დელეგაციის წევრები ვიზების გაფორმებისას; 6) პირები დიპლომატიური და სამსახურეობრივი ვიზის გაფორმებისას; 7) საქართველოს მოქალაქეების უცხოელი ოჯახის წევრები ვიზების გაფორმებისას; 8) საქართველოს საპატიო მოქალაქეები და საქართველოს საპატიო კონსულები ვიზების გაფორმებისას; 9) პირები საქართველოს დიპლომატიური და სამსახურეობრივი პასპორტის გაცემისას და სხვა.

¹ გაზეთი “საქართველოს რესპუბლიკა”, 1998 წლის 29 მარტი

საბაჟო კოდექსი (მუხლი 142) აწესებს საბაჟო შეღავათებს უცხოელი დიპლომატიური და საკონსულო კურიერებისათვის. მათ შეუძლიათ საქართველოში შემოიტანონ და საქართველოდან გაიტანონ პირადი საგნებისათვის გათვალისწინებული საქონელი ნაცვალგების საფუძველზე, რომელიც გამომდინარეობს ორ ქვეყანას შორის არსებული საერთაშორისო ხელშეკრულებებიდან და შეთანხმებებიდან, საბაჟო კონტროლის გარეშე და საბაჟო გადასახადისა და მოსაკრებლებისაგან განთავისუფლებით.

საბაჟო კოდექსში ცალკე მუხლადაა (მუხლი 143) ჩამოყალიბებული საბაჟო შეღავათები უცხო სახელმწიფოთა წარმომადგენლებისა და დელეგაციის წევრებისათვის, საერთაშორისო ორგანიზაციებისათვის. კანონმდებლობის შესაბამისად, უცხო სახელმწიფოს წარმომადგენლებზე, საპარლამენტო და სამთავრობო დელეგაციის, აგრეთვე ნაცვალგების საფუძველზე უცხო სახელმწიფოთა დელეგაციის იმ წევრებზე, რომლებიც საქართველოში ჩამოდიან სახელმწიფოთაშორის მოლაპარაკებაში, საერთაშორისო კონფერენციებსა და თათბირებში მონაწილეობის მისაღებად ან სხვა ოფიციალური დავალებით, და მათ თანმხლებ ოჯახის წევრებზე ვრცელდება დიპლომატიებისათვის გათვალისწინებული საბაჟო შეღავათები. რაც შეეხება საბაჟო შეღავათებს საერთაშორისო სამთავრობათშორისო ორგანიზაციებისათვის, მათთან არსებული უცხო სახელმწიფოთა წარმომადგენლობებისათვის, აგრეთვე ამ ორგანიზაციებისა და წარმომადგენლობების პერსონალისათვის, მათი ოჯახის წევრებისათვის განისაზღვრება საქართველოს შესაბამისი საერთაშორისო ხელშეკრულებით.

დიპლომატიური პერსონალისა და საკონსულოს თანამდებობის პირთათვის, უცხო სახელმწიფოს წარმომადგენლებისა და დელეგაციების წევრებისათვის, რომლებიც ტრანზიტით მგზავრობენ საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გავლით, ვრცელდება დიპლომატიებისათვის გათვალისწინებული საბაჟო შეღავათები.

თავი მეცამეტი

საქართველო და საერთაშორისო ორგანიზაციები

1. საქართველოს საერთაშორისო ურთიერთობების

გაზარტოება

50-იან და 60-იან წლებში, როდესაც დაიშსხვრა კოლონიალიზმის სისტემა, ბევრი ახალი სახელმწიფო გაჩნდა. კაცობრიობის უდიდესი ნაწილი, რომელსაც ადრე მსოფლიოს საქმეების გარჩევისას არაფერს ეკითხებოდნენ, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში შევიდა.

1989 წლის რადიკალური ცვლილებების შემდეგ სახელმწიფოთა მსოფლიო გაერთიანებას კიდევ ბევრი ხალხი შეემატა. მათ თავიანთი ადგილი დაიკავეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში. დაფუძნებისას - 1945 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში 50 წევრი სახელმწიფო იყო, 1987 წელს - 159, დღეს კი მათი რიცხვი 185-ს შეადგენს.

1992 წლის 31 ივლისი ქართველი ხალხის მრავალსაუკუნოვანი ისტორიაში ოქროს ასოებით ჩაიწერა. საქართველო გახდა მსოფლიოს ერთა ოჯახის წევრი. იგი 179-ე ქვეყანაა, რომელიც გაეროს წევრად მიიღეს. ეს კი საქართველოს პოლიტიკური დამოუკიდებლობის, მისი საერთაშორისო ცნობის გვირგვინია.

საქართველო გახდა აგრეთვე გაეროს სპეციალიზებული საერთაშორისო ორგანიზაციების, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის, რეკონსტრუქციისა და განვითარების მსოფლიო ბანკის, ევროპის საბჭოს და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრი.

1993 წლიდან ფუნქციონირებს საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლობა გაეროსთან, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციასთან, სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქარ-

თველოს მონაწილეობა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის თითქმის ყველა სტრუქტურაში.

საქართველოს პოლიტიკური სტაბილიზაციის პროცესის განვითარებასთან ერთად, იზრდება უცხოელ ინვესტორთა დაინტერესება. შექმნილია ათობით ერთობლივი საწარმო და მათი რიცხვი სწრაფად იზრდება.

საქართველოს მიერ ეროვნული დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ წარმოიშვა საქართველოს საერთაშორისო თანამეგობრობაში ინტეგრირების აუცილებლობა. საქართველომ გაიარა უცხოეთის ქვეყნებთან დიპლომატიური ურთიერთობის დამყარების პირველი ეტაპი.

საქართველო აღიარა მსოფლიოს პრაქტიკულად ყველა ქვეყანამ. ორმხრივი დიპლომატიური ურთიერთობები დამყარდა 100-ზე მეტ სახელმწიფოსთან. 25 სახელმწიფოსთან შექმნილია სამართლებრივი ბაზა ორმხრივ სახელმწიფოებრივ ურთიერთობათა განვითარებისათვის სხვადასხვა დარგებში.

საქართველოსათვის დიდი, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მეგობრობისა და ურთიერთ დახმარების ამ ბოლო წლებში დადებულ ორმხრივ ხელშეკრულებებს ისეთ სახელმწიფოებთან, როგორებიცაა დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, საფრანგეთი, ამერიკის შეერთებული შტატები, ჩინეთი, რუსეთი, უკრაინა, ირანი, თურქეთი, აზერბაიჯანი, სომხეთი, თურქმენეთი, უზბეკეთი და სხვა. ამ ხელშეკრულებებში ცენტრალური ადგილი ეთმობა საბაჟო ურთიერთობისა და მომსახურების საკითხებს.

ამჟამად საქართველოში მოქმედებს 30-მდე სახელმწიფოს საელჩო და 50-მდე საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენლობა. 30-მდე ქვეყანაშია საქართველოს საელჩო ან წარმომადგენლობა. ეს საქართველოს ინტერესების უკეთ დაცვის რეალურ შესაძლებლობას იძლევა. შემუშავებულია გაეროში საქართველოს მიზნები და მათი მიღწევის გზები, სხვადასხვა ქვეყნების მისიებთან მუშაობის პროგრამა.

საქართველო უცხოეთის ქვეყნებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობს ისეთ სფეროებში, როგორიცაა პოლიტიკა, ეკონომიკა, ადამიანის უფლებათა დაცვა, ეკოლოგია, ტრანსპორტი, ტურიზმი, ვაჭრობა, საბაჟო საქმე, პუბლიკური სამართალი და სხვა მრავალი. საქართველო გავიდა დიდ საერთაშორისო ასპარეზზე.

სამართაშორისო ხელშეკრულება - საქართველოს მიერ უცხო სახელმწიფოსთან (სახელმწიფოებთან) ან საერთაშორისო ორგანიზაციასთან (ორგანიზაციებთან) წერილობითი ფორმით დადებული შეთანხმება, რომელიც რეგულირდება საერთაშორისო სამართლის ნორმებით; საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება იდება: 1) საქართველოს სახელით - სახელმწიფოთაშორისი ხელშეკრულება; 2) საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების სახელით - მთავრობათაშორისი ხელშეკრულება; 3) საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოების სახელით - უწყებათაშორისი ხასიათის საერთაშორისო ხელშეკრულება.

საქართველოს სახელით იდება საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელსაც მხარეთა შეთანხმებით ენიჭება სახელმწიფოთაშორისი ხასიათი, აგრეთვე ხელშეკრულება, რომელიც ედება: 1) ტერიტორიულ და ზავის საკითხებს; 2) ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს; 3) მოქალაქეობას; 4) საქართველოს მონაწილეობას სახელმწიფოთაშორის კავშირებსა და სხვა საერთაშორისო გაერთიანებებში (ორგანიზაციებში); 5) სამხედრო საკითხებს; 6) საქართველოს ტერიტორიისა და ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას; 7) სახელმწიფოს მიერ სესხის აღებას და გაცემას, სახელმწიფო გარანტიის მიცემას, საბაჟო საქმეს.

საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოების სახელით იდება უწყებათაშორისი ხასიათის საერთაშორისო ხელშეკრულება საკითხებზე, რომლებიც მათ კომპეტენციას განეკუთვნება. აქ ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა საბაჟო საქმე და მისი მართვა.

საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით დადასტურდა და ძალაში შევიდა 40 საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება, პრეზიდენტის ინიციატივით პარლამენტის მიერ რატიფიცირებულია 90 საერთაშორისო ხელშეკრულება, შეთანხმება თუ კონვენცია. ამ დოკუმენტებში მნიშვნელოვანი ადგილი მიკუთვნებული აქვთ საბაჟო ორგანოებს.

საქართველოს პრეზიდენტი და საქართველოს პარლამენტი იღებენ ზომებს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესრულების უზრუნველსაყოფად. საქართველოს აღმასრულებელ

ლი ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოები, რომელთა კომპეტენციას განეკუთვნება საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით განსაზღვრული საკითხები, უზრუნველყოფენ საქართველოს მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას, თვალყურს ადევნებენ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე საქართველოს უფლებების დაცვასა და ხელშეკრულების სხვა მხარეების მიერ თავიანთი ვალდებულებების შესრულებას. ასეთ ორგანოთა რიცხვს მიეკუთვნება საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი, რომელიც უზრუნველყოფს უცხო ქვეყნების საბაჟო პოლიტიკისა და ამ ქვეყნებში საბაჟო საქმის გამოცდილების შესწავლას, ანალიზსა და პრაქტიკულად გამოყენებას.

2. საერთაშორისო ორგანიზაციები და კონფერენციები

საბაჟო ურთიერთობათა დარგში

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი და მისი ორგანოები დღენიადაც ხელმძღვანელობენ საბაჟო კოდექსის დებულებებით, რომლებიც ჩამოყალიბებულია შესაბამის მუხლებში (მუხლი 1, მუხლი 155). აი, ეს დებულებებიც: "საქართველოს საბაჟო პოლიტიკა ვითარდება საყოველთაოდ აღიარებულ საერთაშორისო სამართლებრივ ნორმებსა და პრაქტიკასთან პარმონიზაციისა და უნიფიკაციის მიმართულებით. საქართველო საბაჟო პოლიტიკის სფეროში ეხსრავის აქტიურ საერთაშორისო თანამშრომლობას (მუხლი 1)."

"საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი წარმოადგენს საქართველოს მხარეს იმ საერთაშორისო ორგანიზაციებში, რომლებიც მუშაობენ საბაჟო საკითხებზე... საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სფეროში საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობისას საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი მოქმედებს დაინტერესებულ უწყებებთან შეთანხმებულად (მუხლი 155)."

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი აქტიურად თანამშრომლობს იმ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, რომლებიც მუშაობენ საბაჟო საკითხებზე (მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია - საბაჟო

თანამშრომლობის საბჭო, გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე, მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაცია, საერთაშორისო საზღვაო და ხაშოქალაქო ავიაციის ორგანიზაციები, სავალუტო ფონდი, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა და სხვ.). ეს ურთიერთობა განსაკუთრებით ეხება საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლის შემუშავების, შეცვლის, დამატების, განმარტებისა და გამოყენების საკითხებს.

1. საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო (ამჟამად მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია) შეიქმნა 1950 წელს საბაჟო კონფერენციის შესაბამისად (ძალაში შევიდა 1952 წლის ნოემბერში). საბჭომ მუშაობა დაიწყო 1953 წლიდან 17 წევრი სახელმწიფოს შემადგენლობით. ამჟამად მასში გაერთიანებულია 141 სახელმწიფო.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს ამოცანები მკაფიოდაა განსაზღვრული კონვენციაში მისი შექმნის შესახებ. ეს ამოცანებია: 1) შესწავლა ყველა იმ საკითხისა, რომლებიც შეეხება საბაჟო საქმის პრობლემებს ქვეყნების თანამშრომლობას; 2) იმ ტექნიკური ასპექტებისა და ეკონომიკური ფაქტორების შეფასება, რომლებიც ახასიათებთ საბაჟო სისტემებს და რომლის მიზანია საბჭოს წევრებისათვის წინადადებების შემუშავება პარმონიზაციის მაღალი დონის პრაქტიკული მიღწევისათვის; 3) კონვენციების (შეთანხმებების), კონვენციებში დამატებების შეტანის პროექტების მომზადება და დაინტერესებული სახელმწიფოების მიერ მათი მიღება; 4) ინფორმაციების გაცვლის უზრუნველყოფა საბაჟო რეგულირებისა და პროცედურების შესახებ; 5) მთავრობებისათვის ინფორმაციების, რეგებისა და რეკომენდაციების წარდგენა საბაჟო საკითხებზე თავისი ინიციატივით ან სახელმწიფოთა თხოვნით; 6) საბაჟო მოთხოვნათა შეთანხმება და უნიფიკაცია, საბაჟო ოპერაციათა სრულყოფა; საბაჟო პროცედურების დარგში საერთაშორისო თანამშრომლობის განმტკიცება.

საბჭოს მუშაობის ძირითადი სამართლებრივი ფორმებია საბაჟო თანამშრომლობის საკითხებზე საერთაშორისო ხელშეკრულებების, კონვენციებისა და შეთანხმებების პროექტების შემუშავება.

1. Таможенный энциклопедический справочник. в 2 томах. том 1, Минск, 1998, стр. 140

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭომ თავისი არსებობის მანძილზე მიიღო 18 საერთაშორისო კონვენცია და 60-მდე სარეკომენდაციო დოკუმენტი.¹

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს შექმნის შესახებ კონვენციის მიღების დროს ხელი მოაწერეს 2 დოკუმენტს: კონვენციას საბაჟო მიზნით საქონლის შეფასების შესახებ და კონვენციას საბაჟო ნომენკლატურის შესახებ.

მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის საქმიანობის პროგრამა მოიცავს აღნიშნულ კონვენციათა შესრულების რეკომენდაციების შემუშავებას. რეკომენდაციებს ღებულობენ სპეციალური კომიტეტები. ეს კომიტეტებია: ნომენკლატურის კომიტეტი, საბაჟო მიზნით საქონლის შეფასების კომიტეტი, საბაჟო საქმის საკითხების მუდმივი ტექნიკური კომიტეტი და სხვ. საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოსა და მისი კომიტეტების საქმიანობა ხელს უწყობს საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებას, საბაჟო ურთიერთობათა სრულყოფას და გაფართოებას.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს წარმომადგენლობით ორგანოს წარმოადგენს საბჭო, რომელიც შედგება თავმჯდომარის, 6 ვიცე-თავმჯდომარის (რომლებიც ერთდროულად რეგიონების წარმომადგენლები არიან), პოლიტიკური კომისიის, ფინანსური კომიტეტისა და ტექნიკური კომიტეტებისაგან.

საბჭოს უმაღლესი ორგანოა წევრი-ქვეყნების საბაჟო სამსახურების მეთაურთა ყოველწლიური სესია, სადაც განიხილავენ მასალებს, რომლებსაც ამზადებენ პოლიტიკური კომისია და ფინანსური კომიტეტი. სესიებზე იღებენ საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს საქმიანობის სტრატეგიული მიმართულებებით გადაწყვეტილებებსა და რეკომენდაციებს.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს წევრი-ქვეყნების რეგიონალური განაწილების მიხედვით, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სახელმწიფოები შედიან ევროპის რეგიონში. იგი აერთიანებს 43 სახელმწიფოს. თანამეგობრობის ქვეყნები აქტიურად ატარებენ ევროპის რეგიონის შემადგენლობაში თავიანთ საკუთარ ხაზს, რომელიც ითვალისწინებს ქვეყნის სპეცი-

¹ საბაჟო სამართალი. სახელმწიფოებრივი პასუხისმგებელი რედაქტორი ბ.ნ. გაბრიშიძე. რუსულ ენაზე. მოსკოვი, 1995. გვ. 414

ფიკას, ეროვნულ თავისებურებებს, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ ინტერესებს, გეოგრაფიულ და ენობრივ ერთობას.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს მუდმივ მოქმედი აღმასრულებელი ორგანოა სამდივნო გენერალური მდივნის მეთაურობით. გენერალური მდივანს ირჩევენ ხუთი წლის ვადით საბჭოს სესიებზე.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს სამუშაო ენებია ინგლისური და ფრანგული. ზოგიერთი კომიტეტის საქმიანობაში გამოყენებულია ესპანური. საბჭოს ბიუჯეტს ქმნის წევრ-სახელმწიფოთა საწევრო შესატანები.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს საქმიანობის ერთ-ერთი მიმართულებაა საბაჟო საკითხებზე საერთაშორისო კონვენციათა გავრცელება და რეკომენდაციების მომზადება მათი გამოყენების შესახებ, საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით კონვენციათა გადასინჯვა და განახლება საბაჟო საქმის შემდგომი სრულყოფის მიზნით. თანამედროვე პირობებში საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო კოორდინაციას უკეთებს 18 კონვენციის, 46 რეკომენდაციის და საბაჟო საქმის ცალკეულ საკითხებზე 11 საერთაშორისო ნორმის ფარგლებში მიმდინარე მუშაობას.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს ადგილსამყოფელი ბრიუსელშია (ბელგია).

საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის წევრია 1994 წლიდან.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭომ 28 იანვარი 1994 წელს საბაჟო სამსახურის სამართლის დღედ, რომელიც ყოველწელს აღინიშნება მთელი რიგი ქვეყნების საბაჟო სამსახურების მიერ.

ამრიგად, საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო, ამჟამად მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია უნივერსალური და უნიკალური საერთაშორისო საბაჟო ორგანიზაციაა, რომელიც უზრუნველყოფს საბაჟო წესებისა და პროცედურების პარმონიზაციასა და უნიფიკაციას. მის აღიარებას ნათელყოფს ქვეყნებისა და საერთაშორისო საზოგადოებრიობის მიერ შერქმეული სახელი "საბაჟო სამსახურის გაერთიანებული მრეწველთა ორგანიზაცია".

გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და მატარებელს. ეს მრავალმხრივი სამთავრობათშორისო შეთანხმება ვაჭრობისა და სავაჭრო პოლიტიკის რეჟიმზე. საერთაშორისო შეთანხმება ვაჭრობის პირობების შესახებ ხელმოწერილია ევნევაში 1947 წლის 30 ოქტომბერს 23 სახელმწიფოს მიერ. ძალაში შევიდა 1948 წლის 1 იანვარს ხელმოწერი 23 განვითარებული ქვეყნისათვის.

გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე, როგორც საერთაშორისო ორგანიზაცია, დასაბამს იღებს - 1960 წლიდან, როდესაც შეიქმნა მისი მუდმივმოქმედი ორგანოები: საბჭო და სამდივნო შტაბ-ბინით ევნევაში.

შეთანხმების მონაწილენი ვალდებული არიან ურთიერთვაჭრობა ააგონ გარკვეულ წესებზე დაყრდნობით: უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპი, იმპორტზე რაოდენობრივი შეზღუდვის გაუქმება, თუ ის ზიანს არ აყენებს ქვეყნის ფინანსურ მდგომარეობას; ახალი პრეფერენციის - ვაჭრობის უპირატესი რეჟიმის მინიჭების აკრძალვა; საბაჟო ტარიფების კონვენციური დაწესება და სრულყოფა; სადავო საკითხების გადაჭრა ურთიერთკონსულტაციების გზით ითვალისწინებს შეთანხმების მონაწილე ქვეყნების ურთიერთინტერესებს სხვადასხვა ზომის მიღებით (საბაჟო შეღავათები, ბარიერები და სხვ.).

შეთანხმების მოქმედების პერიოდში განხორციელდა მასში მონაწილე ქვეყნებს შორის ვაჭრობაში საბაჟო ტარიფების გარკვეული შემცირება. მიღებულია აგრეთვე ზომები ვაჭრობის პრობლემების ლიბერალიზაციისათვის.

გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე შეიცავს შეთანხმებას სავაჭრო პოლიტიკის პრინციპების შესახებ, რომელთაც საგარეო ვაჭრობაში უნდა იცავდეს წევრი სახელმწიფო, აგრეთვე ურთიერთდათმობათა სიას, რის საფუძველზე ხდება წევრ სახელმწიფოებს შორის ორმხრივ ხელშეკრულებათა გაფორმება.

თავისი არსებობის მანძილზე გენერალურ შეთანხმებას ტარიფებსა და ვაჭრობაზე ჰქონდა მრავალმხრივი მოლაპარაკებების რვა რაუნდი, რომელთაგან ყველაზე ცნობილია ურუგვაის რაუნდი (1936-1994). აქ მიღწეულ იქნა ახალი შეთანხმება, რომელიც შედ-

გება შემდეგი ნაწილებისაგან: მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის დამფუძნებელი შეთანხმება; შეთანხმება საქონლით ვაჭრობაზე. დანარჩენი შეთანხმებები მოიცავენ საბაჟო შეფასებას, წარმოშობის წესებს, იმპორტის ლიცენზირების პროცედურებს და გადაზიდვების წინა ინსპექტირებას.

ამგვარად, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციად ტარიფებსა და ვაჭრობაზე გენერალური შეთანხმების გარდაქმნას საფუძველი ჩაუყარა მერვე ურუგვაის რაუნდზე. იგი დაფიქსირდა მარაკეშის დეკლარაციით 1994 წლის 14 აპრილს. მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის არსებითი ფუნქციონირება: მრავალმხრივი სავაჭრო შეთანხმებების მართვა და შესრულება; გამოვიდეს ფორუმის როლში - მრავალმხრივი სავაჭრო მოლაპარაკებებისათვის; მოახდინოს სავაჭრო დავების მოგვარება; ეროვნული სავაჭრო პოლიტიკის ზედამხედველობა და იმ სხვა საერთაშორისო დაწესებულებებთან თანამშრომლობა, რომლებიც ჩართული არიან გლობალური ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებაში.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის მანდატის მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს თანამშრომლობა საერთაშორისო სავაჭრო ფონდთან, მსოფლიო ბანკთან და სხვა მრავალმხრივ ინსტიტუტებთან, რათა მიღწეულ იქნეს უფრო მეტი შეთანხმებულობა გლობალური ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებაში.

გენერალური შეთანხმების წესები გამოიყენებოდა საქონლით ვაჭრობაზე. საქონელთან დამატებით მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია ითვალისწინებს მომსახურებით ვაჭრობას და ვაჭრობასთან დაკავშირებული ინტელექტუალური საკუთრების ასპექტებს. ამასთან დავების გადაწყვეტის სისტემა უფრო სწრაფი და ქმედითია.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციას დიდი როლი ეკისრება გლობალური ეკონომიკური პოლიტიკის ჩამოყალიბების საქმეში. იგი ხელმძღვანელობს სავაჭრო სისტემის შემდეგი პრინციპებით:

1. ადგილობრივი წარმოების დაცვა მხოლოდ საიმპორტო ტარიფების მეშვეობით;
2. ტარიფებს უნდა ჰქონდეთ ტენდენცია შემცირებისაკენ და არ უნდა იქნან გაზრდილი შემდგომში;
3. ვაჭრობა დისკრიმინაციის გარეშე. თითქმის 50 წლის განმავლობაში გენერალური შეთანხმების უმთავრესი დებულებები კრძალავდნენ ვაჭრობაში დისკრიმინაციას წევრებს

შორის და იმპორტირებულ და თვით ქვეყანაში წარმოებულ საქონელზე არათანაბარი პირობების არსებობას;

4. ბაზარზე პროგნოზირებადი და მზარდი დაშვება. უსაფრთხო და პროგნოზირებადი ბაზარზე დაშვების არსებობა დიდად არის განსაზღვრული ტარიფებისა და საბაჟო გადასახადების გამოყენებით;
5. სამართლიანი კონკურენციის ხელშეწყობა (წახალისება);
6. განვითარებისა და ეკონომიკური რეფორმების წახალისება.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაცია. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის, როგორც ტურიზმის დარგში საერთაშორისო სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციის დაარსების თარიღად ითვლება 1975 წლის 2 იანვარი, როდესაც ოფიციალურად ძალაში შევიდა საწესდებო ნორმები და წესები, რომლებიც მოიწონა ამ ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოთა უმრავლესობამ. მოდგაწეობას შეუდგა 1975 წლის მაისში თავისი გენერალური ასამბლეის პირველ სესიაზე. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის შექმნაში უშუალო და აქტიური მონაწილეობა მიიღო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მთავარი მიზანია ქვეყნებს შორის ტურიზმის გაფართოება, “რათა ხელი შეუწყოს ეკონომიკურ განვითარებას, საერთაშორისო ურთიერთგაგებას, მშვიდობისა და კეთილდღეობის საქმეს“. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის საწესდებო დებულების შესაბამისად ორგანიზაციის წევრები იყოფიან სამ კატეგორიად: 1) ნამდვილი წევრები-ამჟამად 120-მდე სახელმწიფო; 2) ასოცირებული წევრები- 4 სახელმწიფო; 3) მიერთებული წევრები-160-ზე მეტი საერთაშორისო სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობათაშორისო ორგანიზაცია, კომერციული სტრუქტურა, ასოციაცია და სხვ.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მეექვსე სესიაზე 1985 წლის სექტემბერში მიიღეს ტურიზმის ქარტია და ტურიზმის კოდექსი, რომლებიც აღიარეს ამ საერთაშორისო

ორისო ორგანიზაციის წევრმა სახელმწიფოებმა. ქარტია სახელმწიფოთა ერთ-ერთ მოვალეობად თვლის დონისიძიებათა გაძლიერებას ნარკოტიკების არალეგალური გამოყენების თავიდან ასაცილებლად ტურისტებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის დაცვის მიზნით. ტურისტის კოდექსის მეთორმეტე მუხლის შესაბამისად, ერთი ქვეყნიდან მეორეში მოგზაურობის დროს, ტურისტებს უნდა ჰქონდეთ საშუალება ისარგებლონ ადმინისტრაციული და საფინანსო-საბაჟო კონტროლის შემსუბუქებით, საუკეთესო პირობებით ტრანსპორტის მხრივ ტურისტული მომსახურების გამწევთა შესაძლებლობის ფარგლებში.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მიერ მიღებულ მნიშვნელოვან დოკუმენტებში განსაკუთრებული ადგილი უკავია საბაჟო სისტემის სრულყოფის საკითხებს ტურისტთა მომსახურების გაუმჯობესების საქმეში.

საქართველოს პარლამენტმა 1995 წლის 1 ივნისს მიიღო კანონი “ტურიზმის შესახებ“, რომელშიც მოცემულია ზოგადი დებულებანი, განსაზღვრულია ტურიზმის ძირითადი მიზნები და ამოცანები, ტურისტის უფლება-მოვალეობანი, ტურიზმის სახელმწიფო რეგულირება, ტურისტული საწარმოების ამოცანები. საქართველოს რესპუბლიკაში ტურიზმის განვითარების ძირითადი მიზანია ხელი შეუწყოს მსოფლიოს ხალხების დაახლოებასა და ურთიერთგაგებას, სრულყოფილად და რაციონალურად გამოიყენოს ამ დარგის პოტენციალი ქვეყნისა და მისი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის. ტურიზმის ძირითადი ამოცანებია: 1) დააკმაყოფილოს საქართველოს მოსახლეობისა და მისი უცხოელი სტუმრების ტურისტული მოთხოვნილებანი; 2) ხელი შეუწყოს საქართველოს მოსახლეობის გაჯანსაღებას, ფიზიკურ და ინტელექტუალურ განვითარებას, პატრიოტიზმისა და ჰუმანიზმის პრინციპების პოპულარიზაციას მოსახლეობაში და მათი თავისუფალი დროის რაციონალურ გამოყენებას; 3) რაციონალურად განავითაროს ტურიზმთან დაკავშირებული მეურნეობა საქართველოში, გაზარდოს ქვეყნის ეკონომიკური შემოსავალი, გააფართოოს მომსახურების სფერო; 4) შეამციროს განვითარების დონეების სხვაობა საქართველოს ცალკეულ რეგიონებს შორის და წახალისოს რეგიონალური განვითარება; 5) გაავრცელოს ინფორმაცია საქართველოს ბუნების, ისტორიის, თანამედროვე პო-

1. კურნაძე “მართი, შიკრი ეკონომიკა“, 1992, №6, გვ. 17

ლიტიკური, სოციალური და კულტურული ცხოვრების შესახებ; 6) ხელი შეუწყოს ქვეყნისა და მისი მოსახლეობის საგარეო, ეკონომიკურ, სავაჭრო, საბაჟო, პოლიტიკური და კულტურული კავშირების განვითარებას; 7) შექმნას სამუშაო ადგილები და დაასაქმოს მოქალაქეები; 8) ააშალოს საქართველოს მოქალაქეთა ცხოვრების დონე; 9) ხელი შეუწყოს ქვეყნის ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრას; 10) დაიცვას და ააღორძინოს მოსახლეობის კულტურული ტრადიციები, ბუნებრივი და სოციალური გარემო, შეინარჩუნოს და გაამრავლოს ტურისტული რესურსები, აღკვეთოს, გაშლავდინოს და თავიდან აიცილოს ტურიზმის განვითარების უარყოფითი პროცესები, ტენდენციები და სხვა მოვლენები.

კანონის თანახმად, საქართველოს მთავრობა კოორდინაციას უწევს ტურიზმის დარგთა შორის კავშირებს, მათ შორის საბაჟო, სატრანსპორტო, სადაზღვევო, საბანკო, საკომუნიკაციო, კოჭუნაღურ, ჯანმრთელობის დაცვის, სპორტის, კულტურის, სავაჭრო და სხვა სამსახურებთან, უცხოური ტურიზმის შემდგომი განვითარების მიზნით შეძლებისდაგვარად ამარტივებს ტურისტულ ფორმალბებს (საპასპორტო რეჟიმი, საბაჟო მომსახურება, სამგზავო, სავალუტო გაცვლის ფორმალბები).

საერთაშორისო საზღვაო ორბანიზაცია. გაეროს სამთავრობათაშორისო სპეციალიზებული დაწესებულებაა, რომელიც ფუნქციონირებს 1959 წლიდან. წევრ სახელმწიფოთა რაოდენობა 150-მდე სახელმწიფოა. საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის მიზანია ხელი შეუწყოს ნაოსნობის დარგში სახელმწიფოთა თანამშრომლობის გაფართოებასა და განმტკიცებას, საბაჟო მომსახურების სრულყოფას, ზღვაოსნობის მაქსიმალურად შესაძლო უსაფრთხოების უზრუნველყოფას. კონვენციის თანახმად (ქენევის 1948 წლის კონვენცია საზღვაო ორგანიზაციის შექმნის შესახებ), მან ხელი უნდა შეუწყოს ზღვაოსნობის პრაქტიკაში ყოველგვარი დისკრიმინაციის აღკვეთას, მსოფლიოს საჭიროებისათვის არსებული ტონაჟის თავისუფალ გამოყენებას; კონტროლი უნდა გაუწიოს, საერთაშორისო საზღვაო კონვენციების შესრულებას.

საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციამ კონვენციებსა და სხვა ოფიციალურ დოკუმენტებთან ერთად მიიღო ასობით რეკო-

მენდაცია მეტად აქტუალურ საკითხებზე. ეს ეხება ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორიცაა საზღვაო საზოგადოებრივი, სიგნალები, მეტეოლოგიური და მეტეოლოგიური გემების, ატომური სავაჭრო გემების უსაფრთხოების, საბაჟო სისტემის სრულყოფის და სხვა საკითხებს. მართალია, ამ რეკომენდაციებს არა აქვს საკანონმდებლო იურიდიული ძალა, მაგრამ მათი მნიშვნელობა მეტად დიდია. ისინი ხელს უწყობენ საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებს საზღვაო საკითხებზე ეროვნული წესების დამუშავებაში.

სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია. გაეროს სამთავრობათაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციაა, რომელიც შეისწავლის სამოქალაქო ავიაციის სფეროში სახელმწიფოთა თანამშრომლობის საკითხებს. იგი შეიქმნა 1944 წელს ჩიკაგოში 52 ქვეყნის საერთაშორისო კონფერენციაზე. აქ მიიღეს კონვენცია სამოქალაქო ავიაციის შესახებ. ამჟამად ამ ორგანიზაციის წევრია 180-მდე სახელმწიფო.

სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიზნებია: მთელ მსოფლიოში სამოქალაქო ავიაციის უსაფრთხო და გეგმაზომიერი განვითარების უზრუნველყოფა, მშვიდობიანი მიზნით თვითმფრინავების კონსტრუქციების შექმნა და მათი ექსპლუატაციის წახალისება, საერთაშორისო სამოქალაქო ავიაციისათვის ავიახაზების, აეროპორტებისა და აერონავიგაციის მოწყობილობათა შექმნა, უსაფრთხო, რეგულარული, ეფექტიანი და ეკონომიკური საჰაერო გადაყვანით მსოფლიოს მოსახლეობის მოთხოვნების დაკმაყოფილება, საბაჟო სისტემის სრულყოფა და გაადვილება. ორგანიზაცია სწავლობს საერთაშორისო საჰაერო მიმოსვლის პრობლემებს, ამუშავებს ფრენის, თვითმფრინავების ექსპლოატაციის, ავიახაზებისპერტნერო სამსახურის საკითხებს; ამზადებს სააეროდრომო მომსახურების (მგზავრთა გადაყვანა, საბაჟო მომსახურება და სხვა) წესებს, რეკომენდაციებსა და სტანდარტებს, აგრეთვე ეკონომიკური და იურიდიული ხასიათის მასალებს. ორგანიზაციის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია საერთაშორისო ავიახაზებზე ფრენის უსაფრთხოების ხელშეწყობა.

იგი განვითარებად ქვეყნებს უწევს ტექნიკურ დახმარებას საშუალოაქო ავიაციის შექმნაში. მის მიერ შემუშავებულია საერთაშორისო კონვენციები საჰაერო მიმოსვლის შესახებ.

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა-სამთავრობათაშორისო რეგიონალური სამართაშორისო ორგანიზაცია. წესდება მიღებულია 1993 წლის 22 იანვარს სახელმწიფოს მეთაურთა საბჭოს სხდომაზე. ამჟამად მასში გაერთიანებულია 12 დამოუკიდებელი სუვერენული სახელმწიფო: ბელარუსია, თურქმენეთი, მოლდოვა, რუსეთის ფედერაცია, სომხეთი, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი, უკრაინა, საქართველო, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, აზერბაიჯანი.

თანამეგობრობის მიზნებია: პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ, კულტურულ, კულტურულ, საბაჟო და სხვა სფეროში თანამშრომლობის განხორციელება, წევრ სახელმწიფოთა ყოველმხრივი და შეწონასწორებული ეკონომიკური და სოციალური განვითარება საერთო ეკონომიკური სივრცის ფარგლებში, სახელმწიფოთაშორისო კოოპერაცია და ინტეგრაცია, ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების უზრუნველყოფა. თანამეგობრობა ეფუძნება ყველა მისი წევრის სუვერენული თანასწორობის საწყისებს. წევრი სახელმწიფოები საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდებელი და თანასწორუფლებიანი სუბიექტები არიან.

თანამეგობრობა ხელს უწყობს წევრ სახელმწიფოთა შორის მეგობრობის, კეთილშობილობის, ეროვნებათშორისი თანხმობის, ნდობის, ურთიერთგაგებისა და ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობის შემდგომ განვითარებასა და განმტკიცებას. თანამეგობრობა არ წარმოადგენს სახელმწიფოს და არა აქვს ზეეროვნული უფლებამოსილებანი.

თანამეგობრობაში განსაკუთრებული ყურადღება აქვს დათმობილი საბაჟო თანამშრომლობის საკითხებს. დამტკიცებულია დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის საბაჟო კანონმდებლობის საფუძვლები; შეთანხმება საბაჟო კავშირის შესახებ, შეთანხმება გატარების ზონების შესახებ.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია და მისი სამშინაო საბაჟო თანამშრომლობის სფეროში. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სისტემაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ეკონომიკურ საქმიანობას. მასზე იხარჯება ორგანიზაციის ბიუჯეტის ნახევარზე მეტი. ეკონომიკური კავშირების მთავარი არხებია საგარეო ვაჭრობა და საბაჟო საქმე. გაეროს სამუშაო ორგანოების (გენერალური ასამბლეა, უშიშროების საბჭო, ეკონომიკური და სოციალური საბჭო, სამდივნო და სხვ.) მუდმივი ყურადღების ცენტრში დგას საბაჟო თანამშრომლობის საკითხები.

1970 წელს გაეროს გენერალური ასამბლეის XV სესიამ მიიღო “განვითარების საერთაშორისო სტრატეგია“, რომელიც ითვალისწინებდა საერთაშორისო ხასიათის რიგ ღონისძიებათა განხორციელებას. ეს ღონისძიებები მიმართული იყო განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებისა და მათი საბაჟო ურთიერთობების უნიფიკაციისაკენ. უნიფიკაცია და უნიფიცირება - საერთო ნორმაზე დაყვანა, გაერთიანება, - გაერთიანება.

ბაიროს ევროპის ეკონომიკური კომისია. დაფუძნდა 1947 წელს. ამჟამად იგი წარმოადგენს ევროპის სახელმწიფოებს შორის მრავალმხრივი ეკონომიკური თანამშრომლობის ერთადერთ მუდმივმოქმედ ორგანოს. კომისიის შემადგენლობაში შედის ევროპის ყველა სახელმწიფო; აგრეთვე აშშ და კანადა. კომისიაში შექმნილია 15 მუდმივი ორგანო, რომელთა შორის 50 მუდმივმოქმედი ჯგუფია. ერთ-ერთი მთავარი ორგანოა ტრანსპორტის კომიტეტი, რომელიც დაკავებულია საავტომობილო, სარკინიგზო და სამდინარო ტრანსპორტის საკითხებით. კომიტეტის შემადგენლობაში შედიან: ამ სახეობის ტრანსპორტის სამუშაო ჯგუფები და საბაჟო ექსპერტთა ჯგუფი. ეს ჯგუფი პრაქტიკულად წარმოადგენს სპეციალურ ორგანოს ევროპის ეკონომიკური კომისიის ფარგლებში საბაჟო საკითხების შემუშავებისათვის.

თავისი არსებობის მანძილზე საბაჟო ექსპერტთა ჯგუფმა ითამაშა მთავარი როლი 13 საერთაშორისო საბაჟო კონვენციისა და სხვა საერთაშორისო-სახელმწიფოებრივი დოკუმენტების შემუშავებაში. მათ შორისაა საერთაშორისო კონვენციები: კონვენცია ტურისტებისათვის საბაჟო შეღავათების შესახებ, საბაჟო კონვენ-

ნცია კონტინენტების შესახებ (1972), საერთაშორისო კონვენცია საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ (1982) და სხვ.

განვითარებადი ქვეყნებისადმი ეკონომიკური, საბაჟო-ტექნოლოგიური, ტექნიკური დახმარების საქმეში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ბაჟო-ტექნიკური მრეწველობის ორგანიზაციის განვითარების პროგრამას. 1950 წელს მიღებულია გაეროს ტექნიკური დახმარების პროგრამა, 1959 წელს - ტექნიკური დახმარების გაერთიანებული პროგრამა და გაეროს სპეციალური ფონდი; 1966 წელს ეს სამი პროგრამა გაერთიანდა ერთიან გაეროს განვითარების პროგრამად. განვითარების პროგრამა წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე წამყვან საერთაშორისო პროგრამას განვითარებადი ქვეყნებისადმი ეკონომიკური და ტექნიკური დახმარების აღმოჩენის საქმეში. თუ 1950 წელს ტექნიკური დახმარების პროგრამას გააჩნდა 50 მილიონი დოლარის ბიუჯეტი, 1984 წელს მან შეადგინა 7.535, 434.559 დოლარი. ბიუჯეტის ნაწილი ხმარდება საბაჟო კონტროლის უნიფიკაციის წესების შემუშავებას და დანერგვას.

შავი ზღვის ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია. იგი შეიქმნა თურქეთის ინიციატივით 1992 წლის ივნისში სტამბოლში. მის რიგებში გაერთიანდნენ სახელმწიფოები, რომლებიც 90-იან წლებამდე დაპირისპირებულ ბანაკებს მიეკუთვნებოდნენ. 1998 წელს იალტის სამიტზე ბისეკი - როგორც ამ აღიანის უწოდებენ - საბოლოოდ ჩამოყალიბდა, როგორც საერთაშორისო რეგიონული ორგანიზაცია.

შავი ზღვის ქვეყნების აღიანის ავტორიტეტი დღითიდღე იზრდება. ამას ადასტურებს ის ინტერესი, რომელსაც მის მიმართ იჩენენ ევროპისა და ახლო აღმოსავლეთის სახელმწიფოები. ამ ორგანიზაციაში მეთვალყურის სტატუსით შევიდნენ გერმანია და საფრანგეთი.

საერთაშორისო ორგანიზაცია მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს საბაჟო ურთიერთობების, შეღავათებისა და ტარიფების საკითხებს.

საქართველოსადმი, ისე როგორც კავკასიის რეგიონისადმი, ინტერესი მკვეთრად გაიზარდა. კავკასიის თემა გამუდმებით ფი-

გურიებს მსოფლიო საინფორმაციო საშუალებებში. მას ახასიათებენ როგორც ყველაზე მოკლე და უსაფრთხო გზას შუა აზია - კასპიისპირეთის რესურსებით მდიდარ რეგიონსა და ევროპის ბაზრებს შორის. საქართველო კი ამ ხიდის უმნიშვნელოვანესი მონაკვეთია.

უძველესი "აბრეშუმის გზის" აღდგენა რეალობად იქცა. ტრასეკას და ინოვაციის პროექტები, რომლებიც ევროპის კავშირის დახმარებით ხორციელდება და გულისხმობს აბრეშუმის გზის გაყოფას თანამედროვე სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის დანერგვას, თავისი მასშტაბით სცილდება რეგიონულს და მსოფლიო მნიშვნელობას იძენს. ახალი აბრეშუმის გზის მიმართ ინტერესს იჩენენ ამერიკის შეერთებული შტატები, იაპონია, ჩინეთი, უკრაინა, დუნაისპირა ქვეყნები და სხვა. აშშ-ის კონგრესმა განიხილა და მიიღო კანონპროექტი "აბრეშუმის გზის სტრატეგია".

1998 წლის სექტემბერში ბაქოში გაიმართა ტრასეკას ქვეყნების სამიტი, რომელშიც თითქმის სახელმწიფოს პრეზიდენტი და მრავალი საერთაშორისო ორგანიზაცია მონაწილეობდა. ბაქოს სამიტს მოჰყვა რეგიონის ქვეყნების ხელმძღვანელთა შეხვედრა 1998 წლის ოქტომბერში ანკარაში, სადაც თურქეთის, ყაზახეთის, უზბეკეთის, აზერბაიჯანისა და საქართველოს ხელმძღვანელებმა ხელი მოაწერეს ანკარის დეკლარაციას, რომელშიც პოლიტიკური მხარდაჭერა აღუთქვეს დიდი ნავთობის ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მარშრუტით ტრანსპორტირებას. დეკლარაციას ხელი მოაწერა აგრეთვე აშშ-ის ენერგეტიკის მინისტრმა.

მშრომლის კავშირი. ევროპის კავშირის ფესვები პარიზის 1952 წლის ხელშეკრულებაში ძევს, რომელმაც ევროპის ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანება დააფუძნა, ასევე შესაბამისად, რომის 1957 წლის ორ ხელშეკრულებაში, რომელთა საფუძველზე ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანება შეიქმნა. 1993 წლის 1 ნოემბერს, ეკონომიკური კავშირის ხელშეკრულების ძალაში შესვლამ, ეს ორი გაერთიანება ევროპის კავშირად გარდაქმნა. 1995 წლის 1 იანვრიდან მოყოლებული ევროპის კავშირი 15 წევრს აერთიანებს: საფრანგეთი, იტა-

ლია, ბელგია, ნიდერლანდები, ლუქსემბურგი, - (ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების პირველი წევრები); ინგლისი, ირლანდია, დანია (1973), საბერძნეთი (1981), ესპანეთი, პორტუგალია (1986), შვეცია, ფინეთი და ავსტრია (1995).

ევროპის კავშირის თხუთმეტივე წევრი - სახელმწიფო (8 რესპუბლიკა, 7 კონსტიტუციური მონარქია) დემოკრატიული ქვეყანაა.

პოლანდიის ქ. მაასტრიხტში 1992 წლის 7 თებერვალს ევროსაბჭოს სხდომაზე ევროპის გაერთიანების წევრი-სახელმწიფოების საგარეო და ფინანსთა მინისტრებმა ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებას ევროპის კავშირის შესახებ. იგი ძალაში შევიდა 1993 წლის 1 ნოემბერს. მასში ნათქვამია: "ამ ხელშეკრულების თანახმად, მონაწილე მხარეები აარსებენ ევროპის კავშირს... ეს ხელშეკრულება ევროპის ხალხების მჭიდრო ურთიერთობების ახალი საფეხურია. კავშირის მიერ გადაწყვეტილებების მიღება, შეძლებისდაგვარად მოქალაქეთა სურვილის გათვალისწინებით უნდა მოხდეს. ... კავშირის ამოცანაა თანახმობისა და სოლიდარობის საფუძველზე განახორციელოს წევრი-სახელმწიფოებისა და მათი მოსახლეობის ურთიერთობები".

ევროპის კავშირი განვითარების თანამედროვე ეტაპზე 15 დამოუკიდებელი ქვეყნის კავშირით თავიანთი კონსტიტუციებით, კანონებით, საბაჟო და საგადასახადო კანონმდებლობით.

ამ ქვეყნებმა მიღებული ხელშეკრულების საფუძველზე დაადგინეს, რომ ევროკავშირის ნებისმიერი წევრი-სახელმწიფო პოლიტიკური ხასიათის გადაწყვეტილებას მიიღებს მხოლოდ ევროკავშირის სხვა დანარჩენ სახელმწიფოებთან მოლაპარაკების საფუძველზე.

ევროპის კავშირის შემადგენელი ნაწილებია ევროპის სამი დიდი გაერთიანება: ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება, ევროპის ნახშირისა და ფოლადის გაერთიანება და ევროპის ატომური გაერთიანება.

ევროპის კავშირის მმართველობითი ინსტიტუტებია:

ევროკავშირის პარლამენტი; ევროკავშირის საბჭო (მინისტრთა საბჭო); ევროკომისია; ევროპის სასამართლო; საანგარიშო პალატა; ევროპის საინვესტიციო ბანკი; ეკონომიკის და სოციალური კომიტეტი; რეგიონალური კომიტეტი.

1 ანდრო ლვამინავა, ევროკავშირი XXI საუკუნის მომავალზე, 1998, გვ. 20

ევროპის კავშირის ფულადი სახსრების შევსების ერთ-ერთი წყაროა შემოსავლები საბაჟოებიდან და მსგავსი საკონტროლო პუნქტებიდან, რომლებშიც ბეგარის აკრეფა ხდება იმ საქონლის მიმოსვლის დროს, რომელიც ევროპის კავშირის არაწევრი - სახელმწიფოებიდან მოედინება (საბაჟოების მსგავს პუნქტებად იგულისხმება აგრალური პროდუქტის საკონტროლო პუნქტები).

ევროპის კავშირის წევრ-სახელმწიფოებში 1995 წლის 26 მარტიდან ძალაში შევიდა კავშირის შიდა საზღვრების თავისუფალი გადაღების კანონი. გერმანიის, საფრანგეთის და ბენელუქსის სამი ქვეყნის მთავრობებმა 1995 წელს ხელი მოაწერეს შენგენის ხელშეკრულებას. მოგვიანებით ამ ხელშეკრულებას შეუერთდა ავსტრია.

1993 წლის დანაწიდან შეიქმნა შიდა ბაზარი. შიდა ბაზარი ის სფეროა, სადაც მთელი ეკონომიკური ცხოვრება მნიშვნელოვანწილად ერთიანი წესებითა და თანაბარი პირობებით მიმდინარეობს.

ერთობლივი შიდაბაზარი არ წარმოიქმნება მხოლოდ იმით, რომ რამდენიმე სახელმწიფო ერთმანეთთან საბაჟოებს გააუქმებს და თავისუფალი ვაჭრობის ზონას ან საბაჟოების კავშირს შექმნის. მათი საზღვრები ასეთ შემთხვევაშიც სახელმწიფოს კონტროლის ქვეშ რჩება და საქონელს, მომსახურებას, კაპიტალსა და პიროვნებებს ერთი სახელმწიფოდან მეორეში თავისუფალი გადაადგილებისა და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის, ხოლო ხელოსნებსა და მეწარმეებს თავისუფალი დაფუძნების უფლება არა აქვთ. როდესაც რამდენიმე სახელმწიფო საერთო შიდა ბაზარს ქმნის, ყველა ეს შეზღუდვა უქმდება. ევროკავშირის შიდა ბაზარი 15 სახელმწიფოს მოიცავს.

შიდა ბაზარი არ შემოიფარგლება ევროპის კავშირის საზღვრებით, არამედ მოიცავს ისლანდიას, ნორვეგიასა და ლიხტენშტეინს. ევროკავშირმა და თავისუფალი ვაჭრობის ევროპულმა ასოციაციამ 1994 წლის 1 იანვრიდან შექმნეს ევროპის ეკონომიკური სივრცე. შიდა ბაზარი 373 მილიონი ადამიანისათვის თავისი მსყიდველობითი უნარის მიხედვით უდიდესია მსოფლიოში.

თანდათანობით ხორციელდებოდა საერთო ბაზრის შექმნის შემდეგი შეთანხმებები:

1. უნდა გაუქმებულიყო ყველა საბაჟო და რაოდენობრივი შეზღუდვები (თავისუფალი ვაჭრობის ზონა);

2. ამავე დროს იმ ქვეყნებთან ვაჭრობის სფეროში, რომლებიც თავისუფალი ვაჭრობის ზონებს არ მიეკუთვნებიან, უნდა შე-
მოღებულ იქნას ერთიანი საბაჟო ტარიფი (ასე წარმოიქმნა სა-
ბაჟო კავშირი). საბაჟო კავშირი შეიქმნა 1968 წლის 1 ივნისს.
3. უნდა გაუქმებულიყო ყოველგვარი წინააღმდეგობები პირ-
ოვნების საქმიანობისა და კაპიტალის თავისუფალი გადა-
ადგილების სფეროში და ყოველივე ამის მარეგულირებელი
კანონები იმდენად უნდა მისადაგებულიყო ერთმანეთთან,
წევრი - სახელმწიფოების შიდასახელმწიფოებრივ - სამარ-
თლებრივ ნორმებთან, რამდენადაც ეს საერთო ბაზრისთვის
იქნებოდა საჭირო.

1986 წელს შემუშავდა შიდა ბაზრის ფუნქციონირებისათვის
საჭირო სამართლებრივი ნორმატიული საფუძვლები და დადგინდა
შიდა ბაზრის ამოქმედების თარიღი: 1992 წლის 31 დეკემბერი.
შიდა ბაზრის პირობებში ჰორციელდება “ოთხი თავისუფლება“:
საქონლის, პიროვნების, მომსახურების, კაპიტალის თავისუფალი
გადაადგილება.

საერთო - ბაზრის შესაქმნელად საჭირო იყო ჯერ ერთი, თვ-
ალსწინებო ბარიერების გაუქმება (შღავათების, სახაზღვრო გა-
დასასვლელების, იმ შენობების, სადაც პასპორტებსა და ნივთებს
ამოწმებენ); მეორე, სახელმწიფოებს შორის არსებული უსილავე
ზღუდეების დაშლვა.

ევროპის კავშირში გაწვერიანების განაცხადი გაკეთებული
აქვთ შემდეგ სახელმწიფოებს: თურქეთს, კვიპროსს, მალტას, შე-
ეიცარიას, პოლონეთს, უნგრეთს.

ევროპის კავშირის მინისტრთა კომიტეტმა, 1964 წლის 5 მა-
ისი - ევროპის საბჭოს დაარსების დღე, გამოაცხადა ევროპის
დღედ. იგი ყოველწლიურად აღინიშნება მთელ მსოფლიოში.

ევროპის კავშირი - საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდე-
ბელი სუბიექტია. იგი აფართოებს საერთაშორისო კავშირებს
სხვა ორგანიზაციებთან; სახელმწიფოებთან ხელშეკრულებებში,
შეთანხმებებში წარმოადგენს მხარეს; აქვს 100-ზე მეტი საზღვ-
არგარეთული წარმომადგენლობა.

საქართველო 1999 წლის 28 იანვარს გახდა ევროპის საბჭოს
წევრი. ეს ქვეყანას უხსნის გზას ევროპის კავშირისაკენ.

პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმება - პარაფი-
რებულია 1995 წლის 15 დეკემბერს, ერთი მხრივ ევროპის გაე-
რთიანებასა და მის წევრ სახელმწიფოებს (ბელგიის სამეფო, დანიის
სამეფო, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა, საბერძნეთის
რესპუბლიკა, ესპანეთის სამეფო, საფრანგეთის რესპუბლიკა, ირ-
ლანდია, იტალიის რესპუბლიკა, ლუქსენბურგის დიდი საჰერცო-
გო, ნიდერლანდების სამეფო, ავსტრიის რესპუბლიკა,
პორტუგალიის რესპუბლიკა, ფინეთის რესპუბლიკა, შვედეთის
სამეფო), მეორეს მხრივ საქართველოს შორის. ამ შეთანხმების
მიხედვით “მხარეები მიანიჭებენ ერთმანეთს უპირატესი
ხელშეწყობის რეჟიმს ყველა სფეროში შემდეგი მიმართულებე-
ბით: საბაჟო მოსაკრებელი და გადასახდელები გამოყენებული
იმპორტისა და ექსპორტისათვის, მათი შეგროვების მეთოდის გა-
თვალისწინებით, დებულებები, რომლებიც ეხება საბაჟო კლი-
რინგს, ტრანზიტს, დასაწყობებასა და გადმოტვირთვას;
ნებისმიერი სახეობის ბაჟი და სხვა შიდა გადასახდელები, რომ-
ლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ გამოიყენება იმპორტული საქ-
ონლისათვის.”

შეთანხმების შესაბამისად (მუხლი 45), გაერთიანება და სა-
ქართველო დაამყარებენ ფართომასშტაბიან ეკონომიკურ თანამშ-
რომლობას, რათა ხელი შეუწყონ ეკონომიკური რეფორმებისა და
აღდგენის პროცესს, საქართველოს ეკონომიკის სტაბილურ განვ-
ითარებას. ასეთი თანამშრომლობა ხელს შეუწყობს ურთიერთსა-
სარგებლო ეკონომიკური კავშირების გაძლიერებას.

თანამშრომლობის მიზანი იქნება პარტიოსან ვაჭრობის და სა-
ქართველოს საბაჟო სისტემის მიახლოება გაერთიანების სისტე-
მასთან. თანამშრომლობა კონკრეტულად მოიცავს: კომბინირებული
ნომენკლატურის და ერთიანი ადმინისტრაციული დოკუმენტის
მიღებას; გაერთიანებისა და საქართველოს სატრანზიტო სისტე-
მების ურთიერთკავშირს; საქონლის ტრანსპორტირების ინსპექც-
იისა და ფორმალბათა გამარტივებას; თანამედროვე საბაჟო
საინფორმაციო სისტემების დანერგვის მხარდაჭერას; სემინარე-

1 გაზ. “საქართველოს რესპუბლიკა”. 1996 წლის 18 ივლისი.

ბისა და სახელმწიფო პერიოდების ორგანიზებას; ტექნიკური დახმარება აღმოჩენილ იქნება საჭიროებისამებრ.

შეთანხმების შესაბამისად მხარეები დაენშარებიან ერთმანეთს თავიანთ კომპეტენციათა უარგლებში, ოქმით გათვალისწინებული პირობების თანახმად, საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევის საწინააღმდეგო პროფილაქტიკური ზომების მიღების, ასეთ დარღვევათა გამოძღვალებისა და გამოძიების საქმეში.

საერთაშორისო კონფერენციები საბაჟო საქმის საკითხებში. საერთაშორისო კონფერენცია ორი ან რამდენიმე სახელმწიფოს ოფიციალური წარმომადგენლების შეხვედრაა საბაჟო ურთიერთობის საკითხების განხილვისა და მათ თაობაზე შეთანხმების მიღწევისათვის (ხელშეკრულება, შეთანხმება, კონვენცია, განცხადება და ა.შ.). ეკონომიკური კონვენციები განიხილავენ სახელმწიფოთა ურთიერთობებს საგარეო ვაჭრობის, საბაჟო რეჟიმების, დიპლომატიური წარმომადგენლობებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების ჟღერაზე აქტუალურ საკითხებს; დიპლომატიური კონფერენციები ეძღვნება სამართლის კოდიფიკაციის საკითხებს საბაჟო საქმის დარგში სპეციალური ხელშეკრულებებისა და კონვენციების შემუშავებისა და მიღებისათვის.

საერთაშორისო კონფერენციები, როგორც წესი, თავდება საერთაშორისო ხელშეკრულების ტექსტის დადგენით; მისი ხელმოწერა შეიძლება იქვე ან მომდგენო კონფერენციაზე, რომელსაც მხოლოდ ამისათვის იწვევენ.

უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო კონფერენციები საბაჟო ურთიერთობის საკითხებზე გაიმართა 1994-1998 წლებში.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მასშრობისა და განვითარების კონფერენცია. იგი შეიქმნა 1964 წლის ივნისში კონფერენციის პირველი სესიის დასკვნითი აქტისა და გაეროს

გენერალური ასამბლეის მეცხრამეტე სესიის რეზოლუციის საფუძველზე. კონფერენციის მონაწილეა 185 სახელმწიფო.

კონფერენციის ძირითადი ფუნქციებია: საერთაშორისო ვაჭრობის წახალისება, სახელმწიფოებისა და რეგიონული ეკონომიკური დაჯგუფებების პოლიტიკის შეთანხმება ვაჭრობისა და მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური განვითარების საკითხებთან (საბაჟო, საფინანსო და სხვ.), საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში (მათ შორის საბაჟო დარგში) გაეროს სხვა დაწესებულებების საქმიანობის კოორდინაციისათვის ხელის შეწყობა.

კონფერენცია ატარებს მუშაობას საერთაშორისო ვაჭრობის ლიბერალიზაციის, საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში საბაჟო და სხვა ნეგატიური ბარიერების შემცირებისა და ლიკვიდაციის დარგში.

ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენციის კომპეტენციაში შედის იმ პრინციპებისა და პოლიტიკის შემუშავება, რომლებიც შეეხება საერთაშორისო ვაჭრობას, აგრეთვე სახელმწიფოთა გროგნული საბაჟო პოლიტიკის კოორდინაციას.

კონფერენციის ძირითადი ორგანოებია: სესია, რომელსაც იწვევენ მონაწილე ქვეყნების მინისტრების დონეზე ოთხ წელიწადში ერთხელ მაინც, და ვაჭრობისა და განვითარების საბჭო, რომელიც წელიწადში ორჯერ იკრიბება. საბჭოს გადაწყვეტილებებს რჩევების ძალა აქვთ. კონფერენციის სამდივნო გაერთიანებულია გაეროს სამდივნოში; მისი შტაბ-ბინა ენევეაშია.

შეთანხმება საბაჟო ტარიფების გამოქვეყნების დარგში საერთაშორისო კავშირის შემდგომი შესახებ. კავშირი დაფუძნდა 1890 წელს. მის ძირითად მიზანს შეადგენს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის საბაჟო ტარიფებისა და მათში შეტანილი ცვლილებების ოპერატიული გამოქვეყნება.

ამ მიზნით ბრიუსელში შეიქმნა სხვადასხვა ქვეყნის საბაჟო წესებისა და ტარიფების თარგმნისა და გამოქვეყნების საერთაშორისო ბიურო. მის ფუნქციებში შედის საბაჟო ტარიფების,

აგრეთვე საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული დადგენილებების თარგმნა და გამოქვეყნება.

საბაჟო ტარიფები და სხვა სამართლებრივი დოკუმენტები ქვეყნდება "საერთაშორისო საბაჟო ბიულეტენში" (საბაჟო ტარიფების გამოქვეყნების საერთაშორისო კავშირის ორგანო) გერმანულ, ინგლისურ, ესპანურ, ფრანგულ და იტალიურ ენებზე.

საერთაშორისო ბიუროს პერსონალს ნიშნავს ბელგიის საგარეო საქმეთა სამინისტრო, რომელსაც თანაშრომელთა შენახვისათვის გამოეყოფა ხაჭირო სახსრები. იგი ახორციელებს კონტროლს საერთაშორისო ბიუროს ნორმალურ მუშაობაზე.

წევრ-სახელმწიფოებს ყოველწლიურად ეგზავნებათ ანგარიშები საერთაშორისო ბიუროს საქმიანობისა და საფინანსო მდგომარეობის შესახებ. ბიუროს წლიური ბიუჯეტი 125 ათასი ფრანკი¹.

სახელმწიფოები ვალდებული არიან საერთაშორისო ბიუროს ყოველწლიურად გაუგზავნონ (ორ ეგზემპლარად) სპეციალური დოკუმენტები: 1) ქვეყნის ეროვნული საბაჟო კანონები და საბაჟო ტარიფები; 2) საბაჟო დაწესებულებების ინსტრუქციები, დებულებები, აქტები, ცირკულარები საბაჟო ტარიფებისა და საქონლის კლასიფიკაციის გამოყენების შესახებ; 3) დადგენილებები ეროვნულ საბაჟო კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის შესახებ; 4) ორმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულებების, კონვენციებისა და შეთანხმებების ტექსტები; აქ იგულისხმება ის დოკუმენტები, რომლებიც პირდაპირ ეხებათ საბაჟო ტარიფებს და კანონმდებლობას.

ბიულეტენის ტექსტები ქვეყნდება იმ ენაზე, რომელსაც საერთაშორისო ბიურო ქვეყნისათვის უფრო სასარგებლოდ მიიჩნევს.

ამგვარად, ქვეყნებს შორის საბაჟო ურთიერთობების განვითარებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავიათ საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და კონფერენციებს, მათ ღონისძიებებს, საერთაშორისო აქტებსა და კონვენციებს.

¹ კტ. ბორბოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, რუსულ ენაზე, მოსკოვი, 1997, გვ. 162

თავი მეთოთხეტი

საბაჟო საქმე

(ძირითადი ცნებები)

წიგნის ამ თავში საბაჟო კანონმდებლობის, საბაჟო საქმის საკითხზე საერთაშორისო ხელშეკრულებების, შეთანხმებების, კონვენციების, საერთაშორისო სამართლის, საერთაშორისო საბაჟო სამართლის პრინციპებისა და შესაბამისი ლიტერატურის საფუძველზე მოცემულია საბაჟო სამართლის ძირითადი ცნებების, ტერმინებისა და დებულებების განსაზღვრებანი.

ცნობა - ლოგიკურად გაფორმებული ზოგადი აზრი საგანზე, - რისივე იდეა. ტერმინი - (ლათ. terminus - საზღვარი) - სიტყვა, რომელიც ზუსტად გადმოხცემს მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების რაიმე დარგის გარკვეულ ცნებას.

ანტიდემინგური ბაჟი - დემინგი საქონლის გაყიდვაა უცხოეთის ბაზარზე საშინაო ბაზრის ფასებთან შედარებით ბევრად იაფად, ზოგჯერ თვითღირებულებაზე ნაკლებად (კონკურენტების განდევნის მიზნით). 1947 წელს ტარიფებსა და ვაჭრობაზე მიღებული გენერალური შეთანხმების წესდების შესაბამისად, დემინგში იგულისხმება სიტუაცია, როდესაც ბაზრისთვის გათვალისწინებული საქონლის "საექსპორტო ფასი" ბაზარზე არსებული ანალოგიური საქონლის "ნორმალურ ღირებულებაზე" ნაკლებია.

ანტიდემინგური კანონმდებლობა სპეციალური სამართლებრივი აქტისა და დებულებების სისტემაა, რომელიც მიმართულია უცხოეთის ბაზარზე შინაგანი ბაზრის ფასებთან შედარებით საქონლის ბევრად იაფად გაყიდვის წინააღმდეგ. ანტიდემინგური კანონმდებლობა კონცენტრირებულია გენევის 1967 წლის კონფერენციაზე მიღებულ საერთაშორისო ანტიდემინგურ კოდექსში. სასაქონლო დემინგის რაოდენობრივი კრიტერიუმები პირველად მოცემულია გენევის 1962 წლის საერთაშორისო ანტიდემინგურ კანონში. საექსპორტო ფასი დემინგურად ითვლება, თუ ის საერთაშორისო წარმოების ქვეყანაში შინაგანი ბაზრის ფასებზე 20 ან მეტი პროცენტითაა ნაკლები, ან სულ მცირე, მსოფლიო

ფასებზე 8 პროცენტითაა ნაკლები. ანტიდემინგური ბაჟი იმპორტის დემინგურ ფასებში შემოტანისაგან სამამულო მრეწველობის ინტერესების დასაცავად შემოღებული ბაჟია.

ბაჟი-1. გადასახადი სახელმწიფოში შეტანილხა და სახელმწიფოდან გატანილ საქონელზე; 2. გადასახადი საქონლის დამზადებაზე.

ბაჟი-სახელმწიფო ფულადი მოსაკრებელია, რითაც იბეგრება შემოტანილი, გატანილი და ტრანზიტული საქონელი, ქონება და სხვადასხვა ფასეულობა, აგრეთვე იბეგრებიან მოქალაქეები სახელმწიფო მართვის ორგანოებისა და სასამართლოების მიერ გავრეული მომსახურებისათვის.

ბაჟს კრეფენ სახელმწიფოთა შორის შეთანხმებით, მრავალმხრივი და ორმხრივი ხელშეკრულებითა და ქვეყნის ცალმხრივი კანონმდებლობით (ავტონომიური საბაჟო ტარიფი) დაწესებული განაკვეთების მიხედვით.

ცნობილია დიფერენციული, მფარველობითი და პრეფერენციული ბაჟები. დიფერენციული ბაჟისათვის დამახასიათებელია ერთსა და იმავე საქონელზე სხვადასხვა საბაჟო განაკვეთები (ნომინალური, შეღავათიანი, მინიმალური, შუალედური, მაქსიმალური). მფარველობით ბაჟს იყენებენ ეროვნული ეკონომიკის სტიმულირებისა და უცხოეთის კონკურენციისაგან მის დასაცავად, პრეფერენციული - განსაკუთრებით შეღავათიანი ბაჟია ყველა საქონლისა და საქონელთა ჯგუფისათვის.

ბაჟს აწესებენ ცალკეულ საქონელზე ან საქონელთა ჯგუფებზე. ამოღების წესის მიხედვით ბაჟი არის ადგალული (შემოტანილი საქონლის ფასის ფიქსირებული პროცენტის ოდენობით) და სპეციფიკური (შემოტანილი საქონლის წონის ან ზომის ერთეულიდან ან ცალებიდან).

ბაჟი გადასახადების ნაირსახეობაა, მაგალითად, სასამართლო და შემკვიდრობის ბაჟი, ხინჯის ბაჟი, საგზაო ბაჟი, საგერბო მოსაკრებელი, რომლებსაც იღებენ სხვადასხვა დაწესებულებები რაიმე საქმიანობის ან რაიმე იურიდიული მნიშვნელობის დოკუმენტის გაცემისათვის. ამასთან ბაჟი განსაკუთრებით გავრცელებულია საგარეო ვაჭრობაში, საგარეო ურთიერთობებში.

3) საბაჟო ბაჟს იღებენ საქონლის საზღვარგარეთ გატანისას. განვითარებულ ქვეყნებში საექსპორტო ბაჟს იშვიათად

იყენებენ (ძირითადად დროებით) საგადასახადო ბალანსის რეგულირებისათვის, ბევრ განვითარებად ქვეყანაში კი ასეთი ბაჟი სახელმწიფო ხარჯების დაფარვის ერთ-ერთი ძირითადი წყაროა.

ბ) საბაჟო ბაჟი - არის გადასახადი, რომელსაც სახელმწიფო აწესებს საზღვარგარეთიდან შემოტანილ საქონელზე. საბაჟო ბაჟი შეიძლება იყოს ფისკალური (სახელმწიფო შემოსავლების შესავსებად) და პრეფერენციული (უპირატესი). ბაჟის ოდენობა (განაკვეთი) შეიძლება იყოს მინიმალური, მაქსიმალური და შეღავათიანი. ის ზეულებრივად იზრდება საქონლის დამუშავების დონის შესაბამისად (ნედლეულისათვის უფრო დაბალია, ვიდრე მზა ნაწარმისათვის). იგი წესდება როგორც მყარი თანხა საქონლის ერთეულზე ან როგორც პროცენტი-ფასზე; შეიძლება მოქმედებდეს ორივე განაკვეთი. ამ შემთხვევაში ხდება უფრო მეტის გადახდა. საგადასახადო ბალანსის რეგულირების მიზნით საბაჟო ბაჟზე შეიძლება შემოღებული იქნეს დროებითი წანამატი ფისკალური ან პოლიტიკური მიზნით.

საბაჟო ბაჟს იღებენ საქონლის ქვეყნის ტერიტორიაზე ტრანზიტით გადატანის დროს. საბაჟო ბაჟს საშუალებაა ნებისმიერი საშუალება, რომელიც გამოიყენება მგზავრების საერთაშორისო გადაყვანისა და საქონლის საერთაშორისო გადაზიდვისათვის, მათ შორის კონტეინერები და სხვა საბაჟო ბაჟს მოწყობილობა.

ამრიგად, ბაჟი გადასახდელია, რომელსაც საბაჟო ორგანოები ახდენენ საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანის ან ამ ტერიტორიიდან საქონლის გატანის დროს და იგი ასეთი შემოტანის ან გატანის განუყოფელი პირობაა.

საბაჟო ბაჟი მნიშვნელობით გამოიყენება:

- 1) საბაჟოს უწოდებენ საბაჟო გადასახადს (ბაჟს). საბაჟო ესაა ბაჟის სახით დაწესებული - ბაჟისა: საბაჟო ტარიფი, საბაჟო გადასახადი;
- 2) სახელმწიფო დაწესებულება, რომელიც თვალყურს ადევნებს ამ სახელმწიფოში საქონლის შეტანა-გატანას და ახდენს დადგენილ ბაჟს. მსოფლიოს ნებისმიერი სახელმწიფო ატარებს საკუთარ საბაჟო პოლიტიკას, რომელიც არეგულირებს საქონლის იმპორტისა და ექსპორტის მოცულობას, განსაზღვრავს სტრუქტურასა და პირობებს; ბაჟის გადახდვინება

საქონლის საზღვარზე გადატანისას ხდება შესაბამისი საბაჟო ტარიფებით. არსებობს შემოტანის, გატანისა და სატრანსპორტო საბაჟო გადასახადები.

საბაჟო - სახელმწიფო დაწესებულებაა, რომელიც კონტროლს უწევს ქვეყნის საბაჟო საზღვარზე სხვადასხვაგვარი ტვირთის, საქონლის, ფასეულობების, საფოსტო გზავნილებისა და სხვა გატანა-შემოტანას. საბაჟო დაწესებულებების ფუნქციებში შედის აგრეთვე ქვეყნის საგარეო ვაჭრობისა და საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სხვადასხვა ფორმების კონტროლი და დაცვა, ამასთანავე იგი გამოავლენს და ებრძვის საბაჟო წესების დამრღვევთ, კონტრაბანდულ საქმიანობას.

ამრიგად, საბაჟო დაწესებულება ამოწმებს ქვეყნის კანონებსა და წესების შესრულებას, აღრიცხავს საიმპორტო და საექსპორტო საქონელს, ინახავს ტვირთს (დროებით), აკონტროლებს საბაჟო ფორმულების დაცვას.

საბაჟო კოდექსი. კოდექსი არის განსაზღვრულ (ერთგვაროვან) საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მომწესრიგებელ სამართლებრივ ნორმათა სისტემატიზებული კანონი. სამართლის რომელიმე დარგის გარკვეული სისტემით განლაგებულ კანონთა კრებულება (სისხლის სამართალი, სამოქალაქო სამართალი, შრომის სამართალი, საბაჟო სამართალი და ა.შ.). საბაჟო კოდექსი სისტემატიზებული საკანონმდებლო აქტია, რომელიც აწესრიგებს საბაჟო ორგანოების ორგანიზაციასა და საქმიანობას, აღგენს ტვირთის შენახვის, საბაჟო გადასახადების აკრეფისა და შემოწმების წესებს, კოდექსი საბაჟო წესების დარღვევისა და კონტრაბანდისათვის ითვალისწინებს ადმინისტრაციულ და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას და ა.შ.

საბაჟო ორგანოები - სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვაა. ძირითადი ორგანოებია საბაჟო სამინისტრო ან დეპარტამენტი, მთავარი სამმართველო ან სამმართველო, საბაჟო დაწესებულება, საბაჟო საგუშაგო და საბაჟო გამტარი პუნქტი. საბაჟო კოდექსი განსაზღვრავს საბაჟო ორგანოების ძირითად ფუნქციებს და მუშაობის ფორმებს. მთელ რიგ ქვეყნებში საბაჟო დაწესებულებები ექვემდებარებიან ფინანსთა სამინისტროებს. ყოფილ სსრ კავშირში საგარეო ვაჭრობის სამინისტროსთან არსებობდა მთავარი საბაჟო სამმართველო, რომელიც უზულავებელყოფდა მოკავშირე რესპუბლიკების მონაწილეობას საბაჟო საქმიანობაში და ერთპიროვნულად მართავდა საბაჟო დაწესებულებებს საბჭოთა კავშირის მთელ ტერიტორიაზე.

საბაჟო დაწესებულებებს საბჭოთა კავშირის მთელ ტერიტორიაზე.

საბაჟო სტამბა. ნებისმიერი ქვეყნის საბაჟო საქმის შინაარსს შეადგენს საბაჟო რეგისტრების ერთობლიობა, სუვერენული სახელმწიფოს საბაჟო პოლიტიკა-ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ნაწილი, საბაჟო საზღვარზე საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილების წესი, საბაჟო კონტროლი, საბაჟო გაფორმება, საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების სხვა საშუალებანი. საბაჟო საქმეს საფუძვლად უდევს შესაბამისი ქვეყნის კონსტიტუცია, საერთაშორისო ხელშეკრულებები და კონვენციები საბაჟო ურთიერთობის საკითხებზე, საბაჟო კოდექსები, ტარიფები და გადასახადებები; საბაჟო პოლიტიკას ახორციელებენ სახელმწიფოს მეთაურები, აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებანი, საბაჟო ორგანოები.

საბაჟო ტარიფი. ტარიფი განაკვეთების სისტემაა, რომელიც განსაზღვრავს ანაზღაურების ოდენობას სხვადასხვა მომსახურებისათვის, მომსახურების ფასი; ტარიფების ყველაზე მნიშვნელოვანი სახეებია სატრანსპორტო, კავშირგაბმულობის, კომუნალური და საბაჟო (ამოღება საქონლის ექსპორტისა და იმპორტისათვის).

საბაჟო ტარიფი ბაჟის განაკვეთების სისტემატიზებული ცნობაა (კრებულება) იმ საქონელზე, რომელიც ქვეყნის საზღვარზე გადააქვთ. იგი XVII საუკუნეში შემოიღეს დასავლეთ ევროპის ქვეყნებმა. საბაჟო ტარიფში მოცემულია დაბეგრილი საქონლის დასახელება და კლასიფიკაცია, ბაჟის განაკვეთი და დაბეგვრის წესი, ჩამოთვლილია ის საქონელი, რომელიც არ იბეგრება ან რომლის შემოტანა-გატანა, ან ტრანზიტი აკრძალულია.

საბაჟო ტარიფი შეიძლება იყოს ავტონომიური, რომელსაც ცალმხრივად ადგენს ესა თუ ის სახელმწიფო, და კონვენციური, რომელსაც იგი სხვა ქვეყნებთან დადებული ხელშეკრულებების შესაბამისად ადგენს. ზოგ ქვეყანაში მოქმედებს შერეული ე.წ. ავტონომიურ-კონვენციური ტარიფი (კანადა, ინდოეთი).

სამართლებრივი საბაჟო ტარიფი საბაჟო გადასახადის განაკვეთების სისტემატიზებული ერთობლიობაა, რომელიც გამოიყენება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი და ამ ტერიტორიიდან გატანილი საქონლის მიმართ, მისი საბაჟო ღირებულების შემცირების ან გაზრდის მიზნით, აგრეთვე პოლიტიკური ინტერესებიდან გამომდინარე.

საბაჟო დეკლარაცია (ლათინური - Declaration) ინგლისურად ნიშნავს ტვირთის განმარტების განცხადებას, რომელსაც იგი წარადგენს ტვირთის იმპორტის ან ექსპორტის დროს. საბაჟო კანონმდებლობით განსაზღვრულია დეკლარაციის წარდგენის ვადა. ეს ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 2 დღეს საქონლისა და მისი გადამზადი სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო ორგანოებისათვის წარდგენის დღიდან.

დეკლარაცია მოიცავს შემდეგ ძირითად მონაცემებს: ტვირთის საბუთის ნომერი, რომლის მიხედვითაც ტვირთი მიღებულია საბაჟოში (ნავსადგურების საბაჟოებში - ტრანსპორტის დასახელება, რომლითაც მოვიდა ტვირთი), საქონლის სატარიფო დასახელება ან მითითება საბაჟო ტარიფის სათანადო მუხლზე, საქონლის ჯგუფის ფასი და ღირებულება. საბაჟო დეკლარაციაში მოცემულია აგრეთვე მასზე დართული საბუთების სია (ანგარიში, ნატვირთვის სპეციფიკაცია, სერტიფიკატი ხარისხზე და სხვა). საბაჟო დეკლარაციას აქვს რამდენიმე ფორმა იმისდა მიხედვით, იბეგრება საქონელი ბაჟით თუ არა.

საბაჟო დეკლარაცია ეწოდება აგრეთვე დოკუმენტს, რომელსაც ფიზიკური პირი წარადგენს საბაჟოში ქვეყნის საზღვრის გადაკვეთისას. საბაჟო დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების ჩვენება იწვევს ჯარიმას, ზოგ შემთხვევაში კი ტვირთის კონფისკაციას.

საბაჟო დეკლარაცია - გადასახადის გადამხდელის ოფიციალური განცხადებაა მის მიერ გასულ პერიოდში (კვარტალი, ნახევარი წელიწადი, წელიწადი ან სხვა პერიოდი იმის მიხედვით, თუ გადასახადების ამოღების რა წესი არსებობს ქვეყანაში) მიღებული შემოსავლის შესახებ. დეკლარაციაში აჩვენებენ აგრეთვე გასავლებს, რომლებზეც არსებული წესის შესაბამისად, ვრცელდება საგადასახადო შეღავათები. დეკლარაციაში ნაჩვენებია შემოსავალ-გასავალი ჩვეულებრივად სათანადო ფინანსური დოკუმენტებით დასტურება, გადასახადის სავსოვნო ორგანოები საგადასახადო დეკლარაციების საფუძველზე ამოწმებენ.

დოკუმენტაციის საბაჟო ტარიფი ესაა ტარიფი, რომლის მიხედვით საბაჟო გადასახადები ერთ და იგივე საქონელზე ან პროდუქტზე სხვადასხვაა, იმის-და მიხედვით, თუ რომელი ქვეყნიდან, ან რომელი საბაჟო საზღვრიდან შემოდის საქონელი, ვინ

არის გემის მფლობელი და ა.შ. ამას საფუძველად უდევს ქვეყნებს შორის დადებული ხელშეკრულებები.

ორმაგი საბაჟო ტარიფი ესაა ტარიფი, ყოველი სასაქონლო პოზიციის მაქსიმალური და მინიმალური განაკვეთებით, რომელსაც გამოიყენებენ იმისდა მიხედვით, თუ როგორი სავაჭრო და პოლიტიკური ურთიერთობები გააჩნიათ მოცემულ ქვეყანასთან.

საბაჟო ბაზასახადები - არაპირდაპირი გადასახადები, რომლებსაც ახდენიან საბაჟო ორგანოები:

- ა) უცხოური წარმოების საქონლის - ქვეყნის შიგნით, საბაჟო საზღვარზე გატარების დროს (საიმპორტო საბაჟო გადასახადი);
- ბ) საქონლის ექსპორტის დროს (საექსპორტო საბაჟო გადასახადი), რომელიც გამოიყენება როგორც დროებითი დონისიება სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გატანის შეზღუდვის მიზნით უმოსავლო წლებში. საექსპორტო საბაჟო გადასახადს მიმართავენ ძირითადად ხელოვნების ნიმუშებისა და ხიდველეთა მიმართ.

საბაჟო გადასახადები საბაჟოში არის სახელმწიფო ბიუჯეტში სავალდებულო შენატონი საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილებისათვის, საბაჟო გადასახადების სახეობა: ა) სვეულბრივი; ბ) სეზონური; გ) განსაკუთრებული.

კონვენციური ბაჟი. კონვენცია ძირითადად ისეთი სახის სახელმწიფოთა შორის შეთანხმებას ეწოდება, რომელიც რაიმე სპეციალურ დარგს ეხება და სპეციალურ დანიშნულებით ხასიათს ატარებს. კონვენციური ბაჟი ესაა საბაჟო გადასახადი, რომელიც დაწესებულია სახელმწიფოებს შორის დადებული ხელშეკრულებების ან შეთანხმების საფუძველზე. კონვენციური ბაჟის მოცულობა როგორც წესი, ნაკლებია სახელმწიფოს მიერ ცალმხრივ დადგენილ საბაჟო (ავტონომიურ) ტარიფზე.

აპრძალვითი ტარიფი-მაღალი საბაჟო გადასახადები (20 პროცენტზე მეტი), რომლებიც გამოიყენება გარკვეული იმპორტული საქონლის შემოტანისაგან ქვეყნის შინაგანი ბაზრის დასაცავად. გამოიყენება შიდა ბაზარზე ფასების მაღალი დონის შენარჩუნებისათვის.

ბარტერული ბარიმბა-პირდაპირი საქონელგაცვლა კონტრაქტებს შორის ფულადი ანგარიშსწორების გარეშე. კონტრა-

პენტი (და არა კონტრაგენტი) ხელშეკრულების დამდები პირი ან სახელმწიფო დაწესებულებაა, რომელმაც ხელშეკრულების ძალით რაიმე ვალდებულება იკისრა. ბარტერული ოპერაცია - გაცვლა სასაქონლო გარიგებაა სახელმწიფოებს, ფირმებს, საწარმოებს შორის, რომელსაც საფუძვლად უდევს მოწოდებული თუ შესყიდული საქონლის ერთნაირი ღირებულება. ბარტერული გაცვლა, როგორც წესი, არ საჭიროებს ფულადი თანხების გადარიცხვას გარიგებაში მონაწილე მხარეთა შორის. მოწოდებული საქონლის (უმეტესწილად ნედლეულის) ანაზღაურება წარმოებს სასაქონლო ფორმით. გასაცვლელი საქონლის სახეები, რაოდენობა, მოცულობა, ხარისხი, მიწოდების გადები და სხვა პირობები გათვალისწინებულია ბარტერული გაცვლის კონტრაქტით. კონტრაქტი წერილობითი ხელშეკრულება - შეთანხმებაა, რომელიც განსაზღვრავს მისი დამდები მხარეების ვალდებულებებს, შესრულების პირობებს, ვადებს და პასუხისმგებლობას მათი შეუსრულებლობისათვის.

საქონლის ღირებულება საბაჟოსთვის - ესაა

- 1) ფასი, რომლითაც ის იყიდება ექსპორტიორ ქვეყანაში (უცხოური ღირებულება);
- 2) ფასი, რომლითაც ანალოგიური საქონელი უკვე ბითუმად იყიდება იმპორტიორ ქვეყანაში ბაჟის გამოკლებით;
- 3) პროდუქციის ღირებულება (დანახარჯების მოცულობა მალალებზე, წარმოებაზე, შეფუთვაზე და სხვ. მიმატებული მოგება).

საპატენტო ბაჟი - ფულადი გადასახადი, რომელიც გადაეხდებიან საპატენტო კანონმდებლობით დადგენილი ოდენობით გამოგონებების დაპატენტებაზე, საეპატრო ნიშნების რეგისტრაციისათვის და სხვ.

უტარიზო შეზღუდვა - საბაჟო ტარიფებით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული, ფინანსური, საკრედიტო და სხვა ღონისძიებების ერთობლიობა, რომლებიც ტარდება ქვეყნის შინაური ბაზრის უცხოელი კონკურენტებისაგან დასაცავად.

უპირატესად ხელსაწყოები რეჟიმი - ერთი ქვეყნის მიერ მეორეს მიმართ ვაჭრობაში მაქსიმალურად შესაძლო, ხელსაყრელი უპირატესობების შექმნა.

საბაჟოსაბაჟო ტარიფები - განაკვეთების სისტემატიზებული ნაშთი, გამოხატული მყარი თანხით ან პროცენტებით,

რომლითაც იბეგრება სხვა საქონელი ან მომსახურება. საგადასახადო ტარიფების ტიპური ფორმაა საბაჟო ტარიფები.

საბაჟოსაბაჟო სპარტიზიზაცია - სახელმწიფოს შესაბამისი ორგანოების მიერ საწარმოთათვის გაცემული ოფიციალური წერილობითი მოწმობა, რომელიც ადასტურებს დროის გარკვეულ პერიოდში გადასახადების გადახდისაგან სრულ ან ნაწილობრივ განთავისუფლებას.

სამართო საბაჟო ტარიფები - ყველა იმპორტული საბაჟო გადასახადის სისტემატიზებული ნაშთი, რომელიც ადასტურებს ბრიტანეთის საბაჟო ნომენკლატურის შესაბამისად. მოცემულ ნაშთში საბაჟო ტარიფები წარმოადგენს თანხებს, რომლებიც მიეკუთვნება საბაჟო გადასახადის განსაზღვრის საფუძველს; საერთო საბაჟო ტარიფი შედგება საქონლის დასახელებისაგან ან მისი აღწერისაგან სატარიფო ნომრის (რუბრიკის) შესაბამისად და სატარიფო კატეგორიისაგან, აგრეთვე თვით საბაჟო ტარიფისაგან.

აქციზი - არაპირდაპირი გადასახადის სახე, უპირატესად ფართო მოხმარების საქონელსა და საწარმოთა მომსახურებაზე; იგი ჩართულია ფასში და ტარიფში. საქართველოში აქციზური საქონლის წარმოება ან იმპორტი იბეგრება აქციზით, თუ ეს საქონელი განთავისუფლებული არ არის გადასახადისაგან. აქციზით დაბეგრის ობიექტია აქციზური საქონლის იმპორტი.

აქციზის დაბრუნება რეექსპორტისას - რეექსპორტის მიზნით საქართველოში აქციზური საქონლის შემოტანისას გადახდილი აქციზის (გირაოს) დაბრუნება, რეექსპორტირებული საქონლის ფაქტობრივი რაოდენობის შესაბამისად, ხდება საბაჟო ორგანოების მიერ 15 დღის განმავლობაში.

აქციზური მარკა - ნორმატიული აქტებით შემოღებულია მოთხოვნა აქციზური მარკების სავალდებულო დართვის შესახებ იმ ადგილობრივი წარმოების პროდუქციისა და იმპორტული საქონლისათვის, რომელიც ექვემდებარება დაბეგრას აქციზის ფიქსირებული განაკვეთით. ამ შემთხვევაში აქციზი გადაიხდება მარკის ყიდვის დროს. საქონელი, რომელსაც აქვს მარკა, დამატებით აქციზით არ იბეგრება, აგრეთვე იკრძალება აქციზური საქონლის იმპორტი ან რეალიზაცია აქციზური მარკის გარეშე.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი - ხაზი და ამ ხაზის გასწვრივ გამავალი ვერტიკალური სიბრტყე, რომელიც სა-

ქართველოს ტერიტორიას - ხმელეთს, წყალს, წიაღს, საჰაერო სივრცეს - გამოყოფს მოსაზღვრე სახელმწიფოს ტერიტორიისაგან.

სახელმწიფო საზღვრის დაცვა - სამართლებრივ-პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო-ოპერატიული, ოპერატიულ-სამშენებლო, საინჟინრო-ტექნიკური, სარეჟიმო, საბაჟო, ორგანიზაციული, ეკოლოგიური, სანიტარიული და სახელმწიფო საზღვრის დაცვასთან დაკავშირებული სხვა ღონისძიებების ერთობლიობა, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო საზღვრის ხელშეუხებლობას, სასაზღვრო ზონაში, სასაზღვრო ზოლსა და სასაზღვრო გამტარ პუნქტებში დადგენილი წესების შესრულებასა და კონტროლს, აგრეთვე სახელმწიფო, კერძო და საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვას.

სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმი - სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის წესი; საქართველოსა და სხვა სახელმწიფოთა სამხედრო და არასამხედრო გემების საქართველოს შიდა წყლებში, პორტებსა და ტერიტორიულ წყლებში ყოფნისა და ცურვის წესები, აგრეთვე სახელმწიფო საზღვარზე სარევი და სხვა საქმიანობის, სხვა სამუშაოთა წარმოების წესები.

სასაზღვრო ზონა - სახელმწიფო საზღვრისაზიდან ან სანაპირო ზოლიდან საქართველოს ტერიტორიის სიღრმეში შემავალი არაუმეტეს 5 კილომეტრის სიგანის სახმელეთო ზოლი, აგრეთვე საერთაშორისო აეროპორტის (აეროდრომის), რკინიგზის სადგურის, საერთაშორისო სამდინარო და საზღვაო პორტის ნაწილი, სადაც ხორციელდება საზღვრის გადაკვეთასთან დაკავშირებული სასაზღვრო კონტროლი.

სასაზღვრო ზოლი - არა უმეტეს 500 მეტრი სიგანის სასაზღვრო ზონის ნაწილი, რომელიც უშუალოდ ემთხვევა სახელმწიფო საზღვარს.

საპარო სივრცე - საქართველოს სახელმწიფო ტერიტორიის ვერტიკალურად მდებარე საჰაერო სივრცე (ატმოსფერო), რომელზედაც საერთაშორისო სამართლის საფუძველთაოდ აღიარებული ნორმებითა და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით ვრცელდება საქართველოს სუვერენიტეტი.

საპარო ზონა - ძრავიანი ან უძრავი საფრენი აპარატი.

საპარო მიმოსვლა - ორ სახელმწიფოს შორის (რომელთაგან ერთი საქართველოა) საჰაერო ხომალდით მგზავრთა გადაყვანა და ტვირთის გადაზიდვა.

სასაზღვრო პარტარი პუნქტი - საერთაშორისო მიმოსვლისათვის ნებადართული გზატკეცილის ან გზის მონაკვეთი, რკინიგზის სადგურის, პორტის, ნავსადგურის, აეროპორტის (აეროდრომის) ტერიტორიის ნაწილი, სადაც ხორციელდება საზღვრის გადაკვეთასთან დაკავშირებული სასაზღვრო და საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი სხვა სახის კონტროლი.

საპაროპუნქტის საზღვრის შიზიპური და ტაქსიპური დაცვა - სახელმწიფო საზღვრისა და მისი ტექნიკური აღჭურვილობის (შენობა-ნაგებობების, საბაჟო-სასაზღვრო გამტარი პუნქტებისა და სხვა ობიექტების) მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან დაცვა.

სამხედრო რეჟიმი - რომელიმე სახელმწიფოს შეიარაღებული ძალების კუთვნილი ნებისმიერი სანაოსნო საშუალება, რომელსაც მეთაურობს ამ სახელმწიფოს საზღვაო-სანაოსნო სიაში ან სხვა ამგვარ დოკუმენტში შეტანილი სამხედრო სამსახურის ოფიცერი და რომელსაც უნდა ჰქონდეს სახელმწიფოებრივი კუთვნილების აღმნიშვნელი განმასხვავებელი ნიშნები და უნდა ჰქავდეს სამხედრო დისციპლინისადმი დაქვემდებარებული ეკიპაჟი.

საპირდაპირი დანიშნულების რეჟიმი, რომელიც სახელმწიფო დავალებას ასრულებს - ნებისმიერ სახელმწიფოს სანაოსნო საშუალება, რომელიც გამოიყენება სამეცნიერო-კვლევითი ან სხვა არასამეწარმეო საქმიანობისათვის;

სასაზღვრო ინციდენტი - საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე საქართველოს მოქალაქეებსა და მოსაზღვრე სახელმწიფოს სასაზღვრო ფორმირებებს შორის ან საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის სასაზღვრო ძალებსა და მოსაზღვრე სახელმწიფოს მოქალაქეებს შორის კონფლიქტი; იგი შეიძლება შეიარაღებული ხასიათისა იყოს.

საპაროპუნქტის შიდა წესები. შიდა წესებს მიეკუთვნება: ა) მდინარეების, ტბებისა და სხვა წყალსატევების წყლები, რომელთა ნაპირები მთლიანად საქართველოს ეკუთვნის; ბ) შავი ზღვის წყლები ხმელეთსა და ტერიტორიული წყლების ასათვლელად დადგენილ სწორ ამოსავალ ხაზებს შორის; გ) საქართველოს პორტის წყლები, რომლებიც შემოსაზღვრულია ზღვის მხარეს პორტის პიდროტექნიკური ან მისი სხვა მუდმივი ნაგებობების უკიდურეს წერტილებზე გაშვებული ხაზით.

საქართველოს ტერიტორიული წყლები (ტერიტორიული ზღვა) - ტერიტორიულ წყლებს მიეკუთვნება შავი ზღვის სანაპირო წყლების ნაწილი, რომლის სიგანეა 12 საზღვაო მილი და რომელიც აითვლება იმ წერტილების შემართებელი სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომელთა კოორდინატებს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის წარდგინებით ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

საქართველოს ტერიტორიაზე ან ტერიტორიულ წყლებში საბაჟო, ფისკალური, საიმპორაციო ან სანიტარიული კანონმდებლობისა და წესების დარღვევის აღკვეთის მიზნით დგინდება საქართველოს ტერიტორიული წყლების მიმდინარე ზონა, რომელიც არის 12 საზღვაო მილის სიგანის ზღვის ზოლი და ღია ზღვის მხრიდან ესაზღვრება ტერიტორიულ წყლებს.

საქართველოს განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა არის საზღვაო სივრცე, რომელიც აითვლება იმ სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომლებიდანაც ხდება ტერიტორიული წყლების ათვლა და რომელთა სიგანე არ აღემატება 200 საზღვაო მილს.

საქართველოს სასაზღვრო პოლიტიკას, როგორც საქართველოს დამოუკიდებლობის, სახელმწიფო სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის უზრუნველყოფის პოლიტიკის შემადგენელ ნაწილს, განსაზღვრავს საქართველოს პარლამენტი.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის გადამკვეთი საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე სარკინიგზო, საავტომობილო, საზღვაო, სამდინარო და საჰაერო მიმოსვლა ხდება იმ სასაზღვრო გამტარი პუნქტების მეშვეობით, რომლებსაც ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს კანონმდებლობის, საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების შესაბამისად. სასაზღვრო გამტარი პუნქტის თავზე აღიმართება საქართველოს სახელმწიფო დროშა. სასაზღვრო გამტარი პუნქტების ფარგლებს საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტთან შეთანხმებით ადგენს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დეპარტამენტი და დასამტკიცებლად წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე პირის, ტრანსპორტის, ცხოველის, ტვირთისა და სხვა ქონების გატარება, ცხოველის, ტვირთისა და სხვა ქონების გატარება ხდება სასაზღვრო გამტარი პუნქტის მეშვეობით და გულისხმობს პირის მიერ სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის, სახელმწიფო საზღვარზე ტრანსპორტის გადაადგილების, ცხოველის გადაყვანის, ტვირთისა და სხვა ქონების გადატანის კანონიერების ცნობას. საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე პირის საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის მოსამსახურეები გაატარებენ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტისა და ტრანსპორტზე, ცხოველზე, ტვირთსა და სხვა ქონებაზე სათანადო დოკუმენტების წარდგენის შემდეგ.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე პირის, ტრანსპორტის, ცხოველის, ტვირთისა და სხვა ქონების გატარება ხდება სასაზღვრო გამტარი პუნქტის მეშვეობით და გულისხმობს პირის მიერ სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის, სახელმწიფო საზღვარზე ტრანსპორტის გადაადგილების, ცხოველის გადაყვანის, ტვირთისა და სხვა ქონების გადატანის კანონიერების ცნობას. საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე პირის საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის მოსამსახურეები გაატარებენ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტისა და ტრანსპორტზე, ცხოველზე, ტვირთსა და სხვა ქონებაზე სათანადო დოკუმენტების წარდგენის შემდეგ.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დამრღვევად ჩაითვლება: ა) პირი ან ტრანსპორტი, რომელმაც გადაკვეთა ან ცდილობდა გადაკვეთა საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი უნდა გადაკვეთოს, ხდება საერთაშორისო ფრენისათვის განკუთვნილ აეროპორტში (აეროდრომზე), ხადაც არის სასაზღვრო გამტარი პუნქტი, საბაჟო დაწესებულება და სხვა შესაბამისი სამსახურები. საჰაერო ხომალდს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთისას და საქართველოს საჰაერო სივრცეში სატრანზიტო გადაფრენისას ეკრძალება: ა) ისეთ აეროპორტში (აეროდრომზე) დაფრენა, ან ისეთ აეროპორტიდან (აეროდრომიდან) აფრენა, რომელიც არ არის გახსნილი საერთაშორისო მიმოსვლისათვის; ბ) ფრენა აკრძალულ რაიონებში, რის შესახებაც დადგენილი წესით საყოველთაოდ არის გამოცხადებული; გ) საქართველოს კანონმდებლობით, საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით აკრძალული სხვა საქმიანობა.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დამრღვევად ჩაითვლება: ა) პირი ან ტრანსპორტი, რომელმაც გადაკვეთა ან ცდილობდა გადაკვეთა საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი გამტარი პუნქტის გავლით, მაგრამ მისი გადაკვეთისათვის დადგენილი წესების დარღვევით; ბ) უცხო სახელმწიფოს არასამხედრო ან სამხედრო გემი, რომელმაც საქართველოს ტერიტორიულ და შიდა წყლებში შემოსვლისას დაარღვია საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესები; გ) საჰაერო ხომალდი, რომელმაც საქართველოს

1 მილი (ღია). მანძილის საზომი ერთეული; საზღვაო მილი = 1852 მეტრს.

სახელმწიფო საზღვარი გადაკვეთა შესაბამისი ნებართვის გარეშე ან დაარღვია საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე გადაფრენის წესი.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის ამოცანებია: ა) საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ფიზიკური და ტექნიკური დაცვა; ბ) სასაზღვრო, საბაჟო, საკარანტინო, საავტომობილო, ვეტერინარულ-რი და ფიტოსანიტარიული კონტროლი; გ) სასაზღვრო ინციდენტებისა და მოსაზღვრე სახელმწიფოთა სამხედრო ან სხვა სახის აგრესიის თავიდან აცილება და მოგერიება; დ) მიგრაციული პროცესების კონტროლი; ე) პირისა და ტრანსპორტის მიერ საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის, აგრეთვე ტვირთისა და სხვა ქონების სახელმწიფო საზღვარზე გადაადგილების კონტროლი; ვ) სამეურნეო, სარეწი და სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის კონტროლი სასაზღვრო ზონაში; ზ) საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტების დადგენა და დამრღვევის მიმართ იძულებითი ღონისძიებების გამოყენება, სამართალდარღვევათა გამომწვევი მიზეზებისა და პირობების აღმოფხვრა.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის ამოცანები საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის განსაკუთრებული კომპეტენციაა. სახელმწიფო საზღვრის დაცვა საქართველოს ხმელეთზე, ტერიტორიულ და შიდა წყლებში, აგრეთვე სახელმწიფო საზღვარზე არსებულ საერთაშორისო სასაზღვრო გამტარ პუნქტებში ევალებათ საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის სასაზღვრო ძალებს, ხოლო საჰაერო სივრცეში - საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს საჰაერო თავდაცვის ძალებს.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სუბიექტებია: ა) საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტი; ბ) საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო; გ) საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო; დ) საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრო; ე) საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო.

საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოები, რომელთა საქმიანობაც დაკავშირებულია სახელმწიფო სასაზღვრო რეჟიმის დაცვასთან, არიან: ა) საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტი; ბ) საქართველოს ტრან-

სპორტის სამინისტრო; გ) საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო; დ) საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტრო; ე) საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტი იგი არის საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების სპეციალურად უფლებამოსილი ორგანო, რომელიც ახორციელებს ღონისძიებებს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის უზრუნველსაყოფად და კონტროლს უწევს მათ შესრულებას. დეპარტამენტს საქართველოს სასაზღვრო ზონასა და სასაზღვრო ზოლში, ტერიტორიულ და შიდა წყლებში, მიმდებარე ზონაში, სასაზღვრო გამტარ პუნქტებში აქვს შემდეგი უფლება-მოვალეობანი:

ა) დაიცვას საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი - ნაგებობები და ობიექტები; ბ) აღკვეთოს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონო შეცვლის ნებისმიერი მცდელობა; გ) მოიგერიოს შეიარაღებული ჯგუფების მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე შემოჭრის მცდელობა ან სხვა სახის პროვოკაცია, სასაზღვრო ზონასა და სასაზღვრო ზოლში დაიცვას სახელმწიფო და მოქალაქეთა კერძო საკუთრება ამგვარი ხელყოფისაგან; დ) თავიდან აიცილოს და აღკვეთოს საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე პირის უკანონოდ გადაადგილება, აგრეთვე ტრანსპორტის, ტვირთისა და სხვა ქონების უკანონოდ გადატანა; ე) გამოავლინოს და დააკავოს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დამრღვევნი; ვ) საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე გაატაროს პირი, ტრანსპორტი, ტვირთი და სხვა ქონება, საზღვრის გადაკვეთისათვის საჭირო, სათანადო წესით გაფორმებული დოკუმენტების წარდგენისას; ზ) სათანადო წესით მოუაროს და დაიცვას სასაზღვრო გამტარი პუნქტები და სხვა სასაზღვრო ობიექტები; თ) უზრუნველყოს სახელმწიფო საზღვართან დაკავშირებული საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულება; ი) გააკონტროლოს საქართველოსა და სხვა სახელმწიფოთა არასამხედრო, სამხედრო და ატომური გემების მიერ საქართველოს ტერიტორიულ და შიდა წყლებში შემოსვლის, ყოფნისა და ცურვის დადგენილი წესების შესრულება; კ) დაეხმაროს სპეციალურად უფლებამოსილ სახელმწიფო ორგანოს ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნებაში, სარეწი საქმიანობასა და ეკოსისტემის დაცვაში, აგრეთვე სასაზღვრო ზონაში სტიქიურ

უზედურებათა შედეგების ლიკვიდაციასა და ხანძრის ჩაქრობაში; ლ) განათავსოს საზღვრის დაცვის საგუშაგოები საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე; მ) სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულებისას შეუზღუდავად გადაადგილდეს სასაზღვრო ზონაში, შეამოწმოს დოკუმენტები, გააკონტროლოს ტრანსპორტი და ტვირთი; ნ) საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით დააკავოს და დროებითი პატიმრობის ადგილას მოათავსოს პირი, თუ მან დაარღვია საქართველოს კანონმდებლობა, რაც იწვევს ადმინისტრაციულ ან სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას; ო) საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის მიწვევითა და მასთან ერთად, შეამოწმოს ტრანსპორტი, ტვირთი და სხვა ქონება; პ) საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტთან ერთად ამოიღოს საგნები, რომელთა შემოტანა ან გატანა აკრძალულია; აღკვეთოს კონტრაბანდა; ე) საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით აწარმოოს მოკვლევა; რ) საქართველოში შემოსვლელ მოქალაქეს ან მოქალაქეობის არმქონე პირს მოსთხოვოს და შეამოწმოს პირადობის და საქართველოში შემოსვლის უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტები, შეიტანოს მათში შესაბამისი აღნიშვნები; რ) აუკრძალოს ნაპირზე ჩამოსვლა და ყოფნა უცხო სახელმწიფოს გემის ეკიპაჟის წევრებს და გემზე მყოფ სხვა პირებს, რომლებმაც ჩაიდინეს სამართალდარღვევა საქართველოს შიდა წყლებსა და პორტებში, ტერიტორიულ წყლებსა და მიმდინარე ზონაში ყოფნისა და ცურვის დროს; ს) საქართველოს ტერიტორიულ და შიდა წყლებში საქართველოს ან უცხო სახელმწიფო გემს მოსთხოვოს სახელმწიფო დროშის აღმართვა და ა.შ.

სამართლებელს საქონსტიტუციო სასამართლო არის საკონსტიტუციო კონტროლის სასამართლო ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს საქართველოს კონსტიტუციის უზენაესობას, კონსტიტუციურ კანონიერებას და ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას.

საკონსტიტუციო სასამართლო თავის საქმიანობას ახორციელებს კანონიერების, კოლეგიალობის, საქლუგრობის, მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრობითობის, უფლებამოსილებათა მთელი ვადით საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის დამოუკიდებლობის, ხელშეკრულებისა და შეცვლადელობის საწყისებზე.

საკონსტიტუციო სასამართლო კონსტიტუციური ხარხელის ან კონსტიტუციური წარდგინების საფუძველზე უფლებამოსილია განიხილოს და გადაწყვიტოს:

- ა) საქართველოს კონსტიტუციასთან საქართველოს კანონების, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის, საქართველოს პრეზიდენტის და აჭარის ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოთა ნორმატიული აქტების შესაბამისობის საკითხი;
- ბ) დავა სახელმწიფო ორგანოებს შორის კომპეტენციის თაობაზე;
- გ) მოქალაქეთა პოლიტიკურ გაერთიანებათა შექმნისა და საქმიანობის კონსტიტუციურობის საკითხი;
- დ) დავა რეფერენდუმის ან არჩევნების კონსტიტუციურობის შესახებ;
- ე) საქართველოს კონსტიტუციის მიერ თავის საითხებთან მიმართებით მიღებული ნორმატიული აქტების კონსტიტუციურობის საკითხი;
- ვ) საერთაშორისო შეთანხმებათა და ხელშეკრულებათა კონსტიტუციურობის საკითხი;
- ზ) საქართველოს პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ცნობის ან უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის საკითხი;
- თ) საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, საქართველოს მთავრობის წევრების, საქართველოს გენერალური პროკურორის, საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარისა და საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრების მიერ საქართველოს კონსტიტუციის დარღვევის საკითხი.¹

სასამართლო ხელისუფლება სასამართლო ხელისუფლება დამოუკიდებელია სახელმწიფო ხელისუფლების სხვა შტოებისაგან და მას ახორციელებენ მხოლოდ სასამართლოები.

მართლმსაჯულება არის სასამართლო ხელისუფლების განხორციელების ერთ-ერთი ფორმა და მას სამოქალაქო, ადმინისტრაციულ და სისხლის სამართალწარმოებათა მეშვეობით ახორციელებენ საერთო სასამართლოები.

სამართლებელს სამართო სასამართლოები: რაიონული (საქალაქო) სასამართლო, საოლქო სასამართლო, სააპელაციო სა-

¹ საქართველოს კანონები, ადამიანის უფლებათა შესახებ საერთაშორისო აქტები და კონვენციები, 1998, გვ. 142, 151.

სამართლო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები, საქართველოს უზენაესი სასამართლო.

საქართველოს საერთო სასამართლოების სისტემა ერთიანია.

საძარბაველოს იუსტიციის საბჭო. სასამართლო რეფორმის გასატარებლად წინადადებების შემუშავების, მოსამართლეთა თანამდებობაზე დასანიშნი კანდიდატების შერჩევის, წარდგენის, მოსამართლეთა თანამდებობიდან განთავისუფლების, საკვალიფიკაციო გამოცდილების ორგანიზების და კანონით დადგენილი სხვა ამოცანების შესრულების მიზნით იქმნება საქართველოს პრეზიდენტის სათაბირო ორგანო - საქართველოს იუსტიციის საბჭო. იგი შედგება თორმეტი წევრისაგან.

ნორმატიული აქტები. სამართლებრივი აქტი არის უფლებამოსილი სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს თანამდებობის პირის მიერ კანონმდებლობით დადგენილი წესით მიღებული, შესასრულებლად სავალდებულო აქტი. სამართლებრივი აქტი ორი სახისაა - ნორმატიული და ინდივიდუალური.

ნორმატიული აქტი არის უფლებამოსილი სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს თანამდებობის პირის მიერ კანონმდებლობით დადგენილი წესით მიღებული სამართლებრივი აქტი, რომელიც შეიცავს მისი მუდმივი ან დროებითი და მრავალჯერადი გამოყენების ქცევის ზოგად წესს.

ინდივიდუალური სამართლებრივი აქტი ერთჯერადია და უნდა შეესაბამებოდეს ნორმატიულ აქტს. ინდივიდუალური სამართლებრივი აქტი მიიღება (გამოიცემა) ნორმატიული აქტის საფუძველზე და მის მიერ დადგენილ ფარგლებში.

საძარბაველოს ნორმატიული აქტებია: საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს კონსტიტუციური კანონი, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება, საქართველოს ორგანული კანონი, საქართველოს კანონი, საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება, საქართველოს პარლამენტის დადგენილება, საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს დადგენილება, საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ბრძანება, საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარის ბრძანება, საქართველოს ელექტროენერგეტიკის მარეგულირებელი კომისიის დადგენილება, საქართველოს მინისტრისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების სხვა უწყებების ხელმძღვანელის ბრძანება.

საქართველოს პარლამენტი უფლებამოსილია მიიღოს შემდეგი ნორმატიული აქტები: საქართველოს კონსტიტუციური კანონი, საქართველოს ორგანული კანონი, საქართველოს კანონი, პარლამენტის დადგენილება.

საძარბაველოს საპარლამენტო აქტებია: საქართველოს კონსტიტუცია, კონსტიტუციური კანონი, ორგანული კანონი, კანონი, საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი.

საძარბაველოს კანონმდებლობა ნორმატიული აქტებია: საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება, საქართველოს პარლამენტის დადგენილება, საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს დადგენილება, საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ბრძანება, საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარის ბრძანება, საქართველოს ელექტროენერგეტიკის მარეგულირებელი კომისიის დადგენილება, მინისტრისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების სხვა სახელმწიფო უწყების ხელმძღვანელის ბრძანება.

საქართველოს საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები ქმნიან საქართველოს კანონმდებლობას.

ნორმატიული აქტების იერარქია: საქართველოში მოქმედი ნორმატიული აქტებისათვის იურიდიული ძალის მიხედვით დადგენილია შემდეგი იერარქია:

- ა) საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს კონსტიტუციური კანონი;
- ბ) საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება;
- გ) საქართველოს ორგანული კანონი;
- დ) საქართველოს კანონი, საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი;
- ე) საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება;
- ვ) საქართველოს პარლამენტის დადგენილება;
- ზ) საქართველოს ელექტროენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის დადგენილება; საქართველოს მინისტრის და აღმასრულებელი ხელისუფლების სხვა ცენტრალური სახელმწიფო ორგანოს ხელმძღვანელის ბრძანება.

საქართველოს საკანონმდებლო აქტებით განსაზღვრულ ფარგლებში მიღებულ (გამოცემულ) საქართველოს ეროვნული ბანკისა და საქართველოს კონტროლის პალატის ნორმატიულ აქტებ

აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა სხვა კანონქვემდებარე აქტების მიმართ; საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს დადგენილებას აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ბრძანების მიმართ.

საპარტოველოს კონსტიტუცია სახელმწიფოს უზენაესი კანონია. მას აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა სხვა სამართლებრივი აქტების მიმართ. ყველა სამართლებრივი აქტი უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციას.

აღმასრულებელი ხელისუფლება. აღმასრულებელ ხელისუფლებას ახორციელებენ საქართველოს პრეზიდენტი და აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებები.

აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურია საქართველოს პრეზიდენტი. იგი აღმასრულებელ ხელისუფლებას ახორციელებს უშუალოდ ან აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებათა მეშვეობით.

აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებებია:

ა) სამთავრობო დაწესებულებები; ბ) სახელმწიფო საკვეყნეებო დაწესებულებები.

სამთავრობო დაწესებულებებია: სამინისტროები, სახელმწიფო კანცელარია, სახელმწიფო დეპარტამენტები, სახელმწიფო ინსპექციები.

სამთავრობო დაწესებულება ანგარიშვალდებულია პრეზიდენტის წინაშე, რომელიც წარმართავს, კოორდინაციას უწევს სამთავრობო დაწესებულებების საქმიანობას და ახორციელებს მასზე სამსახურებრივ ზედამხედველობას კანონით დადგენილი წესით.

სამთავრობო დაწესებულებას აქვს დებულება, დასრულებული ბალანსი და ანგარიშსწორების ანგარიში ბანკში, ხარჯთაღრიცხვა და ბეჭედი სახელმწიფო გერბის გამოსახულებით.

სახელმწიფო დეპარტამენტი. სახელმწიფო დეპარტამენტი არის კანონით განსაზღვრული, აღმასრულებელ ხელისუფლებაში დამოუკიდებლად მოქმედი სამთავრობო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს მმართველობით ფუნქციებს, სახელმწიფო ზედამხედველობას და კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და მის შესაბამისად იყენებს სახელმწიფო ძალებს. სახელმწიფო დეპარტამენტი მეთაურობს სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარე-

სახელმწიფო დეპარტამენტის თავმჯდომარე:

- ა) ხელმძღვანელობს სახელმწიფო დეპარტამენტის მუშაობას;
- ბ) პასუხისმგებელია სახელმწიფო დეპარტამენტის საქმიანობის მომწესრიგებელი სამართლებრივი აქტების ზუსტად და მიზანშეწონილად შესრულებისათვის და ანგარიშვალდებულია საქართველოს პრეზიდენტის წინაშე;
- გ) ახორციელებს სამსახურებრივ ზედამხედველობას საქართველოს 1997 წლის 15 აპრილის კანონის აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის წესის შესახებ, შესაბამისად;
- დ) თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საჯარო მოსამსახურეებს სახელმწიფო დეპარტამენტის სამსახურით დატვირთულ პირებს, ტერიტორიული ორგანოების ხელმძღვანელებს საჯარო ხელისუფლების შესაბამის ადგილობრივ ორგანოებთან შეთანხმებით;
- ე) შეიძლება წინადადება სახელმწიფო დეპარტამენტის შემოხვედრის და გასაგდის ხარჯთაღრიცხვის შესახებ და თვალყურს ადევნებს ხარჯთაღრიცხვის ზუსტ და მიზანშეწონილ შესრულებას;
- ვ) შეიძლება წინადადება სახელმწიფო დეპარტამენტის საქმიანობის სფეროს რეგულირების თაობაზე.

საპარტოველო საგადასახადო კოდექსი - (1997 წლის 13 ივნისი) არეგულირებს საქართველოს საგადასახადო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ზოგად პრინციპებს, საგადასახადო სისტემაში შემავალი გადასახადების აკრეფასა და გადახდასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, გადასახადის გადამხდელებისა და საგადასახადო ორგანოების სამართლებრივ მდგომარეობას, დასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას, საგადასახადო ორგანოებისა და მათი თანამდებობის პირების არამართლზომიერ ქმედებათა განსაზღვრების წესსა და პირობებს. მასში განსაზღვრულია გადასახადის სახეები და განაკვეთები.

კოდექსში განსაზღვრულია საბაჟო ორგანოების ამოცანები დამატებული ღირებულებისა და აქციზის, როგორც არაპირდაპირი გადასახადების, ამოღების საქმეში.

საპარტოველო კანონი "საპარტოველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ". კანონი მიღებულია 1998 წლის 17 ივლისს. იგი არეგულირებს სახელმწიფო საზღვრის სტატუსს, აკრეფს სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმის დადგენასა და დაცვასთან დაკ-

ავშირებულ ურთიერთობებს საქართველოს ხმელეთზე, შიდა და ტერიტორიულ წყლებში (ტერიტორიულ ზღვაში), საჰაერო სივრცეში, განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში და კონტინენტურ შეღწეზე.

საქართველოს პანონი "საქართველოს საზღვარო სივრცის შესახებ". კანონი დაამტკიცა საქართველოს პარლამენტმა 1998 წლის 24 დეკემბერს. იგი განსაზღვრავს შავ ზღვაში საქართველოს შიდა საზღვაო წყლების, ტერიტორიული ზღვის (წყლების), მიმდებარე ზონის, განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონისა და კონტინენტური შეღწის სამართლებრივ სტატუსს საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად.

კანონში განხილულია საკითხები: საქართველოს საზღვაო სივრცის სამართლებრივი რეჟიმის დაცვის კონტროლი; საქართველოს შიდა საზღვაო წყლები; საქართველოს ტერიტორიული ზღვა; საქართველოს განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა; საქართველოს კონტინენტური შეღწე; ზღვაზე გასასვლელის არმქონე ქვეყნის ზღვით სარგებლობისა და ზღვაზე გასვლის მიზნით საქართველოს ტერიტორიაზე თავისუფალი ტრანზიტის უფლება; საზღვაო სამეცნიერო კვლევა საქართველოს საზღვაო სივრცეში; ზღვის გარემოს დაცვა საქართველოს საზღვაო სივრცეში, უცხო ქვეყნის გემის დევნა და დაკავება.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვაო საზღვრის დაცვას ახორციელებენ: 1) საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტი; 2) საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო; 3) საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო; 4) საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრო; 5) საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო.

საქართველოს სახელმწიფო სასაზღვრო რეჟიმის დაცვასთან დაკავშირებულ საქმიანობას ახორციელებენ:

- 1) საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი;
- 2) საქართველოს ტრანსპორტის სამინისტრო;
- 3) საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო;
- 4) საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის სამინისტრო;
- 5) საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო.

საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, დაუშვებელია სახელმწიფო საზღვაო საზღვრის დაცვის ფუნქციების სხვა უწყებებისა და ორგანოებისათვის გადაცემა.

საქართველოში ნარკომანიისა და ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის წინააღმდეგ ბრძოლის 1998-2000 წლების სახელმწიფო პროგრამა დაამტკიცდა საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 21 აგვისტოს ბრძანებულებით. პროგრამის მიხედვით, ნარკომანიის, ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლა საქართველოში განხილდება, როგორც ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის განუყოფელი ნაწილი. იგი გულისხმობს, რომ საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ორგანოების მიერ ქვეყანაში სამართლებრივი, ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის, ძირითადი სტრატეგიის განსაზღვრისა და განხორციელებისას, ნარკომანიის გავრცელებისა და ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებმა უმნიშვნელოვანესი ადგილი უნდა დაიკავოს.

ნარკოტიკული საშუალებები - სათანადო უფლებამოსილი ორგანოების მიერ სპეციალურ სიებში (ჩამონათვლებში) შეტანილი ის ქიმიური ან ბუნებრივი ნივთიერებები, მცენარეები, რომლებიც, როგორც წესი, მათი გამოყენებისას იწვევენ განსაკუთრებულ მდგომარეობას (ეიფორიას, - ალგზნებას, პალუცინაციებს და სხვა), ასევე მათთან ფსიქოლოგიურ და ფიზიკურ დამოკიდებულებას. ტერმინმა გამოყენება აქოვა როგორც საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და კონვენციებში, ასევე ეროვნულ კანონმდებლობაში, მათ შორის საქართველოს ადმინისტრაციულ და სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში.

ნარკოტიკულ საშუალებათა უკანონო ბრუნვა - ნარკოტიკებთან დაკავშირებული კანონსაწინააღმდეგო ქმედებები, რომლებიც ჩადენილია პირდაპირი განზრახვით და მოიცავს ნარკოტიკული საშუალებების უკანონო ბრუნვის ყველა სტადიას, დაწყებული მისი დამზადებიდან, მათ შორის, ნარკოშემცველი მცენარეების მოყვანიდან, დამთავრებული მომხმარებელთან მოხვედრით, მისი რეალიზაციის ჩათვლით.

ნარკომანია - დაავადება ან ავადმყოფური მდგომარეობა, რომელიც ვითარდება ნარკოტიკულ საშუალებათა სისტემატური

მოხმარების შედეგად და ხასიათდება ავადმყოფებში გარკვეული ნიშნების, სინდრომების ერთობლიობით და, რომელიც იწვევს ნარკოტიკებისადმი ფსიქოლოგიურ და ფიზიკურ დამოკიდებულებას, ქცევის შეცვლას და სხვა პათოლოგიურ შედეგებს.

ნარკოტიკების მოხმარებელი - პირი, რომელიც ეწევა არასამედიცინო დანიშნულებით, დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ, ნარკოტიკების ეპიზოდურ ანდა სისტემატურ მოხმარებას, მაგრამ ჯერ კიდევ გააჩნია ნარკოტიკების მიღებისაგან თავის შეკავების უნარი.

სახელმწიფო ბაში, სახელმწიფო ბაჭი არის საქართველოს ბიუჯეტში შენატანი, რომელსაც იხდიან ფიზიკური და იურიდიული პირები სახელმწიფოს მიერ მათი ინტერესების შეხებაში იურიდიული მოქმედებების შესრულებისათვის და სათანადო საბუთების გაცემისათვის.

პოლიმედი არის განსაზღვრული (ერთგვაროვანი) საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მომწესრიგებელ სამართლებრივ ნორმათა სისტემატიზებული კანონი.

საბარეო-ეკონომიკური სამმინისტრო სასაქონლო ნომენკლატურა - "სასაქონლო აღწერისა და კოდირების შესახებ" ბრიუსელის 1983 წლის 14 ივნისის საერთაშორისო კონვენციის მიერ განსაზღვრული და საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს მიერ შემუშავებული სასაქონლო აღწერისა და კოდირების მარშონიული სისტემა, რომლის საფუძველზეც საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ერთიანი სასაქონლო ნომენკლატურის მიღების ვალდებულება გათვალისწინებულია საქართველოს მიერ 1995 წლის 3 ნოემბერს მოსკოვში დადებული ხელშეკრულებით "დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ერთიანი სასაქონლო ნომენკლატურის შესახებ".

საბარეო-ეკონომიკური სამმინისტრო სასაქონლო ნომენკლატურის ჯგუფი - საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურით დადგენილი, წარმოშობის ან ფუნქციური დანიშნულების მიხედვით კლასიფიცირებული, ერთგვაროვანი სახის საქონლის ჯგუფი;

სასაქონლო პოზიციის კოდი - საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის სასაქონლო პოზიციის

აღმნიშვნელი ოთხნიშნა ციფრული კოდი, რომელიც მოიცავს სასაქონლო პოზიციაში შემავალ სუბპოზიციისა და ქვესუბპოზიციის კოდებს.

სასაქონლო სუბპოზიციის კოდი - საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის სასაქონლო სუბპოზიციის აღმნიშვნელი ექვსნიშნა ციფრული კოდი, რომელიც მოიცავს სასაქონლო სუბპოზიციაში შემავალ ქვესუბპოზიციის კოდებს.

ბრიუსელის სატარიფო ნომენკლატურა - ბრიუსელის სატარიფო ნომენკლატურა არის საერთაშორისო ვაჭრობაში საბაჟო მიზნებისათვის საქონლის კლასიფიკაციის საერთაშორისო ვაჭრობაში აღიარებული ნორმა. იგი ახდენს ცალკეული სახის საქონლის კლასიფიკაციას ნედლეულიდან მზა პროდუქტებამდე და საშუალებას იძლევა გამოინახოს "ერთობლივი საბაჟო ენა" საბაჟო ტარიფების შესახებ საერთაშორისო მოლაპარაკების შესამსუბუქებლად. ბრიუსელის სატარიფო ნომენკლატურა მიიღო უძრავლესმა ქვეყანამ.

მინისტრის ნომენკლატურა - 1931 წლის ქენევის ნომენკლატურა, რომელიც ახდენს საქონლის კლასიფიკაციას საბაჟო მიზნებისათვის. იგი ბრიუსელის სატარიფო ნომენკლატურისა და ვაჭრობის საერთაშორისო სტანდარტული კლასიფიკაციის საფუძველია.

ვისკალური ბაში - ფისკალური ბაჭით იბეგრება მოხმარების ისეთი საგნები, რომლებიც მოცემულ სახელმწიფოში არ იწარმოება (თამბაქო, ყავა და სხვ.).

ვისკალური პოლიტიკა - ფინანსური პოლიტიკის ნაწილი.

კვირვასი ლითონები - ნებისმიერი სახის ოქრო, ვერცხლი, პლატინა და პალადიუმი ნებისმიერ მდგომარეობაში (ნედლეული, შენადნობები, ნახევარფაბრიკატები, ლაბორატორიული ჯურჭელი და ინსტრუმენტები, ქიმიური ნაერთები, ჯართი და ნარჩენები).

კვირვასი ძვლები - ბუნებრივი ალმასი, ლალი, ზურმუხტი, საფირონი, ალექსანდრიტი, ორგანოგენური წარმონაქმნი მარგალიტი როგორც ნედლეულის, ასევე გადამუშავებული სახით.

ნოუ-ჰაუ - ინგლისურიდან სიტყვა-სიტყვით თარგმანში ნიშნავს "ვიცი როგორ". ტექნიკური, კომერციული, საწარმოო, საფინანსო, ადმინისტრაციული და სხვა ცოდნის ერთობლიობა გაფორმებული ტექნიკური დოკუმენტაციის სახით, გამოხატული

1 პარლამენტის უწყებანი, საკანონმდებლო დასაბუთება №33, 1997 წლის 31 ივლისი.

სასარგებლო წვევებით, გამოცდილებით, რაც საჭიროა ამა თუ იმ წარმოების ორგანიზაციისათვის, პრაქტიკულად გამოიყენება საწარმოო ან პროფესიულ საქმიანობაში, მაგრამ ჯერ კიდევ არ არის ხელმისაწვდომი ყველასათვის. ამავ დროს რაიმე მიზეზების გამო არ არის დაპატენტებული. კომერციულ პრაქტიკაში ითვლება საწარმოს საკუთრებად და გათანაბრებულია გამოგონების პატენტებთან, საავტორო ნიშნებთან, საავტორო უფლებებთან და სხვა საპატენტო ინფორმაციასთან.

“ნოუ-ჰაუ” შეიცავს სიახლის ელემენტებს, რაღაც მიზეზების გამო დაუცველს პატენტით და ამის გამო გასაიდუმლოებული. გადაიცემა (კონტრაქტით და სხვ.) დოკუმენტაციის სახით, რომელიც არ იძლევა სიახლის მთელი შინაარსის გაგებას, ინფორმაცია საკმარისია მხოლოდ მისი გამოყენებისათვის. შესაძლებელია აგრეთვე დანერგვის სპეციალისტების და კონსულტანტების მონაწილეობა.

“ნოუ-ჰაუ” ფართოდ გამოიყენება ლიცენზიურ შეთანხმებებში, ტექნიკური თანამშრომლობის ხელშეკრულებებში, ლიზინგში და ა.შ.

იმპორტი: საზღვარგარეთიდან საქონლის, ტექნოლოგიის და კაპიტალის შემოტანა ქვეყანა იმპორტიორის ბაზარზე მისი რეალიზაციისათვის; საგარეო პარტნიორებისაგან საწარმოო ან სამომხმარებლო მნიშვნელობის მქონე ფასიანი მომსახურების მიღება. სახელმწიფოები ხშირად იყენებენ იმპორტირებული საქონლის საბაჟო ან სატარიფო დაბეგრას. გადასახდელი თანხა შეიძლება იყოს ფიქსირებული ან წარმოადგენდეს საქონლის ღირებულების პროცენტს. ამგვარი ღონისძიებები წარმოადგენს ძირითად ბარიერს, რომელიც იცავს ეროვნულ მეწარმეებს უცხოელი კონკურენტებისაგან, აგრეთვე ეს არის სახელმწიფო შემოსავლების მნიშვნელოვანი წყარო (განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში).

საიმპორტო შეზღუდვების სხვა საშუალებებიც არსებობს: საიმპორტო ლიცენზია არის ნებართვა ქვეყანაში განსაზღვრული საქონლის შემოტანაზე; საიმპორტო კოტეჯი ზღუდავს ცალკეული სახეობის საქონლის შემოტანის მოცულობას და ვადებს.

იმპორტი - საზღვარგარეთ გატანა საქონლისა, რომელიც გაყიდულია უცხოელ მყიდველზე და განკუთვნილია უცხოურ ბაზარზე გასაყიდად. ექსპორტს მიეკუთვნება აგრეთვე საქონლის

გატანა მის სხვა ქვეყანაში გადასაქმნავებლად, უცხო ქვეყნის ტერიტორიაზე საქონლის ტრანზიტით გადაზიდვა, რომელიმე ქვეყნიდან ჩამოტანილი საქონლის შესაძენი ქვეყანაში გატანა (რეექსპორტი). ექსპორტის საგანი შეიძლება იყოს მომსახურებაც.

საბალანსო გადასახადის ტერმინებში საქონლის ექსპორტი შეიძლება განისაზღვროს როგორც ხილული ექსპორტი, ხოლო ისეთი მომსახურება, როგორიცაა საბანკო, სადაზღვევო ან ტურიზმი - უხილავი ექსპორტი. საქონლის საზღვარგარეთ გატანისათვის საჭიროა საექსპორტო ლიცენზია (ანუ ოფიციალური ნებართვა).

საბაჟო პოლიტიკა - სახელმწიფოს საგარეო-სავაჭრო საქმიანობის ნაწილია, რომელიც არეგულირებს საქონლის ექსპორტ-იმპორტის მოცულობას, სტრუქტურასა და პირობებს. სახელმწიფოები ერთიანდებიან საბაჟო კავშირებად ერთობლივი ღონისძიებების განსახორციელებლად საბაჟო პოლიტიკის დარგში.

საბაჟო ბლოკადა, რომელიმე ქვეყნის ან ქვეყნების ჯგუფის მიერ ერთი ან რამდენიმე ქვეყნის ეკონომიკური იზოლაცია ამ ქვეყნიდან საქონლის იმპორტის შეწყვეტის ან შეზღუდვის მიზნით.

თამისშუალეი საბაჟო ზონა მსხვილი ნავსადგურის, რკინიგზის კვანძის, აეროპორტის ან მათი მიმდებარე რაიონების განსაკუთრებული ტერიტორიაა, სადაც წარმოებს საქონლის შენახვა, ხელახლა შეფუთვა, დახარისხება და გადამუშავება. ამ ტერიტორიაზე საბაჟო გადასახადები შემცირებული ან გაუქმებულია.

კონტრაბანდა - არის საქართველოს საბაჟო საზღვარზე დიდი ოდენობით რაიმე ფასეულობის გადატანა ან გადმოტანა, ჩადენილი საბაჟო კონტროლისაგან გვერდის ავლით ან მისგან მალულად, ან დოკუმენტის თუ საბაჟო იდენტიფიკაციის საშუალებების მოტყუებითი გამოყენებით ან დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების შეტანით ან შეუტანლობით (სსკ, პროექტი, მუხლი 208).

საბაჟო-სახალო სისტემა - ქვეყანაში არსებული გადასახადების, მათი მოწყობა-ფორმირებისა და გადახდევინების ორგანიზაციის ერთობლიობა; საბაჟო ეკონომიკის ქვეყნებში ბიუჯეტის შემოსავლის ძირითადი წყარო გადასახადებია; საგადასახადო სისტემა ეროვნული შემოსავლის გადანაწილების მნიშვნელოვანი საშუალებაა. გადასახადი არის იურიდიულ და ფიზიკურ პირობა შემოსავლებისა და ქონების დაბეგრის ნორმატიული ფორმა,

რომლის გახტუმრება აუცილებელია გარკვეულ ვადებში. არსებობს პირდაპირი (საშემოსავლო, კორპორაციების, ქონების, მემკვიდრეობაზე, ნაწუქრობაზე, საადგილმამულო და სხვა) და არაპირდაპირი გადასახადები (აქციზები მასობრივი მოხმარების საქონელზე, გადასახადები ბრუნვაზე, დამატებით ღირებულებაზე, საბაჟო ტარიფი და სხვა). საგადასახადო ხისტემა სხვადასხვა ქვეყნებში ერთნაირი არ არის, ბევრგან არსებობს სახელმწიფო და მუნიციპალური გადასახადები.

სამართლებრივი საბაზის სახადო სისტემა მოიცავს საქართველოს საგადასახადო და საბაჟო კოდექსებით გათვალისწინებულ გადასახადების (მათი დაწესების, შეცვლისა და გაუქმების) გადახდებიანების პრინციპების, ფორმებისა და მეთოდების, საგადასახადო ორგანოებისა და საგადასახადო კონტროლის, აგრეთვე საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის სახეების ერთობლიობას.

საბაზის სახადო შემადგენელი - ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა ნაწილობრივი ან მთლიანი განთავისუფლება გადასახადებისაგან. იგი არის საგადასახადო პოლიტიკის ელემენტი, რომელიც გარკვეულ სოციალურ და ეკონომიკურ მიზნებს ემსახურება. გავრცელებულია შემდეგი საგადასახადო შეღავათები: შემოსავლის მინიმუმი, რომელზედაც გადასახადი არ დაირიცხება, გადასახადის განაკვეთზე ჩამონაკლები (ცალკეული დარგების საწარმოებისათვის), გადასახადის გაანგარიშებისას გადამხდელის შემოსავლების გარკვეული ნაწილით შემცირება (მაგ. შემოსავლებიდან უიმედო ვალების, აგრეთვე საზღვარგარეთიდან მიღებული შემოსავლების ამოღება, თუ ამ უკანასკნელზე გადასახადი უკვე უცხოეთში ახლევინეს; ადრე აღებული გადასახადის დაბრუნება ე.წ. საგადასახადო ამნისტია). გარკვეულ პერიოდში გადასახადებისაგან საერთოდ განთავისუფლება (ახლად შექმნილი საწარმოები, უცხოურ ფირმასთან ერთობლივად შექმნილი საწარმოები) და სხვ. საგადასახადო შეღავათები განსაზღვრულია საქართველოს საგადასახადო კოდექსში.

საბაჟო საწესდები - საბაჟო რევიში, რომლის დროსაც შემოტანილი საქონელი ინახება საბაჟო კონტროლის ქვეშ ბაჟისა და საბაჟო გადასახადის (გადასახადი დამატებულ ღირებულებასა და აქციზებზე) გადახდებიანებლად და საქონლის მიმართ ეკონომიკური ღონისძიებების (ლიცენზირება, კვოტირება) გამოყვე-

ნებლად, ხოლო ექსპორტის საბაჟო რევიშის შესაბამისად გასატანად დანიშნული საქონელი ინახება საბაჟო კონტროლის ქვეშ იმ შეღავათების გამოყენებით, რომლებიც საბაჟო კანონმდებლობითაა გათვალისწინებული.

სამონელო საბაჟო საწესდებში შენახვის რევიშში შეიძლება ინახებოდეს ერთ წლამდე ვადით. დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ საქონელი უნდა მოექცეს სხვა საბაჟო რევიშში.

სამართლებრივი სახელმწიფო საბაჟო საწესდებში, როგორც საერთაშორისო სამართლის დარგი, არის იმ ნორმათა ერთობლიობა, რომლებიც განსაზღვრავენ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა დადების და შეწყვეტის წესს, მათი იურიდიული ძალის ნამდვილობის პირობებს, ამ საკითხებთან დაკავშირებული დავების მოწესრიგების საშუალებებს. საერთაშორისო სახელშეკრულებით სამართალი თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი ცალკე დარგია, რომლის მნიშვნელობა ძალზე დიდია.

ხელშეკრულება - საერთაშორისო პრაქტიკაში ყველაზე ფართოდ მიღებული ტერმინია, რომელიც ყველა სახის სახელმწიფოთაშორისო შეთანხმებას ასახავს. ხელშეკრულება შეთანხმებაა, ჩვეულებრივ წერილობითი, ურთიერთვალდებულების შესახებ.

პაქტი - ეწოდება ორმხრივ ან მრავალმხრივ სახელმწიფოთაშორისო შეთანხმებას რაიმე კონკრეტულ პოლიტიკურ სფეროში.

შეთანხმება - ეწოდება იმ სახელმწიფოთაშორისო აქტებს, რომლებიც იდება მთავრობების მიერ ან მათი რწმუნების საფუძველზე და როგორც წესი, რატიფიკაციას არ საჭიროებენ, მაგრამ იდება ისეთი შეთანხმებებიც, რომელთა რატიფიკაცია სავალდებულოა.

კონვენციები - ძირითადად ისეთი სახის სახელმწიფოთაშორისო შეთანხმებას ეწოდება, რომელიც რაიმე სპეციალურ დარგს ეხება და სპეციალური დანიშნულების ხასიათს ატარებს (საბაჟო, სასაზღვრო და სხვა საკითხებზე).

დეკლარაცია ეწოდება ორი ან რამდენიმე სახელმწიფოს ისეთ განცხადებას, რომელიც მხარეთა საგარეო პოლიტიკის გარკვეულ გეზს სახავს ან მათ შეხედულებას გამოხატავს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სხვა სფეროში. დეკლარაცია, როგორც წესი, შეიცავს საერთაშორისო სამართლის ახალ, ძირითად პრინცი-

იქებს ან მხარეთა დამოკიდებულებას არსებული პრინციპებისადმი. იგი ოთხი მნიშვნელობით გამოიყენება:

- 1) ოფიციალური, საზეიმო განცხადება რაიმე აქტისა, კანონისა, ძირითადი პრინციპებისა;
- 2) ერთი ან რამდენიმე სახელმწიფოს განცხადება საერთაშორისო პოლიტიკის რაიმე საკითხებზე;
- 3) გადასახადის გადამხდელის განცხადება თავისი შემოსავლის, ქონების რაოდენობის შესახებ;
- 4) საფოსტო დოკუმენტი, რომელიც ახლავს საზღვარგარეთ გასაგზავნ ფულს ან ფასიან პაკეტს.

ნოტა - (ლათ. Nota - ნიშანი, შენიშვნა) ერთი ქვეყნის მთავრობის წერილობითი დიპლომატიური მიმართვა მეორე ქვეყნის მთავრობისადმი. მმრბაღშრი ნოტა-ხელმოწერული ნოტაა, რომელიც უთანაბრდება ზეპირ განცხადებას. ნოტების გაცვლა-ეწოდება შეთანხმების დადების ისეთ წესს, როდესაც მხარეები ერთმანეთს უგზავნიან იდენტური ტექსტის მქონე განცხადებებს. იდენტური კი - მსგავსი, ერთნაირი, იგივეობრივია.

კომპრომისი - ეწოდება ისეთ შეთანხმებას, რომლითაც მხარეები თანხმდებიან გადასცენ საერთაშორისო სასამართლოს მათ შორის წარმოშობილი დავა. კომპრომისი ურთიერთდათმობის გზით მიღებული შეთანხმებაა.

ოქმის საშუალებით ფორმდება სხვადასხვა სახის შეთანხმებანი, რომელთა მეშვეობით მხარეები აცხადებენ თავის სურვილს შეუერთდნენ ხელშეკრულებას, განავადონ მისი მოქმედება. ზოგჯერ ოქმის სახელწოდებას ატარებს შეთანხმება, რომელიც არაფრით არ განსხვავდება ჩვეულებრივი ხელშეკრულებისაგან.

რატოშიკაცია და რატოშიკაცირება არის სახელმწიფოს უმაღლესი ხელისუფლების მიერ დამტკიცება საერთაშორისო ხელშეკრულებისა, რომელიც ხელმოწერილია ამ სახელმწიფოს სრულუფლებიანი წარმომადგენლის მიერ; რატოშიკაცია ხელშეკრულებას აძლევს იურიდიულ ძალას.

საპრთაშორისო ორბანიზაცია სუვერენული სახელმწიფოების სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობო საზოგადოებების, ასოციაციების გაერთიანებაა, რომლის საქმიანობას საფუძვლად უდევს დამოუკიდებელი, სამართლებრივი დოკუმენტი (წესდება, პროგრამა და სხვ.), სამართლებრივი აქტი განსაზღვ-

რავს საერთაშორისო ორგანიზაციის მიზნებს, კომპეტენციას, ხელმძღვანელ ორგანოთა სისტემას, ორგანიზაციის სტრუქტურას, საქმიანობის წესს. საერთაშორისო ორგანიზაცია სამი და მეტი სახელმწიფოს გაერთიანებაა საზოგადოებრივი ცხოვრების რომელიმე დარგში.

საპრთაშორისო კონფერენცია ეწოდება ორი ან რამდენიმე სახელმწიფოს ოფიციალური წარმომადგენლების შეხვედრას ამა თუ იმ პოლიტიკური, კულტურული, ეკონომიკური და სხვა საკითხების განხილვისათვის და მათ თაობაზე შეთანხმების მიღწევისათვის. საერთაშორისო კონფერენციებია:

- ა) საზავო კონფერენციები;
- ბ) პოლიტიკური კონფერენციები;
- გ) ეკონომიკური კონფერენციები;
- დ) დიპლომატიური კონფერენციები;
- ე) სხვა სახის კონფერენციები.

კონსტიტუცია სახელმწიფოს ძირითადი კანონია, რომელიც განსაზღვრავს მოქალაქეთა ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს, საზოგადოებრივსა და სახელმწიფოებრივ წყობილებას, საარჩევნო სისტემას, ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების შექმნისა და მოქმედების პრინციპებს. ყველა ქვეყნის კონსტიტუცია ძირითადად სამი ნაწილისაგან შედგება. პირველ ნაწილში მოცემულია ზოგადი დებულებები და დეკლარაციული ხასიათის პრინციპები, რომლებიც სახელმწიფო პოლიტიკის საფუძვლებს და მოქალაქეთა ძირითად უფლება-თავისუფლებებს ეხება; მეორე ნაწილში თავმოყრილია სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წყობის ძირითადი დებულებები (სახელმწიფოს ფორმა, პიროვნების უფლებრივი მდგომარეობა, კონსტიტუციური ნორმები საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების საკითხებზე და ა.შ.), მესამე ნაწილში ("გარდამავალი დებულებები") რეგლამენტირებულია კონსტიტუციის ძალაში შესვლის, მასში ცვლილებების შეტანის წესი და ა.შ.

პრივილეგია - (ლათინური Privilegium) განსაკუთრებული უფლება, რომელიც მინიჭებული აქვს ვისმე სხვებისაგან განსხვავებით, უპირატესობა.

იმუნიტეტი (ლათინური imunitas) განთავისუფლება რამისაგან ელკეული პიროვნებების ხელშეუხებლობა, მასზე ზოგიერთი კანონის გაუვრცელებლობა, მაგალითად, დიპლომატიური

იმუნიტეტი-დიპლომატიური წარმომადგენლის პიროვნების ხელ-
შეუხებლობა და მისი ბინის შეუვალობა.

დიალოგატია (ფრანგული - diplomatie) მთავრობის საქმიანობა სახელმწიფოს საგარეო, საერთაშორისო პოლიტიკის განხორციელებლად. დიალომატი - თანამდებობის პირი, რომელიც დიალომატიურ მოღვაწეობას ეწევა და აკისრია სახელმწიფოებთან ურთიერთობა.

დიპლომატიური კორპუსი - ეწოდება მოცემულ სახელმწიფოში აგრეგირებული ყველა უცხო დიპლომატიურ წარმომადგენელთა ერთობლიობას (ელჩები, ნუნციები, დესპანები, საქმეთა რწმუნებულები, დროებით რწმუნებულები, ყველა დიპლომატიური თანამშრომელი). დიპლომატიურ კორპუსს მიეკუთვნებიან დიპლომატიური თანამშრომლების ოჯახის წევრებიც - მეუღლეები, გაუთხოვარი ქალიშვილები, არასრულწლოვანი ვაჟიშვილები. დიპლომატიური კორპუსის მეთაურად (უზუცესად, დუენად, დეკანად) ინიშნება უმაღლესი დიპლომატიური კლასის მქონე ის პირი, რომელიც ამ სახით ყველაზე დიდხანს მუშაობს მოცემულ ქვეყანაში.

კონსული არის პირი დანიშნული სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს ზუსტად განსაზღვრულ პუნქტში (ნავსადგური, სავაჭრო ცენტრი და სხვ.). ამ არეში თავისი სახელმწიფოს, მისი იურიდიული და ფიზიკური პირების ეკონომიკური, იურიდიული და სხვა ინტერესების დაცვისათვის. კონსულს ევალება დაეხმაროს მათ, რათა უზრუნველყოს სახელმწიფოს მიერ საკუთარ მოქალაქეთა დაცვა და თვალყური ადევნოს შესაბამისად სრულდება თუ არა სავაჭრო, ეკონომიკური, კულტურული, საბაჟო, ნაოსნობასთან დაკავშირებული და სხვა შეთანხმებები.

სახელმწიფო ტერიტორია - ტერიტორია ანუ დედამიწის ზედაპირი-ხედივით, წყალი და მათ ზემოთ მდებარე საჰაერო სივრცე. სახელმწიფო ტერიტორია არის დედამიწის ტერიტორიის ის ნაწილი, რომელიც მოცემული სახელმწიფოს სუვერენიტეტის ქვეშ იმყოფება. სახელმწიფო ტერიტორიის ფარგლებში ერთი სახელმწიფოს ძალაუფლება უნდა ბატონობდეს, ხოლო მისი იურიდიული უნდა იყოს სრული და შეუზღუდავად, ეს თვისება სახელმწიფო სუვერენიტეტის ერთ-ერთ ძირითად მხარეს წარმოადგენს და ტერიტორიული უზენაესობის სახელწოდებას ატარებს.

ყოველი სახელმწიფოს ტერიტორია შედგება შემდეგი აუცილებელი ელემენტებისაგან: ხმელეთი - მოცემული სახელმწიფოს საზღვრებში მდებარე დედაქალაქის სახელმწიფო ზედაპირი, მისი წიაღი, სახმელეთო ტერიტორიას მიეკუთვნება მოცემული სახელმწიფოს საზღვრებში მოქცეული მდინარეების, ტბების და ზღვების კონტინენტური შელვი, მისი წიაღისეული სიმდიდრე; საწყლო ტერიტორია მოიცავს მოცემული სახელმწიფოს ფარგლებში მდებარე მდინარეების, ტბების, ზღვების, ყურეების, არხების როგორც ზედაპირს, ასევე მათ წიაღსა და წიაღისეულ სიმდიდრეს. ამავე დავაზე მიეკუთვნება ყველა წყლები, რომლებიც სახელმწიფო საზღვრებს აკრავს და გარკვეული მანძილით სახელმწიფოს სრული სუვერენიტეტის ქვეშ იმყოფება; საჰაერო ტერიტორია მოიცავს სახელმწიფოს სახმელეთო და საწყლო ტერიტორიის თავზე მდებარე საჰაერო სივრცეს 30 კმ-ის სიმაღლეზე, რომელიც სახელმწიფოს სრული და განუსაზღვრელი სუვერენიტეტის ქვეშ იმყოფება და ა.შ.

სახელმწიფო საზღვარი ეწოდება ზოლს, რომელიც მოცემული სახელმწიფოს ტერიტორიას გამოჯნავს სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიისაგან. საზღვრებია:

- 1) ოროგრაფიული, რომლებიც გაიყვანება ადგილობრივი რელიეფის გავალისწინებით (ხევი, ბორცვი, მდინარე, ქედი და სხვ.);
- 2) გეომეტრიული საზღვრები წარმოადგენენ ერთი წერტილიდან მეორე წერტილამდე გაყვანილ სწორ ხაზს;
- 3) ასტრონომიული საზღვრები გაიყვანება მერიდიანების ან პარალელების გახწვრივ (რუსეთის პოლარული სექტორი, 38 პარალელი-ჩრდილოეთ და სამხრეთ კორეას შორის საზღვარი და ა.შ.).

სახელმწიფოს საზღვრები ძირითადად ორგანოზღუდ და გეოგრაფიულ ხაზებს წარმოადგენენ, ახტრონოზიული საზღვრები შედარებით იშვიათი მოვლენაა.

ბაქოს სპეციალიზებული დაწესებულებაში - გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების 57-ე მუხლის თანახმად, გაეროსთან დაკავშირებულია სხვადასხვა სპეციალიზებული დაწესებულება, რომლებიც შექმნილია მთავრობებს შორის შეთანხმებებით. აშკარად ასეთი ხელშეკრულება დადებულია 20-მდე

საერთაშორისო ორგანიზაციასთან. სპეციალიზებული დაწესებულებები დამოუკიდებელი საერთაშორისო ორგანიზაციებია. გაერო მხოლოდ კოორდინაციას უწევს მათ საქმიანობას. გაეროს 58-ე მუხლის თანახმად "გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია იძლევა რეკომენდაციებს სპეციალიზებულ დაწესებულებათა პოლიტიკისა და საქმიანობის შესათანხმებლად".

საქონელი - ნებისმიერი ქონება, მათ შორის ფული, უასიანი ქაღალდები და სავალუტო ფასეულობა, ელექტრო და თბოენერგია, გაზი, წყალი და სატრანსპორტო საშუალებები.

სამაგპულო საქონელი - საქართველოში წარმოშობილი საქონელი. **სამართლებულო საბაჟო** - საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის ან სატრანსპორტო საშუალებების ნებისმიერი წესით შემოტანა ან ამ ტერიტორიიდან მათი გატანა, მათ შორის გაგზავნა საერთაშორისო საფოსტო გზავნილებით, მიღსადენი ტრანსპორტის ან ელექტროგადამცემი ხაზების გამოყენებით.

საბნეპი - ნიშნავს ქვეყნის საბაჟო საზღვარზე გადასაადგილებელ ნებისმიერ საგანს;

სატრანსპორტო საშუალება - ნებისმიერი საშუალება, რომელიც გამოიყენება მგზავრების საერთაშორისო გადაყვანისა და საქონლის საერთაშორისო გადაზიდვისათვის, მათ შორის კონტეინერები და სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობა.

ნიშნები ნიშნავს პირადი სარგებლობის საგნებს, მათ შორის ინდივიდუალური სარგებლობის სატრანსპორტო საშუალებებს, რომელთა გადაადგილება ხდება სუვერენული სახელმწიფოს საბაჟო საზღვარზე.

ვალუტა და **ვასაულოვანი** ნიშნავს ქვეყნის ეროვნულ ვალუტას, უცხოეთის ვალუტას, სხვა სავალუტო და სხვაგვარ ფასეულობებს, რომელთა გადაადგილება ხდება საბაჟო საზღვარზე და ნუსხას განსაზღვრავს თითოეული ქვეყნის კანონმდებლობა.

სამაგპულო საქონელი ნიშნავს უცხოეთში ან სუვერენულ სახელმწიფოში გახსნილი შემკვიდრობის შემადგენლობაში შემავალ საგნებს, რომელთა გადაადგილებაც ხდება საბაჟო საზღვარზე.

დეკლარანტი - საქონლის გადასაადგილებელი პირი და საბაჟო ბროკერი (შუამავალი), რომლებიც ახდენენ საქონლის ან სატრანსპორტო საშუალებების დეკლარირებას, წარმომადგენლობენ ან წარმოადგენენ მათ საკუთარი სახელით.

საბაჟო ბაღამში - საწარმო, რომელიც შექმნილია კანონმდებლობის მიხედვით და რომელსაც აქვს საბაჟო დეპარტამენტის ლიცენზია საბაჟო გადაზიდვების საქმიანობის განსახორციელებლად. გადაზიდვით იურიდიული პირია, რომელსაც ფაქტობრივად გადააქვს საქონელი ან პასუხისმგებელია სატრანსპორტო საშუალების გამოყენებისათვის.

საბაჟო რეჟიმი - დებულებათა ერთობლიობა, რომლებიც განსაზღვრავენ საბაჟო საზღვრის გავლით გადასაადგილებელი საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების სტატუსს.

ბატარმბა - საბაჟო ორგანოების მიერ საბაჟო გაფორმების შემდეგ საქონლის ან სატრანსპორტო საშუალებების გადაცემა პირის სრულ განკარგულებაში (პირებში იგულისხმება საწარმოები, დაწესებულებები და ორგანიზაციები, აგრეთვე ფიზიკური პირები).

საქონლის ბაღამაა - პირები - ესენია პირები, რომლებიც არიან საქონლის შესაკუთრები, მათი მყიდველები ან მფლობელები.

პირობიტი ბატარმბა - საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების გატარება, რომელიც დაკავშირებულია პირის ვალდებულებასთან დაიცვას დადგენილი შეზღუდვები, მოთხოვნები ან პირობები.

საბაჟო ბაღამი - საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გარკვეულ საბაჟო რეჟიმში მოქცევის პროცედურების დამთავრება შესაბამისი ქვეყნის საბაჟო კოდექსისა და სხვა საკანონმდებლო აქტების მოთხოვნათა და დებულებათა მიხედვით.

საბაჟო კონტროლი - ღონისძიებათა ერთობლიობა, რომლებსაც საბაჟო ორგანოები ახორციელებენ საბაჟო კანონმდებლობისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად.

საბაჟო ბაღამი - ბაჟი, საბაჟო გადასახადი, საბაჟო მოსაკრებლები, მოსაკრებლები ლიცენზიის გაცემისათვის, საფასური და სხვა გადასახდელები, რომლებსაც დადგენილი წესით ახდენენ საბაჟო ორგანოები.

სამართაშორისო, უცხოეთის ორგანიზაციებისა და დიპლომატიური წარმომადგენლობის საბნეპი - ნიშნავს ქვეყნის ტერიტორიაზე განლაგებული უცხოეთის სახელმწიფოთა დიპლომატიური და საკონსულო წარმომადგენლობების, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და მათთან არსებული უცხოეთის სახელმწიფოთა წარმომადგენლობების ოფიციალური ან სამსახურებრივი

ხარგებლობისათვის განკუთვნილ საგნებს, რომელთა გადაადგილება ხდება მოცემული ქვეყნის საბაჟო საზღვარზე.

დენონსაცია და დენონსირება - რომელიმე სახელმწიფოს განცხადება საერთაშორისო ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შესახებ.

ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებები - საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საქართველოში შემოტანისა და საქართველოდან გატანის განსაკუთრებული პირობები, რომლებიც დაწესებულია საქართველოს ეკონომიკური ინტერესებიდან გამომდინარე და შეიძლება შეიცავდეს კვოტირებას, ლიცენზირებას, მინიმალური და მაქსიმალური ფასების დაწესებას, აგრეთვე მსოფლიო მეურნეობასთან საქართველოს ეკონომიკის ურთიერთკავშირის რეგულირების სხვა ღონისძიებებს.

ტრანზიტი - (ლათ. - transitus - გავლა) - 1) ტვირთის გადაზიდვა ან მგზავრთა გადაყვანა ერთი პუნქტიდან მეორეში გზაზე მდებარე პუნქტების გავლით ან ერთი ქვეყნიდან მეორეში მესამე სახელმწიფოს გავლით; 2) ტვირთის გადაზიდვა გაგზავნის ადგილიდან დანიშნულების ადგილამდე შუალედურ პუნქტებში მისი გადმოტვირთვა-დატვირთვის გარეშე.

ფინიკური პირი - სამოქალაქო უფლებებისა და მოვალეობების მქონე ადამიანი. ფიზიკური პირის უფლება უნარიანობა - უნარი, აქონდეს უფლებები და მოვალეობები, წარმოიშობა დაბადების მომენტიდან. მისი განხორციელების უნარი (ქმედუნარიანობა) წარმოიშობა სრულწლოვანების მიღწევისთანავე. სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით (მუხლი 12), სრულწლოვანია პირი, რომელმაც მიაღწია თვრამეტი წლის ასაკს.

იურიდიული პირი - დამოუკიდებელი დაწესებულება ან ორგანიზაცია, რომელსაც აქვს გამოცალკევებული ქონება, იმყოფება დამოუკიდებელ ბალანსზე, შეუძლია თავისი სახელით მიიღოს სამოქალაქო უფლებები და პასუხისმგებლობა ვალდებულებებზე, რომლებიც დაკავშირებულია მის საქმიანობასთან, უფლება აქვს გამოვიდეს როგორც მოსარჩლე და მოპასუხე სასამართლოში, არბიტრაჟში და სამედიატორო სასამართლოში, ფლობდეს ქონებას, იკისროს ვალდებულებანი, დადოს ხელშეკრულებები და სხვა.

სამოქალაქო კოდექსის მუხლი 24: "1) იურიდიული პირი არის განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად შექმნილი საკუთარი ქონების მქონე ორგანიზებული წარმონაქმნი, რომელიც თავისი

ქონებით დამოუკიდებლად აგებს პასუხს და საკუთარი სახელით იძენს უფლებებსა და მოვალეობებს, დებს გარიგებებს და შეუძლია სასამართლოში გამოვიდეს მოსარჩლედ და მოპასუხედ; 2) იურიდიული პირი შეიძლება იყოს: კორპორაციულად ორგანიზებული, წევრობაზე დაფუძნებული, წევრთა მდგომარეობაზე დამოკიდებული ან მისგან დამოუკიდებელი, და მისდევდეს ან არ მისდევდეს მეწარმეობას".

სამართლებრივი რეგულაციის რეზიუმეები - გულისხმობს საქართველოს იურიდიულ და კერძო პირებს, რომელთა ადგილსამყოფელი საქართველოს ტერიტორიაზეა.

არარეზიუმეები - გულისხმობს იმ უცხოეთის იურიდიულ და კერძო პირებს, რომელთა მუდმივი ადგილსამყოფელი საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებს გარეთაა.

საბაჟო პროცედურები - იგულისხმება საბაჟოების მუშაკთა მიერ გაწეული საქმიანობა საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის გადამკვეთ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებთან, რომლის გარეშე დაუშვებელია სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთა. საბაჟო პროცედურებზე მოსაკრებლები:

- 1) სავაჭრო ბრუნვაში მყოფი ტვირთების გაფორმებაზე;
- 2) საქართველოს ტერიტორიაზე ტრანზიტით გამავალი ტვირთების გაფორმებაზე;
- 3) იურიდიული და ფიზიკური პირების ქონების გაფორმებაზე;
- 4) სამემკვიდრეო ქონების გაფორმებაზე;
- 5) სახელმწიფო საზღვარზე გამცლილების გარეშე გადასატანი ბარგის და საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების გაფორმებაზე;
- 6) იურიდიული და ფიზიკური პირების დროებით ან მუდმივად კერძო საკუთრებაში მყოფი სატრანსპორტო საშუალებების გაფორმებაზე არასავაჭრო (მგზავრთა გადაყვანა) ბრუნვაში;
- 7) საქართველოს ტერიტორიაზე მოქალაქეების მიერ შემოსაცემი სატრანსპორტო საშუალებების რეგისტრაციისათვის მოწოდების გაცემაზე.

ბრანტი - გრანტის გამცემის (დონორის) მიერ გრანტის მიმღებში უსასყიდლოდ გადაცემული მიზნობრივი სახსრები ფულადი ან ნატურალური ფორმით, რომლებიც გამოიყენება კონკრეტული პუბლიკური, საგანმანათლებლო, სამეცნიერო-კვლევითი, ჯანმრ-

თელობის დაცვის, კულტურული, სპორტული, ეკოლოგიური და სოციალური პროექტების, აგრეთვე სახელმწიფოებრივი ან საზოგადოებრივი მნიშვნელობის პროგრამების განხორციელებისათვის.

გრანტად არ ჩაითვლება სამეწარმეო და პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად გადაცემული სახსრები.

ბრანტის ბამცეში (ფონდში) შეიძლება იყოს: საერთაშორისო საქველმოქმედო, ჰუმანიტარული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, მათ შორის საერთაშორისო სპორტული ასოციაცია, ფედერაცია და კომიტეტი, საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტი, უცხოეთის ქვეყნის მთავრობა ან მისი წარმომადგენლობა, აგრეთვე უცხოეთის არასამეწარმეო იურიდიული პირი (ფონდი); საქართველოს ის არასამეწარმეო იურიდიული პირი (ფონდი, პროგრამა), რომლის ძირითადი, საწესდებო მიზანია ქონების დაგროვება საქველმოქმედო, სოციალური, კულტურული, საგანმანათლებლო, სამეცნიერო-კვლევითი ან საზოგადოებრივად სასარგებლო სხვა საქმიანობის ხელშეწყობის მიზნით.

საქართველოს კანონი “ბრანტის შმსახმე” განსაზღვრავს გრანტის მიმღებს. იგი შეიძლება იყოს:

- 1) საქართველოს სახელმწიფო-საქართველოს პრეზიდენტის მიერ უფლებამოსილი ორგანოს (ორგანიზაციის) სახით;
- 2) საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო;
- 3) საქართველოს რეზიდენტი ან არარეზიდენტი არასამეწარმეო იურიდიული პირი, მისი წარმომადგენლობა, ფილიალი, განყოფილება;
- 4) საქართველოს მოქალაქე.

საქართველოს კანონი “ბრანტით მიღებული საქონლისა და ფულადი სახსრების დაბეგვრის თაობაზე” განსაზღვრავს გრანტით საქართველოში შეძენილი საქონლისა და საქართველოში შემოტანილი საქონლის საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გატარების წესებს.

ინვესტიცია - ინვესტიციად მიიჩნევა ყველა სახის ქონებრივი და ინტელექტუალური ფასეულობა ან უფლება, რომელიც დაბანდდება და გამოიყენება შესაძლო მოგების მიღების მიზნით საქართველოს ტერიტორიაზე განხორციელებულ სამეწარმეო საქმიანობაში. ასეთი ფასეულობა ან უფლება შეიძლება იყოს:

- 1) ფულადი სახსრები, წილი, აქციები და სხვა ფასიანი ქაღალდები;
- 2) უძრავი და მოძრავი ქონება - მიწა, შენობა-ნაგებობები, მოწყობილობები, და სხვა მატერიალური ფასეულობა;
- 3) მიწით ან სხვა ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის უფლება (მათ შორის კონცესია), პატენტი, ლიცენზია, “ნოუ-ჰაუ”, გამოცდილება და სხვა ინტელექტუალური ფასეულობა.

ინვესტორად ითვლება ფიზიკური ან იურიდიული პირი; აგრეთვე საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც ახორციელებს ინვესტირებას საქართველოში. უცხოელ ინვესტორად ითვლება:

- 1) უცხოეთის სახელმწიფოს მოქალაქე;
- 2) მოქალაქის არმქონე პირი, რომელიც მუდმივად არ ცხოვრობს საქართველოს ტერიტორიაზე;
- 3) საქართველოს მოქალაქე, რომელიც მუდმივად ცხოვრობს საზღვარგარეთ;
- 4) იურიდიული პირი, რომელიც რეგისტრირებულია საქართველოს საზღვრებს გარეთ.

ინვესტორს უფლება აქვს საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ საბანკო დაწესებულებაში ნებისმიერი სახის ვალუტით გახსნას მიმდინარე და სხვა ანგარიშები; აიღოს სესხი საქართველოს ტერიტორიაზე და საზღვარგარეთ არსებული საბანკო და საფინანსო დაწესებულებებიდან, ან ფიზიკური თუ იურიდიული პირებისაგან, შეიძინოს აქციები, ობლიგაციები, ფასიანი ქაღალდები, როგორც საქართველოს ტერიტორიაზე, ისე საზღვარგარეთ არსებული ქონება;

უცხოელ ინვესტორს, გადასახადებისა და სავალდებულო მოსაკრებლების გადახდის შემდეგ, აქვს ინვესტიციებიდან მიღებული მოგების (შემოსავლის) და სხვა ფულადი სახსრების საქართველოს საბანკო დაწესებულებაში საბაზრო კურსით კონვერსიისა და საზღვარგარეთ შეუზღუდავი რეპატრაციის უფლება. გარდა ამისა, მას უფლება აქვს საზღვარგარეთ გაიტანოს მის საკუთრებაში არსებული ქონება.

Таможенное дело

Труд подготовлен в Тбилисском Государственном университете имени Ивана Джавахишвили. В основе труда лежат 1992-1999 годов прочитанные автором лекции и спецкурсы о таможенном деле и вопросы о таможенном праве. Посвящается одной из значительных отраслей экономических и юридических наук обоснованию таможенного дела в Грузии и современным проблемам развития.

Издание книги обусловлено следующими обстоятельствами 1) Создано и обосновано таможенное законодательство Грузии. На этом основании стало необходимо объединение таможенной науки и практики, изучение и анализ законов и законоподлежащих актов. Подготовка и издание обобщенных изданий. 2) Внесены в планы учебных дисциплин и чтение курсов таможенного дела и таможенное право на экономических и юридических факультетах Тбилисского Государственного Университета Имени Ивана Джавахишвили поставило в порядок дня издание научных и популярных очерков, учебников и вспомогательных пособий, читаемых книг. 3) В 90-ые годы в Грузии создана таможенная служба, создана ее структура, система, таможенные режимы и налоги. В политической системе Грузии в структуре исполнительной власти значительное место отведено таможенному делу и службе. Сегодня в Грузии представители государственных таможенных органов, особенно начинающие нуждаются в монографиях, учебниках, вспомогательных пособиях и в другой литературе по вопросам таможенного дела. 4) Население Грузии особенно ученики и студенческая молодежь проявляет большой интерес к вопросам таможенного дела и таможенного права.

К сожалению до сегодняшнего дня издано только несколько монографий: "Вопросы таможенного дела" (1996), "Таможенное право Грузии" (1998), "Таможенный кодекс Грузии, комментарий" (1998), и другие.

Таможенное законодательство Грузии о вопросах таможенного дела, международные акты и конвенции, практика работы таможенных органов потребовала мышление, анализа

целестремиленного обобщение и создания стройной учебной системы, разработки выводов и рекомендации. Это усмотрено в настоящей книге.

Нужно приветствовать инициативу и решение ректората Тбилисского Государственного Университета имени Ивана Джавахишвили (академик Метрели Роин, профессор Хурлозе Темур), юридических, экономических, исторических факультетов (профессор Индикирели Гиви, Шенгелия Ромон, Меквабишвили Элгуджа, Гамсахурдия Гиви, Вачнадзе Мераб, Гвимрадзе Темур, Гогнашвили Омар) и внесении в учебные планы таможенного дела и таможенного права Грузии. В процессе обучения внедрены указанные учебные дисциплины.

Студенты особый интерес проявляют к таким вопросам, как экономические и правовые основы таможенного дела, таможенное право Грузии – отрасль комплексного права. Основные понятия таможенного дела, положения, термины, отражены в данном учебнике.

В книге освещены таможенное дело, таможенное право, в частности таможенное дело Грузии и отрасли таможенного права, литературы зарубежных стран таможенным законодательством Грузии международным соглашениями, конвенциями, договорами рассмотрены следующие вопросы: экономические и правовые основы таможенного дела в Грузии, пересечение таможенной границы Грузии, таможенные режимы, таможенные налоги, таможенные оформления, таможенный контроль, таможенное право Грузии – отрасль таможенного права, нарушение таможенного законодательства, подлежащие контролю предложения.

Таможенные органы Грузии и их функции: таможенные органы зарубежных стран, таможенная статистика зарубежной торговли, товарная номенклатура зарубежной экономической деятельности: таможенные привилегии и иммунитеты дипломатических представителей и международных организации. Грузия и международные организации в таможенных отраслях. Таможенное дело (определение основных понятий и термины).

Труд научно-практического, прикладного назначения. В нем краткие и конкретные ответы на все основные вопросы о тамо-

женном праве Грузии. Определены и разъяснены основные понятия, термины и положения таможенного дела.

Соавторами были приглашены молодые исследователи соискатели Софромадзе Бондо, Гамгебели Заза, Карумидзе Мамука. Они плодотворно работают над квалификационными темами по вопросам таможенного дела и таможенного права. Подготовленные ими статьи (таможенные налоги, таможенная политика Грузии, таможенное право Грузии - комплексная отрасль права. Основные понятия и положения таможенного дела) являются основными составными частями книги.

Работая над книгой большое внимание проявили, оказали большую помощь разными материалами и литературой, замечаниями, советами член корреспондент академии наук Грузии Инцкирвели Гиви, Урушадзе Тенгиз, Шамилладзе Вахтанг, профессора Саникидзе Леван, Мишвеладзе Реваз, Шенгелия Роман, Лория Валерий, Ткешелиадзе Георгий, Надареишвили Георгий, Папиашвили Шота, Лобжанидзе Гиви, Мамаладзе Джангир, Гамсахурдия Гиви, Тодуа Григол, Паичадзе Нугзар, Туквадзе Автандил, Бекракашвили Гризельд, Бакашвили Николоз, а также авторы комментариев таможенного кодекса Лордкипанидзе Виктор, Абесадзе Дмитрий, Амилахвари Заур, Лордкипанидзе Тариел, Джгенерая Эмзар. Особую благодарность выражаем государственному таможенному департаменту (председатель Маглакелидзе Тамаз, заместителям председателя Джгенерая Эмзару, Абесадзе Дмитрию, Каденцецу Василию), с помощью которых получили консультации, нормативные акты и другие материалы.

По нашему мнению книга написана на соответствующем научном и методическом уровне. Написана в соответствии с апробированной программой учебной дисциплины. Это в Грузии первая попытка на грузинском языке, первый шаг, первый учебник для студентов Высших учебных заведений.

Мы с удовольствием примем и учтем справедливые здоровые, заслуживающие внимания замечания и предупреждения для первого полного и переработанного издания.

Обращаемся к читателю с одним важным вопросом.

Исторические источники и документы говорят о существовании единого таможенного дела, существования целеустремленной системы. В древней Грузии, правило таможенное дело чрезвычайный чиновник - бухта, а потом казначейство. Веками обосновывались интересные традиции, привычки и направления таможенного дела.

После покарения Грузии Россией царизм проводил собственную финансовую и таможенную политику, что закончилось экономическим покарением страны и аннулированием денег и таможен.

С 60-ых годов 19-го века таможенная политика царской России в Грузии твердо обосновалась.

После захвата Грузии Советской Россией последняя почти была отстранена от таможенного дела, таможенного контроля, осуществления оформления таможенных налогов, разработки законов пересечения границ и определения функции таможенных органов. Дело дошло до того, что таможенные органы даже формально не функционировали в Грузии.

Положение сразу переменилось после того, как Грузия приобрела самостоятельность и потерпел крах Советский тоталитаризм.

Получив самостоятельность в Грузии создана таможенная служба, начало было дано обоснованию таможенного законодательства научного и прикладного практического значения, изучению таможенной истории в древней Грузии, анализу соответствующих документов и источников, обобщено мышлении и работ грузинских юристов, экономистов и историков, разработаны соответствующие рекомендации. Эти работы выполнены нами. Для издания подготовлено 20 форматная монография "Таможенная история Грузии (с древних времен до 20-ых годов XX века).

Книга предназначена для студентов экономических, юридических, международная права и международные отношения факультетов для системы государственного таможенного департамента Грузии и для всех заинтересованных таможенным делом читателей.

Вахтанг Карумидзе

გამოყენებული ლიტერატურა

- შაპარდნაძე ე. გაშენოთ ახალი, სუვერენული, დამოუკიდებელი, განუყოფელი, დემოკრატიული საქართველო! გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1992 წლის 4 თებერვალი
- საქართველოს კანონები: (გამოქვეყნებული გაზეთ "საქართველოს რესპუბლიკაში")
1. საზოგადო-სამეურნეო კარანტინის შესახებ, 1997 წლის 5 ივნისი
2. ტურიზმის შესახებ, 1995 წლის 31 აგვისტო
3. კულტურის შესახებ, 1997 წლის 5 ივლისი
4. პროდუქციის და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ, 1996 წლის 21 სექტემბერი
5. საქართველოს საზღვაო კოდექსი, 1997 წლის 26 ივნისი
6. საქართველოს ორგანული კანონი "საერთო სასამართლოების შესახებ", 1997 წლის 8 ივლისი
7. უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ, 1997 წლის 16 ნოემბერი
8. "საქართველოს რესპუბლიკაში უცხოელთა დროებითი შემოსვლის, ყოფნისა და გახვლის შესახებ" კანონში ცვლილებებისა და დამატებების შესახებ, 1997 წლის 11 ნოემბერი
9. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ, 1997 წლის 19 ნოემბერი
10. წამლისა და ფარმაცევტული საქმიანობის შესახებ, 1997 წლის 9 მაისი
11. საკონსულო მოსაგრებლების შესახებ, 1997 წლის 30 ივლისი
12. გირაგნობის შესახებ, 1994 წლის 15 ივლისი
13. საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟოების შესახებ, 1991 წლის 17 სექტემბერი
14. გრანტების შესახებ, 1996 წლის 17 ივლისი
15. ვეტერინალური მედიცინის შესახებ, 1995 წლის 12 აგვისტო
16. საინვესტიციო ხელშეწყობისა და გარანტიების შესახებ, 1996 წლის 6 დეკემბერი

17. აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის წესის შესახებ, 1997 წლის 3 მაისი
- ✓ 18. საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ, 1998 წლის 29 მარტი
19. საქართველოს ორგანული კანონი "ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის შესახებ", 1997 წლის 7 ნოემბერი
20. საქართველოს შრომის კანონთა კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ, 1997 წლის 10 დეკემბერი
21. იმიგრაციის შესახებ, 1993 წლის 6 აგვისტო
22. საქართველოს რესპუბლიკაში უცხოელთა დროებითი შემოსვლის, ყოფნისა და გახვლის შესახებ, 1993 წლის 5 აგვისტო
23. გრანტების შესახებ, 1996 წლის 17 ივლისი
- ✓ 24. მოსაგრებლების სისტემის საფუძვლების შესახებ, 1998 წლის 18 თებერვალი
25. საჯარო სამსახურის შესახებ, 1997 წლის 27 ნოემბერი
26. საქართველოს 1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ, 1997 წლის 27 დეკემბერი
27. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის შესახებ, 1998 წლის 11 მარტი
28. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის შესახებ, 1998
- ალექსიძე ლ. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, 1994
- ალექსიძე ლ. გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, 1985
- ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების დაზაცავად (ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ჰელსინკის, ვენის, კოპენჰაგენისა და პარიზის თათბირების დასკვნითი აქტები და მასალები), 1991
- ამერიკული დემოკრატია, აშშ ხელისუფლება და პოლიტიკური პროცესი, ინგლისურიდან თარგმნა რევაზ განჩილაძემ, თარგმნის რედაქტორი მინდია უგრეხელიძე, 1995
- ამერიკის დამოუკიდებლობის დეკლარაცია, ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუცია, იხილეთ წიგნში: "ამერიკული დემოკრატია", 1995, გვ. 440-462
- ადამიანი და კონსტიტუცია, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ჟურნალი, 1997
- ბაგრატიონი თ. წიგნი ლექსიკონი, 1979

გამსახურდია გ. ფინანსების როლი საქართველოს გარდამავალ ეკონომიკაში, 1997

გარდაქმნის ლექსიკონი, 1988

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ძირითადი კანონი, 1995

გუგუშვილი პ. საქართველოსა და ამიერკავკასიის ეკონომიკური განვითარება XIX-XX სს., 1975

დავარაშვილი გ. საბაზრო ეკონომიკის ლექსიკონი, 1992

დემეტრაშვილი ა. მსოფლიო ქვეყნების კონსტიტუციები, წიგნი I, 1992

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის წესდება, გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1993 წლის 12 ოქტომბერი

ენის კონვენცია დიპლომატიურ ურთიერთობათა შესახებ, იხილეთ: პ. ჭიჭინაშვილი, დიპლომატიის ანბანი, 1993

ენის კონვენცია საქონლის საერთაშორისო ყიდვა-გაყიდვის შესახებ, ჟურნალი "მაკრო მიკრო ეკონომიკა", 1998 წლის იანვარი, გვ. 26-27

კვერენხილაძე გ., მელქაძე ო. საფრანგეთის სახელმწიფო სისტემა, 1997

ლორია გ. საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალი, 1998

ლორია ა. მოქალაქეობა საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, 1996

ინსკირველი გ. სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია (ძირითადი ცნებები და დებულებები), 1997

ირანის ისლამური რესპუბლიკის კონსტიტუცია, 1994

ჟვანია გ. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის როლი საერთაშორისო სამართლის განვითარებაში, 1994

ფაფიაშვილი შ. შესავალი იურიდიულ სპეციალობაში (ლექციების კურსი), 1994

შეთანხმება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ, გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1996 წლის 18 ივლისი

შენგელია რ. საქართველოს საფინანსო სამართლის საკითხები; I ნაკვეთი, 1992

შენგელია რ. საქართველოს საფინანსო სამართლის საკითხები, II ნაკვეთი, 1993

შუშანაშვილი ა. საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის საფუძვლები, 1998

საერთაშორისო ორგანიზაციები, წიგნი I, მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაცია, 1994

საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული, სერია: საბაჟო საქმე, წიგნი 1, 1996

საქართველოს ეკონომიკა, ნორმატიული აქტების სრული კრებული, სერია: საბაჟო საქმე, წიგნი II, წიგნი III, 1997

საქართველოს რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსი, 1995

ხულსან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, I, 1991

ხულსან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, II, 1993

საბაზრო ეკონომიკა, ბიზნესი, მენეჯმენტი, მარკეტინგი, ლექსიკონი-ცნობარი, 1993

საქართველოს საბაჟო კოდექსი, 1998

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, 1997

ნადარეიშვილი გ. სახელმწიფოს და სამართლის ისტორია, 1996

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 1997

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 1998

საქართველოს კონსტიტუცია, 1995

საქართველოს საზღვაო კოდექსი, გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1997 წლის 26 ივნისი

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ერთტომეული, ნაკვეთი პირველი, ნაკვეთი მეორე, 1990

ქარუმიძე ვ. საერთაშორისო ორგანიზაციები, 1993

ქარუმიძე ვ. საბაჟო საქმის საკითხები, 1996

ქარუმიძე ვ. საბაჟო სამხასურე ეროვნული საქმეა, იხილეთ წიგნში: "სვენ-ქართველი", 1998, გვ. 137-153

ქეშელაშვილი ო. ბიზნესის ორგანიზაცია, 1995

საერთაშორისო კონვენცია საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ, ჟურ. "მაკრო მიკრო ეკონომიკა", 1998, №1, №2

საქართველოს კანონები, ადამიანის უფლებათა შესახებ საერთაშორისო აქტები და კონვენციები, 1998

საგანელი ბ. ადამიანის უფლებები, 1997

საერთაშორისო საბანკო ოპერაციების უნიფიცირებული წესები, 1995

მოკლე ეკონომიკური ლექსიკონი, 1990

ტურიზმის ქარტია, ტურიზმის კოდექსი, გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1994 წლის 27 იანვარი

აბულაძე თ. იზრდება საბიუჯეტო შემოსავლები, გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1998 წლის 29,30, ოქტომბერი

უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, შემდგენელი მისეილ ჭაბაშვილი, 1973

✓ ურიდია გ. საბაჟო კონტროლის არსი და ფორმები, ჟურნალი "მაგრო მიკრო ეკონომიკა", 1998 წლის თებერვალი, გვ. 38

ჩანტლაძე ვ. ფინანსები რეფორმამდე აღმოსავლეთ საქართველოში (1801-1864 წწ.), 1975

ჭიპაშვილი ჰ., დიპლომატიის ანბანი, 1993

ხეცურიანი ჯ. სამოქალაქო სამართლის ფუნქციები, 1995

პარლამენტის უწყებანი, საქართველოს პარლამენტის ყოველკვირეული ჟურნალი, 1996-1998 წლები

ჭკუასელი მ. მაღალმა საგეგმო მანევრებლებმა მაღალი ფაქტობრივი შედეგები გამოიღო, გაზ. "საქართველოს რესპუბლიკა", 1997 წლის 22 ოქტომბერი

ჟურნალი "მაგრო მიკრო ეკონომიკა", 1998, №№ 1-12, 1999, №№ 1-3

ქისტაური შ., ქისტაური ლ. საქართველოს საფინანსო და საბანკო სამართლის პრობლემები, თბ., 1997

საგადასახადო განმარტებითი ლექსიკონი, შემდგენელები გონერ ურიდია, თეიმურაზ დვალი, 1997

საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, პროექტი, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ბიულეტენი, 1997 წლის ივლისი ავთანდილ ტუკვაძე, პოლიტიკური ელიტა, 1998

კასტანე ქარუმიძე, ემა დარგალი, არასრულწლოვანი დამნაშავეობა და მართლმსაჯულება, თბ., 1998

ფალიაშვილი ა. საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოები, 1998

საქართველოს საბაჟო კოდექსი, კომენტარები, თბ., 1998

საქართველოს ნორმატიული აქტების კრებული, წიგნი IV, თბ., 1998

ვეროპის საბჭო და ადამიანის უფლებების დაცვა, ავტორი ლევან ბოძაშვილი, პასუხისმგებელი გამოცემაზე ავთანდილ ღემეტრაშვილი, 1998

ღვამიჩაძე ანდრო, ევროკავშირი XXI საუკუნის მიჯნაზე, თბ., 1998

ასათიანი რ. ფული და ფულადი ხისტიკები, თბ., 1995

მექვაბიშვილი ე. სახელმწიფო და ეკონომიკა, თბ., 1995

მესხია ო. მურჯიგელი მ., ეკონომიკური რეფორმა საქართველოში, თბ., 1996

ქისტაური ლ. ეროვნული ბანკი (ფორმირება, საქმიანობა, მომავალი) თბ., 1996

ღუღუშაური ლ. საბანკო საქმე, თბ., 1996

ჭითანაძე ნ., საბაჟო ეკონომიკის რეგულირება (ორგანიზაციული პრობლემები), თბ., 1995

ჩიქავა ლ.; პრივატიზაციის გადაუდებელ ღონისძიებათა შესახებ, ჟურნ. "ეკონომიკა", 1994, №9-14

ქისტაური შ., ეროვნული კალუტა, თბ., 1994

კაკულია რ. საერთაშორისო საგადასახადო და საკრედიტო ურთიერთობები, თბ., 1995

სანთელაძე ნ. საბაჟო ეკონომიკის მოდელური, თბ., 1993

✓ ჯგერენაია ე., დილინგი და უცხოური კალუტის ვიდვა-გავიდვის ოპერაციები საერთაშორისო ბაზარზე, თბ., 1996

Марков Л.Н. Таможенное право СССР, Иркутск, 1973

Марков Л.Н. Очерк по истории таможенной службы, Иркутск, 1998

Словарь рыночной экономики, Москва, 1990

Словарь. Основные понятия и категории, Москва, 1986

Статистический словарь, Москва, 1989

Сандровский К.К. Таможенное право, Киев, 1974

Соглашение о Таможенном союзе, таможенное право, учебник для вузов, 1995

- Соглашение о создании зоны свободной торговли, К.Т. Борисов, международное таможенное право, М., 1997
- Храбков В. Таможня и закон, Москва, 1979
- Таможенное право, учебник для вузов, отв. редактор. проф. Б.Н.Габричидзе, Москва, 1995
- Таможенное законодательство, сборник нормативных актов, М., 1994
- Берков В.А. Галанжин В.Ф. Учебное пособие в помощь служащим, изучающим таможенное дело, М. 1988
- Борисов К.Т. Международное таможенное право, 1997
- Угаров Б.М. Международная борьба с контрабандой, М., 1981
- Блинов Н.М., Седин С.И. Таможенный менеджмент, учебное пособие, М., 1996
- ✓ Комментарий к таможенному кодексу Российской Федерации, М., 1996
- Краткий таможенный словарь, М., 1994
- Немирин В.В. Основы психологии таможенной деятельности: курс лекции, М., 1995
- Проблемы теории и практики таможенного дела, часть 1, М., 1997
- Таможенная статистика: учебное пособие, вып. 1, М., 1996
- Таможенная статистика: учебное пособие, вып. 2, М., 1997
- Таможенный тариф Российской Федерации, М., 1998
- Таможенное дело: словарь-справочник, 1994
- Толковый словарь международных таможенных терминов, 1992
- Гмель Г.И. Малая таможенная энциклопедия, 1997
- Шренклер Х.А. международные экономические организации: справочник, 1998

შინაბარსი

ენიანსიტყვაობა	3
თამაზ მალაქელიძე - საქართველოს საბაჟო სამსახური	
თანამედროვე ეტაპზე	8
თავი პირველი. სახარტველოში საბაჟო სამსახურის ეკონომიკური და სახარტველოებრივი საფუძვლები	
1. საქართველოს საბაჟო პოლიტიკა და საბაჟო საქმე	25
2. საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობა	53
თავი მეორე. საბაჟო რეჟიმები	3
1. საქართველოს საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის ძირითადი პრინციპები	79
2. საბაჟო რეჟიმების სახეობანი	89
თავი მესამე. საბაჟო გადასახდელები	
1. საბაჟო გადასახდელების სახეები	124
2. საბაჟო გადასახადი	127
3. დამატებული ღირებულების გადასახადი	136
4. აქციზი	143
5. საქართველოს კანონი "საბაჟო ტარიფისა და გადასახადის შესახებ"	148
6. საბაჟო მოსაკრებლები	154
თავი მეოთხე. საბაჟო გაფორმება	
1. საბაჟო გაფორმების ძირითადი პრინციპები	160

თავი მეხუთე. საბაჟო კონტროლი

1. საბაჟო კონტროლი და მისი სახეები	192
2. საბაჟო კონტროლისა და საბაჟო კონტროლის სხვა სახეების შეთანხმება	216
3. სტრატეგიული მნიშვნელობის საქონლის საბაჟო კონტროლი	224

თავი მეექვსე. საპარტოვლოს საბაჟო

სამართალი - სამართლის კომპლექსური დარგი

1. საქართველოს საბაჟო სამართლის საგანი და სისტემა	224
2. საბაჟო სამართლის წყაროები	246

თავი მეშვიდე. საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევები

1. მოკვლევის ორგანოები და მომკვლევი	255
2. სისხლისსამართლებრივი დარღვევები	261
3. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი დარღვევები	275
4. კონტროლს დაქვემდებარებული მიწოდება	282

თავი მერვე. საპარტოვლოს საბაჟო ორგანოები

1. საქართველოს საბაჟო სახელმწიფო დეპარტამენტი და მისი სისტემა	284
2. საქართველოს საბაჟო ორგანოების სახელმწიფო მოხელეები	305

თავი მეცხრე. საზღვარგარეთის ქვეყნების

საბაჟო ორგანოები	322
----------------------------	-----

თავი მათე. საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკა

1. საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოება	329
2. სპეციალური საბაჟო სტატისტიკა	333

თავი მეთერთმეტე. საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის

სასაქონლო ნომენკლატურა

